SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VIII kadencja
Prezes Instytutu Pamięci Narodowej
Komisji Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu
SWK-0330-1(13)15

Druk nr 497
Warszawa, 28 kwietnia 2016 r.

Pan
Marek Kuchciński
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku

w ubiegłym roku minęło piętnaście lat od chwili rozpoczęcia działalności Instytutu Pamięci Narodowej. Rocznica dała asumpt do dokonania bilansu naszej pracy, a także poznania opinii wielu osób na temat działalności IPN. Ogromna ilość wyrazów uznania, jakie napływały przez cały rok umacniała wszystkich pracowników w ich poczuciu dobrze pełnionej służby.

2015 rok był jednak przede wszystkim czasem codziennej pracy i realizacji misji IPN. Efekty tej pracy wyrazić można poprzez liczby: 195 publikacji, kilkaset prezentacji 20 nowych i 186 starszych wystaw (w tym ponad 70 poza granicami Polski), 450 metrów bieżących nowych dokumentów przejętych do zasobu archiwum IPN, blisko 65 tysięcy zrealizowanych wniosków o udostępnienie dokumentów, 1078 zakończonych śledztw, 9460 zweryfikowanych oświadczeń lustracyjnych itp. Najistotniejsze jest jednak to, co kryje się za tymi liczbami - przywrócona sprawiedliwość i godność, odkryta prawda, umocnienie tożsamości wspólnoty zakorzenionej w przeszłości.

Stosownie do art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2016 r., poz. 152) w załączeniu przekazuję *Informację o działalności Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 r.*, która zgodnie z ustawowym obowiązkiem, została zatwierdzona przez Radę IPN uchwałą nr 1/2016 z dnia 17 marca 2016 roku. Zawiera ona szereg szczegółowych danych ukazujących skalę różnych form aktywności. W minionych piętnastu latach nastąpił ogromny rozwój instrumentów, wykorzystywanych do realizacji zadań Instytutu, wiele z nich ulegało zmianie. Niezmienna przez cały ten czas pozostaje misja Instytutu Pamięci Narodowej, zdefiniowana w preambule ustawy o IPN. Odwołuje się ona do potrzeby „zachowania pamięci o ogromie ofiar,

strat i szkód poniesionych przez Naród Polski w latach II wojny światowej i po jej zakończeniu", patriotycznych tradycji zmagań z okupantami, „czynów obywateli dokonywanych na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego", obowiązku ścigania zbrodni oraz powinności zadośćuczynienia pokrzywdzonym. Jednocześnie chciałbym poinformować, że do Kancelarii Sejmu przesłałem informację o działalności w wersji na tablety celem przekazania Posłom.

W nawiązaniu do naszej rozmowy sprzed kilku tygodni, uprzejmie proszę Pana Marszałka o umożliwienie mi przedstawienia tej Informacji (jak również Informacji za lata 2012-2014) na jednym z najbliższych posiedzeń Sejmu. Ostatni raz taką możliwość miałem we wrześniu 2012 r., przedstawiając działalność IPN za lata 2009-2011.

Z poważaniem

Załączniki:

1. Kopia uchwały nr 1/2016 z dnia 17 marca 2016 roku;
2. Informacja o działalności IPN – 1 egz.+ płyta CD

Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
ul. Wołoska 7, 02-675 Warszawa tel.: (22) 581 85 22 fax: (22) 581 85 24
www.ipn.gov.pl

UCHWAŁA Nr 1 /2016

RADY INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ – KOMISJI ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU

z dnia 17 marca 2016 r.

w sprawie Informacji o działalności Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w okresie 1 stycznia 2015 r. – 31 grudnia 2015 r.

na podstawie art. 23 ust. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2016 r. poz. 152), uchwala się co następuje:

§ 1.

Rada Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu zatwierdza przedłożoną *Informację roczną o działalności Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w okresie 1 stycznia 2015 r. – 31 grudnia 2015 r.*, z zaleceniem wprowadzenia poprawek i uzupełnień wskazanych w czasie dyskusji nad nią.

§ 2.

Uchwała wchodzi w życie z dniem powzięcia.

Przewodniczący
Rady Instytutu Pamięci Narodowej –
Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko
Narodowi Polskiemu

Antoni Dudek

prof. dr hab. Antoni Dudek

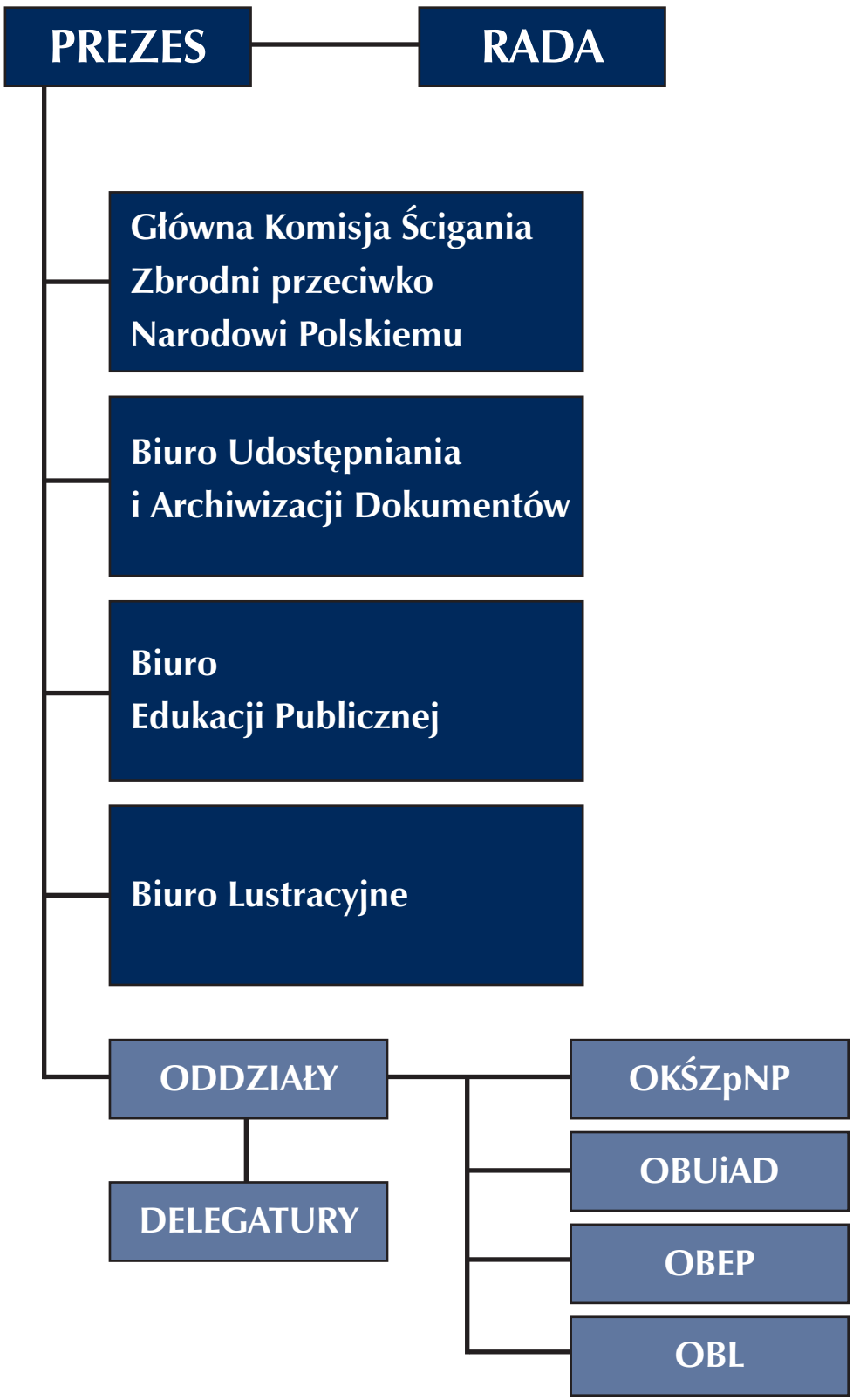
INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ – KOMISJA ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU

INFORMACJA O DZIAŁALNOŚCI

1 STYCZNIA 2015 r. – 31 GRUDNIA 2015 r.

Warszawa 2016

Struktura IPN

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ – KOMISJA ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU

INFORMACJA O DZIAŁALNOŚCI

1 STYCZNIA 2015 R. – 31 GRUDNIA 2015 R.

Warszawa 2016

SPIS TREŚCI

Wstęp 7

1. Sprawozdanie z działalności Rady IPN 13

2. Współpraca krajowa 17
2.1. Współpraca z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi 17
2.1.1. Współpraca IPN w dziedzinie edukacji z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi 18
2.1.2. Współpraca archiwalna z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi. 20
2.1.3. Współpraca pionu śledczego IPN z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi 22
2.2. Kluby Historyczne im. gen. Stefana Roweckiego „Grota”. 22
2.3. Nagrody. 23
2.3.1. Nagroda „Kustosz Pamięci Narodowej” 23
2.3.2. Nagroda „Świadek Historii” 24
2.3.3. Konkurs „Książka Historyczna Roku” o nagrodę im. Oskara Haleckiego 25
2.3.4. Konkurs im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na „Najlepszy Debiut Historyczny Roku”. . . . 26
2.3.5. Ogólnopolski konkurs na „Audycję Historyczną Roku”. 26
2.4. Nagrody i wyróżnienia dla pracowników IPN 27
2.5. IPN w badaniach opinii publicznej. 29

3. Współpraca międzynarodowa 31
3.1. Polsko-Ukraińskie Forum Historyków 31
3.2. Działalność ekspercka w zakresie *transitional justice* 32
3.3. Europejska Sieć Instytucji Archiwalnych Zajmujących się Aktami Tajnych Służb 34
3.4. Platforma Europejskiej Pamięci i Sumienia 34
3.5. Współpraca z węgierskim Komitetem Pamięci Narodowej (Nemzeti Emlékezet Bizottsága, NEB). 35
3.6. Inne działania międzynarodowe 36
3.7. Międzynarodowa współpraca archiwalna IPN 39
3.8. Międzynarodowe działania edukacyjne IPN 41
3.8.1. Wystawy. 41
3.8.2. Współpraca Biura Edukacji Publicznej IPN z Polonią i Polakami mieszkającymi poza granicami kraju 44
3.8.3. Inne działania edukacyjne 45
3.8.4. Międzynarodowe edycje gier planszowych. 46
3.9. Międzynarodowa współpraca naukowo-badawcza. 46
3.9.1. Konferencje międzynarodowe organizowane przez BEP IPN w kraju i za granicą 46

3.9.2. Berlińska Międzynarodowa Szkoła Letnia (pierwsza edycja) 48
3.9.3. Współpraca z Rosyjskim Państwowym Archiwum Historii Najnowszej (RGANI) 49
3.9.4. Kwerendy archiwalne 49
3.9.5. Warszaty „Korean History Workshop for Overseas Doctoral Students" w Seulu 50
3.9.6. Działania wydawnicze 51
3.10. Współpraca międzynarodowa Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu 53

4. Edukacja i badania naukowe 55
4.1. Badania naukowe 55
4.1.1. Centralne Projekty Badawcze 56
4.1.1.1. Ziemie polskie pod okupacją 1939–1945 56
4.1.1.2. Władze PRL wobec kryzysów społeczno-politycznych i opozycji demokratycznej 1956–1976 57
4.1.1.3. Struktury i działalność Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej 58
4.1.1.4. Polska emigracja polityczna 1939–1990 59
4.1.1.5. Struktury i metody działania aparatu bezpieczeństwa Polski Ludowej 60
4.1.1.6. Aparat bezpieczeństwa w walce z podziemiem politycznym i zbrojnym 1944–1956 61
4.1.1.7. Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce w latach 1944–1989 62
4.1.1.8. Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych, etnicznych i cudzoziemców 63
4.1.1.9. Aparat władzy wobec środowisk twórczych, dziennikarskich i naukowych 64
4.1.1.10. Zagłada Żydów na ziemiach polskich. 64
4.1.1.11. Opozycja w Polsce 1976–1989. Encyklopedia Solidarności 65
4.1.1.12. Poszukiwanie nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego 1944–1956 . . 66
4.1.2. Wydziałowe i oddziałowe projekty badawcze 68
4.1.3. Konferencje naukowe i popularnonaukowe. 73
4.1.4. Ekspertyzy 74
4.1.5. Dotacje dla podmiotów zewnętrznych; nadzór nad projektami naukowymi realizowanymi przez podmioty zewnętrzne. 75
4.1.6. Informacje o uzyskanych stopniach naukowych 75
4.1.7. Letnia Szkoła Historii Najnowszej i Zimowa Szkoła Historii Najnowszej 76
4.2. Działalność popularyzatorska i edukacyjna BEP 77
4.2.1. Edukacja historyczna 77
4.2.2. Współpraca z instytucjami zajmującymi się kształceniem nauczycieli i działania edukacyjne skierowane do nauczycieli 78
4.2.3. Działania edukacyjne BEP skierowane do uczniów 81
4.2.3.1. Ogólnopolskie projekty edukacyjne 82
4.2.3.2. Regionalne projekty edukacyjne. 84
4.2.3.3. Udział IPN w XLI ogólnopolskiej Olimpiadzie Historycznej 84
4.2.3.4. Konkursy historyczne IPN 84
4.2.3.5. Rajdy, gry miejskie i terenowe lekcje historii. 86
4.2.4. Program Polonijny BEP. 87
4.2.5. Współpraca ze szkołami wyższymi, środowiskiem studenckim oraz uniwersytetami trzeciego wieku 88
4.2.6. Współpraca z samorządami 88
4.2.7. Uroczystości rocznicowe organizowane przez IPN. 89
4.2.8. Podsumowanie 15 lat pracy IPN 92
4.2.9. Inne formy ogólnopolskich działań edukacyjnych 95
4.2.10. Działania wystawiennicze 96
4.2.11. Popularyzacja historii z wykorzystaniem Internetu 97
4.2.12. Planszowe gry historyczne. 100
4.2.13. Notacje – nagrania filmowe świadków historii 101
4.2.14. Współpraca z mediami i inne działania popularyzujące wiedzę 102

4.2.15. Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia” 103
4.2.16. Projekt stworzenia w dawnej siedzibie Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” w Łodzi Centrum Edukacyjnego 108
4.2.17. Interwencje bieżące BEP IPN 108
4.3. Działalność naukowa i popularyzatorska pionu archiwalnego 110
4.4. Wydawnictwa IPN 113
4.4.1. Działalność wydawnicza 113
4.4.2. Nagrody dla publikacji IPN 117
4.4.3. Dystrybucja wydawnictw 118

5. Działalność archiwalna 121
5.1. Ewidencja 123
5.1.1. Wielkość zasobu kartotecznego i ewidencyjnego 123
5.1.2. Porządkowanie i zabezpieczanie zasobu ewidencyjnego 124
5.1.3. Kwerendy i sprawdzenia 125
5.1.4. Centrum Udzielania Informacji o Ofiarach II Wojny Światowej 125
5.2. Zasób – gromadzenie i opracowywanie 126
5.2.1. Gromadzenie zasobu 126
5.2.2. Opracowywanie zasobu 133
5.2.3. Skontrum 134
5.2.4. Wyodrębniony tajny zbiór w archiwum IPN 135
5.2.5. Konserwacja 135
5.2.6. Magazyny archiwalne 137
5.2.7. Archiwum Zakładowe 138
5.3. Zasoby Cyfrowe 139
5.3.1. Tworzenie pomocy archiwalnych 139
5.3.2. Digitalizacja 141
5.3.3. Opracowywanie dokumentacji audiowizualnej 144
5.4. Udostępnianie dokumentów 146
5.4.1. Główne kategorie wniosków 147
5.4.2. Wnioski uprawnionych podmiotów 150
5.4.3. Wnioski służbowe 152
5.4.4. Wnioski o nadanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności 153
5.4.5. Udostępnianie dokumentów w czytelniach 154
5.5. Obsługa bieżąca 155
5.6. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów – dane statystyczne 155

6. Ściganie zbrodni 171
6.1. Stan zatrudnienia prokuratorów w Komisji Ścigania 174
6.2. Skontrum i śledztwa w sprawach zbrodni nazistowskich 176
6.3. Działalność śledcza Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w liczbach . . 177
6.4. Realizacja obowiązków pionu śledczego IPN innych niż wynikające z ustawy o IPN 180
6.5. Nadzór służbowy nad działalnością pionu śledczego IPN 182
6.6. Śledztwa umorzone ze względu na przedawnienie karalności, w związku z uchwałą Sądu Najwyższego z 25 maja 2010 r. sygn. I KZP 5/10 (OSNKW 2010/7 poz. 55) 185
6.7. Udział prokuratorów pionu śledczego IPN w postępowaniach sądowych 186
6.8. Szkolenia prokuratorów i pracowników komisji 190
6.9. Śledztwa prowadzone w okresie sprawozdawczym budzące szerokie zainteresowanie społeczne . . 191

7. Lustracja 207
7.1. Ewidencja oświadczeń lustracyjnych i publikowanie informacji 208
7.1.1. Przyjmowanie oświadczeń lustracyjnych oraz informacji o ich uprzednim złożeniu (SEiS) . 208
7.1.2. Wybory samorządowe w 2014 r. 210

7.1.3. Wybory prezydenckie i parlamentarne w 2015 r. 210
7.1.4. Przygotowanie i publikowanie informacji o osobach pełniących funkcje publiczne wymienione w art. 22 ustawy lustracyjnej (SUiP) 211
7.2. Przygotowywanie i publikowanie katalogów 215
7.2.1. Przygotowywanie i publikowanie katalogów w Biuletynie Informacji Publicznej IPN 215
7.3. Przygotowywanie postępowań lustracyjnych 218
7.3.1. Sprawy zainicjowane zgodnie z treścią art. 52a pkt 2 i 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o IPN-KŚZpNP 218
7.3.2. Sprawy przejęte po byłym urzędzie Rzecznika Interesu Publicznego. 226
7.4. Działania analityczno-studyjne (SAS) 226

8. Budżet 229
8.1. Budżet w układzie klasyfikacji budżetowej 229
8.1.1. Wykonanie dochodów budżetowych 229
8.1.2. Wykonanie wydatków budżetowych 230
8.1.2.1. Dotacje 232
8.1.2.2. Świadczenia na rzecz osób fizycznych 232
8.1.2.3. Wydatki bieżące 233
8.1.2.3.1. Wynagrodzenia. 233
8.1.2.3.2. Honoraria i wynagrodzenia bezosobowe 234
8.1.2.3.3. Pochodne od wynagrodzeń 234
8.1.2.3.4 Odpisy na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych 234
8.1.2.3.5. Podatki i opłaty na rzecz budżetu państwa oraz cła. 234
8.1.2.3.6. Opłaty na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego 234
8.1.2.3.7. Zakup towarów i usług. 235
8.1.2.3.8. Pozostałe wydatki 236
8.1.2.4. Wydatki majątkowe. 237
8.2. Budżet Instytutu w układzie zadaniowym 243
8.3. Zatrudnienie 246

Wykaz skrótów 249
Załącznik nr 1: Wydawnictwa IPN 257
Załącznik nr 2: Publikacje pracowników IPN 271
Załącznik nr 3: Wystawy IPN 333
Załącznik nr 4: Wykaz konferencji oraz sesji naukowych i popularnonaukowych 345
Załącznik nr 5: Wykaz wystąpień pracowników IPN podczas międzynarodowych konferencji i sympozjów za granicą 353
Załącznik nr 6: Wykaz notacji za rok 2015. 361
Załącznik nr 7: Spotkania klubów im. gen. Stefana Roweckiego „Grota” w roku 2015 371

Mapa oddziałów i delegatur IPN. 385

Adresy biur, oddziałów i delegatur IPN 386

Fotografie dokumentujące działalność IPN 387

Wydawnictwa IPN w 2015 roku 425

Wstęp

W 2015 r. Instytut Pamięci Narodowej obchodził piętnastolecie swojego istnienia. W tym czasie urząd Prezesa Instytutu sprawowały trzy osoby, wielokrotnie nakładano na IPN nowe zadania, zmieniały się formy i metody działania. Niezmienna pozostaje misja Instytutu Pamięci Narodowej, najlepiej wyrażona w preambule ustawy. Czytamy w niej, że powołując IPN do istnienia, parlament Rzeczypospolitej miał na względzie:

„– zachowanie pamięci o ogromie ofiar, strat i szkód poniesionych przez Naród Polski w latach II wojny światowej i po jej zakończeniu,

– patriotyczne tradycje zmagań Narodu Polskiego z okupantami, nazizmem i komunizmem,

– czyny obywateli dokonywane na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego i w obronie wolności oraz godności ludzkiej,

– obowiązek ścigania zbrodni przeciwko pokojowi, ludzkości i zbrodni wojennych,

– a także powinność zadośćuczynienia przez nasze państwo wszystkim pokrzywdzonym przez państwo łamiące prawa człowieka".

Jednocześnie wyrażano przekonanie, że „żadne bezprawne działania państwa przeciwko obywatelom nie mogą być chronione tajemnicą ani nie mogą ulec zapomnieniu".

Misję Instytutu Pamięci Narodowej wyrazić można także przez wartości, na których osadzona jest praca IPN. Służy ona przede wszystkim odkrywaniu prawdy oraz przywracaniu sprawiedliwości, budowaniu pamięci stanowiącej fundament tożsamości. Z pamięci i prawdy płynie pojednanie.

Największą częścią Instytutu Pamięci Narodowej jest archiwum. Zgromadzono w nim już ponad 91 km akt. W 2015 r. zasób archiwalny powiększył się o kolejne 450 mb. Najwięcej dokumentów pozyskano z urzędów wojewódzkich, jednostek policji i więziennictwa, sądów i prokuratur. Znaczący wzrost, w porównaniu z poprzednimi latami, liczby przekazanych materiałów, spowodowany był opracowaniem w IPN katalogu przepisów prawnych stanowiących podstawę do stosowania represji w czasie dyktatury komunistycznej i dokonaniem pod tym kątem przeglądu archiwów wielu instytucji.

Warto zauważyć, że IPN gromadzi także kolekcje pochodzące od prywatnych darczyńców, w sposób istotny uzupełniają one dostępny zasób źródłowy. W ostatnim czasie Instytut aktywnie zabiega o pozyskanie spuścizn wybitnych Polaków zmarłych poza granicami kraju. W 2015 r. do zasobu archiwalnego IPN włączono kolekcje prof. Stanisława Bóbr-Tylingo oraz prof. Anny Marii Cienciały.

Kolejne cenne materiały, które udostępniono dzięki przejęciu ich przez IPN, to akta tak zwanej „Komisji Ciemniewskiego", działającej w 1992 r., oraz powołanej w tym samym roku komisji nadzwyczajnej do zbadania skutków stanu wojennego (materiały pozyskano z archiwum Sejmu). Z Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego uzyskano materiały, które posłużyły do stworzenia tak zwanej „listy Milczanowskiego" w 1991 r. Kopie cyfrowe tysięcy cennych dokumentów dotyczących dziejów Polski IPN uzyskał od instytucji partnerskich z Estonii, Gruzji, USA, Ukrainy i Węgier. Większość z nich dotyczy okresu II wojny światowej. Wykorzystuje się je w pracach badawczych oraz w pracy powołanego w 2014 r. Centrum Udzielania Informacji o Ofiarach II Wojny Światowej.

W znaczący sposób zredukowany został tak zwany „zbiór zastrzeżony". Zmniejszył się on w 2015 r. o 6819 jednostek archiwalnych (ponad 30 mb). Była to największa redukcja w dotychczasowej historii Instytutu Pamięci Narodowej. Dzięki wcześniejszym przygotowaniom i zakupieniu odpowiedniego sprzętu w minionym roku rozpoczęto odczyt przechowywanych w tym zbiorze taśm magnetycznych. We współpracy z ABW udało się odczytać zawartość 263 nośników, które wkrótce powinny również zostać przekazane do ogólnodostępnej części archiwum IPN.

Od 2012 r. Instytut Pamięci Narodowej realizuje projekt Cyfrowe Archiwum. Jest to unikatowa i nieustannie modyfikowana baza danych umożliwiająca wyszukiwanie informacji i interesujących użytkownika materiałów archiwalnych. W 2015 r. do systemu wprowadzono opisy ponad 170 tys. jednostek archiwalnych, wiele innych uzupełniono i poprawiono. Indeks osobowy uzupełniono o 1,2 mln nowych zapisów. Równolegle rozbudowywany jest ogólnodostępny inwentarz archiwalny, publikowany na stronie IPN (w 2015 r. opublikowano ponad 407 tys. nowych opisów jednostek).

Ważnym zadaniem archiwum IPN, realizowanym od 2011 r. jest przygotowywanie wniosków do Prezydenta RP o nadanie Krzyża Wolności i Solidarności zasłużonym działaczom opozycji antykomunistycznej. W 2015 r. Prezes IPN wystosował 882 takie wnioski. Od 2013 r. Instytut Pamięci Narodowej organizuje także uroczyste wręczanie Krzyża Wolności i Solidarności; w minionym roku odznaczono 1078 osób, w większości podczas 30 uroczystości przygotowanych przez IPN. Jest to ważny element działalności, pozwalający na symboliczne uhonorowanie bohaterów najnowszej historii, w dużej mierze osób, których zasługi zostały zapomniane także w społecznościach lokalnych. Wiele uroczystości ma środowiskowy charakter, pozwalając na odbudowę zerwanych przez lata więzi. IPN od kilku lat dwa razy do roku organizuje spotkania przedstawicieli organizacji skupiających dawnych opozycjonistów, stwarzając w ten sposób platformę do integracji środowiska i formułowania jego postulatów.

Nowe obowiązki na IPN nałożyła ustawa o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych, która weszła w życie 31 sierpnia 2015 r. Instytut uczestniczył w przygotowaniu tej ustawy przez Senat RP. Mimo iż została ona w sposób niekorzystny zmieniona w trakcie prac w izbie niższej parlamentu, stanowi ona ważny krok w kierunku uznania statusu osób, którym zawdzięczamy niepodległość Polski oraz udzielenia wsparcia tym z nich, które znajdują się w trudnej sytuacji materialnej. Do końca 2015 r. w związku z realizacją tej ustawy wydano 735 decyzji administracyjnych oraz zrealizowano 613 wniosków o wydanie dowodów działalności opozycyjnej.

Mimo trwającego procesu zmniejszania liczby prokuratorów pionu śledczego IPN w 2015 r. zakończono ponad tysiąc śledztw. 661 z nich dotyczyło zbrodni komunistycznych, 387 zbrodni niemieckich z okresu II wojny światowej, a 30 innych spraw. W minionym roku do sądów skierowano 14 aktów oskarżenia przeciwko 16 osobom. Oznacza to, że utrzymał się stały, aczkolwiek niewielki wzrost liczby spraw kierowanych do sądów (w 2011 r. – 7 aktów oskarżenia, objęto nimi 9 osób).

Niewielki odsetek śledztw kończących się sformułowaniem aktu oskarżenia wynika nie tylko z trudności związanych z prowadzeniem postępowań w sprawie zbrodni popełnionych przed wielu laty. Zgodnie z przepisami ustawy o IPN prokuratorzy pionu ścigania zbrodni są zobowiązani prowadzić śledztwo także w sytuacji, gdy z góry wiadomo, że nie zakończy się ono postawieniem sprawców przed sądem. Ich celem jest wszechstronne wyjaśnienie okoliczności zbrodni, w tym ustalenie możliwie pełnej listy ofiar. Określana jest też jej kwalifikacja prawna, w ten sposób nie tylko następuje po latach symboliczne przywrócenie sprawiedliwości, ale także jednoznaczne w sensie prawnym określenie danej zbrodni. W wielu przypadkach prokuratorzy dokonują także istotnych ustaleń, ważnych z punktu widzenia badań historycznych. Cennym źródłem dla historyków z pewnością będą protokoły przesłuchań niektórych świadków (w 2015 r. przesłuchano 4070 osób).

Jednym ze śledztw, które budzą największe zainteresowanie społeczne, jest postępowanie w sprawie zabójstwa ofiar obławy augustowskiej z lipca 1945 r. W 2015 r. kontynuowano akcję zbierania materiału genetycznego od bliskich ofiar, co w przyszłości umożliwi ich identyfikację. Przełomowe znaczenie ma sporządzona przez biegłych, na podstawie zdjęć lotniczych i satelitarnych, opinia na temat możliwych

miejsc pochowania zamordowanych. Najbardziej prawdopodobne z nich znajdują się poza obecnymi granicami Polski, a ich sprawdzenie wymagać będzie zgody władz Białorusi.

W 2015 r. prokuratorzy pionu śledczego IPN kontynuowali akcje „Ostatni świadek" oraz „Masz prawo". W ramach tej pierwszej na podstawie zeznań świadków wszczęto 9 postępowań, zaś w toku drugiej pomocy prawnej udzielono 142 osobom.

Prokuratorzy Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu angażują się również w proces poszukiwań szczątków ofiar terroru komunistycznego. W Białymstoku w 2015 r. kontynuowano prace na terenie miejscowego aresztu. Łącznie od 2013 r. odnaleziono szczątki 386 ofiar, zamordowanych i zmarłych w czasie okupacji niemieckiej i w okresie dyktatury komunistycznej.

W 2015 r. Samodzielny Wydział Poszukiwań IPN kontynuował szeroko zakrojone prace zmierzające do odnalezienia szczątków żołnierzy NSZ oddziału kpt. Henryka Flame ps. „Bartek", zamordowanych w 1946 r. na Opolszczyźnie. Rezultat prace te przyniosły dopiero w marcu 2016 r. Powodzeniem zakończyły się poszukiwania nieoznaczonych mogił ofiar na cmentarzu Bródnowskim w Warszawie. Odkryto szczątki sześciu osób, z których dwie zidentyfikowano (por. Zygmunt Kęska i Aleksander Gąska). Prace będą kontynuowane w 2016 r. Odnalezieniem szczątków ofiar zakończyły się także prace prowadzone w Gdańsku, Płocku, Rzeszowie i Tarnowie.

Dzięki powołanej w 2012 r. przez Instytut Pamięci Narodowej i Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie Polskiej Bazie Genetycznej w 2015 r. zidentyfikowano pięć ofiar terroru komunistycznego (Marian Kaczmarek, Józef Kozłowski, Stanisław Kutryb, Edward Pytko, Danuta Siedzikówna) oraz dwie ofiary okupacji niemieckiej (Wacław Sadokierski i Piotr Wądołowski).

W 2015 r. weszła w życie ustawa, która umożliwia przenoszenie współczesnych grobów, blokujących dostęp do miejsc skrytego pogrzebania ofiar komunistów. W pierwszym możliwym momencie prezes IPN złożył u wojewody mazowieckiego wnioski o przeniesienie 194 grobów uniemożliwiających dokończenie prac poszukiwawczych w kwaterach „Ł" i „ŁII" cmentarza wojskowego na warszawskich Powązkach.

27 września 2015 r. miała miejsce uroczystość pogrzebu 35 bohaterów, których szczątki odnaleziono i zidentyfikowano w wyniku prac w kwaterze „Ł". Zostali oni pochowani we wzniesionym przez Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa Panteonie – Mauzoleum. Uroczystość ta stała się możliwa dzięki rozpoczętej w 2011 r. współpracy Instytutu Pamięci Narodowej, ROPWiM oraz Ministerstwa Sprawiedliwości. Projekt poszukiwania nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego zapoczątkowano, pragnąc wypełnić podstawowy obowiązek wobec zamordowanych bohaterów i ich bliskich. Jego efektem jest dziś nie tylko odnalezienie szczątków ponad 700 ofiar i identyfikacja 45 z nich, lecz także znaczny wzrost zainteresowania losami Żołnierzy Wyklętych.

Działalność edukacyjna Instytutu Pamięci Narodowej niezmiennie jest realizowana w szerokim zakresie i w różnorodnych formach. Jest to nie tylko edukacja historyczna *sensu stricto*, lecz także edukacja obywatelska, kształtująca postawy. Wskazuje ona na znaczenie wartości bliskich wszystkim tym, którzy podejmowali walkę o wolność i niepodległość, bronili praw człowieka.

W 2015 r. realizowano wiele sprawdzonych już działań, takich jak projekty edukacyjne „Opowiem Ci o wolnej Polsce", „Kamienie pamięci" czy „O tym nie można zapomnieć... – spotkania z kobietami, które przeszły piekło obozów i łagrów". Nie słabnie zainteresowanie konkursem „Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy". Jak co roku niezwykle bogata była oferta skierowanych do uczniów i nauczycieli lekcji, rajdów, warsztatów i szkoleń. Tylko w ramach projektu „Lekcje z historii najnowszej" działalnością edukacyjną IPN objęto 35 tys. uczniów. Wzrastającą popularnością cieszą się debaty oksfordzkie, w trakcie których uczniowie dyskutując o najważniejszych kwestiach związanych z historią najnowszą, nie tylko poznają fakty, lecz także uczą się reguł debaty opartej na argumentach. IPN nie zapomina również o młodszych odbiorcach, do których adresowany jest program edukacji patriotycznej „Historia w kolorach".

Nieustannie rozszerza się oferta wystawiennicza IPN. W 2015 r. powstało 20 nowych wystaw, eksponowano również 186 wystaw powstałych w latach ubiegłych. Największym powodzeniem cieszyła się wystawa „Milcząc, wołają", prezentowana w 38 miejscowościach w Polsce i poza jej granicami.

Instytut Pamięci Narodowej wykorzystuje możliwości, jakie w działaniach edukacyjnych stwarza Internet. Portal edukacyjny IPN www.pamiec.pl w 2015 r. zanotował 2,5 mln odsłon (wzrost o jedną czwartą w stosunku do 2014 r.). Powstały cztery nowe portale tematyczne, poświęcone Danucie Siedzikównie ps. „Inka", ks. Kazimierzowi Jancarzowi, Polskiemu Państwu Podziemnemu oraz dziejom Stoczni Szczecińskiej. Rozwijany jest kanał IPN na portalu Youtube, zawierający zarówno relacje z wydarzeń i uroczystości, zapisy konferencji naukowych i dyskusji organizowanych przez Instytut, jak i filmy dokumentalne oraz programy telewizyjne współprodukowane przez IPN.

W 2015 r. kontynuowano współpracę z Telewizją Republika, w ramach której powstało 47 odcinków programu „Z filmoteki bezpieki". We współpracy z Telewizją Polską zrealizowano 34 odcinki programu „Historia dla Ciebie – pamięć.pl" oraz 22 odcinki serii „Narodziny Solidarności", przygotowanej w związku z 35. rocznicą Sierpnia '80. Dużym zainteresowaniem widzów (2,3 mln) cieszył się zorganizowany w koprodukcji IPN i TVP Wielki Test z Historii „Od niepodległości do niepodległości".

Od kilku lat Instytut Pamięci Narodowej w swojej działalności edukacyjnej wykorzystuje masowe imprezy biegowe. Projektem wspieranym od samego początku jest doroczny bieg Tropem Wilczym, organizowany przez Fundację Wolność i Demokracja z okazji Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych. W 2015 r. odbył się on już w 81 miejscowościach, z udziałem ponad 20 tys. osób.

Wiele działań Biura Edukacji Publicznej cieszyło się dużym zainteresowaniem mediów, co pomagało w popularyzacji wiedzy historycznej. Z inicjatywy dyrektora BEP Sejm 25 lat po upadku systemu komunistycznego przyjął ustawę o ustanowieniu Narodowego Dnia Zwycięstwa (8 maja), znosząc tym samym komunistyczny dekret o Narodowym Święcie Zwycięstwa i Wolności 9 maja. Szczególną uwagę mediów przykuły działania zmierzające do likwidacji ostatniej w Polsce ulicy noszącej imię Bolesława Bieruta. Były one częścią prowadzonych od lat działań na rzecz zmiany nazw ulic, odwołujących się do komunistycznych patronów. W ramach realizowanego od 2013 r. projektu „Patroni naszych ulic" w 2015 r. wydano 14 nowych broszur popularyzujących bohaterów polskiej historii XX w.

W 2015 r. z wykorzystaniem formuły działającego od lat w Warszawie Centrum Edukacyjnego IPN „Przystanek Historia" im. Janusza Kurtyki, we współpracy z różnymi podmiotami powołano kilkadziesiąt lokalnych „Przystanków Historia". Z różną częstotliwością odbywają się w nich wykłady, dyskusje, promocje książek. W ten sposób IPN w sposób regularny dociera ze swoją ofertą do miejsc, w których nie ma swoich oddziałów ani delegatur.

W ramach działalności edukacyjnej IPN współpracuje z wieloma partnerami takimi jak szkoły, ośrodki doskonalenia nauczycieli, muzea, stowarzyszenia i fundacje, władze samorządowe, media, organizacje harcerskie itp.

Ważną rolę w działalności naukowej i edukacyjnej Instytutu Pamięci Narodowej odgrywają rocznice ważnych wydarzeń historycznych. W 2015 r. w sposób szczególny wyeksponowano 75. rocznicę Zbrodni Katyńskiej (m.in. w ramach szóstej edycji przeglądu filmowego „Echa Katynia", zorganizowanej w 30 miastach) i 35. rocznicę powstania NSZZ „Solidarność". Wiele inicjatyw związanych było z 70. rocznicą wydarzeń z 1945 r., w szczególności konferencji jałtańskiej, porwania szesnastu przywódców Polski Podziemnej oraz obławy augustowskiej. To ostatnie zagadnienie popularyzowano m.in. w wyprodukowanym wspólnie z telewizją Biełsat filmie dokumentalnym.

Działalność naukowa IPN koncentruje się wokół jedenastu centralnych projektów badawczych. Cztery z nich mają od 2011 r. decyzją Rady IPN charakter priorytetowy: „Ziemie polskie pod okupacją 1939–1945", „Władze PRL wobec kryzysów społecznych i opozycji demokratycznej 1956–1976", „Struktury i działalność Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej", „Polska emigracja polityczna 1939––1990". Realizowanych jest także 14 wydziałowych i oddziałowych projektów badawczych. W wielu z nich, oprócz pracowników IPN, uczestniczą także historycy reprezentujący inne ośrodki naukowe.

Wyniki prac prowadzonych w ramach poszczególnych projektów prezentowane są m.in. w trakcie konferencji naukowych. W 2015 r. zorganizowano 53 takie konferencje oraz 23 seminaria i sesje o charakterze popularnonaukowym. Rozwojowi młodych badaczy służą doroczne Zimowa i Letnia Szkoły Historii Najnowszej.

IPN realizuje również działania o charakterze dokumentacyjnym. W 2015 r. kontynuowano realizację wieloletnich projektów „Index Polaków zamordowanych i represjonowanych za pomoc Żydom w okresie II wojny światowej" oraz „Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką 1939––1945". Do komputerowej bazy tego ostatniego projektu zostały dodane dane o 688 292 osobach. Łącznie baza projektu zawiera informacje o 4 912 078 ofiarach represji niemieckich. W ramach programu „Notacje" w 2015 r. zebrano 173 relacje świadków historii.

W 2015 r. Instytut Pamięci Narodowej wydał łącznie 195 publikacji. Ponadto w formie cyfrowej udostępniono 40 wcześniejszych wydawnictw. Z publikacji o charakterze edukacyjnym warto wspomnieć o nowej grze *7. W obronie Lwowa*, serii komiksów *Wojenna odyseja Antka Srebrnego* i tece edukacyjnej *Polskie podziemie niepodległościowe 1944–1956*. Z książek naukowych szczególnym zainteresowaniem cieszyły się opracowanie Dominiki Czarneckiej poświęcone „pomnikom wdzięczności" Armii Czerwonej, biografia Michała Roli-Żymierskiego (Jacka Pałki i Jerzego Poksińskiego), praca zbiorowa o historii Federacji Młodzieży Walczącej oraz przygotowana przez Sławomira Kalbarczyka biografia Kazimierza Bartla. W 2015 r. wydano polskie tłumaczenie ważnej pracy Alfreda Reischa opisującej fascynujące dzieje tajnego programu dystrybucji książek za „żelazną kurtyną". Wiele cennych opracowań ukazało się także w seriach wydawniczych poszczególnych oddziałów IPN. Z prac popularyzujących wiedzę historyczną na plan pierwszy wysuwa się *Sto lat harcerstwa*, autorstwa Wojciecha Hausnera i Marka Wierzbickiego, warto również wspomnieć o *Poczcie prezydentów Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźstwie*, wydanym z okazji 25. rocznicy przekazania przez prezydenta Ryszarda Kaczorowskiego insygniów II Rzeczypospolitej.

Instytut Pamięci Narodowej wspólnie ze Studium Polski Podziemnej w Londynie wydał pierwszy tom (w dwu woluminach) nowego, poprawionego i poszerzonego wydania pomnikowego dzieła *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*. W 2015 r. podpisano również wieloletnią umowę o wydaniu zapisków (*Pro memoria*) sporządzanych w latach 1948–1981 przez Prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego. To monumentalne dzieło obliczone jest na 30 tomów, z których pierwsze powinny ukazać się już w 2016 r.

Wyrazem uznania dla publikacji IPN są liczne nagrody w konkursach ogólnopolskich i regionalnych.

Instytut Pamięci Narodowej jest również wydawcą dwu pism o charakterze popularnonaukowym („Pamięć.pl" i „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska") oraz trzech periodyków naukowych – „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989", „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" oraz „Pamięć i Sprawiedliwość". Dwa ostatnie z tych pism w 2015 r. otrzymały wyższą niż uprzednio liczbę punktów w ocenie parametrycznej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Działalność lustracyjna IPN obejmuje weryfikację oświadczeń lustracyjnych składanych przez osoby kandydujące na funkcje publiczne opisane ustawą oraz sporządzanie publikowanych w Internecie czterech obszernych katalogów (osób sprawujących najważniejsze funkcje publiczne, osób rozpracowywanych przed 1989 r., funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa oraz osób sprawujących funkcje kierownicze w czasie dyktatury komunistycznej). W 2015 r. w katalogach tych opublikowano nowe zapisy dotyczące ponad 14 tys. osób.

W 2015 r. do IPN napłynęło ponad 70 tys. nowych oświadczeń lustracyjnych, większość z nich w związku z wyborami samorządowymi. Zweryfikowano 9460 oświadczeń, blisko dwukrotnie więcej niż pięć lat wcześniej. Wzrost liczby weryfikowanych w ostatnich latach oświadczeń został osiągnięty bez wzrostu zatrudnienia, jedyne dzięki usprawnieniu pracy poszczególnych komórek IPN. Do sądów skierowano 133 wnioski o wszczęcie postępowania lustracyjnego oraz 9 stanowisk w sprawach tzw. autolustracji. W 168 sprawach zapadły prawomocne orzeczenia sądowe, w tym w 124 uznające kwestionowane oświadczenia za niezgodne z prawdą.

Działalność międzynarodowa Instytutu Pamięci Narodowej obejmuje kilka sfer. Pierwszą z nich są działania skierowane do Polaków mieszkających poza granicami kraju. Obejmuje ona przede wszystkim przedsięwzięcia o charakterze edukacyjnym, realizowane w ramach „Programu Polonijnego IPN".

Dużo uwagi poświęca się wsparciu działalności polskich szkół (m.in. przez dostarczanie pomocy edukacyjnych) oraz szkoleniu nauczycieli. Instytut współpracuje także z działającymi na emigracji instytucjami gromadzącymi cenne archiwa. W 2015 r. pomocy w opracowaniu i digitalizacji archiwów udzielono Muzeum Polskiemu w Rapperswilu, Bibliotece Polskiej w Paryżu, Polskiemu Instytutowi Naukowemu w Ameryce, Studium Polski Podziemnej w Londynie oraz Instytutowi Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku. Tej ostatniej instytucji udzielono także znaczącego wsparcia w przeniesieniu zbiorów archiwalnych na skutek zmiany siedziby.

Druga sfera to współpraca z zagranicznymi instytucjami partnerskimi. Ma ona zarówno charakter bilateralny (w 2015 r. szczególnie wiele wspólnych działań zrealizowano z węgierskim Komitetem Pamięci Narodu), jak i wielostronny. Najważniejsze formy współpracy wielostronnej związane są z funkcjonowaniem Europejskiej Platformy Pamięci i Sumienia oraz Europejskiej Sieci Instytucji Zajmujących się Archiwami Tajnych Służb. W ramach działalności tej ostatniej IPN zaangażował się w przygotowanie międzynarodowej wystawy „By Any Means. Communist Secret Police and People's Everyday Life", której premiera miała miejsce w październiku 2015 r. w Berlinie. Podobnie jak w ostatnich latach IPN dzielił się swoim doświadczeniem w rozliczeniach z przeszłością. Instytut odwiedziły grupy z Albanii, Indonezji, Rosji, Tunezji i Ukrainy.

Nie ulega wątpliwości, że najważniejszym rezultatem współpracy dwustronnej w 2015 r. jest powołanie wspólnie z Ukraińskim Instytutem Pamięci Narodowej Polsko-Ukraińskiego Forum Historyków. Jego zadaniem jest wznowienie dialogu historycznego, skupiającego się wokół najtrudniejszego okresu wzajemnych relacji, lat 1939–1947. Pierwsze posiedzenie forum odbyło się w listopadzie 2015 r. Działalność forum stanowi ważny krok na drodze do pojednania Polaków i Ukraińców.

Trzeci obszar aktywności międzynarodowej IPN związany jest z upowszechnianiem wiedzy o historii Polski. Jednym z podstawowych narzędzi w tym obszarze są zagraniczne prezentacje wystaw IPN. W 2015 r. prezentacje takie miały miejsce ponad 70 razy, co jest największym osiągnięciem w dotychczasowych dziejach Instytutu. Szerokim echem w Rosji odbiła się publikacja w „Komsomolskoj Prawdzie" ogłoszenia poświęconego losom szesnastu przywódców Polski Podziemnej. Oprócz działań edukacyjnych istotne jest również docieranie do przedstawicieli środowisk naukowych, co umożliwia organizacja międzynarodowych konferencji naukowych (w 2015 r. było ich 17).

*

Dorobek Instytutu Pamięci Narodowej można mierzyć liczbą zrealizowanych projektów naukowych i edukacyjnych, wydanych publikacji, zorganizowanych konferencji, zakończonych śledztw, zgromadzonych dokumentów, zweryfikowanych oświadczeń lustracyjnych itp. Najważniejsze jest jednak to, czego nie można precyzyjnie zmierzyć – odkryta prawda, przywrócona sprawiedliwość i godność, umocnienie tożsamości wspólnoty zakorzenionej w przeszłości. Jest to rezultat codziennej wytrwałej pracy setek osób, traktujących swoją działalność w kategoriach służby na rzecz ofiar i bohaterów oraz na rzecz współczesnego pokolenia Polaków, którzy nie zrozumieją samych siebie i nie zrzucą balastu zniewolenia bez odniesienia do przeszłości.

1. Sprawozdanie z działalności Rady IPN

Rok 2015 był piątym rokiem działalności Rady. W tym okresie realizowała ona działania w dotychczasowym składzie: prof. Andrzej Chojnowski, prof. Antoni Dudek, prof. Andrzej Friszke, dr Antoni Kura, dr hab. Grzegorz Motyka, dr Artur Mudrecki, prof. Bolesław Orłowski, prof. Andrzej Paczkowski i prof. Tadeusz Wolsza.

Pracami Rady od 5 kwietnia 2014 r. do 4 kwietnia 2015 r. kierował Grzegorz Motyka, a zastępcami przewodniczącego byli Antoni Dudek i Artur Mudrecki. Na posiedzeniu w dniu 26 marca 2015 r. odbyły się wybory władz Rady w związku z upływem rocznej kadencji. W wyniku tajnego głosowania przewodniczącym Rady od 5 kwietnia 2015 r. został Antoni Dudek, a zastępcami przewodniczącego – Andrzej Friszke, Artur Mudrecki i Tadeusz Wolsza. Rada odbyła w roku sprawozdawczym 19 posiedzeń. Oprócz członków Rady uczestniczyli w nich Prezes IPN dr Łukasz Kamiński lub delegowani przez niego przedstawiciele, którzy informowali o bieżących sprawach Instytutu oraz odpowiadali na pytania i interpelacje. W zależności od tematu obrad w posiedzeniach uczestniczyli dyrektorzy lub wicedyrektorzy odpowiednich pionów Instytutu oraz pracownicy merytoryczni.

Rada, kontynuując swoje wcześniejsze działania związane z realizacją programów badawczych, wysłuchała informacji i przedstawiła swoje spostrzeżenia na temat dalszych prac dotyczących realizacji centralnych projektów badawczych, poświęconych: działalności Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w latach 1948–1990 (9 lipca); strukturom i metodom działania aparatu bezpieczeństwa oraz aparatowi bezpieczeństwa w walce z podziemiem politycznym i zbrojnym 1944–1956 (24 września); oraz opozycji w Polsce 1976–1989. Encyklopedii Solidarności (22 października). Z kolei 26 lutego omówiła harmonogram prac archeologiczno-ekshumacyjnych prowadzonych przez Instytut pod kierownictwem dr. hab. Krzysztofa Szwagrzyka, Pełnomocnika Prezesa IPN ds. poszukiwań nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego z lat 1944–1956. 26 marca natomiast wysłuchała informacji i omówiła współpracę Instytutu z Pomorskim Uniwersytetem Medycznym w ramach Polskiej Bazy Genetycznej Ofiar Totalitaryzmów. Tematem jej obrad była także problematyka: organizacji międzynarodowych, krajowych i regionalnych konferencji naukowych IPN (29 stycznia) oraz działalności edukacyjnej i dystrybucji wydawnictw (18 czerwca), w rezultacie czego wyraziła swoje poparcie dla przedstawionych przez kierownictwo Biura Edukacji Publicznej głównych kierunków aktywności Instytutu w 2016 r. oraz zaapelowała o poszerzenie zakresu oddziaływania prowadzonej przez Instytut akcji edukacyjnej, wskazując w przyjętym stanowisku konkretne pola aktywności. W trakcie posiedzenia 10 września dyskutowała z kolei na temat projektów badawczych, edukacyjnych, wystawienniczych, wydawniczych i archiwalnych realizowanych w ramach współpracy zagranicznej Instytutu.

8 października przedmiotem dyskusji Rady była działalność pionu archiwalnego. Omówiono wówczas proces uzupełniania inwentarza archiwalnego oraz wysłuchano informacji, czy w związku z apelem Rady z 2014 r., skierowanym do właściwych służb specjalnych, nastąpiła intensyfikacja przeglądu wyodrębnionego, tajnego zbioru, o którym mowa w art. 39 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej.

Rada, działając na podstawie art. 39 ust. 3 ustawy o IPN podjęła 24 decyzje stwierdzające nieważność decyzji prezesa zatwierdzających zastrzeżenie dostępu do określonych dokumentów. Na podstawie art. 36 ust. 9 ustawy o IPN podjęła 26 postanowień zawierających opinię w związku ze złożonymi do Prezesa IPN odwołaniami na decyzje odmawiające udostępnienia dokumentów w celu prowadzenia badań naukowych lub publikacji materiału prasowego. 13 sierpnia przyjęła stanowisko w sprawie sprawdzenia, jak postrzegany jest pion archiwalny IPN przez zewnętrznych użytkowników i przeprowadzenia w tym celu ankietowego badania osób korzystających z zasobu archiwalnego.

W trakcie posiedzeń Rady 28 maja, 5 i 26 listopada wysłuchano z kolei informacji na temat sytuacji kadrowej i działalności pionu lustracyjnego w związku z art. 4 pkt 1–57 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów. Rada omówiła sprawy związane z przygotowywaniem i publikowaniem katalogów przez Biuro Lustracyjne (w tej sprawie przyjęto 28 maja pisemne stanowisko) oraz szczegółowe zasady analizy oświadczeń lustracyjnych.

Rada zajmowała się także:

- wysłuchaniem i omówieniem przygotowań Instytutu do obchodów 15-lecia jego istnienia (8 stycznia),
- omówieniem i przyjęciem Informacji o działalności Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, składanej przez Prezesa IPN Sejmowi i Senatowi (12 marca),
- zbadaniem realizacji zarządzenia Prezesa IPN w sprawie przeprowadzania w Biurze Edukacji Publicznej (centrala i oddziały) oceny okresowej pracowników (23 kwietnia),
- wysłuchaniem informacji na temat sposobu funkcjonowania obsługi prawnej i audytu wewnętrznego (7 maja),
- postępem realizowanych przez IPN inwestycji budowlanych oraz dalszymi planami w tym zakresie (13 sierpnia),
- działalnością Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu (10 września),
- omówieniem polityki informacyjnej (10 grudnia), w związku z podjęciem uchwały zmieniającej statut Instytutu w części dotyczącej struktury organizacyjnej. Rada po zapoznaniu się z założeniami polityki informacyjnej Instytutu przyjęła stanowisko, by podejmowane działania były spójne i wzmacniały wizerunek IPN jako całości, a nie tylko poszczególnych jego pionów.

Ponadto podczas posiedzenia 9 kwietnia Rada, zgodnie z art. 24a ustawy o IPN, omówiła przedłożone przez Prezesa IPN Sprawozdanie z działalności IPN za 2014 r., które przyjęła ośmioma głosami przy jednym głosie przeciwnym.

Członkowie Rady aktywnie uczestniczyli w organizowanych lub współorganizowanych przez Instytut przedsięwzięciach.

Doktor hab. Grzegorz Motyka wystąpił z wykładem na konferencji naukowej „Łódź w Kraju Warty (1939–1945). Nowe perspektywy badawcze" w Łodzi z okazji 70. rocznicy zakończenia II wojny światowej (12–13 lutego) oraz uczestniczył w obradach Polsko-Ukraińskiego Forum Historyków w Kijowie (2–4 listopada). Wziął też udział w konferencji naukowej „»Jałta« – rzeczywistość, mit i pamięć" w Gdańsku, w Europejskim Centrum Solidarności (19–20 lutego), w której uczestniczyli także profesorowie Antoni Dudek, Andrzej Friszke i Tadeusz Wolsza, oraz „»Ojczyzna obrońcy swemu«. Weterani i kombatanci, jako problem społeczny i polityczny w Polsce w XX wieku", w Lublinie (25–27 listopada).

Profesor Tadeusz Wolsza był uczestnikiem międzynarodowych konferencji naukowych: „Historia zdrowia i choroby w Europie Środkowo-Wschodniej po 1945 r." w Warszawie (14–15 października), oraz „Gułag. Struktury, kadry, więźniowie" organizowanej pod patronatem IPN w Bełchatowie (2–3 grudnia). Uczestniczył też w IX Polonijnych Spotkaniach z Historią Najnowszą pod Warszawą (29 czerwca – 10 lipca). Ponadto w ramach obchodów 15-lecia IPN w Szczecnie (23–25 kwietnia) wziął udział w prezentacji Centralnego Projektu Badawczego „Aparat władzy wobec środowisk twórczych, dziennikarskich i naukowych w PRL".

Profesor Andrzej Chojnowski uczestniczył w konferencji poświęconej Centralnemu Projektowi Badawczemu „Aparat władzy wobec środowisk twórczych, dziennikarskich i naukowych w PRL" w Szczecinie (2–4 września). Wygłosił wykład na ogólnopolskiej konferencji naukowej „Nie tylko »Po prostu«. Prasa w PRL w dobie »odwilży« (1955–1958)" w Warszawie (23–24 listopada), na której wystąpił także prof. Friszke.

Prof. Andrzej Paczkowski wystąpił z wykładami podczas IX Letniej Szkoły Historii Najnowszej (7–12 września) obok profesorów: Dudka oraz Friszke. Podczas konferencji „Poland in the Heart of European History" w Jabłonnie (23–30 sierpnia) wygłosił wykład *Martial Law in Poland 1981–83*. Na konferencji „Political Justice" organizowanej przez IPN i DHI (12–14 marca) wygłosił referat: *Zbrodnia, kara, chciwość – polskie rozliczenia przestępstw okupacyjnych i kolaboracji*. Występował też na konferencji „Po jednej i drugiej stronie linii Ribbentrop–Mołotow. Okupacja niemiecka i sowiecka ziem polskich w latach 1939–1941 w porównaniu" w Warszawie (29–30 września). Ponadto uczestniczył w międzynarodowej konferencji naukowej „W cieniu zimnej wojny. Terroryzm krajowy i międzynarodowy w byłych państwach komunistycznych" w Warszawie (8–9 października). Profesor Paczkowski wraz z prof. Friszke wygłosili także wykłady na konferencji naukowej „»Zeszyty Historyczne« z perspektywy półwiecza" – Warszawa (20–21 października). Uczestniczył oprócz profesorów Dudka i Friszke w konferencji „»Solidarność« Polaków – dziedzictwo, dylematy i kontrowersje" w Łodzi (2 września). Był także, wraz z prof. Dudkiem, uczestnikiem międzynarodowej konferencji „25 lat europejskich doświadczeń w rozrachunku z dyktaturą komunistyczną" w Warszawie (15 czerwca). Wraz z dr. hab. Motyką uczestniczył w dorocznym przeglądzie badań Biura Edukacji Publicznej w Sieniawie (14–16 grudnia).

Profesor Antoni Dudek poza wymienionymi już działaniami uczestniczył w publicznych dyskusjach z cyklu „Historia z Piotrem Skwiecińskim" oraz „Krakowska Loża Historii Współczesnej w Warszawie", w Centrum Edukacyjnym Instytutu Pamięci Narodowej im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia" przy ul. Marszałkowskiej 21/25. Wygłosił wykłady w Warszawie podczas organizowanych i współorganizowanych przez Instytut konferencji naukowych: „Rok 1945 – zniewolenie czy wyzwolenie?" (20 maja), „Od nadziei do niepodległości. NSZZ »Solidarność« 1980–1989/90 (16–18 września) oraz „Pół wieku później. List biskupów polskich do niemieckich z 18 listopada 1965 r." (17 listopada).

Profesor Orłowski wygłosił otwierający referat na współorganizowanej przez IPN konferencji naukowej „Polska myśl techniczna w II wojnie światowej" w Centralnej Bibliotece Wojskowej (13 maja). Był także redaktorem merytorycznym publikacji *Polski wkład w przyrodoznawstwo i technikę. Słownik polskich i związanych z Polską odkrywców, wynalazców oraz pionierów nauk matematyczno-przyrodniczych i techniki* wydanej przez Instytut Historii Nauki im. L. i A. Birkenmajerów PAN i Instytut Pamięci Narodowej.

Z okazji 34. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego IPN przygotował działania edukacyjne, w tym zorganizował przejazdy po Warszawie specjalnego autobusu szlakiem miejsc i wydarzeń stanu wojennego, w których udział wzięli m.in. profesorowie Dudek, Friszke i Paczkowski. Profesorowie wygłosili prelekcje związane z realiami tamtego okresu.

Uczestnictwo członków Rady w organizowanych i współorganizowanych przez IPN przedsięwzięciach naukowych i edukacyjnych pozwala na bezpośrednie zapoznanie się z działalnością Instytutu, ułatwia dokonanie oceny skuteczności działań podejmowanych przez Instytut i jego pracowników.

Ponieważ przewodniczący Rady jest z urzędu jednocześnie wiceprzewodniczącym Kapituły Nagród „Kustosz Pamięci Narodowej" i „Świadek Historii", w spotkaniach kapituły w roku sprawozdawczym uczestniczyli Grzegorz Motyka i Antoni Dudek. Ponadto profesorowie Chojnowski, Paczkowski i Wolsza wchodzili m.in. w skład komisji Konkursu im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na „Najlepszy Debiut Historyczny Roku", w którym nagradzane są najlepsze niepublikowane prace magisterskie i doktorskie poświęcone historii Polski i Polaków w XX w.

2. Współpraca krajowa

2.1. Współpraca z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi

W 2015 r. kontynuowany był projekt „Poszukiwania nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego 1944–1956", zainicjowany na mocy porozumienia z 10 listopada 2011 r. między Prezesem IPN Łukaszem Kamińskim, ministrem sprawiedliwości Krzysztofem Kwiatkowskim i sekretarzem Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa Andrzejem Krzysztofem Kunertem.

W ramach tego projektu oraz w związku z obchodami Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych Prezes IPN zaapelował do bliskich ofiar terroru komunistycznego o przekazywanie materiału genetycznego. Prosił także o udostępnianie wszelkich informacji o miejscach pochówku ofiar komunizmu, które pozwolą badaczom ekshumować, a następnie identyfikować kolejnych bohaterów. Temu celowi służyły specjalnie przygotowane spoty telewizyjne i radiowe.

1 marca 2015 r. w Pałacu Prezydenckim podczas konferencji identyfikacyjnej z udziałem Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego rodziny pięciu osób – ofiar terroru komunistycznego – odebrały noty identyfikacyjne swoich ekshumowanych wcześniej krewnych. Zidentyfikowani to: Marian Kaczmarek, Józef Kozłowski, Stanisław Kutryb, Edward Pytko oraz Danuta Siedzikówna, ps. Inka.

Ważnym momentem w działalności identyfikacyjnej było podpisanie 19 czerwca 2015 r. przez Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego nowelizacji ustaw, która umożliwi dalszą ekshumację i godny pochówek ofiar terroru komunistycznego z lat 1944–1956. Nowela była inicjatywą ustawodawczą Prezydenta RP i objęła zmiany w trzech ustawach: o grobach i cmentarzach wojennych, o cmentarzach i chowaniu zmarłych oraz o IPN. Nowelizacja stworzyła podstawę do tego, aby zakończyć poszukiwania ofiar komunizmu na stołecznych Powązkach Wojskowych. Prace ekshumacyjne na „Łączce" zostały wstrzymane, gdyż zgodnie z istniejącymi normami prawnymi IPN nie mógł ich kontynuować z powodu znajdujących się w górnej warstwie grobów z lat 80. Dotychczas prawo nie umożliwiało przenoszenia grobów leżących ponad szczątkami.

Szczególnym wydarzeniem w 2015 r. był uroczysty pochówek w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego (27 września) części spośród ekshumowanych i zidentyfikowanych bohaterów. Szczątki 35 bohaterów walczących o wolną Polskę, a zamordowanych przez władze komunistyczne w więzieniu mokotowskim, zgodnie z zapowiedzią złożono w Panteonie-Mauzoleum na Powązkach Wojskowych w Warszawie. Uroczystość rozpoczęła Msza święta żałobna, która została odprawiona na pl. Piłsudskiego. W Panteonie-Mauzoleum zostali pochowani: Stanisław Abramowski „Bury", Władysław Borowiec „Żbik", por. Henryk Borowy-Borowski „Trzmiel", Bolesław Budelewski „Pług", por. Edmund Bukowski „Edmund", mjr Jan Czeredys, por. Julian Czerwiakowski „Jurek", Bolesław Częścik „Orlik", mjr Hieronim Dekutowski „Zapora", Adam Gajdek „Agata", por. Stefan Głowacki „Smuga", Marian Kaczmarek „Paweł", ppłk Stanisław Kasznica „Maszkowski", ppłk Aleksander Kita, mjr Bolesław Kontrym „Żmudzin", por. Józef Kozłowski „Las", Zygfryd Kuliński „Albin", Stanisław Kutryb „Ryś", kpt. Stanisław Łukasik „Ryś", Józef Łukaszewicz „Kruk", ppłk Antoni Olechnowicz „Pohorecki", płk Marian Orlik, Henryk Roman Pawłowski „Henryk Orłowski", por. Tadeusz Pelak „Junak", ppor. pil. Edward Pytko, Karol Rakoczy „Bystry", Eugeniusz Smoliński „Kazimierz

Staniszewski", kpr. pchor. Dionizy Sosnowski „Zbyszek", por. Zygmunt Szymanowski „Jezierza", mjr Ludwik Świder „Johann Puk", kpt. Aleksander Tomaszewski „Al", por. Edmund Tudruj „Mundek", por. Wacław Walicki „Tesaro", por. Arkadiusz Wasilewski „Biały", Ryszard Widelski „Irydion".

W uroczystościach pogrzebowych wzięli udział przedstawiciele najwyższych władz państwowych, a Prezydent RP Andrzej Duda napisał do uczestników ceremonii specjalny list.

Od 2011 r. kontynuowana jest współpraca z organizacjami zrzeszającymi działaczy opozycji antykomunistycznej. Na specjalne zaproszenie Prezesa IPN przedstawiciele organizacji opozycyjnych z lat 70. i 80. spotkali się w 2015 r. w Instytucie dwa razy. Przewodnim tematem spotkań była uchwalona ustawa przyznająca „status działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych". Wypracowywane przez opozycjonistów postulaty, choć niespełniające w pełni ich oczekiwań, znalazły swój wyraz w zapisach ustawy, która weszła w życie 31 sierpnia 2015 r. Nowe przepisy dają możliwość przyznania pomocy działaczom opozycji antykomunistycznej i osobom represjonowanym, którzy znaleźli się w najtrudniejszej sytuacji materialnej. Instytut przygotował podstronę internetową www.ipn.gov.pl/opozycja, na której dostępne są wnioski i szczegóły dotyczące całej procedury otrzymania statusu działacza opozycji antykomunistycznej. Spotkanie 19 grudnia 2015 r., na którym obecna była Zofia Romaszewska – doradca Prezydenta RP, przedstawiciele IPN i Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, poświęcone było możliwościom poszerzenia uprawnień przysługujących na podstawie wyżej wymienionej ustawy.

Wraz z organizacjami studenckimi: Fundacją Odpowiedzialność Obywatelska, Klubem Jagiellońskim i Niezależnym Zrzeszeniem Studentów Instytut Pamięci Narodowej zorganizował w 2015 r. akcję „Młodzi Pamiętają", upamiętniającą 34. rocznicę wprowadzenia stanu wojennego. Wsparł ponadto grę miejską pt. „Wygraj niepodległą", która została zorganizowana z okazji obchodów Narodowego Święta Niepodległości przez Klub Jagielloński, a także Fundację „Kampanie Dumy" w akcji sprzątania nagrobków ofiar powstań narodowych i reżimów totalitarnych, która odbyła się we wrześniu ubiegłego roku na trzech warszawskich cmentarzach. W inicjatywie tej liczny udział wzięła młodzież ze szkół warszawskich, harcerze oraz skauci.

W roku sprawozdawczym IPN współpracował ze Stowarzyszeniem Grupą Historyczną „Zgrupowanie Radosław". 12 kwietnia 2015 r., w przeddzień 75. rocznicy Zbrodni Katyńskiej przeszedł ulicami Warszawy VIII Katyński Marsz Cieni.

1 sierpnia o godz. 17.00 w większości miast zawyły syreny alarmowe, a na budynkach urzędów administracji samorządowej zawisły flagi państwowe. To rezultat apelu Prezesa IPN, dyrektora Muzeum Powstania Warszawskiego i prezesa Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, aby obchodom rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego nadać charakter ogólnopolski.

W 2015 r. IPN współpracował również z samorządami w różnych formach: od patronatów nad przedsięwzięciami organizowanymi przez władze samorządowe lub z ich udziałem, po czynny udział organizacyjny i współfinansowanie tych przedsięwzięć. Wspólnie z władzami samorządowymi IPN współorganizował m.in. konferencje historyczne, cykle wykładów, imprezy sportowe i koncerty.

Ponadto IPN współpracował z licznymi organizacjami pożytku publicznego. Wspierał nagrodami oraz pomocą merytoryczną szkoły, biblioteki publiczne, domy kultury, parafie i inne instytucje, które w 2015 r. organizowały konkursy, gry terenowe, prelekcje, spotkania ze świadkami historii na terenie całej Polski.

2.1.1. Współpraca IPN w dziedzinie edukacji z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi

Szczególną uwagę należy poświęcić współpracy licznych szkół z Biurem Edukacji Publicznej IPN, bezpośrednio i za pośrednictwem instytucji podległych Ministerstwu Edukacji Narodowej. Zarówno nauczyciele brali udział w szkoleniach i warsztatach organizowanych przez IPN, jak i uczniowie uczestniczyli w kolejnych edycjach projektów i konkursów edukacyjnych. W 2015 r.

wszystkie Oddziałowe Biura Edukacji Publicznej w ramach organizowanych z okazji podsumowania 15-lecia IPN wydarzeń prezentowały swój dorobek szerokiej publiczności. Z tej okazji w całej Polsce odbyły się konferencje, seminaria i pikniki historyczne.

Wiele wydarzeń organizowanych przez szkoły i inne podmioty (fundacje, stowarzyszenia, kluby historyczne) w Polsce odbywało się pod patronatem IPN. Ponadto Biuro Edukacji Publicznej przekazało kilka tysięcy egzemplarzy publikacji IPN z przeznaczeniem na nagrody dla laureatów konkursów historycznych, uczestników rajdów, biegów historycznych oraz uroczystości patriotycznych.

Pracownicy BEP IPN wspierają szkoły w przekazywaniu młodzieży treści wykraczających poza podstawę programową. Organizowane i prowadzone są lekcje, wykłady, warsztaty, konwersatoria, seminaria i zajęcia terenowe związane z miejscami pamięci. Popularność zdobywają takie formy, jak debaty oksfordzkie, dyskusje panelowe, biegi uliczne czy inscenizacje i rekonstrukcje historyczne. Prezentowane są wystawy historyczne, którym towarzyszą lekcje, konwersatoria, warsztaty i wykłady. Pracownicy BEP IPN przygotowują i prowadzą ogólnopolskie i regionalne konkursy historyczne i projekty edukacyjne dla uczniów, nauczycieli, studentów i dla innych odbiorców, a także różnorodne formy doskonalenia zawodowego dla nauczycieli historii, wiedzy o społeczeństwie, wiedzy o kulturze, języka polskiego i innych przedmiotów humanistycznych.

Instytut współpracuje z licznymi placówkami muzealnymi (m.in. z Muzeum Powstania Warszawskiego, Muzeum Katyńskim, Muzeum Historii Żydów Polskich „Polin" i muzeami w byłych niemieckich obozach koncentracyjnych).

W 2015 r. jednym z ważniejszych przedsięwzięć, zwiększających możliwości docierania do szerokiego odbiorcy, było tworzenie sieci „Przystanków Historia", wzorowanych na istniejącym od 2006 r. w Warszawie Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia". Za ich pośrednictwem edukatorzy IPN starają się dotrzeć do dorosłych odbiorców, pozostających poza systemem edukacji szkolnej. W „Przystankach Historia" oraz współpracujących z IPN instytucjach odbywają się skierowane do szerokiego odbiorcy spotkania z cyklu „Krakowska Loża Historii Współczesnej" realizowane pierwotnie w Krakowie i Warszawie, cykl dyskusji podnoszących różne kontrowersyjne kwestie z najnowszych dziejów Polski prowadzony przez red. Piotra Skwiecińskiego, pokazy filmowe czy promocje książek historycznych.

Istotną nowością jest nawiązanie współpracy z klubami sportowymi, za których pośrednictwem przekazywana jest wiedza dotycząca najnowszej historii Polski kibicom sportowym. Takie działania są podejmowane m.in. w Gdańsku, Warszawie i Krakowie. Szczególne znaczenie w działaniach edukacyjnych miała także 70. rocznica Obławy Augustowskiej.

Głównymi odbiorcami oferty edukacyjnej IPN są nauczyciele historii, wiedzy o społeczeństwie, języka polskiego, religii, wiedzy o kulturze, podstaw przedsiębiorczości, a także nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej. Niesłabnącą popularnością wśród młodzieży cieszą się różnego rodzaju imprezy propagujące wiedzę na temat najnowszej historii Polski w niekonwencjonalny sposób – rajdy, gry miejskie, terenowe lekcje historii.

W roku sprawozdawczym również oddziały IPN organizowały samodzielne przedsięwzięcia oraz współpracowały w ich organizacji z harcerzami, władzami samorządowymi i innymi podmiotami. W 2015 r. odbyło się kilkadziesiąt imprez tego rodzaju, w których wzięło udział kilka tysięcy osób. Część z nich przyciągnęła też publiczność. Szczegółowy opis rajdów zob. s. 88.

W 81 miastach Polski w związku z Narodowym Dniem Pamięci Żołnierzy Wyklętych odbyły się biegi „Tropem Wilczym" organizowane przez Fundację Wolność i Demokracja we współpracy z IPN. W biegach wzięło udział ponad 20 tysięcy biegaczy. Uczestnicy zostali wyposażeni w broszury IPN, Instytut był także fundatorem okolicznościowych medali.

W 2015 r. IPN był patronem honorowym trzech warszawskich biegów: Biegu Konstytucji 3 Maja, Biegu Powstania Warszawskiego i Biegu Niepodległości, co każdorazowo wiązało się z przekazaniem do pakietów startowych, jakie otrzymują uczestnicy, historycznych materiałów edukacyjnych z IPN, a w niektórych przypadkach także ufundowaniem medali.

2.1.2. Współpraca archiwalna z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi

W związku z wejściem w życie z dniem 31 sierpnia 2015 r. ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz.U. z 2015 r., poz. 693) IPN prowadził akcję informacyjną dotyczącą procedur określonych w powyższej ustawie. W połowie września 2015 r. miało miejsce spotkanie dr. Rafała Leśkiewicza, dyrektora Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN, z Komisją Krajową NSZZ „Solidarność", na którym zostały omówione zasady nabywania statusu działacza opozycji lub osoby represjonowanej. W oddziałach i delegaturach IPN odbywały się spotkania z terenowymi strukturami NSZZ „Solidarność", takimi jak: Zarząd Regionu Środkowo-Wschodniego NSZZ „Solidarność", Zarząd Wojewódzki NSZZ „Solidarność" w Lublinie, Zarząd Regionu NSZZ „Solidarność" Ziemi Łódzkiej, XXVI Walne Zebranie Delegatów Regionu Wielkopolska NSZZ „Solidarność", jak również członkami stowarzyszeń, m.in. Związku Weteranów Trzeciej Konspiracji 1956–1989, Stowarzyszenia Sieć Solidarności, Stowarzyszenia Federacji Młodzieży Walczącej, Związku Konfederatów Polski Niepodległej 1979–1989 oraz Stowarzyszenia Osób Internowanych i Represjonowanych w Stanie Wojennym w Radomiu. W trakcie spotkań omawiana była rola IPN w procesie przyznania statusu działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej, przedstawiano także formularze stosownych wniosków oraz procedury dotyczące ich realizacji.

Podczas realizacji wniosków o przyznanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności kontynuowano współpracę z organizacjami społecznymi i stowarzyszeniami skupiającymi działaczy opozycji antykomunistycznej w latach 1956–1989. Wśród nich należy wymienić: Stowarzyszenie Federacja Młodzieży Walczącej, Instytut Historyczny Nurtu Niepodległościowego im. Adama Ostoi-Owsianego, NSZZ „Solidarność", Stowarzyszenie Osób Represjonowanych w Stanie Wojennym, Stowarzyszenie „Wolni i Solidarni 1980–1989", Stowarzyszenie Radomski Czerwiec '76, Stowarzyszenie „Pamięć Jastrzębska" oraz Stowarzyszenie Porozumienie Katowickie 1980.

W 2015 r. pion archiwalny Instytutu kontynuował współpracę z instytucjami zobowiązanymi ustawowo do przekazania dokumentów do zasobu IPN. Prowadzono przeglądy materiałów archiwalnych w Komendzie Głównej Policji oraz w komendach terenowych. Ponadto prowadzono przeglądy materiałów archiwalnych oraz dokumentacji niearchiwalnej przechowywanej w jednostkach organizacyjnych sądownictwa i służby więziennej, mające na celu wytypowanie dokumentów spełniających przesłanki włączenia do zasobu Instytutu na podstawie opracowanego w IPN „Katalogu przepisów prawnych stanowiących podstawę do stosowania represji z motywów politycznych oraz stosowanych w sprawach przeciwko sprawcom przestępstw stanowiących zbrodnie nazistowskie, komunistyczne i zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne". Pracownicy IPN regularnie uzgadniali z pracownikami policji, sądów i służby więziennej kwestię organizacji i zakresu przeglądu materiałów w archiwach i składnicach akt tych instytucji.

W zakresie opracowywania i zabezpieczania dokumentacji audiowizualnej Archiwum IPN kontynuowało współpracę z Papieskim Wydziałem Teologicznym w Warszawie Collegium Bobolanum. Prowadzono digitalizację mikrofilmów szpulowych zawierających dokumenty z archiwum Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie oraz archiwum Wielkopolsko-Mazowieckiej Prowincji Towarzystwa Jezusowego, przechowywanych w zasobie Biblioteki PWTW Collegium Bobolanum.

W dziedzinie digitalizacji dokumentów pion archiwalny IPN współpracował również z Centralnym Archiwum Wojskowym i Archiwum Państwowym w Poznaniu. W ramach trwającej od 2013 r. współpracy z Polską Akademią Nauk Biblioteką Kórnicką zakończono skanowanie zbiorów wydawnictw „drugiego obiegu" zgromadzonych w tej bibliotece.

W okresie sprawozdawczym Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN udostępniało dokumenty na potrzeby innych archiwów i instytucji. Udostępnione dokumenty wzbogaci-

ły merytoryczną zawartość projektów Narodowego Centrum Kultury, Centrum Informatycznego Edukacji, Muzeum II Wojny Światowej, Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Instytutu Pamięci i Dziedzictwa Romów oraz Ofiar Holokaustu, Fundacji im. Stefana Korbońskiego. Na uwagę zasługują obszerne kwerendy na rzecz projektów realizowanych przez Muzeum Powstania Warszawskiego, takich jak: „Cywilne ofiary Powstania Warszawskiego", „Cichociemni – uczestnicy Powstania Warszawskiego" oraz ekspozycja stała poświęcona powojennym losom powstańców i Żołnierzy Wyklętych.

Pracownicy BUiAD IPN uczestniczyli w doborze materiałów archiwalnych oraz realizacji poszczególnych odcinków programu TV Republika „Z filmoteki bezpieki", jak również w cyklu programów publicystycznych TVP 1 „Historia dla ciebie", „Narodziny Solidarności" oraz „Wielki test z historii najnowszej". W 2015 r. pracownicy IPN brali udział w przygotowaniu przez Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych konferencji „Archiwa w otoczeniu społecznym w XXI wieku". Odbyła się ona 21–22 maja 2015 r. w Warszawie i stanowiła XV konferencję archiwów państw Europy Środkowo-Wschodniej z cyklu „Colloquia Jerzy Skowronek dedicata".

W okresie sprawozdawczym kontynuował działalność komitet naukowy złożony z przedstawicieli Archiwum IPN, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie i Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Celem tego zespołu jest merytoryczne przygotowanie sympozjów naukowych, poświęconych problematyce archiwalnej. 22–23 października 2015 r. w Olsztynie odbyła się trzecia konferencja z tego cyklu, zatytułowana „Standaryzacja archiwalnego opisu informacyjnego". W 2015 r. prowadzono również współpracę IPN z Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu. Jej rezultatem była dwudniowa konferencja naukowa „Nauki pomocnicze historii Polski Ludowej".

W wielu oddziałach IPN organizowano warsztaty dla studentów z zakresu źródłoznawstwa i archiwoznawstwa. Ponadto studenci mieli możliwość odbycia praktyk i staży, jak również podjęcia pracy w charakterze wolontariuszy. Kontynuując współpracę ze szkołami, pracownicy IPN uczestniczyli w przygotowywaniu szkolnych konkursów historycznych oraz lekcji archiwalnych, na których omawiana była działalność pionu archiwalnego w połączeniu z prezentacją wybranych materiałów archiwalnych oraz pomieszczeń Archiwum IPN. Archiwiści IPN uczestniczyli również w przygotowaniu konkursów historycznych, sympozjów i spotkań organizowanych przez lokalne stowarzyszenia oraz instytucje kultury. W 2015 r. podejmowane były też mniej typowe działania, m.in w ramach programu edukacji patriotycznej „Polak mały" archiwistki z Białegostoku prowadziły zajęcia w przedszkolach.

Ważną część działalności pionu archiwalnego stanowiła współpraca z organami samorządu terytorialnego, stowarzyszeniami, fundacjami, muzeami w kultywowaniu pamięci o lokalnych wydarzeniach historycznych, organizowaniu uroczystości rocznicowych oraz opiece nad miejscami pamięci narodowej. Pracownicy IPN brali udział w przygotowaniu uroczystości rocznicowych, którym towarzyszyło odsłanianie pomników lub tablic, np. w odsłonięciu tablicy upamiętniającej działaczy NSZZ „Solidarność" i innych organizacji, internowanych i więzionych w Zakładzie Karnym w Potulicach po wprowadzeniu stanu wojennego. Uroczystość ta stanowiła centralny punkt obchodów 35-lecia podpisania porozumień sierpniowych w województwie kujawsko-pomorskim.

W ramach obchodów 70. rocznicy zakończenia masowych mordów w Ponarach pracownicy Archiwum IPN uczestniczyli w organizacji uroczystości rocznicowych na cmentarzu Powązkowskim oraz w Katedrze Polowej WP w Warszawie. Ponadto brali udział w corocznej zbiórce pieniędzy na odnowienie polskich grobów na cmentarzu Na Rossie, organizowanej przez Społeczny Komitet Opieki nad Starą Rossą w Wilnie oraz uczestniczyli w pracach Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej Oddział w Warszawie nad stworzeniem w okolicach ul. Wileńskiej tzw. Zakątka Wileńskiego – przestrzeni upamiętniającej związki Wilna z Warszawą. Należy wymienić zaangażowanie pracowników BUiAD IPN w przygotowanie konferencji naukowej w Warszawie „Dachau – niemiecki obóz koncentracyjny miejscem martyrologii duchowieństwa polskiego (1939–1945)"

związanej z 70-leciem wyzwolenia KL Dachau oraz „Dni Kardynała Adama Kozłowieckiego SJ" w Hucie Komorowskiej, organizowanych przez Fundację im. Księdza Kardynała Adama Kozłowieckiego „Serce bez granic".

IPN współpracował również z lokalnymi stowarzyszeniami w organizacji uroczystości i imprez upamiętniających Żołnierzy Wyklętych, m.in. II Wielkopolskiego Rajdu Szlakiem Żołnierzy Wyklętych im. Jana Kempińskiego „Błyska" i por. Kazimierza Skalskiego „Zapory" i XIII Pieszego Rajdu śladami żołnierzy mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki". Wśród inicjatyw oddziałów IPN należy również zwrócić uwagę na wznowienie w Muzeum Armii Krajowej w Krakowie wystawy „Harcerze Szarych Szeregów w okupowanym Krakowie", zrealizowanej przez Instytut we współpracy ze Stowarzyszeniem Szarych Szeregów Oddział w Krakowie, udział w organizacji sesji historycznej „Harcerstwo niepokorne – w 35-lecie Kręgów Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego", akcję promocyjną publikacji IPN dotyczącej niemieckiego obozu w Płaszowie podczas II wojny światowej, prowadzoną wspólnie z Gminą Wyznaniową Żydowską w Krakowie oraz organizację wystawy czasowej „Krakowscy Żydzi opowiadają..." w ramach współpracy z Towarzystwem Społeczno-Kulturalnym Żydów w Polsce Oddział w Krakowie.

W 2015 r. pion archiwalny Instytutu kontynuował także współpracę z okręgami, kołami i środowiskami Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej oraz innymi organizacjami kombatanckimi. Rezultatem współpracy było przejmowanie do zasobu Instytutu materiałów archiwalnych wytworzonych i zgromadzonych przez te organizacje. W 2015 r. włączono m.in. dokumenty przekazane przez Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej Inspektorat w Skarżysku-Kamiennej, Związek Więźniów Politycznych Okresu Stalinowskiego Oddział w Szczecinie, Związek Sybiraków Oddział w Gorzowie Wielkopolskim i w Bydgoszczy. Obecnie trwa porządkowanie i przygotowanie do przekazania dokumentacji Okręgu Łódzkiego Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej oraz Stowarzyszenia Środowisko Borowiczan-Sybiraków.

2.1.3. Współpraca pionu śledczego IPN z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi

Prokuratorzy pionu śledczego IPN oprócz wykonywania czynności procesowych brali czynny udział w spotkaniach ze stowarzyszeniami osób pokrzywdzonych, prowadzili wykłady dla młodzieży szkolnej i studentów oraz uczestniczyli w sympozjach naukowych.

Na skutek inicjatywy wysuniętej w 2014 r. przez pion śledczy IPN także i w 2015 r. kontynuowano realizację akcji o nazwie „Masz Prawo". Jej cel to niesienie konkretnej pomocy prawnej osobom represjonowanym przez władze komunistyczne w okresie PRL. Udzielano konsultacji prawnych, przygotowywano wzory pism procesowych i przekazywano wyczerpujące informacje o uprawnieniach przysługujących tymże osobom. Prokuratorzy wszystkich oddziałowych komisji w kraju, podobnie jak w 2014 r., pełnili cotygodniowe stałe dyżury, podczas których przyjmowali zainteresowanych. W dalszym ciągu wśród osób zainteresowanych była bezpłatnie rozprowadzana broszura wydana przez IPN, przy udziale pionu śledczego, w której możliwie jasnym i zwięzłym językiem przekazano informacje na temat ich uprawnień z zakresu prawa karnego, cywilnego i szeroko rozumianej pomocy społeczno-socjalnej oraz emerytalnej. Oprócz formy papierowej można się z nią także było zapoznać na stronie internetowej IPN.

2.2. Kluby Historyczne im. gen. Stefana Roweckiego „Grota"

Działalność Klubów Historycznych im. gen. Stefana Roweckiego „Grota" od 2002 r. jest elementem stałej współpracy Instytutu Pamięci Narodowej ze Światowym Związkiem Żołnierzy AK, innymi organizacjami kombatanckimi oraz placówkami oświatowymi i kulturalnymi. Celem działania klubów jest upowszechnianie historii lat 1939–1989, m.in. wiedzy o Polskim Państwie

Podziemnym, walce SZP-ZWZ-AK i innych formacji niepodległościowych z obu okupantami, zbrodniach popełnianych w Polsce od 1939 r., trwającym pół wieku oporze społecznym przeciw okupantom i niesuwerennej komunistycznej władzy w Polsce.

Prelekcje wygłaszane w klubach opierały się na najnowszych badaniach historycznych i były prezentowane przez historyków – z IPN i spoza niego – zajmujących się danym tematem w ramach swojej pracy naukowej. Coraz częściej wykład jest tylko jednym z wielu środków przekazu, a istotną ich wartością jest bezpośredni kontakt słuchaczy i prelegentów, możliwość zadawania pytań wykładowcom i uczestniczenia w dyskusji na tematy historyczne.

W 2015 r. w całej Polsce działały 23 kluby. Spotkania w klubach odbywały się z różną częstotliwością – od kilku w ciągu roku do kilku miesięcznie. Tematy wykładów były planowane z dużym wyprzedzeniem przez historyków, którzy tworzą rady programowe sprawujące merytoryczną opiekę nad poszczególnymi klubami. Spotkania cieszyły się dużym zainteresowaniem osób w każdym wieku – od gimnazjalistów po seniorów. Były dużym wsparciem dla nauczycieli w ich pracy dydaktycznej – poszerzały zakres wiedzy pedagogów i stanowiły doskonałe uzupełnienie lekcji historii dla uczniów.

Korzystając z formuły Klubu Historycznego im. gen. Stefana Roweckiego „Grota", IPN współpracował z zakładami karnymi oraz aresztami śledczymi, gdzie również w roku sprawozdawczym były organizowane prelekcje historyczne. W początkowej fazie współpracy miały one charakter okazjonalny, by następnie – zwłaszcza w rejonie łódzko-kaliskim – nabrać charakteru regularnych spotkań.

Rok 2015 dla niektórych klubów był czasem zmian. W kolejnych miastach zaczęły powstawać „Przystanki Historia", których oferta jest skierowana do dorosłej publiczności. Kluby Historyczne im. gen. Stefana Roweckiego „Grota" w niektórych miastach włączyły swoją działalność w funkcjonowanie „Przystanku Historia", pozostając jednocześnie przy marce Klubu „Grota" (np. w Warszawie), a w niektórych miastach (np. w Koszalinie) członkowie Klubu „Grota" w płynny sposób stali się odbiorcami działań „Przystanku Historia".

Działalność klubów była dokumentowana na stronie internetowej Instytutu, ale kluby korzystały również z innych kanałów informacyjnych, takich jak profile na portalu społecznościowym Facebook, które powiadamiały o bieżącej działalności klubów oraz przekazywały dodatkowe informacje historyczne.

Kluby znajdowały się pod bezpośrednią opieką dyrektorów oddziałów IPN-KŚZpNP, którzy do ich prowadzenia wyznaczyli odpowiednich pracowników. Organizacją działania klubów zajmowały się społeczne zarządy, które tworzą krąg osób stale współpracujących z Instytutem.

W roku sprawozdawczym łącznie we wszystkich 23 klubach odbyło się 186 spotkań. Pełny wykaz znajduje się w załączonym aneksie.

2.3. Nagrody

Instytut Pamięci Narodowej, realizując zadania ustawowe związane z utrwalaniem pamięci o bohaterach narodowych i upowszechnianiem wiedzy o najnowszej historii Polski, przyznaje nagrody „Kustosz Pamięci Narodowej" i „Świadek Historii", organizuje Ogólnopolski Konkurs na „Audycję Historyczną Roku" oraz współorganizuje Konkurs im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na „Najlepszy Debiut Historyczny Roku", a także konkurs „Książka Historyczna Roku" o nagrodę im. Oskara Haleckiego.

2.3.1. Nagroda „Kustosz Pamięci Narodowej"

W lipcu 2002 r. Prezes IPN prof. Leon Kieres ustanowił honorową nagrodę „Kustosz Pamięci Narodowej". Inicjatorem wyróżnienia był prof. Janusz Kurtyka, ówczesny dyrektor Oddziału IPN w Krakowie.

Tytuł „Kustosza Pamięci Narodowej" jest przyznawany polskim oraz zagranicznym instytucjom, organizacjom społecznym i osobom za szczególnie aktywny udział w upamiętnianiu historii narodu polskiego w latach 1939–1989, a także za działalność publiczną zbieżną z ustawowymi celami IPN. Nagroda ma umocnić szacunek dla narodowej przeszłości, chronić wartości, dzięki którym Polska przetrwała przez lata zniewolenia.

Nagrodę przyznaje kapituła, której przewodniczy Prezes IPN. W jej skład wchodzą laureaci nagrody i osoby wskazane przez kapitułę.

W 2015 r. uroczyste wręczenie nagród odbyło się 22 maja na Zamku Królewskim w Warszawie. Tytuł „Kustosza Pamięci Narodowej" otrzymali:

- Janusz Krupski (pośmiertnie) – działacz opozycji antykomunistycznej w PRL. Założyciel i redaktor niezależnego pisma „Spotkania". W stanie wojennym internowany i brutalnie represjonowany. Był wiceprezesem IPN, a następnie kierownikiem Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych;
- Juliusz Kulesza – żołnierz Armii Krajowej, uczestnik Powstania Warszawskiego, grafik, autor książek o tematyce powstańczej i okupacyjnej;
- Kazimierz Piechowski – jeden z pierwszych więźniów politycznych KL Auschwitz (nr 918), a także jeden z niewielu, którym udało się uciec z niemieckiej „fabryki śmierci". Żołnierz Armii Krajowej. Więzień okresu stalinowskiego. Świadek historii i autor wspomnień obozowych;
- Muzeum Polskie w Rapperswilu – jedna z najważniejszych i najstarszych instytucji zachowujących i promujących kulturę polską poza granicami kraju. Na przełomie XIX i XX w. księgozbiór zgromadzony w szwajcarskim Rapperswilu był największą biblioteką emigracyjną;
- Zofia Pilecka-Optułowicz i Andrzej Pilecki – dzieci rotmistrza Witolda Pileckiego. Opiekunowie i inicjatorzy miejsc pamięci poświęconych ojcu. Przyczynili się do rehabilitacji Pileckiego w 1990 r. Przechowują rodzinną kolekcję fotograficzną i dokumentacyjną.

2.3.2. Nagroda „Świadek Historii"

Od 2009 r. Prezes IPN przyznaje nagrodę honorową „Świadek Historii". Wyróżniane są osoby i instytucje szczególnie zasłużone dla upamiętniania historii w poszczególnych regionach kraju oraz wspierające pion edukacyjny IPN w jego ustawowej działalności. W roku 2015 nagroda została przyznana w oddziałach IPN w Białymstoku (VII edycja), Gdańsku (II edycja), Krakowie (IV edycja), Łodzi (III edycja), Poznaniu (VI edycja), Rzeszowie (IV edycja), Szczecinie (II edycja). Po raz pierwszy IPN przeprowadził międzynarodową edycję nagrody „The Witness of History" dla osób i organizacji kultywujących pamięć o polskiej historii spoza Polski. Jej laureatami w 2015 r. zostali:

- Ewa Banasikowska wspólnie z Hanną Stankiewicz (USA) – nauczycielki w Polskiej Szkole im. Adama Mickiewicza w Minneapolis, aktywnie promujące wiedzę o najnowszej historii Polski wśród młodzieży i lokalnej społeczności Minneapolis, współpracujące z IPN;
- O. Ptolomeusz – Jacek Kuczmik (Rosja) – od lat zaangażowany w budowanie polskiej katolickiej wspólnoty na ziemi smoleńskiej, dba o zachowanie pamięci narodowej o zbrodni w Katyniu, upowszechnia wiedzę o niej w społeczeństwie rosyjskim;
- Józef Porzecki (Białoruś) – animator i propagator polskości na Grodzieńszczyźnie, dzieli się wiedzą historyczną, ucząc młodych Polaków nie tylko historii, ale i patriotyzmu; angażuje się od lat w dokumentowanie, pielęgnowanie i upamiętnianie miejsc pamięci narodowej;
- Andrzej Romanowicz (RPA) – wieloletni organizator „Lotów nad Warszawę" w RPA, upamiętniających zaangażowanie lotników południowoafrykańskich w pomoc dla powstańczej Warszawy; dba o zachowanie na antypodach pamięci o polskim dziedzictwie historycznym;
- Weronika Sebastianowicz (Białoruś) – aktywna działaczka polska na Białorusi; żołnierz Armii Krajowej i Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość"; dba o zachowanie i utrzymanie miejsc zwią-

zanych z polską pamięcią narodową; wśród młodzieży na Kresach krzewi wiedzę o polskiej historii najnowszej i uczy ją patriotyzmu;

- Henricus J.A.M. van Tilbeurgh (Holandia) – animator i realizator działań przywracających pamięć o polskich żołnierzach wyzwalających Holandię podczas II wojny światowej; kolekcjoner pamiątek i dokumentów związanych z Polskimi Siłami Zbrojnymi na Zachodzie.

W ramach krajowej edycji nagrody „Świadek Historii" laureatami zostali:

- w Oddziale IPN w Białymstoku: płk. Tadeusz Czerkawski (pośmiertnie), Jan Radkiewicz, Szkoła Podstawowa nr 2 im. Mikołaja Kopernika w Łapach, kpt. Weronika Topór (pośmiertnie), kpt. Zygmunt Wieryszko, Stanisław Wiśniewski;
- w Oddziale IPN w Gdańsku: Bolesław Karandyszowski, Mirosław Myśliński, Eugeniusz Siemaszko, Czesław Rzadkosz, Roman Paweł Kotzbach, Józef Żernicki;
- w Oddziale IPN w Krakowie: Jan Banaśkiewicz, Michał Siwiec-Cielebon, Wojciech Grzeszek, Robert Mazur, Wacław Szacoń, Stanisław Szuro;
- w Oddziale IPN w Łodzi: Marian Głosek, Halina Mackiewicz (pośmiertnie), Zbigniew Onufrzak (pośmiertnie), mjr Zbysław Raczkiewicz „Orzeł", Piotr Zarębski, Centrum Dialogu Kostiuchnówka Chorągwi Łódzkiej ZHP;
- w Oddziale IPN w Poznaniu: Jacek Kubiak, Anna Piasek-Bosacka, Rafał Pogrzebny;
- w Oddziale IPN w Rzeszowie: Dariusz Jacek Fudali, bp Jan Niemiec, Tadeusz Polkowski, Stanisław Ignacy Pomprowicz, twórcy Prywatnego Muzeum Podkarpackich Pól Bitewnych w Krośnie: Dorota Kiełtyka, Piotr Kiełtyka, Lesław Wilk, Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Rędziny – prezes Wojciech Kaszub i członkowie Stowarzyszenia;
- w Oddziale IPN w Szczecinie: Edward Dębicki, Kazimierz Kostrzewski, Zbigniew Piasecki, Stanisław Piszczek, Józef Pokora, Wojciech Woźniak.

2.3.3. Konkurs „Książka Historyczna Roku" o nagrodę im. Oskara Haleckiego

Konkurs „Książka Historyczna Roku" o nagrodę im. Oskara Haleckiego jest wspólnym przedsięwzięciem trzech instytucji: Instytutu Pamięci Narodowej, Telewizji Polskiej i Polskiego Radia. Konkurs organizowany jest od 2008 r. Celem konkursu jest popularyzowanie dziejów Polski w XX w. oraz krzewienie czytelnictwa książek historycznych. Nagroda im. Oskara Haleckiego w konkursie „Książka Historyczna Roku" przyznawana jest w dwóch kategoriach:

- najlepsza książka naukowa poświęcona dziejom Polski i Polaków w XX w.;
- najlepsza książka popularnonaukowa poświęcona historii Polski w XX w.

W 2015 r. nagrody przyznało jury w składzie: prof. dr hab. Piotr Franaszek (przewodniczący), prof. dr hab. Antoni Dudek, prof. dr hab. Grzegorz Łukomski, prof. dr hab. Adam Dobroński, prof. dr hab. Andrzej Nowak oraz prof. dr hab. Wojciech Roszkowski, a także czytelnicy głosujący na stronie internetowej konkursu www.ksiazkahistorycznaroku.pl. W kategorii „Najlepsza książka naukowa poświęcona dziejom Polski i Polaków w XX w." zwyciężyła książka dr. Kazimierza Krajewskiego *Na straconych posterunkach. Armia Krajowa na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej 1939–1945*. Nagrodę czytelników w tej samej kategorii przyznano Maciejowi Gawlikowskiemu i Mirosławowi Lewandowskiemu za publikację *No Future! Historia krakowskiej FMW*. Praca zyskała uznanie czytelników, zdobywając na stronie internetowej 4385 głosów.

W kategorii „Najlepsza książka popularnonaukowa poświęcona historii Polski w XX wieku" jury uhonorowało pracę Igora Jankego *Twierdza. Solidarność walcząca – podziemna armia*. Nagrodę czytelników w tej samej kategorii otrzymała pozycja Agaty Mirek *Trudne lata. Wielkie Dni. Zakony żeńskie w PRL*, która uzyskała 4106 głosów.

Uroczystość wręczenia nagród odbyła się 13 listopada 2015 r. w budynku Telewizji Polskiej w Warszawie. Laureaci otrzymali statuetki i nagrody pieniężne.

2.3.4. Konkurs im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na „Najlepszy Debiut Historyczny Roku”

Konkurs im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na „Najlepszy Debiut Historyczny Roku” organizowany jest wspólnie przez Instytut Pamięci Narodowej i Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk. Celem konkursu jest promowanie wyników prac młodych badaczy zajmujących się historią najnowszą Polski i zachęcenie ich do kontynuowania kariery naukowej. Skierowany jest do autorów prac magisterskich i doktorskich z zakresu historii Polski i Polaków w XX w.

Nadesłane prace ocenia powołana przez Prezesa IPN i dyrektora IH PAN komisja konkursowa w składzie: prof. dr hab. Tomasz Szarota, prof. dr hab. Andrzej Paczkowski, prof. dr hab. Andrzej Chojnowski, dr hab. prof. IH PAN Marek Kornat, prof. dr hab. IH PAN Krzysztof Kosiński, prof. dr hab. Antoni Dudek, prof. dr hab. Tadeusz Wolsza, prof. dr hab. Jerzy Eisler oraz dr Władysław Bułhak – sekretarz komisji. Nagrodą w konkursie jest dyplom, opublikowanie pracy przez IPN i IH PAN oraz honorarium wypłacane po podpisaniu umowy wydawniczej.

W 2015 r. rozpoczęła się IX edycja Konkursu im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na „Najlepszy Debiut Historyczny Roku”. Do 30 listopada 2015 r. wpłynęło 30 prac dyplomowych w tym 9 prac doktorskich i 21 magisterskich. Wyniki zostaną ogłoszone w kwietniu 2016 r.

2.3.5. Ogólnopolski konkurs na „Audycję Historyczną Roku”

W 2015 r. IPN po raz trzeci zorganizował ogólnopolski konkurs na Audycję Historyczną Roku. Tradycyjnie gala rozdania nagród odbyła się w Białymstoku 26 listopada, w dniu urodzin ostatniego prezydenta RP na uchodźstwie Ryszarda Kaczorowskiego, który pochodził z Białegostoku. W roku sprawozdawczym rozstrzygnięcie konkursu odbyło się w ramach 15-lecia IPN.

Celem konkursu jest popularyzacja najnowszej historii Polski w ambitnych formach dziennikarskich. Jego inicjatorem jest białostocki oddział IPN. Na konkurs przesłano ponad 70 materiałów filmowych i radiowych z całego kraju, do finału zakwalifikowano 15 z nich. Nagrody przyznano w trzech kategoriach: „Wydarzenie”, „Losy” oraz „Historia regionalna”. Główną nagrodę – Grand Prix Prezesa IPN w kategorii „Wydarzenie” zdobył film dokumentalny *Powstanie i medycyna. Chcieliśmy żyć* autorstwa Marka Widarskiego, zrealizowany przez Fundację Filmową Armii Krajowej. Film, na podstawie relacji uczestników wydarzeń, opowiada o przygotowaniu i służbie powstańczej służb sanitarnych.

W kategorii „Losy” Nagrodę im. Prezydenta Ryszarda Kaczorowskiego otrzymał dokument *Krystyny Kuty 25 lat wolności*, której autorem jest Mirosław Rogalski z RMedia. Film przywołuje historię legendarnej działaczki toruńskiej opozycji – Krystyny Kuty, która była wielokrotnie więziona i internowana za aktywność na rzecz niepodległej Polski.

Nagroda dyrektora Oddziału IPN w Białymstoku w kategorii „Historia regionalna”, przyznawana za prace o tematyce związanej z terenem działania białostockiego IPN, przypadła audycji *Rozstrzelany zegarek* Agnieszki Czarkowskiej z Polskiego Radia Białystok. To opowieść o poszukiwaniu właściciela tytułowego złotego zegarka, znalezionego w jednej z jam grobowych przy białostockim Areszcie Śledczym, gdzie IPN prowadził poszukiwania ofiar terroru komunistycznego.

W konkursie przyznano też trzy wyróżnienia: za specjalne wartości poznawcze dla filmu dokumentalnego *Tam, gdzie nie kwitną jabłonie* Eugeniusza Szpakowskiego z TVP Białystok, filmu *Tragedia górnośląska 1945* autorstwa Aleksandry Fudali i Adama Turuli z TVP Katowice (wyróżnienie dyrektora Oddziału IPN w Katowicach dla produkcji szczególnie związanej z tematyką śląską) oraz audycji *Sprawa Suwarta* Piotra Świątkowskiego z Radia Merkury (wyróżnienie dyrektora Oddziału IPN w Poznaniu).

Jurorami tej edycji konkursu byli: red. Janina Jankowska – przewodnicząca, red. Arkadiusz Gołębiewski oraz pracownicy IPN dr Andrzej Zawistowski, dr Dariusz Iwaneczko, dr Paweł Skubisz.

2.4. Nagrody i wyróżnienia dla pracowników IPN

W okresie sprawozdawczym pracownicy IPN zostali nagrodzeni różnego rodzaju odznaczeniami i wyróżnieniami przyznawanymi przez władze państwowe i samorządowe, szkoły i uczelnie wyższe, a także organizacje i stowarzyszenia społeczne.

Za wybitne osiągnięcia w dokumentowaniu i upowszechnianiu prawdy o najnowszej historii Polski dr hab. Krzysztof Szwagrzyk (naczelnik Samodzielnego Wydziału Poszukiwań) został odznaczony przez prezydenta RP Andrzeja Dudę Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Ponadto otrzymał tytuł honorowego członka Stowarzyszenia Rodzin Żołnierzy Niezłomnych Podkarpacia oraz Medal Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. rtm. Witolda Pileckiego w Oświęcimiu.

Za zasługi w upamiętnianiu historii Polski Złotym Krzyżem Zasługi zostali odznaczeni: Sławomir Abramowicz (OKŚZpNP w Łodzi), Barbara Czopowicz (BUiAD), Sebastian Górkiewicz (Biuro Prezesa), prof. dr hab. Igor Hałagida (OBEP w Gdańsku), dr Maciej Korkuć (OBEP w Krakowie), dr Rafał Leśkiewicz (BUiAD), dr Aleksandra Namysło (OBEP w Katowicach), Radosław Peterman (BL), dr Ewa Rogalewska (OBEP w Białymstoku), Kamila Sachnowska (zastępca dyrektora BEP), dr Ryszard Śmietanka-Kruszelnicki (Delegatura w Kielcach). Srebrny Krzyż Zasługi otrzymali: dr Małgorzata Choma-Jusińska (OBEP w Lublinie), Magdalena Czachor (OBL w Gdańsku), Wacław Dubiański (OBL w Katowicach), Anna Jakubowska (Delegatura w Bydgoszczy), Mirosław Jeziorski (Biuro Ochrony), Anna Klimowicz (BEP), dr Sebastian Ligarski (OBEP w Szczecinie), Maciej Łuczak (Biuro Prezesa), Grzegorz Nawrot (OBEP w Łodzi), dr Paweł Perzyna (OBUiAD w Łodzi), Rafał Pękała (BEP), Joanna Piłat (OBL w Lublinie), Andrzej Sadowski (OBUiAD w Lublinie), Jarosław Tęsiorowski (Biuro Prezesa). Brązowym Krzyżem Zasługi odznaczeni zostali: Anna Bilińska-Gut (GKŚZpNP), dr Piotr Chojnacki (BEP), Wanda Chudzik (BUiAD), Paweł Kalisz (OBEP w Białymstoku), Marzena Kujot (OBUiAD w Gdańsku), dr Sławomir Łukasiewicz (OBEP w Lublinie).

Kilkudziesięciu pracowników IPN otrzymało Medal za Długoletnią Służbę, tradycyjne polskie odznaczenie cywilne z okresu II Rzeczypospolitej, nadawane za pracę w służbie państwowej, przywrócone do systemu odznaczeń państwowych w Polsce w 2007 r. Medal Złoty otrzymali: Witold Balicki (Oddział IPN w Krakowie), Robert Bednarz (OBUiAD we Wrocławiu), Magdalena Białkowska (GKŚZpNP), Ryszard Drąg (OBUiAD we Wrocławiu), Zenon Fajger (OBEP w Rzeszowie), Alina Gałan (OKŚZpNP w Lublinie), Władysław Grzegorczyk (Oddział IPN we Wrocławiu), Anna Halczuk (Oddział IPN we Wrocławiu), Bożenna Janocińska (OBUiAD w Lublinie), Teresa Kraska (BAG), Eugeniusz Korneluk (OBUiAD w Białymstoku), Emilia Krzyżak (BBiF), Włodzimierz Łubkowski (Oddział IPN w Poznaniu), Norbert Łukomski (BUiAD), Roman Marek (BO), Halina Maszkało (OBUiAD we Wrocławiu), Anna Michalak (GKŚZpNP), Wiesława Młynarczyk (BEP), Barbara Orłowska-Kwater (Oddział IPN w Krakowie), Elżbieta Romanowska (BL), Krystyna Szopińska-Antczak (BUiAD), Anna Więcław (BBiF), dr hab Elżbieta Wojcieszyk (OBEP w Poznaniu).

Medalem Srebrnym zostali odznaczeni: Katarzyna Adamska (BL), Grzegorz Berendt (OBEP w Gdańsku), Tomasz Bereza (OBEP w Rzeszowie), Izabella Bradel (BUiAD), Dorota Burzecka (OBUiAD w Warszawie), Aleksander Drozdowski (OBUiAD w Katowicach), Krzysztof Dworak (OKŚZpNP w Rzeszowie), Mirosław Filipiak (BUiAD), dr Dariusz Iwaneczko (Oddział IPN w Rzeszowie), Małgorzata Kędzia (Oddział IPN w Łodzi), Ewa Kroner (BUiAD), Urszula Lip (BL), Henryk Maszkało (Oddział IPN we Wrocławiu), Andrzej Michalik (BEP), Waldemar Mikulski (BL), Danuta Paluch (OKŚZpNP w Białymstoku), Joanna Pamuła (BEP), Grażyna Różewska (BUiAD), Beata Zarębska (Oddział IPN w Szczecinie), Małgorzata Zdrojewska (Delegatura w Olsztynie).

Medal Brązowy otrzymali: Renata Brzozowska (BUiAD), Bożena Cisek (BUiAD), dr Anna Czocher (OBUiAD w Krakowie), dr Franciszek Dąbrowski (BUiAD), Paweł Drzymała (OBUiAD w Poznaniu), Joanna Jaklewicz (GKŚZpNP), Tomasz Jaworowicz (BL), Bartłomiej Jaworski (BUiAD), Michał Kamiński (OBUiAD w Szczecinie), Marcin Koc (BEP), Joanna Kucińska (Oddział IPN w Łodzi), Anna Lasek (BUiAD), Jolanta Lińczuk (BDG), Bożena Lubas (OKŚZpNP

w Katowicach), Jarosław Łabowicz (OBUiAD w Katowicach), Krzysztof Męciński (OBL w Szczecinie), Mariusz Mrzyk (OBUiAD w Katowicach), Artur Napióra (OBL w Łodzi), dr Aneta Nisiobęcka (BUiAD), Bartosz Rybak (OBUiAD w Poznaniu), Małgorzata Rybak (BUiAD), Małgorzata Małynicz (Oddział IPN w Szczecinie), dr Paweł Sasanka (BEP), Agnieszka Smól (Delegatura w Bydgoszczy), Mariusz Tkaczyk (BUiAD), Danuta Wierzman (BEP), Adam Zjawiński (BL), Joanna Zowczak-Krajewska (BDG), Adam Żarnowski (OBUiAD w Poznaniu).

Odznaczeniem Krzyż Wolności i Solidarności zostali wyróżnieni: Bogusław Bek (Delegatura w Radomiu), Wojciech Czaplicki (BEP), Krzysztof Dawidowicz (OBL w Krakowie), Maria Dmochowska (wiceprezes IPN w latach 2006–2012), Roman Graczyk (OBEP w Krakowie), Kinga Kamińska (BUiAD), dr Dorota Koczwańska-Kalita (Delegatura w Kielcach), Jan Kołodziejski (OBUiAD w Poznaniu), Maciej Ratajczyk (OBUiAD w Katowicach), Anna Samolińska (OBUiAD w Lublinie), Maciej Sobieraj (OBL w Lublinie), Paweł Spodenkiewicz (OBEP w Łodzi), dr Ryszard Śmietanka-Kruszelnicki (Delegatura w Kielcach), Dariusz Śpiewak (BEP), Józef Śreniowski (OBL w Łodzi), Jacek Wierzbicki (OBUiAD w Lublinie), dr hab. Marek Wierzbicki (Delegatura w Radomiu), Piotr Życieński (BEP). Pośmiertnie przyznano krzyże dr. hab. Januszowi Kurtyce (w latach 2000–2005 organizatorowi i dyrektorowi Oddziału IPN w Krakowie, Prezesowi IPN w latach 2005–2010) oraz Januszowi Krupskiemu (wiceprezesowi IPN w latach 2000–2006).

Doktor Karol Nawrocki (OBEP w Gdańsku) został odznaczony Honorową Odznaką Federacji Młodzieży Walczącej za „wkład w budowę wolnej Polski i upamiętnianie bohaterów naszej wolności" oraz otrzymał medal „Zasłużony dla miasta Elbląga". Marek Szymaniak (OBEP w Gdańsku) został odznaczony okolicznościowym medalem przez Światowy Związek Żołnierzy AK „za wieloletnią, owocną współpracę ze środowiskiem żołnierzy kombatantów, w szczególności ŚZŻAK Okręg Bydgoski".

Medal „Pro Patria", przyznawany przez Urząd ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, w uznaniu szczególnych zasług w kultywowaniu pamięci o walce o niepodległość Ojczyzny, otrzymała Marzena Kruk (naczelnik OBUiAD w Gdańsku). Sylwia Krzyżanowska i Wojciech Trębacz (pracownicy OBEP we Wrocławiu) zostali uhonorowani odznaczeniem „Za Zasługi dla Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej". W uzasadnieniu szczególnie podkreślono działania odznaczonych w sferze edukacyjnej, wymieniając Rodzinę Szkół Armii Krajowej i Klub Historyczny im. Stefana Roweckiego „Grota". Tomasz Gałwiaczek (OBEP we Wrocławiu) otrzymał Krzyż „Tibi Mater Polonia" przyznawany przez Kapitułę Odznaczeń Fundacji Internowani i Więźniowie Polityczni w PRL.

W ramach obchodów 35. rocznicy powstania „Solidarności" dr Ryszard Śmietanka-Kruszelnicki (Delegatura w Kielcach) został uhonorowany przez Zarząd Regionu Świętokrzyskiego NSZZ „Solidarność" tytułem „Przyjaciel Solidarności". Józef Śreniowski (OBL w Łodzi) otrzymał od Stowarzyszenia „Sieć Solidarności" Medal „Dziękujemy za wolność".

Podkarpacki Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej wyróżnił dr Ewę Leniart oraz Oddział IPN w Rzeszowie Medalami XXV Okręgu, a Regionalna Sekcja Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność" w Rzeszowie, w podziękowaniu za współpracę, przyznała rzeszowskiemu IPN statuetkę na 35-lecie powstania NSZZ „Solidarność".

Roksana Szczypta-Szczęch (OBEP w Krakowie) za dotychczasową pracę podejmowaną wspólnie ze Służbą Więzienną otrzymała decyzją Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Krakowie wyróżnienie.

Monika Litwińska (OBEP w Krakowie) otrzymała dowód uznania oraz odznakę honorową Duszpasterstwa Hutników z okazji 30. rocznicy powstania DH w Nowej Hucie.

Zbigniew Gołasz (OBEP w Katowicach) dostał nagrodę Prezydenta Miasta Zabrze w dziedzinie kultury za zaangażowanie w zgłębianie dziejów Zabrza, pełną pasji pracę na rzecz edukacji historycznej mieszkańców miasta i regionu, a także inicjatywy badawcze oraz wydawnicze upowszechniające wyniki tych badań.

Doktor Piotr Szopa (OBUiAD w Rzeszowie) za swoją aktywność na polu popularyzacji historii został wyróżniony Nagrodą Zarządu Powiatu Strzyżowskiego.

Doktor Kazimierz Krajewski i dr Tomasz Łabuszewski (pracownicy OBEP w Warszawie) otrzymali Krzyż 70-lecia Zrzeszenia WiN oraz dyplom z podziękowaniem za wieloletnią współpracę w zakresie działań edukacyjnych dla młodzieży dotyczących najnowszej historii Polski. Kazimierz Krajewski został uhonorowany Nagrodą „Źródło" przyznaną za działania związane z przywracaniem pamięci o żołnierzach powojennego podziemia niepodległościowego przez twórców w ramach Festiwalu Filmów Dokumentalnych „Niepokorni, Niezłomni, Wyklęci" w Gdyni. Otrzymał też Nagrodę Prezydenta Olsztyna im. Bohdana Jerzego Kozielły-Poklewskiego w dziedzinie historii.

Pracownicy BUiAD: Dariusz Fedorczuk, Mariusz Jerominek, Mariusz Jonczyk, Marcin Luty, Mateusz Stachula, Grzegorz Trzyna, Łukasz Wieczorek, Krzysztof Wojda otrzymali Odznakę Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce – replikę Krzyża Legionowego „w podziękowaniu za wysiłek włożony w przeniesienie zasobów do nowej siedziby".

Wojciech J. Muszyński (OBEP w Warszawie) oraz Jolanta Mysiakowska-Muszyńska (BUiAD) uzyskali stypendium Polonia Aid Foundation Trust (PAFT). Pismo „Glaukopis" redagowane przez zespół pod kierownictwem dr. Wojciecha J. Muszyńskiego było nominowane do nagrody „Strażnik Pamięci" 2015 (drugi rok z rzędu).

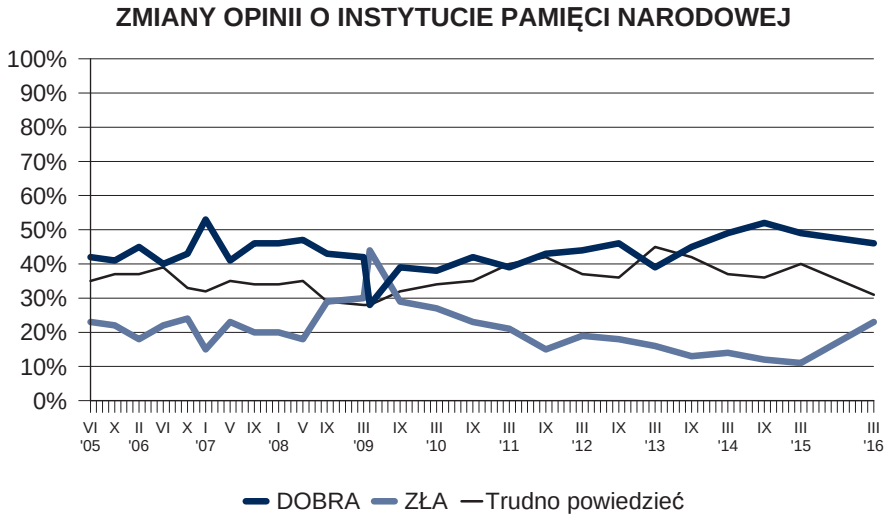
W 2015 r. wielu pracowników IPN zostało nominowanych do nagród i nagrodzonych za swoje publikacje. Szczegółowe informacje na ten temat znajdują się w rozdziale poświęconym wydawnictwom IPN.

2.5. IPN w badaniach opinii publicznej

Choć generalnie, według CBOS, jesteśmy społeczeństwem nieufnym, to zaufanie do Instytutu Pamięci Narodowej jest na wysokim poziomie. Z przeprowadzonego w styczniu 2016 r. badania na liczącej 1063 osoby próbie losowej mieszkańców Polski wynika, iż 62 proc. Polaków darzy IPN zaufaniem. IPN nie ufa 15 proc. respondentów, a 23 proc. odpowiada na pytanie ankietera „trudno powiedzieć".

W komunikatach z badań CBOS „Ocena działalności instytucji publicznych" IPN zaczął się pojawiać od czerwca 2005 r. W pierwszym takim badaniu 42 proc. Polaków deklarowało dobrą ocenę IPN, 23 proc. – złą, a 35 proc. nie miało zdania. W badaniach prowadzonych od stycznia 2010 r. do stycznia 2016 r. zaufanie do Instytutu Pamięci Narodowej wzrosło odpowiednio z 51 proc. do 62 proc., czyli o 11 punktów procentowych. W tym samym czasie odsetek respondentów niedarzących Instytutu Pamięci Narodowej zaufaniem zmniejszył się z 28 proc. do 15 proc., a więc o 13 punktów procentowych. W ciągu minionych 6 lat odsetek osób niemających zdania odnośnie ich zaufania do IPN wzrósł nieznacznie; z 21 procent do 23 procent, a więc o dwa punkty procentowe.

Szczegółowe wyniki badań prezentuje poniższy wykres.

3. Współpraca międzynarodowa

Instytut Pamięci Narodowej, działając w myśl art. 53 pkt 4 ustawy o IPN, „upowszechnia w kraju i za granicą wyniki swojej pracy oraz badań innych instytucji, organizacji i osób nad problematyką stanowiącą przedmiot jego działania".

Współpraca międzynarodowa Instytutu Pamięci Narodowej w 2015 r. obejmowała działania o charakterze naukowym, archiwalnym i edukacyjnym, takie jak organizacja międzynarodowych konferencji naukowych, udział pracowników naukowych w konferencjach organizowanych za granicą, kwerendy archiwalne na potrzeby realizowanych projektów badawczych, zagraniczne prezentacje wystaw, różne formy działań edukacyjnych, zagraniczne promocje publikacji wydanych przez Instytut itd. Były to działania skierowane zarówno do odbiorców zagranicznych, jak i do środowisk polonijnych. Instytut inicjował oraz kontynuował współpracę z partnerami zagranicznymi w ramach projektów naukowych, archiwalnych i edukacyjnych o charakterze międzynarodowym. Na uwagę zasługuje fakt, że w roku 2015 udało się wznowić dialog historyczny z partnerami ukraińskimi: zainaugurowano działalność Polsko-Ukraińskiego Forum Historyków. Ponadto ważnym elementem działań międzynarodowych IPN jest udział w procesie dzielenia się przez Polskę doświadczeniami w zakresie sprawiedliwości transformacyjnej (*transitional justice*) i rozliczania z przeszłym okresem dyktatury.

Większość działań podejmowanych przez IPN za granicą była możliwa dzięki współdziałaniu z zagranicznymi instytucjami naukowymi i archiwalnymi, z innymi instytucjami zajmującymi się rozliczaniem z przeszłością oraz z polskimi placówkami dyplomatycznymi i organizacjami polonijnymi.

3.1. Polsko-Ukraińskie Forum Historyków

Współpraca z Ukraińskim Instytutem Pamięci Narodowej (UIPN), na mocy umowy o współpracy z 2009 r., rozpoczęła się od zorganizowania wspólnej wystawy „Lwów 1939–1941". Została wznowiona, po kilkuletniej przerwie, wiosną 2014 r. UIPN, pod kierownictwem Wiktora Wiatrowycza, zaproponował IPN nawiązanie współpracy naukowej (wcześniej, w okresie rządów Wiktora Janukowycza i kierowania UIPN przez dyrektora Walerija Soldatenkę, współpraca ta była praktycznie zamrożona). W związku z powyższym od połowy 2014 r. trwała wymiana korespondencji, dotyczącej ewentualnych pól współpracy. W IPN gościł Ołeksandr Zinczenko, wówczas zastępca Dyrektora UIPN. Odbyły się dwie wizyty studialne dla pracowników UIPN oraz SBU w Warszawie. Podczas swojej wizyty w Warszawie w lutym 2015 r. wicepremier i minister kultury Ukrainy Wiaczesław Kyryłenko gościł w IPN, co było okazją do zapoznania się z działaniami IPN, w szczególności na polu współpracy z partnerami ukraińskimi. Wicepremierowi towarzyszyli także ambasador Ukrainy w Polsce Andrij Deszczyca oraz zastępca ministra kultury Ukrainy ds. integracji europejskiej Andrij Vitrenko.

W maju 2015 r. w Kijowie na zaproszenie UIPN gościła delegacja IPN na czele z Prezesem IPN dr. Łukaszem Kamińskim. Jednym z postanowień, jakie zapadły podczas spotkań bilateralnych, była decyzja o wznowieniu dialogu i powołaniu Polsko-Ukraińskiego Forum Historyków. W jego skład

weszło 12 historyków (po sześciu z Polski i Ukrainy). Inauguracyjne posiedzenie odbyło się w Kijowie 2–4 listopada 2015 r. Podczas spotkania omówiono kwestie organizacyjne dotyczące pracy Forum, wyznaczono główne kierunki oraz skonkretyzowano tematy pracy na rok 2016. Historycy zatwierdzili przewodniczących grupy polskiej i ukraińskiej, którymi zostali prof. Jurij Szapował i prof. Waldemar Rezmer, oraz przyjęli, że zasadniczy zakres chronologiczny prac Forum obejmie lata 1939–1947. Ze strony polskiej w obradach uczestniczyli: prof. Grzegorz Hryciuk, prof. Grzegorz Mazur, prof. Grzegorz Motyka, prof. Jan Pisuliński, prof. Waldemar Rezmer, dr Mariusz Zajączkowski oraz sekretarz – dr Dorota Lewsza. W spotkaniu udział wzięli także przedstawiciele IPN: zastępca prezesa – dr Paweł Ukielski i dyrektor Biura Prezesa – dr Krzysztof Persak. W skład grupy ukraińskiej weszli: prof. Iwan Patrylak, prof. Ihor Iliuszyn, prof. Łeonid Zaszkilniak, prof. Bohdan Hudź, dyrektor UIPN – dr Wołodymyr Wiatrowycz, prof. Jurij Szapował oraz sekretarz – dr Ołena Humeniuk. W spotkaniu uczestniczyli ponadto Alina Szpak i Ołeksandr Zinczenko – przedstawiciele UIPN.

Posiedzenia Forum będą się odbywały dwa razy w roku, na przemian, w Polsce i na Ukrainie. W trakcie każdego spotkania będą omawiane dwa tematy, przygotowywane przez członków strony polskiej i ukraińskiej. Rezultaty spotkań (referaty i przebieg dyskusji) będą publikowane na stronach internetowych obu Instytutów i w specjalnej corocznej publikacji. Do współpracy będą zapraszani też eksperci spoza grona uczestników forum.

Ponadto wspólnie z Kolegium Europy Wschodniej we Wrocławiu IPN organizował konferencję „Polska Polityka Wschodnia" w październiku 2015 r. we Wrocławiu. Jeden z paneli zatytułowany „Skazani na konflikt? Polska i ukraińska polityka historyczna" był prowadzony przez prezesa IPN dr. Łukasza Kamińskiego.

Warto podkreślić, że Prezes IPN dr Łukasz Kamiński został zaproszony do wzięcia udziału w oficjalnej wizycie Prezydenta RP Andrzeja Dudy w Kijowie 14–15 grudnia 2015 r. Podczas wizyty wziął udział w rozmowach delegacji polskiej i ukraińskiej pod przewodnictwem prezydentów RP i Ukrainy oraz w spotkaniu Prezydenta RP z Przewodniczącym Rady Najwyższej Ukrainy Wołodymyrem Hrojsmanem.

3.2. Działalność ekspercka w zakresie *transitional justice*

Ważnym elementem działań międzynarodowych IPN jest udział w procesie dzielenia się przez Polskę doświadczeniami w zakresie sprawiedliwości transformacyjnej (*transitional justice*) i rozliczania z przeszłym okresem dyktatury.

IPN aktywnie uczestniczy we wspieraniu ukraińskiego procesu wprowadzania reform dotyczących lustracji, przez m.in. udział w konferencjach i spotkaniach eksperckich w Kijowie oraz organizowanie wizyt studialnych dla osób zajmujących się kształtowaniem porządku prawnego związanego z ukraińskim ustawodawstwem lustracyjnym.

W lutym 2015 r. Radosław Peterman, zastępca dyrektora Biura Lustracyjnego IPN, wziął udział w konferencji pt. „Dyskusja ekspertów. Zalecenia Komisji Weneckiej i sposoby poprawy ram prawnych dla lustracji zgodnie z normami europejskimi", zorganizowanej przez USAID Fair Justice Project z pomocą Ukraińskiej Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka oraz polsko-ukraińskiej fundacji Otwarty Dialog. Dyrektor Peterman brał też udział w spotkaniach ze środowiskiem wymiaru sprawiedliwości i osobami, które uczestniczą w realizacji ustaw dotyczących weryfikacji wymiaru sprawiedliwości i lustracji administracji państwowej, w tym z Tymczasową Komisją ds. Weryfikacji Sędziów sądów powszechnych, z Departamentem Lustracji przy Ministerstwie Sprawiedliwości oraz z Radą Społeczną do spraw Lustracji przy Ministerstwie Sprawiedliwości.

W marcu 2015 r. w IPN gościła delegacja z Ukrainy składająca się z przedstawicieli parlamentu – prawników z Komitetu Rady Najwyższej ds. Polityki Prawotwórstwa i Sądownictwa, dyrektora Departamentu Lustracyjnego przy Ministerstwie Sprawiedliwości Ukrainy, który jednocześnie w dużej mierze odpowiada za kierunek zmian w ustawie „O oczyszczeniu władzy", pracowników

Departamentu Lustracyjnego, a także przedstawicieli Tymczasowej Komisji ds. Weryfikacji Sędziów oraz członków Wyższej Kwalifikacyjnej Komisji Sędziów i Wyższej Rady Sądownictwa.

W IPN gościli także przedstawiciele rosyjskich mediów niezależnych. Zorganizowana w lutym 2015 r. przez polskie MSZ wizyta miała na celu umożliwienie im kontaktów z polskimi dziennikarzami, działaczami społecznymi, ekspertami w temacie lustracji oraz edukacji publicznej. Odbyło się także spotkanie w Archiwum IPN oraz w Biurze Edukacji Publicznej.

W kwietniu 2015 r. IPN zorganizował wizytę studialną dla członków Tunezyjskiej Komisji Prawdy i Godności. Jest to 15-osobowy organ administracji państwowej, który rozlicza zbrodnie i niegodziwości reżimu rządzącego w Tunezji przez kilkadziesiąt lat. W pracach nad ustawą o tzw. sprawiedliwości okresu przejściowego, która powołała Komisję, brali udział eksperci z IPN.

W Warszawie członkowie Komisji spotkali się z Prezesem IPN Łukaszem Kamińskim i zapoznali się z działalnością wszystkich pionów IPN. Spotykali się ponadto z przedstawicielami Kancelarii Prezydenta RP, Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych oraz z prof. Andrzejem Rzeplińskim, Prezesem Trybunału Konstytucyjnego, pierwszym Prezesem IPN prof. Leonem Kieresem i prawnikami zaangażowanymi w ochronę praw człowieka z Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, Naczelnej Rady Adwokackiej oraz Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka. Była to już czwarta (od 2011 r.) wizyta studialna przygotowane przez IPN dla partnerów tunezyjskich.

W czerwcu 2015 r. Warszawę odwiedziła grupa dziennikarzy indonezyjskich, zainteresowanych polską transformacją ustrojową. W programie znalazło się spotkanie z przedstawicielem IPN na temat najnowszej historii Polski oraz rozwiązań dotyczących dochodzenia do prawdy historycznej, rozliczeń historycznych, lustracji, dekomunizacji.

Także w czerwcu IPN gościł delegację z Albanii. Bilal Kola, dyrektor Instytutu Integracji Ofiar Represji Politycznych, i Pellump Aluschi, ekspert albańskiego Instytutu Studiów nad Zbrodniami Komunistycznymi, wzięli udział w spotkaniu z naczelnikiem Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie prokuratorem Marcinem Gołębiewiczem dotyczącym kwestii polskich rozwiązań w dziedzinie ścigania zbrodni komunistycznych oraz poszukiwania miejsc pochówku osób zaginionych. Następnie goście wzięli udział w organizowanej przez IPN międzynarodowej konferencji „Poszukiwanie i identyfikacja ofiar zbrodni systemów totalitarnych. Doświadczenia polskie w kontekście europejskim" w Białymstoku.

W listopadzie 2015 r. na zaproszenie ambasadora RP w Albanii, Marka Jeziorskiego, dr Krzysztof Persak, dyrektor Biura Prezesa IPN, przebywał w Tiranie. Podczas wizyty wygłosił w Albańskim Instytucie Studiów Międzynarodowych wykład pt. *Polski model rozrachunku z przeszłością komunistyczną*. Ponadto, podczas pobytu w Tiranie odbył spotkania z dyrektorem Albańskiego Instytutu Mediów, Remzim Lanim, z dyrektor Departamentu ds. Osób Represjonowanych w Ministerstwie Opieki Społecznej i Młodzieży, Ermirą Shinto, oraz z dyrektorem Instytutu Integracji Ofiar Represji Politycznych, Bilalem Kolą. Spotkania były okazją do podzielenia się informacjami dotyczącymi polskich doświadczeń oraz do rozmów o współpracy z IPN.

Instytut Pamięci Narodowej po raz czwarty współorganizował z MSZ konferencję „Warszawski Dialog na Rzecz Demokracji", która odbyła się w listopadzie 2015 r. Celem cyklicznie odbywającej się konferencji jest monitorowanie demokracji na świecie oraz tworzenie rekomendacji, głównie dla organizacji międzynarodowych zajmujących się wspieraniem transformacji demokratycznej.

Co roku podczas tego spotkania IPN organizuje panel dyskusyjny o rozliczeniach z przeszłością. W tym roku tematem dyskusji było odkrywanie „zakazanej prawdy" o ofiarach dyktatur. W panelu „Ofiary domagają się prawdy" wzięli udział: Oknam Yi ze Związku Rodzin Osób Uprowadzonych w Wojnie Koreańskiej – w latach 1950–1953 Korea Północna uprowadziła dziesiątki tysięcy Koreańczyków z południa, Emilio Silva z hiszpańskiego Stowarzyszenia Przywracania Pamięci Historycznej – inicjatora akcji ekshumacji ofiar masowych zbrodni popełnionych podczas wojny domowej w Hiszpanii, oraz dr Ewa Elwira Klonowski, znana na całym świecie antropolog sądowa, zajmująca się od lat identyfikacją tysięcy ofiar wojny w byłej Jugosławii, m.in. w Srebrenicy.

W ramach 15-lecia IPN w czerwcu w Warszawie odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa „25 lat europejskich doświadczeń w rozrachunku z dyktaturą komunistyczną – osiągnięcia i porażki", na której głos zabrali szefowie zagranicznych instytucji partnerskich. Konferencja była okazją do podzielenia się z partnerami zagranicznymi dokonaniami IPN z zakresu rozliczania okresu dyktatury.

3.3. Europejska Sieć Instytucji Archiwalnych Zajmujących się Aktami Tajnych Służb

Sieć działa od 2008 r. Jej członkami są instytucje państwowe z Bułgarii, Czech, Niemiec, Węgier, Rumunii, Słowacji i Polski. Status członka obserwatora mają słoweńskie Studium Pojednania Narodowego, państwowe archiwa z Litwy, Łotwy i Estonii oraz Archiwum Republiki Słowenii. Działania Sieci mają na celu przede wszystkim zwiększenie świadomości społecznej i politycznej w zakresie rozliczeń z przeszłością. Istotnym elementem tych działań jest aktywność edukacyjna, skierowana zarówno do krajowej, jak i europejskiej publiczności.

W 2016 r. funkcję przewodniczącego Sieci pełnił Urząd Federalnego Pełnomocnika ds. Dokumentów Służb Bezpieczeństwa byłej Niemieckiej Republiki Demokratycznej (BStU), toteż coroczne spotkanie Sieci odbyło się w Berlinie 19–20 października 2015 r. Podczas spotkania zaprezentowano uaktualnioną wersję wspólnego informatora o Sieci *The European Network of Official Authorities in Charge of the Secret Police Files*. W Heinrich Böll Zentrum odbyło się także uroczyste otwarcie wystawy objazdowej zatytułowanej „By any Means. Communist Secret Police and People's Everyday Life" (*Za wszelką cenę. Komunistyczna tajna policja a życie codzienne*). Wystawa przygotowana została przez członków Sieci (kluczową rolę przy jej przygotowaniu odegrał polski IPN i niemiecki BStU). Pokazuje ona wieloaspektowy wpływ komunistycznych służb bezpieczeństwa na życie obywateli państw dawnego bloku wschodniego.

W 2015 r., w trakcie spotkań roboczych z przedstawicielami Sieci kontynuowano rozmowy na temat realizacji wspólnego projektu dotyczącego digitalizacji i udostępnienia on-line dokumentów z multilateralnych spotkań służb bezpieczeństwa państw Europy Środkowo-Wschodniej (projekt koordynowany przez IPN i BStU, realizowany z udziałem Instytutu Badania Reżimów Totalitarnych i Archiwum Służb Bezpieczeństwa (USTR, Czechy), Archiwum Historycznego Węgierskich Służb Bezpieczeństwa Narodowego (ABTL, Węgry) i Krajowej Rady ds. Badania Archiwów Securitate (CNSAS, Rumunia)). W związku z ukończeniem pierwszej fazy prac związanych z digitalizacją materiałów zakwalifikowanych do publikacji on-line w IPN prowadzone były prace koncepcyjne nad projektem odpowiedniego portalu internetowego. Jego uruchomienie planowane jest w roku 2016.

W 2016 r. rolę przewodniczącego Sieci, od Urzędu Federalnego Pełnomocnika ds. Dokumentów Służb Bezpieczeństwa byłej Niemieckiej Republiki Demokratycznej (BStU), przejmuje IPN. Kolejne spotkanie członków zaplanowane jest na wrzesień 2016 r. w Warszawie.

3.4. Platforma Europejskiej Pamięci i Sumienia

Instytut Pamięci Narodowej jest jednym z 21 członków założycieli Platformy Europejskiej Pamięci i Sumienia, powołanej do życia w 2011 r. Jej celem jest współpraca na rzecz poszerzenia wiedzy na temat reżimów totalitarnych i upamiętnienia ich ofiar. Główne zadania organizacji to: stworzenie bazy dokumentacji na temat zbrodni reżimów totalitarnych, zapewnienie do niej bezpłatnego i nieograniczonego dostępu osobom zainteresowanym oraz praca na rzecz spójnej edukacji o reżimach totalitarnych w całej Europie.

Od chwili powstania Platforma organizuje międzynarodowe konferencje. Konferencja pod tytułem „Iron Curtain – Consequences of World War II" odbyła się w Budapeszcie w maju 2015 r.

Raz do roku przyznawana jest Nagroda Europejskiej Platformy Pamięci i Sumienia za wkład w przeciwdziałanie rodzącym się totalitaryzmom w Europie. W 2015 r. otrzymali ją Oleg i Aleksiej Nawalni.

W 2015 r. IPN kontynuował prace nad przygotowaniem polskiego wydania publikacji Platformy Europejskiej Pamięci i Sumienia *Lest We Forget – Memory of Totaliaritanism in Europe. Reader for Secondary School Students* (polski tytuł roboczy *Aby pamięć przetrwała*), w której przedstawione są sylwetki ofiar systemów totalitarnych w Europie, w tym rtm. Witold Pilecki oraz Danuta Siedzikówna „Inka". Aktualnie książka jest dostępna w czterech wersjach językowych: angielskiej, francuskiej, niemieckiej i czeskiej; obecnie została też przetłumaczona na język polski i zredagowana, trwają prace nad przygotowaniem jej do druku. Powinna ukazać się wiosną 2016 r.

W 2014 r. rozpoczęto projekt pilotażowy „JUSTICE 2.0" zidentyfikowania co najmniej sześciu przypadków zbrodni przeciwko ludzkości (z definicji niepodlegających przedawnieniu), popełnionych za przyzwoleniem władz komunistycznych, których sprawcy i niektórzy świadkowie nadal żyją. W ramach projektu 22 października 2015 r. w IPN odbył się warsztat pt. „International Justice for the Communist Crimes". Wzięli w nim udział prokuratorzy pionu śledczego IPN i eksperci Platformy. Celem warsztatu było przedstawienie prokuratorskich doświadczeń IPN oraz przedyskutowanie możliwości ścigania przez Prokuraturę Generalną w Polsce osób odpowiedzialnych za zbrodnie przeciwko ludzkości popełnione w Bułgarii i byłej Czechosłowacji, wstępnie zidentyfikowanych w projekcie pilotażowym.

W 2015 r. zjazd Platformy odbył się we Wrocławiu 18–19 listopada. Wiceprezes Instytutu Pamięci Narodowej dr Paweł Ukielski został ponownie wybrany do pięcioosobowej Rady Platformy Europejskiej Pamięci i Sumienia.

3.5. Współpraca z węgierskim Komitetem Pamięci Narodowej (Nemzeti Emlékezet Bizottsága, NEB)

Już w 2014 r. Instytut Pamięci Narodowej nawiązał współpracę z węgierskim Komitetem Pamięci Narodowej (Nemzeti Emlékezet Bizottsága, NEB). Węgierski NEB (utworzony w 2013 r.) jest instytucją naukową. Ma tworzyć programy naukowe i badawcze służące dokładnemu zbadaniu mechanizmów i struktur władzy w okresie dyktatury komunistycznej. Zadaniem Komitetu jest zbieranie i analiza danych, tworzenie raportów dotyczących struktur władzy i osób na kierowniczych stanowiskach w partii i komunistycznym aparacie władzy. Oprócz działalności naukowej Komitet ma również pełnić rolę edukacyjną, m.in. publikując swoje ustalenia w internecie. Komitet na podstawie zebranych przez siebie informacji ma także prawo uruchamiać procedurę karną w Prokuraturze Generalnej. Jego zadaniem jest współpraca z wydziałem prokuratury, który zajmuje się ściganiem zbrodni z przeszłości.

W 2015 r. zacieśniła się współpraca między obiema instytucjami. Jej podstawą jest umowa o współpracy podpisana 22 kwietnia 2015 r. w gmachu węgierskiego Parlamentu w Budapeszcie przez przewodniczącą węgierskiego Komitetu Pamięci Narodowej (NEB) Rékę Földváryné Kiss i Prezesa IPN dr. Łukasza Kamińskiego. Podpisana umowa dotyczy współpracy obu instytucji w obszarze edukacji, badań historycznych i dokumentacji archiwalnej. Przewiduje m.in. wspieranie wspólnych projektów, wzajemne tłumaczenie i wydawanie publikacji, wymianę ekspertów i pracowników, współpracę przy organizacji wystaw, organizowanie przedsięwzięć naukowych i edukacyjnych, mających na celu lepsze poznanie dziedzictwa historycznego i kulturalnego obu krajów oraz udostępnianie dokumentacji archiwalnej.

Podpisaniu umowy towarzyszyło polskie-węgierskie forum zatytułowane „Dyktatury i pamięć", podczas którego szefowie obu instytucji wygłosili wykłady skierowane do kadry naukowej i studentów Narodowego Uniwersytetu Służby Publicznej w Budapeszcie na temat pamięci o totalitaryzmach w XX w., a dr Andrzej Zawistowski – dyrektor BEP IPN, wziął udział w dyskusji panelowej zatytułowanej „Research and Education Activities in Remembrance Policy".

W ramach realizacji umowy BEP IPN nawiązał od połowy 2015 r. ścisłą współpracę z NEB oraz Węgierskim Instytutem Kultury w Warszawie w celu wspólnego upamiętnienia przypadającej w 2016 r. 60. rocznicy Rewolucji Węgierskiej z 1956 r. i Poznańskiego Czerwca Na rok 2016 zaplanowano inicjatywy o charakterze edukacyjnym, wystawienniczym, wydawniczym i naukowym, realizowane pod wspólnym hasłem „Polacy i Węgrzy – razem pamiętamy". Ich celem jest przybliżenie wydarzeń 1956 r. w Polsce i na Węgrzech oraz ukazanie uniwersalnego dążenia do wolności ludzi żyjących w systemie komunistycznym. Jest to również okazja do pokazania losów dwóch narodów, które mimo różnej historii w czasie II wojny światowej znalazły się po tej samej stronie żelaznej kurtyny, oraz losów ludzi, którzy mimo trudnej sytuacji umieli walczyć o wolność, nieść sobie pomoc i dawać wsparcie. Bieżąca współpraca z NEB i działania planowane w celu upamiętnienia rocznicy 1956 r. są koordynowane przez Annę Piekarską – zastępcę dyrektora BEP IPN.

Współpraca między obiema instytucjami zainaugurowana została na początku grudnia 2015 r. prezentacją w Budapeszcie na Uniwersytecie Eötvös Loránd (Eötvös Loránd Tudományegyetem) wystawy „Zimna wojna. Krótka historia podzielonego świata", przygotowanej przez IPN, oraz polsko-węgierską konferencją naukową poświęconą problematyce użycia siły przez władze komunistyczne podczas tłumienia buntów społecznych w latach 1956–1970/1971 w Polsce i na Węgrzech, zatytułowaną „Kiedy dyktatury każą strzelać. Zbrojna przemoc jako narzędzie władzy". W wydarzeniach tych wzięła udział delegacja IPN na czele z prezesem dr. Łukaszem Kamińskim.

Ponadto Prezes IPN i przewodnicząca NEB spotkali się z László Kövérem, marszałkiem Parlamentu Węgierskiego, dr. Bencą Rétvárim, sekretarzem stanu w Ministerstwie Zasobów Ludzkich, oraz dr. Zoltánem Maruzsem, ministerialnym komisarzem w Ministerstwie Zasobów Ludzkich odpowiedzialnym za szkolnictwo wyższe.

Podczas spotkań zarówno marszałek László Kövér, jak i minister Bence Rétvári podkreślili swoje pełne poparcie dla działań realizowanych przez węgierski Komitet Pamięci Narodowej we współpracy z IPN w zakresie wspólnego upamiętnienia 1956 r. przez działania edukacyjne, wystawiennicze, wydawnicze i naukowe.

3.6. Inne działania międzynarodowe

W 70. rocznicę uprowadzenia przywódców Polskiego Państwa Podziemnego w BEP IPN przygotowano ogłoszenie, które zostało opublikowane w rosyjskiej gazecie „Komsomolskaja Prawda" 27 marca 2015 r. IPN prosił w nim o informacje o szesnastu, zwłaszcza zaś o tych, którzy nie przeżyli sowieckich więzień: delegacie Rządu na Kraj – Janie Stanisławie Jankowskim, ostatnim dowódcy AK – gen. Leopoldzie Okulickim, i Stanisławie Jasiukowiczu. 27 marca w Pruszkowie odbyły się uroczystości upamiętniające uprowadzenie przywódców Polskiego Państwa Podziemnego. Licznie wzięli w nim udział przedstawiciele korpusu dyplomatycznego akredytowanego w Warszawie.

20–21 kwietnia 2015 r. w Bukareszcie, na zaproszenie ambasadora RP w Rumunii Marka Szczygła, przebywała delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w składzie: dr Łukasz Kamiński – Prezes IPN, dr Rafał Leśkiewicz – dyrektor Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN, i Anna Piekarska – zastępca dyrektora Biura Edukacji Publicznej IPN. Głównym celem wizyty był udział w uroczystym wernisażu rumuńskiej wersji przygotowanej przez BEP IPN wystawy „Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń", która prezentowana była w Bibliotece Narodowej Rumunii.

Delegacja IPN w towarzystwie ambasadora RP Marka Szczygła zwiedziła Memorialul Fortul 13 Jilava – muzeum-pomnik ofiar komunizmu na terenie czynnego więzienia w okolicach Bukaresztu, a następnie Prezes IPN dr Łukasz Kamiński i zastępca dyrektora BEP Anna Piekarska spotkali się z Aną Blandianą – Prezesa Fundacji Academia Civică, dr. Romulusem Rusanem – dyrektorem Fundacji oraz Radu Predą – Prezesem Instytutu Badania Zbrodni Komunistycznych i Diaspory

Rumuńskiej (ICCMER). Podczas rozmów omówione zostały możliwości współpracy obu instytucji z IPN w zakresie edukacyjnym, wystawienniczym i wydawniczym.

20 kwietnia miało także miejsce spotkanie Prezesa IPN dr. Łukasza Kamińskiego i dr Rafała Leśkiewicza, dyrektora BUiAD, z dyrektorem Narodowych Archiwów Rumunii dr. Ioanem Draganem i jego współpracownikami. Rozmowy dotyczyły współpracy archiwalnej w wymianie dokumentów oraz wspólnych publikacji źródłowych związanych z problematyką uchodźców polskich w Rumunii i procesem repatriacji po zakończeniu II wojny światowej. Strona rumuńska przekazała przedstawicielom IPN kilkaset interesujących kopii dokumentów dotyczących uchodźców. W trakcie rozmów podjęto decyzję o powołaniu wspólnej polsko-rumuńskiej grupy roboczej przygotowującej kolejne publikacje źródłowe.

Ponadto Prezes IPN dr Łukasz Kamiński i ambasador RP Marek Szczygieł spotkali się z Andreiem Muraru, doradcą Prezydenta Rumunii ds. Kontaktów z Instytucjami Publicznymi i Społeczeństwem Obywatelskim. Podczas spotkania poruszona została m.in. kwestia budowy w Rumunii muzeum komunizmu i możliwego wsparcia IPN dla tego projektu.

W kwietniu dr Władysław Bułhak – zastępca dyrektora BEP IPN, oraz dr Aleksandra Namysło – koordynator Centralnego Projektu Badawczego „Zagłada Żydów na Ziemiach Polskich", uczestniczyli w uroczystościach z okazji Dnia Pamięci o Ofiarach Holokaustu, które odbyły się w Miejscu Pamięci o Zagładzie Żydów Zagłębiowskich w Yad Zikaron (Lesie Pamięci) koło Modiin. W uroczystościach, zorganizowanych przez Światowy Związek Żydów Zagłębiowskich w Izraelu, uczestniczyło ok. 300 osób, w tym duża grupa Ocalonych z członkami najbliższych rodzin. Jednym w elementów uroczystości była prezentacja wystawy „Zanim nadeszła Zagłada... Położenie ludności żydowskiej w Zagłębiu Dąbrowskim w okresie II wojny światowej", przygotowanej przez OBEP IPN w Katowicach, a także złożenie wieńców pod Ścianą Pamięci.

19 kwietnia 2015 r. Prezes IPN dr Łukasz Kamiński wziął udział w uroczystości z okazji 70. rocznicy wyzwolenia Ravensbrück. Prezes IPN złożył kwiaty w Miejscu Pamięci Ravensbrück oraz otworzył, wraz z minister kultury i dziedzictwa narodowego Małgorzatą Omilanowską, wystawę „Tajne nauczanie Polek w KL Ravensbrück – »A ja właśnie przed śmiercią chcę wiedzieć jak najwięcej«".

Dużym zainteresowaniem mediów zagranicznych cieszyła się 70. rocznica zakończenia II wojny światowej. Artykuł dotyczący polskiego postrzegania tej rocznicy opublikował w „Tygodniku Powszechnym" dyrektor BEP dr Andrzej Zawistowski. Tekst ten wielokrotnie był przedrukowywany przez portale internetowe m.in. w Rosji i Bułgarii.

20 czerwca 2015 r. dr Paweł Rokicki (BEP IPN) uczestniczył w uroczystościach upamiętniających 71. rocznicę zbrodni wojennej popełnionej na Polakach, zamordowanych w 1944 r. w Glinciszkach przez litewski oddział na służbie niemieckiej. W trakcie uroczystości Paweł Rokicki w imieniu IPN złożył wieniec na cmentarzu wojennym w Glinciszkach i uczestniczył w okolicznościowym spotkaniu w Domu Kultury w Glinciszkach, gdzie prezentowana była wystawa oraz film dotyczący zbrodni glinciskiej. Wśród innych uczestników uroczystości byli m.in. posłanka na Sejm Republiki Litewskiej Rita Tamašunienė (reprezentująca frakcję parlamentarną Akcji Wyborczej Polaków na Litwie), przedstawiciel władz rejonu wileńskiego oraz starosta miejscowej gminy Podbrzezie Henryk Gierulski.

W czerwcu 2015 r. Prezes IPN dr Łukasz Kamiński i zastępca prezesa dr Paweł Ukielski spotkali się w Berlinie z kierownictwem Muzeum Topografii Terroru, aby omówić możliwości realizacji wspólnych projektów naukowych i edukacyjnych.

Zastępca prezesa IPN dr Paweł Ukielski reprezentował IPN w obchodach Europejskiego Dnia Pamięci Ofiar Reżimów Totalitarnych (23 sierpnia), który w tym roku zorganizowały Ministerstwo Sprawiedliwości Estonii oraz Estoński Instytut Praw Człowieka w Tallinie. W uroczystości wzięli udział przedstawiciele instytucji, które zajmują się w trudną przeszłością Europy i jej dziedzictwem, przedstawiciele ministerstw sprawiedliwości państw europejskich oraz świadkowie i ofiary reżimów totalitarnych.

Święto, obchodzone w rocznicę podpisania paktu Ribbentrop–Mołotow, ma na celu upamiętnienie ofiar stalinizmu i nazizmu oraz umacnianie demokracji w Europie. Pierwsze odchody Europejskiego Dnia Pamięci Ofiar Stalinizmu i Nazizmu zorganizowane zostały 23 sierpnia 2011 r. w Warszawie, pod patronatem polskiej Prezydencji.

Na prośbę Ambasady RP w Sofii BEP IPN interweniował po ukazaniu się 3 września 2015 r. na łamach poczytnego dziennika bułgarskiego „Sega" artykułu pochwalającego agresję ZSRR na Polskę 17 września 1939 r. BEP IPN przygotował artykuł, który ukazał się w dzienniku „Sega" 14 września 2015 r.

24 września 2015 r. dr Andrzej Zawistowski – dyrektor BEP, i dr Paweł Rokicki wzięli udział w uroczystych obchodach Dnia Ponarskiego w Wilnie (Litwa), upamiętniających masowe zbrodnie popełnione na obywatelach polskich w Ponarach w czasie okupacji niemieckiej w latach 1941––1944. Przedstawiciele Instytutu złożyli kwiaty pod tablicą upamiętniającą prof. Kazimierza Pelczara i na grobie Henryka Pilścia na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie. W ramach obchodów odprawiono mszę św. i apel pamięci w Kwaterze Polskiej w Ponarach oraz zorganizowano okolicznościową konferencję poświęconą zbrodni ponarskiej w Domu Kultury Polskiej w Wilnie (uczestniczył w niej m.in. pracownik OBEP Gdańsk Piotr Szubarczyk). Uroczystości zostały zorganizowane przez Stowarzyszenie Rodzina Ponarska, Urząd ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa oraz Związek Polaków na Litwie.

22–25 października 2015 r. w Kiszyniowie w Mołdawii przebywała delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w składzie: Agnieszka Rudzińska – zastępca prezesa IPN, i Anna Piekarska – zastępca dyrektora Biura Edukacji Publicznej IPN. Wizyta związana była z prezentacją w Centrum Kultury i Historii Wojskowości w Kiszyniowie wystawy „Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń", przygotowanej przez BEP IPN.

Przedstawicielki IPN spotkały się z Aurelem Fondosem – podsekretarzem stanu w Ministerstwie Obrony Mołdawii, i Vitaliem Ciobanu – dyrektorem Centrum Kultury i Historii Wojskowości. Omówiono możliwości dalszej współpracy, przede wszystkim na polu wystawienniczym i naukowym. Przedstawicielki IPN miały okazję zwiedzenia muzeum, w którym przygotowywany jest obecnie dział poświęcony okupacji sowieckiej, a szczególnie deportacjom w XX w. do Związku Sowieckiego, których pamięć jest wciąż bardzo żywa w świadomości mieszkańców Mołdawii. Podczas pobytu przedstawicielki IPN spotkały się także z prof. Anatolem Petrencu, autorem m.in. historii Polski w XX w., i studentami historii na Uniwersytecie Państwowym w Kiszyniowie. Zastępca prezesa Agnieszka Rudzińska wygłosiła wykład poświęcony zagładzie polskich elit w czasie II wojny światowej, ze szczególnym uwzględnieniem Zbrodni Katyńskiej. Ponadto w miejscowość Mereni, gdzie realizowany jest projekt utworzenia Muzeum Deportacji upamiętniającego ofiary dwudziestowiecznych wywózek, spotkały się z działaczami społecznymi z Mołdawii – Andrei Bugą i Alexandru Posticą, z których inicjatywy powstaje muzeum, a także z wicemerem, dyrektorem miejscowego muzeum etnograficznego, działaczami samorządowymi i nauczycielkami historii z liceum.

9–16 listopada 2015 r. zastępca prezesa IPN Agnieszka Rudzińska, prof. dr hab. Jerzy Eisler – dyrektor oddziału warszawskiego IPN, oraz dr Tomasz Łabuszewski i Jacek Pawłowicz reprezentowali Instytut podczas Edukacyjnego Tygodnia IPN w Chicago. Wydarzenie było organizowane przez IPN, Zrzeszenie Nauczycieli Polskich w Ameryce i parafię św. Ferdynanda w Chicago, gdzie prezentowano wystawę „Rzeczpospolita utracona". W trakcie pobytu w Chicago delegacja uczestniczyła w organizowanych przez konsulat RP uroczystościach rocznicy odzyskania niepodległości i prezentowała różne formy działań edukacyjnych Instytutu podczas wykładów i spotkań z Polakami, warsztatów w kilku polonijnych szkołach różnego szczebla oraz nagrań dla miejscowej telewizji i radia.

16–17 listopada 2015 r. Marek Hańderek (BEP Centrala) reprezentował IPN na międzynarodowym seminarium naukowym „The Baltic States on the assessment of the scope of damage caused

by the occupation regime of the USSR", które zostało zorganizowane przez Janisa Tomelsa, przewodniczącego Rządowej Komisji do Oszacowania Szkód i Zniszczeń Dokonanych przez Sowieckiego Okupanta (Governmental Commission for Calculation of Losses and Damages of the Soviet Occupation Regime), działającej w ramach Ministerstwa Sprawiedliwości Łotwy. Seminarium odbyło się w Rydze z udziałem historyków z Polski, Litwy, Łotwy i Estonii. Celem zespołu było wypracowanie wspólnej metodologii badań i szacowania strat spowodowanych przez sowieckiego okupanta w państwach nadbałtyckich, a w dalszej perspektywie współpraca państw regionu przy szacowaniu tych strat. Spotkania Komisji mają być kontynuowane w kolejnych latach.

3.7. Międzynarodowa współpraca archiwalna IPN

W ramach współpracy międzynarodowej w 2015 r. Instytut Pamięci Narodowej prowadził dalsze prace nad pozyskiwaniem, opracowywaniem oraz publikowaniem materiałów archiwalnych pochodzących z instytucji i archiwów znajdujących się poza granicami Polski.

Pracownicy pionu archiwalnego kontynuowali, trwającą od 2001 r., współpracę archiwalno-historyczną z Wydzielonym Państwowym Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy (HDA SBU). Tak jak w latach poprzednich, prace dotyczyły wspólnej inicjatywy wydawniczej, tj. serii „Polska i Ukraina w latach trzydziestych–czterdziestych XX wieku. Nieznane dokumenty z archiwów służb specjalnych". Ze strony polskiej uczestniczyli w niej pracownicy Samodzielnej Sekcji Badań Archiwalnych i Edycji Źródeł BUiAD IPN w Warszawie oraz Oddziału IPN w Łodzi.

Szczegóły dotyczące harmonogramu prac nad 9. i 10. tomem wspomnianej wyżej serii wydawnictw źródłowych były omawiane podczas spotkań polsko-ukraińskiej grupy roboczej w Warszawie i Gdańsku (11–13 maja 2015 r.) oraz w Kijowie (21–22 września 2015 r.).

W trakcie wizyty w Kijowie, w zasobie HDA SBU została przeprowadzona dodatkowa kwerenda, w której wyniku odnaleziono nieznane do tej pory materiały dotyczące grup operacyjno-czekistowskich i sowieckiego nasłuchu radiowego z 1939 r., przestępstw sowieckich funkcjonariuszy w trakcie agresji na Polskę, a także sowieckich grup partyzanckich działających w okresie II wojny światowej na ziemiach polskich. Dodatkowo obie strony przekazały sobie elektroniczne kopie dokumentów archiwalnych dotyczących problematyki stosunków polsko-ukraińskich, niezbędnych do realizacji projektu „Polska i Ukraina w latach trzydziestych–czterdziestych XX wieku. Nieznane dokumenty z archiwów służb specjalnych".

W omawianym okresie kontynuowano również współpracę archiwalną z Centrum Badania Eksterminacji i Ruchu Oporu Mieszkańców Litwy oraz Litewskim Archiwum Specjalnym. Po zakończeniu w archiwach litewskich kwerendy dotyczącej polskiej i litewskiej konspiracji antykomunistycznej w latach 1939–1952 i dokonaniu wyboru dokumentów planowane jest wydanie 1. tomu serii: „Polska i Litwa w XX wieku. Dokumenty z archiwów specjalnych" pt. „Sowiecki aparat represji wobec podziemia litewskiego i polskiego 1944–1945" (edycja polsko-litewska).

W związku z przedstawionym powyżej projektem, w Wilnie (15–16 kwietnia 2015 r. oraz 13––14 lipca 2015 r.) i w Warszawie (15–16 czerwca 2015 r.) odbyły się spotkania wspólnej grupy roboczej. W ich trakcie omówiono postępy oraz harmonogram dalszych prac nad opracowywanym wydawnictwem. Rozpoczęto również rozmowy na temat kolejnej publikacji w przedmiotowej serii.

W 2015 r. Instytut prowadził, zgodnie z umową z 2013 r., współpracę naukowo-archiwalną z Archiwum MSW Gruzji. Trwały prace nad przygotowaniem publikacji dotyczących problematyki Wielkiego Terroru – operacji polskiej NKWD w Gruzji w latach 1937–1938 oraz gruzińskich oficerów kontraktowych w WP w latach 1922–1945. Postępom prac nad powyższymi wydawnictwami oraz dalszej wymianie dokumentów archiwalnych poświęcone były polsko-gruzińskie spotkania robocze w Warszawie (24–25 marca 2015 r.) oraz w Tbilisi (16–18 grudnia 2015 r.).

Prowadzona od 2008 r. współpraca Instytutu z Narodowymi Archiwami Rumunii zaowocowała w 2013 r. wydaniem wspólnej, dwujęzycznej publikacji pt. *Polscy uchodźcy w Rumunii w latach*

1939–1947. Dokumenty z Narodowych Archiwów Rumunii. Projektom związanym z przygotowaniem kolejnej publikacji źródłowej poświęconej repatriacji obywateli polskich z Rumunii do Polski po zakończeniu II wojny światowej, obustronnej wymianie dokumentów archiwalnych, a także planowanemu zawarciu formalnej umowy o współpracy poświęcone zostało spotkanie Prezesa IPN (wraz z pracownikami OBUiAD IPN w Warszawie oraz Oddziału IPN w Łodzi) z dyrektorem Narodowych Archiwów Rumunii, mające miejsce w Bukareszcie 20–21 kwietnia 2015 r.

W 2015 r. Instytut kontynuował także współpracę z Urzędem Federalnego Pełnomocnika ds. Dokumentów Służb Bezpieczeństwa byłej Niemieckiej Republiki Demokratycznej (Bundesbeauftragte für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen Deutschen Demokratischen Republik, BStU) oraz z Instytutem Fraunhofera (Fraunhofer-Institut für Produktionsanlagen und Konstruktionstechnik) w ramach projektu związanego z rekonstrukcją zniszczonych materiałów archiwalnych przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii informatycznych. Celem projektu jest rekonstrukcja zniszczonych materiałów archiwalnych przechowywanych w zasobie IPN przy wykorzystaniu nowoczesnej technologii informatycznej. W 2015 r., w ramach obustronnej współpracy, przygotowano do publikacji w „Przeglądzie Archiwalnym" artykuł: Bertram Nickolay, Jan Schneider, Henry Zoberbier, *Technologia i możliwe zastosowania zautomatyzowanej wirtualnej rekonstrukcji podartych akt Stasi (ePuzzler).*

Ponadto w 2015 r. pion archiwalny IPN zainicjował współpracę historyczno-archiwalną z Komitetem Pamięci Narodowej na Węgrzech, Narodowym Archiwum Estońskim oraz z Polskim Instytutem Naukowym w Ameryce (PIASA).

Pracownicy pionu archiwalnego, na mocy umów o współpracy, prowadzili działania, mające na celu opracowanie, a także digitalizację zespołów i zbiorów archiwalnych należących do zasobów archiwów i instytucji zagranicznych oraz pozyskanie ich do zasobu Instytutu. Główne prace digitalizacyjne trwały w Muzeum Polskim w Rapperswilu, Instytucie im. Józefa Piłsudskiego w Ameryce (Nowy Jork), Bibliotece Polskiej w Paryżu, Polskim Instytucie Naukowym w Ameryce oraz w Studium Polski Podziemnej w Londynie. Ponadto dokonano digitalizacji mikrofilmów szpulowych ze „Zbioru kopii relacji osób, które przetrwały Holokaust na terenie III Rzeszy i okupowanej Europy", pozyskanych z Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie.

Warto podkreślić, że dodatkowym rezultatem współpracy Instytutu z Muzeum Polskim w Rapperswilu jest stworzony przez pracowników Sekcji Tworzenia Pomocy Archiwalnych Wydziału Zasobów Cyfrowych BUiAD IPN portal *Archiwum on-line* (adres: http://archiwum.muzeum-polskie.org/), który umożliwia wszystkim zainteresowanym dostęp on-line do materiałów o polskich żołnierzach internowanych na terenie Szwajcarii w latach 1940–1945. Portal został zaprezentowany w trakcie 37. Stałej Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich na Zachodzie, która odbyła się 2–6 września 2015 r. w Rapperswilu.

Do najważniejszych nabytków pozyskanych w wyniku omawianej współpracy należą kopie cyfrowe przekazane przez Akademię Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Gruzji (dokumenty dotyczących Polaków represjonowanych w ZSRR w latach 1922–1954), Narodowe Archiwum Estońskie (dokumentacja dotycząca losów Polaków przebywających na terenie Estonii w okresie II wojny światowej), Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie (m.in. kopie materiałów Komisji Narodów Zjednoczonych ds. Zbrodni Wojennych), Muzeum Polskie w Rapperswilu (dokumenty dotyczące internowanych oraz dokumentacja wytworzona przez 2. Dywizję Strzelców Pieszych w Szwajcarii), Bibliotekę Polską w Paryżu (kopia spuścizny Jerzego Jankowskiego), Komitet Pamięci Narodowej na Węgrzech (dokumenty dotyczące wyboru kardynała Karola Wojtyły na papieża oraz pierwszych lat jego pontyfikatu). Do przejęcia przygotowywane są skany mikrofilmów czasopisma „Nowy Świat", pochodzącego ze zbiorów Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce. Na mocy umowy z 17 czerwca 2015 r. BUiAD rozpoczął też współpracę z Polskim Instytutem Naukowym w Ameryce, mającą na celu pozyskanie do zasobu archiwalnego IPN kopii wyselekcjonowanych fragmentów zbiorów przechowywanych w PIN.

Ponadto, w ramach obustronnej współpracy, odbywała się wymiana dokumentów archiwalnych z Wydzielonym Państwowym Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy.

Łącznie pozyskano do zasobu IPN 119 787 plików zeskanowanych materiałów archiwalnych.

W 2015 r. pracownicy Archiwum IPN zakończyli porządkowanie i digitalizację, znajdującego się w zasobie Studium Polski Podziemnej z siedzibą w Londynie, zespołu SK – Skrzynie, zawierającego akta Biura ds. Krajowych/Oddziału VI/Oddziału Specjalnego Sztabu NW w Londynie oraz akta Komisji Likwidacyjnej Specjalnej za lata 1939–1948. Materiały zostały uporządkowane w ramach trzech serii: I – Centrala w Londynie, II – bazy i placówki wojskowej łączności zagranicznej ZWZ-AK, III – finanse. Pozyskane kopie cyfrowe dokumentów zostały wykorzystane we wspólnej reedycji serii wydawniczej *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945* t. I, cz. 1, 2. *Wrzesień 1939 – czerwiec 1941*, wyd. II (poprawione i uzupełnione).

W omawianym okresie przedstawiciele pionu archiwalnego IPN brali także udział w międzynarodowym projekcie dotyczącym historii Kościoła katolickiego w ZSRR – „La Chiesa cattolica in Unione Sovietica", realizowanym przez Uniwersytet Gregoriański w Rzymie (Pontificia Università Gregoriana, Facoltà di Storia e Beni Culturali della Chiesa) oraz w nadzwyczajnym posiedzeniu Rady Dyrektorów Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce, zwołanym 11 kwietnia 2015 r. w związku z zakończeniem prac naukowo-badawczych i redakcyjnych nad przygotowywaną przez IPN monografią pt. *Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce (1943–2013)*.

W ramach współpracy międzynarodowej pion archiwalny IPN gościł w ciągu roku przedstawicieli wielu zagranicznych instytucji, uczelni i mediów. Redaguje także anglojęzyczny newsletter archiwalny „IPN in close up", skierowany do odbiorców zagranicznych.

Do najważniejszych konferencji archiwalnych o charakterze międzynarodowym należy zaliczyć XV konferencję z cyklu „Colloquia Jerzy Skowronek dedicata" zorganizowaną przez Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych i pion archiwalny IPN. Odbyła się ona 21–22 maja 2015 r. pod hasłem „Archiwa w otoczeniu społecznym XXI wieku" z udziałem gości zagranicznych z 20 krajów.

Ponadto, w ramach obchodów 15-lecia IPN, w listopadzie 2015 pion archiwalny IPN zorganizował międzynarodową konferencję archiwalną „Archiwum w przestrzeni publicznej. Bilans 15 lat działalności archiwalnej Instytutu Pamięci Narodowej". W konferencji udział wzięli przedstawiciele współpracujących z IPN instytucji zagranicznych, w tym m.in.: Centrum Badania Eksterminacji i Ruchu Oporu Mieszkańców Litwy, Wydzielonego Państwowego Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy, BStU oraz Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce.

3.8. Międzynarodowe działania edukacyjne IPN

3.8.1. Wystawy

W ramach popularyzacji wiedzy o najnowszej historii Polski BEP IPN prezentowało w 2015 r. swoje wystawy także poza granicami kraju. Do stałych obszarów aktywności wystawienniczej IPN należą USA i Kanada, w Europie są to głównie kraje sąsiadujące z Polską: Ukraina, Litwa, Słowacja, Czechy i Niemcy oraz Belgia (siedziba Parlamentu Europejskiego w Brukseli oraz miejscowa polska szkoła i parafia). Co roku pojedyncze wystawy są także pokazywane w Londynie i Paryżu oraz w innych krajach europejskich (w 2015 r. były to np. Luksemburg, Mołdawia, Rumunia i Węgry).

Wystawy skierowane są do szerokiego grona odbiorców w miejscu ich prezentacji, w tym do środowisk polonijnych. Aby jak najbardziej poszerzyć krąg odbiorców, za granicą prezentowane są wystawy przygotowane w innej niż polska wersji językowej (przede wszystkim po angielsku). Wystawy pokazujemy zarówno na uniwersytetach i w innych placówkach badawczych, w bibliotekach, jak również w szkołach polskich i innych placówkach polonijnych. Wystawom towarzyszą

wykłady, lekcje i inne zajęcia przeznaczone dla nauczycieli i uczniów. Z kolei na uniwersytetach wygłaszane są wykłady historyka z BEP w języku angielskim. Przy okazji przedstawiamy inne działania IPN skierowane do odbiorców zagranicznych. Organizacja takich imprez jest możliwa dzięki ciągle poszerzającej się sieci kontaktów nawiązywanych podczas konferencji naukowych, wernisaży wystaw i innych przedsięwzięć. Kwestie te są koordynowane w ramach BEP IPN przez Annę Piekarską – zastępcę dyrektora BEP IPN.

Spośród zagranicznych prezentacji wystaw IPN szczególny zasięg i skalę miały cykle ekspozycji zorganizowane w USA i Kanadzie. Najczęściej pokazywana w USA (11 prezentacji) była nowa wystawa „Milcząc, wołają", przygotowana przez BEP IPN, a opowiadająca o poszukiwaniach szczątków ofiar systemu komunistycznego, prowadzonych w kwaterze „Ł" Cmentarza Wojskowego na warszawskich Powązkach w latach 2012–2014 przez IPN oraz Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. Wystawę zaprezentowano w Bostonie (parafia Matki Boskiej Częstochowskiej), Chicago (parafia św. Jacka), Clark (Polska Fundacja Kulturalna), Doylestown (sanktuarium Matki Bożej Częstochowskiej), Filadelfii (Dom Polski), Linden, Minneapolis, Newark, New Britain, Nowym Jorku (parafia św. Stanisława Biskupa i Męczennika, parafia św. Kazimierza) i Orchard Lake (Polska Misja). Organizatorem większości prezentacji by współpracujący z IPN portal polonijny Pamięć.us.

W Ameryce Północnej zorganizowano także cykl ekspozycji wystawy „Od wojny do zwycięstwa 1939–1989", opowiadającej o półwieczu polskich dążeń do odzyskania niepodległości. Wystawę prezentowano głównie na miejscowych uczelniach wyższych m.in. na Uniwersytecie w Toronto i Uniwersytecie w Ottawie w Kanadzie, a także w Central Connecticut State University w New Britain, na Georgetown University w Waszyngtonie, w Bibliotece Stanowej w Concord oraz w Manchester w USA.

W podobnym czasie w USA pokazywano wystawę BEP „Polska Walcząca", przypominającą o Polskim Państwie Podziemnym, zjawisku wyjątkowym w okupowanej w latach II wojny światowej Europie. Wystawa opowiada o walce podziemnej Polaków przeciwko obu okupantom – Niemcom i Sowietom, o akcji „Burza" i Powstaniu Warszawskim oraz o oporze zbrojnym przeciwko komunistycznej dyktaturze od 1944 r. Trasa prezentacji tej wystawy w USA wiodła przez Chicago (parafia św. Kamila, parafia św. Ferdynanda, kościół św. Trójcy), Lakewood, Minneapolis (Polish American Cultural Institute of Minnesota), Perth Amboy (parafia św. Jana Pawła II), Orchard Lake (Polska Misja) i Winonę (Polish Cultural Institute and Museum). Ponadto wystawa zaprezentowana została w Ottawie w Kanadzie i Doha w Katarze, we współpracy z miejscowymi placówkami dyplomatycznymi RP.

W 2015 r. w USA pokazywano także wystawę BEP „Zbrodnia Katyńska", m.in. w Burbank (Polska Szkoła im. Adama Mickiewicza), Chicago (parafia św. Kamila), Lockport (Parafia św. Jana Vianneya), Lombard (Polska Misja Miłosierdzia Bożego), McHenry (Polska Szkoła im. Jana Matejki), Naperville (Polska Szkoła im. Heleny Modrzejewskiej, Klub Polski), Palos Hills (Polska Szkoła im. Jana Karskiego), Romeoville (parafia św. Andrzeja) i Weeling (Polska Szkoła im. Juliusza Słowackiego).

Pojedyncze prezentacje w Chicago (USA) miały też wystawy „Rzeczpospolita utracona" (przygotowana przez OBEP w Warszawie) oraz „Symbole naszej historii" (przygotowana przez OBEP w Rzeszowie). Z kolei wystawa „Samarytanie z Markowej. Ulmowie – Polacy zamordowani przez Niemców za pomoc Żydom" prezentowana była na Uniwersytecie McGill w Montrealu w Kanadzie.

W Europie obszarem aktywnej działalności wystawienniczej IPN była przede wszystkim Ukraina, gdzie pokazywano wspomnianą już wyżej wystawę „Milcząc, wołają" (Iwano-Frankowsk, Lwów, Latyczów i Łuck), jak również wystawy „Rzeczpospolita utracona" (Dubno i Lwów) oraz „W objęciach wielkiego brata" (Charków, Latyczów i Winnica). Oprócz tego, we współpracy z ukraińskim Instytutem Pamięci Narodowej została przygotowana ukraińska wersja językowa wy-

stawy „Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń", którą zaprezentowano w Narodowym Muzeum Historii Ukrainy w Kijowie oraz w Charkowie.

Ze względu na istotny potencjał edukacyjno-historyczny, jaki zawiera wystawa „Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń" we współpracy z Ambasadą RP w Bukareszcie, przygotowano jej rumuńską wersję językową. Pozwoliło to na zaprezentowanie tej wystawy w Rumunii w Bibliotece Narodowej w Bukareszcie, w Miejscu Pamięci Ofiar Komunizmu i Ruchu Oporu w Sighet oraz w Centrum Kultury i Historii Wojskowości w Kiszyniowie w Mołdawii. Dzięki temu nieustannie upowszechniana jest wiedza o zbrodniach dokonanych na narodzie polskim przez współdziałające ze sobą w okresie 1939–1941 dwa największe totalitaryzmy XX w. – Rosję Sowiecką i III Rzeszę.

Kontynuowano także zagraniczną prezentację, cieszącej się dużym zainteresowaniem odbiorców wystawy IPN „Zimna wojna. Krótka historia podzielonego świata", przygotowanej przez OBEP w Warszawie. W 2015 r. pokazano ją ponownie w Niemczech (Halle – Bibliothek Juristische Fakultät Universität Halle), a także na Węgrzech (Budapeszt – Uniwersytet Eötvös Loránd) i Słowacji (Bańska Bystrzyca – Centrum Kultury i Języka Polskiego przy Uniwersytecie Mateja Bela).

W Bańskiej Bystrzycy zaprezentowana została również wystawa IPN „W objęciach wielkiego brata". W Republice Czeskiej (Praga i Kumin), we współpracy z Ambasadą RP oraz Instytutem Polskim w Pradze, pokazano wystawę IPN „Battle of Britain. To commemorate the Fight for Freedom", przypominającą udział polskich i czechosłowackich pilotów w bitwie o Wielką Brytanię w 1940 r.

W Parlamencie Europejskim w Brukseli (Belgia) pokazano w 2015 r. dwie wystawy IPN – „Obława Augustowska. Lipiec 1945 r." i „Błogosławiony ks. Jerzy Popiełuszko (1947–1984)", obie przygotowane przez OBEP Białystok. Po prezentacji w Parlamencie wystawy zostały ustawione w kościele św. Elżbiety w Brukseli. Także w Brukseli, tym razem w Szkolnym Punkcie Konsultacyjnym im. Jana Pawła II przy Ambasadzie RP, prowadzone były warsztaty dla młodzieży szkolnej z wykorzystaniem wystawy IPN „Nie tylko Dywizjon 303". Później podobne zajęcia wraz z wystawą zorganizowano w Szkolnym Punkcie Konsultacyjnym im. Królowej Rychezy przy Konsulacie Generalnym RP w Kolonii w Niemczech. W Niemczech prezentowane były także wystawy IPN „Arcybiskup Ignacy Tokarczuk. Kościół, władza, opór społeczny" (Dortmund i Essen) oraz „»Kobiety na zakręcie«. W cieniu historii" (Recklinghausen). Ta ostatnia została także pokazana we Francji w Orleanie (Departament Kultury). W Londynie pokazywano wystawę „»Zaplute karły reakcji«. Polskie podziemie niepodległościowe 1944–1956", w Vianden (Luksemburg) wystawę „Komiks w PRL, PRL w komiksie", we Frankfurcie i Kolonii (Niemcy) oraz w Brussum (Holandia) wystawę „Symbole naszej historii", a w Paryżu (Gimnazjum i Liceum Montaigne) wystawę „Komunizm – La Belle Époque". W Wilnie (Dom Kultury Polskiej) pokazana została wystawa „Milcząc, wołają". Z kolei wystawa „Zanim nadeszła Zagłada... Położenie ludności żydowskiej w Zagłębiu Dąbrowskim w okresie II wojny światowej", przygotowana przez OBEP IPN w Katowicach prezentowana była w Yad Zikaron (Lesie Pamięci) koło Modiin (Izrael) podczas uroczystości z okazji Dnia Pamięci o Ofiarach Holokaustu.

Spośród prezentacji zorganizowanych w Polsce należy wspomnieć o wystawie otwartej w kwietniu 2015 r. w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia" pod tytułem „Cierpieniu – prawdę, zmarłym – modlitwę. Polskie miejsca pamięci w Rosji". Wystawa poświęcona jest miejscom pamięci o ofiarach sowieckiego terroru – obywatelach polskich i obywatelach ZSRR narodowości polskiej – deportowanych, internowanych, jeńcach wojennych i więźniach łagrów. Przygotowało ją Naukowo-Badawcze Centrum „Memoriał" z Sankt Petersburga przy wsparciu finansowym Ambasady RP w Moskwie i Konsulatu RP w Sankt Petersburgu. Wersję polską zrealizował IPN. Na otwarcie wystawy do Warszawy przyjechały: prezes Centrum „Memoriał" w Sankt Petersburgu Irina Flige i Tatiana Pritykina, badaczka z petersburskiego Memoriału.

BEP IPN był także zaangażowany w przygotowanie wystawy „Pojednanie/Versöhnung in Progress... Kościół katolicki i relacje polsko-niemieckie po 1945 r.” Jej premiera miała miejsce we Wrocławiu 18 listopada 2015 r. jako jeden z punktów programu obchodów 50. rocznicy orędzia biskupów polskich do biskupów niemieckich.

3.8.2. Współpraca Biura Edukacji Publicznej IPN z Polonią i Polakami mieszkającymi poza granicami kraju

Od dziewięciu lat Biuro Edukacji Publicznej IPN realizuje program polonijny, którego adresatami są nauczyciele polscy pracujący poza krajem. Celem programu jest upowszechnianie wiedzy o historii najnowszej Polski wśród Polaków przebywających poza granicami oraz udzielanie wsparcia merytorycznego pedagogom zajmującym się uczeniem o najnowszych dziejach.

W 2015 r. Instytut Pamięci Narodowej po raz pierwszy zorganizował międzynarodową edycję nagrody „Świadek Historii” przeznaczoną dla osób i instytucji spoza Polski. Odznaczenie przyznawane jest osobom i organizacjom szczególnie zaangażowanym w pielęgnowanie pamięci historycznej. W 2015 r. nagrody otrzymało 7 osób działających w Stanach Zjednoczonych Ameryki, Rosji, na Białorusi, w Holandii i w Republice Południowej Afryki (szerzej na s. 26).

W 2015 r. kontynuowano współpracę z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji poza Granicami Kraju, zajmującym się koordynowaniem pracy szkół działających przy ambasadach RP na całym świecie oraz z Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli Stowarzyszenia Wspólnota Polska. W ramach współpracy BEP IPN przekazało nauczycielom materiały i gry edukacyjne. Pracownicy IPN przeprowadzili także wiele spotkań i warsztatów prezentujących nauczycielom ofertę edukacyjną dla oświaty polonijnej i sposoby jej wykorzystania (np. podczas spotkania z nauczycielami w Warszawie, warsztatów dla liderów polonijnych w Ostródzie, panelu podczas Szkoły Liderów Polonijnych Ameryki Północnej w Otrębusach).

W ramach realizacji programu w 2015 r. edukatorzy BEP i OBEP IPN przeprowadzili lekcje, warsztaty i wykłady dla uczniów i nauczycieli polskich szkół w USA (Minneapolis, Nowy Jork, Filadelfia, Chicago, Doylestown), Francji (Paryż, Saint-Germain, Aulnay Sous Bois), Niemczech (Berlin, Monachium, Kolonia, Essen, Frankfurt n. Menem, Dortmund), Belgii (Comblain La Tour), Holandii (Brunssum), Luksemburgu (Viandem), Wielkiej Brytanii (Londyn, Manchester, Edynburg, Canterbury), na Ukrainie (Iwano-Frankowsk/Stanisławów, Dubno, Winnica).

Choć głównym adresatem tych wizyt są społeczności szkolne, jednak regułą jest, że przedstawiciele IPN starają się także dotrzeć do przedstawicieli Polonii niezwiązanych ze szkołami przez wykłady otwarte. Wizytom takim towarzyszy zwykle prezentacja wystawy – i tak, we Francji prezentowano wystawę „Komunizm – La Belle Époque”, w USA – „Milcząc, wołają”.

Edukatorzy z OBEP IPN w Białymstoku kontynuowali w 2015 r. współpracę z Domem Kultury Polskiej w Wilnie, gdzie zostały zorganizowane pokazy filmowe, skierowane do społeczności polskiej, w tym młodzieży szkół polskich w Wilnie oraz członków stowarzyszeń Polaków na Wileńszczyźnie. Pokazy były połączone z prelekcjami pracowników OBEP oraz dyskusją. Współorganizatorem pokazów był Dom Kultury Polskiej w Wilnie. W drugim półroczu 2015 r. spotkania we współpracy z tą instytucją odbywały się w formule projektu edukacyjnego „Przystanek Historia” (szerzej na stronie 108).

W lipcu 2015 r. BEP IPN zorganizowało IX Polonijne Spotkania z Historią Najnowszą. W warsztatach wzięło udział 39 nauczycieli pracujących w szkołach polskich w Niemczech, Francji, Kanadzie, Belgii, Rosji, Kazachstanie, Hiszpanii, Danii, Bułgarii, na Węgrzech, Litwie, Ukrainie i we Włoszech. Podczas dziesięciodniowej konferencji uczestnicy poznawali najnowszą historię Polski na wykładach i warsztatach oraz zapoznawali się z ciekawymi metodami nauczania przy wykorzystaniu materiałów edukacyjnych IPN. Wzięli także udział w dwudniowym objazdowym konwersatorium historycznym, podczas którego zwiedzili Śląskie Centrum Wolności i Solidarności,

Muzeum-Izbę Pamięci Kopalni Wujek, Muzeum Powstań Śląskich, Centrum Dokumentacji i Deportacji Górnoślązaków, Muzeum Auschwitz-Birkenau oraz klasztor na Jasnej Górze w Częstochowie.

Do Polaków mieszkających na stałe bądź czasowo poza granicami Polski skierowane zostały także liczne działania o charakterze jednorazowym – przekazywanie publikacji i materiałów edukacyjnych IPN do szkół i bibliotek, pokazy filmowe i prelekcje i wykłady dla Polonii. Akcje takie często odbywają się we współpracy z polskimi placówkami dyplomatycznymi.

3.8.3. Inne działania edukacyjne

Doświadczenia edukatorów IPN są wykorzystywane również w kształceniu nauczycieli i studentów z innych krajów. Do nauczycieli cudzoziemców zainteresowanych historią Polski jest skierowany projekt „Poland in the Heart of the European History". Tegoroczne szkolenie odbyło się w Jabłonnie 23–30 sierpnia. Wzięło w nim udział 25 uczestników z Węgier, Holandii, Islandii, Hiszpanii, Mołdawii, Malty, Chorwacji, Serbii i Estonii. W czasie szkolenia przed gośćmi wystąpili najwybitniejsi specjaliści z zakresu historii najnowszej, w tym m.in. prof. Andrzej Paczkowski, prof. Wojciech Roszkowski, prof. Jerzy Eisler, prof. Jan Żaryn.

W październiku 2015 r. BEP IPN odwiedziła delegacja z Ministerstwa Edukacji i Badań Naukowych Rumunii na czele z jego sekretarzem generalnym, Gabrielem Leahu. W spotkaniu uczestniczyli inspektor z Departamentu Inspekcji Szkół – Doru Dumintrescu, dyrektor Departamentu Logistyki – Leonard Curca, Szef Biura Prasowego – Daniel Tomoni oraz 16 nauczycieli różnych poziomów edukacji. Pracownicy Biura Edukacji Publicznej IPN przedstawili misję, działalność edukacyjną oraz naukową Instytutu. Następnie delegacja udała się do Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN, gdzie gościom pokazano zasoby i tryb pracy archiwów. Goście otrzymali pakiety dwujęzycznych materiałów edukacyjnych oraz publikacji naukowych dotyczących historii Polski i relacji polsko-rumuńskich w XX w.

Edukatorzy z Centrum Edukacyjnego IPN „Przystanek Historia" współpracowali w 2015 r. z warszawskim Oddziałem Erasmus Student Project, przygotowując zajęcia z historii najnowszej dla studentów zagranicznych. W kwietniu 2015 r. odbyły się trzy warsztaty, które miały na celu przybliżenie studentom z zagranicy najnowszej historii Polski. W projekcie wzięło udział 19 studentów będących na wymianach na różnych uczelniach wyższych w Warszawie.

Ponadto przeprowadzono warsztaty na temat Marca '68 dla studentów amerykańskich, przebywających w Polsce w ramach programu studiów „The Culture and Politics of Reconciliation" (Kultura i polityka pojednania) – semestralnego programu akredytowanego przy Syracuse University w USA.

Edukatorzy z CE „Przystanek Historia" kontynuowali w 2015 r. współpracę z czeskim Stowarzyszeniem Nauczycieli PANT w ramach polsko-czeskiego projektu edukacyjnego skierowanego do młodzieży szkół polskich i czeskich „Z peryferii imperium do wolnej Europy, czyli transformacje stosunków polsko-czeskich w historii najnowszej". W projekcie uczestniczą uczniowie dwóch szkół warszawskich – LXXXI LO im. A. Fredry i XXXIII LO im. M. Kopernika oraz dwu czeskich – Liceum Olgi Havlovej i Gimnazjum Educanet w Ostrawie. W ramach czwartej edycji projektu realizowanej w 2015 r. odbyły się dwa seminaria edukacyjne (jedno w Warszawie, drugie w Ostrawie) obejmujące warsztaty, wykłady oraz zwiedzanie miejsc związanych z historią Polski i Czechosłowacji w XX w.

Warto podkreślić, że edukatorzy IPN starają się uczestniczyć w szkoleniach nie tylko jako wykładowcy, ale również jako korzystający ze szkoleń organizowanych przez renomowane placówki edukacyjno-muzealnicze, takie jak Yad Vashem. W 2015 r. (podobnie jak rok wcześniej) grupa pracowników BEP uczestniczyła w dziesięciodniowym seminarium edukacyjnym w Yad Vashem. Program pobytu był specjalnie przygotowany dla grupy osób zajmujących się zawodowo historią najnowszą, obejmował wykłady i warsztaty, wizyty w związanych z edukacją działach Yad Vashem, prezentację dorobku edukacyjnego związanego z nauczaniem o Holokauście oraz spotkania ze świadkami historii. Udział w seminarium pozwolił na znaczące wzbogacenie warsztatu

dydaktycznego pracowników BEP, stając się inspiracją do podejmowania nowych działań, nie tylko w zakresie edukacji o Holokauście. Wymiana doświadczeń, cenna dla obu stron, zaowocowała trwałymi kontaktami z pracownikami działu edukacyjnego Yad Vashem, Orit Margaliot i Aleksem Dancygiem, stale współpracującymi z edukatorami IPN.

3.8.4. Międzynarodowe edycje gier planszowych

Bardzo dużym zainteresowaniem poza granicami kraju cieszą się publikowane przez IPN edukacyjne historyczne gry planszowe. Cenione są nie tylko za walory wydawnicze i mechanikę, ale także za towarzyszącą im obudowę merytoryczną. Dzięki niej odbiorcy gier mogą się zapoznać z ważnymi aspektami historii Polski w XX w.

W roku 2015 miała premierę nowa gra „7. W obronie Lwowa" rozgrywająca się podczas wojny 1920 r., kiedy to Polska w sojuszu z Ukrainą, wspierana przez amerykańskich ochotników, odparła atak bolszewickiej Rosji. Gra została wydana w trzech wersjach językowych: polskiej, angielskiej i ukraińskiej. Na premierze gry w Muzeum Lotnictwa w Krakowie obecny był m.in. Witalij Maksymenko, konsul Ukrainy. Premiera gry odbiła się echem w mediach rosyjskich, w których zarzucono IPN działania propagandowe wobec młodzieży ukraińskiej.

W 2015 r. rozwijano współpracę z wyłonioną w wyniku procedury przetargowej firmą Trefl SA, nowym wydawcą gry „Kolejka". Zgodnie z umową IPN sprawuje nadzór merytoryczny nad powstającymi wydaniami narodowymi. W 2015 r. przygotowano wersje: niemiecką, rosyjską, angielską i węgierską. Są to wersje dystrybuowane i promowane we współpracy z lokalnymi dystrybutorami. 14 listopada 2015 r. w mieście Tomsk (Rosja) przez Unitoys Syberia w ramach akcji promocyjnej o określonej godzinie osoby podchodziły do sklepu i ustawiały się w kolejce. Gdy przypadkowi przechodnie pytali o przyczynę kolejki, odpowiadano, że dzisiaj w tym sklepie jest dostawa deficytowej polskiej gry „Kolejka". Każdy uczestnik kolejki otrzymał kupon rabatowy z wyjątkowym numerem. W wydarzeniu brało udział 70 osób.

„Kolejka" była nadal wykorzystywana przez nauczycieli z całego świata. Na przykład University of Kansas posługiwał się nią podczas zajęć „Understanding Russian and Eastern Europe", pokazujących problemy życia codziennego w systemie komunistycznym.

W 2015 r. ukazało się także kolejne wydanie gry: „303" – w języku polskim, angielskim i czeskim.

3.9. Międzynarodowa współpraca naukowo-badawcza

3.9.1. Konferencje międzynarodowe organizowane przez BEP IPN w kraju i za granicą

Formę szeroko pojętej współpracy międzynarodowej stanowią międzynarodowe konferencje naukowe, organizowane corocznie przez BEP IPN. Biorą w nich udział wybitni badacze dziejów najnowszych, reprezentujący uniwersytety i inne placówki naukowo-badawcze z większości krajów europejskich, a także m.in. USA, Kanady i Izraela. Ich uczestnicy bardzo wysoko oceniają zarówno poziom merytoryczny, jak i organizacyjny spotkań. Konferencje są doskonałą okazją do dyskusji i wymiany poglądów, jak również zacieśniają kontakty BEP z ważnymi placówkami naukowo-badawczymi w Europie i na świecie.

Większość konferencji międzynarodowych organizowana jest na zasadzie *call for papers*, w odpowiedzi na ogłoszenie zazwyczaj otrzymywanych jest kilkadziesiąt zgłoszeń, co pozwala wybrać referaty najciekawsze, reprezentujące wysoki poziom merytoryczny. Za każdym razem napływają też nowe zgłoszenia od badaczy, z którymi wcześniej nie współpracowaliśmy, co w rezultacie powiększa krąg współpracowników BEP. Nawet w przypadku niezakwalifikowania referatu do pro-

gramu konferencji forma *call for papers* daje możliwość nawiązania nowych kontaktów i zaproponowania badaczom z zagranicy współpracy (np. napisania artykułu).

Wśród najważniejszych konferencji naukowych o charakterze międzynarodowym trzeba wymienić konferencję zatytułowaną „Polityczny wymiar sprawiedliwości i rozliczenia okresu przejściowego (*transitional justice*) w Niemczech, Polsce i Związku Sowieckim od lat trzydziestych do pięćdziesiątych XX wieku", zorganizowaną przez IPN we współpracy z Instytutem Historii Najnowszej (Monachium–Berlin); Niemieckim Instytutem Historycznym (Warszawa); Niemieckim Instytutem Historycznym (Moskwa); Międzynarodowym Stowarzyszeniem Historyczno-Oświatowym, Dobroczynnym i Obrony Praw Człowieka „Memoriał" (Moskwa). Celem konferencji, która odbyła się w Warszawie 12–14 marca 2015 r., było ukazanie w szerokiej perspektywie przejawów politycznych, prawnych i ustrojowych rozliczeń z przeszłością w Niemczech, Polsce i Związku Sowieckim w okresie od lat trzydziestych do lat pięćdziesiątych XX w.

Niewątpliwie ważnym wydarzeniem naukowym była międzynarodowa konferencja naukowa „Elity i przedstawiciele społeczności żydowskiej podczas II wojny światowej (1939–1945)", zorganizowana przez IPN we współpracy z Instytutem Judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Żydowskim Muzeum Galicja w Krakowie. Odbyła się ona w Krakowie 27–29 października 2015 r. Głównym celem spotkania była debata nad funkcjonowaniem elit oraz przedstawicieli społeczności żydowskiej w latach II wojny światowej. Stanowiła próbę znalezienia odpowiedzi na pytania dotyczące procesu ciągłości elit wojennych z przedwojennymi wzorcami oraz ukazania zmian wynikających z rzeczywistości wojny i okupacji. Głównym założeniem konferencji było wszechstronne ukazanie historii i roli elit oraz przedstawicieli społeczności żydowskiej we wskazanym okresie oraz ich dokonań, postaw, zachowań, mentalności oraz mechanizmów postępowania.

Na uwagę zasługuje też piąte już spotkanie z serii międzynarodowych konferencji naukowych poświęconych historii wywiadu „Need to Know V: The Human Element in Intelligence". Konferencja odbyła się 5–6 listopada 2015 r. w Greifswaldzie (Niemcy), a jej współorganizatorami był IPN, Uniwersytet Południowej Danii, Ernst Moritz Arndt University w Greifswaldzie i Baltic Intelligence and Security Studies Association.

Z kolei 17–18 listopada 2015 r. w Warszawie odbyła się druga konferencja z cyklu corocznych spotkań poświęconych przemianom gospodarczym bloku wschodniego po II wojnie światowej, zatytułowana „Gospodarcza żelazna kurtyna. Część II: Pieniądz i systemy finansowe". Jej organizatorami byli: IPN i Katedra Historii Gospodarczej i Społecznej Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie. Celem konferencji było pokazanie różnic w funkcjonowaniu systemów finansowych po obu stronach żelaznej kurtyny, co udało się dzięki zaproszeniu historyków zajmujących się dziejami finansów zarówno wschodniego, jak i zachodniego bloku. Omówiono stosunki finansowe w czasach żelaznej kurtyny, a także szczegóły funkcjonowania systemów pieniężnych, bankowych i podatkowych. Wystąpienia dotyczyły specyficznych cech finansów w warunkach gospodarki centralnie kierowanej, transformacji zarówno z gospodarki kapitalistycznej do centralnie kierowanej, jak i w drugim kierunku, poszczególnych komponentów systemów finansowych oraz ich społecznych, gospodarczych i politycznych konsekwencji.

Konferencje naukowe o charakterze międzynarodowym, które odbyły się w 2015 r.

1. „Łódź w Kraju Warty (1939–1945). Nowe perspektywy badawcze" – Łódź, 12–13 lutego 2015 r. – organizator: OBEP IPN Łódź, Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie.
2. „Polityczny wymiar sprawiedliwości i rozliczenia okresu przejściowego (*transitional justice*) w Niemczech, Polsce i Związku Sowieckim od lat trzydziestych do pięćdziesiątych XX wieku" – Warszawa, 12–14 marca 2015 r. – organizator: Centrala BEP, Instytut Historii Najnowszej (Monachium–Berlin), Niemiecki Instytut Historyczny (Warszawa), Niemiecki Instytut Historyczny (Moskwa), Międzynarodowe Stowarzyszenie Historyczno-Oświatowe, Dobroczynne i Obrony Praw Człowieka „Memoriał" (Moskwa).

3. „Emigracja polityczna z krajów Europy Środkowo-Wschodniej w relacjach międzynarodowych czasu zimnej wojny" – Warszawa, 20 marca 2015 r. – organizator: Centrala BEP.

4. „Chadecja i Unia Europejska – Polska, Europa Środkowa, Europa" – Lublin, 5–6 maja 2015 r. – organizator: OBEP IPN Lublin, Fundacja Konrada Adenauera w Polsce.

5. „Pod czerwoną gwiazdą. Aspekty sowieckiej obecności w Europie Środkowo-Wschodniej w 1945 r." – Gliwice, 11–12 czerwca 2015 r. – organizator: OBEP IPN Katowice, Muzeum w Gliwicach.

6. „25 lat europejskich doświadczeń w rozrachunku z dyktaturą komunistyczną – osiągnięcia i porażki" – Warszawa, 15 czerwca 2015 r. – organizator: Centrala BEP.

7. „Poszukiwanie i identyfikacja ofiar zbrodni systemów totalitarnych. Doświadczenia polskie w kontekście europejskim" – Białystok, 25–26 czerwca 2015 r. – organizator: OBEP IPN Białystok.

8. Międzynarodowe seminarium poświęcone problematyce kontaktów polskiej i czechosłowackiej opozycji w latach 70. i 80. – Spindleruv Mlyn (Czechy), 28–30 września 2015 r. – organizator: OBEP IPN Wrocław, Instytut Badania Reżimów Totalitarnych (USTR, Czechy).

9. „W cieniu zimnej wojny. Terroryzm krajowy i międzynarodowy w byłych państwach komunistycznych" – Wola Chojnata, 8–9 października 2015 r. – organizator: Centrala BEP.

10. „Historia zdrowia i choroby w Europie Środkowo-Wschodniej po 1945 r." – Warszawa, 14–15 października 2015 r. – organizator: Centrala BEP, Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk.

11. „Od »Vixdum Poloniae unitas« do »Totus Tuus Poloniae populus«. Wileńska prowincja kościelna w latach 1925–1992" – Białystok, 18–21 października 2015 r. – organizator: OBEP IPN Białystok.

12. „Propaganda w PRL i NRD – tematy, instytucje, kampanie" – Wrocław, 22–23 października 2015 r. – międzynarodowa konferencja naukowa – organizator: OBEP IPN Wrocław.

13. „Elity i przedstawiciele społeczności żydowskiej podczas II wojny światowej (1939–1945)" – Kraków, 27–28 października 2015 r. – organizator: Centrala BEP, OBEP IPN Kraków, OBEP IPN Katowice, Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Żydowskie Muzeum Galicja oraz Instytut Judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego.

14. „Ziemiaństwo polskie na emigracji po 1939 r." – Warszawa, 28–30 października 2015 r. – organizator: Centrala BEP, OBEP IPN Poznań, Polskie Towarzystwo Ziemiańskie i Fundacja im. Raczyńskich przy Muzeum Narodowym w Poznaniu.

15. „Need to Know V: The Human Element in Intelligence" – Greifswald (Niemcy), 5–6 listopada 2015 r. – organizator: Centrala BEP, Centrum Badań nad Zimną Wojną Uniwersytetu Południowej Danii, Ernst Moritz Arndt University w Greifswaldzie i Baltic Intelligence and Security Studies Association.

16. „Gospodarcza żelazna kurtyna. Część II: Pieniądz i systemy finansowe" – Warszawa, 17–18 listopada 2015 r. – organizator: Centrala BEP, Katedra Historii Gospodarczej i Społecznej Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie.

17. „Kiedy dyktatury każą strzelać. Zbrojna przemoc jako narzędzie władzy" – Budapeszt, 3 grudnia 2015 r. – organizator: Komitet Pamięci Narodowej (Nemzeti Emlékezet Bizottsága, NEB), Centrala BEP, Uniwersytet Eötvös Loránd w Budapeszcie.

Pracownicy pionu naukowego BEP i OBEP uczestniczą także w wielu konferencjach i sesjach organizowanych za granicą przez tamtejsze uniwersytety i inne placówki badawcze, wygłaszając referaty będące rezultatem ich badań prowadzonych w IPN. Zestawienie pracowników uczestniczących w konferencjach za granicą w 2015 r. i tematów ich wystąpień zawiera załącznik nr 5.

3.9.2. Berlińska Międzynarodowa Szkoła Letnia (pierwsza edycja)

6–13 września 2015 r. w Berlinie odbyła się pierwsza Międzynarodowa Szkoła Letnia zatytułowana „Druga wojna światowa z transnarodowej perspektywy. Nowe koncepcje badawcze w dialo-

gu", zorganizowana przez Centrum Badań Historycznych Polskiej Akademii Nauk w Berlinie oraz Biuro Edukacji Publicznej IPN we współpracy z Uniwersytetem w Poczdamie i Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu. Do udziału zostali zaproszeni młodzi badacze nauk humanistycznych i społecznych, w Szkole wzięło udział 15 studentów i doktorantów zajmujących się w swoich badaniach II wojną światową, reprezentujących takie kraje, jak: Niemcy, Polska, Ukraina, Rosja, Serbia i Brazylia.

Problematyka zajęć koncentrowała się na takich zagadnieniach, jak pamięć zbiorowa, media a II wojna światowa, zbrodniarze, kolaboracja i współpraca, życie codzienne i rozliczenia. Uczestnicy wysłuchali wykładów polskich i niemieckich historyków m.in. prof. Roberta Traby (CBH PAN), prof. Gerharda Paula (Europa-Universität Flensburg), prof. Michaela Wildta (Humboldt Universität Berlin), prof. Ryszarda Kaczmarka (Uniwersytet Śląski w Katowicach), prof. Tatjany Tönsmeyer (Bergische Universität Wuppertal) i prof. Anny Wolff-Powęskiej (przewodnicząca Rady Naukowej CBH PAN). Uczestniczyli także w warsztatach prowadzonych przez polskich i niemieckich historyków oraz kulturoznawców, m.in. dr. Mirosława Sikorę (OBEP IPN w Katowicach), dr. Grzegorza Bębnika (OBEP IPN w Katowicach), dr Katarzynę Woniak (CBH PAN), prof. Magdalenę Marszałek (Universität Potsdam), Małgorzatę Quinkenstein i prof. Igora Kąkolewskiego (CBH PAN). Odwiedzili również dwa miejsca pamięci w Berlinie (Topografię Terroru i Dokumentationszentrum NS-Zwangsarbeit Berlin). Ponadto każdy z uczestników był zobowiązany do przedstawienia prowadzonych przez siebie badań związanych z tematyką przygotowywanej pracy magisterskiej lub doktorskiej.

Ideą pomysłodawców szkoły było stworzenie platformy do dyskusji nad powstającymi obecnie pracami magisterskimi i doktorskimi, które dotyczą II wojny światowej. Dzięki wymianie poglądów zainicjowano dialog, którego efektem może być wykroczenie poza narodowe interpretacje dotyczące poszczególnych aspektów drugiej wojny światowej i spojrzenie na cały kompleks tematyczny z transnarodowej perspektywy. Kolejna edycja Szkoły jest planowana na rok 2017.

3.9.3. Współpraca z Rosyjskim Państwowym Archiwum Historii Najnowszej (RGANI)

W ramach współpracy z Rosyjskim Państwowym Archiwum Historii Najnowszej (RGANI) trwają dalsze prace związane z realizacją postanowień umowy między IPN a RGANI, podpisanej 3 marca 2011 r. W pierwszym etapie prac strony skupiły się na okresie 1954–1964, kojarzonym przede wszystkim z osobą sowieckiego przywódcy Nikity Chruszczowa. W wyniku wspólnych kwerend wytypowano dokumenty do przyszłej publikacji źródłowej. W projekcie poza pracownikami IPN i RGANI uczestniczą też badacze z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (UKSW) w Warszawie. Rezultatem projektu będzie bardzo obszerne dwujęzyczne wydawnictwo złożone z tomu studiów i kilku tomów dokumentów, liczące ogółem ok. 3 tys. stron. W roku sprawozdawczym przetłumaczone na język polski dokumenty opatrywano tzw. aparatem naukowym (przypisy tekstowe, rzeczowe i biograficzne). Przeprowadzono też dodatkowe kwerendy uzupełniające w Archiwum IPN, a także w Archiwum Akt Nowych i Archiwum MSZ. Wydanie pierwszych tomów z serii planowane jest na drugą połowę 2016 r.

3.9.4. Kwerendy archiwalne

W 2015 r. pracownicy naukowi Biura Edukacji Publicznej IPN kontynuowali liczne kwerendy archiwalne w związku z realizowanymi przez siebie projektami badawczymi.

Kwerendy dotyczyły m.in. takich zagadnień, jak zbrodnie Wehrmachtu na żołnierzach Wojska Polskiego we wrześniu–październiku 1939 r., ziemie polskie pod okupacją 1939–1945, Polskie Państwo Podziemne, Armia Krajowa, Konspiracyjna Unia 1940–1945, Zagłada Żydów na ziemiach

polskich w latach II wojny światowej, opór ludności żydowskiej wobec niemieckich władz okupacyjnych w okresie 22 czerwca 1941 – lipiec/sierpień 1944 r. na dawnych wschodnich terenach Rzeczypospolitej Polskiej, Ruch Chrześcijańsko-Społeczny, Stronnictwo Narodowe, struktury i działalność Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, władze PRL wobec kryzysów społecznych i opozycji demokratycznej 1956–1976, reakcje rządu w Kanadzie na wydarzenia w PRL w czasie Października '56, „Encyklopedia Solidarności", władze NRD wobec sytuacji politycznej w PRL w latach 1980–1981, działania wywiadów PRL i WRL przeciwko Stolicy Apostolskiej, działalność Polaków w ramach Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych w Korei, międzynarodowy terroryzm w latach 80.

W 2015 r. kwerendy były realizowane m.in. w:

- Kanadzie – w Library and Archives of Canada, Bibliotece Uniwersyteckiej w Toronto, Provincial Archives of Alberta w Edmonton, Canadian Institute of Ukrainian Studies of Albert University,
- Francji – w Archiwum Instytutu Literackiego, Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Paryżu (La Courneuve),
- Izraelu – w Archiwum Yad Vashem,
- Niemczech – w Urzędzie Federalnego Pełnomocnika ds. Dokumentów Służby Bezpieczeństwa byłej Niemieckiej Republiki Demokratycznej (BStU), Archiwum Federalnym (Bundesarchiv) w Berlinie, Federalnym Archiwum Wojskowym we Fryburgu Bryzgowijskim, Archiwum Federalnym w Bayreuth, Archiwum Federalnym w Koblencji,
- USA – w United States Holocaust Memorial Museum (USHMM) w Waszyngtonie, National Security Archive w Waszyngtonie, Hoover Institution Archives, Institute for Jewish Research w Nowym Jorku, Public Library w Nowym Jorku, Polskim Instytucie Naukowym (PIASA) w Nowym Jorku, Instytucie Józefa Piłsudskiego w Ameryce,
- na Węgrzech – w Historycznym Archiwum Służb Specjalnych (ABTL),
- Wielkiej Brytanii – w Studium Polski Podziemnej, Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Sikorskiego, Instytucie Józefa Piłsudskiego w Londynie, Bibliotece Polskiej w Polskim Ośrodku Społeczno-Kulturalnym (POSK), National Archives (Kew), British Library, Brytyjskim Archiwum Narodowym, Szkockim Archiwum Narodowym w Edynburgu, Bibliotece Uniwersyteckiej w Edynburgu.

3.9.5. Warszaty „Korean History Workshop for Overseas Doctoral Students" w Seulu

19–26 lipca 2015 r. Marek Hańderek (BEP Centrala) uczestniczył, wraz z 26 innymi doktorantami z 10 różnych państw zakwalifikowanymi w drodze konkursu, w warsztatach „Korean History Workshop for Overseas Doctoral Students" organizowanych w Seulu przez Korean Foundation, instytucję od 25 lat zajmującą się promocją historii i kultury Korei w świecie. Na program warsztatów składały się wystąpienia uznanych profesorów, a także prezentacje badań prowadzonych obecnie przez wszystkich 27 doktorantów. Marek Hańderek przedstawił swoje badania dotyczące działalności Polaków w Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych w Korei w okresie PRL.

Uczestnicy warsztatów odwiedzili także National Institute of Korean History. Instytut oprócz pełnienia funkcji archiwalnych zajmuje się publikowaniem materiałów i opracowań (średnio kilkadziesiąt wydawnictw rocznie), a także promowaniem historii Korei m.in. przez przygotowywanie materiałów edukacyjnych dla młodzieży i pomocy dydaktycznych dla nauczycieli. W celu promowania historii Korei za granicą na język angielski tłumaczone są koreańskojęzyczne źródła historyczne. Ważnym polem działalności instytutu jest również digitalizacja dokumentów. National Institute of Korean History zadeklarował wstępne zainteresowanie wymianą kopii dokumentów z IPN. Z rozmów prowadzonych przez Marka Hańderka wynikało, że historycy koreańscy są zainteresowani relacjami PRL i Korei Północnej w najróżniejszych obszarach (gospodarka, kultura,

losy koreańskich studentów w PRL itp.), które to relacje nie zostały dotychczas przez polskich historyków dokładnie zbadane. Tematyka ta daje możliwość nawiązania ściślejszej współpracy.

3.9.6. Działania wydawnicze

Międzynarodowa Rada Programowa „Pamięci i Sprawiedliwości"

W maju 2013 r. dokonano zmiany Rady Programowej periodyku „Pamięć i Sprawiedliwość". Jej nowy skład rozszerzono o badaczy z zagranicy. Celem zmiany było nadanie pismu bardziej międzynarodowego charakteru i częstsza publikacja w nim tekstów prezentujących wyniki badań prowadzonych przez badaczy z zagranicy, a mogących interesować polskich czytelników.

Obecnie w skład Rady wchodzą: dr Petr Blažek (Republika Czeska), dr Jochen Böhler (Niemcy), dr José Faraldo (Hiszpania), prof. Idesbald Goddeeris (Belgia), prof. dr hab. Ryszard Kaczmarek, dr Łukasz Kamiński, prof. Padraic Kenney (USA), dr hab. Marek Kornat, prof. dr hab. Paweł Machcewicz, dr Andrij Portnow (Ukraina), prof. dr hab. Rafał Stobiecki, prof. dr hab. Dariusz Stola.

W 2015 r. w dwóch numerach półrocznika opublikowane zostały artykuły badaczy z zagranicy:

- Patrice M. Dabrowski, Stefan Troebst, *O używaniu i nadużywaniu historii. Polityka historyczna i kultury pamięci w Europie Środkowo- i Południowo-Wschodniej (1791–1989)*,
- Pierre Buhler, *Stany Zjednoczone i metamorfozy władzy*,
- Kyrill Kunakhovich, *Kultury powojenne. Sztuka i komunizm w Krakowie i Lipsku*,
- Pál Hatos, *Alternatywy dla katolicyzmu politycznego na Węgrzech po 1945 roku na przykładzie Józsefa Mindszentyego i Gyuli Szekfű*,
- Timothy Snyder, *Życie i śmierć Żydów z Zachodniego Wołynia (1921–1945)*,
- Wołodymyr Baran, Wasyl Tokarskyj, *Sądownictwo radzieckie na Wołyniu i w Galicji Wschodniej w latach 1939–1941*,
- Andrea Pető, *Pisanie historii przemocy seksualnej: przekraczanie granic*,
- Maren Röger, *Okupacja i płeć – nowe perspektywy badań okupacji niemieckiej w Polsce*,
- *Pierwsza biografia naukowa Stepana Bandery – spojrzenie z Zachodu:* Grzegorz Rossoliński-Liebe, *Stepan Bandera. The Life and Afterlife of a Ukrainian Nationalist. Fascism, Genocide, and Cult*, *ibidem*, Stuttgart 2014, 654 s. (Jurij Radczenko).

„Pamięć.pl"

W miesięczniku „Pamięć.pl" opublikowane zostały w 2015 r. artykuły autorów zagranicznych oraz wywiady z przedstawicielami międzynarodowego świata nauki:

- *Pamiętać i żyć* – rozmowa z Martinem Pollackiem, pisarzem i tłumaczem literatury polskiej (6/2015),
- *Kiedyś rozwikłamy zagadkę obławy* – rozmowa z Nikitą Pietrowem, historykiem ze Stowarzyszenia „Memoriał" (7–8/2015),
- Andrij Portnow, *Ukraina: wyzwania pamięci (*7–8/2015),
- Gábor Danyi, *Butik samizdatowy nad Dunajem (*7–8/2015),
- *Nieliczni zrozumieli, ze trzeba było umierać za Gdańsk* – rozmowa z włoskim historykiem Marco Patricellim (9/2015),
- Gerhard Gnauck, *Niemiecka odpowiedzialność* (9/2015),
- Česlovas Laurinavičius, Vladas Sirutavičius, *Koniec wojny czy nowa okupacja?* (10/2015).

Polskie wydania publikacji autorów zagranicznych

- Alfred A. Reisch, *Nieznany front zimnej wojny. Tajny program dystrybucji książek za żelazną kurtyną*, tłum. Patrycja Poniatowska, Warszawa 2015
- *Inwazja na Czechosłowację 1968. Perspektywa rosyjska*, red. Josef Pazderka, tłum. Aleksander Kaczorowski, Warszawa 2015

Obcojęzyczne wydania publikacji autorów polskich

Niewątpliwie najważniejszą publikacją obcojęzyczną wydaną przez IPN w 2015 r. była książka *Польща – нарис історії*, ред. Влодзімєж Менджецький, Єжи Брацисевич переклад з польської Івана Сварника (*Polska – zarys dziejów*, red. Włodzimierz Mędrzecki i Jerzy Bracisiewicz, tłum. Iwan Swarnyk). To pierwsza tego typu publikacja IPN. Od początku pisana była z myślą o czytelniku ukraińskim. Pomysł takiego wydawnictwa pojawił się w listopadzie 2009 r. w trakcie wizyty w Kijowie śp. Prezesa IPN dr. hab. Janusza Kurtyki i ówczesnego dyrektora BEP dr. Łukasza Kamińskiego, którzy uznali, że dialog polsko-ukraiński powinien opierać się na wiedzy. Potrzebne było zatem wyjaśnienie Ukraińcom polskiego spojrzenia na historię. Książka zawiera wykład dziejów Polski od czasów Mieszka I do współczesności. Podręcznik dla Ukraińców powstał pod redakcją prof. Włodzimierza Mędrzeckiego, kierownika Zakładu Historii Społecznej XIX i XX wieku im. Tadeusza Manteuffla PAN oraz praktyka, nauczyciela historii Jerzego Bracisiewicza. Książka trafiła przede wszystkim na Ukrainę (m.in. do gości uroczystości z okazji Narodowego Dnia Niepodległości w Ambasadzie RP w Kijowie), ale także do polskich uczelni, w których studiują Ukraińcy. W grudniu 2015 r. Prezes IPN dr Łukasz Kamiński i dyrektor BEP IPN dr Andrzej Zawistowski zaprezentowali książkę w Ambasadzie Ukrainy w Warszawie. Gospodarzem spotkania był ambasador Andrij Deszczycia.

Pozostałe publikacje:

- Piotr Niwiński, *Ponary – the Place of „Human Slaughter”*, Warszawa 2015,
- Piotr Niwiński, *Ponary – zmoniu zudyniu vieta*, Warszawa 2015,
- Robert Żurek, *Polen – mein Weg zur Freiheit. Wie Polen die DDR-Burgerrechtler inspirierte – 13 Gesprache*, Warszawa 2015, współwydanie z Fundacją „Polsko-Niemieckie Pojednanie” i Muzeum Historii Polski (*Zarażeni polską wolnością. Zbiór wywiadów z działaczami enerdowskiej opozycji przeprowadzonych w latach 2011–2013*),
- *Poczet prezydentów Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie w latach 1939–1990 / Presidents of Poland in exile 1939–1990. Biographical portrait*, red. R. Habielski, W. Wilczewski, Białystok 2015,
- *Die Haltung der kommunistischen Behörden gegenüber der deutschen Bevölkerung in Polen in den Jahren 1945 bis 1989*, red. A. Dziurok, P. Madajczyk, S. Rosenbaum, Gliwice–Opole 2015.

Zagraniczne promocje książek

14 maja 2015 r. na zaproszenie dyrektor Dobrosławy Platt w Bibliotece Polskiej w Londynie odbyło się spotkanie promocyjne wokół książki dr. Sławomira Łukasiewicza *Partia w warunkach emigracji. Dylematy Polskiego Ruchu Wolnościowego „Niepodległość i Demokracja” 1945–1994*. Uczestniczyli w nim Polacy mieszkający w Londynie, m.in. świadkowie wydarzeń – Andrzej Pomian i Zbigniew Siemaszko, Joanna Młudzińska, córka Jana Radomyskiego, aktualna przewodnicząca Rady Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego czy Magda Szkuta z British Library.

Podobne spotkanie, na zaproszenie dyrektor Iwony Korgi, zostało zorganizowane 13 listopada 2015 r. w nowej siedzibie Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce (Nowy Jork). Wzięli w nim udział przedstawiciele miejscowej Polonii, w tym także świadkowie historii, m.in. Barbara Wierzbiańska i Christine Nagórski.

23 września 2015 r. w Ambasadzie RP w Kopenhadze (Dania) odbyło się spotkanie promocyjne książki Marii Małaśnickiej-Miedzianogóry *Róże dla Lone. Za wolność Polski i Danii (1939–1945)*. Podczas spotkania wykład wprowadzający wygłosił zastępca prezesa IPN dr Paweł Ukielski.

28 listopada 2015 r. w POSK w Londynie odbyło się spotkanie promocyjne nowego wydania 1. tomu fundamentalnego zbioru dokumentów *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945* (red. Waldemar Grabowski), zrealizowanego w ramach projektu naukowego Wydziału Badań Naukowych BEP. W spotkaniu uczestniczyło kilkadziesiąt osób, m.in. ambasador RP w Londynie Wi-

told Sobków, Prezes SPP Eugenia Maresch, Prezes IPN dr Łukasz Kamiński i dyrektor Biblioteki Polskiej w Londynie Dobrosława Platt.

3.10. Współpraca międzynarodowa Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

W 2015 r. współpraca pionu śledczego z zagranicznymi organami polegała przede wszystkim na realizowaniu kierowanych przez obie strony wniosków o udzielenie międzynarodowej pomocy prawnej. Prokuratorzy oddziałowych komisji kierowali wnioski o udzielenie międzynarodowej pomocy prawnej do następujących krajów: Australia – 1 wniosek, Białoruś – 7 wniosków, Czechy – 3 wnioski, Holandia – 1 wniosek, Izrael – 3 wnioski, Niemcy – 95 wniosków, Rosja – 2 wnioski, Szwecja – 1 wniosek, Ukraina – 32 wnioski. Na skutek wniosków kierowanych za granicę w tymże roku, jak również w latach ubiegłych, na potrzeby prokuratorów pionu śledczego IPN, organy państw obcych zrealizowały łącznie 136 wniosków. Należy przy tym także wskazać, że prokuratorzy oddziałowych komisji ponad rok czekali na wykonanie wniosków o pomoc prawną skierowanych do: Izraela – 5 wniosków, Stanów Zjednoczonych – 2 wnioski, Niemiec – 4 wnioski. Ponadto w przypadku dwóch państw nastąpiła odmowa realizacji wniosków o pomoc prawną. Była to Białoruś – 1 wniosek oraz Rosja – 1 wniosek.

Oprócz tego prokuratorzy oddziałowych komisji otrzymali do wykonania następującą liczbę wniosków o międzynarodową pomoc prawną: Czechy – 1 wniosek, Litwa – 1 wniosek, Niemcy – 2 wnioski. Prokuratorzy oddziałowych komisji załatwili łącznie 3 wnioski o pomoc prawną.

Prokuratorzy Głównej Komisji otrzymali do wykonania 8 wniosków o międzynarodową pomoc prawną: Czechy – 1 wniosek, Litwa – 1 wniosek, Niemcy – 6 wniosków. Sześć wniosków prokuratorzy Głównej Komisji załatwili we własnym zakresie, 1 przy udziale oddziałowej komisji, a pozostałe 2 przekazano do załatwienia poszczególnym oddziałowym komisjom.

Ponadto prokuratorzy oddziałowych komisji, skierowali łącznie 9 wniosków w trybie art. 586 §1 kpk o udzielenie pomocy prawnej o przesłuchanie obywateli polskich, przebywających za granicą, przez polskie przedstawicielstwa dyplomatyczne lub urzędy konsularne oraz o doręczenie pism obywatelom polskim przebywającym za granicą przez ww. placówki, a także o inne konieczne czynności.

W związku z powołaniem w Głównej Komisji w maju 2014 r. krajowego punktu kontaktowego w ramach Europejskiej Sieci zajmującej się ściganiem osób odpowiedzialnych za zbrodnie ludobójstwa, zbrodnie przeciwko ludzkości oraz zbrodnie wojenne, prokurator Głównej Komisji dwukrotnie uczestniczył w spotkaniu Europejskiej Sieci punktów kontaktowych zajmujących się ściganiem tychże zbrodni. Miały one miejsce w siedzibie Eurojust w Hadze. Podczas spotkań przedstawiano informacje na temat struktury i działalności merytorycznej IPN oraz najważniejszych śledztw prowadzonych przez prokuratorów pionu śledczego IPN.

Działalność wspomnianego punktu kontaktowego polega m.in. na udzielaniu bieżących informacji na ewentualne zapytania pojawiające się z innych krajów. W 2015 r. przekazano odpowiedzi na zagadnienia przesłane z Litwy oraz Francji.

Prokuratorzy IPN skierowali wniosek o międzynarodową pomoc prawną do Departamentu Sprawiedliwości USA. Przedmiotem wniosku jest przekazanie stronie polskiej oryginałów dokumentów imigracyjnych złożonych w końcu lat 40. XX w. przez Mychajłę K., który obecnie zamieszkuje w USA, a co do którego zachodzi podejrzenie, iż dowodził kompanią Ukraińskiego Legionu Samoobrony. Komisja prowadzi śledztwo w sprawie pacyfikacji wsi Władysławin i Chłaniów, przeprowadzonych w lipcu 1944 r. przez żołnierzy 2. Ukraińskiego Legionu Samoobrony, w czasie których zabito 44 mieszkańców owych miejscowości. Na obecnym etapie postępowania wykonywane są czynności zmierzające do ustalenia, czy zamieszkały w USA Mychajło K. to były dowódca jednostki wojskowej pozostającej w 1944 r. w służbie niemieckiej, której żołnierze dokonali zabójstw

polskiej ludności cywilnej. Kluczowe dla rozstrzygnięcia tej kwestii będą badania porównawcze pisma ręcznego, gdyż zachowały się oryginalne dokumenty niemieckie w postaci pokwitowań żołdu, który w 1944 r.otrzymywał Mychajło K., oraz dokumenty imigracyjne z końca lat 40., złożone przez Mychajłę K. władzom amerykańskim.

Po przeprowadzeniu rozmów z przedstawicielem Ambasady USA w Warszawie ustalono, że czynności w tym zakresie będą mogły zostać wykonane na początku 2016 r. W przypadku pozytywnych wyników badań wskazanych dokumentów, w toku śledztwa zostaną podjęte czynności związane z wydaniem władzom polskim Mychajły K.

4. Edukacja i badania naukowe

Wszystkie działania naukowe, wystawienniczo-edukacyjne i wydawnicze prowadzone przez IPN są zaprojektowane jako zasadnicza część realizacji przemyślanej i planowej polityki historycznej polskiego państwa, której Instytut jest dzisiaj najważniejszym narzędziem. Zgodnie z zapisem art. 53 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – jednym z podstawowych zadań IPN jest prowadzenie badań naukowych nad wieloma aspektami szeroko rozumianej najnowszej historii Polski, a także propagowanie ich wyników w postaci publikacji naukowych, wystąpień konferencyjnych i profesjonalnych ekspertyz. Wiedza zgromadzona przez historyków IPN stanowi też podstawę realizowanych równolegle przez IPN działań edukacyjnych skierowanych do różnych grup docelowych w kraju i za granicą w takich formach, jak: wystawy, lekcje i wykłady, materiały dydaktyczne dla uczniów i dla nauczycieli, portale internetowe i kanały telewizyjne w Internecie, gry planszowe, rajdy historyczno-krajoznawcze i konkursy wiedzy o historii całego kraju i jego poszczególnych regionów. Stałym priorytetem w działaniach naukowo-edukacyjnych IPN jest informowanie społeczeństwa o strukturach i metodach działania instytucji, w ramach których zostały popełnione zbrodnie nazistowskie i komunistyczne, a także o strukturach, obsadzie personalnej i sposobach działania organów aparatu represji władz III Rzeszy, Związku Sowieckiego i Polski znajdującej się pod komunistyczną dyktaturą.

W strukturze Instytutu opisaną wyżej misję i wynikające z niej konkretne zadania realizuje Biuro Edukacji Publicznej (BEP), a także jego jednostki terenowe w postaci oddziałowych biur edukacji publicznej (OBEP) wchodzące w skład oddziałów IPN w Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie, Warszawie i Wrocławiu, a także odpowiednich pracowników Delegatur IPN w Bydgoszczy, Gorzowie Wielkopolskim, Kielcach, Koszalinie, Olsztynie, Opolu i Radomiu. W kilku miastach Polski działają też z sukcesem lokalne odpowiedniki warszawskiego „Przystanku Historia", stale poszerzając zakres swojej aktywności.

W centrali BEP IPN wspomniane zadania realizują:

- Wydział Badań Naukowych (WBN),
- Wydział Edukacji Historycznej (WEH),
- Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia",
- Wydział Wydawnictw,
- Wydział Obsługi Bieżącej,
- Samodzielna Sekcja Biuletynu IPN „Pamięć.pl".

4.1. Badania naukowe

Badania naukowe prowadzone w BEP mają z zasady charakter ogólnopolski i są prowadzone przede wszystkim w ramach jedenastu centralnych projektów badawczych (opisanych poniżej). Naukowcy zatrudnieni w Instytucie, oprócz realizacji zadań w ramach poszczególnych CPB (zasadniczo każdy z nich uczestniczy co najmniej w dwóch takich projektach), mają również obowiązek przygotowywania ekspertyz historycznych – zarówno na potrzeby własne IPN, tj. pionów prokuratorskiego, archiwalnego i lustracyjnego, jak i innych instytucji państwowych (m.in. sądów,

Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa itp.), a także organizacji społecznych oraz osób prywatnych. Naukowcy IPN uczestniczą też w ramach swych obowiązków służbowych w pracach edukacyjnych BEP, m.in. wygłaszając wykłady i prelekcje, wypowiadając się dla mediów i dla internetowej telewizji IPN, opracowując scenariusze wystaw, wreszcie uczestnicząc w przygotowaniu i recenzowaniu różnych materiałów, wydawnictw i przedsięwzięć edukacyjnych.

4.1.1. Centralne Projekty Badawcze

Specyficzną cechą IPN, na tle innych krajowych instytucji zajmujących się badaniami nad historią najnowszą, jest posiadanie ogólnopolskiej struktury organizacyjnej stwarzającej tym samym jedyną w swoim rodzaju możliwość prowadzenia przekrojowych badań ogólnopolskich i porównawczych; a także podobnych projektów dokumentacyjnych. W związku z powyższym zdecydowano połączyć i skoordynować ich wysiłki w ramach kilkunastu zbiorowych projektów naukowych, sformalizowanych obecnie w postaci jedenastu centralnych projektów badawczych IPN (CPB), a w przypadku zagadnień o charakterze regionalnym, a także niektórych wydzielonych zadań o z góry określonym horyzoncie czasowym – oddziałowych i wydziałowych projektów badawczych.

Wszystkie CPB są zarządzane przez swoich koordynatorów, zatwierdzonych przez Prezesa IPN, w razie potrzeby (w największych projektach) wspieranych przez swego zastępcę lub sekretarza projektu, niekiedy też koordynatorów terenowych lub podkoordynatorów wydzielonych ścieżek merytorycznych w ramach danego projektu. Taka organizacja pracy poważnie ułatwia prace zespołowe, prowadzone w skali całego kraju, których wynikiem są wieloautorskie syntezy (często z uwzględnieniem perspektyw regionalnych), zbiorowe monografie, edycje źródeł, wydawnictwa słownikowe czy encyklopedyczne, na czele z pomnikową *Encyklopedią Solidarności*. W ramach tematyki poszczególnych CPB są też realizowane indywidualne projekty naukowe, których celem jest zazwyczaj autorska monografia, związana z promocją na kolejne stopnie naukowe. Poszczególne zadania realizowane w ramach CPB, indywidualne i zbiorowe, realizowane są zgodnie z odpowiednimi harmonogramami, opracowywanymi przez koordynatorów, a następnie zatwierdzonymi przez kierownictwo BEP. W pracach nad poszczególnymi projektami, poza badaczami z BEP, uczestniczą też pracownicy pozostałych pionów IPN (przede wszystkim pracownicy BUiAD i BL), a także wielu badaczy zatrudnionych w innych ośrodkach naukowych (uczelnie wyższe, instytuty PAN itp.).

Zgodnie z swymi uprawnieniami ustawowymi, w 2011 r. Rada IPN zdecydowała, że cztery CPB winny być traktowane priorytetowo, w sensie doboru pracowników i zapewnienia deficytowych środków (przede wszystkim finansowych) na realizację przedsięwzięć prowadzonych w ich ramach. Ta rekomendacja dotyczy CPB: „Ziemie polskie pod okupacją 1939–1945", „Władze PRL wobec kryzysów społecznych i opozycji demokratycznej 1956–1976", „Struktury i działalność Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej", „Polska emigracja polityczna 1939–1990".

W 2015 r. Rada Instytutu rozpoczęła nową fazę analizy prac prowadzonych w ramach poszczególnych CPB. Punktem wyjścia dla jej zeszłorocznych prac były pogłębione recenzje dorobku poszczególnych CPB zlecane wybitnym specjalistom spoza Instytutu, wśród których byli: prof. Mariusz Mazur, prof. Bohdan Chrzanowski, prof. Ryszard Kaczmarek, prof. Grzegorz Strauchold i prof. Andrzej Żbikowski. Poziom realizacji CPB został przez Radę IPN oceniony pozytywnie.

4.1.1.1. Ziemie polskie pod okupacją 1939–1945

Koordynator: dr Marcin Przegiętka (BEP, Centrala).

W CPB uczestniczy 65 osób, w tym 46 z IPN. W skład zespołu wchodzi 15 doktorów habilitowanych i 35 doktorów.

Celem projektu jest prowadzenie badań naukowych nad dziejami Polski podczas II wojny światowej. Prace obejmują trzy podstawowe zagadnienia: okupację niemiecką, okupację sowiecką i Polskie Państwo Podziemne.

W okresie sprawozdawczym opublikowano 1. tom nowego wydawnictwa CPB – *Polska pod okupacją 1939–1945*, a także trzeci tom dotychczasowego wydawnictwa projektu – *Z dziejów walk o niepodległość* (przewodniczącym obydwu kolegiów redakcyjnych był dr hab. Marek Gałęzowski). Wydawnictwo *Polska pod okupacją 1939–1945* powołano w celu publikowania w nim prac o mniejszej objętości związanych z tematyką okupacyjną (artykuły, recenzje, przeglądy badań itd.). Jego zadaniem jest także stymulowanie badań nad tym ważnym okresem w historii Polski. W ubiegłym roku przygotowano do druku 2. tom wydawnictwa *Polska pod okupacją...*, który obecnie znajduje się w redakcji. Jego publikacja planowana jest na połowę 2016 r.

W 2015 r. w ramach CPB ukazały się dwie monografie: dr. Sławomira Kalbarczyka (BEP, Centrala) *Kazimierz Bartel 1882–1941. Uczony w świecie polityki*, Warszawa 2015, oraz dr. Mariusza Zajączkowskiego (OBEP Lublin) *Ukraińskie podziemie na Lubelszczyźnie w okresie okupacji niemieckiej 1939–1944*, Lublin–Warszawa 2015.

Ważnym wydarzeniem dla projektu była ogólnopolska konferencja naukowa „Po jednej i drugiej stronie linii Ribbentrop–Mołotow. Okupacja niemiecka i sowiecka ziem polskich w latach 1939–1941 w porównaniu" (29–30 września 2015 r., Warszawa; organizatorzy: dr Marcin Przegiętka, dr Sławomir Kalbarczyk). Konferencja zgromadziła 22 badaczy niemieckiej i sowieckiej okupacji ziem polskich, którzy przeprowadzili kompleksowe porównanie obu okupacji (cele okupacji, represje, gospodarka, kultura, życie codzienne itd.). Materiały konferencji zostaną opublikowane.

W 2015 r. prace badawcze zostały ukierunkowane na trzy duże tematy: „Wyżsi dowódcy SS i policji na ziemiach polskich (1939–1945)", „Selbstchutz na ziemiach polskich (1939–1940)" oraz „Policja polska, tzw. granatowa, na obszarze Generalnego Gubernatorstwa (1939–1945)".

W związku z realizowanymi w ramach CPB tematami prowadzono kwerendy w archiwach Polski, Niemiec (archiwa Federalne w Berlinie, Ludwigsburgu, Bayreuth i Koblencji), Rosji (Rosyjskie Państwowe Archiwum Wojskowe w Moskwie), amerykańskich (Archiwum Instytutu Hoovera), Wielkiej Brytanii (Studium Polski Podziemnej w Londynie, Instytut Polski i Muzeum im. gen. W. Sikorskiego w Londynie, Archiwum Narodowe w Kew) oraz kanadyjskich (Provincial Archives of Alberta w Edmonton, Canadian Institute of Ukrainian Studies Uniwersytetu Alberty).

4.1.1.2. Władze PRL wobec kryzysów społeczno-politycznych i opozycji demokratycznej 1956–1976

Koordynator CPB: dr Paweł Sasanka (BEP Centrala).

W projekcie uczestniczy 21 osób, z czego zdecydowaną większość (19) stanowią pracownicy IPN. Wśród tych ostatnich jedenaście ma stopień doktora, a jedna doktora habilitowanego. Dwóch uczestników CPB (wśród nich doktor habilitowany) zatrudnionych jest w innych placówkach naukowo-badawczych.

Celem projektu jest prowadzenie badań poświęconych społeczno-politycznym aspektom kryzysów społeczno-politycznych w PRL i działalności opozycji demokratycznej w latach 1956–1976. W ostatnich latach prace CPB koncentrują się na badaniach nad przyczynami, przebiegiem i następstwami kryzysu 1956 r. – mimo wielu opracowań w wielu aspektach do tej pory opisanymi w stopniu niedostatecznym. Głównymi celami projektu jest przygotowanie obszernego tomu studiów regionalnych (monografii zbiorowej) „Rok 1956 w Polsce" oraz wielu prac indywidualnych, w tym nowej syntezy.

W pierwszej części 2015 r. trwały kwerendy oraz odbyło się spotkanie seminaryjne zespołu historyków przygotowujących tom studiów regionalnych, w drugiej zaś uczestnicy projektu zaczęli składać teksty raportów regionalnych (Białystok, Katowice, Kraków, Rzeszów), będące syntetycz-

nymi regionalnymi ujęciami odwilży, kryzysu 1956 r. i popaździernikowej stabilizacji. Do końca 2015 r. trwały prace nad tekstami regionalnymi badaczy z ośrodków w Bydgoszczy, Gdańsku, Kielcach, Olsztynie, Poznaniu, Szczecinie. Ze względu na dużą objętość tekst dotyczący województwa stalinogrodzkiego/katowickiego autorstwa Tomasza Kurpierza, Jarosława Nei i Adama Dziuby ukaże się w 2016 r. jako osobna publikacja książkowa.

Koordynator CPB uczestniczył w pracach nad przygotowywanym na 2016 r. – w rocznicę wydarzeń 1956 r. – tematycznym numerem „Pamięci i Sprawiedliwości", do którego teksty złoży wielu uczestników CPB.

W 2015 r. uczestnicy CPB kontynuowali pracę nad monograficznymi ujęciami tematów: *Historia w służbie władzy – przeobrażenia oficjalnego obrazu okupacji w Łodzi w latach 60. XX wieku. Studium z lokalnej polityki pamięci* (Andrzej Czyżewski, OBEP Łódź), biografią mecenasa Władysława Siły-Nowickiego (dr Artur Kubaj, OBEP Szczecin) i syntezą *Kryzys 1956 r. w Polsce w polityce międzynarodowej* (dr hab. Wanda Jarząbek, ISP PAN). Prace związane z syntetycznym ujęciem kryzysu 1956 r. prowadził dr Paweł Sasanka. Dobiegają końca prace nad monografią *Klub Krzywego Koła jako salon polityczny i kulturalny Warszawy 1955–1962* (Paweł Ceranka, MSZ). Po ukończeniu tekstu do tomu studiów regionalnych *Rok 1956 w Polsce* część autorów (dr Michał Wenklar, OBEP Kraków) i dr Marcin Markiewicz (OBEP Białystok) przystąpiła do prac nad rozwinięciem badań w formie studiów monograficznych.

Dobiegły końca prace nad rozprawą doktorską Arkadiusza Kutkowskiego *Represje sądowe – procesy po protestach robotniczych w Radomiu w czerwcu 1976 roku*, która ukaże się w czerwcu 2016 r. w związku z rocznicą Czerwca '76 r. W 2016 r. ukaże się również rozprawa doktorska dr Diany Maksimiuk (Oddziałowe Biuro Lustracyjne w Białymstoku) *Rok 1956 w Polsce. Sądy, prokuratury, prawo karne*.

Najważniejszym osiągnięciem CPB w 2015 r. była ogólnopolska konferencja naukowa „Nie tylko »Po prostu«. Prasa w PRL w dobie »odwilży« (1955–1958)" (23–24 listopada 2015 r., Warszawa; organizator – Michał Przeperski, dr Paweł Sasanka) z udziałem historyków, wybitnych prasoznawców i literaturoznawców. Jej celem było podsumowanie obecnego stanu wiedzy, zebranie w jednym miejscu bardzo rozproszonych informacji oraz wskazanie nowych tropów interpretacyjnych i nowych kierunków badań nad prasą i jej znaczeniem w latach odwilży 1955–1958.

Na 2016 r. we współpracy z węgierskim Komitetem Pamięci Narodowej (Nemzeti Emlékezet Bizottsága, NEB) i Węgierskim Instytutem Kultury IPN przygotowuje wystawę plenerową *1956. Polska–Węgry. Historia i Pamięć*, która w związku z przypadającą na 2016 r. rocznicą poznańskiego Czerwca i powstania węgierskiego w 1956 będzie równolegle prezentowana w kilku miastach w Polsce i na Węgrzech. Uczestnicy CPB w poszczególnych oddziałach IPN prowadzili kwerendę na potrzeby wystawy. Równolegle przeprowadzono centralną kwerendę w zbiorach BUiAD oraz wszystkich OBUiAD.

4.1.1.3. Struktury i działalność Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej

Koordynator CPB: prof. Jerzy Eisler (dyrektor Oddziału IPN Warszawa); sekretarz projektu: dr Konrad Rokicki (OBEP Warszawa).

Projekt skupia ogółem 48 osób, w tym 21 osób z BEP, 10 osób z BL, jedna z BUiAD, ponadto uczestniczą w nim dyrektor Oddziału IPN w Warszawie i asystent prasowy dyrektora Oddziału IPN w Szczecinie. Wśród uczestników projektu jest 19 osób z tytułem doktora, jeden z tytułem doktora habilitowanego i jeden z tytułem profesora. W pracach projektu uczestniczy 11 badaczy spoza IPN, w tym 4 z tytułem doktora, 3 z tytułem doktora habilitowanego i jeden z tytułem profesora.

Celem projektu jest powstanie wielu monografii dotyczących różnorodnych aspektów działalności PZPR, zarówno w aspekcie lokalnym, jak i ogólnopolskim, tematycznych prac zbiorowych i publikacji pokonferencyjnych. Trwają prace nad słownikiem biograficznym I sekretarzy komite-

tów wojewódzkich PZPR, które są prowadzone przez zespół pod kierownictwem Rafała Drabika, Rafała Jarosza i Michała Mroczka (wszyscy z OBL Lublin).

W 2015 r. w ramach projektu odbyła się konferencja „Więcej niż partia. PZPR a polityka, gospodarka i społeczeństwo 1948–1990" (15–16 października 2015 r., Katowice) poświęcona przedstawieniu głębokich wpływów, które PZPR wywarła na przestrzeni niemal 45 lat rządów na różne aspekty życia społecznego, gospodarczego i politycznego PRL. Ponadto uczestnicy projektu wzięli udział w konferencji „To idzie młodość. Młodzież w ideologii i praktyce komunizmu" (28–29 września 2015 r., Radzyń Podlaski) oraz w konferencji „PRL na pochylni 1975–1980" (10–12 czerwca 2015 r., Przemyśl–Arłamów).

W ramach projektu w 2015 r. ukazały się książki *Elity komunistyczne w Polsce*, pod redakcją dr. hab. Mirosława Szumiły i Marcina Żukowskiego oraz książka dr. Pawła Szulca, *Propaganda władz w okresie stalinowskim na Pomorzu Zachodnim*. W roku 2015 dwoje uczestników projektu obroniło rozprawy doktorskie na tematy realizowane w ramach projektu: dr Natalia Jarska (BEP, Centrala), *Praca zawodowa robotnic w Polsce w latach 1945–1960* i dr Dominik Krysiak (Delegatura Olsztyn), *Polska Partia Robotnicza w województwie olsztyńskim 1945–1948*. Mirosław Szumiło na podstawie książki *Biografia polityczna Romana Zambrowskiego* uzyskał stopień doktora habilitowanego.

4.1.1.4. Polska emigracja polityczna 1939–1990

Koordynator CPB: dr hab. Sławomir Łukasiewicz (OBEP Lublin), dr hab. Patryk Pleskot (OBEP Warszawa) – koordynator podprojektu, od 1 grudnia 2015 r. koordynator projektu.

W projekcie uczestniczy 30 osób, z czego 16 stanowią pracownicy IPN, wśród których jest 9 doktorów, 4 doktorów habilitowanych i jeden profesor. Pozostałych 15 uczestników zatrudnionych jest w innych instytucjach (głównie na krajowych uniwersytetach). W tej grupie jest 8 profesorów, jeden doktor habilitowany i 5 doktorów.

Zasadniczym celem projektu jest opracowanie nowej syntezy dziejów uchodźstwa polskiego po 1939 r. oraz przygotowanie monografii z tego zakresu. W roku 2015 trwały prace redakcyjne nad opracowywanymi od 2012 r. raportami, diagnozującymi stan badań nad wybranymi wątkami dziejów polskiej emigracji. Tom powinien ukazać się na początku 2016 r. Ponadto cząstkowy wynik tej pracy ukaże się w języku angielskim w jesiennym wydaniu czasopisma „Polish-American Studies" (jako co-editor w numerze występuje dr hab. Sławomir Łukasiewicz).

W 2015 r. ukazały się cztery pozycje w ramach programu emigracyjnego: autorstwa dr Piotra Kardeli, *Stowarzyszenie Polskich Kombatantów w Stanach Zjednoczonych w latach 1953–1990*, dr Roberta Witalca, *Franciszek Wilk (1914–1990) biografia ludowca niezłomnego*, Alfreda A. Reischa, *Nieznany front zimnej wojny. Tajny projekt dystrybucji książek za żelazną kurtyną* (tytuł oryginału: *Hot books in the cold war. The CIA-Funded Secret Western Book Distribution Program Behind the Iron Curtain*) pod redakcją i w opracowaniu dr Małgorzaty Chomy-Jusińskiej oraz Jana Krawca, *Od Bachórca do Chicago. Wspomnienia*, pod redakcją dr hab. Joanny Wojdon.

Wydana w poprzednim roku książka Sławomira Łukasiewicza, *Partia w warunkach emigracji. Dylematy Polskiego Ruchu Wolnościowego »Niepodległość i Demokracja«. 1945–1994* została nominowana do nagrody im. Oskara Haleckiego za najlepszą książkę historyczną roku. Na podstawie tej książki Rada Instytutu Studiów Politycznych PAN w czerwcu 2015 r. nadała Sławomirowi Łukasiewiczowi stopień doktora habilitowanego.

W 2016 r. ukażą się wspomnienia Jerzego Kulczyckiego (pod red. dr Małgorzaty Chomy-Jusińskiej, OBEP Lublin), biografia Zygmunta Szadkowskiego autorstwa prof. Marka Wierzbickiego (OBEP Lublin, Delegatura Radom) i kolejna książka dr. Piotra Kardeli *Koła Stowarzyszenia Polskich Kombatantów w Stanach Zjednoczonych 1953–2012*. W planie wydawniczym na 2016 r. jest także książka dr Anny Mazurkiewicz (Uniwersytet Gdański) o Europejskim Zgromadzeniu Narodów

Ujarzmionych (ACEN), wybór korespondencji między Władysławem Pobóg-Malinowskim a Wacławem Jędrzejewiczem (pod red. prof. Rafała Stobieckiego i dr. hab. Sławomira Nowinowskiego, Uniwersytet Łódzki), prof. Rafała Stobieckiego o polskich historykach w USA oraz prof. Jacka Tebinki i Andrzeja Grzybowskiego o polskich emigrantach okresu II wojny światowej w Portugalii.

W okresie sprawozdawczym trwały prace nad ujęciami syntetycznymi – dr. hab. Patryka Pleskota (zaplanowane dwa tomy studiów o emigracji „solidarnościowej"), dr. Pawła Ziętary (o relacjach Kraj–emigracja), dr hab. Joanny Wojdon (o Polonii w USA), dr Anny Mazurkiewicz (nad syntezą emigracji środkowoeuropejskich), jak również nad ujęciami monograficznymi – o cichociemnych (dr Krzysztof Tochman, OBEP Rzeszów), biografią gen. Tadeusza Pełczyńskiego (dr Daniel Koreś, OBEP Wrocław), gen. Kazimierza Sosnkowskiego (dr Jerzy Kirszak, OBEP Wrocław), dziejami ruchu narodowego na emigracji (dr hab. Krzysztof Kaczmarski, OBEP Rzeszów), dziejami Związku Polskiego Uchodźstwa Wojennego (dr Łukasz Wolak). Przygotowywany jest również album na podstawie wystawy „Wasza solidarność – nasza wolność. Reakcje emigracji polskiej i świata na wprowadzenie stanu wojennego", który ukaże się w 2016 r.

Istotnym elementem zaistnienia programu w przestrzeni naukowej była organizacja konferencji tematycznych poświęconych emigracji, w których udział brali również uczestnicy projektu: „»Jałta« – rzeczywistość, mit i pamięć" (organizatorzy: IPN, Muzeum II Wojny Światowej, Europejskie Centrum Solidarności, Gdańsk, 19–20 lutego 2015 r., Gdańsk), międzynarodowa konferencja naukowa „Chadecja i Unia Europejska – Polska, Europa Środkowa, Europa" (wspólnie z Instytutem Europeistyki KUL i Fundacją Konrada Adenauera, 5–6 maja 2015 r., Lublin), „Zeszyty Historyczne z perspektywy półwiecza" (20–21 października 2015 r., Warszawa; wspólnie z Uniwersytetem Łódzkim i Instytutem Literackim w Paryżu), „Ziemianie na emigracji" (28–30 października 2015 r., Warszawa; wspólnie z Towarzystwem Ziemiańskim).

W ramach projektu zorganizowano spotkanie międzynarodowe autorów syntezy dziejów emigracji środkowoeuropejskich, któremu przewodniczyła dr Anna Mazurkiewicz (20 marca 2015 r.). Uczestnicy projektu brali udział także w ogólnopolskich konferencjach naukowych, takich jak „Studium porównawcze trzech fal polskiej emigracji: po II wojnie światowej, okresu solidarnościowego i po akcesji do Unii Europejskiej" organizowanej przez KUL (27 października 2015 r.); „»Ojczyzna obrońcy swemu«. Weterani i kombatanci jako problem społeczny i polityczny w Polsce w XX wieku" (25–27 listopada 2015, Lublin; organizatorzy: IPN Lublin, IH PAN).

Prowadzono również i zamawiano kwerendy badawcze w Londynie (Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego, Studium Polski Podziemnej, Biblioteka Polska), Nowym Jorku (Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce Polski Instytut Naukowy), Rzymie, Paryżu (Archiwum Instytutu Literackiego).

Dwoje uczestników projektu – dr hab. Joanna Wojdon i dr Anna Mazurkiewicz – wchodzą w skład redakcji pisma „Polish American Studies", wydawanego przez Polish American Historical Association. Prof. Wojdon jest również członkiem Komitetu Badań nad Migracjami PAN.

4.1.1.5. Struktury i metody działania aparatu bezpieczeństwa Polski Ludowej

Koordynator: dr hab. Robert Klementowski (OBEP Wrocław).

Koordynatorzy podprojektów: dr hab. Filip Musiał, OBEP Kraków (normatywy bezpieki); dr Paweł Skubisz, OBEP Szczecin (leksykon kadry kierowniczej MBP); dr Dariusz Iwaneczko, OBEP Rzeszów (redaktor naczelny wydawnictwa „Aparat represji w Polsce Ludowej 1944–1989"). W CPB uczestniczy 30 osób – wszyscy są pracownikami IPN. W zespole znajduje się 2 doktorów habilitowanych i 18 doktorów.

W okresie sprawozdawczym członkowie projektu kontynuowali prace nad przygotowaniem monografii Departamentu III MBP (odpowiedzialnego za zwalczanie szeroko rozumianego podziemia), opracowując jego regionalne struktury. Zebrane na poziomie lokalnym materiały zostaną

wykorzystane przez koordynatora CPB do przygotowania monografii Departamentu III. Trwały prace nad redakcją biogramów, które znajdą się w 1. tomie wydawnictwa *Leksykon kadry kierowniczej MBP*. Publikacja tomu planowana jest na 2016 r.

Uczestnicy CPB, zajmujący się wątkiem aktów normatywnych i zagadnieniami źródłoznawczymi związanymi z funkcjonowaniem aparatu bezpieczeństwa w latach 1944–1990, przygotowali do druku następujące publikacje: *Normatywy dotyczące rejestracji i ewidencji, prowadzenia archiwum oraz tajemnicy służbowej i państwowej organów bezpieczeństwa w Polsce w latach 1945–1990*, red. M. Komaniecka; *Normatywy Departamentu III MSW*, wybór C. Wilamowski, red. W. Frazik; *Normatywy Departamentu IV MSW*, wybór, red. i oprac. A. Dziurok, F. Musiał. Ich wydanie planowane jest na 2016 r.

W 2015 r. ukazał się XII numer wydawnictwa „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989", w którym znalazło się m.in. 14 artykułów, poświęconych zagadnieniom metodologii badań nad organami represji, strukturom i kadrze wybranych jednostek SB, działalności służb wobec różnych grup społecznych i zawodowych, a także część korespondencji sekretarza Episkopatu Polski z MSW w sprawie śmierci Grzegorza Przemyka.

We wrześniu 2015 r. rada redakcyjna zamknęła numer XIII periodyku, kierując go do prac redakcyjnych.

W ramach realizacji projektów indywidualnych prowadzono badania nad lokalnymi strukturami aparatu bezpieczeństwa, zagadnieniami personalnymi oraz działalnością aparatu represji. W okresie sprawozdawczym kontynuowano prace nad następującymi pozycjami o charakterze monograficznym oraz studiami: dr Przemysław Benken (OBEP Szczecin), *Tajemnica śmierci Jana Rodowicza ps. „Anoda"*; dr Dariusz Iwaneczko (OBEP Rzeszów), *Zmierzch dekady Gierka. Polska południowo-wschodnia 1975–1980* (fragmenty poświęcone aparatowi bezpieczeństwa w tym okresie); *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX w.*, t. 2, red. W. Skóra, P. Skubisz.

Przygotowano do wydania w 2016 r. następujące pozycje autorskie (monograficzne bądź będące częścią monografii): *Aparat śledczy RBP/MBP/MSW*, red. M. Dźwigał, P. Skubisz; *Delatorzy, donosiciele, informatorzy, osobowe źródła informacji – ludzie, zjawisko*, red. R. Klementowski, J. Syrnyk; Krzysztof Filip, *SB w Gdańsku 1956–1975*; Paweł Fornal, *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Krośnie w latach 1944–1956. Struktura, kierownicy, działalność* [w:] *Krosno i powiat krośnieński w latach 1944–1956*; Teodor Gąsiorowski, *PPS-WRN i jej ludzie w oczach aparatu bezpieczeństwa*; *WUBP/WUdsBP w Krakowie*, red. W. Frazik, F. Musiał; Ksawery Jasiak, *Opolska bezpieka 1945–1956*; Michał Kalisz, *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Gorlicach 1944–1956*; Marcin Kasprzycki, *Komunistyczny aparat bezpieczeństwa w powiecie Nowy Sącz w latach 1945–1975. Struktura, obsada personalna, organizacja pracy i kierunki działania*; Rafał Kościański, *WUBP w Poznaniu 1945–1954. Powstanie, struktura, działalność operacyjna*; *Mapa terroru. Śladami zbrodni w województwie gdańskim (1945–1956)*, red. K. Nawrocki, oprac. zespół: R. Chrzanowski, D. Czerwiński, K. Filip, W. Kowalski, M. Węgliński; *Przestępczość funkcjonariuszy komunistycznego aparatu represji*, red. P. Skubisz; Paweł Skubisz, *Rozpracowanie obiektowe kryp. „Targowica"*; *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX w.*, t. 3, red. W. Skóra, P. Skubisz; Roksana Szczypta-Szczęch, *Funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa jako grupa zawodowo-społeczna na przykładzie Krakowa*; Marek Szymaniak, *W Służbie Narodu? Służba Bezpieczeństwa w Bydgoszczy* w *latach 1975–1990. Struktury, kadra, główne kierunki działalności*; Daniel Wicenty, *Patologie w SB w latach 70. i 80*.

4.1.1.6. Aparat bezpieczeństwa w walce z podziemiem politycznym i zbrojnym 1944–1956

Koordynator CPB: dr Tomasz Łabuszewski (OBEP Warszawa).

W projekcie uczestniczy 15 osób, z czego 11 jest pracownikami IPN. Wśród członków projektu jest jeden doktor habilitowany oraz 11 doktorów.

CPB obejmuje dwa zakresy tematyczne. Pierwszy z nich dotyczy działalności politycznych i zbrojnych struktur niepodległościowych w latach 1944–1956; drugi – działania komunistycznego aparatu represji wobec politycznego i zbrojnego podziemia niepodległościowego.

W 2015 r. w ramach badań nad działalnością powojennych struktur niepodległościowych w okresie powojennym ukończono monografię *Konspiracja i podziemie zbrojne w Wielkopolsce w latach 1945–1949* (dr Sabina Haszyńska), prowadzono prace nad nadaniem ostatecznego kształtu monografii Narodowego Zjednoczenia Wojskowego (dr Mariusz Bechta oraz dr Wojciech Muszyński, OBEP Warszawa), odbywały się prace redakcyjne nad przygotowaną przez dr Mirosława Surdeja (OBEP Rzeszów) historią Okręgu Rzeszowskiego NOW-NZW w latach 1944–1947, tomami studiów: *W sieci. Rzecz o powojennych siatkach wywiadowczych* (red. M. Bechta), *Obszar Centralny Zrzeszenia WiN 1945–1947* (red. dr Kazimierz Krajewski, OBEP Warszawa), *Obszar Zachodni Zrzeszenia WiN 1945–1947* (red. T. Łabuszewski), nad monografiami *Inspektorat Podlaski WiN* (dr Mariusz Bechta), *Konspiracja młodzieżowa w Polsce 1944–1956* (dr hab. Jacek Wołoszyn), *Działalność PSL w województwie pomorskim* (dr Kamila Churska-Wołoszczak), podjęto też prace nad monograficznym opracowaniem represji wobec żołnierzy Kedywu KG AK (dr Agnieszka Pietrzak), dziejów Obwodu ROAK Grójec (Grzegorz Łeszczyński), historii konspiracji obozu narodowego na Kielecczyźnie (Marta Gołąbek). Doprowadzono też do połowy przygotowywanie publikacji popularnonaukowej, poświęconej Żołnierzom Wyklętym (zespół pracowników IPN w składzie: dr hab. Filip Musiał, dr Wojciech Frazik, dr Kazimierz Krajewski i dr Tomasz Łabuszewski).

Jeśli chodzi o drugi zakres tematyczny omawianego CPB, to w okresie sprawozdawczym została opublikowana monografia dr. Janusza Borowca *Polityka karna wobec przestępstw i wykroczeń funkcjonariuszy UB w województwie rzeszowskim 1944–1956*. Ponadto trwały prace nad monografią *Komenda Stołeczna MO 1944–1956* (dr Mariusz Żuławnik) i artykułami o grupach pozorowanych (dr Ryszard Śmietanka-Kruszelnicki) oraz udziale ludowego Wojska Polskiego w akcjach przeciwko podziemiu (dr Maciej Korkuć), prowadzono też prace redakcyjne nad tomami studiów *W imię przyszłości partii. Procesy o łamanie tzw. praworządności socjalistycznej 1956–1957*, t. 1–2 (red. dr W. Muszyński). Zakończono prace nad tomem *Wina i kara. Społeczeństwa wobec rozliczeń zbrodni popełnionych przez reżimy totalitarne w latach 1939–1956* (red. dr hab. Patryk Pleskot) i *Pion do walki z tzw. bandytyzmem Resortu Bezpieczeństwa/Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego 1944–1956* (red. dr Tadeusz Ruzikowski).

W ramach realizacji CPB przygotowano program konferencji naukowej „Proces polityczny – zbrodnie w świetle prawa", która odbyła się 25 lutego 2016 r.

4.1.1.7. Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce w latach 1944–1989

Koordynator CPB: dr hab. Konrad Białecki (OBEP Poznań).

Projekt realizuje 30 badaczy, z czego 15 jest pracownikami IPN. W skład zespołu wchodzi 5 profesorów, 4 doktorów habilitowanych i 12 doktorów.

Głównym celem projektu jest przygotowanie trzech tomów studiów (monografii zbiorowych) w ramach realizacji trzech merytorycznych ścieżek naukowych: *Miejsca święte pod nieświętym nadzorem. Polityka władz „Polski Ludowej" wobec sanktuariów*, *Polityka władz wobec chrześcijańskich Kościołów mniejszościowych w latach 1945–1989* oraz biografia arcybiskupa Jerzego Stroby.

W 2015 r. ukończono przygotowywanie zbiorowej monografii *Miejsca święte pod nieświętym nadzorem. Polityka władz „Polski Ludowej" wobec sanktuariów*. Jej publikacja planowana jest na pierwszą połowę 2016 r.

Zgromadzono większość tekstów (4 z 6) do tematu: *Władze wobec chrześcijańskich Kościołów mniejszościowych w latach 1944–1989*. Zakończenie procesu kompletowania tekstów i przekaza-

nie ich do publikacji przewidywane jest na pierwszy kwartał 2016 r. Trwały końcowe prace nad przygotowaniem zbiorowej biografii arcybiskupa Jerzego Stroby (przekazanie koordynatorowi poszczególnych rozdziałów planowane jest na pierwszy kwartał 2016 r.).

W trybie indywidualnym pracowano nad następującymi tematami: *Losy mienia poewangelickiego na Dolnym Śląsku w latach 1945–1989* (dr Renata Madziara, Bibliotheca Silesiana w Świdnicy); *Sanktuaria wielkopolskie w latach 1945–1989* (Maciej Brzeziński); *Urząd ds. Wyznań i Służba Bezpieczeństwa wobec Klubu Inteligencji Katolickiej w Toruniu w latach 1957–1989* (dr Michał Białkowski); *Polityka władz publicznych wobec środowiska „Tygodnika Powszechnego" 1945–1956* (Roman Graczyk); *Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych na Środkowym Nadodrzu w latach 1980–1989* (dr hab. Elżbieta Wojcieszyk); *Kościół Ewangelicko-Reformowany w Polsce w latach 1945–1989* (dr hab. Konrad Białecki); *Piesza pielgrzymka rolników z Klenicy na Jasną Górę w latach 1984–1989* (dr Rafał Reczek); *I sekretarz KC PZPR Wojciech Jaruzelski o religii i Kościele* (dr Rafał Łatka); *Losy niemieckich księży rzymskokatolickich na ziemiach włączonych do Polski po II wojnie światowej* (Mateusz Szłapka).

Badania te znajdują się na różnym stopniu zaawansowania, jednak niektóre z nich (prace Romana Graczyka, dr hab. Elżbiety Wojcieszyk i dr. Rafała Reczka) zostały w okresie sprawozdawczym ostatecznie sfinalizowane.

W 2015 roku prof. Jan Żaryn (BEP, Centrala, obecnie senator RP) kontynuował prace nad przygotowaniem publikacji źródłowej *Protokoły Rady Głównej Konferencji Episkopatu Polski*, natomiast dr Wojciech Kucharski i Dariusz Misiejuk w 2015 r. zakończyli proces przygotowywania wydawnictwa źródłowego *Sobór oczami komunistów. Sobór Watykański II w świetle dokumentów MSW i MSZ* (jego publikacja przewidywana jest na pierwszy kwartał 2016 r.). Uruchomiono prace nad przygotowaniem tomu źródeł *Ksiądz Franciszek Blachnicki w dokumentach* (dr Andrzej Sznajder).

W okresie sprawozdawczym dr Waldemar Wilczewski (OBEP Białystok) przy współpracy dr. hab. Krzysztofa Sychowicza zorganizował konferencję naukową: „Od »Vixdum Poloniae unitas« do Totus Tuus Poloniae. Wileńska prowincja kościelna w latach 1925–1992" (18–21 października 2015 r., Białystok).

4.1.1.8. Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych, etnicznych i cudzoziemców

Koordynator CPB: dr hab. Jarosław Syrnyk (OBEP Wrocław).

W projekcie uczestniczy 13 osób, z czego 9 jest pracownikami IPN. Wśród członków zespołu znajduje się: 2 profesorów, 4 doktorów habilitowanych i 4 doktorów.

Celem projektu jest prowadzenie badań poświęconych różnym aspektom represji stosowanych przez komunistyczny aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych, etnicznych, religijnych oraz cudzoziemców na ziemiach polskich w okresie powojennym, w szczególności zaś przygotowanie syntezy pod roboczym tytułem *Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych 1944–1957* (red. dr hab. Jarosław Syrnyk, prof. Igor Hałagida, OBEP Gdańsk).

W okresie sprawozdawczym ukazała się praca autorstwa koordynatora CPB, dr. hab. Jarosława Syrnyka, pt. *Nadzór specjalny. Analiza historyczno-antropologiczna działań organów bezpieczeństwa w kwestii tzw. nacjonalizmu ukraińskiego na Podkarpaciu w latach 1947–1989*, Wrocław–Warszawa 2015, s. 312 (seria „Monografie", t. 111). Kontynuowano prace nad syntezą *Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych*: skompletowano poszczególne rozdziały pracy, poddano je ocenie merytorycznej i odesłano autorom celem wniesienia poprawek. Wstępna wersja całości syntezy ma być gotowa w połowie 2016 r.

Trwały prace nad przygotowaniem monografii, której tematem są działania aparatu bezpieczeństwa wobec kontaktów emigracyjnego środowiska białoruskiego z mniejszością białoruską w Pol-

sce (dr hab. Krzysztof Sychowicz, OBEP Białystok). W opracowaniu redakcyjnym znajdowały się następujące publikacje projektowe: tom pokonferencyjny *Władze komunistyczne wobec ludności niemieckiej w Polsce 1945–1989* (red. Sebastian Rosenbaum, OBEP Katowice; prof. Piotr Madajczyk; dr hab. Adam Dziurok, OBEP Katowice), tom dokumentów dotyczący zagadnienia ukraińskiego nacjonalizmu (red. dr Arkadiusz Słabig, Akademia Pomorska w Słupsku), tom pokonferencyjny *„Po linii rewizjonizmu zachodnioniemieckiego". Aparat bezpieczeństwa i akcja antyrewizjonistyczna wobec ludności niemieckiej i rodzimej w Polsce (lata 50.–70. XX w.)* (red. S. Rosenbaum). Zakończono prace redakcyjne nad książką *PRL a wojna domowa w Grecji/The Polish People' s Republic and the Greek Civil War* (red. dr Magdalena Semczyszyn, OBEP Szczecin). Publikacja tej ostatniej pracy planowana jest na początek 2016 r.

4.1.1.9. Aparat władzy wobec środowisk twórczych, dziennikarskich i naukowych

Koordynator CPB: dr Sebastian Ligarski (OBEP Szczecin).

W projekcie uczestniczy 28 osób, z czego 8 jest pracownikami IPN. W zespole jest 10 doktorów habilitowanych i 11 doktorów.

Celem projektu jest przedstawienie struktur, mechanizmów i działalności aparatu władzy wobec twórców kultury, dziennikarzy i pracowników nauki w PRL.

W roku sprawozdawczym dokonano bilansu dotychczasowego funkcjonowania projektu w formie sesji naukowej, która odbyła się 28 kwietnia 2015 r. w Szczecinie (referaty wygłosili m.in.: prof. Tadeusz Wolsza z IH PAN, prof. Tadeusz Rutkowski z UW oraz koordynator CPB, dr Sebastian Ligarski).

Druga, zorganizowana w ubiegłym roku w ramach projektu konferencja nosiła tytuł „»Nadzorcy«. Ludzie i struktury władzy odpowiedzialni za działania wobec środowisk twórczych, naukowych i dziennikarskich" (2–4 września 2015 r., Szczecin; organizatorzy: dr Sebastian Ligarski, dr Grzegorz Majchrzak, BEP Centrala). Celem konferencji było „spersonalizowanie" odpowiedzialności za politykę prowadzoną wobec środowisk będących przedmiotem zainteresowania projektu oraz ustalenie usytuowania osób kierujących tą polityką w strukturach aparatu władzy.

W ramach projektu w 2015 r. ukazały się cztery pozycje książkowe: dr Marcin Kruszyński (OBEP Lublin), *UMCS w latach 1944–1989. Zarys dziejów uczelni w warunkach PRL*, Lublin 2015; *Granice kompromisu: naukowcy wobec „aparatu władzy ludowej"*, red. Piotr Franaszek, Warszawa 2015; *Polskie uczelnie w latach 80. XX wieku*, red. Tomasz Gąsowski, Warszawa 2015; *Obraz władzy w literaturze, teatrze i filmie. Studia*, red. Sebastian Ligarski i Mariusz Mazur.

W roku sprawozdawczym podjęto prace nad stworzeniem strony internetowej projektu (Agnieszka Kołodziejska, OBEP Poznań).

4.1.1.10. Zagłada Żydów na ziemiach polskich

Koordynator CPB: dr Aleksandra Namysło (OBEP Katowice); zastępca koordynatora: dr hab. Grzegorz Berendt (OBEP Gdańsk).

W projekcie uczestniczy 13 osób – wszyscy są pracownikami BEP IPN, wśród nich dwóch doktorów habilitowanych i 8 doktorów.

Projekt realizowany jest w dwóch płaszczyznach (ścieżkach tematycznych). Pierwszą z nich stanowi „Index Polaków zamordowanych i represjonowanych za pomoc Żydom w okresie II wojny światowej", realizowany w części przez podmiot zewnętrzny (od 2013 r. jest nim Fundacja Instytut Studiów Strategicznych w Krakowie). Celem „Indeksu" jest ustalenie personaliów obywateli polskich, którzy zostali zamordowani lub poddani represjom za pomoc Żydom w okresie II wojny światowej. Wyniki badań są na bieżąco wprowadzane do komputerowej bazy danych, a także w for-

mie rozbudowanych not biograficznych publikowane w kolejnych tomach *Rejestru faktów represji na obywatelach polskich za pomoc ludności żydowskiej w okresie II wojny światowej*.

W okresie sprawozdawczym dzięki szeroko zakrojonym kwerendom w archiwach polskich i zagranicznych, bibliotekach i innych instytucjach pozyskano nowe dane do „Indeksu", wpisano je do bazy komputerowej, porządkowano (scalano) informacje znajdujące się już w bazie, a także przeprowadzono modernizację techniczną bazy danych, dostosowując ją do najnowszych standardów informatycznych. Prowadzono prace nad przygotowaniem II tomu *Rejestru faktów...* (redaktorami tomu są dr A. Namysło i dr hab. G. Berendt). Swego rodzaju zbilansowaniem dotychczasowych wyników i doświadczeń realizacji omawianej płaszczyzny CPB była konferencja naukowa „Polacy represjonowani za pomoc Żydom. Podsumowanie efektów prac programu »Index Polaków represjonowanych i zamordowanych za pomoc ludności żydowskiej w okresie II wojny światowej« realizowanego w latach 2013–2015 przez IPN i FISS" (1 grudnia 2015 r., Kraków).

Drugą płaszczyzną realizacji CPB są indywidualne badania, polegające na przygotowywaniu prac monograficznych przez poszczególnych członków zespołu. W ramach tej ścieżki kontynuowane były badania nad następującymi tematami: *Żydowska Samopomoc Społeczna* (dr Marcin Urynowicz, Centrala BEP); *Położenie ludności żydowskiej na wschodnim Górnym Śląsku w latach 1939–1945* (dr Aleksandra Namysło); *Zagłada Żydów w powiecie gorlickim* (dr Elżbieta Rączy i Michał Kalisz, OBEP Rzeszów); *Zagłada Żydów wileńskich* (dr Ewa Rogalewska); *Szmul Zygielbojm* (Michał Trębacz, OBEP Łódź); *Eksterminacja ludności żydowskiej na Polesiu* (dr hab. Grzegorz Berendt).

Elementem realizacji projektu była międzynarodowa konferencja naukowa pt. „Elity i przedstawiciele społeczności żydowskiej podczas II wojny światowej" (27–29 października 2015 r., Kraków; przedsięwzięcie zorganizowano we współpracy z Uniwersytetem Jagiellońskim oraz Muzeum Galicja).

4.1.1.11. Opozycja w Polsce 1976–1989. *Encyklopedia Solidarności*

Koordynator CPB: Jan Olaszek (BEP Centrala), zastępca koordynatora: Tomasz Kozłowski (BEP Centrala).

Projekt liczy ogółem 41 osób, w tym 40 osób z BEP (wśród nich jest 3 doktorów habilitowanych i 22 doktorów). Jedna osoba jest pracownikiem BUiAD.

Głównym celem projektu jest przygotowywanie do publikacji kolejnych tomów edycji wydawnictwa *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*; w jego ramach prowadzone są też indywidualne prace badawcze dotyczące różnych aspektów historii opozycji w PRL w latach 70. i 80 XX w.

W 2015 r. prowadzone były prace nad wydaniem III i IV tomu *Encyklopedii Solidarności*. Tom III jest już na etapie redakcji językowej. Uczestnicy projektu koncentrowali się nad opracowywaniem haseł biograficznych do tomu IV. W maju 2015 r. koordynatorzy regionalni przekazali redakcji około połowę biogramów przewidzianych do druku w tym tomie; zostały one dokładnie przeanalizowane i zwrócone z uwagami do autorów. Druga połowa biogramów została przekazana redakcji w listopadzie 2015 r. Hasła rzeczowe mają do niej trafić do 31 maja 2016 r. Jednocześnie uczestnicy projektu prowadzili swoje indywidualne badania.

We wrześniu 2015 r. odbyła się konferencja „Od nadziei do niepodległości. NSZZ »Solidarność« 1980–1989/90", zorganizowana przez dr. Grzegorza Waligórę i Łukasza Sołtysika. Dużą część uczestników konferencji stanowili pracownicy IPN biorący udział w CPB. Konferencja była okazją do refleksji nad stanem badań nad „Solidarnością" i funkcjonujących do niej równolegle organizacji opozycyjnych.

W ramach indywidualnych prac naukowych uczestników CPB w 2015 r. ukazało się wiele publikacji. Szczególnym osiągnięciem była monografia dr Moniki Litwińskiej *WiP kontra PRL. Ruch*

Wolność i Pokój (1985–1989). Książka skutecznie wypełniła lukę w historiografii opozycji demokratycznej, jaką stanowiły dzieje WiP. W 2015 r. ukazały się również dwie monografie o charakterze regionalnym, napisane przez uczestników projektu. Doktor Marcin Dąbrowski z OBEP w Lublinie opublikował monografię *NSZZ „Solidarność" Region Środkowo-Wschodni w latach 1980–1981*, a dr Przemysław Zwiernik opublikował pracę o prasie podziemnej opozycji politycznej w Poznaniu. W ostatnim roku ukazał się również tom studiów *Konfrontacje i negocjacje. Wokół konfliktów społeczno-politycznych w PRL z początku lat osiemdziesiątych XX w.*, pod redakcją prof. Mirosława Golona i dr. Krzysztofa Osińskiego. W tomie analizowane są przede wszystkim zagadnienia związane z kryzysem bydgoskim i powstaniem rolniczej „Solidarności". Z kolei tom studiów *Federacja Młodzieży Walczącej 1984–1990* pod redakcją dr. hab. Marka Wierzbickiego zawiera studia na temat historii tej organizacji młodzieżowej w poszczególnych regionach Polski. W ostatnim roku ukazało się też kilka publikacji źródłowych. Doktor hab. Henryk Głębocki przygotował obszerny tom dokumentów dotyczących Niezależnego Zrzeszenia Studentów w Krakowie. Pracownicy szczecińskiego IPN opublikowali tom z relacjami na temat Sierpnia '80 na Pomorzu Zachodnim, a uczestnicy projektu z Kielc na temat tamtejszej „Solidarności" w ciągu całej dekady. Listę publikacji przygotowanych w ramach projektu w ostatnim roku zamykają opracowane przez Artura Brożyniaka z Rzeszowa dzienniki Ryszarda Buksy z okresu internowania.

4.1.1.12. Poszukiwanie nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego 1944–1956

Koordynator: dr hab. Krzysztof Szwagrzyk.

Projekt realizuje Samodzielny Wydział Poszukiwań liczący 5 pracowników. Są to: Krzysztof Szwagrzyk – naczelnik, Justyna Sawicka – archeolog, Michał Nowak – archeolog, Andrzej Cisek – archiwista (delegowany z BUiAD), Agnieszka Szymczak – sekretariat wydziału (od września 2015 r. w jej zastępstwie Justyna Marczewska-Pilip). Stałymi współpracownikami są w oddziałach: w Gdańsku – Waldemar Kowalski (pracownik Muzeum II Wojny Światowej), w Bydgoszczy – dr Alicja Hauke-Paczoska, w Krakowie – Marcin Kasprzycki, w Lublinie – Marcin Krzysztofik, w Łodzi – dr Krzysztof Latocha, w Poznaniu – dr Aleksandra Kuligowska, w Rzeszowie – Bogusław Kleszczyński, w Szczecinie i Koszalinie – Łukasz Skubisz, Tomasz Dźwigał, w Warszawie – Jacek Pawłowicz.

W minionym roku sprawozdawczym miała miejsce jedna uroczystość identyfikacyjna, podczas której w Pałacu Prezydenckim zaprezentowano wyniki identyfikacji straconych w więzieniu na Mokotowie i w więzieniu w Gdańsku: Mariana Kaczmarka, Józefa Kozłowskiego, Stanisława Kutryba, Edwarda Pytki i Danuty Siedzikówny.

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 r. wykonano:

- 16 marca na zlecenie wojewody mazowieckiego odbyło się przeniesienie szczątków śp. Marii Leśniowskiej z terenu kwatery „Ł" na kwaterę „M". Po przeprowadzeniu ekshumacji przez firmę pogrzebową pracownicy SWP dokonali sprawdzenia, czy w najbliższym otoczeniu rozbieranego grobu nie znajdują się szczątki ludzkie. Odnaleziono kilka fragmentów kości ludzkich;
- W tym okresie przeprowadzono także kilka wizji lokalnych, będących przygotowaniem do planowanych ziemnych prac poszukiwawczych. 25 marca działaniami takimi objęto cmentarz przy ul. Unickiej w Lublinie – miejsce prawdopodobnego pochówku ofiar terroru komunistycznego lat 1944–1956. Ustalono istnienie w obrębie nekropolii kwatery nr 17, gdzie w latach 1946–1950 chowano zwłoki straconych na Zamku Lubelskim;
- 28 marca wizję lokalną przeprowadzono również na terenie dawnego lotniska wojskowego w Starym Grodkowie, gm. Grodków, woj. opolskie. Jej celem była próba zlokalizowania położenia baraków znajdujących się na skraju lotniska – jednego z prawdopodobnych miejsc wymordowania partyzantów z oddziału Henryka Flamego, ps. Bartek, w 1946 r.;

- 30 marca w Płońsku (woj. mazowieckie) i Strzelnie (woj. kujawsko-pomorskie), przeprowadzono wizje lokalne na terenie aresztu śledczego i byłej siedziby UB w Płońsku oraz na cmentarzu parafialnym w Strzelnie;
- 12–19 kwietnia SWP we współpracy z Muzeum Archeologicznym we Wrocławiu przeprowadził w pobliżu miejscowości Barut, woj. opolskie prace poszukiwawcze z zakresu archeologii i archeologii podwodnej na terenie oraz w okolicach „Polany śmierci" – miejsca wymordowania jednej z grup partyzantów z oddziału NSZ pod dowództwem kpt. Henryka Flamego, ps. Bartek we wrześniu 1946 r. Badania przeprowadzono na „Polanie śmierci" oraz w jej pobliżu a także na tzw. Polu Gajowego z wykorzystaniem georadaru, magnetometru i sondy podwodnej. W ich efekcie odnaleziono wiele przedmiotów potwierdzających dokonanie mordu na „Polanie śmierci", nie odnaleziono jednak grobu masowego. Drugim etapem poszukiwań były prace zrealizowane 19–23 kwietnia w pobliżu Starego Grodkowa (pow. Grodków, woj. opolskie) gdzie badania na terenie dawnego lotniska wojskowego Stary Grodków – prawdopodobnego miejsca wymordowania drugiej grupy partyzantów oddziału NSZ pod dowództwem kpt. Henryka Flamego, ps. Bartek (we wrześniu 1946 r.) wykonywano przez ziemne prace sondażowe, z użyciem georadaru i magnetometru. Zlokalizowano jeden z baraków dawnego lotniska, który został spalony. Odnalezione w jego wnętrzu, a także wokół niego artefakty nie wskazywały jednak jednoznacznie, że mogły należeć wcześniej do zamordowanych partyzantów. Kontynuacją poszukiwań miejsca ukrycia szczątków partyzantów NSZ były zakończone niepowodzeniem działania przeprowadzone 19 czerwca na terenie dawnej posiadłości Scharfenberg (pow. Nysa);
- 16–23 maja na zaproszenie „Soviet Past Research Laboratory", działającej w ramach DVV International Regional Office for Caucasus and Turkey, pracownicy SWP IPN: Krzysztof Szwagrzyk, Justyna Sawicka i Michał Nowak, udali się do Gruzji. Celem wyjazdu było przekazanie polskich doświadczeń w zakresie poszukiwań nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego oraz podjęcie wspólnych działań poszukiwawczych w Gruzji. Na podstawie analizy przygotowanych przez stronę gruzińską dokumentów wytypowano miejsca do badań. W okresie pobytu w Gruzji przeprowadzono wizje lokalne i badania: byłych koszar artylerii w Tbilisi, dzielnicy Saburtalo (wizja lokalna, wykonanie dokumentacji fotograficznej), byłej strzelnicy kadetów w Tbilisi w dzielnicy Vake (wizja lokalna, wykonanie dokumentacji fotograficznej, wykonanie fotografii z wykorzystaniem drona, przeprowadzenie badań georadarowych i wykonanie odwiertów na terenie boiska), dawnego gospodarstwa rolnego NKWD w dolinie Soganlugi (18 km za Tbilisi) (wizja lokalna, wykonanie dokumentacji fotograficznej, wykonanie fotografii z wykorzystaniem drona);
- 2 czerwca w Strzelnie (pow. Mogilno, woj. kujawsko-pomorskie) SWP przeprowadził ziemne prace poszukiwawcze na cmentarzu parafialnym przy ul. Sportowej w poszukiwaniu ukrycia szczątków żołnierzy AK, zabitych w latach 1945–1946 ppor. Leona Wesołowskiego, ps. Wichura, i szer. Franciszka Leszczyńskiego, ps. Desant. Nie odnaleziono szczątków ofiar komunizmu.
- 23 czerwca SWP nadzorował przeprowadzenie w piwnicach i na dziedzińcu byłej siedziby NKWD i UB przy ul. Strzeleckiej 8 w Warszawie badań georadarowych;
- 1–4 lipca na kwaterze 45 N cmentarza Bródnowskiego w Warszawie zespół SWP we współpracy z medykami z Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu i firmą „Tempus" przeprowadził prace poszukiwawcze i ekshumacyjne zmierzające do ustalenia miejsca pochówku straconych i zmarłych w więzieniu na Pradze w Warszawie w latach 40. XX w. W wyniku prac odnaleziono szczątki sześciu osób dorosłych oraz dziecka pogrzebanych w bezpośredniej bliskości pomnika ofiar komunizmu. Udokumentowane trzy przypadki uśmiercenia metodą katyńską oraz odnalezienie przy jednej z ofiar szczoteczki do zębów zawierającej imię, nazwisko, pseudonim i jej przynależność do oddziału AK „Orlika" stanowią dowód na odkrycie mogił ofiar komunizmu zamordowanych w więzieniu przy ul. Namysłowskiej w Warszawie w 1946 r.;
- 9 lipca na kwaterze 79 cmentarza Rakowickiego w Krakowie zespół SWP z medykami Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu przeprowadził ziemne prace poszukiwawcze i ekshumacyjne w poszukiwaniu szczątków straconych 13 listopada 1947 r. w Krakowie członków WiN-u Alojzego

Kaczmarczyka, Józefa Ostafina i Waleriana Tumanowicza. Działania odbyły się w ramach śledztwa wszczętego 30 czerwca przez OKŚZpNP w Krakowie i powołania pracowników Samodzielnego Wydziału Poszukiwań do przeprowadzenia badań;

- 10 lipca została przeprowadzona wizja lokalna w pobliżu m. Łambinowice (pow. nyski, woj. opolskie). W celu weryfikacji wyników analizy zdjęć lotniczych terenu dawnego obozu w pobliżu dawnego obozu francuskiego poszukiwano miejsca pochówku jednej z grup partyzantów oddziału NSZ Henryka Flamego, ps. Bartek;
- 20–31 lipca na obszarze kwatery nr 14 cmentarza garnizonowego w Gdańsku wykonano drugi etap prac poszukiwawczych i ekshumacyjnych, będących kontynuacją działań prowadzonych we wrześniu 2014 r. W wyniku prac odnaleziono szczątki 44 osób, w tym 11 więźniów straconych i zmarłych w więzieniu przy ul. Kurkowej w Gdańsku w latach 40. XX w. Wśród odnalezionych znajdują się najprawdopodobniej szczątki straconego w 1947 r. por. marynarki wojennej Adama Dedio i straconego w sierpniu 1946 r. Heinza Baumana. Działania odbyły się w ramach śledztwa prowadzonego przez OKŚZpNP w Gdańsku;
- 1 września na cmentarzu komunalnym przy ul. Krzyskiej w Tarnowie pracownicy SWP z medykami Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu przeprowadzili ziemne prace poszukiwawcze mające na celu odnalezienie straconego w czerwcu 1948 r. w więzieniu w Tarnowie żołnierza AK-WiN Antoniego Trzepli, ps. Krakus. Odnaleziono szczątki mężczyzny, którego dane antropologiczne i sposób uśmiercenia metodą katyńską pozwalają przyjąć, że jest to Antoni Trzepla;
- Od 3 do 12 września w Rzeszowie na terenie Zamku Lubomirskich (dawna siedziba więzienia w Rzeszowie) oraz cmentarza komunalnego przy ul. Podkarpackiej pracownicy SWP z medykami Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu oraz specjalistami Muzeum Archeologicznego we Wrocławiu przeprowadzili ziemne prace poszukiwawcze w poszukiwaniu miejsc ukrycia szczątków straconych i zmarłych w więzieniu w latach 1944–1956. Szeroko zakrojone prace poszukiwawcze w bastionie południowo-wschodnim nie przyniosły spodziewanych rezultatów. Sukcesem natomiast zakończyły się prace archeologiczne i ekshumacyjne wykonane na cmentarzu komunalnym przy ul. Podkarpackiej w Rzeszowie, prawdopodobnym miejscu ukrycia szczątków trzech członków AK-WiN straconych na Zamku Lubomirskich w Rzeszowie 29 stycznia 1949 r.: Władysława Koby, Leopolda Rząsy i Michała Zygi. W obecności rodziny Władysława Koby odnaleziono szczątki trzech mężczyzn uśmierconych strzałem w tył głowy, powiązane kablami elektrycznymi. Kontynuacją działań na Podkarpaciu była przeprowadzona 6 września wizja lokalna w byłym obozie NKWD w Trzebusce oraz Lesie Turzańskim w celu rozpoznania możliwości dokonania tam w 2016 r. prac archeologicznych w poszukiwaniu mogił ofiar komunizmu;
- 24–25 września w Sztumie przy ul. Nowowiejskiego 15 wykonano ziemne prace poszukiwawcze szczątków ppor. Zdzisława Badochy, ps. Żelazny, w dawnej siedzibie UB. Na przebadanym obszarze kilkuset metrów kwadratowych nie odnaleziono szczątków oficera. Działania poszukiwawcze będę kontynuowane w 2016 r.;
- Głównym zadaniem terenowym zrealizowanym przez SWP w IV kwartale br. były działania poszukiwawcze przeprowadzone 3–5 grudnia w byłej siedzibie UB w Płocku przy ul. 1 maja 3/5. Ich skutkiem było odnalezienie szczątków co najmniej dwóch ofiar komunizmu pogrzebanych za budynkiem byłego aresztu wewnętrznego. Z uwagi na wielkość terenu do przebadania istnieje konieczność kontynuacji prac w przyszłym roku. Działania poszukiwawcze poprzedziła wizja lokalna dokonana 8 listopada br. w Płocku oraz wcześniejsze badania georadarowe.

4.1.2. Wydziałowe i oddziałowe projekty badawcze

Zgodnie z obowiązującymi od 2013 r. zasadami organizacji pracy naukowej w Instytucie, w poszczególnych OBEP, a także w Centrali BEP mogą być realizowane oddziałowe projekty badawcze, w przypadku centrali BEP – wydziałowe projekty badawcze. Są to zbiorowe projekty, których

tematyka dotyczy jedynie wydzielonego terytorium lub ściśle zakreślonego problemu badawczego. Celem podobnych przedsięwzięć jest reagowanie na potrzeby lokalne i regionalne, a w niektórych przypadkach także na potrzeby środowisk emigracyjnych i kombatanckich, względnie rozmaitych instytucji państwowych, np. w sferze historycznej dyplomacji.

W WBN Centrali BEP realizowane są dwa projekty. Celem pierwszego jest opracowanie nowego (poprawionego i uzupełnionego) wydania fundamentalnego zbioru dokumentów *Armia Krajowa w dokumentach*, wydanego pierwotnie nakładem Studium Polski Podziemnej w Londynie. Koordynatorem jest dr hab. Waldemar Grabowski (Centrala BEP). Jest to wspólne przedsięwzięcie ze Studium Polski Podziemnej w Londynie. Od 2015 r. jako trzecia instytucja partnerska dołączyło Centralne Archiwum Wojskowe. Bliska finału jest sprawa włączenia do prac nad projektem Archiwum Akt Nowych.

W nowym wydaniu w szerokim zakresie zostaną uwzględnione dokumenty znajdujące się nie tylko w zbiorach Studium Polski Podziemnej, ale także dokumenty przechowywane m.in. w Instytucie Józefa Piłsudskiego w Ameryce, Instytucie Pamięci Narodowej, Centralnym Archiwum Wojskowym, Archiwum Akt Nowych, Bibliotece Narodowej, Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich. W listopadzie 2015 r. ukazał się drukiem tom I nowego wydania (1070 stron). Prowadzone są kwerendy w archiwach krajowych oraz zagranicznych (głównie Londyn) do kolejnych tomów. Obecnie trwa opracowanie merytoryczne tomu II nowego wydania. W połowie roku 2016 tom II powinien zostać przekazany do Wydziału Wydawnictw IPN.

Drugi projekt realizowany w Centrali BEP ma charakter współpracy zespołu historyków z IPN i Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (UKSW) w Warszawie z Rosyjskim Państwowym Archiwum Historii Najnowszej (rosyjski skrót RGANI). Koordynatorem projektu jest dr Władysław Bułhak (Centrala BEP). Trwają prace nad trzema tomami źródeł dotyczących stosunków polsko-sowieckich w latach 1953–1965 (od śmierci Józefa Stalina do początków rządów Leonida Breżniewa), pozyskanych w ramach kwerend w RGANI. Mają się one ukazać, zgodnie z pierwotnymi ustaleniami ze stroną rosyjską, jako wydawnictwo dwujęzyczne. Pierwszy tom będzie dotyczył aspektów międzynarodowych stosunków sowiecko-polskich (redaktor prowadzący dr Władysław Bułhak, Centrala BEP, współpraca Mateusz Sokulski, IH UWr), drugi – sytuacji wewnętrznej w Polsce z perspektywy Moskwy (redaktor prowadzący dr Piotr Gontarczyk, Centrala BEP, współpraca Paweł Tomasik, Centrala BUiAD), wreszcie trzeci – współpracy gospodarczej i wojskowej (redaktorzy prowadzący dr hab. Bohdan Musiał, dr Jan Szumski, obydwaj UKSW). Planowany jest towarzyszący wydawnictwu źródłowemu tom studiów rysujący szerszy kontekst owych stosunków, napisanych przez badaczy z kraju i z zagranicy. W 2015 r.zasadniczo ukończono prace polegające na merytorycznym sprawdzeniu tłumaczenia dokumentów wytypowanych do publikacji, opatrywaniu ich metryczkami, a także aparatem edytorskim i naukowym. Pierwszy tom z serii powinien się ukazać w 2016 r. (jeśli nie wystąpią nieprzewidziane problemy związane z dwujęzycznym charakterem wydawnictwa).

W OBEP Gdańsk jest realizowany OPB „Regionalne ośrodki władzy w woj. gdańskim", którego koordynatorem jest dr Daniel Wicenty. Oprócz niego w projekcie uczestniczą: dr hab. Grzegorz Berendt, dr Piotr Brzeziński, Arkadiusz Kazański, Piotr Szubarczyk, Marcin Węgliński oraz Daniel Gucewicz z OBUiAD Gdańsk. Projekt zakłada powstanie serii studiów poświęconych wybranym instytucjom władzy komunistycznej z dawnego województwa gdańskiego. W zbiorze znajdą się następujące teksty: *Komitet Miejski PZPR w Pruszczu Gdańskim podczas kryzysów politycznych (Październik '56, Grudzień '70, Sierpień '80)* (P. Brzeziński), *Struktury OPZZ w województwie gdańskim* (A. Kazański), *System gdańskiej nomenklatury: wstępna systematyzacja pola badawczego* (D. Wicenty), *Czystki kadrowe w samorządzie terytorialnym na terenie powiatu morskiego w 1948 r.* (G. Berendt), *„Wyzwolenie" Starogardu i powiatu starogardzkiego 1945–1948* (P. Szubarczyk) oraz *Wydział ds. Wyznań PWRN/UW w Gdańsku (1950–1989)* (D. Gucewicz). Uczestnicy przygotowali wstępne wersje tekstów lub też są bliscy ich ukończenia. W pierwszym kwartale

2016 r. opracowanie zostanie przesłane do recenzji. Obok głównej ścieżki projektu pracownicy gdańskiego OBEP (K. Nawrocki, M. Węgliński i K. Filip) wraz z trójką innych badaczy w ramach OPB zaangażowali się w przygotowanie albumu *Śladami zbrodni w województwie gdańskim 1945–1956* (opracowanie po recenzjach, druk w pierwszym kwartale 2016 r.).

W OBEP Katowice realizowane są dwa OPB. Projekt „Kwestie narodowościowe na Górnym Śląsku w latach 1914–1945" jest poświęcony przedstawieniu wybranych aspektów narodowościowych przewartościowań na Górnym Śląsku w newralgicznym dla niego czasie. Jego koordynatorem jest dr Grzegorz Bębnik, a uczestnikami są dr Tomasz Kurpierz i Sebastian Rosenbaum. Część zaplanowanych zadań została już wykonana, do projektu zaś dołączył kolejny uczestnik Grzegorz Bębnik, koordynator projektu, który po wydaniu monografii *Sokoły kapitana Ebbinghausa. Działania Sonderformation Ebbinghaus w 1939 r*. podjął prace badawcze nad działaniami polskiego podziemia na Górnym Śląsku w okresie II wojny światowej, a Tomasz Kurpierz pracuje nad monografią Henryka Sławika, toteż formuła projektu znacznie się poszerzła o wątki polityczne i społeczne. Efekty naukowe zostały upowszechnione w kilku publikacjach popularnonaukowych i wykładach.

Drugi OPB realizowany przez OBEP Katowice „Polityka, gospodarka i społeczeństwo w województwie śląskim/katowickim w latach 1945–1990", koordynowany przez dr. Adama Dziubę, ma dużo bardziej rozbudowany charakter. Aktywność badawcza uczestników projektu wiąże się z wieloma aspektami funkcjonowania województwa śląskiego/katowickiego w PRL. Współpraca, polegająca na wymianie danych bibliograficznych, źródłowych oraz własnych ustaleń, nie jest ukierunkowana na stworzenie jednolitej syntezy. Część uczestników projektu prowadzi nadal kwerendy w literaturze przedmiotu i materiałach archiwalnych (opóźnienia są efektem skupienia się na centralnych projektach badawczych). Cząstkowe wyniki uzyskał Dariusz Węgrzyn, kontynuując rozpoczęte wcześniej prace badawcze nad zagadnieniem deportacji Górnoślązaków do ZSRS. W 2105 r. wraz z Sebastianem Rosenbaumem zredagował i wydał dwie publikacje na ten temat oraz współorganizował międzynarodową konferencję naukową „Pod czerwoną gwiazdą. Aspekty sowieckiej obecności w Europie Środkowo-Wschodniej w 1945 r." Adam Dziuba ukończył pisanie monografii PPR w województwie śląskim i studium na temat życia politycznego i społecznego w Rybniku w czasach Polski Ludowej.

W OBEP Kraków i Delegaturze w Kielcach realizowany jest OPB „Władza i społeczeństwo w Małopolsce i na ziemi świętokrzyskiej 1945–1989/1990", koordynowany przez dr. hab. Filipa Musiała. Zgodnie z przedstawioną koncepcją prowadzono prace w ramach trzech ścieżek „Władza i społeczeństwo w Małopolsce", „Władza i społeczeństwo na ziemi świętokrzyskiej" oraz „Lokalny aparat władzy wobec Kościoła katolickiego". W ramach projektu wydane zostały publikacje Wojciecha Paduchowskiego, *Nowa Huta nieznana i tajna. Działalność Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego i Milicji Obywatelskiej w Nowej Hucie (1949–1956)*; Marii Żychowskiej, *Represje komunistyczne w Tarnowskiem 1945–1956*, t. 2, *Brzesko i powiat brzeski*; *Komunistyczny aparat represji wobec Prowincji Polskiej Dominikanów* (redakcja: Marek Miławicki, Michał Wenklar). Do druku skierowano publikacje Józefa Mareckiego, *Represje wobec osób duchownych i zakonnych na terenie woj. krakowskiego 1944–1975. Leksykon biograficzny*, t. 2 oraz Marii Żychowskiej, *Represje komunistyczne w Tarnowskiem 1945–1956*, t. 3: *Dąbrowa Tarnowska i powiat dąbrowski*. W ramach OPB kontynuowano prace nad monografiami *Polskie Stronnictwo Ludowe na Kielecczyźnie w latach 1945–1949*; *Drugi obieg wydawniczy w Krakowie w latach 1976–1990*; *Kierownicze struktury „Solidarności" w Małopolsce 1980–1981* oraz tomem źródeł dotyczących krakowskiego środowiska literackiego i oddziału Związku Literatów Polskich. Prowadzono wstępne prace redakcyjne (wspólnie z ks. prof. J. Mareckim) nad tomem pokonferencyjnym *Sen o wolności i głód nadziei*. Trwały również prace związane z przygotowaniem kolejnych tomów opracowania *Represje wobec osób duchownych i zakonnych na terenie woj. krakowskiego 1944–1975*. Przygotowywano II konferencję poświęconą duszpasterstwom środowiskowym archidiecezji krakowskiej w latach 1945–1989 (wspólnie z ks. prof. J. Mareckim), która odbędzie się w maju 2016 r.

W OBEP w Lublinie realizowany jest OPB „Dzieje Lubelszczyzny 1944–1956", w którym uczestniczy większość pracowników OBEP, a którego prace koordynuje dr Tomasz Osiński. Projekt przewiduje opisanie życia politycznego, społecznego, gospodarczego i kulturalnego Lubelszczyzny w latach 1944–1956 w dwutomowym wydawnictwie. Wszyscy autorzy złożyli teksty do recenzji, recenzenci sugerują przekazanie wszystkich artykułów do prac redakcyjnych, rozpoczęto redakcję językową. W tomie znajdą się teksty: *Gospodarka*, *Grupy wykluczone (ziemianie, kapitaliści, kupcy)*, *Ukraińskie podziemie na Lubelszczyźnie 1944–1947*, *Oficjalne organizacje młodzieżowe na Lubelszczyźnie w latach 1944–1956*, *Formy oporu mieszkańców Lubelszczyzny w latach 1944–1956*, *PPR–PZPR na Lubelszczyźnie 1944–1956*, *Chłopi na Lubelszczyźnie 1944–1956*, *Robotnicy na Lubelszczyźnie 1944–1956*, *Podziemie niepodległościowe na Lubelszczyźnie w latach 1944–1956*, *Żydzi na Lubelszczyźnie 1944–1956* oraz tekst na temat urzędów bezpieczeństwa, KBW i wojska na Lubelszczyźnie.

W OBEP w Poznaniu realizowane są dwa OPB. Pierwszy z nich to „Teoretyczne i metodologiczne problemy badania najnowszej historii Polski", koordynowany przez prof. Krzysztofa Brzechczyna, w którym uczestniczy jeszcze dr Agnieszka Kuligowska. Jego celem jest rozpoznanie metodologicznych i teoretycznych problemów pojawiających się w badaniu najnowszej historii Polski lat 1944–1989. Wyjściową hipotezą projektu jest założenie o podwójnym uwikłaniu historiografii: ideowo-społecznym i teoretyczno-metodologicznym. Konstatacja powyższa skłania do poszukiwania i analizy nowych perspektyw teoretycznych. W 2015 r. cel ten zrealizowany został przez organizację dyskusji panelowej *Jak pisać historię? Dorobek naukowy Instytutu Pamięci Narodowej na tle historiografii dziejów najnowszych*.

Celem drugiego projektu „Ziemiaństwo polskie w XX wieku", którego koordynatorem jest dr Agnieszka Łuczak, jest uzupełnienie stanu wiedzy na temat ziemiaństwa, a szczególnie jego sytuacji po 1939 r. wobec przemian społecznych i politycznych spowodowanych przez komunizm i nazizm na ziemiach polskich. Projekt ten dotyczy zasadniczo lat 1918–1990, jednak w uzasadnionych merytorycznie przypadkach może wykraczać poza daty skrajne. W projekcie uczestniczą Barbara Słomińska i Aleksandra Pietrowicz (obydwie OBEP Poznań), dr Tomasz Osiński (OBEP Lublin), a także dr Marcin Chorązki (OBEP Kraków) i dr Elżbieta Jakimek-Zapart (OBL Kraków). Najważniejszym osiągnięciem było zorganizowanie międzynarodowej konferencji naukowej pt. „Ziemiaństwo polskie na emigracji po 1939 r." we współpracy z Polskim Towarzystwem Ziemiańskim, Fundacją im. Raczyńskich przy Muzeum Narodowym w Poznaniu. Konferencja została zorganizowana wspólnie z CPB „Polska emigracja polityczna 1939–1990". Była to trzecia z cyklu konferencji poświęconych tematyce polskiego ziemiaństwa, w którego ramach organizatorzy starają się poruszać najważniejsze problemy dotyczące badania tej grupy społecznej w XX w. oraz poddać analizie i dyskusji najważniejsze zjawiska i procesy związane z jej dziejami. Celem konferencji było przede wszystkim zaprezentowanie obecnego stanu wiedzy oraz sformułowanie postulatów badawczych związanych z funkcjonowaniem ziemiaństwa polskiego na emigracji po 1939 r.

W OBEP Rzeszów trwają prace w ramach dwóch OPB. Pierwszy z nich – „Represje wobec Kościołów katolickich Metropolii Lwowskich w latach 1939–1950", którego głównym celem jest ukazanie represji z okresu okupacji niemieckiej (z lat 1939–1944) oraz komunistycznych (zarówno dokonanych przez organy państwowe ZSRS, jak również komunistycznej Polski) wobec duchowieństwa, osób konsekrowanych oraz wiernych na terenach Metropolii Lwowskiej Obrządku Łacińskiego, Metropolii Halicko-Lwowskiej Obrządku Greckokatolickiego oraz Archidiecezji Lwowskiej Obrządku Ormiańskokatolickiego. W ramach projektu zorganizowano okolicznościową sesję poświęconą abp. Ignacemu Tokarczukowi, opublikowano książkę *Kościół katolicki w Europie Środkowo-Wschodniej w obliczu dwóch totalitaryzmów 1917–1990*, t. 1, (redakcja ks. Józef Wołczański, Mariusz Krzysztofiński) oraz oddano do druku pracę ks. Marcina Kapłona, *Diecezja przemyska w latach 1944–1964*. Ponadto w Dortmundzie wspólnie z Polską Misją Katolicką w Luksemburgu zorganizowano otwarcie wystawy „Arcybiskup Ignacy Tokarczuk – Kościół, władza, opór społeczny" (wersja francusko- i niemieckojęzyczna).

Drugi OPB, realizowany przez OBEP Rzeszów – „Osobowy wykaz ofiar konfliktu ukraińsko-polskiego 1939–1948", zakłada opracowanie oraz upublicznienie w formie wydawnictw oraz internetowej bazy danych ofiar konfliktu. Każdej ofierze przypisana jest odrębna metryka (rekord) z pełnymi danymi osobowymi, pozycją społeczną, okolicznościami i sprawcami śmierci oraz odsyłaczami do źródeł i literatury. Wykazem zajmuje się dwóch pracowników OBEP IPN Rzeszów oraz osoby spoza IPN. Według stanu na 30 grudnia 2015 r. w komputerowej bazie znajdują się metryki 5572 osób z dziewięciu powiatów województwa rzeszowskiego oraz jednego powiatu województwa lubelskiego (biłgorajski). Obecnie do bazy danych wprowadzane są nowe metryki, jak również weryfikowane są dane znajdujące się już w bazie. Podjęto również poszukiwania miejsc pogrzebania osób zaginionych.

W OBEP Warszawa realizowane są trzy OPB. Pierwszy z nich, „Warszawa nie?pokonana", jest poświęcony najnowszej historii Warszawy w latach 1944–1989. Jego prace koordynuje dr Tomasz Łabuszewski. Założeniem programu jest opisanie form działalności oporowej i niezależnej w Warszawie, działalności aparatu bezpieczeństwa ukierunkowanej na ich zwalczanie; badania obejmują okres od 1944 do 1989 r. Sformułowanie ww. programu wynika z ukierunkowania badań naukowych OBEP IPN w Warszawie na stolicę kraju i województwo mazowieckie. W 2015 r. opublikowano trzy pozycje: Bartłomiej Noszczak, *Etos gniewu. Antykomunistyczne organizacje młodzieżowe w Warszawie (1944–1989)*, Tadeusz Ruzikowski, *Międzyzakładowy Robotniczy Komitet „Solidarności"*, Patryk Pleskot, *Miasto śmierci. Pytania o morderstwa polityczne popełnione w Warszawie (1956–1989)*. Trwały prace nad kolejnymi pozycjami na różnym etapie zaawansowania: *Działalność Komitetu Warszawskiego KPRP/KPP (1918–1938)* (Elżbieta Kowalczyk), *Służba Bezpieczeństwa KMO/KS MO w Warszawie 1956–1970* (Tadeusz Ruzikowski), *Kluby studenckie w Warszawie* (Konrad Rokicki), *Ślepa (czerwona) uliczka. Stołeczne struktury Ministerstwa Informacji i Propagandy (1944–1947)* oraz *Komitet Helsiński w Warszawie (1982–1989)* (obie Patryk Pleskot), *Ekspozytura Urzędu Śledczego PKB »Start«. Powstanie – działanie – proces sądowy* (Robert Spałek), *Czerwona mapa Warszawy* (Tomasz Łabuszewski, Marcin Łaszczyński, Monika Bielak) oraz prace nad nowym tematem: dziejami warszawskiej prowincji Towarzystwa Jezusowego w okresie rządów komunistycznych (Bartłomiej Noszczak).

Dwa kolejne warszawskie OPB – „Mazowsze i Podlasie w ogniu 1944–1956" i „Dopalanie Kresów" – koordynowane przez Kazimierza Krajewskiego, są merytorycznie pokrewne, mają też charakter uzupełniający w stosunku do CPB „Aparat bezpieczeństwa w walce z podziemiem politycznym i zbrojnym 1944–1956" (koordynowanego przez dr. Tomasza Łabuszewskiego). Badania w ramach OPB „Mazowsze i Podlasie w ogniu 1944–1956" obejmują działalność struktur niepodległościowych, funkcjonowanie komunistycznego aparatu władzy (PPR oraz aparatu represji), zwalczanie podziemia i legalnej opozycji przez aparat represji, relacje pomiędzy Kościołem i władzami komunistycznymi oraz inne obszary życia społecznego w poszczególnych powiatach. Stałym elementem jest też próba sporządzenia listy strat osobowych danego powiatu powstałych w wyniku działalności aparatu represji. W projekcie prócz pracowników OBEP IPN w Warszawie uczestniczą historycy z lokalnych ośrodków badawczych na Mazowszu i Podlasiu. Docelowym rezultatem cyklu „powiatowego" jest przygotowanie obszernej syntezy – monografii *Podziemie niepodległościowe na terenie b. Obszaru Warszawskiego AK w latach 1944–1956* autorstwa Kazimierza Krajewskiego i Tomasza Łabuszewskiego. W 2015 r. zakończono redakcję wewnętrzną tomu *Powiat Ostrów Mazowiecka w pierwszej dekadzie rządów komunistycznych* (Kazimierz Krajewski), trwają prace nad tomem poświęconym powiatowi Ciechanów i monografią dotyczącą Inspektoratu AK-DSZ-WiN Radzyń Podlaski. Drugi OPB „Dopalanie Kresów" jest poświęcony badaniom nad najnowszą historią ziem utraconych przez Polskę od lat międzywojennych po czasy współczesne (z głównym naciskiem jednak na okres okupacji niemieckiej i okres powojenny). Obiektem zainteresowania badawczego jest polski ruch niepodległościowy w województwach pół-

nocno-wschodnich II RP. Główne cele badawcze polegają na uzyskaniu obrazu północno-wschodnich terenów II RP w okresie okupacji przez dwa systemy totalitarne – hitlerowski i komunistyczny. W 2015 r. opublikowano pracę *„Szlakiem Narbutta". Organ Sił Zbrojnych Ziemi Lidzkiej – Gazeta Ziemi Lidzkiej (1943–1945)* (Kazimierz Krajewski), trwa redagowanie wspomnień E. Polanowskiego „Wojtka" z IV/77 pp AK (Kazimierz Krajewski) oraz monografiią *Inspektoratu Grodzieńskiego AK-AKO-WiN* (Tomasz Łabuszewski).

4.1.3. Konferencje naukowe i popularnonaukowe

Konferencje naukowe i popularnonaukowe są jedną z najważniejszych sfer aktywności naukowej i edukacyjnej pracowników IPN. W 2015 r. centrala IPN oraz oddziały zorganizowały 53 międzynarodowe, ogólnopolskie i regionalne konferencje naukowe oraz 23 seminaria i sesje o charakterze popularnonaukowym. Część konferencji została nagrana i jest systematycznie udostępniania na kanale IPNtv. Dzięki temu są lepiej dostępne dla zainteresowanych.

Centrala IPN zorganizowała m.in. we wrześniu 2015 r. w Warszawie konferencję „Po jednej i drugiej stronie linii Ribbentrop–Mołotow. Niemiecka i sowiecka okupacja ziem polskich lat 1939–1941 w porównaniu", w październiku 2015 r. we współpracy z Instytutem Historii Polskiej Akademii Nauk konferencję „Historia zdrowia i choroby w Europie Środkowo-Wschodniej po 1945 r.", a we współpracy z Instytutem Literackim w Paryżu oraz Instytutem Historii Uniwersytetu Łódzkiego konferencję „»Zeszyty Historyczne« z perspektywy półwiecza". Duże znaczenie naukowe miały również konferencje „Gospodarcza żelazna kurtyna. Część II: Pieniądz i systemy finansowe", zorganizowana (17–18 listopada 2015 r.) przy udziale Katedry Historii Gospodarczej i Społecznej Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, konferencja „Nie tylko »Po prostu«. Prasa w PRL w dobie »odwilży« (1955–1958)" (23–24 listopada 2015 r.) oraz „W cieniu zimnej wojny. Terroryzm krajowy i międzynarodowy w byłych państwach komunistycznych" (8–9 października 2015 r.), która odbyła się w Woli Chojnata.

Oddział IPN w Łodzi we współpracy z Niemieckim Instytutem Historycznym zorganizował m.in. międzynarodową konferencję „Łódź w Kraju Warty (1939–1945). Nowe perspektywy badawcze" (12–13 lutego 2015 r.) oraz konferencję „Tropem wilczym. O micie Żołnierzy Wyklętych" (12 marca 2015 r.). Oddział IPN w Krakowie razem z Muzeum Historycznym Miasta Krakowa, Żydowskim Muzeum Galicja oraz Instytutem Judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego przygotował międzynarodową konferencję „Elity i przedstawiciele społeczności żydowskiej podczas II wojny światowej (1939–1945)" (27–29 października 2015 r.) oraz konferencję „Semantyka historyczna. Narzędzie opisu historii, czy narzędzie polityki?" (20 listopada 2015 r.), której współorganizatorem był Instytut Politologii Akademii Ignatianum w Krakowie. Konferencje: „Nadzorcy. Ludzie i struktury władzy odpowiedzialni za działania wobec środowisk twórczych, naukowych i dziennikarskich" (2–4 września 2015 r.), „Granica szeroko zamknięta. Polityczne, prawne i społeczne aspekty ucieczek z Polski Ludowej" (22–24 września 2015 r.) oraz „Aparat śledczy RBP, MBP i MSW w latach 1944–1990" zostały zorganizowane przez Oddział IPN w Szczecinie. Z kolei poznański IPN przygotował interdyscyplinarną konferencję naukową „Muzyka w PRL" (18––20 listopada 2015 r.), międzynarodową konferencję „Ziemiaństwo polskie na emigracji po 1939 r." (28–30 października 2015 r., razem z Polskim Towarzystwem Ziemiańskim i Fundacją im. Raczyńskich przy Muzeum Narodowym w Poznaniu) oraz wspólnie z Instytutem Historii Uniwersytetu Adama Mickiewicza konferencję „Komitet Wojewódzki PZPR w Poznaniu 1948–1990" (31 stycznia 2015 r.). Oddział IPN w Lublinie zorganizował m.in. międzynarodową konferencję „Chadecja i Unia Europejska – Polska, Europa Środkowa, Europa" (5–6 maja 2015 r.), we współpracy z Fundacją Konrada Adenauera, oraz konferencję „»Ojczyzna obrońcy swemu«. Weterani i kombatanci jako zjawisko społeczno-polityczne w Polsce w XX w." (25–27 listopada 2015 r.). Oddział IPN w Białymstoku zorganizował dwie konferencje międzynarodowe: „Poszukiwanie

i identyfikacja ofiar zbrodni systemów totalitarnych. Doświadczenia polskie w kontekście europejskim" (25–26 czerwca 2015 r.) oraz „Od »Vixdum Poloniae unitas« do »Totus Tuus Poloniae populus«. Wileńska prowincja kościelna w latach 1925–1992" (18–21 października 2015 r.). Oddział IPN w Gdańsku zorganizował dwie konferencje ogólnopolskie „Nadzieja, apatia i zwycięstwo? Wokół NSZZ »Solidarność«" (10 grudnia 2015 r.), związaną z obchodami 15-lecia IPN, oraz konferencję „Piłka nożna i kibice w PRL-u na przełomie lat 80. i 90." (25–27 maja 2015 r.) w Gniewinie. Oddział IPN w Warszawie przygotował m.in. konferencje: „W imieniu Polski Walczącej. Porządek publiczny i bezpieczeństwo w okupacyjnej Warszawie" (26 listopada 2015 r.), „Armia Krajowa na Kresach Wschodnich" (28 września 2015 r., Kadzidło) oraz „Podlaska tożsamość w XIX i XX wieku w perspektywie historycznej i kulturowo-społecznej" (7–8 maja 2015 r., we współpracy z Urzędem Miejskim Białej Podlaskiej). Oddział IPN we Wrocławiu zorganizował dwie ogólnopolskie konferencje naukowe: „Propaganda w PRL i NRD – tematy, instytucje, kampanie" (22–23 października 2015 r.) oraz „Od nadziei do niepodległości. NSZZ »Solidarność« 1980–1989/90" (16–18 września 2015 r., współorganizowana przez Centralę BEP w Warszawie). Oddział IPN w Katowicach zorganizował m.in. konferencje: „Deportacje do ZSRS z ziem polskich 1944/1945 r. Perspektywa porównawcza" (16 lutego 2015 r.), „Pod czerwoną gwiazdą. Aspekty sowieckiej obecności w Europie Środkowo-Wschodniej w 1945" (11–12 czerwca 2015 r.), „High-Tech za żelazną kurtyną. Elektronika, komputery i systemy sterowania w PRL" (23–24 kwietnia 2015 r.) oraz konferencję „Więcej niż partia. PZPR a polityka, gospodarka i społeczeństwo 1948–1990" (15–16 października 2015 r.).

Pełny wykaz konferencji, sesji naukowych i popularnonaukowych znajduje się w załączniku nr 4.

4.1.4. Ekspertyzy

W roku sprawozdawczym duża część ekspertyz przygotowywanych w Centrali BEP dotyczyła problematyki okupacji niemieckiej. Wśród nich można wyróżnić ekspertyzę Tomasza Sudoła dla Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych w sprawie obozów w Erkner, Reinickendorf oraz Weissensee. Pracownicy OBEP przygotowali sporo ekspertyz związanych z tzw. pomnikami wdzięczności. Maciej Korkuć (OBEP Kraków) opracował zestaw pism z uzasadnieniem merytorycznym w sprawie usunięcia tablicy poświęconej „utrwalaniu władzy ludowej" w Wadowicach na budynku dawnych koszar 12. pp do wojewody małopolskiego, do właściciela budynku Promotor Sp z o.o., do wojewódzkiego konserwatora zabytków i do ROPWiM w Warszawie, a także pisma z uzasadnieniem merytorycznym do starosty powiatu mieleckiego (marzec 2015 r.) w sprawie likwidacji pomnika gloryfikującego Armię Czerwoną, wystawionego przed budynkiem obecnej siedziby Rady Powiatu. Paweł Knap (OBEP Szczecin) wykonał ekspertyzy dotyczące ewentualnych pozostałości komunistycznych w nazwach ulic w Stargardzie Szczecińskim oraz gminie Mielno. Wojciech Muszyński (OBEP Warszawa) wystąpił w charakterze rzeczoznawcy na procesie osób oskarżonych o „zbezczeszczenie" pomnika Polsko-Sowieckiego Braterstwa Broni w Warszawie oraz wykonał ekspertyzę dla Komendy Miejskiej Policji w Przemyślu dotyczącą symboliki ukraińskiego ruchu nacjonalistycznego i jego antypolskiego charakteru. Tomasz Ceran (OBEP Gdańsk) na wniosek burmistrza Chojnic opracował treści napisu tablicy pamiątkowej dotyczącej zbrodni niemieckich dokonanych na Polakach w latach 1939–1945 na Polach Igielskich w Chojnicach, a Krzysztof Osiński (OBEP Gdańsk) przygotował na wniosek Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego treść napisu tablicy pamiątkowej poświęconej działaczom opozycji antykomunistycznej osadzonym w okresie stanu wojennego w Ośrodku Odosobnienia w Potulicach. Artur Brożyniak (OBEP Rzeszów) sporządził listę mieszkańców Dylągowej – ofiar II wojny światowej i zbrodni ukraińskich nacjonalistów na rzecz Podkarpackiego Komitetu Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Rzeszowie, ekspertyzę dotyczącą mogiły zbiorowej na cmenta-

rzu greckokatolickim w Sufczynie dla Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie oraz ekspertyzę dotyczącą zmiany treści inskrypcji pomnika milicjantów w Tyrawie Wołoskiej poległych w walkach z UPA na rzecz Podkarpackiego Komitetu Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Rzeszowie i Wójta Gminy Tyrawa Wołoska. Joanna Żelazko (OBEP Łódź) sporządziła opinię na temat historii i działalności Komisji Specjalnej do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym dla Sądu Okręgowego w Łodzi (IV Wydział Karny), a Adam Puławski (OBEP Lublin) na wniosek Wójta Gminy Dębowa Kłoda ekspertyzę na temat zbrodni popełnionej przez hitlerowskich okupantów na mieszkańcach miejscowości Białka k. Parczewa 7 grudnia w 1942 r. Oprócz tego pracownicy BEP i OBEP przeprowadzili liczne ekspertyzy związane z wnioskami o nadanie Krzyża Wolności i Solidarności.

4.1.5. Dotacje dla podmiotów zewnętrznych; nadzór nad projektami naukowymi realizowanymi przez podmioty zewnętrzne

W okresie sprawozdawczym wspierano nadal dwa projekty naukowe i dokumentacyjne. W 2015 r. realizacja programu „Index Polaków zamordowanych i represjonowanych za pomoc Żydom w okresie II wojny światowej" spoczywała częściowo na podmiocie zewnętrznym, to jest Fundacji Instytut Studiów Strategicznych w Krakowie. W 2015 r. przeprowadzono kwerendy w archiwach i instytucjach zagranicznych (Archiwum Studium Polski Podziemnej i Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie, Zentrale Stelle der Landesjustizverwaltungen zur Aufklärung nationalsozialistischer Verbrechen- Bundesarchiv Oddział zamiejscowy w Ludwigsburgu, Archiwum Państwowe Obwodu Tarnopolskiego, Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie) oraz w archiwach polskich: w Żydowskim Instytucie Historycznym (ŻIH) w Warszawie i Archiwum Państwowym w Krakowie, w Archiwum Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau, także przesłuchano relacje ze zbiorów USC Shoah Foundation Visual History Archive i przeanalizowano pod kątem projektu księgi pamięci oraz wybrane tytuły literatury anglo- i niemieckojęzycznej. W wyniku wspomnianych kwerend wytypowano 395 przypadków represji Polaków za pomoc ludności żydowskiej. Ponadto opracowano 170 przypadków represji celem ich publikacji w kolejnych tomach „Rejestru faktów represji na obywatelach polskich za pomoc ludności żydowskiej w okresie II wojny światowej".

Drugie z wspieranych przez IPN przedsięwzięć stanowiła kontynuacja projektu „Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką 1939–1945", realizowanego w latach 2006–2012. W swojej fazie realizowanej w latach 2013–2015 nosiła ona tytuł „Pozyskiwanie, weryfikacja i scalanie informacji celem uzupełnienia istniejącej komputerowej, imiennej bazy danych obejmującej obywateli państwa polskiego poddanych represjom pod okupacją niemiecką w latach 1939–1945", a jej wykonawcą była Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie. Prace ze trony IPN nadzorowała komisja ekspertów na czele z dr. hab. Waldemarem Grabowskim (Centrala BEP). W roku 2015 do komputerowej bazy projektu zostały dodane 688 292 osoby represjonowane. Aktualna faza projektu zakończyła się w roku 2015. W tym momencie baza projektu zawierała informacje o 4 912 078 ofiarach represji.

4.1.6. Informacje o uzyskanych stopniach naukowych

Pracownicy prowadzący badania naukowe systematycznie podnoszą swoje kwalifikacje, o czym świadczą uzyskiwane przez kolejne osoby stopnie i tytuły naukowe. W 2015 r. jeden pracownik otrzymał nominację profesorską: prof. dr hab. Igor Hałagida z OBEP Gdańsk. Czterech badaczy otrzymało stopień doktora habilitowanego: dr Krzysztof Kaczmarski z OBEP Rzeszów (jednostka nadająca stopień: Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), dr Sławomir Łukasiewicz z OBEP Lublin (jednostka nadająca stopień: Instytut Studiów Politycznych Polskiej Aka-

demii Nauk), dr Patryk Pleskot z OBEP Warszawa (jednostka nadająca stopień: Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk) oraz Elżbieta Rączy z OBEP Rzeszów (jednostka nadająca stopień: Uniwersytet Rzeszowski).

Stopień doktorski nadano: Dominikowi Krysiakowi z Delegatury IPN w Olsztynie (jednostka nadająca stopień: Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie), Adamowi Sitarkowi z OBEP w Łodzi (jednostka nadająca stopień: Wydział Filozoficzno-Historyczny Uniwersytetu Łódzkiego), Arkadiuszowi Kutkowskiemu z delegatury IPN w Radomiu (jednostka nadająca stopień: Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk), Martynie Grądzkiej-Rejak z OBEP Kraków (jednostka nadająca stopień: Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie), Mirosławowi Surdejowi z OBEP Rzeszów (jednostka nadająca stopień: Uniwersytet Rzeszowski), a także: Mariuszowi Sawie (jednostka nadająca stopień: Wydział Nauk Humanistycznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II), Justynie Dudek (jednostka nadająca stopień: Wydział Nauk Humanistycznych katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II) – wszyscy OBEP Lublin, Andrzejowi Sznajderowi (jednostka nadająca stopień: Wydział Socjologiczno-Historyczny Uniwersytetu Rzeszowskiego).

W 2015 r. stopień doktorski uzyskali następujący pracownicy pionu archiwalnego: Anna Maria Adamus (jednostka nadająca stopień: Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN), Marcin Majewski (jednostka nadająca stopień: Instytut Studiów Politycznych PAN), Aneta Nisiobęcka (jednostka nadająca stopień: Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW), Paweł Nowatkiewicz (jednostka nadająca stopień: Wydział Nauk Historycznych i Społecznych UKSW) – wszyscy BUiAD Centrala, Tomasz Ceglarz z OBUiAD Poznań (jednostka nadająca stopień: Instytutu Historii UAM w Poznaniu), Bartosz Kruk z OBUiAD Wrocław (jednostka nadająca stopień: Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego),

Agnieszka Przewłoka – OBUiAD Katowice (jednostka nadająca stopień: Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego).

Stopień doktorski uzyskał także pracownik pionu lustracyjnego Daniel Czerwiński z OBL Gdańsk (jednostka nadająca stopień: Wydział Historyczny Uniwersytetu Gdańskiego).

4.1.7. Letnia Szkoła Historii Najnowszej i Zimowa Szkoła Historii Najnowszej

W marcu 2015 r. w Jaworowym Dworze k. Zakroczymia odbyła się po raz czwarty Zimowa Szkoła Historii Najnowszej, z kolei we wrześniu 2015 r. w Radziejowicach k. Warszawy po raz dziewiąty zorganizowano Letnią Szkołę Historii Najnowszej. Propozycja ta jest skierowana do wyróżniających się doktorantów i studentów starszych lat studiów historycznych i politologicznych, podejmujących w swoich badaniach problematykę związaną z najnowszymi dziejami Polski. Jednym z celów szkoły jest zapoznanie uczestników z metodologią badań nad historią najnowszą, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki źródeł archiwalnych gromadzonych przez IPN. Zajęcia mają charakter wykładów i warsztatów, a każdy z uczestników jest zobowiązany do przygotowania i zaprezentowania dwudziestominutowego referatu na temat własnych planów badawczych lub aktualnie realizowanych prac. Referaty uczestników szkoły są publikowane przez Biuro Edukacji Publicznej w oddzielnej serii wydawniczej.

W zeszłorocznym programie szkoły znalazły się wykłady i warsztaty prowadzone przez znanych i cenionych historyków: prof. Bogdana Chrzanowskiego, prof. Antoniego Dudka, prof. Grzegorza Motykę, prof. Pawła Machcewicza, prof. Johna Micgiela, prof. Andrzeja Paczkowskiego, prof. Wojciecha Roszkowskiego, prof. Rafała Stobieckiego, prof. Dariusza Stolę, dr hab. Bożenę Szaynok, dr. hab. Rafała Wnuka i dr. Andrzeja Zawistowskiego, dyskusje i zajęcia seminaryjne prowadzone przez dr. Łukasza Kamińskiego i dr. Władysława Bułhaka oraz warsztaty (m.in. szkolące umiejętność wystąpień publicznych i nagrywania relacji). Idea szkoły na podobnych zasadach będzie kontynuowana w 2016 r.

4.2. Działalność popularyzatorska i edukacyjna BEP

Działaniami popularyzatorskimi i edukacyjnymi w IPN zajmuje się Wydział Edukacji Historycznej w Centrali BEP, referaty edukacyjne w poszczególnych oddziałowych biurach edukacji publicznej IPN, a także historycy edukatorzy zatrudnieni w delegaturach oddziałów IPN. Wszelkie działania mają na celu przede wszystkim wspieranie kształcenia historycznego Polaków oraz upowszechnianie w różnych formach wiedzy o najnowszej historii Polski w kraju i poza jego granicami. Założone cele BEP realizuje, m.in. prowadząc lekcje, zajęcia muzealne, warsztaty dla nauczycieli, wykłady, seminaria, konwersatoria, konkursy, rajdy; przygotowując wystawy, koncerty, filmy i spoty telewizyjne, prezentacje, przeglądy filmowe, gry planszowe, materiały edukacyjne itp. W każdym miesiącu realizowanych jest co najmniej dwieście inicjatyw skierowanych do szerokiego kręgu odbiorców, w szczególności zaś do środowisk szkolnych, akademickich i kombatanckich w Polsce i poza jej granicami.

Część działań edukacyjnych ma charakter stały i jest regularnie powtarzana w ramach kalendarza wynikającego z cyklu szkolnego oraz cyklu kalendarza rocznic historycznych. Wiele szkół w Polsce i za granicą od lat współpracuje z BEP IPN, bezpośrednio i za pośrednictwem instytucji podległych Ministerstwu Edukacji Narodowej (MEN). Nauczyciele uczestniczą w szkoleniach i warsztatach organizowanych przez BEP, a uczniowie w kolejnych edycjach projektów i konkursów edukacyjnych. Wieloletnia współpraca z BEP IPN z wieloma muzeami, fundacjami i stowarzyszeniami przynosi także wymierne efekty na polu upowszechniania historii najnowszej. W niniejszym sprawozdaniu poświęcono osobne podrozdziały ogólnopolskim i lokalnym projektom edukacyjnym, konkursom historycznym oraz rajdom, grom miejskim i terenowym lekcjom historii.

W 2015 r. wszystkie oddziałowe biura edukacji publicznej w ramach organizowanych z okazji podsumowania 15-lecia IPN wydarzeń prezentowały swój dorobek szerokiej publiczności. Z tej okazji w całej Polsce odbyły się konferencje, seminaria i pikniki historyczne popularyzujące realizowane przez IPN projekty naukowe i edukacyjne.

Wiele wydarzeń organizowanych przez szkoły i inne podmioty (fundacje, stowarzyszenia, kluby historyczne) w Polsce i poza jej granicami odbywało się pod patronatem IPN. Ponadto Biuro Edukacji Publicznej przekazało kilka tysięcy egzemplarzy publikacji IPN z przeznaczeniem na nagrody dla laureatów konkursów historycznych, uczestników rajdów, biegów historycznych oraz uroczystości patriotycznych.

4.2.1. Edukacja historyczna

Biuro Edukacji Publicznej IPN stara się objąć szeroko rozumianą edukacją historyczną jak największą liczbę odbiorców. Edukatorzy współpracują z różnego rodzaju placówkami oświatowymi, z uwzględnieniem szkół i ośrodków dla młodzieży ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi, nauczycielami, wychowawcami oraz placówkami doskonalenia zawodowego pedagogów. Wspierają szkoły w przekazywaniu młodzieży treści wykraczających poza podstawę programową. Organizowane i prowadzone są lekcje, wykłady, warsztaty, konwersatoria, seminaria i zajęcia terenowe związane z miejscami pamięci. Popularność zdobywają debaty oksfordzkie, dyskusje panelowe, biegi uliczne czy inscenizacje i rekonstrukcje historyczne. Prezentowane są wystawy historyczne, którym towarzyszą lekcje, konwersatoria, warsztaty i wykłady. Pracownicy wydziału edukacyjnego przygotowują i prowadzą ogólnopolskie i regionalne konkursy historyczne i projekty edukacyjne dla uczniów, nauczycieli, studentów i dla innych odbiorców, a także różnorodne formy doskonalenia zawodowego nauczycieli. Zajęcia merytoryczne prowadzone są także na zaproszenie innych instytucji edukacyjnych, organizacji pozarządowych i władz samorządowych. Kontynuowana jest ścisła współpraca z polskimi ośrodkami edukacyjnymi oraz kulturalnymi poza granicami kraju, dzięki czemu udaje się przekazywać wiedzę o najnowszej historii Polski nie tylko środowiskom

polonijnym, ale także cudzoziemcom. BEP IPN współpracuje także aktywnie z innymi instytucjami zainteresowanymi popularyzacją historii najnowszej, takimi jak radio, telewizja, prasa, samorządy lokalne, muzea, fundacje, stowarzyszenia, organizacje harcerskie czy stowarzyszenia kombatanckie, starając się odpowiadać na ich potrzeby.

Realizując swą misję, BEP IPN współpracuje z licznymi placówkami muzealnymi (m.in. z Muzeum Powstania Warszawskiego, Muzeum Katyńskim, Muzeum Historii Żydów Polskich „Polin", muzeami w byłych niemieckich obozach koncentracyjnych), krajowymi i zagranicznymi instytucjami podejmującymi stałe lub doraźne działania popularyzujące historię najnowszą, szczególnie w jej aspekcie edukacyjnym (m.in. Stowarzyszeniem „Memoriał", Instytutem Yad Vashem, European Association of History Educators „EUROCLIO", Stowarzyszeniem „Wspólnota Polska", Instytutem Józefa Piłsudskiego w Ameryce (Nowy Jork), organizacjami harcerskimi, Światowym Związkiem Żołnierzy Armii Krajowej, Stowarzyszeniem Rodzina Katyńska). W roku sprawozdawczym współpraca ta dotyczyła przede wszystkim wspólnych przedsięwzięć (wydawnictwa edukacyjne, konferencje metodyczne, projekty, konkursy, wystawy) oraz udziału przedstawicieli IPN jako prelegentów w konferencjach organizowanych przez ośrodki partnerskie.

W 2015 r. jednym z ważniejszych przedsięwzięć, zwiększających możliwości docierania do szerokiego odbiorcy, było tworzenie sieci „Przystanków Historia", wzorowanych na istniejącym od 2006 r. w Warszawie Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia". Za ich pośrednictwem edukatorzy IPN starają się dotrzeć do dorosłych odbiorców, pozostających poza systemem edukacji szkolnej. Zarówno w „Przystankach Historia", jak i we współpracujących z IPN instytucjach odbywają się skierowane do szerokiego odbiorcy działania, takie jak spotkania z cyklu „Krakowska Loża Historii Współczesnej", realizowane pierwotnie w Krakowie i Warszawie, cykl dyskusji podnoszących różne kontrowersyjne kwestie z najnowszych dziejów Polski prowadzonych przez red. Piotra Skwiecińskiego, pokazy filmowe czy promocje książek historycznych.

Istotną nowością jest nawiązanie współpracy z klubami sportowymi, za których pośrednictwem wiedza dotycząca najnowszej historii Polski przekazywana jest kibicom sportowym. Takie działania są podejmowane m.in. w Gdańsku, Warszawie i Krakowie. Szczególne znaczenie w działaniach edukacyjnych miała także 70. rocznica Obławy Augustowskiej. Warto podkreślić, że edukatorzy BEP IPN stale podnoszą kwalifikacje zawodowe, zarówno przez udział w kursach zewnętrznych, jak i wewnętrznych – w tym roku młodzi pracownicy BEP zostali objęci trwającym 56 godzin kursem podnoszącym ich kwalifikacje dydaktyczne.

4.2.2. Współpraca z instytucjami zajmującymi się kształceniem nauczycieli i działania edukacyjne skierowane do nauczycieli

Biuro Edukacji Publicznej IPN od wielu lat stale współpracuje ze strukturami podległymi MEN. Są to przede wszystkim kuratoria, centra doskonalenia nauczycieli oraz ośrodki doradztwa metodycznego.

Kontynuowana jest współpraca z instytucjami zajmującymi się wspieraniem nauczycieli pracujących poza granicami kraju – Ośrodkiem Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą oraz Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli Stowarzyszenia Wspólnota Polska. Ponadto w 2015 r. edukatorzy BEP IPN prowadzili szkolenia dla nauczycieli polonijnych w ramach współpracy z Fundacją Oświata Polska za Granicą.

W 2015 r. utrzymywano podjętą w poprzednich latach współpracę z Yad Vashem. Kolejnych czterech edukatorów wzięło udział w dziesięciodniowych seminariach edukacyjnych w Yad Vashem, wspólnie wypracowano także materiał edukacyjny, poświęcony zagładzie polskich Żydów.

Głównymi odbiorcami oferty edukacyjnej IPN są nauczyciele historii, wiedzy o społeczeństwie, języka polskiego, religii, wiedzy o kulturze, podstaw przedsiębiorczości, a także nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej. W ramach doskonalenia zawodowego organizowano konfe-

rencje, sesje, wykłady, warsztaty i kursy, w tym metodyczne, wśród których ważne miejsce zajmują cykle seminaryjno-warsztatowe. W trakcie konferencji i spotkań regularnie pojawiają się informacje o propozycjach edukacyjnych IPN. Współpraca z doradcami metodycznymi ma charakter stały. Ważną grupą zainteresowaną propozycjami IPN byli nauczyciele zdobywający kolejny stopień awansu zawodowego.

W 2015 r. edukatorzy BEP IPN prowadzili wiele szkoleń metodycznych dla nauczycieli historii oraz kultury języka polskiego w szkołach polonijnych (m.in. w Niemczech, USA i Francji).

Wśród propozycji dla nauczycieli znalazły się:

– prezentacje wydawnictw IPN (m.in. skoroszytu *Na szlakach historii w Małopolsce. Galeria wielkich Polaków* i *Sylwetki wielkich Polaków* zorganizowane przez OBEP IPN Kraków w partnerstwie ze Stowarzyszeniem „Auschwitz Memento" i MSCDN ODN Oświęcim, *Tragedia w cieniu wyzwolenia. Górny Śląsk w 1945 r.* przez OBEP Katowice w RODN w Katowicach, *Szczecin z oddali. Piąta Konferencja Edukacyjna* (OBEP Szczecin);

– cykle lekcji i prelekcji, np. „Pierwsza Solidarność od 1980 r. do stanu wojennego" oraz „Historia najnowsza w grach edukacyjnych IPN" organizowane przez OBEP Białystok;

– konferencje edukacyjne i metodyczne (np. ogólnopolska konferencja „Edukacja w Miejscach Pamięci. Przestrzeń uświadomiona i doświadczona" czy III konferencja Rodziny Szkół Armii Krajowej w Miliczu zorganizowane przez OBEP Wrocław, konferencja edukacyjna „Zasób archiwalny IPN i możliwość jego wykorzystania w pracy edukacyjnej" zorganizowana przez OBEP Rzeszów wspólnie z Podkarpackim Centrum Edukacji Nauczycieli, konferencja edukacyjna inaugurująca projekt „Utracone dziedzictwo – losy ziemian w XX wieku" zorganizowana przez OBEP w Gdańsk, konferencja „Jak uczyć o wojnie. Zagadnienia martyrologiczne w edukacji" zorganizowana przez OBEP Poznań wspólnie z Muzeum Martyrologicznym w Żabikowie; organizowane przez OBEP Kraków: konferencja naukowo-edukacyjna „Repatriacja czy ekspatriacja? Wyjechać czy zostać? Masowe wypędzenia obywateli polskich z ziem wschodnich II Rzeczypospolitej w latach 1944–1959", sesja edukacyjna „Zbrodnia Katyńska, konferencja edukacyjna związana z 70. rocznicą zakończenia II wojny światowej (wspólnie z MCDN ODN Kraków), konferencja edukacyjna „Harcerstwo polskie" (wspólnie z MCDN ODN Tarnów, Tarnowską Inicjatywą Oświatową „e-ducaTIO"), konferencja edukacyjna „Historia mówiona w edukacji historycznej młodego pokolenia Polaków" (wspólnie z MCDN ODN Oświęcim i Państwową Wyższą Szkołą Zawodową im. rtm. Witolda Pileckiego w Oświęcimiu), konferencja edukacyjna „Los więźniów w łagrach stalinowskich" (wspólnie z MCDN ODN Tarnów, Tarnowską Inicjatywą Oświatową „e-ducaTIO"), konferencja „Górny Śląsk 1945 r. Pamięć i historia", zorganizowana przez OBEP Katowice, konferencja popularnonaukowa „Zbrodnia Katyńska" w RODN w Częstochowie zorganizowana przez OBEP Katowice);

– sesje i wykłady dla uczestników Olimpiady Historycznej oraz ich opiekunów (zorganizowane m.in. przez OBEP Gdańsk i Katowice);

– cykle seminaryjno-warsztatowo-wykładowe (np. w ramach projektu „Akademia Historii Najnowszej" przez OBEP Rzeszów i Kraków, seminarium dla nauczycieli „Polskie symbole narodowe" w Krakowie, seminarium dla nauczycieli „Pomorze Gdańskie i obóz Stutthof 1939–1945" z Muzeum Stutthof w Sztutowie i Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku oraz „Zbrodnia Wołyńska 1943–1945" zorganizowane przez OBEP Gdańsk);

– warsztaty dotyczące zagadnień z historii najnowszej Polski i regionu (np. warsztaty metodyczne „Z Solidarnością do wolności" i „Stan wojenny w regionie Pojezierze" zrealizowane przez OBEP Białystok, wspólnie z ODN w Olsztynie i MODN w Ełku, warsztaty dla nauczycieli „Tragedia w cieniu wyzwolenia. Górny Śląsk w 1945 r.", wspólnie z Gliwickim Ośrodkiem Metodycznym, i warsztaty dla nauczycieli nt. tragedii górnośląskiej, (OBEP Katowice) „Jak uczyć o polskim podziemiu niepodległościowym", CE Przystanek Historia im. Janusza Kurtyki we współpracy z OBEP Warszawa i Lublin, „Polacy ratujący Żydów w latach II wojny światowej" oraz „Ocaleni

z nieludzkiej ziemi", przygotowane przez OBEP Łódź; „Polityka sowiecka wobec ludności polskiej w latach 1939–1956" – OBEP Poznań);

– warsztaty dotyczące nowoczesnych metod nauczania historii (np. w wielu oddziałach odbyły się warsztaty: „Wykorzystanie debaty oksfordzkiej na lekcji historii" zorganizowane wspólnie z Instytutem Debaty Publicznej w Gdańsku i Fundacją „Projekty Edukacyjne" w Poznaniu); cykl warsztatów „Historia w kolorach" organizowany przez OBEP Szczecin;

– kursy i szkolenia przygotowujące do pracy z pakietami edukacyjnymi i grami wydanymi przez IPN, np. prezentacja skoroszytu edukacyjnego *Na szlakach historii w Małopolsce. Galeria wielkich Polaków* w Wolbromiu i Krakowie; cykl warsztatów „Polskie podziemie niepodległościowe 1944–1956. Teka edukacyjna IPN" zorganizowany przez OBEP Lublin;

– wykłady i cykle wykładów prowadzone we wszystkich komórkach edukacyjnych Instytutu (np. cykl wykładów otwartych „Środa z IPN" zorganizowany przez OBEP Katowice) – wykłady podczas zewnętrznych konferencji metodycznych dla nauczycieli;

– festiwale edukacyjne, sesje dla uczestników Olimpiady Historycznej i ich opiekunów, Forum Nauczycieli Regionalistów „Uwikłani w historię. Rok 1945 na Górnym Śląsku" zorganizowane przez OBEP Katowice.

Pracownicy BEP IPN uczestniczą też w zewnętrznych warsztatach, szkoleniach, debatach, projektach i innych przedsięwzięciach edukacyjnych o zasięgu regionalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym (np. zajęcia prowadzone w Niemczech, USA, Francji oraz liczne przedsięwzięcia edukacyjne na terenie dawnych Kresów Rzeczypospolitej).

Doświadczenia edukatorów IPN są wykorzystywane również w kształceniu nauczycieli i studentów z innych krajów. Przykładem takiego działania jest projekt skierowany do nauczycieli cudzoziemców zainteresowanych historią Polski „Poland in the Heart of the European History". Celem kursu jest upowszechnienie wiedzy o najnowszej historii Polski, w szczególności ukazanie specyficznej, słabo znanej na zachodzie Europy sytuacji kraju doświadczonego przez oba totalitaryzmy XX w. Tegoroczne szkolenie odbyło się w Jabłonnie 23–30 sierpnia. Wzięło w nim udział 25 uczestników z Węgier, Holandii, Islandii, Hiszpanii, Mołdawii, Malty, Chorwacji, Serbii i Estonii. W czasie szkolenia przed gośćmi wystąpili wybitni specjaliści z zakresu historii najnowszej, m.in. prof. Andrzej Paczkowski, prof. Wojciech Roszkowski, prof. Jerzy Eisler, prof. Jan Żaryn. Kurs był kontynuacją rozpoczętej w poprzednim roku współpracy z Europejskim Stowarzyszeniem Nauczycieli i Edukatorów Historii „EUROCLIO". Ambasadorka EUROCLIO Ineke Veldhuis-Meester uczestniczyła w ww. szkoleniu. W przesłanym podsumowaniu bardzo wysoko oceniła poziom seminarium.

Pracownicy IPN służą doświadczeniem, prezentując swój dorobek związany z kształceniem obywatelskim i patriotycznym delegacjom z innych krajów, m.in. Tunezji, Rumunii, Węgier. Na spotkaniach przedstawiono gościom działalność edukacyjną i naukową BEP IPN i wymieniono się doświadczeniami w kwestii edukacji w zakresie historii najnowszej.

We wrześniu 2015 r. wraz z biuletynem „Pamięć.pl" do szkół w Polsce trafiła oferta edukacyjna IPN, kolportowana także za pośrednictwem sieci „Przystanków Historia" i w wersji elektronicznej. Równolegle kolportowane były także wydawnictwa z regionalnymi ofertami oddziałowych biur edukacji publicznej.

Materiały edukacyjne

W 2015 r. ukazało się wiele wydawnictw o charakterze edukacyjnym i popularyzatorskim, m.in. materiał edukacyjny *Tragedia w cieniu wyzwolenia. Górny Śląsk w 1945 r.* przygotowany przez OBEP Katowice; teka edukacyjna IPN *Polskie podziemie niepodległościowe 1944–1956* opracowana przez OBEP Lublin. Popularyzacji bohaterów polskiego podziemia niepodległościowego służyć ma także specyficzny materiał edukacyjny, jakim jest seria zeszytów szkolnych z ich wizerunkami i biogramami, opublikowana przez Oddział IPN w Białystoku.

OBEP Warszawa przygotował unikatowy zestaw edukacyjny *Wojenna Odyseja Antka Srebrnego* składający się z 4 zeszytów komiksowych, gry planszowej o tym samym tytule i puzzli przedstawiających mapę „Polskie Siły Zbrojne w czasie II wojny światowej".

Inne, nietypowe materiały edukacyjne to puzzle „IV rozbiór Polski" przygotowane przez OBEP Łódź czy edukacyjna gra historyczna „Toruńskie Ścieżki Pamięci. Wiek XX" – opracowana przez Delegaturę w Bydgoszczy.

W ramach projektu edukacyjnego „Patroni naszych ulic" w roku sprawozdawczym ukazało się wiele broszur edukacyjnych, ponadto z okazji rocznic historycznych przygotowywano ulotki, broszury lub inne druki okolicznościowe przeznaczone do użytku dydaktycznego – w roku sprawozdawczym były to m.in. rocznica utworzenia Zrzeszenia WiN, rocznica wprowadzenia stanu wojennego oraz Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych.

4.2.3. Działania edukacyjne BEP skierowane do uczniów

Oferta edukacyjna IPN zawiera propozycje działań skierowanych do grup i odbiorców indywidualnych. Do tych drugich zaliczają się przede wszystkim kursy historii najnowszej dla uczniów przygotowujących się do egzaminu maturalnego (organizowane m.in. w Lublinie, Warszawie, Płocku, Kozienicach, Podkowie Leśnej, Białymstoku, Katowicach, Krakowie, Rzeszowie), forma ciesząca się rosnącą popularnością. Coraz więcej uczestników gromadzą także zajęcia prowadzone w okresie przerw w nauce szkolnej (ferie z IPN, wakacje z IPN, lato w mieście, m.in. w Grodzisku Mazowieckim, Lublinie, Warszawie, Katowicach, Krakowie, Rzeszowie), z których korzystają zarówno grupy zorganizowane, jak i indywidualni uczestnicy.

Bezpośrednio do uczniów skierowano m.in. następujące propozycje:

– lekcje, warsztaty i wykłady dotyczące najważniejszych wydarzeń i zagadnień z historii najnowszej, prowadzone zarówno w siedzibach BEP i OBEP, jak również w szkołach i bibliotekach (np. warsztaty dla szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych w Kołobrzegu pt. „II wojna światowa z różnych perspektyw" i w Nowym Warpnie pt. „Polacy i Niemcy przeciwko komunizmowi", warsztaty przygotowujące do egzaminów maturalnych oraz do udziału w ogólnopolskiej Olimpiadzie Historycznej);

– warsztaty źródłoznawcze, np. „Historia oczami »bezpieki«" w Warszawie, warsztaty prowadzone w ramach projektu „Co kryją archiwa IPN?" (szerzej zob. str. 97);

– lekcje, warsztaty i wykłady dotyczące najważniejszych wydarzeń i zagadnień z regionalnej historii najnowszej. Od kilku lat można zaobserwować rosnące zainteresowanie historią regionalną, czego przykładem jest popularność zajęć dotyczących takich zagadnień, jak np. regionalni bohaterowie podziemia niepodległościowego, miejsca zbrodni komunistycznych i hitlerowskich, przejawy buntu i opozycji antykomunistycznej, losy społeczności lokalnych w czasie II wojny światowej, zagłada ludności żydowskiej;

– lekcje, warsztaty i wykłady połączone z ekspozycją wystaw IPN prezentowanych w kilkudziesięciu miejscach w Polsce oraz w środowiskach polonijnych;

– lekcje i warsztaty muzealne, np. zajęcia muzealne do wystawy „»W imieniu Rzeczpospolitej....« Skazani na karę śmierci w latach 1944–1956 w woj. białostockim", lekcje muzealne do wystawy „Katyń 1940";

– promocje gier edukacyjnych IPN połączone z turniejami – organizowane przez oddziały w szkołach, centrach kultury oraz podczas pikników, np. OBEP Szczecin, OBEP Wrocław, Centrala IPN;

– przeglądy i pokazy filmowe poprzedzone wykładami, a podsumowywane różnymi formami dyskusji lub prelekcjami (np. OBEP Warszawa organizowało po raz kolejny całoroczny edukacyjny przegląd filmowy „Kino w PRL – PRL w kinie", OBEP Szczecin – „Historia w filmie" oraz „Kino na temat"; OBEP Rzeszów – „Filmowe wtorki z IPN w Kinie »Zorza«");

– cykle zajęć dla uczniów szkół podstawowych – np. „Przystanek: Polska 1939–1989" realizowane przez OBEP Szczecin;

– wykłady otwarte i cykle wykładów prowadzone przez historyków BEP (w siedzibie BEP i oddziałów IPN), a także na zaproszenie domów kultury, muzeów, klubów, stowarzyszeń i innych placówek oświatowych w całym kraju (m.in. w Szczecinie, Warszawie, Białymstoku).

4.2.3.1. Ogólnopolskie projekty edukacyjne

Od wielu lat BEP IPN realizuje historyczne projekty edukacyjne o zasięgu ogólnopolskim. Działalność ta ma na celu wspieranie aktywnej postawy wobec spuścizny historycznej, zachęcanie zwłaszcza młodych ludzi do podejmowania samodzielnych akcji na rzecz odkrywania, upowszechniania wiedzy i upamiętniania postaci i wydarzeń historycznych.

W maju 2015 r. coroczną konferencją podsumowującą zakończyła się siódma edycja projektu edukacyjnego „Opowiem Ci o wolnej Polsce – spotkania uczniów ze świadkami historii", realizowanego we współpracy z Fundacją Centrum Edukacji Obywatelskiej i Muzeum Powstania Warszawskiego. Najważniejszym celem projektu jest przybliżenie uczniom najnowszej historii Polski przez rozmowy ze świadkami historii – uczestnikami wydarzeń lat 1939–1989. Innowacją wprowadzoną w roku szkolnym 2014/2015, a kontynuowaną w roku szkolnym 2015/2016, jest kurs internetowy dla nauczycieli, w którym uczą się, jak planować pracę w projekcie, jak rozmawiać ze świadkiem historii, jak pomóc uczniom w pracy. Udział w kursie i projekcie w roku szkolnym 2014/2015 wzięło 80 grup projektowych. W trzydniowej konferencji, będącej podsumowaniem projektu, uczestniczyło 27 zespołów, czyli ponad 100 osób.

W roku szkolnym 2014/2015 odbyła się szósta edycja projektu „Kamienie Pamięci – z modlitwą Ojczyźnie 1939–1989" koordynowana przez OBEP Białystok. Rezultatem działań podjętych przez uczestników projektu było upamiętnienie duchownych różnych wyznań, którzy w latach 1939––1989 poświęcili się idei niepodległej Ojczyzny, pozostając wiernymi uniwersalnym wartościom, w tym nadrzędnej – miłości do drugiego człowieka. Partnerem tej edycji projektu było Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego. Projekt miał charakter otwarty, a skierowany był do osób indywidualnych, uczniów pod opieką nauczyciela, drużyn i zastępów harcerskich, kół naukowych, grup rekonstrukcyjnych, kół kombatantów. Ta edycja cieszyła się wyjątkowym zainteresowaniem, co zaowocowało rekordową liczbą ok. 90 prac projektowych. Pomimo iż po raz pierwszy koordynatorem projektu nie była centrala, lecz oddział, nie utracił on charakteru ogólnopolskiego: uczestnicy reprezentowali wszystkie regiony Polski. Łącznie liczba osób w różnym stopniu zaangażowanych w realizację prac projektowych przekroczyła 420. Niezwykle istotne jest, że w tej edycji udział w projekcie wzięli przedstawiciele różnych środowisk – szkolnych, harcerskich, parafialnych czy nawet rodzinnych. Podczas finału tradycyjnie już uczestnicy projektu otrzymali pamiątkowe statuetki – Kamienie Pamięci. Kolejna edycja projektu w roku szkolnym 2015/2016, koordynowana przez OBEP we Wrocławiu, nosi tytuł: „Kamienie Pamięci. Za to, że byli Polakami..." i jest poświęcona ofiarom zbrodni komunistycznych z lat 1944–1956, których miejsca pochówku miały pozostać ukryte.

W roku szkolnym 2014/15 została zrealizowana piąta edycja ogólnopolskiego projektu „O tym nie można zapomnieć... – spotkania z kobietami, które przeszły piekło obozów i łagrów". Wzięło w niej udział 300 uczniów wraz z 37 nauczycielami z 30 szkół. Projekt jest realizowany we współpracy z Fundacją Ja Kobieta, Muzeum Martyrologii Pod Zegarem – Oddziałem Muzeum Lubelskiego, Muzeum w Tykocinie i Muzeum Więzienia Pawiak. Zaangażowana w projekt młodzież wzięła udział w licznych warsztatach, spotkaniach ze świadkami historii oraz ogólnopolskiej prezentacji finałowej. Wszyscy uczniowie odwiedzili regionalne miejsca pamięci oraz napisali eseje na temat „Dlaczego, pomimo upływu lat, wciąż mówi się o zbrodniach totalitaryzmów XX wieku?". Ponadto nagrodzeni i wyróżnieni uczniowie wraz ze swoimi opiekunami wzięli udział w uroczystościach

organizowanych przez Miejsce Pamięci i Przestrogi Ravensbrück, gdzie przed międzynarodową publicznością zaprezentowali rezultaty projektu – sfilmowane wywiady z byłymi więźniarkami obozu. Rok 2015 był szczególnie ważny dla osób zaangażowanych w realizację projektu ze względu na 70. rocznicę zakończenia II wojny światowej. Współpraca kilku podmiotów przyczyniła się do zawiązania Polskiego Komitetu Obchodów 70. Rocznicy Oswobodzenia KL Ravensbrück. Pod egidą komitetu oraz patronatem Prezesa IPN w całym kraju odbyły się różnego rodzaju uroczystości. BEP IPN było partnerem I edycji ogólnopolskiego konkursu recytatorskiego pt. „W kręgu prozy i poezji łagrowej więźniarek obozu KL Ravensbrück" dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. We wrześniu 2015 r. ruszyła kolejna, VI edycja projektu. Patronat nad nim objęła Pani Kornhauser-Duda, żona prezydenta RP. W przygotowaniu jest strona internetowa, ukazująca zarówno martyrologię kobiet więźniarek obozów i łagrów, jak i dokonania uczestników projektu.

Od trzech lat realizowany jest projekt „Patroni naszych ulic", w którego ramach IPN wydał już 30 opracowań poświęconych postaciom historycznym, wybitnym Polakom, którzy są patronami ulic polskich miast. Ideą projektu jest przybliżenie, w możliwie przystępny sposób, osoby będącej patronem danej ulicy wszystkim jej mieszkańcom, a także inspirowanie lokalnych społeczności do poszukiwania kolejnych. W roznoszenie książeczek w wielu miastach zaangażowało się dotychczas ponad 130 różnych grup (klas szkolnych, grup harcerskich, organizacji pozarządowych) i osób indywidualnych. W 2015 r. rozdystrybuowano w ten sposób ok. 34 tys. egzemplarzy broszur. Od początku realizacji projektu ponad 70 tys. opracowań trafiło do skrzynek pocztowych w 106 miejscowościach. Broszury trafiały do szkół czy drużyn harcerskich, których dana postać jest patronem. Były również wykorzystywane powszechnie w realizacji innych działań edukacyjnych. W roku sprawozdawczym w ramach projektu ukazało się wiele broszur edukacyjnych, w większości autorstwa pracowników IPN, poświęconych m.in. takim postaciom historycznym, jak Anna Walentynowicz, rtm. Witold Pilecki, Jan Rodowicz „Anoda", Ryszard Kaczorowski, Janusz Korczak, Wincenty Witos, Jan Paweł II czy Jan Karski. We współpracy z Programem II Polskiego Radia zrealizowano 18 audycji radiowych pod wspólnym tytułem „Patroni naszych ulic". Audycje prezentowały sylwetki bohaterów wybranych spośród opisanych już w książeczkach postaci oraz tych, których nazwiska powinny zniknąć z ulic polskich miast. Były emitowane na antenie ogólnopolskiej oraz zostały udostępnione na portalu Pamięć.pl.

Coraz powszechniejszą formą wykorzystywaną w edukacji historycznej przez oddziałowe biura edukacji publicznej są debaty oksfordzkie. OBEP Katowice i OBEP Poznań przeprowadziły już kilka edycji turniejów debat historycznych. W czerwcu 2015 r. w Warszawie uczniowie I Liceum Ogólnokształcącego im. Leona Kruczkowskiego w Tychach (zwycięzcy Śląskiego Turnieju Debat Oksfordzkich) oraz uczniowie II Liceum Ogólnokształcącego im. generałowej Zamoyskiej i Heleny Modrzejewskiej w Poznaniu (zwycięzcy turnieju „Zrozumieć historię – młodzież debatuje") zmierzyli się w debacie o Puchar Prezesa IPN, prowadząc dysputę na temat tezy: „Historia Polski XX wieku to głównie historia martyrologii". Wysoki poziom dyskusji, jaki zaprezentowała młodzież, skłonił do zorganizowania ogólnopolskiego Turnieju Debat Historycznych IPN. Jesienią 2015 r. zainaugurowana już została część z 12 turniejów regionalnych zaplanowanych na rok szkolny 2015/2016. Ich zwycięzcy wezmą udział w turnieju finałowym.

„Historia w kolorach" to projekt edukacyjny przygotowany przez edukatorów IPN z Krakowa i adresowany do najmłodszych odbiorców. Jego głównym celem jest zainteresowanie dzieci dziejami Polski i Polaków oraz przybliżenie w atrakcyjnej formie polskich symboli narodowych – herbu, flagi i hymnu. W ramach programu powstały m.in. film animowany *Polskie symbole narodowe*, gra „Polak Mały", scenariusze lekcji, kolorowanki i trójwymiarowa książeczka. Większość materiałów jest dostępna na stronie www.pamiec.pl/historiawkolorach. Zajęcia dotyczące polskich symboli narodowych, prowadzone przez edukatorów IPN m.in. z Krakowa, Białegostoku, Szczecina, Gdańska, Poznania i Wrocławia, cieszą się niesłabnącym powodzeniem od momentu startu projektu w 2014 r., podobnie jak opublikowane w ramach projektu materiały edukacyjne, w szczególności film i gra.

W listopadzie 2015 r. w Krakowie, Poznaniu i Gdańsku odbyły się uroczyste inauguracje ogólnopolskiego projektu edukacyjnego „Utracone dziedzictwo – losy ziemian w XX wieku". Projekt koordynowany jest przez OBEP Kraków, a realizowany we współpracy z Polskim Towarzystwem Ziemiańskim oraz Małopolskim Kuratorium Oświaty w Krakowie. Jego celem jest nie tylko poznanie dziejów polskiego ziemiaństwa, ale przede wszystkim zainteresowanie uczniów najnowszą historią Polski, a w szczególności jej lokalnym wymiarem.

4.2.3.2. Regionalne projekty edukacyjne

Oddziałowe biura edukacji publicznej realizowały także projekty edukacyjne o zasięgu lokalnym i regionalnym, adresowane do uczniów wszystkich poziomów edukacji, m.in:

- OBEP Białystok – projekt „Śladami bohaterów. Katyń w rocznicę Zbrodni";
- OBEP Katowice – projekt edukacyjny dla uczniów szkół podstawowych „Świat po drugiej stronie muru";
- OBEP Kraków – projekt regionalny „Opowieść o końcu świata... reforma rolna. Losy ziemiaństwa po wywłaszczeniu"; III edycja projektu regionalnego „Kresy – polskie ziemie wschodnie w XX wieku". Repatriacja czy ekspatriacja? Wyjechać czy zostać? Masowe wypędzenia obywateli polskich z ziem wschodnich II Rzeczypospolitej w latach 1944–1959" oraz IV edycja projektu regionalnego „Kresy – polskie ziemie wschodnie w XX wieku. Polacy bez Ojczyzny. Losy Polaków na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej w latach 1946–2015"; IX Międzyszkolny Projekt Edukacyjny „Śladami II wojny światowej i jej bohaterów"; projekt edukacyjny „Przywrócić pamięć";
- OBEP Poznań – projekt „Od niepodległości do niepodległości";
- OBEP Wrocław – Rodzina Szkół im. Armii Krajowej i Bohaterów AK, projekt związany z tworzeniem wspólnych działań opartych na sieci szkół noszących imię odwołujące się do tradycji AK;
- OBEP Gdańsk – projekt „Młodzi patrioci o Niepodległej";
- OBEP Warszawa – „Pogrzebana pamięć", warsztaty terenowe na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach.

4.2.3.3. Udział IPN w XLI ogólnopolskiej Olimpiadzie Historycznej

Pracownicy BEP i jego oddziałów stale współpracują z Polskim Towarzystwem Historycznym (PTH) przy organizacji ogólnopolskiej Olimpiady Historycznej. Podczas etapów regionalnych odbyły się spotkania edukatorów IPN z nauczycielami opiekunami uczniów uczestniczących w konkursie. Otrzymali oni wydawany przez IPN miesięcznik dotyczący historii najnowszej „Pamięć.pl" oraz inne materiały edukacyjne. Także podczas finału Olimpiady przekazane zostały finalistom publikacje i gry edukacyjne IPN. Główną nagrodą dla zwycięzcy specjalizacji „Historia XX wieku" był talon na 100 publikacji IPN. Do etapu okręgowego kwalifikację otrzymało 1339 uczestników, a w samym finale uczestniczyło 108 uczniów, z których 44 otrzymało tytuł laureata.

4.2.3.4. Konkursy historyczne IPN

W 2015 r. odbyła się VI edycja konkursu „»Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy...« Katyń 75 lat po zbrodni", organizowanego przez BEP IPN we współpracy z Fundacją Wspólnota Pokoleń. Na konkurs nadesłano 518 prac, przygotowanych przez prawie 800 uczniów i opiekunów. Autorzy najlepszych 38 prac oraz ich opiekunowie (nauczyciele) wzięli udział w wyjeździe edukacyjnym śladami gen. Stanisława Maczka do Niemiec, Holandii, Belgii i Francji. W marcu 2015 r. miała miejsce promocja II tomu publikacji zawierającej prace nagrodzone w III i IV edycji konkursu. Warto podkreślić, że od 2010 r., kiedy to konkurs został inaugurowany, uczniowie upamiętnili in-

dywidualnymi epitafiami – kartami z albumu – ponad 2,2 tys. obywateli polskich, zamordowanych w Zbrodni Katyńskiej. Z tej liczby nagrodzonych zostało ponad 200 prac. Prace laureatów VI edycji zostały zaprezentowane w nowo otwartym Muzeum Katyńskim. Obecnie trwają prace nad przygotowaniem VII edycji konkursu.

W 2015 r. po raz drugi został przeprowadzony konkurs literacki adresowany do studentów „Nie liczby widzę, a twarze... literacki obraz zbrodni totalitaryzmów". Zadaniem uczestników było napisanie tekstu prozatorskiego, ukazującego losy jednostki w systemie totalitarnym. Na konkurs wpłynęły 22 prace, a 15 laureatów konkursu wzięło udział w zorganizowanym we wrześniu 2015 r. konwersatorium objazdowym w Republice Federalnej Niemiec, podczas którego odwiedzili obozy koncentracyjne oraz inne obiekty związane z historią represji totalitarnych.

W związku z 70. rocznicą Obławy Augustowskiej BEP IPN zorganizowało także konkurs ogólnopolski „70 lat po Obławie Augustowskiej" dla nauczycieli wszystkich poziomów szkół oraz nauczycieli akademickich na stworzenie scenariusza zajęć. Do konkursu zostało zgłoszonych 31 prac, a 20 laureatów wzięło udział w historycznym konwersatorium objazdowym po Białostocczyźnie i Litwie. Konkursy dla nauczycieli organizowane w tej rocznicowej formule wpisały się na trwałe w harmonogram prac BEP – w latach ubiegłych upamiętniona została w taki sposób 70. rocznica Zbrodni Wołyńskiej i akcji „Burza".

W 2015 r. odbyła się również III edycja ogólnopolskiego konkursu „Epizody z najnowszej historii Polski w komiksie" pod patronatem Ministra Edukacji Narodowej. Na konkurs wpłynęło ogółem 370 prac od uczniów szkół wszystkich poziomów. Szczególnie cenny był liczny udział uczniów szkół podstawowych, dla których historia najnowsza jest dziedziną trudną. Konkurs jest organizowany we współpracy z Narodowym Centrum Kultury, wydawnictwami „Nowa Era" i „Egmont Polska" oraz „Zin Zip Press". Nagrody dla finalistów i laureatów zostały wręczone podczas V Festiwalu Komiksów Historycznych. Nagrodzone i wyróżnione prace uczniów wyeksponowano w sali wystawowej Centrum Edukacyjnego IPN „Przystanek Historia". Finał konkursu jest powiązany z Festiwalem Komiksu (zob. str. 98).

Jesienią 2015 r. Oddział IPN w Łodzi zorganizował Ogólnopolski Konkurs Historyczny „Jan Paweł II i Kościół katolicki w PRL" adresowany do uczniów szkół ponadgimnazjalnych. W pierwszym etapie trzyosobowe drużyny przygotowywały papierowy lub elektroniczny projekt gazety szkolnej związanej z tematyką konkursu. Łącznie wpłynęło 58 prac, spośród których komisja wybrała 17 najlepszych. Ich autorzy zostali zaproszeni do Łodzi, gdzie wzięli udział w części finałowej, podczas której drużyny odpowiadały na pytania związane z postacią św. Jana Pawła II i historią Kościoła katolickiego w Polsce w latach 1944–1989. Zwycięzcy otrzymali nagrody rzeczowe i książkowe.

Oprócz konkursów ogólnopolskich w całym kraju odbywały się liczne konkursy regionalne – w sumie było to 39 inicjatyw, organizowane i współorganizowane przez oddziałowe biura edukacji publicznej. Uczestnikami była młodzież wszystkich poziomów szkół, studenci, nauczyciele oraz osoby zainteresowane historią. W poszczególnych OBEP były to konkursy:

– w OBEP Białystok: „Generał Anders – wielki Polak XX w." – dla uczniów szkół podstawowych; „VI Powiatowy Konkurs Katyński" – dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych; „III Regionalny Konkurs Wiedzy o Armii Krajowej" – dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych; „Epoka Prymasa Tysiąclecia", XIII edycja – dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych;

– w OBEP Gdańsk: „III Wojewódzki Konkurs Historyczny" – dla szkół podstawowych z województwa kujawsko-pomorskiego; szkolny konkurs historyczny „Mój Wyklęty" – dla uczniów V LO w Bydgoszczy; miejski konkurs historyczny „»Żołnierze Wyklęci« – Bóg – Honor – Ojczyzna" – dla grudziądzkich gimnazjalistów i uczniów szkół średnich; IV edycja wojewódzkiego konkursu historycznego „Mądra Pamięć": „»Przejściowe trudności«. Problemy życia codziennego w PRL" – dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych z woj. kujawsko-pomorskiego; „»Przeżyć. Tylko i aż...«

Dramat deportowanych Polaków z Kresów Wschodnich II Rzeczpospolitej" – dla gimnazjalistów i licealistów; konkurs „II wojna światowa na Pomorzu" – dla uczniów gimnazjów szkół ponadgimnazjalnych; konkurs „Grudzień 1970" – dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych;

– w OBEP Katowice: Powiatowy Konkurs Pieśni Historycznej – dla uczniów gimnazjum; VI Wojewódzki Konkurs Historyczno-Literacki „Prawda i kłamstwo o Katyniu" – dla uczniów gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych; regionalny konkurs historyczny „Niech świat pamięta o nas..." – dla uczniów i osób dorosłych; „II wojna światowa we wspomnieniach pokoleń" – dla wszystkich zainteresowanych;

– w OBEP Kraków: XIII Wojewódzki Konkurs Wiedzy o NSZZ „Solidarność". W 35. rocznicę powstania „Solidarności" – dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych w woj. świętokrzyskim; konkurs regionalny „Żołnierze Wyklęci – Bohaterowie Antykomunistycznego Podziemia" – dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych Małopolski; Wojewódzki Konkurs Historyczny „Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie. Reportaże historyczne" – dla szkół ponadgimnazjalnych woj. świętokrzyskiego; konkurs wiedzy z najnowszej historii Polski i Zgrupowań Partyzanckich „Ponury" – „Nurt" – dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych – uczestników VIII edycji rajdu „Szlakami płk. J. Piwnika Ponurego i gen. A. Hedy Szarego"; konkurs „Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie. Reportaże historyczne" – dla młodzieży szkół ponadgimnazjalnych;

– w OBEP Lublin: „Ślady kultury ziemiańskiej w mojej okolicy" – dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych; IV Turniej Historyczny „Polacy w bitwie o angielskie niebo" – dla uczniów szkół podstawowych;

– w OBEP Łódź: konkurs regionalny „Gloria Victis. Życie i działalność płk. Witolda Pileckiego" – dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych;

– w OBEP Poznań: „Poezja z historią w tle" – konkurs poetycko-fotograficzny dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych; „Od niepodległości do niepodległości 1918–1989" – nawiązujący do publikacji IPN pod tym samym tytułem konkurs dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych; konkurs „Polska i Polacy w czasie II wojny światowej" – dla uczniów szkół podstawowych z Wielkopolski;

– w OBEP Rzeszów: konkurs historyczny „Zlot Gwiaździsty" (kolejna edycja), „Edukacja wczoraj i dziś, czyli szkoła we wspomnieniach moich dziadków i pradziadków" – dla uczniów szkół z powiatu jarosławskiego; „Namaluj historię dziadków" – konkurs plastyczny dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych; konkurs „Ziemia Dubiecka – zbrojnie" przygotowany przy współpracy ze Stowarzyszeniem Miłośników Ziemi Dubieckiej;

– w OBEP Szczecin: „Pionierzy Ziem Zachodnich" – dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych; „Wokół symboli narodowych" – dla uczniów szkół podstawowych; „Zbuntowane miasto. Szczeciński Grudzień '70 – Styczeń '71" – dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych; VI Turniej Historyczny dla szkół podstawowych „Szare Szeregi"; V Turniej Historyczny „Szerokim gestem. Zamieszajmy w peerelowskim kotle" – dla szkół ponadgimnazjalnych;

– w OBEP Warszawa: „Kurpie – semper Fidelis" – dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych; „Wyzwolenie 1945?" – dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych;

– w OBEP Wrocław: skierowane do uczniów wszystkich typów szkół: konkursy internetowe: „Polska i Polacy w czasie II wojny światowej oraz „Symbole i motywy historyczne w naszym świecie"; konkurs wiedzy o Armii Krajowej; konkurs „Losy Polaków na Wschodzie".

4.2.3.5. Rajdy, gry miejskie i terenowe lekcje historii

Niesłabnącą popularnością wśród młodzieży cieszą się różnego rodzaju imprezy propagujące wiedzę na temat najnowszej historii Polski w niekonwencjonalny sposób – rajdy, gry miejskie, terenowe lekcje historii, konwersatoria terenowe. Narzędzie to jest szczególnie efektywne w nauczaniu historii regionalnej, dlatego jest chętnie stosowane przez oddziałowe biura edukacji publicznej IPN.

W roku sprawozdawczym oddziały IPN organizowały samodzielne przedsięwzięcia oraz współpracowały w ich organizacji z harcerzami, władzami samorządowymi i innymi podmiotami. W 2015 r. odbyło się kilkadziesiąt imprez tego rodzaju, w których wzięło udział kilka tysięcy osób. Część z nich przyciągnęła też publiczność. Wśród takich działań warto wymienić m.in.: rajd samochodowo-motocyklowy śladami V Wileńskiej Brygady AK, VII Podlaski Rajd Śladami Żołnierzy V Wileńskiej AK, Biwak i Rajd im. mjr. Z. Szendzielarza „Łupaszki" (OBEP Białystok); XIII Rajd im. mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki" (OBEP Gdańsk); Rajd Śladami podziemia niepodległościowego w Strzyżowskiem, edukacyjny rajd motocyklowy szlakiem jarosławskiej 24. Dywizji Piechoty płk. B. Krzyżanowskiego oraz rajd historyczno-edukacyjny „Szlakiem Kurierów Karpackich" (OBEP Rzeszów). Delegatura IPN w Radomiu przygotowała V Rajd Rowerowy „Drogami Niepodległości", XVI i XVII rajd rowerowy „Śladami historii najnowszej" oraz XIV Rajd Rowerowy „Szlakiem Tajnych Drukarni »Solidarności« na terenie Puszczy Kozienickiej". OBEP w Lublinie aktywnie wspierał Związek Harcerstwa Rzeczpospolitej w organizacji rajdów w mieście i gminie Pionki. OBEP Katowice zorganizował XII Rajd Turystyczno-Historyczny „Gorce – śladami partyzantów", X Rajd „Szlakiem pamięci" – Obszar warowny „Śląsk", a także Rajd historyczny – obszar warowny „Śląsk". Ciekawymi inicjatywami były także m.in. VII rajd edukacyjny „Szlakami płk. Jana Piwnika »Ponurego« i gen. Antoniego Hedy »Szarego«", V Beskidzki Rajd Szlakami Walk o Niepodległość 1939–1955, VI Rajd Szlakami Żołnierzy 1. Pułku Strzelców Podhalańskich AK i X Rajd Szlakami Żołnierzy Józefa Kurasia „Ognia" (OBEP Kraków); rajd „Drogami Niepodległości" w Grabowcu oraz dwie edycje „Śladami historii najnowszej" (OBEP Lublin); rajdy Klubu Historycznego im. gen. Stefana Roweckiego „Grota" z udziałem wrocławskich szkół zrzeszonych w Rodzinie Szkół AK „Wędrowanie dwóch pokoleń patriotów" (OBEP Wrocław).

Dużą popularnością cieszyły się także lekcje historii w terenie, m.in.: „Ślady wolnego słowa w Łodzi", „Śladami getta w Łodzi", „Śladami Armii Krajowej i Konspiracyjnego Wojska Polskiego po ziemi piotrkowskiej i radomszczańskiej" (OBEP Łódź). Nie brakowało też chętnych do spacerów zorganizowanych przez OBEP Szczecin „Od Schiffswerke do Solidarności. Szczecińskie stocznie – symbole epok" oraz „Niebuszewo Lejbuszewo. Śladami szczecińskich Żydów".

W 81 miastach Polski w związku z Narodowym Dniem Pamięci Żołnierzy Wyklętych odbyły się biegi „Tropem Wilczym" organizowane przez Fundację Wolność i Demokracja we współpracy z IPN. W biegach wzięło udział ponad 20 tys. biegaczy. Uczestnicy zostali wyposażeni w broszury IPN, Instytut był także fundatorem okolicznościowych medali.

4.2.4. Program Polonijny BEP

Od dziewięciu lat Biuro Edukacji Publicznej IPN realizuje program polonijny, którego adresatami są nauczyciele polscy pracujący poza krajem. Celem programu jest upowszechnianie wiedzy o historii najnowszej Polski wśród Polaków przebywających poza granicami oraz udzielanie wsparcia merytorycznego pedagogom zajmującym się uczeniem o najnowszych dziejach.

W 2015 r. Instytut Pamięci Narodowej po raz pierwszy zorganizował międzynarodową edycję nagrody „Świadek Historii" przeznaczoną dla osób i instytucji spoza Polski. Odznaczenie przyznawane jest osobom i organizacjom szczególnie zaangażowanym w pielęgnowanie pamięci historycznej. W 2015 r. nagrody otrzymało siedem osób działających w Stanach Zjednoczonych Ameryki, Rosji, na Białorusi, w Holandii i w Republice Południowej Afryki.

W 2015 r. kontynuowano współpracę z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji poza Granicami Kraju zajmującym się koordynowaniem pracy szkół działających przy ambasadach RP na całym świecie oraz Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli Stowarzyszenia Wspólnota Polska. Edukatorzy BEP IPN przeprowadzili lekcje, warsztaty i wykłady dla uczniów i nauczycieli polskich szkół w 23 miastach w siedmiu krajach. Wizytom takim towarzyszy zwykle prezentacja wystaw.

W lipcu 2015 r. BEP IPN zorganizowało IX Polonijne Spotkania z Historią Najnowszą. W warsztatach wzięło udział 39 nauczycieli pracujących w szkołach polskich w Niemczech, Francji, Kanadzie, Belgii, Rosji, Kazachstanie, Hiszpanii, Danii, Bułgarii, na Węgrzech, Litwie, Ukrainie, we Włoszech. Podczas dziesięciodniowej konferencji uczestnicy poznawali najnowszą historię Polski przez udział w wykładach i warsztatach oraz zapoznawali się z ciekawymi metodami nauczania przy wykorzystaniu materiałów edukacyjnych IPN.

Do Polaków mieszkających na stałe bądź czasowo poza granicami Polski skierowane zostały także liczne działania o charakterze jednorazowym – przekazywanie publikacji i materiałów edukacyjnych IPN do szkół i bibliotek, pokazy filmowe i prelekcje i wykłady dla Polonii. Akcje takie często odbywają się we współpracy z polskimi placówkami dyplomatycznymi. Szerzej działania w ramach Programu Polonijnego BEP IPN omówione zostały w części międzynarodowej na s. 46.

4.2.5. Współpraca ze szkołami wyższymi, środowiskiem studenckim oraz uniwersytetami trzeciego wieku

Biuro Edukacji Publicznej IPN współpracuje z uczelniami całego kraju. Przedsięwzięcia przyjmują różnorodne formy, w zależności od możliwości IPN i potrzeb naszych partnerów. Organizowane są wystawy, konferencje naukowe, dyskusje panelowe, seminaria i warsztaty, wykłady dla studentów, promocje książek i pokazy filmowe. Pracownicy naukowi różnych uczelni biorą udział w projektach naukowych i edukacyjnych BEP, np. w pracach komisji konkursów organizowanych przez IPN. Na uwagę zasługuje organizowany już po raz kolejny we współpracy z Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu Turniej Debat Oksfordzkich „Zrozumieć historię. Młodzież debatuje".

Naukowcy i edukatorzy BEP i OBEP w 2015 r. współpracowali z wieloma uczelniami wyższymi i placówkami badawczymi zarówno w kraju, jak i za granicą, m.in. z Polską Akademią Nauk, Uniwersytetem w Białymstoku, Uniwersytetem Śląskim, Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetem Gdańskim, Uniwersytetem A. Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetem Jagiellońskim, Uniwersytetem Rzeszowskim, Politechniką Wrocławską, Politechniką Rzeszowską, Uniwersytetem Wrocławskim, Akademią Medyczną we Wrocławiu, Wojskową Akademią Techniczną w Warszawie, Akademią Obrony Narodowej, Akademią Pomorską w Słupsku, Centrum Szkolenia Służby Więziennej w Szczypiornie.

Stale jest uaktualniana i modyfikowana oferta IPN skierowana do studentów. Organizowane są konferencje naukowe i popularnonaukowe, warsztaty źródłoznawcze, na uczelniach odbywają się dyskusje oraz prezentowane są wystawy IPN. W wielu oddziałach studenci mają możliwość odbycia stażu lub praktyk studenckich, jak również podjęcia pracy w charakterze wolontariuszy. Edukatorzy IPN współpracują m.in. z kołami naukowymi studentów historii, organizacjami samorządów studenckich, Niezależnym Zrzeszeniem Studentów, Stowarzyszeniem Studenci dla Rzeczypospolitej. Po raz kolejny odbył się adresowany do studentów ogólnopolski konkurs literacki „Nie liczby widzę, a twarze... literacki obraz zbrodni totalitaryzmów", którego uczestnicy zostali zaproszeni na konwersatorium objazdowe po obozach koncentracyjnych w Niemczech..

Edukatorzy IPN prowadzą także zajęcia w ramach uniwersytetów trzeciego wieku – wykłady, prelekcje, spacery historyczne, m.in. w Nakle n. Notecią, w Oświęcimiu, Świebodzinie, Katowicach.

4.2.6. Współpraca z samorządami

Szczególnie ważna i bogata jest współpraca BEP i OBEP IPN z instytucjami samorządowymi wszystkich szczebli. Współpraca taka przybiera różne formy w zależności od okoliczności i potrzeb: od patronatów nad przedsięwzięciami organizowanymi przez oddziały IPN po czynny udział organizacyjny i współfinansowanie. Wspólnie z władzami samorządowymi IPN organizuje konferencje historyczne, cykle wykładów, imprezy sportowe lub koncerty, a także promuje związki z małą ojczy-

zną m.in. przez przybliżanie historii najnowszej. Przykładem udanej współpracy mogą być obchody 75. rocznicy Zbrodni Katyńskiej, Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych, czy 75. rocznicy deportacji Górnoślązaków do ZSRR. Samorządy różnego szczebla aktywnie włączyły się do obchodów – aktywność taką odnotowano w kilkuset miejscowościach. W wielu miejscowościach samorządy współpracowały z OBEP, przygotowując uroczystości rocznicowe, m.in. w Radzionkowie IPN Katowice współdziałał z Urzędem Miejskim przy organizacji Centrum Dokumentacji Deportacji Górnoślązaków do ZSRR, wsparł także Urząd Miejski w Częstochowie przy organizacji Narodowego Dnia Pamięci o Żołnierzach Wyklętych i obchodach rocznicy Zbrodni Katyńskiej. Pracownicy OBEP w Gdańsku zaangażowali się w prace zespołów ds. Budowy Pomnika Żołnierzy Wyklętych i Budowy Pomnika Danuty Siedzikówny „Inki", z Urzędem Gminy Warlubie w organizację „I Biegu Szlakiem Leśnych", z Radą Dzielnicy Gdańsk-Orunia w przygotowanie festynu historycznego „Niedziela z Bohaterką". Starostwa powiatowe znajdujące się na terenie działania OBEP w Rzeszowie wspólnie z oddziałem przygotowały wiele imprez upamiętniających Żołnierzy Wyklętych np. w Przemyślu – „Bieg pamięci Żołnierzy Wyklętych", urzędy miasta w Dębicy, Przemyślu, Rzeszowie, Jarosławiu, Jaśle, Tarnobrzegu zorganizowały uroczystości upamiętniające Żołnierzy Wyklętych. OBEP Wrocław prowadził współpracę m.in. z Wrocławskim Centrum Rozwoju Społecznego Gminy Wrocław, Urzędem Miasta w Oleśnicy, Starostwem Powiatowym w Miliczu oraz Starostwem Powiatowym w Oławie, OBEP w Białymstoku współpracował z urzędami miejskimi w Białymstoku, Suwałkach, Siemiatyczach oraz starostwami powiatowymi w Wysokiem Mazowieckiem, Siemiatyczach, Augustowie, Grajewie przy organizacji projektu „Śladami bohaterów. Katyń – w rocznicę Zbrodni". OBEP w Krakowie współdziałał z Prezydentem Miasta Krakowa przy I Festiwalu Wolnej i Niezawisłej, a także m.in. wójtami gmin Tokarnia i Markowa przy obchodach rocznic lokalnych, a przy obchodach Narodowego Dnia Żołnierzy Wyklętych m.in. z urzędami miasta w Kielcach i Starachowicach. OBEP w Lublinie zorganizował zaś wraz z Prezydentem Miasta Lublin sesję naukową o Żołnierzach Wyklętych.

Szczególne wsparcie władz samorządowych otrzymały – jak co roku – szkoły realizujące przygotowane przez IPN projekty edukacyjne „Opowiem Ci o wolnej Polsce – spotkania młodzieży ze świadkami historii" oraz „Kamienie Pamięci – z modlitwą Ojczyźnie 1939–1989", a także konkursy regionalne. Podczas prezentacji ich wyników bardzo często uczniów wspierali przedstawiciele władz lokalnych, wydarzenia te były też szeroko odnotowywane przez lokalną prasę, co przyczyniało się do popularyzacji najnowszej historii regionów. Przedstawiciele IPN są tradycyjnie zapraszani na obchody rocznic związanych z lokalną historią, a ich udział wiąże się z wygłaszaniem okolicznościowych prelekcji. Wspólnie z samorządami są również organizowane gry terenowe, rekonstrukcje lub inscenizacje historyczne.

Wszystkie oddziały stale współpracują z bibliotekami miejskimi i gminnymi oraz samorządowymi centrami kulturalnymi w organizacji wykładów i prelekcji, imprez rocznicowych czy prezentacji wystaw. Zintensyfikowała się zwłaszcza współpraca z bibliotekami publicznymi, z którymi kontakt nawiązano głównie dzięki programowi „Biblioteka na to czeka", a teraz stały się odbiorcą również innych propozycji IPN.

4.2.7. Uroczystości rocznicowe organizowane przez IPN

Spośród licznych działań rocznicowych w 2015 r. IPN położył szczególny nacisk na 70. rocznicy Obławy Augustowskiej. Z tej okazji Prezes IPN wystosował list do harcerzy, organizujących letnie obozy w tym terminie z prośbą o przybycie na obchody w Gibach, gdyby zaś to nie było możliwe, o uwzględnienie w planach edukacyjnych, realizowanych na obozach, tematyki Obławy Augustowskiej. Główne wydarzenia odbyły się w Augustowie i Gibach 18 oraz 19 lipca. Jedną z inicjatyw edukacyjnych był przegląd filmowy „Obława Augustowska. Lipiec 1945", który odbył się w 13 różnych miejscach (m.in. w Białymstoku, Bydgoszczy, Gdańsku, Poznaniu, Radomiu, Szczecinie, Warszawie). W ramach przeglądu zaprezentowano dwa filmy – *A może tego nie wolno mówić...*

w reżyserii Jacka Petryckiego oraz *Obława* w reżyserii Beaty Hyży-Czołpińskiej. BEP IPN zaprosił też nauczycieli i studentów do wzięcia udziału w konkursie „70 lat po Obławie Augustowskiej". Zadaniem uczestników było przygotowanie scenariusza lekcji o strasznych wydarzeniach sprzed 70 lat. Laureaci wzięli udział w objazdowym konwersatorium historycznym do miejsc związanych z tematem konkursu w Puszczy Augustowskiej i jej okolicach, a także do polskich miejsc pamięci narodowej na Litwie. OBEP w Białystoku przygotował wystawę edukacyjną „Nowe zniewolenie. Obława Augustowska. Lipiec 1945". Obchodom towarzyszyły też konkursy, prelekcje i wykłady dla szerokiego grona odbiorców, lekcje i warsztaty w szkołach. OBEP w Białymstoku zorganizował zlot gwiaździsty harcerzy i wieczornicę.

Biuro Edukacji Publicznej IPN włączyło się również wobchody 70. rocznicę wyzwolenia obozu w Auschwitz. Na portalu www.pamiec.pl przeprowadzono akcję edukacyjną „Pamiętamy o Auschwitz".

Kolejną ważną rocznicą, z której okazji pracownicy IPN przygotowywali przeróżne propozycje z zakresu edukacji, była 75. rocznica Zbrodni Katyńskiej. W Warszawie odbyła się promocja albumu *Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy... Pamięć i upamiętnienie ofiar Zbrodni Katyńskiej oraz ich obraz w pracach plastycznych młodego pokolenia*, t. 2. Zorganizowano także VI edycję Ogólnopolskiego Konkursu Plastycznego „Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy..." dla uczniów szkół gimnazjalnych i licealnych zakończoną wyjazdowym seminarium edukacyjnym dla jego laureatów. W kwietniu 2015 r. odbył się 6. przegląd filmowy „Echa Katynia". Zaprezentowano filmy polskich i zagranicznych reżyserów nawiązujące do Zbrodni Katyńskiej oraz innych zbrodni popełnionych w czasie II wojny światowej. W 2015 r. przegląd został zorganizowany w 30 miastach: Białymstoku, Bochni, Bydgoszczy, Ciechanowie, Częstochowie, Gdańsku, Gorzowie Wielkopolskim, Kielcach, Kołobrzegu, Koszalinie, Krakowie (2 pokazy), Krośnie, Lublinie, Łomży, Łodzi, Płocku, Poznaniu, Proszowicach, Raciborzu, Radomiu, Rzeszowie (2 pokazy), Sokółce, Sosnowcu, Szczecinie, Trzebini, Warszawie, Wrocławiu, Zatorze. W poszczególnych oddziałach organizowano często przy współpracy w lokalnymi władzami uroczystości, ale także okolicznościowe wykłady, prelekcje i seminaria (m.in. OBEP Białystok, OBEP Katowice, OBEP Kraków). Ulicami Białegostoku przeszedł I Podlaski Marsz Cieni. Marsze pamięci odbyły się także m.in. w Poznaniu i Krakowie.

W 2015 r. z okazji 70. rocznicy oswobodzenia KL Ravensbrück zorganizowano I Ogólnopolski Konkurs „W kręgu poezji i prozy łagrowej byłych więźniarek niemieckiego, nazistowskiego obozu koncentracyjnego Ravensbrück" (współpraca ze SP nr 4 w Rudzie Śląskiej). Już po raz piąty odbył się ogólnopolski projekt edukacyjny „O tym nie można zapomnieć – spotkania z kobietami, które przeszły piekło obozów i łagrów". W uroczystościach związanych z oswobodzeniem KL Ravensbrück wzięli udział uczestnicy IV edycji projektu. Towarzyszył im Prezes IPN, dr Łukasz Kamiński. Delegacja Instytutu wzięła również udział w oficjalnych obchodach 70. rocznicy wyzwolenia KL Dachau.

W 2015 r., podobnie jak w latach poprzednich, edukatorzy i pracownicy naukowi IPN aktywnie włączyli się również w obchody Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych. Tradycyjnie na portalu pamięć.pl umieszczone zostały materiały edukacyjne: ulotki z wizerunkami żołnierzy podziemia niepodległościowego, którzy zostali zidentyfikowani w wyniku prowadzonych przez IPN prac poszukiwawczych w Kwaterze „Ł" na warszawskich Powązkach Wojskowych, plakaty, broszura, miniwystawa do wydrukowania oraz wiele publikacji. Nauczyciele mogli też skorzystać ze scenariusza lekcji „Powojenne losy bohaterów »Kamieni na szaniec«". W Warszawie już po raz trzeci, wyruszyła rowerowa „Masa Krytyczna" pamięci Żołnierzy Wyklętych. Uczestnicy przejechali liczącą prawie 20 km trasę z placu Zamkowego pod pomnik Męczenników Terroru Komunistycznego na Służewiu. W Narodowym Dniu Pamięci Żołnierzy Wyklętych IPN był także organizatorem licznych przedsięwzięć o charakterze artystycznym. Przy Krakowskim Przedmieściu w Warszawie można było obejrzeć wystawę „Niech Polska ziemia utuli ich do spokojnego snu. Ekshumacje i identyfikacje ofiar terroru komunistycznego", a w Centrum Edukacyjnym IPN ekspozycję „Milcząc, wołają" (wystawa prezentowana była również w oddziałach w całej Polsce,

m.in. we Wrocławiu, Łańcucie, Drzonowie i Poznaniu, a także za granicą – w USA). We Wrocławiu zaprezentowano wystawę „Niech polska ziemia utuli ich do spokojnego snu. Ekshumacje i identyfikacje ofiar terroru komunistycznego". W Dębicy OBEP Rzeszów zorganizował koncert patriotyczny „Waszej Pamięci Żołnierze Wyklęci". W Krakowie odbył się I Festiwal Wolnej i Niezawisłej, a w Klubie Studenckim „Rotunda" koncert „Tajne Komplety". W stołecznym klubie Palladium odbył się zaś koncert „Panny Wyklęte", podczas którego wystąpili m.in. Dariusz Malejonek, Maleo Reggae Rockers, Kasia Kowalska, Halina Mlynkova i Marika. Oddział poznański zorganizował retrospektywę festiwalu filmowego na temat Żołnierzy Wyklętych połączoną z dyskusją panelową „Kobiety w podziemiu niepodległościowym". Żołnierzy Wyklętych upamiętniono przez publikację i rozpowszechnianie regionalnych materiałów edukacyjnych, pokazy i przeglądy filmowe, prezentacje wystaw tematycznie związanych z podziemiem niepodległościowym, sesje naukowe i popularnonaukowe oraz lekcje dla młodzieży i wykłady dla szerokiej publiczności (m.in. OBEP Białystok i Katowice), a także rekonstrukcje historyczne. IPN był także partnerem biegu „Tropem Wilczym".

Na 71. rocznicę Powstania Warszawskiego IPN (w ramach akcji „Powstanie Warszawskie – pokaż, że pamiętasz") przygotował okolicznościowe materiały: naprasowankę na koszulkę, specjalną naklejkę na samochód oraz biało-czerwoną opaskę odblaskową. Można je było otrzymać na hasło „Powstanie Warszawskie" 29–31 lipca w Centrum Edukacyjnym IPN. W Warszawie IPN patronował 25. Biegowi Powstania Warszawskiego organizowanemu przez Stołeczne Centrum Sportu Aktywna Warszawa. W obchody i działania edukacyjne związane z rocznicą wybuchu Powstania Warszawskiego włączyły się OBEP-y. I tak w Rzeszowie zaprezentowano książkę Piotra Gursztyna *Rzeź Woli. Zbrodnia nierozliczona*, Delegatura w Bydgoszczy przygotowała okolicznościowy film o powstaniu, w Sopocie odbyły się tradycyjne uroczystości z udziałem pracowników OBEP Gdańsk, a w Łodzi otwarto wystawę edukacyjną „Powstańcze biografie – łódzkie echa Powstania Warszawskiego".

Ogólnopolski wymiar miały także obchody 34. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego, które odbyły się pod hasłem „Ofiarom stanu wojennego. Zapal światło wolności". Już po raz czwarty zorganizowana została akcja zapalania w oknach domów i urzędów świecy przypominającej zarówno o ofiarach, jak i o podstawowych wartościach, w które uderzał stan wojenny: wolności, demokracji i prawach człowieka. Także tym razem akcję objął honorowym patronatem Prezydent RP Andrzej Duda. Światła wolności zapłonęły na wielu budynkach użyteczności publicznej, m.in. na gmachu Sejmu RP, a także na siedzibie Episkopatu. Prezes IPN wystosował listy do władz państwowych i samorządowych, a także do najwyższych przedstawicieli Kościoła katolickiego, w których apelował o włączenie się do akcji upamiętniania ofiar stanu wojennego m.in. przez umieszczenie światła wolności w oknach ich siedzib. Akcję poparli nie tylko arcybiskup gnieźnieński, prymas Polski ks. Wojciech Polak, nuncjusz apostolski w Polsce abp Celestino Migliore oraz przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski abp Stanisław Gądecki, ale także papież Franciszek. Akcja została nagłośniona w mediach i spotkała się z szerokim odzewem społecznym. Specjalny napis upamiętniający tę rocznicę pojawił się na Stadionie Narodowym, spoty okolicznościowe IPN zostały wyświetlone na stadionie Legii i w TVP. W kinie KC w Warszawie i w wielu innych w kraju 12 grudnia odbyły się tematyczne maratony filmowe, którym towarzyszyły dyskusje i prelekcje historyczne. Także w Warszawie, w Centrum Edukacyjnym IPN, z tej okazji odbył się koncert „Świat nieprzerwany" – występom artystów z zespołu Piramidy towarzyszyły recytacje poezji w wykonaniu Wojciecha Wysockiego. 13 grudnia, jak co roku, ulicami Warszawy trasą związaną ze stanem wojennym przejechał zabytkowy ikarus. Pasażerowie mogli posłuchać opowieści świadków, piosenek tamtego czasu oraz posłuchać komentarzy wybitnych historyków – m.in. profesorów Antoniego Dudka, Andrzeja Friszke i Andrzeja Paczkowskiego. W stolicy przy ul. Mariańskiej odsłonięty został mural autorstwa Piotra Młodożeńca, poświęcony ofiarom stanu wojennego. Kopia muralu została namalowana także w siedzibie CE im. J. Kurtyki „Przystanek Historia". W oddziałach przeprowadzono z tej okazji lekcje, warsztaty i wykłady – np. OBEP Poznań zorganizował warsztaty „W podziemnej drukarni – warsztaty ze świadkiem historii", przypominające o roli podziemnej prasy. Tradycyjnie na portalu pamięć.pl zostały umieszczone materiały edukacyjne

do wykorzystania przez szkoły, m.in. wystawa do samodzielnego wydruku. Obchody miały także wymiar regionalny – i tak OBEP Białystok zorganizował Marsz Pamięci, OBEP Kraków natomiast – prezentację spotów historycznych o stanie wojennym w telewizjach tramwajowych i autobusowych. We wszystkich oddziałach BEP IPN odbywały się wykłady, prelekcje i dyskusje historyczne, a edukatorzy na zaproszenie szkół prowadzili okolicznościowe lekcje.

Cykle działań edukacyjnych przeprowadzono także z okazji 76. rocznicy agresji niemieckiej (1 września) i sowieckiej (17 września) na Polskę w 1939 r., m.in. białostocki oddział BEP włączył się w uroczystości organizowane przez Prezydenta Miasta Białegostoku. Oddział krakowski przy współpracy w Kuratorium Oświaty zorganizował sesję edukacyjną „1945 – zniewolenie zamiast wolności. Armia Czerwona w Krakowie i Małopolsce".

Oddziałowe biura edukacji publicznej włączyły się aktywnie w obchody innych rocznic, również tych o charakterze lokalnym. Warto wspomnieć o kolejnej już akcji medialno-edukacyjnej „Zapal Znicz Pamięci", zainaugurowanej przez OBEP IPN Poznań we współpracy z Radiem Merkury, a przypominającej o miejscach kaźni Polaków w Wielkopolsce, na Pomorzu, Kujawach, Śląsku i ziemi łódzkiej, czyli ziemiach wcielonych do III Rzeszy W 2015 r. przypadła również 70. rocznica deportacji Górnoślązaków do ZSRR. Z tej okazji wiele przedsięwzięć dla różnorodnych środowisk podjął OBEP Katowice. Były to wykłady, panele, dyskusje, wystawa „Koniec i początek. Rok 1945 na Górnym Śląsku", konferencja popularnonaukowa „Górny Śląsk 1945 r. Pamięć i historia", a także promocje książek poświęconych powyższemu zagadnieniu. Oddział w Krakowie organizował wykłady, prelekcje i występy w mediach lokalnych związane z 71. rocznicą zbrodni na rodzinie Ulmów i ukrywanych przez nią Żydów, zaangażował się również w obchody 30. rocznicy powstania Ruchu „Wolność i Pokój" przez organizację wykładów, dyskusji i udział w audycji na antenie radia WNET. Z okazji rocznicy powstania Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość" pracownicy oddziały krakowskiego kolportowali Memoriał Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość" do Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych w szkołach ponadgimnazjalnych w województwie małopolskim, a także występowali na wykładach i panelach dyskusyjnych.

4.2.8. Podsumowanie 15 lat pracy IPN

W 2015 r. minęło 15 lat od rozpoczęcia działalności Instytutu Pamięci Narodowej. Z tej okazji wszystkie OBEP IPN prezentowały swój dotychczasowy dorobek w aspekcie zarówno naukowym, jak i edukacyjnym. W większości miast odbyły się trzydniowe obchody, na które składały się: dzień dla nauki, dzień dla szkoły i dzień dla rodziny. Organizowano m.in.: pikniki, konferencje naukowe i popularnonaukowe, debaty, turnieje gier, promocje książek i kiermasze wydawnictw IPN. W część działań zaangażowani byli także przedstawiciele innych pionów (przede wszystkim BUiAD). Poniżej krótki opis obchodów 15-lecia IPN w poszczególnych miastach.

Warszawa

31 maja i 1 czerwca Centrala IPN zorganizowała we współpracy z Fundacją Niepodległości koncerty piosenek patriotycznych „Kto ty jesteś" w wykonaniu dziecięcego zespołu i polskich artystów. W koncercie 1 czerwca wzięło udział prawie 1000 uczniów z warszawskich szkół podstawowych. Podczas koncertów prowadzone były różnego rodzaju animacje, w tym układanie wielkoformatowej wersji „Polaka Małego" oraz własnoręczne malowanie sztandarów. Prezentowano także gry oraz aktywności związane z działalnością Archiwum IPN. 15 czerwca w CE „Przystanek Historia" odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa „25 lat europejskich doświadczeń w rozrachunku z dyktaturą komunistyczną – osiągnięcia i porażki", którą otworzył wykład wprowadzający Prezesa IPN dr. Łukasza Kamińskiego. Dyskusja prowadzona była w ramach czterech sesji. O tym, jak opowiadać o komunizmie, rozmawiali: Goran Lindblad (moderator), Réka Földváryné Kiss, Gunārs Nāgels, Vesna Teršelič oraz Andrzej Zawistowski. Na pytanie, co dało otwarcie archiwów

komunistycznej policji politycznej, odpowiadali: Paweł Machcewicz (moderator), Petr Blažek, Antoni Dudek, Roland Jahn, Ondrej Krajňák i Rafał Leśkiewicz. O ściganiu zbrodni komunizmu debatowali: Egils Levits (moderator), Andrei Muraru, Krzysztof Persak i Neela Winkelmann. Wreszcie na temat tego, czy lustracja spełniła swoje zadanie, dyskutowali Andrzej Paczkowski (moderator), Roman David, Hubertus Knabe, Boštjan Kolarić i Monika Nalepa. Obrady prowadzono w trzech językach: polskim, angielskim i niemieckim.

Oddział warszawski zorganizował pokaz swojego dorobku w Płocku. W ramach uroczystości rocznicowych przeprowadził „Dzień dla nauki" oraz „Dzień dla rodziny" – m.in. zajęcia dla uczniów o Baśce Murmańskiej – pierwszym misiu służącym w Wojsku Polskim, o dowódcach Armii Krajowej. W Książnicy Płockiej i LO im. Władysława Jagiełły można było wysłuchać wykładów „Maj 1945 – wyzwolenie?", „Polska bez opozycji", „Czerwiec 1976 w Płocku", „»NSZZ Solidarność«1980–1989" i „Konspiracja młodzieżowa pierwszej i ostatniej dekady PRL na przykładzie Warszawy". Odbyła się debata oksfordzka pt. „Wyzwolenie czy nowa okupacja?". Po debacie zaprezentowane zostały filmy: *Tajny współpracownik* i *Sny utracone, sny odzyskane*. W kilku miejscach jednocześnie odbyły się pikniki historyczne IPN. Na terenie parafii św. Benedykta odbyła się prezentacja grup rekonstrukcji historycznych oraz koncert w wykonaniu licealistów „Jagiellonki" poświęcony Żołnierzom Wyklętym. Ostatnim punktem trzydniowych uroczystości był koncert zespołu Contra Mundum w parafii św. Stanisława Kostki.

Białystok

W programie trzydniowego wydarzenia znalazły się m.in. następujące punkty: prezentacja ogólnopolskiego projektu badawczego „Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych" oraz dyskusja z udziałem profesorów: Jarosława Syrnyka (IPN Wrocław), Olega Łatyszonka (UwB), Krzysztofa Sychowicza (IPN Białystok) i Wojciecha Śleszyńskiego (UwB), promocja książki (*Urząd Bezpieczeństwa w województwie białostockim 1944–1956. Z badań nad strukturą i działalnością aparatu represji*), spotkanie uczestników projektu „Śladami bohaterów" i pokaz wybranych prezentacji dokumentujących wyjazdy edukacyjne z lat 2010–2015 (do Katynia, Kuropat, a także Bolonii, Loreto i Monte Cassino), uroczystość wręczenia nagród honorowych „Świadek Historii 2015", gala konkursu „Audycja Historyczna Roku 2015", zwiedzanie archiwum, turnieje gier planszowych, filmy edukacyjne, kiermasz wydawnictw.

Gdańsk

W ramach podsumowania odbyły się: koncert patriotyczny Tadka Polkowskiego, gala boksu „Nigdy przed mocą nie ugniemy szyi", poświęcona pamięci Anny Walentynowicz, konferencja „Nadzieja, apatia i zwycięstwo? Wokół NSZZ »Solidarność«", połączona z panelem dyskusyjnym „Niechciane dziecko III RP? 15 lat istnienia IPN", pokazowa debata oksfordzka podczas „Dnia dla edukacji", turnieje lotniczych gier planszowych IPN („303", „111", „7").

Katowice

15–17 października katowicki OBEP zorganizował obchody rocznicy, w których program wchodziły m.in.: ogólnopolska konferencja naukowa „Więcej niż partia. PZPR a polityka, gospodarka i społeczeństwo 1948–1990", dzień dla szkoły (w jego trakcie uroczystość wręczenia statuetek zasłużonym w edukacji historycznej z udziałem Prezesa IPN), promocja książki *Agca nie był sam. Wokół udziału komunistycznych służb specjalnych w zamachu na Jana Pawła II*. Można było zwiedzać archiwa IPN.

Kraków

Na Rynku Głównym w Krakowie zorganizowano oficjalne podsumowanie 9–11 listopada. Otworzono tam stoiska z grami edukacyjnymi i publikacjami IPN. 11 listopada przeprowadzono akcję

„Świętuj Niepodległość z IPN", podczas której kolportowano okolicznościowe ulotki oraz prezentowano gry historyczne IPN. W Delegaturze IPN w Kielcach odbył się koncert „Wiszące ogrody bardów i poetów", a ponadto panel dyskusyjny, projekcja filmu, koncert, pokaz gier planszowych.

Lublin

Od 8 do 11 maja na Rynku Starego Miasta w Lublinie prezentowano wystawy plenerowe: „Sonderlaboratorium SS. Zamojszczyzna »pierwszy obszar osiedleńczy w Generalnym Gubernatorstwie« oraz Wasza solidarność – nasza wolność. Reakcje emigracji polskiej i świata na wprowadzenie stanu wojennego", „Zaczęło się w lipcu – »Solidarność« w Regionie Środkowo-Wschodnim 1980–1989". Odbyła się także gra miejska „Ważni ludzie, ważne wydarzenia. Lublin w XX w.", szkolenie dla nauczycieli historii „Jak uczyć o polskim podziemiu niepodległościowym", kiermasz wydawnictw IPN, a także rozgrywki gier planszowych IPN.

Łódź

W ramach podsumowania 15-lecia IPN w Łodzi zorganizowano m.in. wycieczkę edukacyjną „Ślady wolnego słowa w Łodzi". Wycieczka miała charakter gry miejskiej oraz konkursu wiedzy historycznej. Odbyły się także: kiermasz książek i komiksów IPN, rozgrywki w gry edukacyjne IPN: „Kolejka", „Reglamentacja", „Znaj Znak", „Polak Mały" oraz „IV rozbiór Polski". Dla najmłodszych przeprowadzone zostały zabawy podwórkowe znane z czasów PRL, takie jak: ciuciubabka, „raz, dwa, trzy, Baba-Jaga patrzy", gra w gumę i w klasy. Na stanowisku twórczym (warsztaty plastyczno-manualne) dzieci miały możliwość samodzielnie wykonać zabawkę z przedmiotów codziennego użytku, np. z drewnianej łyżki, a także zagrać w gry planszowe (chińczyk, bierki).

Poznań

W Poznaniu w Archiwum Archidiecezjalnym odbyła się projekcja filmów poświęconych postaciom metropolitów Poznania abp. Walentego Dymka i abp. Antoniego Baraniaka, a także dyskusja panelowa „Dzieje Kościoła katolickiego w Polsce w latach 1944–1989". Zaprezentowano wystawę „Pasterz na trudne czasy. Arcybiskup Walenty Dymek 1888–1956" oraz „Daj mi dusze, resztę zabierz. Arcybiskup Antoni Baraniak 1904–1977". Zorganizowano dyskusje panelowe: „Jak pisać historię? Dorobek naukowy Instytutu Pamięci Narodowej na tle historiografii dziejów najnowszych", „Środowisko byłych ziemian w PRL" oraz dyskusję nad książką Przemysława Zwiernika *Prasa podziemna opozycji politycznej w Poznaniu*. Odbyły się także: lekcje archiwalne o Wolnych Związkach Zawodowych połączone ze zwiedzaniem wystawy „Kobiety internowane – Gołdap 1982" i zwiedzaniem archiwum, gra miejska pt. „Śladami robotników Poznańskiego Czerwca '56" przy współpracy Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu, wycieczka edukacyjna „Tramwajem przez historię najnowszą" oraz turniej gier.

Rzeszów

W Rzeszowie zorganizowano spotkanie z komiksem historycznym oraz pokaz filmu dokumentalnego *W ostatniej chwili. O komiksie w PRL-u* w reżyserii Mateusza Szlachtycza. Odbyła się także okolicznościowa sesja Akademii Historii Najnowszej. Obchody uświetniła uroczystość wręczenia Krzyży Wolności i Solidarności działaczom opozycji demokratycznej i solidarnościowej. Przygotowano także konferencję naukową – prezentację Centralnego Projektu Badawczego (CPB) IPN „Aparat bezpieczeństwa w walce z podziemiem politycznym i zbrojnym w latach 1944–1956" oraz panel dyskusyjny. Zaprezentowano gry historyczne IPN, zwiedzano archiwum IPN, zorganizowano pokazy filmów operacyjnych SB, występ grupy rekonstrukcji historycznej, konkurs edukacyjny dla najmłodszych „Symbole naszej historii", warsztaty „Mała drukarnia" – pokaz sitodruku, druk okolicznościowych gazetek i ulotek. Obchodom towarzyszył kiermasz wydawnictw i prezentacja pionów merytorycznych IPN.

Szczecin

W ramach obchodów zorganizowano seminarium dla nauczycieli – „Miejsce i rola szczecińskiego oddziału IPN w działalności edukacyjnej" połączone z prezentacją książki *Szczecin z oddali. Piąta Konferencja Edukacyjna*. W Zespole Szkół nr 8 w Szczecinie odbył się VI Turniej Historyczny „Szare Szeregi" – uczestnikami byli uczniowie szkół podstawowych z opiekunami, ok. 130 osób (23 kwietnia). Przeprowadzono grę miejską otwartą „Szczecińskie quo vadis?" oraz historyczny quiz rodzinny „Szczecin – moje miasto!". Odbył się piknik historyczny z IPN.

Wrocław

We Wrocławiu podczas obchodów odbyły się m.in. spacery edukacyjne po stolicy Dolnego Śląska adresowane do młodzieży, uroczystość wręczenia Krzyża Wolności i Solidarności, koncert muzyka jazzowego Marka Bałaty, przegląd filmowy „Na tropach historii", otwarta debata „Po co nam IPN? Pamięć. Historia. Przyszłość", dyskusja panelowa „Lenino-masakra czy dzień chwały?", turniej gier planszowych z nagrodami, warsztaty muzyczne z Jackiem Kleyffem, warsztaty o kontrkulturze z Dariuszem Paczkowskim.

4.2.9. Inne formy ogólnopolskich działań edukacyjnych

W 2015 r. kontynuowano program „Lekcje z historii najnowszej", w ramach którego przeszkoleni przez edukatorów IPN nauczyciele prowadzili w szkołach na wszystkich poziomach nauczania cykl lekcji dotyczących najnowszych dziejów Polski. Do oferty dla szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych wprowadzono dwa nowe scenariusze: przygotowany wspólnie z Yad Vashem „Uliczka żydowska...", pokazujący nieistniejący świat społeczności żydowskich w Polsce przed wybuchem II wojny światowej, oraz „Wołyń i Galicja Wschodnia w pożodze – »antypolska akcja« OUN-UPA 1943–1944". Kontynuowano także realizację wcześniej opracowanych tematów: „PRL – państwo totalitarne?", „Prześladowani i aparat terroru 1944–1989", „Sztuka w służbie propagandy", „Dzieje pewnego eksperymentu – gospodarka PRL", „W samo południe – wybory 4 czerwca 1989 r.", „Historie żołnierzy z wyrokiem – polskie podziemie niepodległościowe po 1945 r.", „Grudniowy wstał świt, nie wiedział nic nikt – stan wojenny w Polsce". Specjalnie dla szkół podstawowych przygotowano dwa scenariusze: „Z flagą narodową poprzez najnowszą historię Polski", „A więc wojna... – polski wrzesień 1939 r." Lekcja „Polacy ratujący Żydów w czasie II wojny światowej", adresowana do szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, ma specjalnie przystosowaną wersję dla uczniów starszych klas szkoły podstawowej. W ramach projektu „Lekcje z historii najnowszej" w 2015 r. w całym kraju zrealizowano łącznie ponad 1500 lekcji dla ok. 35 tys. uczniów. Warto zaznaczyć, że scenariusze wykorzystywane w projekcie, a opracowane przez edukatorów IPN, cieszą się niezmiennie wysoką opinią wśród nauczycieli, dla których są istotną pomocą w nauczaniu historii najnowszej. Lekcje zamawiane są głównie przez szkoły publiczne, ale co roku wzrasta liczba zainteresowanych szkół prywatnych i społecznych. W 2015 r. wysoką popularnością cieszyły się tematy: o fladze (świadczy to o wzrastającej popularności projektu w szkołach podstawowych), Żołnierzach Wyklętych i Polakach ratujących Żydów w czasie II wojny światowej, a także tematy rocznicowe – wybory czerwcowe oraz stan wojenny.

W 2015 r. kontynuowano również lekcje pt. „Co kryją archiwa IPN?", które są wspólnym przedsięwzięciem BEP oraz BUiAD IPN. Są to lekcje archiwalne wykorzystujące wybrane dokumenty z archiwum Instytutu, prezentujące postaci niezłomnych opozycjonistów, m.in. Anny Walentynowicz, Kazimierza Świtonia, i sposób działania aparatu represji, w szczególności służb bezpieczeństwa. Zajęcia te zostały przygotowane w katowickim oddziale IPN, jednak ze względu na swoją wartość źródłoznawczą prowadzone są we wszystkich oddziałach. Lekcja składa się dwóch części: w pierwszej uczniowie poznają zasady działania archiwum i proces postępowania ze zgromadzonymi tam dokumentami; druga część zajęć to analiza przykładowych dokumentów.

W 2015 r. kontynuowano także działania skierowane do środowiska dzieci i młodzieży ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi. Dzięki podejmowanym od 2010 r. próbom dotarcia do tych środowisk przez wydawnictwa edukacyjne można zaobserwować wzrost zainteresowania i uczestnictwa w projektach edukacyjnych i konkursach uczniów ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi. OBEP we Wrocławiu organizuje filmowo-warsztatowy projekt edukacyjny skierowany do uczniów dysfunkcyjnych „Historia dla ciebie i dla mnie". Dodano audiodeskrypcję do filmu dokumentalnego *Kwatera Ł* w reż. A. Gołębiewskiego i Teatru TVP *Inka 1946* w reż. Natalii Koryckiej-Gruz. Nawiązano kontakt z Działem Tyflologicznym w Laskach, Akademią Edukacji Artystycznej w Warszawie.

Od wielu lat pracownicy IPN prowadzą wykłady i prelekcje także dla osadzonych w zakładach karnych. Duże osiągnięcia w powyższych dziedzinach mają zwłaszcza oddziały terenowe IPN, np. OBEP Kraków – współpraca z zakładami karnymi w Pińczowie, Wiśniczu, Wadowicach oraz Aresztem Śledczym w Kielcach, OBEP Łódź – z zakładami karnymi w Łodzi, OBEP Szczecin – z zakładem karnym w Wierzchowie i Areszcie Śledczym w Koszalinie.

Coraz większą popularnością cieszy się oferta IPN skierowana do całych rodzin. Tradycyjnie już oddziały IPN włączyły się aktywnie w akcję „Noc Muzeów", udostępniając wystawy, organizując przeglądy filmowe, prezentacje, konkursy i turnieje gier. Tradycją stał się też udział IPN w warszawskim Festiwalu Nauki i Pikniku Naukowym. W kilku ośrodkach odbywają się cykliczne spotkania dla całych rodzin, np. „Rodzinne soboty" w „Przystanku Historia" w Warszawie.

13 czerwca 2015 r. odbył się V Festiwal Komiksów Historycznych, jako jednodniowa kilkugodzinna impreza adresowana do osób w każdym wieku interesujących się komiksem i za jego pośrednictwem historią. Przyciągnął blisko 600 uczestników, którzy mieli okazję wziąć udział w prelekcjach, wykładach, prezentacjach oraz warsztatach poświęconych powstawaniu komiksów, a także obejrzeć wystawę Daniela Bauma pt. „Ujawniamy historię w malarstwie, noweli graficznej i komiksie Brajlem", najnowsze plansze Papcia Chmiela z komiksu *Elemelementarz*, wystawę plenerowąż opracowaną przez Węgierski Instytut Kultury „Honwedzi i husarzy na polskiej ziemi. Polowe i inne historie 1914–1915" oraz wystawę plansz z komiksu „Katyń. Zbrodnia na nieludzkiej ziemi". Zaprezentowane zostały również prace laureatów konkursu „Epizody z najnowszej historii Polski w komiksie".

4.2.10. Działania wystawiennicze

Dorobek IPN obejmuje ponad 430 wystaw edukacyjnych popularyzujących najnowszą historię Polski. Wystawy te są bezpłatnie wypożyczane szkołom oraz placówkom kulturalnym i oświatowym w kraju i za granicą. Prezentacje organizowane były przy współudziale regionalnych placówek muzealnych, organizacji kombatanckich, samorządów, szkół czy uczelni. Wystawom towarzyszyły katalogi, foldery i propozycje zajęć dla młodzieży szkolnej.

Najważniejszym przedsięwzięciem wystawienniczym IPN w 2015 r. była wystawa pt. „Milcząc, wołają", opowiadająca o poszukiwaniach szczątków ofiar systemu komunistycznego, prowadzonych w kwaterze „Ł" Cmentarza Wojskowego na warszawskich Powązkach w latach 2012–2014 przez IPN oraz ROPWiM. Wystawa została przygotowana przez BEP, następnie wykonana w kilkunastu egzemplarzach i prezentowana przy współpracy z oddziałowymi biurami edukacji publicznej IPN w kraju i za granicą. Uroczysta inauguracja wystawy miała miejsce 1 marca 2015 r. w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia" w Warszawie. Jednocześnie w całej Polsce odbywały się regionalne prezentacje. W ciągu 10 miesięcy pokazano ją w 38 miejscach, zarówno w największych miastach w Polsce (m.in. w Białymstoku, Bydgoszczy, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodyi, Toruniu, Wrocławiu), jak też za granicą, m.in.: na Ukrainie (Iwano-Frankowsk, Lwów, Latyczów i Łuck), Litwie (Wilno) oraz w USA (m.in. w Bostonie, Chicago, Filadelfii, Nowym Jorku i Sanktuarium Matki Bożej Częstochowskiej w Doylestown).

Godny podkreślenia był wkład IPN w przygotowanie międzynarodowej wystawy objazdowej pt. „By Any Means. Communist Secret Police and People's Everyday Life", której premiera miała

miejsce w Berlinie 19 października 2015 r. Ukazała ona wieloaspektowy wpływ komunistycznych służb bezpieczeństwa na życie obywateli państw dawnego bloku wschodniego. Wystawa przygotowana została w ramach Europejskiej Sieci Instytucji Archiwalnych Zajmujących się Aktami Tajnych Służb, a jej powstanie koordynował niemiecki BStU.

W 2015 r. poza granicami kraju prezentowane były także inne wystawy IPN, m.in.: „Od wojny do zwycięstwa 1939–1989", „Polska Walcząca", „Rzeczpospolita utracona", „W objęciach wielkiego brata", „Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń", „Zbrodnia Katyńska" i „Zimna wojna". Ich ekspozycje miały miejsce w Belgii, Czechach, we Francji, w Kanadzie, Katarze, na Litwie, w Luksemburgu, Mołdawii, Niemczech, Rumunii, Słowacji, na Ukrainie, w USA, na Węgrzech i w Wielkiej Brytanii. Zorganizowano je we współpracy ze środowiskami uniwersyteckimi, miejscowymi środowiskami polonijnymi oraz przy wsparciu przedstawicielstw dyplomatycznych RP.

Ważnym lokalnie przedsięwzięciem wystawienniczym był np. udział OBEP Katowice w przygotowaniu wystawy stałej w Centrum Dokumentacji Deportacji Górnoślązaków do ZSRR w 1945 r., otwartym w Radzionkowie 15 lutego 2015 r., oraz przygotowanie wystawy objazdowej pt. „Koniec i początek. Rok 1945 na Górnym Śląsku". Przedsięwzięcia te wpisywały się w ustanowiony przez Sejmik Województwa Śląskiego „Rok Pamięci Ofiar Tragedii Górnośląskiej 1945".

W 2015 r. Biuro Edukacji Publicznej oraz Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów przygotowało łącznie 20 nowych wystaw oraz zaprezentowało 186 wystaw z lat ubiegłych. Ich pełna lista znajduje się w Aneksie, w załączniku nr 3.

4.2.11. Popularyzacja historii z wykorzystaniem Internetu

W pracach edukacyjnych IPN stara się korzystać z nowoczesnych, atrakcyjnych form upowszechniania wiedzy historycznej. Podstawą tego działania jest Internet, którego dostępność jest coraz powszechniejsza. Oprócz stale unowocześnianej głównej strony internetowej IPN służą do tego edukacyjne portale tematyczne dedykowane rozmaitym zdarzeniom i sprawom z dziedziny historii najnowszej, strona internetowa miesięcznika „Pamięć.pl" oraz portal edukacyjny o tej samej nazwie, a także profile w serwisach internetowych YouTube i Facebook.

- **„Pamięć.pl" – portal edukacyjny**

Uruchomiony 11 listopada 2012 r. portal edukacyjny „Pamięć.pl" jest w dalszym ciągu rozbudowywany. Stanowi on realizację projektu, którego celem jest wyeksponowanie i promowanie w nowoczesny sposób oferty edukacyjnej IPN, skierowanej do nauczycieli, młodzieży i wszystkich zainteresowanych najnowszą historią Polski, obejmującej również zasoby elektroniczne. W 2015 r. portal zanotował ponad 2,5 miliona odsłon (rok wcześniej – niecałe 2 miliony).

W zakładce „Biblioteka Cyfrowa" portal oferuje publikacje IPN – książki, periodyki, materiały edukacyjne – do pobrania w formatach pdf, epub lub mobi. Na portalu można również odsłuchać audycje z cyklu „Patroni naszych ulic" oraz nagrodzone w Ogólnopolskim Konkursie „Audycja Historyczna Roku", zagrać on-line w wybrane gry IPN, zapoznać się z materiałami dodatkowymi i promocyjnymi związanymi z grami wydanymi przez Instytut. W zakładce „Portale tematyczne" zgromadzono odniesienia do tematycznych portali edukacyjnych IPN. W 2015 r. rozbudowano dział materiałów wideo. W zakładce „IPN TV" użytkownicy znajdą relacje wideo z ważnych wydarzeń IPN, przygotowywane przez sekcję notacji BEP – najświeższa lub związana z aktualnymi wydarzeniami lub rocznicami jest eksponowana w oknie wyróżnionym. Publikujemy tam także kolejne odcinki cyklu programów przygotowywanych wspólnie z TV Republika, zatytułowanego „Z filmoteki bezpieki". W zakładce „IPN Notacje" zamieszczane są relacje świadków historii. W 2015 r. zakładce „Narodziny Solidarności" umieszczono cykl programów historycznych przygotowanych wspólnie z TVP, poświęconych wydarzeniom Sierpnia '80. W zakładce „Historia dla Ciebie – pamięć.pl" prezentowany jest cykl programów historycznych realizowanych we współpracy

z TVP. Codzienne kalendarium historyczne portalu poszerzane jest nie tylko o ten cykl, lecz także o publikacje i materiały wideo z konferencji organizowanych przez BEP IPN. Trwają ponadto prace nad uruchomieniem na stronie głównej portalu przygotowanych przez pracowników naukowych IPN krótkich komentarzy wideo, dotyczących wydarzeń z kalendarium. W zakładce „Fotokronika IPN" udostępniane są galerie zdjęć z wybranych bieżących wydarzeń z kalendarza Instytutu. Z portalem powiązany jest miesięcznik „Pamięć.pl". Drukowane w nim teksty są niekiedy uzupełniane materiałami dodatkowymi zamieszczanymi w „Bibliotece Cyfrowej". Wybrane artykuły z archiwalnych numerów miesięcznika oraz innych periodyków Instytutu („CzasyPisma", „Aparatu Represji w Polsce Ludowej 1944–1989") są udostępniane na stronie głównej portalu. Publikowane są również rozmowy z autorami książek Instytutu, połączone niekiedy z materiałami wideo. W 2015 r. portal „Pamięć.pl" ponownie uruchomił akcję „Wrzesień pamięci" oraz po raz pierwszy akcję „Pamiętamy o Auschwitz", prezentującą artykuły i inne materiały, dotyczące historii obozu zagłady, w szczególności losów polskich więźniów. W propagowanie akcji włączyły się strony IPN prowadzone na portalu społecznościowych. Akcja była również okazją do zapoznania internautów z ofertą wystaw prezentowaną w specjalnej zakładce portalu, która jest systematycznie rozbudowywana. Portal „Pamięć.pl" wspiera akcje edukacyjne IPN i obchody rocznic, w tym aresztowania przywódców Polskiego Państwa Podziemnego, Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych oraz zapalenie wirtualnej świecy w ramach akcji „Ofiarom stanu wojennego. Zapal Światło Wolności".

Z portalem integralnie związany jest miesięcznik popularnonaukowy IPN „Pamięć.pl – Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej", wydawany w formacie magazynowym i przeznaczony dla szerokiego kręgów czytelniczych, przede wszystkim dla młodzieży zainteresowanej historią rodzinnego kraju.

Formuła pisma i jego zawartość w roku sprawozdawczym została szerzej omówiona w części poświęconej wydawnictwom IPN (zob. niżej s. 116).

- **Portale historyczne IPN**

W 2015 r. uruchomiono cztery nowe portale o charakterze edukacyjnym. Pierwszy z nich: www.ppp.gov.pl, dotyczy działalności Polskiego Państwa Podziemnego i zawiera materiały zamieszczone do tej pory przez IPN w wersji elektronicznej. Drugi: www.inka.gov.pl, poświęcony jest postaci Danuty Siedzikówny „Inki", sanitariuszki z V Wileńskiej Brygady AK, zamordowanej przez komunistyczne władze. Trzeci portal: stoczniaszczecinska.ipn.gov.pl, jest internetową wersją wystawy „Stocznia Szczecińska. Historia nie tylko polityczna". Czwarty portal uzupełniał serię biograficzną. Poświęcony został ks. Kazimierzowi Jancarzowi. Portal jest internetową wersją albumu *Ksiądz Kazimierz* zrealizowanego pod redakcją Piotra Warischa. Głównym autorem fotografii jest Zbigniew Galicki.

W 2015 r. największą popularnością cieszył się portal dotyczący agresji niemieckiej i sowieckiej na Polskę w 1939 r., który miał aż 151 665 odwiedzin.

Tabela 1. Statystyka odwiedzin portali internetowych IPN (portale w języku polskim)

Adres portalu	Rok uruchomienia	Liczba odwiedzin od uruchomienia portalu	Liczna odwiedzin w 2015 r.
www.ipn.gov.pl	2006	64 265 648	4 522 697
www.13grudnia81.pl	2007	2 164 088	86 083
www.slady.ipn.gov.pl	2007	1 411 651	77 453
www.sierpien1980.pl	2008	634 845	43 477
www.marzec1968.pl	2008	742 566	32 068
www.pilecki.ipn.gov.pl	2008	1 180 970	84 242
www.bibliografia.ipn.gov.pl	2008	366 203	25 637

www.rok1989.pl	2009	423 847	45 911
www.kultura-niezalezna.pl	2009	544 122	41 115
www.popieluszko.pl	2009	1 021 066	58 682
www.1wrzesnia39.pl	2009	1 433 065	151 655
www.korbonski.ipn.gov.pl	2009	183 765	23 479
www.czerwiec56.ipn.gov.pl	2010	426 245	59 875
www.grudzien70.ipn.gov.pl	2010	573 329	68 111
www.zyciezazycie.pl	2011	353 687	60 510
www.czerwiec76.ipn.gov.pl	2011	147 814	30 655
www.okulicki.ipn.gov.pl	2011	111 104	26 287
www.martyrologiawsipolskich.pl	2011	463 645	85 772
www.truthaboutcamps.eu	2012	199 955	43 998
www.pamiec.pl	2012	6 055 455	2 459 386
www.wykleci.ipn.gov.pl	2012	178 811	70 203
www.zbrodniawolynska.pl	2013	73 681	29 960
www.wilczetropy.ipn.gov.pl	2014	79 402	44 093
www.poszukiwania.ipn.gov.pl	2014	83 045	48 207
www.stoczniaszczecinska.ipn.gov.pl	2015	596	596
www.inka.ipn.gov.pl	2015	11 455	11 455
www.ppp.ipn.gov.pl	2015	8 711	8 711
www.jancarz.ipn.gov.pl	2015	10 947	10 947

Tabela 2. Statystyka odwiedzin portali internetowych IPN (portale w języku angielskim)

en.pilecki.ipn.gov.pl	2008	257 819	19 076
www.martiallaw.pl	2009	346 446	38 422
www.june56.ipn.gov.pl	2011	181 639	26 708
en.popieluszko.pl	2010	98 809	12 858
www.year1989.pl	2009	240 476	37 832
www.truthaboutcamps.eu	2012	27 993	6 159
www.volhyniamassacre.eu	2013	19 362	9 164
en.korbonski.ipn.gov.pl	2011	65 568	14 585

Tabela 3. Statystyka odwiedzin portali internetowych IPN (portal w języku bułgarskim)

www.truthaboutcamps.eu	2014	550	300

Tabela 4. Statystyka odwiedzin portali internetowych IPN (portal w języku francuskim)

www.truthaboutcamps.eu	2015	400	400

Tabela 5. Statystyka odwiedzin portali internetowych IPN (portal w języku niemieckim)

www.truthaboutcamps.eu	2015	440	440

Tabela 6. Statystyka odwiedzin portali internetowych IPN (portal w języku ukraińskim)

www.wolynskyjzloczyn.eu	2013	8 086	5 945

Tabela 7. Statystyka odwiedzin portali internetowych IPN (portal w języku węgierskim)

www.poznan1956.ipn.gov.pl	2011	69 395	11 165

- **Serwisy społecznościowe**

IPN ma swoje profile w popularnych serwisach społecznościowych Facebook i Twitter. Zamieszczane są tam teksty, zdjęcia, materiały filmowe i linki, dotyczące działalności Instytutu oraz tematów związanych z historią najnowszą, zwłaszcza rocznic i ważnych postaci historycznych. Ponadto publikowane są tam informacje dotyczące nowości wydawniczych, spotkań dyskusyjnych, publicznych wykładów, pokazów filmów czy konkursów edukacyjnych dla młodzieży. Opracowywane i publikowane jest kalendarium historyczne w postaci krótkich tekstów ilustrowanych zdjęciem, związanych z bieżącą datą. Powodzeniem wśród internautów cieszą się konkursy sprawdzające wiedzę historyczną oraz znajomość działalności IPN. Konto edukacyjne na portalu facebook.com – Strefa Edukacyjna IPN – istnieje od 2012 r. W latach 2012–2015 fanpage polubiło ponad 16 tys. osób; każdego miesiąca dołącza średnio 350 osób. Z możliwości upowszechniania informacji przez serwisy społecznościowe korzystają oddziały IPN (m.in. Białystok, Bydgoszcz, Gdańsk, Katowice, Lublin, Rzeszów, Szczecin) oraz powstające w kolejnych miastach „Przystanki Historia". Funkcje pomocnicze pełnią profile związane z grami planszowymi wydawanymi przez IPN. Nowym wykorzystaniem Facebooka jest tworzenie kont projektów edukacyjnych. W 2015 r. funkcjonowały takie dwa: „Kamienie Pamięci – projekt edukacyjny IPN" oraz „Turniej Debat Historycznych IPN".

4.2.12. Planszowe gry historyczne

BEP IPN od kilku lat rozwija i kontynuuje działania związane z grami planszowymi, rozumiane nie tylko jako wydawanie nowych gier i dodrukowywanie wyprzedanych tytułów, ale także jako poszerzanie możliwości wykorzystywania istniejących już gier planszowych w celach edukacyjnych.

W roku 2015 kontynuowano zajęcia z wykorzystaniem przygotowanych w latach 2009–2014 gier edukacyjnych: „111", „303", „Awans – zostań marszałkiem Polski", „Kolejka", „Pamięć '39", „Reglamentacja. Gra na kartki", „ZnajZnak", „ZnajZnak – Monte Cassino" i „ZnajZnak – Pamięć". Większości gier towarzyszą broszury edukacyjne.

„Kolejka" – opowiadająca o gospodarce PRL – od pięciu lat cieszy się niesłabnącym powodzeniem. W 2015 r. trwała współpraca z wyłonioną w wyniku procedury przetargowej firmą Trefl S.A., nowym wydawcą gry „Kolejka". Zgodnie z umową IPN sprawuje nadzór merytoryczny nad powstającymi wydaniami narodowymi, a gra nie może stracić niczego ze swojego edukacyjnego przesłania. W 2015 r. zostały przygotowane następujące wersje narodowe: polska, niemiecka, rosyjska, angielska i węgierska. Wersje narodowe są dystrybuowane i promowane we współpracy z lokalnymi dystrybutorami. W ten sposób IPN korzysta z popularności „Kolejki" w celu prowadzenia edukacji historycznej nie tylko w Polsce, ale i na świecie. Przykładem może być Uniwersytet w Kansas, który w 2015 r. wykorzystywał grę „Kolejka" do zajęć „Understanding Russian and Eastern Europe" uczących na temat życia codziennego w systemie komunistycznym. Ogółem przez 5 lat IPN wydrukował 103 000 egz. tej pozycji edukacyjnej. Kolejne 100 000 egz. zgodnie z umową wyda firma Trefl S.A.

Realizując swoją misję edukacyjną, IPN przygotował grę „7. W obronie Lwowa" (wydana w nakładzie 9000 egz.) na uczczenie przypadającej w 2015 r. 95. rocznicy wojny polsko-bolszewickiej. Gra została wydana w trzech językach: polskim, angielskim i ukraińskim.

W ramach trwającego w 2015 r. projektu dla szkół i bibliotek „Polskie symbole w przedszkolu i szkole" edukacyjną grę planszową „Polak Mały" można było otrzymać za darmo. Akcja bezpłatnej dystrybucji skierowana była do przedszkoli, szkół podstawowych oraz innych instytucji zajmujących się edukacją historyczną najmłodszych. W ramach akcji do szkół trafiła większość z wydrukowanych 31 846 egz. gry. Edukatorzy IPN prowadzili także liczne szkolenia dla nauczycieli, pokazując, jak można skutecznie prowadzić zajęcia z wykorzystaniem gry „Polak Mały" i „ZnajZnak" w szkołach i w przedszkolach w Polsce i na świecie. Gra służyła też w oprawie edukacyjnej koncertów „Kto Ty jesteś".

W 2015 r. IPN opracował cyfrową adaptację gry „ZnajZnak", jednej z najpopularniejszych gier edukacyjnych IPN, która doczekała się już czterech edycji (łączny nakład prawie 80 tys. egzemplarzy). Od października 2015 r. w „ZnajZnak – Na prąd" można zagrać na portalu społecznościowym Facebook. Od połowy grudnia grę można pobrać bezpłatnie na telefony i tablety pod kontrolą systemów Android lub iOS, dzięki czemu „ZnajZnak" stał się w pełni przenośny i dostępny. Z takiej możliwości skorzystało już tysiące użytkowników.

Do uczestników tegorocznego Biegu Niepodległości trafiło 15 000 egz. przygotowanej przez BEP IPN gry „ZnajZnak – Sport", czyli nowej części serii „ZnajZnak", której tematem jest historia polskiego sportu w latach 1918–1945. Kolejnych kilka tysięcy egzemplarzy gry było dystrybuowanych jako nagroda w konkursach organizowanych przez BEP IPN. Łączny nakład gry wynosił 20 000 egz.

W całym kraju organizowane były turnieje z wykorzystaniem gier edukacyjnych powstałych w IPN. Największy był turniej gier „303", „111" i „7" w Ropczycach (około 120 uczniów ze szkół całego powiatu). Podczas zajęć młodzież nie tylko wykazywała się znajomością reguł gry, ale także wiedzą historyczną. Multimedialne zajęcia z trylogią lotniczą IPN („303", „111" i „7") były przeprowadzane nie tylko w Polsce, ale także wśród uczniów polonijnych, m.in. w Belgii (Bruksela), Niemczech (Kolonia) i USA (około 600 uczniów i grupa nauczycieli). Gry były wielokrotnie wykorzystywane do popularyzacji historii najnowszej na imprezach masowych: Pikniku Naukowym (ponad 2000 osób), Nocnym Festiwalu Planszowych Gier Historycznych w ramach Nocy Muzeów (około 700 osób), piknikach na 15-lecie IPN i innych, spotykając się z dużym uznaniem odbiorców.

4.2.13. Notacje – nagrania filmowe świadków historii

Do najważniejszych zadań Sekcji Notacji i Opracowań Multimedialnych Biura Edukacji Publicznej IPN należy nagrywanie relacji świadków historii. W ramach programu „Notacje – relacje świadków historii" dokumentowane są wspomnienia z okresu 1939–1989. W 2015 r. w centrali i oddziałach zostały nagrane 173 notacje wideo oraz audio (Załącznik nr 6). W znakomitej większości podczas ich realizacji wykorzystywana była metoda biograficzna. Nagrania są wykorzystywane w celach naukowych i edukacyjnych, a także publikowane na historycznych vortalach internetowych IPN oraz na stronach serwisu YouTube. Wiele z nagrywanych notacji było przygotowywanych z myślą o przyszłych dokumentalnych projektach filmowych, np.: notacje z rodzinami ofiar zamordowanych podczas Obławy Augustowskiej czy żołnierzami i rodziną mjr. Hieronima Dekutowskiego, ps. Zapora.

Od początku funkcjonowania programu „Notacje" zostało nagranych 1657 notacji audio i wideo. Projekt realizują pracownicy BEP, a także specjalnie przeszkoleni wolontariusze.

Od 2012 r. Sekcja Notacji i Opracowań Multimedialnych realizuje projekt multimedialny IPNtv, którego głównym celem jest popularyzacja historii najnowszej w formie audiowizualnej. Przygotowane materiały filmowe można obejrzeć na portalu www.pamiec.pl oraz w serwisie YouTube. Zespół IPNtv dokumentuje również wiele wydarzeń z działalności IPN. Ich rezultatem są m.in. relacje z projektów edukacyjnych, zapisy konferencji naukowych i popularnonaukowych. Od 2014 r. IPN

nagrywa najważniejsze konferencje naukowe i udostępnia je zainteresowanemu odbiorcy na kanale „IPNtv Konferencje". W 2015 r. zostało nagranych 13 konferencji.

4.2.14. Współpraca z mediami i inne działania popularyzujące wiedzę

Podobnie jak w latach ubiegłych pracownicy WEH BEP IPN oraz referatów edukacyjnych w oddziałach IPN prowadzili szeroką współpracę z mediami. Dotyczyła ona przede wszystkim upowszechniania wiedzy na tematy związane z najnowszą historią Polski, tematyki rocznicowej oraz bieżących wydarzeń z pracy IPN (sesje naukowe, konferencje, wystawy itd.). Szczególnie ważne były kontakty z mediami lokalnymi i regionalnymi. Warte podkreślenia jest zaangażowanie zarówno centrali, jak i oddziałów w działania odbywające się przy udziale lub pod patronatem mediów, takie jak festiwale nauki czy coraz liczniejsze pikniki historyczne i naukowe.

W 2015 r. Centrala BEP realizowała we współpracy z TVP cotygodniowy cykl audycji „Historia dla Ciebie – pamięć.pl" (łącznie 34 odcinki). Także z TVP z okazji 35. rocznicy powstania NSZZ „Solidarność" w sierpniu i wrześniu przygotowano codzienne wydania programu „Narodziny Solidarności" (łącznie 22 odcinki). Za obie inicjatywy ze strony BEP odpowiadał Grzegorz Wołk. Wspólnie z TV Republika przez cały 2015 r. powstawał cykl „Z filmoteki bezpieki" (łącznie 47 odcinków). Ze strony BEP IPN projekt koordynował dr Grzegorz Majchrzak. Wszystkie programy, oprócz emisji telewizyjnej (często kilkukrotnej), na bieżąco były zamieszczane na portalu „pamięć.pl" i dystrybuowane na stronach portali społecznościowych.

W poniedziałek, 22 czerwca 2015 r. odbył się telewizyjny i internetowy Wielki Test z Historii „Od niepodległości do niepodległości". Powstały we współpracy IPN i TVP program wyemitowany został w TVP1. Autorami pytań byli reprezentujący Instytut: prof. Antoni Dudek, dr Łukasz Kamiński, dr Andrzej Zawistowski i ze strony TVP Marek Zając. Przed telewizorami zasiadło ponad 2,3 mln widzów. Równolegle własnych sił na portalu Interia.pl postanowiło spróbować ok. 250 tys. internautów. Przez Internet można było także zamówić bezpłatne egzemplarze książki *Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918–1989* – pula 1500 egzemplarzy została wyczerpana w ciągu kilku minut od ogłoszenia możliwości zamówienia. Główną nagrodę – 30 000 zł – zwycięzcy postanowili przekazać na rzecz Fundacji Wspólnota Pokoleń. Ponadto pracownicy OBEP w Białymstoku współpracowali z telewizją Biełsat TV przy realizacji filmu dokumentalnego w reżyserii Beaty Hyży-Czołpińskiej *Obława*. Film powstał na zamówienie IPN w związku z obchodami 70. rocznicy Obławy Augustowskiej. Premierowe emisje filmu odbyły się w TVP Historia i TVP Regionalna (19 lipca 2015 r.), TVP Białystok oraz TV Biełsat (20 lipca 2015 r.).

W 2015 r. na zlecenie Biura Edukacji Publicznej IPN został przygotowany, w reżyserii Cezarego Gmyza i do scenariusza prof. Antoniego Dudka, film dokumentalny pt. *Taśmy z Magdalenki*. W materiale filmowym zostały wykorzystane nagrania z rozmów władz państwowych PRL z przedstawicielami NSZZ „Solidarność", odbywające się w willi przy ul. Zawrat oraz w ośrodku konferencyjnym MSW w Magdalence – archiwalia te znajdują się w zbiorach BUiAD IPN.

Część OBEP IPN jest zaangażowana w przygotowywanie lokalnych wkładek historycznych do prasy (m.in. OBEP Szczecin, OBEP Kraków, Delegatura w Kielcach, OBEP Gdańsk, OBEP Wrocław) oraz audycji radiowych i telewizyjnych propagujących wiedzę o najnowszej historii regionalnej, np. OBEP Poznań, Łódź, Katowice, Gdańsk i Delegatura w Bydgoszczy uczestniczą wspólnie z Merkury Polskie Radio Poznań w akcji medialno-edukacyjnej „Zapal znicz pamięci", odbywającej się pod patronatem Marszałka Województwa Wielkopolskiego oraz Prezydenta Miasta Poznania. Cykliczny charakter miały programy „Pamiętamy" w rzeszowskim Radio Via (18 audycji), realizowane przy udziale OBEP Rzeszów. Historycy z IPN byli stałymi gośćmi programów realizowanych przez TVP (zwłaszcza TVP Historia) oraz telewizje regionalne.

Kontynuowano dotychczasową współpracę między IPN a Polskim Radiem S.A. Na 19. Pikniku Naukowym, który już po raz kolejny odbywał się na Stadionie Narodowym, znalazły się kolejny

raz dwa stoiska IPN: na koronie Stadionu oferta skierowana głównie do rodzin z dziećmi, np. pokazano działania cenzury na przykładzie „Koziołka Matołka", drukowano podziemne pismo na powielaczu. Do starszych odbiorców była zaadresowana ekspozycja w wydzielonej sali w strefie zawodniczej prezentująca wystawę OBEP Białystok „Obława Augustowska – lipiec 1945", poświęconą losom około sześciuset mieszkańców Polski północno-wschodniej, zamordowanych przez Sowietów po zakończeniu wojny w nieznanym dotąd miejscu. Zwiedzający mogli zapoznać się z pracami nad poszukiwaniem ofiar tej zbrodni. W stoisku znalazły się m.in. zdjęcia lotnicze, mapy. Uczestnicy mogli porozmawiać z historykami i archeologami. Stoiska zostały wysoko ocenione przez organizatorów i publiczność pikniku.

We współpracy z Programem II Polskiego Radia zostało zrealizowanych 18 audycji radiowych pod wspólnym tytułem „Patroni naszych ulic".

Szczególną formą edukacji są przeglądy filmowe (np. przegląd filmów „Kino z historią. Lata 60. Czyli mała stabilizacja", „Kino Letnie z historią", organizowane przez OBEP Lublin). IPN organizował też lokalne i ogólnopolskie pokazy i przeglądy filmowe upamiętniające ważne rocznice – Zbrodnię Katyńską, Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych, wprowadzenie stanu wojennego.

4.2.15. Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia"

CE IPN „Przystanek Historia" im. Janusza Kurtyki jest znaczącym punktem na mapie warszawskich instytucji nauki, edukacji i kultury. Zespół Centrum z jednej strony prowadzi własną działalność edukacyjną, a z drugiej – udostępnia pomieszczenia na rzecz aktywności innych pionów IPN (przede wszystkim BEP, OBEP Warszawa oraz Biura Prezesa IPN). Jest miejscem prezentacji ważnych osiągnięć IPN w dziedzinie naukowej, edukacyjnej, wystawienniczej, a także – w czytelni historycznej i księgarni – wydawniczej.

Rok 2015 wiązał się z istotnymi zmianami dla prowadzonej w CE IPN „Przystanek Historia" sprzedaży publikacji. Przez pierwsze trzy kwartały przebiegała ona, tak jak we wcześniejszych latach, w punkcie sprzedaży wyodrębnionym z sali wystawienniczej. 28 września 2015 r. uruchomiona została nowoczesna księgarnia z odrębnym wejściem od ul. Oleandrów. Otwarcie księgarni zintensyfikowało sprzedaż wydawnictw IPN, a klienci chwalą sobie wystrój, asortyment i samą ideę księgarni, w której dostępne są zarówno nowe, jak i starsze publikacje, wydawane przez Centralę i oddziały IPN. Formą promocji księgarni i komunikacji z klientami jest uruchomiony w październiku profil „Księgarnia IPN" na portalu społecznościowym Facebook.

Centrum jest też siedzibą Centralnej Biblioteki IPN, zawierającej dostępny dla wszystkich zainteresowanych bogaty księgozbiór, odnoszący się do problematyki historii najnowszej, w tym zwłaszcza zbrodni komunistycznych i nazistowskich, a także ich ofiar. Biblioteka ma też i udostępnia czytelnikom komplet wydawnictw własnych Instytutu, zarówno wydanych w Centrali, jak i w poszczególnych oddziałowych seriach wydawniczych. W czerwcu katalog biblioteki został umieszczony w Internecie, a także na portalu E-BIB, prowadzonym przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich oraz na stronach Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego i Biblioteki Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego. Działania te mają na celu spopularyzowanie biblioteki zwłaszcza wśród studentów i zachęcenie do korzystania z jej zasobów. Na 15-lecie IPN pracownicy biblioteki przygotowali wystawę wszystkich wydawnictw IPN.

W 2015 r. w CE IPN odbyły się 34 promocje książek, w tym 17 wydanych przez IPN. Zaprezentowano 15 wystaw przygotowanych przez IPN oraz instytucje i twórców współpracujących z Instytutem. Największy sukces odniosły następujące ekspozycje: wystawa rzeźb i płaskorzeźb prof. Stanisława Kulona „Świadectwo 1939–1946. Wojna się skończyła. Nie dla wszystkich" – prezentująca prace profesorów i studentów Wydziału Grafiki i Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi, a także wystawa „Ujawniamy historię", przybliżająca tematykę mniej znanych kart polskiej i świa-

towej historii w formie komiksów. Ogromnym zainteresowaniem cieszyła się też autorska wystawa fotografii Ireny Hauk „Spojrzenia wstecz. Zdeterminowani", prezentująca obraz Polski współczesnej na tle fotografii Polski z lat 70. i 80.

W siedzibie Centrum odbyło się w 2015 r. wiele imprez o charakterze artystycznym – pokazy filmów, koncerty i spektakle. Na uwagę zasługują dwa monodramy – *Elizabeth Watson – Cichociemna* Teresy Stępień-Nowickiej – poświęcony gen. Elżbiecie Zawackiej, ps. Zo, legendarnej kurierce Armii Krajowej, oraz monodram Elżbiety Lewak *Z domu niewoli* w reżyserii Zbigniewa Chrzanowskiego, oparty na prozie i poezji Beaty Obertyńskiej. Z innych spektakli teatralnych należy wymienić także widowisko *„Paryż Północy" w gruzach* w wykonaniu zespołu aktorów amatorskiego Teatru Dobrego Pasterza, „to mA seNs" w reżyserii Kariny Kann, dedykowany wszystkim mieszkańcom powstańczej Warszawy, oraz spektakl grupy teatralnej TESPIS na podstawie sztuki autorstwa Zofii Pociłowskiej, napisanej przez autorkę w obozie koncentracyjnym w Ravensbrück. Niezwykle ważnym wydarzeniem był przedpremierowy pokaz filmu o obławie augustowskiej *Obława* oraz spotkanie z reżyserką Beatą Hyży-Czołpińską. Z okazji Święta Niepodległości odbył się koncert utworów Jacka Kaczmarskiego w wykonaniu Mateusza Nagórskiego, a z okazji rocznicy wprowadzenia stanu wojennego spektakl *Świat nieprzerwany.* Dużym zainteresowaniem cieszył się także koncert – Finał Plebiscytu na Złotą Dziesiątkę pieśni z repertuaru Przemysława Gintrowskiego. Artysta swój ostatni koncert zagrał 1 marca 2012 r. w „Przystanku Historia". W 2015 r. na ścianie jednej z sal powstał fresk Piotra Młodożeńca, poświęcony ofiarom stanu wojennego, identyczny z muralem odsłoniętym w Warszawie przy ul. Mariańskiej 9 grudnia.

W Centrum zorganizowano też liczne przedsięwzięcia i programy edukacyjne skierowane do środowisk nauczycielskich oraz przeprowadzono około 200 warsztatów i lekcji z historii najnowszej dla uczniów z Warszawy i okolic. Lekcje z historii XX w. są bardzo często punktem programu wycieczek edukacyjnych uczniów przybywających do Warszawy. Na uwagę zasługuje też IV edycja programu dla rodziców z dziećmi „Rodzinna Sobota", którego celem jest ukazanie historii Polski w okresie od 1939 do 1989 r. z perspektywy dzieci. Program był nominowany przez portal „Czas dzieci" do nagrody „Słoneczniki".

„Przystanek Historia" na bieżąco współpracuje z licznymi szkołami wszystkich poziomów edukacyjnych oraz instytucjami: Urzędem Miasta Stołecznego Warszawy, Warszawskim Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń, Domem Spotkań z Historią, Muzeum Historii Żydów Polskich „Polin", Muzeum Powstania Warszawskiego, Międzynarodowym Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście w Oświęcimiu, Fundacją „Kresy Historii", Związkiem Sybiraków, Czeską Fundacją Nauczycieli PANT, Sekretariatem Organizacyjnym „Festiwalu Nauki", Fundacją „Otwarte Drzwi", Instytutem Prymasowskim, Radiem Warszawa, Radiem Campus, Radiem Plus.

Od 2015 r. CE „Przystanek Historia" jest organizatorem działalności warszawskiej filii Klubu Historycznego im. Stefana Roweckiego „Grota". W jego ramach odbywają się dwa spotkania w miesiącu – jedno w formie wykładu i dyskusji, drugie – projekcji filmowej, na którą zapraszany jest komentator. Spotkania mają różnorodną tematykę, często nawiązującą do rocznic historycznych.

W „Przystanku Historia" odbywają się staże w ramach projektu Narodowego Centrum Kultury „Kurs na Kulturę. Staże w instytucjach kultury". Pracownicy Centrum koordynują także prace kilkunastu wolontariuszy rocznie. W 2015 r. staż odbyły trzy osoby.

CE ma stałą ofertę lekcji, warsztatów – także okołowystawowych, przeznaczonych dla szkół wszystkich poziomów edukacyjnych. Współpracując z warszawskim oddziałem Erasmus Student Network, zespół prowadził zajęcia z historii najnowszej dla studentów zagranicznych. Ze Stowarzyszeniem Czeskich Nauczycieli Historii PANT z Ostrawy od 4 lat prowadzi projekt edukacyjny „Wspólna historia Polaków i Czechów". Częścią tego projektu są wspólne wyjazdy młodzieży polskiej i czeskiej do Warszawy i Ostrawy. CE przeprowadziło także serię zajęć z historii najnowszej dla osób niepełnosprawnych, m.in. dla Fundacji „Otwarte Drzwi". W czasie wakacji CE było także współorganizatorem V, jubileuszowej edycji międzymuzealnej gry „Raz, dwa, trzy, warszawiakiem

jesteś Ty", podczas której rodziny z dziećmi rozwiązywały tajemnice i łamigłówki związane z historią Warszawy.

Tradycyjnie już w „Przystanku Historia" odbywają się zajęcia edukacyjne dla najmłodszych w ramach akcji „Lato w mieście" i „Zima w mieście". W czasie ferii zimowych zorganizowane były po raz piąty zajęcia dla maturzystów „Ferie z historią najnowszą w tle" – przygotowujące ich do egzaminu maturalnego z historii najnowszej.

„Przystanek Historia" staje się także miejscem, w którym zainteresowana historią młodzież może pod okiem specjalistów prezentować własne dokonania. Przykładem takich działań może być cykl „Uczniowie obchodzą ważne rocznice historyczne" – prezentacje przygotowanych przez młodzież sposobów upamiętnienia wydarzeń historycznych. W 2015 r. pokazano m.in. spektakl „Przywróćmy ich pamięci – historia Żołnierzy Wyklętych". W 70. rocznicę wyzwolenia obozu Auschwitz-Birkenau młodzież uczestniczyła w warsztatach zorganizowanych przez Muzeum Auschwitz-Birkenau i zaprezentowała w CE wystawę, dotyczącą realiów życia w obozie.

W okresie sprawozdawczym pracownicy CE przygotowali ponad 50 różnego rodzaju przedsięwzięć o charakterze otwartym, dostępnych dla wszystkich zainteresowanych najnowszymi dziejami Polski. Spośród nich warto wymienić:

– cykl „Krakowska Loża Historii Współczesnej" w Warszawie – dyskusje wokół książek, prowadzone przez Romana Graczyka z krakowskiego oddziału IPN;

– seminarium popularnonaukowe „Pod sierpem i młotem" – przybliżające historię państw komunistycznych w Europie i na świecie;

– „Oblicza PRL" – cykliczne spotkania ze świadkami historii;

– program „Historia z Piotrem Skwiecińskim" – dyskusje na temat ważnych aspektów historii Polski XX w.;

– seminarium „Konflikty zimnowojenne" – ukazujące dzieje najważniejszych konfliktów w czasie trwania zimnej wojny;

– program „Laboratorium archiwalne" 1.0 we współpracy BUiAD – mający charakter cyklicznych warsztatów, podczas których uczestnicy poznają najciekawsze źródła przechowywane w archiwum IPN;

– cykl „Polacy to naród emigrantów" – seminarium o historii polskiej emigracji.

W 71. rocznicę wybuchu Powstania Warszawskiego odbył się spacer „Szlakiem Powstańczej Warszawy".

W ramach serii organizowanych przez CE kursów i seminariów dla nauczycieli i przewodników wycieczek w okresie sprawozdawczym odbyły się m.in.:

– kurs doskonalący dla nauczycieli we współpracy z Międzynarodowym Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście oraz OBEP w Łodzi „Zagłada Żydów". W ramach seminarium odbyły się trzy sesje wyjazdowe: do byłych obozów zagłady w Auschwitz i Chełmnie nad Nerem oraz do Terezina w Czechach, byłego getta tranzytowego;

– cykliczne (raz w miesiącu) konwersatorium dla nauczycieli przedmiotów humanistycznych (zwłaszcza historii, WOS i języka polskiego) oraz studentów „Świat totalitarny przedstawiony – komunizm w literaturze i filmie";

– kurs historii (cyklicznie raz w miesiącu) dla nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych „XX wiek okiem dokumentalisty" oraz „Historia polskiej emigracji" organizowany we współpracy z Warszawskim Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń oraz Domem Spotkań z Historią;

– trzydniowe seminarium dla nauczycieli historii gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych „Jak uczyć o polskim podziemiu niepodległościowym";

– dwudniowe seminarium „»Kto tego nie widział, nigdy w to nie uwierzy...«. Zbrodnia Wołyńska – historia i pamięć";

– specjalistyczne czterodniowe szkolenie dla pilotów wycieczek i przewodników turystycznych „Represje komunistyczne wobec podziemia niepodległościowego na terenie Warszawy i okolic".

Prezentacje wystaw w CE im. Janusza Kurtyki

W roku sprawozdawczym w CE odbyły się liczne prezentacje wystaw przygotowanych przez IPN oraz instytucje współpracujące z Instytutem. Od stycznia do grudnia 2015 r. można było zwiedzać następujące ekspozycje:

- „Pozostał po nich ślad", wystawa przygotowana przez Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau;
- „Świadectwo 1939–1946", autorska wystawa prac profesora Stanisława Kulona – artystyczne świadectwo deportacji w głąb Rosji;
- „Milcząc, wołają" – autorska wystawa fotografii Piotra Życieńskiego poświęcona pracom poszukiwawczym na Powązkach w Kwaterze „Ł";
- „Ostatni »leśni« – Mazowsze i Podlasie w ogniu 1948–1953", OBEP Warszawa;
- „Cierpieniu – prawdę, umarłym – modlitwę. Miejsca polskiej pamięci w Rosji", ekspozycja przygotowana przez Naukowo-Badawcze Centrum „Memoriał" z Sankt Petersburga, przy wsparciu Ambasady RP w Moskwie oraz Konsulatu Generalnego RP w Sankt Petersburgu;
- „Wojna się skończyła – nie dla wszystkich", Wydział Grafiki i Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi;
- „Rotmistrz Witold Pilecki, 1901–1948", OBEP Warszawa;
- „Ujawniamy historię", autorska wystawa Daniela Bauma i Pauliny Królikowskiej;
- „Obława Augustowska – lipiec 1945 r.", OBEP Białystok;
- „O Niepodległą – rok 1914"; OBEP Wrocław;
- „Spojrzenia wstecz. Zdeterminowani", autorska wystawa fotografii Ireny Hauck;
- „Rzeczpospolita utracona", OBEP Warszawa;
- „Przez Morze Czerwone. Rzeczpospolita Polska na Uchodźstwie 1945–1990"; OBEP Warszawa we współpracy z Archiwum Emigracji Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu;
- „Z archiwum X Departamentu", OBEP Warszawa;
- „Stan wojenny w SB-ckim albumie; OBEP Kraków.

Stale w Centrum można oglądać, przekazane przez rodzinę artystki, grafiki i płaskorzeźby Marii Hiszpańskiej-Neumann dotyczące Powstania Warszawskiego i pobytu w KL Ravensbrück oraz fresk Piotra Młodożeńca upamiętniający stan wojenny.

Pozawarszawskie Centra Edukacyjne IPN „Przystanek Historia"

Powodzenie funkcjonującego od 2006 r. Centrum Edukacyjnego IPN „Przystanek Historia" było inspiracją do tworzenia podobnych punktów w innych miejscowościach. W 2012 r. staraniem miejscowego oddziału IPN ruszył „Przystanek Historia" w Białymstoku. Jego formuła jest nieco inna niż warszawskiego Centrum. W praktyce funkcjonuje on jako szyld, pod którym odbywają się cykliczne przedsięwzięcia edukacyjne w sali użyczanej przez Muzeum i Archiwum Archidiecezjalne. To rozwiązanie posłużyło za wzorzec organizacyjny dla rozszerzenia funkcjonowania formuły „Przystanków Historia" na cały kraj.

W 2015 r. rozpoczęto tworzenie ogólnopolskiej sieci „Przystanków Historia". Inicjatywa ta ma kilka celów. Po pierwsze, ma doprowadzić do istnienia kojarzonego lokalnie miejsca, w którym – w zależności od możliwości – cyklicznie odbywają się przedsięwzięcia IPN. Dlatego też schemat nazwy jest zawsze taki sam i zawiera nazwę miasta: np. Centrum Edukacyjne IPN „Przystanek Historia" Koszalin. Stałe jest miejsce tych spotkań (najczęściej są to biblioteki), stała jest częstotliwość (np. pierwsza środa miesiąca), stała jest godzina spotkania. Schemat ten pozwala zakorzenić w świadomości obecność Instytutu w życiu społeczności lokalnej. Po drugie zaś inicjatywa w sposób szczególny skupia się na dotarciu do osób będących dotychczas poza głównym spektrum działalności edukacyjnej IPN – przede wszystkim dorosłych. Dlatego też większość „Przystanków" prowadzi swoją działalność w godzinach popołudniowych. Ważne, że tego typu działalność nie wymaga dużych nakładów finansowych, a przede wszystkim dodatkowych etatów. Kanalizuje

ona po prostu pod wspólnym szyldem dotychczasową, często rozproszoną działalność edukacyjną. Stanowi też ważny sygnał skierowany do społeczności lokalnych.

Dodatkowym, choć bardzo ważnym aspektem działalności w ramach „Przystanków" jest docieranie przy tej okazji do odbiorców z ofertą wydawniczą IPN. Regularność spotkań pozwala na organizowanie podczas nich stoisk, których można nabyć publikacje Instytutu, mające niełatwą drogę w przebiciu się na lokalny rynek księgarski.

W 2015 r. rozpoczęło swoją działalność kilkadziesiąt „Przystanków Historia" w Polsce oraz w Wilnie. Zdecydowanym liderem w tej kwestii jest Oddział IPN w Białymstoku, pod którego opieką działa osiem punktów (w tym wileński). We wrześniu 2015 r. zainaugurowało swoją działalność Centrum Edukacyjne IPN „Przystanek Historia" im. Henryk Sławika w Katowicach. W 2016 r. planowana jest inauguracja kolejnych działań w ramach tego projektu (także poza granicami kraju). 18 czerwca 2015 r. w swoim stanowisku Rada Instytutu Pamięci Narodowej poleciła przyśpieszenie tworzenia sieci CE IPN „Przystanek Historia".

Mapa 1. „Przystanki Historia" (stan na 31 grudnia 2015 r.)

4.2.16. Projekt stworzenia w dawnej siedzibie Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność" w Łodzi Centrum Edukacyjnego

W 2015 r. w ramach BEP IPN (w ścisłej współpracy z łódzkim oddziałem IPN) zostały podjęte wstępne prace nad stworzeniem w Łodzi stacjonarnego centrum edukacyjnego, opartego na najnowszych rozwiązaniach pozwalających przeżyć swoistą podróż w czasie. Zamiast zwykłej wystawy IPN chce stworzyć ekspozycję, która będzie jednocześnie grą. Gra angażuje uczestników emocjonalnie i pozwala lepiej zapamiętać to, co samemu się przeżyło. Każdy pokój niczym wehikuł czasu ma przenosić uczestników do historycznej rzeczywistości, co pozwoli jej nie tylko dotknąć, ale także ją zrozumieć. Tłem dla wypełnianych wewnątrz misji będą prawdziwe historyczne wydarzenia oraz dopracowana w szczegółach scenografia. Po zakończeniu tej lekcji wraz z edukatorem gracze będą mieli możliwość podsumowania i wyciągnięcia wniosków ze swojego doświadczenia. Koordynatorem pełnomocnikiem Prezesa IPN do spraw stworzenia centrum został Karol Madaj, autor 12 gier edukacyjnych IPN. Nad pracami grupy kierowanej przez Karola Madaja czuwa zespół złożony z Prezesa IPN dr. Łukasza Kamińskiego, szefa Rady IPN prof. Antoniego Dudka, wiceprezesa IPN dr. Pawła Ukielskiego oraz dyrektora BEP IPN dr. Andrzeja Zawistowskiego i zastępcy dyrektora BEP IPN Kamili Sachnowskiej.

Budynek, w którym ma powstać Centrum Edukacyjne, ma swoją historię. Został wybudowany pod koniec XIX w. przez przemysłowca Henryka Birnbauma. W okresie międzywojennym mieścił się w nim niemiecki konsulat. Po dojściu Hitlera do władzy w 1933 r. przed budynkiem dochodziło do gwałtownych antyniemieckich demonstracji. Na początku 1981 r. gmach został przekazany Zarządowi Regionalnemu Ziemi Łódzkiej Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność". 13 grudnia 1981 r. ZOMO dokonało jego pacyfikacji, a znajdujący się w budynku działacze łódzkiej „Solidarności" zostali internowani. W czasie stanu wojennego w budynku stacjonowały służby MO i ZOMO. W 1995 r. zrujnowana posesja stała się własnością Instytutu Europejskiego. To właśnie z Instytutem Europejskim IPN będzie współpracował przy tworzeniu Centrum.

4.2.17. Interwencje bieżące BEP IPN

Pochodną funkcji naukowych i edukacyjnych BEP IPN była konieczność publicznej interwencji w sprawach budzących powszechne zainteresowanie (a czasami także oburzenie). Spośród tego typu działań, które miały miejsce w 2015 r. lub zostały podjęte wcześniej i w roku sprawozdawczym zostały zakończone, warto wymienić:

– 16 lutego 2015 r. Rada m.st. Warszawy podjęła uchwałę nr VI/105/2015 w sprawie pomnika Polsko-Radzieckiego Braterstwa Broni. Na jej mocy zrezygnowano z ponownego umieszczenia tzw. Czterech Śpiących. Instytut przez lata wspierał liczne inicjatywy społeczne sprzeciwiające się przywróceniu pomnika Polsko-Radzieckiego Braterstwa Broni. W 2014 r. BEP IPN prowadził akcję „Na co patrzyli Czterej Śpiący", w której ramach przypominał o budowie pomnika na warszawskiej Pradze w kontekście działań aparatu represji Związku Sowieckiego i Polski Ludowej. Przedłużeniem tej akcji były również debaty poświęcone zagadnieniom obecności w przestrzeni publicznej pomników upamiętniających systemy totalitarne. Działania te odbiły się dużym echem i przyczyniły się do ostatecznej rezygnacji z powrotu pomnika w to miejsce;

– 26 lutego 2015 r. na stronach internetowych rosyjskiej Federalnej Agencji Archiwalnej „Rosarchiw" opublikowano zbiór dokumentów pod tytułem „Jak polskie podziemie zbrojne »pomagało« Armii Czerwonej pokonać nazistowskie Niemcy w latach 1944–1945". Zbiór dokumentów opublikowany przez stronę rosyjską został poddany analizie przez grupę badaczy z Instytutu Pamięci Narodowej (w tym BEP IPN oraz OBEP IPN). Lektura opublikowanych dokumentów jednoznacznie pozwoliła stwierdzić, iż ich dobór został dokonany w bieżących celach politycznych. Wybiórczy charakter publikowanego zbioru, brak aparatu naukowego, wreszcie noszące w niektórych przy-

padkach charakter manipulacji opisy prezentowanych dokumentów nie pozwalają traktować tej publikacji jako rzetelnej publikacji źródłowej, spełniającej przyjęte w świecie nauki standardy. Informacje na ten temat zostały przedstawione przez Prezesa IPN dr. Łukasza Kamińskiego, zastępcę prezesa IPN dr. Pawła Ukielskiego oraz dyrektora BEP IPN dr. Andrzeja Zawistowskiego podczas spotkania z dziennikarzami;

– 3 marca 2015 r. Rada Gminy Krzeszyce uchwałą NR IV/18/2015 dokonała zmiany nazwy ulicy w miejscowości Rudnica. Dotychczasowa ulica Bolesława Bieruta otrzymała nazwę: Gorzowska. Była to ostatnia ulica w Polsce nosząca imię komunistycznego namiestnika Polski. O zmianę zaapelował w lutym 2015 r. BEP. Apel dyrektora BEP dr. Andrzeja Zawistowskiego skierowany do władz gminy Krzeszyce wsparty został przez Fundację Niepodległości. Spotkał się z życzliwym przyjęciem. Dodatkowo w czerwcu 2015 r. plac w Krzeszycach otrzymał imię Danuty Siedzikówny „Inki", a wydarzeniu temu towarzyszył koncert „Panny Wyklęte" zorganizowany staraniem BEP IPN.

– 24 kwietnia 2015 r. parlament RP przyjął ustawę o ustanowieniu 8 maja Narodowego Dnia Zwycięstwa. Zgodnie z jej postanowieniem stracił moc dekret z dnia 8 maja 1945 r. o ustanowieniu Narodowego Święta Zwycięstwa i Wolności. Na funkcjonowanie w polskim prawodawstwie dekretu ustanawiającego 9 maja jako obowiązujące święto państwowe zwrócił uwagę w 2014 r. dyrektor BEP dr Andrzej Zawistowski. W wyniku społecznego zainteresowania w lipcu 2014 r. sejm rozpoczął prace nad projektem ustawy o zniesieniu Narodowego Święta Zwycięstwa i Wolności, które zamarły w grudniu 2014 r. W końcu marca 2015 r. Prezes IPN skierował na ręce Marszałka Sejmu RP pismo z prośbą o wznowienie prac legislacyjnych, koniecznego zwłaszcza w perspektywie zbliżającej się rocznicy zakończenia II wojny światowej w Europie. W głosowaniu za zmianą opowiedziało się 396 posłów, przeciw było 5, a wstrzymało się od głosowania 14 posłów. Senat do ustawy nie wniósł poprawek.

– 19 sierpnia 2015 r. BEP zareagował na skandaliczną reklamę wódki, w której wykorzystano zdjęcie Krzysztofa Raczkowiaka przedstawiające osoby niosące Michała Adamowicza, śmiertelnie rannego podczas manifestacji 31 sierpnia 1982 r. w Lubinie. Kamila Sachnowska, zastępca dyrektora BEP IPN, opublikowała list otwarty do kierownictwa Polmosu Bielsko-Biała, w którym napisała m.in.: „W związku ze skandaliczną reklamą wódki »Żytnia«, jaką zamieściliście Państwo w serwisach internetowych, pozwolę sobie wyrazić oburzenie z powodu wykorzystania zdjęcia dokumentującego wyjątkowo dramatyczny moment najnowszej historii Polski. Ponieważ w przeprosinach wyraziliście Państwo przekonanie, że jest to efektem Państwa – a również, jak sądzę, agencji reklamowej, z usług której korzystacie – całkowitej niewiedzy historycznej, dotyczącej polskiego Sierpnia 1980, pozwalam sobie przesłać materiały, które pozwolą Państwu zrozumieć, że charakter pomyłki wykracza poza zwykły błąd, jaki po prostu może się przytrafić każdemu". List do Polmosu wraz z materiałami edukacyjnymi dotyczącymi stanu wojennego skierowała też Agnieszka Rudzińska, zastępca prezesa IPN. Dyrektor zarządzający Polmosu Bielsko-Biała wydał oświadczenie, w którym m.in. stwierdził: „Podobnie jak Państwo, jesteśmy głęboko wstrząśnięci i poruszeni publikacją wykorzystującą zdjęcie Pana Krzysztofa Raczkowiaka ilustrujące tragiczne wydarzenia lubińskie, które miały miejsce podczas pokojowej manifestacji 31 sierpnia 1982 r. [...] Przepraszamy wszystkie osoby, które zostały osobiście dotknięte publikacją Project, w szczególności Autora ww. zdjęcia oraz osoby, których wizerunek zdjęcie to zawiera. Jednocześnie zapewniamy Państwa, że podejmiemy wszelkie możliwe działania tak faktyczne, jak i prawne, by zapewnić, że zdarzenie takie nigdy już nie będzie mogło mieć miejsca";

– 28 sierpnia 2015 r. po ujawnieniu przez media przykładów wykorzystywania zdjęć miejsc niemieckich zbrodni nazistowskich jako elementów wystroju mieszkań, dyrektor BEP IPN wydał oświadczenie potępiające te praktyki. Napisano w nim: „Firmy wnętrzarskie – także polskie – oferują zdjęcia obozów Stutthof, Buchenwald, Majdanek jako wielkowymiarowe fototapety. Wraz z nimi pojawiają się propozycje aranżacji domowych wnętrz wykorzystujących tego typu zdjęcia. Fotografie drutów kolczastych i wież strażniczych otaczających obozy, w których mordo-

wano ludzi, stają się elementami zdobiącymi sypialnie, jadalnie, pokoje zabaw dzieci. W ofercie można znaleźć np. propozycje z wykorzystaniem zdjęć Ściany Śmierci w Auschwitz czy krematorium w Dachau. Zdarza się, że zdjęcia podpisane są jako »Obóz koncentracyjny w Polsce«. Obrazy z miejsc, gdzie Niemcy popełniali najcięższe zbrodnie, gdzie zamordowano miliony ludzi, są przedstawiane jako znakomity element umilający domowy wypoczynek. Miejsca budzące przerażenie i mające być symbolem wiecznego memento stają się anonimowym elementem krajobrazu. W imię pamięci o milionach ofiar, w imię najwyższych wartości kultury europejskiej, w imię przynależnej każdemu człowiekowi godności apelujemy o wycofanie z ofert handlowych przedmiotów, zdjęć, wizerunków miejsc i osób relatywizujące zbrodnie". Firma oferująca taką usługę wycofała się z oferty, argumentując, że zdjęcia fototapet dostarczyła zewnętrzna firma, ich umieszczenie było niedopatrzeniem;

– 3 września 2015 r. na łamach poczytnego dziennika bułgarskiego „Sega" opublikowano artykuł, w którym napisano m.in.: „Obarczanie ZSRR winą za wybuch II wojny światowej jest niesprawiedliwe [...], oskarżenia o jakąś sowiecką pomoc w niemieckiej napaści na Polskę, a nawet udział ZSRR w jakimś wymyślonym »rozbiorze« tego kraju, stanowi element kampanii propagandowej rozpoczętej po zapoczątkowaniu pierwszej Zimnej Wojny (1946–2014)". Na publikację natychmiast zareagowała Ambasada RP w Sofii. Na jej prośbę w BEP IPN przygotowano artykuł, który ukazał się w dzienniku „Sega" 14 września 2015 r.;

– przez cały 2015 r. BEP IPN czynnie występował na rzecz usunięcia z zewnętrznego muru cmentarza wojennego Armii Czerwonej w Cybince płaskorzeźby z wyobrażeniem Józefa Stalina. 20 grudnia 2015 r. „Rzeczpospolita" poinformowała, że – zgodnie z informacjami Wydziału Spraw Obywatelskich i Cudzoziemców Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w 2016 r. płaskorzeźba zniknie.

4.3. Działalność naukowa i popularyzatorska pionu archiwalnego

Zadania związane z działalnością badawczą oraz edytorską realizuje w strukturze BUiAD Samodzielna Sekcja Badań Archiwalnych i Edycji Źródeł. Przedsięwzięcia o charakterze naukowym i popularyzatorskim stanowią również ważny element działań archiwistów w oddziałach i delegaturach Instytutu.

Samodzielna Sekcja prowadzi prace badawcze nad strukturą, gromadzeniem, ewidencjonowaniem, przechowywaniem, opracowywaniem i udostępnianiem zasobu archiwalnego IPN, przygotowuje edycje źródłowe na podstawie dokumentów zgromadzonych w zasobie Instytutu oraz uczestniczy w popularyzowaniu zasobu i promowaniu wydawnictw pionu archiwalnego. Sekcja prowadzi również współpracę naukową i wydawniczą z partnerami zagranicznymi, w tym także z polskimi instytucjami za granicą. Szczegóły dotyczące tej dziedziny działalności pionu archiwalnego zostały przedstawione w rozdziale „Współpraca międzynarodowa".

Publikacje

W serii „Dokumenty" ukazał się kolejny tom edycji *Marzec 1968 w dokumentach MSW*, zawierający kronikę wydarzeń z 1968 r. zestawioną na podstawie dokumentów wytworzonych przez SB i MO. Pod tytułem *Polska pod reżimem komunistycznym. Sprawozdanie z sytuacji w Kraju 1944–1949* wydano obszerny raport sporządzony w 1949 r. przez Rząd RP na Uchodźstwie, dzięki któremu można poznać sposób postrzegania sytuacji w Polsce przez środowiska emigracyjne. W 2015 r. rozpoczęto również wydawanie nowej serii „Symposia Archivistica", zawierającej materiały będące pokłosiem sympozjów archiwalnych, stanowiących wspólną inicjatywę BUiAD oraz ośrodków akademickich w Olsztynie i Toruniu.

BUiAD zrealizował we współpracy z Muzeum Polskim w Rapperswilu projekt *Polskie drogi przez Szwajcarię...*, przywracający pamięć o losach żołnierzy 2. Dywizji Strzelców Pieszych, którzy po kampanii we Francji w latach 1940–1945 byli internowani w Szwajcarii. Obszerny, dwuję-

zyczny album, wystawa oraz internetowa prezentacja zbiorów Muzeum Polskiego ukazują codzienność polskich żołnierzy oraz ich wkład w rozwój Szwajcarii.

Pracownicy BUiAD uczestniczą też w projekcie realizowanym przez BEP mającym na celu wydanie zbioru źródeł *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, poprawionego i uzupełnionego o nowe dokumenty.

Wśród wydawnictw przygotowanych przez archiwistów wymienić należy publikacje wspomnień wojennych (OBUiAD Lublin), dokumentów UB dotyczących referendum w 1946 r. (OBUiAD Poznań) oraz tragicznych losów ofiar Grudnia ’70 (OBUiAD Gdańsk), albumu *Ulotki, hasła, anonimy* (OBUiAD Wrocław) przedstawiającego różnorodność form indywidualnego sprzeciwu Polaków wobec systemu komunistycznego w latach 1945–1989.

Zbiór pomocy archiwalnych wzbogacił się o inwentarz idealny akt Specjalnego Sądu Karnego w Gdańsku [1908] 1945–1946 [1998] opracowany w OBUiAD w Gdańsku. Ukazały się także przygotowane przez archiwistów zbiory artykułów pokonferencyjnych, monografie i przewodnik historyczny przedstawiający dzieje niemieckiego obozu w Płaszowie 1942–1945.

Inicjatywy naukowe i popularyzatorskie pionu archiwalnego

Pion archiwalny, uczestnicząc w organizacji konferencji naukowych, stwarza nowe możliwości wymiany poglądów w środowisku naukowym. Kilka z tych imprez weszło na stałe do kalendarza spotkań naukowych o zasięgu krajowym i międzynarodowym. Najważniejsze to:

- XV międzynarodowa konferencja z cyklu „Colloquia Jerzy Skowronek dedicata” zorganizowana przez Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych oraz BUiAD pod hasłem „Archiwa w otoczeniu społecznym XXI wieku”. Wystąpienia uczestników z 20 krajów były poświęcone różnym aspektom funkcjonowania archiwów w społeczeństwie oraz wynikającym stąd trudnościom i szansom w procesie upowszechniania dostępu do zgromadzonej w nich dokumentacji;
- cykliczne olsztyńskie sympozja naukowe o tematyce archiwistycznej organizowane przez BUiAD wspólnie z Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie i Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu. Edycja 2015 r. poświęcona była kwestii „Standaryzacji archiwalnego opisu informacyjnego”;
- VII edycja konferencji poświęconej dokumentacji audiowizualnej, zorganizowanej przez BUiAD, w ramach obchodów Światowego Dnia Dziedzictwa Audiowizualnego pod hasłem „Prawo autorskie w dobie cyfryzacji”;
- „Warszawa ma wiele twarzy” z cyklu „Warszawska jesień archiwalna” – konferencja naukowa przygotowana przez Archiwum PAN, Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych, Archiwum Państwowe w Warszawie oraz Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego przy wsparciu BUiAD;
- dwie konferencje naukowe, które odbyły się w Łodzi w ramach obchodów 15-lecia działalności IPN: krajowa, „Archiwa – Historia – Pamięć. Bilans 15 lat działalności archiwalnej Instytutu Pamięci Narodowej”, na której wygłoszono 31 referatów poruszających najważniejsze zagadnienia w działalności archiwum Instytutu i podsumowano dorobek pionu oraz jego funkcjonowanie w odbiorze społecznym, i międzynarodowa zatytułowana „Archiwum w przestrzeni publicznej. Bilans 15 lat działalności archiwalnej IPN”, podczas której goście z kraju i zagranicy mieli okazję poznać różne punkty widzenia na rolę społeczną archiwum IPN, także w kontekście doświadczeń podobnych instytucji działających za granicą;
- konferencja naukowa „Dachau – niemiecki obóz koncentracyjny miejscem martyrologii duchowieństwa polskiego (1939–1945)” zorganizowana przez dr Annę Jagodzińską (BUiAD) z okazji 70. rocznicy wyzwolenia obozu w Dachau;
- konferencja poświęcona naukom pomocniczym historii i ich przydatności w badaniu źródeł historycznych okresu Polski Ludowej przygotowana przez Oddział IPN w Poznaniu i Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu;

Pracownicy pionu archiwalnego uczestniczyli też w organizacji sesji historycznej „Harcerstwo niepokorne – w 35-lecie Kręgów Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego" w Krakowie oraz dwóch konferencji w Radomiu: „Zrzeszenie »Wolność i Niezawisłość« (1945–1949). W 70. rocznicę powstania" i „Kadra dowódcza Okręgu Radomsko-Kieleckiego ZWZ-AK »Jodła« w latach 1939–1945".

Archiwiści uczestniczyli również w działalności popularyzującej zasób Instytutu. Tradycyjnie już Instytut Pamięci Narodowej wziął udział w ogólnopolskiej akcji Noc Muzeów 16–17 maja. Do głównych atrakcji imprezy w większości oddziałów i delegatur IPN należy zwiedzanie magazynów archiwalnych, czemu towarzyszy prezentacja warsztatu pracy archiwistów oraz ciekawych zbiorów. Podczas tej edycji mieszkańcy Warszawy po raz pierwszy mogli obejrzeć wnętrze nowej siedziby BUiAD na ul. Kłobuckiej 21, w tym znajdujące się tam magazyny archiwalne. Impreza odbywała się pod hasłem „Majowe święta w PRL". Przyciągnęła ona licznych zwiedzających (ok. 700 osób). Ciekawy program zaproponowała Delegatura w Kielcach, organizując Policyjną Noc Muzeów przy udziale Aresztu Śledczego w Kielcach, Komendy Wojewódzkiej Policji oraz licznych rekonstruktorów. Podczas tej nocy zwiedzający (ok. 1000 osób) mogli poznać historię polskiej policji przedstawioną w atrakcyjnej formie.

Kolejną okazją do przedstawienia szerokiemu kręgowi publiczności pracy archiwum stały się obchody 15-lecia IPN odbywające się w siedzibach oddziałów i delegatur. Program przygotowany przez archiwistów skierowany był do całych rodzin, zatem zarówno dorośli, jak i dzieci mieli okazję poznać tajniki pracy archiwistów. Atrakcją „Dnia dla rodziny" 26 września 2015 r. OBUiAD w Łodzi była przygotowana przez pion archiwalny interaktywna wystawa komputerów z końca lat 80. XX w., współorganizowana z katowickim Muzeum Historii Komputerów i Informatyki. Wszystkie prezentowane maszyny zostały uruchomione i zainstalowano w nich najpopularniejsze gry z epoki. Interaktywnej wystawie towarzyszyły konkursy z nagrodami oraz pogadanki na tematy związane z komputeryzacją w czasach PRL.

Pracownicy BUiAD w Warszawie wzięli udział m.in. w Pikniku Rodzinnym w Parku im. gen. Józefa Sowińskiego przygotowanym przez BEP 31 maja 2015 r. oraz w VI Pikniku Archiwalnym (13 czerwca 2015 r.) zorganizowanym pod hasłem „Cudzoziemcy w Warszawie" przez Archiwum PAN i Polskie Towarzystwo Archiwalne. OBUiAD w Katowicach współorganizował (z Archiwum Państwowym) i uczestniczył w I Katowickim Pikniku Archiwalnym 12 czerwca 2015 r. 21–23 maja odbywał się Bydgoski Festiwal Nauki, podczas którego archiwum Delegatury w Bydgoszczy zostało otwarte dla zwiedzających.

Wśród wystaw opracowanych przez archiwistów wspomnieć należy prezentację zbiorów Muzeum Polskiego w Rapperswilu „Polskie drogi przez Szwajcarię. Losy żołnierzy 2. Dywizji Strzelców Pieszych 1940–1945" wg scenariusza Tomasza Stempowskiego (BUiAD), której wernisaż odbył się w Szwajcarii 3 września 2015 r. Archiwiści byli także współautorami kilku wystaw organizowanych przez różne organizacje w kraju, np. „Krakowscy Żydzi opowiadają...", „Zbrodnie niemieckie na ziemi pleszewskiej 1939–1945", „Wokół pomnika Poznańskiego Czerwca 1956" czy „Wołają z grobów, których nie ma. Wołyń 1943 r.".

Najnowszą i jedną z najciekawszych inicjatyw przygotowanych przez BUiAD są spotkania z cyklu „Laboratorium archiwalne 1.0", odbywające się w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki. Założeniem tych otwartych comiesięcznych warsztatów jest ukazanie zasobu IPN w nowych kontekstach, z udziałem ekspertów z pionu archiwalnego oraz spoza IPN. O wybranych zbiorach i dokumentach dyskutować mają nie tylko historycy i archiwiści, ale także specjaliści z innych dziedzin nauk społecznych oraz świadkowie epoki.

Niesłabnącą popularnością cieszą się organizowane we współpracy z pionem edukacyjnym lekcje archiwalne, podczas których uczniowie i studenci mogli poznać specyfikę źródeł historycznych z zasobu IPN.

Pracownicy pionu archiwalnego angażują się też w różne przedsięwzięcia służące upamiętnieniu losów Polaków oraz upowszechnianiu wiedzy historycznej. Doktor Leon Popek z lubelskie-

go oddziału IPN kontynuował prowadzoną od wielu lat działalność służącą popularyzacji wiedzy o zbrodni wołyńskiej, organizował też prace ekshumacyjne jej ofiar i porządkowanie polskich cmentarzy na Ukrainie; Artur Kasprzykowski z OBUiAD w Katowicach prowadzi cykl Bielskich Spotkań z Historią oraz organizuje konkursy historyczne dla młodzieży; dr Witold Wasilewski propaguje wiedzę o zbrodni katyńskiej przez udział w organizacji konkursów, publikacje oraz wypowiedzi w mediach; Margarita Chilińska przygotowywała m.in. uroczystości z okazji rocznicy zbrodni w Ponarach, a dr Anna Jagodzińska upowszechniała wiedzę o martyrologii polskich księży w Dachau. Pracownicy OBUiAD w Lublinie (Marcin Krzysztofik, Artur Piekarz) wnieśli też znaczny wkład w realizację projektu „Poszukiwania nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego 1944–1956". Wymiernym efektem tych prac było odnalezienie w Zakładzie Medycyny Sądowej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie czaszki ostatniego żołnierza podziemia antykomunistycznego Józefa Franczaka, ps. Laluś.

Archiwiści prowadzili również działalność popularyzatorską, udzielając wywiadów w środkach masowego przekazu oraz pomagając w realizacji materiałów dla radia i telewizji. Pion archiwalny zaznacza swoją obecność w mediach społecznościowych – swój profil na Facebooku stworzył BUiAD, a także Delegatura w Kielcach. W okresie sprawozdawczym BUiAD współpracował przy realizacji serii programów: „Z filmoteki bezpieki" emitowanej przez TV Republika, „Historia dla ciebie" (TVP1), „Narodziny »Solidarności«" (TVP1) oraz programu „Wielki test z historii najnowszej" (TVP1).

Pracownicy pionu archiwalnego uczestniczyli też aktywnie w konferencjach naukowych, wygłaszając około 160 referatów.

4.4. Wydawnictwa IPN

Za działalność wydawniczą IPN i dystrybucję odpowiada Wydział Wydawnictw BEP, który zajmuje się przygotowaniem do druku wszelkich publikacji ukazujących się z logo IPN (książek, zbiorów dokumentów, relacji, czasopism itd.). Prace te obejmują każdorazowo redakcję merytoryczno-językową, korektę, redakcję techniczną, opracowanie projektu graficznego, skład komputerowy, wreszcie kontrolę etapu druku (wykonywanego przez drukarnie wyłonione w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego).

W 2015 r. IPN kontynuował program udostępniania publikacji w formatach dostosowanych do czytników elektronicznych na stronie biblioteki cyfrowej portalu pamiec.pl. Kontynuowane jest też wydawanie publikacji zgodnie z nowymi obowiązującymi w IPN zasadami w ramach centralnych projektów badawczych, opatrzonych logo projektu.

4.4.1. Działalność wydawnicza

W okresie sprawozdawczym ze środków IPN wydano 195 publikacji, w tym 16 książek przygotowanych zostało przez pracowników pionu archiwalnego w całym kraju. Ponadto 40 publikacji centralnych i oddziałowych zostało udostępnionych bezpłatnie w wersjach elektronicznych, w formacie pdf/epub/mobi. Dla porównania w 2014 r. ukazało się 186 publikacji, a w 2013 r. – 142.

W 2015 r. w poszczególnych seriach centralnych ukazało się 38 książek:
– w serii „Dokumenty" – 1 pozycja,
– w serii „Monografie" – 12 pozycji,
– w serii „Dziennikarze, Twórcy, Naukowcy" – 3 pozycje,
– w serii „Letnia Szkoła Historii Najnowszej" – 1 pozycja,
– w serii „Zimowa Szkoła Historii Najnowszej" – 1 pozycja,
– w serii „Relacje i Wspomnienia" – 3 pozycje,
– w serii „Patroni Naszych Ulic" – 14 pozycji.

W ramach nowo powstałej serii „Dydaktyka Historii, Historia Dydaktyki" ukazały się 2 pozycje. W związku ze zmianą zakresu chronologicznego wydawanych książek zmianie uległa nazwa serii „39/89" – obecnie „18/89" (w 2015 r. ukazała się 1 pozycja w serii).

W seriach oddziałowych ukazało się 67 książek:
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Białymstoku – 4 pozycje,
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Gdańsku – 4 pozycje,
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Katowicach – 5 pozycji,
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Krakowie – 12 pozycji,
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Lublinie – 6 pozycji,
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Łodzi – 3 pozycje,
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Poznaniu – 4 pozycje,
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Rzeszowie – 7 pozycji,
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Szczecinie – 6 pozycji,
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Warszawie – 11 pozycji,
– w serii wydawniczej Oddziału IPN we Wrocławiu – 5 pozycji.

Poza seriami ukazało się 73 pozycji, w tym:
– varia – 44 pozycje,
– informatory – 8 pozycji,
– katalogi wystaw – 8 pozycji,
– wydawnictwa multimedialne i okolicznościowe – 13 pozycji.

Ponadto ukazały się periodyki:
– „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" – 1 numer (rocznik),
– „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" – 2 numery (półrocznik),
– „Pamięć i Sprawiedliwość" – 2 numery (półrocznik),
– „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" – 11 numerów, w tym 1 numer o podwójnej objętości (miesięcznik),
– „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" – 1 numer (rocznik).

Szczegółowy wykaz wydawnictw IPN znajduje się w załączniku nr 1.

- **„Pamięć i Sprawiedliwość"**

Czołowe pismo IPN wyrosło, zdaniem wielu, na najważniejszy współcześnie polski periodyk naukowy poświęcony historii najnowszej. W roku sprawozdawczym ukazały się nry 25 i 26 tego czasopisma. W 2015 r. periodyk otrzymał 10 punktów na liście ministerialnej (lista „B").

Tom 25 ukazał się w roku, w którym przypadała 70. rocznica zakończenia II wojny światowej. Odbudowa ze zniszczeń oznaczała często tworzenie nowego ładu społecznego, politycznego, gospodarczego. To zagadnienie jest przewodnim tematem numeru. Obraz powojennego świata stał się pretekstem do rozważań historiozoficznych o prawidłowościach procesu dziejowego i rozumieniu historii. Autorzy podejmowali również temat rozliczenia zbrodni wojennych oraz poddali analizie wybrane społeczno-polityczne i ekonomiczne zjawiska, przede wszystkim w odniesieniu do państw, które po wojnie znalazły się w strefie wpływów Związku Radzieckiego.

Tom 26 „Pamięci i Sprawiedliwości" jest poświęcony dziejom kobiet i płci w II wojnie światowej. Publikujemy dyskusję badaczek na temat perspektyw badania i upamiętniania historii kobiet czasów wojny i okupacji w Polsce. W bloku głównym znalazły się teksty poświęcone przemianom porządku płci, działalności kobiet w konspiracji, losom kobiet żydowskich w Krakowie, przemocy seksualnej.

- **„Pamięć.pl – Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej"**

Pamięć.pl to miesięcznik popularnonaukowy poświęcony najnowszej historii Polski, ze szczególnym uwzględnieniem statutowych zadań Instytutu Pamięci Narodowej (tematyka zbrodni niemieckich i komunistycznych, działalność podziemia niepodległościowego i opozycji antykomunistycznej oraz władz i aparatu bezpieczeństwa PRL). W przeciwieństwie jednak do swego po-

przednika, „Biuletynu Instytutu Pamięci Narodowej", „Pamięć.pl" nie ma charakteru monograficznego, lecz układ magazynowy, dzięki czemu zapewnia czytelnikom szerokie spektrum tematyczne i chronologiczne, uwzględniając jednak rocznice istotnych wydarzeń. Na łamach „Pamięci.pl – Biuletynu IPN" publikowane są rozmowy z historykami, świadkami historii, artykuły pracowników IPN i autorów zewnętrznych, dokumenty i zdjęcia (wraz z omówieniem).

Ponadto w czasopiśmie umieszczane są informacje o organizowanych przez Instytut wystawach i akcjach, najważniejszych przedsięwzięciach badawczych i edukacyjnych oraz najnowszych publikacjach. Duży nacisk położony został na walor edukacyjny pisma – dotyczy to nie tylko działu „Edukacja historyczna", w którym poruszane są tematy związane z problematyką nauczania, szkolnictwa czy edukacji społecznej, lecz całego czasopisma. Szczególną rolę pełnią tu takie działy, jak: „Z archiwum IPN" i „Stop-klatka". Ich celem jest prezentacja i analiza dokumentów oraz fotografii znajdujących się w zasobie IPN. Oba te działy stanowią także wyraźny wyróżnik na tle innych czasopism historycznych i podkreślają IPN-owski charakter miesięcznika. Oryginalną rubrykę pisma stanowi także dział „Pamiętam jak dziś", tworzony we współpracy z Wydziałem Notacji BEP. Prezentowane w nim są – zazwyczaj w związku z rocznicą – relacje świadków historii pochodzące z bazy notacyjnej IPN, opatrzone odautorskim komentarzem.

W 2015 r. ukazało się jedenaście numerów „Pamięci.pl", w tym jeden podwójny (pojedyncze o objętości 72 stron, podwójny – 104 strony). Do każdego numeru dołączony był dodatek w postaci płyt DVD, plakatów lub innych materiałów związanych z konkretnym numerem lub prowadzoną przez IPN akcją, m.in. „Zapal Światło Wolności" – na rocznicę wprowadzenia stanu wojennego). Nakład czasopisma wynosi 11 500 egzemplarzy, z czego ok. 5 tys. trafia bezpłatnie do więcej niż 1500 nauczycieli w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych, do 600 bibliotek, a pozostałe do ośrodków doskonalenia nauczycieli oraz innych placówek oświatowych, muzealnych i edukacyjnych.

W 2015 r. redakcja „Pamięci.pl" we współpracy z OBEP Białystok przygotowała także (jako bezpłatny dodatek do numeru 7–8/2015) obszerną broszurę dotyczącą Obławy Augustowskiej.

Czasopismo „Pamięć.pl" cieszy się coraz większą popularnością. W zależności od głównego tematu sprzedaż kształtuje się w granicach 1300–1600 egz.

W 2015 r. redakcja kontynuowała współpracę ze spółką Tramwaje Warszawskie: w składach wyposażonych w monitory codziennie wyświetlane jest na nich kalendarium historyczne przygotowane przez „Pamięć.pl" z logiem pisma i IPN. Podobne kalendarium pojawia się w autobusach miejskich w Lublinie i Łodzi.

Redakcja stale współpracuje z portalami Histmag, komunizm.net, mowiawieki.pl oraz deon.pl.

„Pamięć.pl" jest również wysyłana do mediów. W wolnej sprzedaży pismo można było nabyć w sieciach salonów EMPiK oraz we wszystkich punktach sprzedaży IPN. Po 2–3 miesiącach od chwili wydania każdy numer „Pamięci.pl" jest również umieszczany w formie elektronicznej na stronie internetowej IPN i portalu pamięć.pl – do pobrania za darmo.

- **„Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej"**

Periodyk, wydawany od 2008 r., służy prezentowaniu zagadnień dotyczących szeroko rozumianej archiwistyki w kontekście funkcjonowania archiwum IPN i charakteru zgromadzonego w nim zasobu. Na łamach pisma publikowane są informacje dotyczące różnych aspektów aktywności archiwum Instytutu i materiałów archiwalnych dotyczących dziejów najnowszych. Ważne miejsce zajmuje też popularyzacja zgromadzonego przez IPN zasobu poprzez krytyczne omówienia oraz edycje najciekawszych dokumentów archiwalnych. Formuła pisma umożliwia zamieszczanie na jego łamach prac przygotowanych przez badaczy z innych ośrodków naukowych i archiwów, korzystających z zasobu IPN lub też pragnących włączyć się w naukową debatę o kwestiach archiwalnych.

Periodyk znajduje się na liście czasopism punktowanych MNiSW (obecnie ma 6 punktów na ministerialnej liście „B"). Figuruje także w międzynarodowych bazach indeksacyjnych: IC Journals Master List i CEJSH, a także w bazie czasopism humanistycznych BAZHUM.

W 2015 r. ukazał się VIII tom pisma. Opublikowano w nim łącznie 15 tekstów.

W pierwszym dziale „Archiwum" zamieszczono dwa artykuły: o Zintegrowanym Systemie Informacji Archiwalnej (ZoSIA) w archiwach państwowych i opracowanie o znaczeniu wykazu akt w procesie brakowania i niszczenia dokumentacji operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w latach 1956–1989.

Następny dział „Archiwa na świecie" otwiera tekst dotyczący przeglądu źródeł archiwalnych z zasobów ukraińskich przydatnych do opracowania biografii politycznej Wołodymyra Szczerbyćkogo. Następny artykuł został poświęcony charakterystyce Archiwum MSW Gruzji, a trzeci w tym dziale tekst omawia technologie i możliwe zastosowania zautomatyzowanej wirtualnej rekonstrukcji podartych akt Stasi na przykładzie systemu ePuzzler.

Kolejny dział pisma został poświęcony problematyce historyczno-ustrojowej. Zawiera teksty dotyczące charakterystyki szefów WUBP w Białymstoku w latach 1944–1956, obsady personalnej Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Gdańsku w latach 1946–1955, „Strajku głodowego" studentów Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu 8–9 listopada 1957 r. w świetle dokumentacji SB i agentury SB w Instytucie Germanistyki Uniwersytetu Warszawskiego w kontekście przypadku Karola Sauerlanda.

W stałym dziale „Dokumenty" opublikowano trzy ciekawe edycje materiałów archiwalnych: relację ks. ppłk. Jana Wojciechowskiego SJ o likwidacji getta w Otwocku (19 sierpnia 1942 r.); referat Szefa Zarządu VII Zwiadowczego Dowództwa WOP płk. Stefana Sobczaka oceniający sytuację w pionie zwiadu WOP w pierwszym półroczu 1955 r. oraz dokumenty ze sprawy kryptonim „Prospekt" dotyczącej inwigilacji Mariana Gołębiewskiego przez Departament III MSW w latach 1957–1970.

Zauważalny jest coraz szerszy krąg odbiorców czasopisma, a zainteresowanie współpracą z redakcją zgłaszają kolejne polskie i zagraniczne środowiska naukowe.

- **„Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989"**

Głównym celem pisma jest pogłębienie, skoordynowanie oraz upowszechnienie prac badawczych dotyczących aparatu represji w PRL: Resortu Bezpieczeństwa Publicznego PKWN, Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, Komitetu ds. Bezpieczeństwa Publicznego, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, wojskowych i granicznych służb specjalnych, służb więziennych, Milicji Obywatelskiej, sądownictwa i prokuratury oraz jednostek paramilitarnych. Pismo podzielone jest na kilka działów obejmujących: metodologię, struktury, dokumenty, wspomnienia funkcjonariuszy (w publikacji pod nazwą „W oczach własnych"), biogramy, recenzje i materiały bibliograficzne.

W 2015 r. wyszedł w druku numer 12 pisma, datowany jeszcze na rok 2014. W dziale „Metodologia" zawarto przegląd typów archiwaliów pozostałych po cywilnym aparacie represji Polski Ludowej wraz z uwagami związanymi z możliwością ich wykorzystania w badaniach naukowych. Główną część pisma zajmują artykuły dotyczące różnych aspektów funkcjonowania komunistycznego aparatu represji w latach 1944–1989. Wśród nich są teksty poświęcone funkcjonowaniu Centralnego Obozu Pracy w Krzesimowie, atakowi członków konspiracji antykomunistycznej na siedzibę PUBP w Pabianicach, wykorzystaniu protokołów posiedzeń komitetu PZPR MBP jako źródła do dziejów aparatu bezpieczeństwa, skandalowi w Wydziale Zaopatrzenia Technicznego i Zarządu Łączności MSW w 1964 r. przy okazji zamówień w krajach zachodnich, polegającemu na przyjmowaniu przez wysokich oficerów łapówek w postaci pieniędzy i towarów luksusowych, działaniom SB wobec opozycji antykomunistycznej w drugiej połowie lat 70. na Podkarpaciu i w województwie szczecińskim, działaniom lokalnego aparatu partyjnego wobec nauczania religii w latach 60., związków SB i środowisk naukowych na przykładzie szkół wyższych Opola w latach 70. i 80. oraz próbom wpływu SB na przebieg kampanii wyborczej w 1989 r. w rejonie Brzozowa. W numerze zamieszczono również biogramy Teodora Dudy, Eugeniusza Niedzielina i Jerzego

Szerszenia. Zamieszczono też opracowaną naukowo korespondencję sekretarza Episkopatu Polski z ministrem spraw wewnętrznych PRL dotyczącą śmierci Grzegorza Przemyka.

Od numeru 12 pismo jest wzbogacone przez spis treści i streszczenie artykułów w języku angielskim. W 2015 r. czasopismo otrzymało 4 punkty na liście ministerialnej (lista „B").

- **„CzasyPismo. O historii Górnego Śląska"**

„CzasyPismo" to periodyk Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej IPN w Katowicach, półrocznik popularyzujący badania nad dziejami Górnego Śląska i obszarów sąsiednich w XX w. W roku sprawozdawczym ukazały się 2 tomy – nr 7 i 8.

W numerze 7 skoncentrowano się na przywołaniu dramatycznych wydarzeń końca II wojny światowej na Górnym Śląsku, określanych mianem Tragedii Górnośląskiej, tym bardziej że sejmik województwa śląskiego ogłosił rok 2015 Rokiem Tragedii Górnośląskiej. W numerze umieszczono m.in. teksty o deportacjach ludności cywilnej do ZSRS, obozach dla deportowanych, tworzeniu komunistycznego aparatu represji i systemu władzy. Numer dopełniają artykuły o zjawiskach bardzo różnych: poczynając od problematyki koronacji obrazów Matki Boskiej w sanktuarium maryjnym, przez historię końca nazistowskiego rządcy Górnego Śląska – Fritza Brachta, obecność Kresowian w społecznym krajobrazie Tychów, historię śląskiej informatyki, po obraz regionu w sztuce i literaturze. W numerze znalazły się teksty poświęcone działaniom zmierzającym do zachowania i utrwalenia pamięci historycznej: digitalizacji źródeł historycznych, rekonstrukcji archiwaliów, projektom *oral history*, wreszcie wystawom muzealnym.

W numerze 8 głównym tematem jest polityka medialna i propagandowa władzy komunistycznej na Górnym Śląsku. Ukazano wyrywkowy obraz dziejów prasy regionalnej, wraz z kontekstami propagandowymi. Omówiono próby ograniczenia działalności wydawniczej Kościoła katolickiego i działania cenzorskie. Zamieszczono wywiady z pracownikiem cenzury i szefem największego dziennika w regionie. Kilka tekstów poświęcono problemom górnośląskiej tożsamości i politycznym mitom wypędzenia i tzw. Ziem Odzyskanych. Jak zwykle kilka tekstów dotyczy wydarzeń z lat 80., w tym działalności podziemnych struktur opozycyjnych w Gliwicach. Nawiązano również do stulecia I wojny światowej oraz zbliżającej się rocznicy III powstania śląskiego.

4.4.2. Nagrody dla publikacji IPN

Publikacje IPN zostały zauważone i uhonorowane następującymi nagrodami:

Nagroda KLIO II stopnia w kategorii monografii naukowych otrzymał Robert Spałek z OBEP Warszawa za książkę *Komuniści przeciwko komunistom. Poszukiwanie wroga wewnętrznego w kierownictwie partii komunistycznej w Polsce w latach 1948–1956* wydaną przez IPN i wydawnictwo Zysk i S-ka.W tej samej kategorii nagrodę III stopnia otrzymali Jarosław Pałka i Jerzy Poksiński (pośmiertnie) za wydaną przez IPN pracę *Michał Żymierski 1890–1989*.

Laureatem jednej z pięciu równorzędnych nagród KLIO w kategorii varsaviana został Patryk Pleskot z OBEP Warszawa za wydaną przez IPN książkę *Miasto śmierci. Pytania o morderstwa polityczne popełnione w Warszawie (1956–1989)*.

Z kolei w IV edycji Konkursu Historycznego Fundacji im. Jadwigi Chylińskiej – w kategorii monografii dotyczących pierwszej konspiracji dwie równorzędne nagrody I stopnia przyznano pracom: Dawida Golika, *Partyzanci „Lamparta". Historia IV batalionu 1. pułku strzelców podhalańskich AK*, Kraków 2014, oraz Piotra Szopy, *W imieniu Rzeczypospolitej. Wymiar sprawiedliwości Polskiego Państwa Podziemnego na terenie Podokręgu AK Rzeszów*, Rzeszów 2014. W kategorii monografii dotyczących drugiej konspiracji nagrodę I stopnia wręczono Markowi Jedynakowi za książkę *Niezależni kombatanci w PRL. Środowisko Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich Armii Krajowej „Ponury" – „Nurt" (1957–1989)*, Wydawnictwo BARBARA i Instytut Pamięci Narodowej, Kielce–Kraków 2014, a II stopnia – Marii Żychowskiej za *Represje komunistyczne*

w Tarnowskiem 1945–1956, t. 1, *Miasto i powiat Tarnów*, Kraków 2013. Tomasz Balbus odebrał nagrodę I stopnia w kategorii biografii dotyczących pierwszej konspiracji i nagrodę II stopnia w kategorii biografii dotyczących drugiej konspiracji za swoje książki: *Major „Zbroja"*, Wrocław 2013, i *„Rom". Ostatnie miesiące życia Władysława Macieja Ciska (1921–1948) szefa wywiadu i kontrwywiadu Zarządu Okręgu Dolnośląskiego WiN, studenta i asystenta Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 2014. W kategorii albumy nagrodę I stopnia otrzymała praca *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. naukowa Tomasz Łabuszewski, Warszawa 2013, a nagrody II stopnia wręczono Marcinowi Zwolskiemu za *Śladami zbrodni okresu stalinowskiego w województwie białostockim*, Białystok 2013, i Dawidowi Golikowi za pracę *Z wiarą w zwycięstwo... Oddział partyzancki „Wiarusy" 1947–1949*, Kraków 2010.

Nagrodę Polityki 2015 – w kategorii wydawnictwa źródłowe – jury przyznało Małgorzacie Ruchniewicz za opracowanie, wstęp i tłumaczenie listów Jadwigi i Bolesława Haberów z łagrów i zesłania w ZSRR z lat 1946–1955 *Nie jesteśmy całkiem zapomniani...*, Warszawa 2014.

Ponadto wiele publikacji Instytutu otrzymało nominacje do nagród:

Książka Historyczna Roku – w kategorii „Najlepsza książka naukowa poświęcona dziejom Polski i Polaków w XX wieku" znalazły się książki: Pawła Rokickiego, *Glinciszki i Dubinki. Zbrodnie wojenne na Wileńszczyźnie w połowie 1944 roku i ich konsekwencje we współczesnych relacjach polsko-litewskich*, IPN i ISP PAN, Warszawa 2015; Bogusława Tracza, *Hippiesi, kudłacze, chwasty. Hipisi w Polsce w latach 1967–1975*, Oddział IPN w Katowicach i Wydawnictwo LIBRON, Katowice–Kraków 2014; Sławomira Łukasiewicza, *Partia w warunkach emigracji. Dylematy Polskiego Ruchu Wolnościowego „Niepodległość i Demokracja" 1945–1994*, IPN i ISP PAN, Lublin–Warszawa 2014; Przemysława Zwiernika, *Prasa podziemna opozycji politycznej w Poznaniu*, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego i IPN Oddział w Poznaniu, Warszawa–Poznań 2014; Mirosława Szumiły, *Roman Zambrowski 1909–1977. Studium z dziejów elity komunistycznej w Polsce*, Warszawa 2014; Mariusza Zajączkowskiego, *Ukraińskie podziemie na Lubelszczyźnie w okresie okupacji niemieckiej 1939–1944*, IPN Oddział w Lublinie i ISP PAN, Lublin–Warszawa 2015.

Nagroda im. Prof. Tomasza Strzembosza – nominacja dla Przemysława Zwiernika za *Prasę podziemną opozycji politycznej w Poznaniu* dla autora najlepszej książki dotyczącej najnowszej historii Polski.

Nagroda Historyczna im. Kazimierza Moczarskiego – nominacja dla Mirosława Szumiły, *Roman Zambrowski 1909–1977. Studium z dziejów elity komunistycznej w Polsce*.

Nagroda im. Józefa Mackiewicza – nominacja dla Krzysztofa Kosińskiego, *Wiwisekcja powszedniości. Studium wczesnej twórczości Marka Nowakowskiego (1957–1971)*, Warszawa 2014.

Nagroda im. Jerzego Giedroycia – nominacja dla Krzysztofa Kosińskiego, *Wiwisekcja powszedniości. Studium wczesnej twórczości Marka Nowakowskiego (1957–1971)*.

Nagroda Historyczna Polityki – nominacja dla Mirosława Szumiły, *Roman Zambrowski 1909–1977. Studium z dziejów elity komunistycznej w Polsce*; Bogusław Tracz, *Hippiesi, kudłacze, chwasty. Hipisi w Polsce w latach 1967–1975*.

4.4.3. Dystrybucja wydawnictw

Sprzedaż wydawnictw IPN odbywała się na podstawie Zarządzenia nr 77/12 z dn. 21 grudnia 2012 r. oraz Zarządzenia nr 14/13 z dn. 28 lutego 2013 r. Prezesa IPN w sprawie sprzedaży wydawnictw IPN, a od listopada – Zarządzenia nr 50/15 z dn. 29 października 2015 r. zmieniającego zasady obliczania ceny sprzedaży. Sprzedaż wydawnictw IPN w Centrali prowadzi Sekcja Organizacyjna Wydziału Wydawnictw w dwóch nowo powstałych księgarniach: przy ul. Wołoskiej 7 oraz w Centrum Edukacyjnym IPN „Przystanek Historia" przy ul. Marszałkowskiej 21/25 (zob. s 103).

Publikacje IPN można też nabywać na targach książki i kiermaszach. 10 czerwca 2015 r. odbył się w Warszawie VIII Kiermasz Wydawnictw IPN. Instytut uczestniczył również w następujących imprezach: XX Targi Książki Katolickiej (16–19 kwietnia 2015 r.); VI Warszawskie Targi Książki (14–17 maja 2015 r.); XIX Targi Książki w Krakowie (22–25 października 2015 r.); XXIV Targi Książki Historycznej (26–29 listopada 2015 r.) i XXIV Targi Dobrych Książek Wrocław (3–6 grudnia 2015 r.).

Publikacje IPN obecne są również jako jeden z elementów do pakietów startowych na imprezach sportowych, takich jak np. Bieg Niepodległości. Aby dotrzeć z naszą ofertą do zainteresowanych, prowadzimy liczne działania promocyjne. Nasze nowości wydawnicze oraz „Pamięć.pl" promowane są na plakatach reklamowych, np. w Warszawie, oraz na wyświetlaczach w komunikacji miejskiej (metro, tramwaje i autobusy warszawskie, ale także komunikacja w Lublinie i Poznaniu).

Raz do roku przygotowywany jest katalog publikacji IPN, który jest uzupełniany drukowanymi dodatkowo wkładkami zawierającymi opisy nowości, które ukazały się już po wydrukowaniu katalogu.

Ważnym elementem promocji książki są również spotkania autorskie. Publikacje wydane przez Centralę IPN są prezentowane głównie w Centrum Edukacyjnym. Coraz liczniejsze są również recenzje naszych publikacji w prasie, głównie w tygodnikach i miesięcznikach.

5. Działalność archiwalna

Pion archiwalny Instytutu tworzą: Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów (BUiAD), oddziałowe biura udostępniania i archiwizacji dokumentów (OBUiAD) oraz wydziały udostępniania i archiwizacji dokumentów w delegaturach (WUiAD).

Zasób pionu archiwalnego osiągnął w 2015 r. rozmiar 91 kilometrów bieżących akt. W roku sprawozdawczym pozyskano do zasobu 450 mb akt, z czego największe nabytki stanowiły dokumenty przekazane przez urzędy wojewódzkie.

W 2015 r., po uchyleniu zastrzeżenia dostępu, przekazano do ogólnie dostępnego zasobu Instytutu 6819 jednostek archiwalnych, znajdujących się dotąd w wyodrębnionym, tajnym zbiorze w archiwum IPN. Ponadto w 2015 r. we współpracy z Biurem Ewidencji i Analiz ABW kontynuowano prace nad opracowaniem 655 taśm magnetycznych znajdujących się w zbiorze zastrzeżonym Instytutu. Według ostatnich danych dokonano prób odczytu 401 taśm, z czego 263 nośników udało się odczytać. BUiAD IPN wszczęło procedurę związaną z uchyleniem zastrzeżenia dostępu do tych dokumentów, rozpoczęto też pracę nad stworzeniem aplikacji umożliwiającej wyszukiwanie danych.

Archiwum IPN kontynuowało proces informatyzacji i digitalizacji zbiorów. Głównym zadaniem pozostaje rozbudowa pod względem ilościowym i funkcjonalnym systemu Cyfrowe Archiwum oraz publicznego Inwentarza zasobu archiwalnego IPN. Cyfrowe Archiwum służy zarządzaniu zasobem archiwum oraz ułatwia korzystanie z niego przez pracowników Instytutu i użytkowników zewnętrznych. W 2015 r. prace w systemie koncentrowały się głównie na wprowadzaniu kolejnych opisów materiałów archiwalnych z zasobu IPN. W Cyfrowym Archiwum dostępne są opisy ponad 17 mln jednostek archiwalnych oraz 19 mln opisów indeksu osobowego, z czego w okresie sprawozdawczym wprowadzono ponad 172 tys. opisów jednostek archiwalnych oraz prawie 1,3 mln rekordów indeksu osobowego. Prace projektowe związane z rozwojem systemu były bardzo zaawansowane. Po zakończeniu procesu wdrażania wszystkich jego funkcjonalności w zakresie wprowadzania, wyszukiwania i prezentacji danych skoncentrowano się na zastosowaniu rozwiązań usprawniających system.

Dane z Cyfrowego Archiwum, po opracowaniu zgodnie z zaleceniami Rady IPN, stanowią podstawę elektronicznego inwentarza prezentującego zasób Instytutu i zapewniającego jego opis na poziomie jednostek archiwalnych. Opublikowany w grudniu 2012 r. na mocy art. 5 ustawy z 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz o treści tych dokumentów (Dz.U. z 2010 r. nr 79, poz. 522 ze zm.) na stronie internetowej Instytutu Inwentarz zasobu archiwalnego obejmuje opisy akt o szczególnej wartości historycznej i informacyjnej. W okresie sprawozdawczym zamieszczono w nim ponad 407 tys. opisów oraz przygotowano do publikacji kolejne rekordy. Z końcem roku baza osiągnęła rozmiar prawie 1,3 mln rekordów opisujących głównie materiały o charakterze nieosobowym, które zgodnie z wytycznymi Rady IPN podlegały publikacji w pierwszej kolejności, w tym informacje o dokumentacji dotyczącej cywilnych i wojskowych organów bezpieczeństwa państwa, cywilnych i wojskowych organów wymiaru sprawiedliwości, więziennictwa oraz insty-

tucji penitencjarnych, organów administracji publicznej, urzędów, instytucji oraz organizacji społeczno-politycznych, organów represji i administracji III Rzeszy, jak również archiwa i kolekcje prywatne oraz zbiory archiwalne, w tym pozyskane z archiwów zagranicznych.

Zabezpieczeniu zasobu, a zarazem zwiększeniu jego dostępności służy proces digitalizacji zbiorów. W 2015 r. w całym pionie archiwalnym zdigitalizowano 37 tys. jednostek archiwalnych oraz 43 tys. fotografii. Materiały audiowizualne są opisywane za pomocą bazy ZEUS, która obejmuje prawie 120 tys. rekordów. Dzięki tym działaniom stale wzrasta liczba udostępnień dokumentów w formie cyfrowej w czytelniach Instytutu.

W 2015 r. do komórek pionu archiwalnego wpłynęło prawie 65 tys. wniosków związanych z udostępnianiem dokumentów z zasobu IPN. Wśród nich liczną grupę stanowiły wnioski kierowane do Instytutu przez uprawnione podmioty (organy wymiaru sprawiedliwości, administrację i osoby fizyczne) – 11 tys. Materiały archiwalne z zasobu IPN cieszą się też dużym zainteresowaniem naukowców oraz dziennikarzy, którzy złożyli łącznie około 8900 wniosków. Wzrosła liczba osób, które zamierzały zapoznać się z materiałami gromadzonymi przez organy bezpieczeństwa państwa na ich temat bądź dotyczącymi ich najbliższych – 4 tys. wniosków na podstawie art. 30 ustawy o IPN. Ponadto pion archiwalny realizował wnioski służbowe pracowników innych pionów Instytutu – w tej grupie najliczniej reprezentowane były sprawy prowadzone dla BL i OBL (13 tys.).

W części ewidencyjnej zasobu archiwalnego Instytutu przeprowadzono prawie 271 tys. sprawdzeń (w tym z 2014 r.) dla służb specjalnych, pionu lustracyjnego oraz dla komórek organizacyjnych właściwych do spraw udostępniania w ramach prowadzonych przez nie kwerend.

Wzrosła liczba wniosków o nadanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności, realizowanych na podstawie znowelizowanej ustawy o orderach i odznaczeniach (Ustawa z dnia 10 października 2014 r. o zmianie ustawy o orderach i odznaczeniach – Dz.U. z 2014 r., poz. 1664). W 2015 r. w IPN wszczęto realizację 1012 nowych wniosków. Archiwiści IPN aktywnie uczestniczyli również w organizacji 30 uroczystości wręczania tych odznaczeń, honorujących zasługi osób prowadzących działalność opozycyjną w PRL. Odznaczenie otrzymało w okresie sprawozdawczym 1078 osób.

W 2015 r. pionowi archiwalnemu Instytutu powierzono nowe zadania związane z realizacją ustawy z 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz.U. z 2015 r., poz. 693). Przewiduje ona udzielenie pomocy finansowej dla działaczy opozycji antykomunistycznej i dla osób represjonowanych z powodów politycznych w latach 1956–1989. Pion archiwalny realizuje wnioski osób indywidualnych ubiegających się o wydanie przez Prezesa IPN decyzji o spełnieniu warunków, o których mowa w art. 4 tej ustawy. Określa ona, że status działacza lub osoby represjonowanej przysługuje wnioskodawcom, którzy nie byli pracownikami, funkcjonariuszami lub żołnierzami organów bezpieczeństwa państwa, a także tym, co do których w archiwum IPN nie zachowały się dokumenty wytworzone przez nich lub przy ich udziale, w ramach czynności wykonywanych w charakterze tajnego informatora lub pomocnika przy operacyjnym zdobywaniu informacji przez organy bezpieczeństwa państwa. Ponadto archiwum Instytutu rozpatruje wnioski o wydanie dowodów potwierdzających spełnienie warunków, o których mowa w art. 2 lub art. 3, tzn. dowodów stanowiących potwierdzenie działalności opozycyjnej lub doznanych represji. Od momentu wejścia w życie ustawy (tj. od 31 sierpnia 2015 r.) do wszystkich jednostek organizacyjnych IPN wpłynęło łącznie prawie 2 tys. wniosków o wydanie decyzji administracyjnej Prezesa IPN oraz o wydanie dowodów potwierdzających spełnienie warunków, o których mowa w art. 2 lub art. 3 ustawy o działaczach opozycji.

Pion archiwalny prowadził również działalność edytorską, wydając VIII tom periodyku „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" oraz kilkanaście publikacji źródłowych i monografii, w tym album *Polskie drogi przez Szwajcarię. Losy żołnierzy 2. Dywizji Strzelców Pieszych 1940–1945 na fotografiach ze zbiorów Muzeum Polskiego w Rapperswilu*. Pracownicy BUiAD

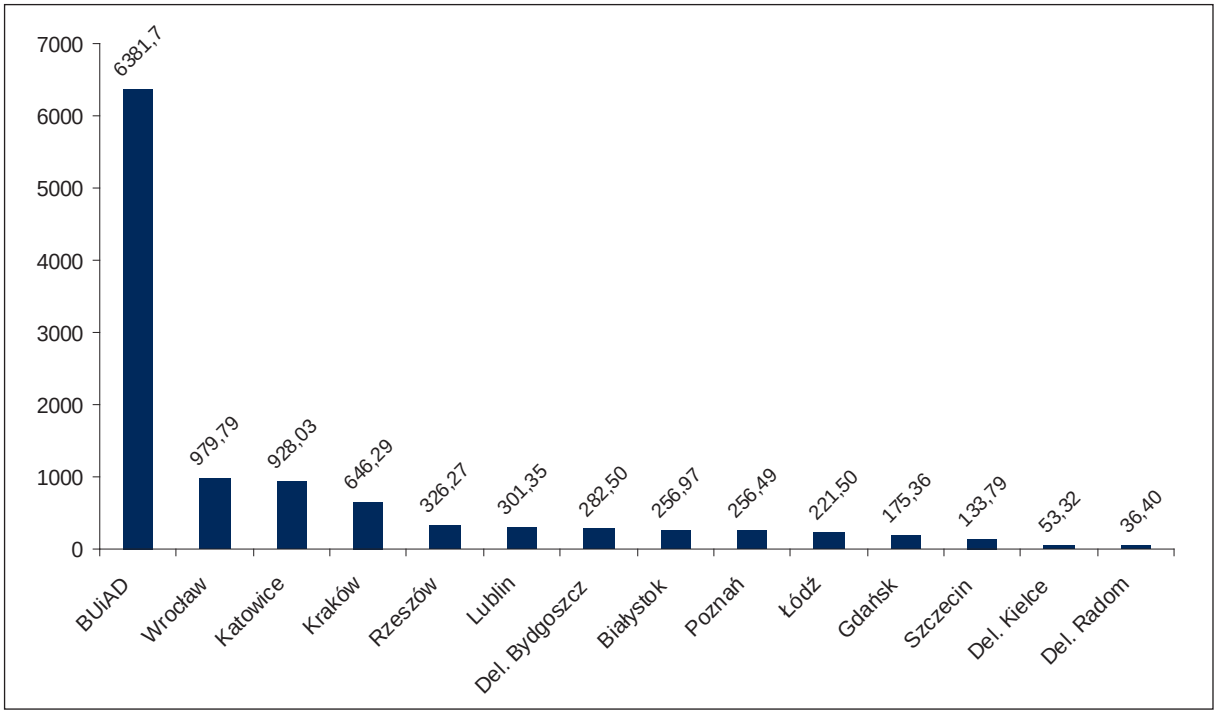
wzięli też znaczący udział w przygotowaniu nowego i uzupełnionego wydania zbioru dokumentów *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*. Uczestniczyli w organizacji kilku konferencji naukowych, również o charakterze międzynarodowym. Wśród licznych przedsięwzięć popularyzatorskich wymienić należy nowy cykl interdyscyplinarnych warsztatów „Laboratorium_archiwalne_1.0". W ramach zawartych umów rozwijano też współpracę archiwalną i naukową z instytucjami zagranicznymi.

5.1. Ewidencja

5.1.1. Wielkość zasobu kartotecznego i ewidencyjnego

Zasób ewidencyjny pionu archiwalnego IPN obejmuje obecnie 10 979,755 mb kartotek i innych materiałów ewidencyjnych, wśród których 6381,7 mb stanowi zasób pozostający w dyspozycji Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie. Obok BUiAD, największą liczbę materiałów ewidencyjnych posiadają oddziałowe biura udostępniania i archiwizacji dokumentów we Wrocławiu (ogółem 979,79 mb), w Katowicach (ogółem 928,03 mb) i w Krakowie (ogółem 646,29 mb). Wielkość zasobu kartotecznego i ewidencyjnego w poszczególnych jednostkach obrazuje wykres nr 1.

Wykres 1. Kartoteki i inne materiały ewidencyjne w zasobie IPN (w mb)

W omawianym okresie sprawozdawczym we wszystkich jednostkach organizacyjnych pionu archiwalnego pozyskano 57,215 mb materiałów ewidencyjnych.

Działający w BUiAD w Warszawie Wydział Informacji i Sprawdzeń przejął łącznie 6,785 mb kart kartotecznych oraz pomocy ewidencyjnych. Większość materiałów przejętych do zasobu – 6,69 mb – stanowiły karty kartoteczne i pomoce ewidencyjne wyłączone z zasobu aktowego BUiAD w wyniku prac porządkowych, prowadzonych przez Wydział Zarządzania Zasobem Archiwalnym. Pozostałe nabytki zostały przekazane do WIiS BUiAD przez Biuro Ochrony Rządu, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Straż Graniczną.

Podobne jak w roku ubiegłym, nabytki ewidencyjne przejęte w 2015 r. przez OBUiAD i delegatury IPN pochodziły w większości z wojskowych komend uzupełnień, jednostek policji, urzędów wojewódzkich oraz z wyodrębnionego, tajnego zbioru w archiwum IPN (po uchyleniu zastrzeżenia dostępu). Część kart wyodrębniono z dokumentacji aktowej w trakcie prac porządkowych, prowadzonych we własnym zasobie.

Na szczególne podkreślenie zasługuje powiększenie o 45,38 mb zasobu ewidencyjnego w Delegaturze IPN w Bydgoszczy. Największą część przejętych materiałów stanowiły karty z kartoteki paszportowej Brodnica, Chełmno, Grudziądz, Toruń (44,92 mb), przekazane przez Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy Oddział Zamiejscowy w Toruniu. Pozostałe nabytki stanowiły karty z wojskowych komend uzupełnień (0,46 mb).

Ponadto w 2015 r. o ponad 1 mb wzrosły zasoby ewidencyjne przechowywane w OBUiAD w Białymstoku, Gdańsku, Poznaniu i w Katowicach.

W związku z prowadzeniem prac porządkowych w 2015 r. z zasobu ewidencyjnego IPN ubyło 5,033 mb. Zmniejszanie się wielkości kartotek w BUiAD, OBUiAD i delegaturach było związane przede wszystkim z przekazywaniem kart do wyodrębnionego, tajnego zbioru w archiwum IPN w Warszawie oraz ze zwrotem kart do poprzednich dysponentów (po stwierdzeniu, że zostały one niewłaściwie zakwalifikowane do przekazania do IPN). Na przykład: WIiS BUiAD zwrócił do poprzedniego dysponenta 0,15 mb kart z kartotek: odtworzeniowej Biura „C" MSW, ogólnoinformacyjnej Biura „C" MSW, Departamentu I MSW, oraz z kartoteki PSED (Połączony System Ewidencji Danych o Przeciwniku – kartoteka osób uznanych za niebezpieczne).

Ponadto Referat Informacji i Sprawdzeń w OBUiAD w Białystoku przekazał 4,55 mb (273 j.a.) materiałów do ogólnego zasobu archiwalnego, pozostającego w dyspozycji białostockiego oddziału IPN.

5.1.2. Porządkowanie i zabezpieczanie zasobu ewidencyjnego

W omawianym okresie sprawozdawczym kontynuowano prace związane z porządkowaniem i zabezpieczaniem zasobu ewidencyjnego, a także z przygotowywaniem kartotek do prac digitalizacyjnych. Prace polegały m.in. na scalaniu, opisywaniu i układaniu kartotek, usuwaniu elementów metalowych, prostowaniu oraz podklejaniu kart filmoplastem, zabezpieczaniu kart przed zniszczeniem w koszulkach foliowych lub w bezkwasowych kopertach.

W WIiS BUiAD IPN w Warszawie pracom porządkowym i konserwacyjnym, przeprowadzonym w ramach przygotowywania kartotek do skanowania, poddanych zostało 109,48 mb kartotek. Objęły one układanie, podklejanie zniszczonych kart, usuwanie koszulek oraz przeliczanie kart w kartotece członków nielegalnych organizacji (0,5 mb), kartotece księży diecezjalnych i zakonnych (9,9 mb), części kartoteki skazanych (30,08 mb) oraz części kartoteki volksdeutschów (69 mb). Dodatkowo zweryfikowano klauzule tajności 231 kart kartotek pomocniczych do kwerend tematycznych oraz pomocy ewidencyjnych: Centralnego rejestru nieoficjalnych pracowników WSW i Dzienników rejestracyjnych Departamentu I MSW.

W OBUiAD i delegaturach IPN prowadzono przede wszystkim działania mające na celu scalenie, uporządkowanie i zabezpieczanie zasobu ewidencyjnego przed zniszczeniem. W OBUiAD w Katowicach prace porządkowe objęły 17,1 mb kartotek. Scalone, zabezpieczone i opisane zostały: kartoteka paszportowa (5,92 mb), kartoteka meldunkowa mieszkańców Bielska z lat 1939–1945 (1,21 mb), kartoteki zagadnieniowe, w tym tzw. Piotrusie (łącznie 2 mb) i odtworzeniowe (łącznie 0,41 mb). Zweryfikowano klauzule kartoteki paszportowej Dobrodzień i Olesno (6,16 mb) i kartoteki zagadnieniowej kryptonimów (1,4 mb).

W Delegaturze IPN w Bydgoszczy uporządkowano kartotekę osobową członków ORMO do 1954 r. (5,8 mb) oraz kartotekę paszportową Toruń PZ (Paszporty Zagraniczne). Po wydzieleniu 5,84 mb wniosków paszportowych i uporządkowaniu kartoteka liczy 44,29 mb. Kartoteki paszpor-

towe były również obiektem prac prowadzonych w OBUiAD w Szczecinie (6,2 mb) i we Wrocławiu (7 mb). W oddziale w Szczecinie poddano renowacji 20 j.a. (inwentarze archiwalne, dzienniki rejestracyjne oraz repertoria) przez zabezpieczenie filmoplastem zniszczonych kart, podklejenie okładek oraz wymianę obwolut. Prace konserwatorskie przeprowadzono również w OBUiAD w Białymstoku na 82 j.a. z zasobu ewidencyjnego.

Ponadto w Oddziale IPN w Gdańsku w związku ze zmianą siedziby OBUiAD i zastąpieniem szaf metalowych rotomatami usunięto koszulki foliowe, w których znajdowały się karty kartoteczne, a także przeliczono i zaktualizowano metraż kartoteki.

5.1.3. Kwerendy i sprawdzenia

WIiS BUiAD oraz referaty i sekcje w oddziałach i delegaturach IPN udzielały w 2015 r. odpowiedzi na zapytania wpływające z pionu lustracyjnego, służb specjalnych oraz (za pośrednictwem komórek właściwych w sprawach udostępniania) na zapytania związane z realizacją wniosków osób ubiegających się o wgląd w kopie dotyczących ich dokumentów, wniosków prokuratorskich, naukowo-badawczych, dziennikarskich oraz innych uprawnionych podmiotów. Realizowane były także zapytania wystosowywane w związku z następującymi kwestiami: z wnioskami dotyczącymi nadania odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności, z realizacją przepisów tzw. ustawy dezubekizacyjnej i ustawy z 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych, a także z wyborami parlamentarnymi.

W 2015 r. do jednostek IPN właściwych w sprawach ewidencji wpłynęło łącznie 224 526 zapytań (z Biura Lustracyjnego i oddziałowych biur lustracyjnych oraz wydziału, sekcji i referatów udostępniania). Udzielono odpowiedzi na 253 037 zapytań (w tym z 2014 r.). Zrealizowano również zapytania dla służb specjalnych (wpływ – 18 115, realizacja – 17 474).

W okresie sprawozdawczym do WIiS BUiAD IPN w Warszawie wpłynęło 43 787 zapytań. Udzielono 46 280 odpowiedzi (w tym na zapytania pochodzące z 2014 r.), przy czym dla Wydziału Udostępniania, referatów oraz sekcji udostępniania – 26 020, dla Biura Lustracyjnego i oddziałowych biur lustracyjnych – 8018 (w związku w wyborami parlamentarnymi do wydziału wpłynęły zapytania dotyczące 52 osób, na które udzielono odpowiedzi), dla służb specjalnych natomiast – 12 242. Ponadto zapytania realizowane były również przez Sekcję Obsługi Zbioru Wyodrębnionego w Wydziale Zarządzania Zasobem Archiwalnym. Zagadnienia związane z tą kwestią zostały opisane w podrozdziale „Wyodrębniony tajny zbiór w archiwum IPN".

Wśród oddziałów i delegatur Instytutu najwięcej zapytań ewidencyjnych zrealizowały: OBUiAD Rzeszów – 31 266 (w tym zapytania pochodzące z 2014 r.), OBUiAD Katowice – 19 380, Delegatura IPN w Kielcach – 18 415 oraz OBUiAD Wrocław – 17 139. Szczegółowe dane dotyczące wpływu oraz realizacji zapytań ewidencyjnych prezentuje tabela nr 2.

5.1.4. Centrum Udzielania Informacji o Ofiarach II Wojny Światowej

W 2015 r. swoją działalność kontynuowała Sekcja Udzielania Informacji o Ofiarach II Wojny Światowej, występująca na zewnątrz Instytutu pod nazwą Centrum Udzielania Informacji o Ofiarach II Wojny Światowej. Sekcja ta funkcjonuje w Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie, w ramach WIiS, od 2014 r.

Centrum Udzielania Informacji o Ofiarach II Wojny Światowej udziela kompleksowych informacji o Polakach i obywatelach polskich innych narodowości – ofiarach represji niemieckich i sowieckich w okresie II wojny światowej i po jej zakończeniu (1939–1956). Realizuje zapytania składane przez uprawnione komórki organizacyjne IPN oraz przez osoby i instytucje zainteresowane uzyskaniem informacji o losach osób najbliższych, aresztowanych, zmarłych lub zaginionych w danym okresie na terenach okupowanych.

Podstawę do udzielenia przez Centrum żądanych informacji stanowią materiały archiwalne przejęte po byłej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, przechowywane w zasobie Instytutu zgodnie z art. 68 ust. 1 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2014 r., poz. 1075), a także dane zamieszczone w elektronicznej kopii Bazy Międzynarodowej Służby Poszukiwawczej w Bad Arolsen (Niemcy), zawierającej informacje dotyczące ponad 17 mln osób, w tym więźniów obozów koncentracyjnych, ofiar gestapo, robotników przymusowych i osób deportowanych w czasie II wojny światowej. Ponadto Instytut dysponuje tzw. zbiorem akt wschodnich oraz innymi materiałami przejętymi na podstawie umowy zawartej z Ośrodkiem „Karta" 30 kwietnia 2013 r. w ramach kontynuacji dokumentacyjno-badawczego programu „Indeks Represjonowanych". Baza wewnętrzna Indeksu liczy ok. 1,2 mln rekordów dotyczących osób represjonowanych na terenie byłego ZSRR.

Materiały źródłowe zgromadzone i zweryfikowane w ramach ww. programu stały się podstawą internetowej bazy danych „Indeksu Represjonowanych", opublikowanej na stronie www.indeks-represjonowanych.pl, zawierającej ponad 316 000 rekordów. Z danych zawartych w bazie mogą korzystać nie tylko badacze zajmujący się problematyką II wojny światowej, ale również osoby pragnące udokumentować doznane represje lub szukające informacji o zaginionych bliskich.

W 2015 r. do Centrum wpłynęło 6713 zapytań. Udzielonych zostało 7603 odpowiedzi (w tym na niezrealizowane zapytania z 2014 r.), zawierających informacje pochodzące z materiałów pozostających w dyspozycji Instytutu, jak również dane (adresy) dotyczące innych, polskich i zagranicznych, archiwów w których mogą się znajdować informacje o poszukiwanych osobach.

5.2. Zasób – gromadzenie i opracowywanie

5.2.1. Gromadzenie zasobu

Zasób archiwalny IPN z końcem 2015 r. osiągnął wielkość 91 092,56 mb. Dokumenty znajdujące się w zasobie Centrali IPN w Warszawie stanowią jedną trzecią tej liczby, czyli 31 199,03 mb, a pozostała część rozdzielona jest między archiwa 10 oddziałów i 4 delegatur. Spośród nich największym zasobem dysponują oddziały w Katowicach (11 829,31 mb), we Wrocławiu (9866,98 mb) i w Krakowie (6289,3 mb). Szczegółowe dane zawiera tabela 3.

W okresie sprawozdawczym zasób IPN powiększył się o 450,143 mb. Z tego 61,08 mb nabytków z 2015 r. wytworzonych zostało przez Główną Komisję Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiego – IPN. Były to materiały, które na podstawie uchwały Kolegium IPN nr 5/09 z 8 września 2009 r. zostały przekazane z Archiwum Zakładowego do zasobu historycznego Instytutu. Wśród akt pozyskanych w wyniku prowadzonych w 2015 r. przeglądów, mających na celu odnalezienie materiałów, które zgodnie z ustawą o IPN podlegają przekazaniu do zasobu Instytutu, najwięcej nabytków pozyskano od organów administracji publicznej (156,67 mb), jednostek policji (78,71 mb), sądów i prokuratur powszechnych (55,742 mb), jednostek więziennictwa (26,6 mb) oraz archiwów wojskowych (13,73 mb). Ponadto Instytut pozyskał dary i kolekcje od darczyńców prywatnych (39,364 mb).

Wielkość nabytków w BUiAD w Warszawie w okresie od stycznia do grudnia 2015 r. osiągnęła wartość 138,27 mb. Dwie największe grupy nabytków to dokumenty przekazane przez policję, w głównej mierze przez Centralną Bibliotekę Policyjną i Kancelarię Tajną Centrum Szkolenia Policji (łącznie 56,85 mb) oraz dokumenty Wydziału Badawczo-Dokumentacyjnego Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytutu Pamięci Narodowej, włączone do zasobu archiwalnego Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie na podstawie art. 68 ustawy o IPN, które wraz z pomniejszymi nabytkami z Okręgowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu stanowiły 53,52 mb.

Do najbardziej interesujących materiałów włączonych w 2015 r. do zasobu archiwalnego zaliczyć należy akta dwóch komisji sejmowych powołanych do zbadania wykonania przez ministra spraw wewnętrznych uchwały sejmu z dnia 28 maja 1992 r., tzw. uchwały lustracyjnej, oraz do zbadania skutków stanu wojennego.

Pierwsza z nich, potocznie znana jako „Komisja Ciemniewskiego", została powołana w czerwcu 1992 r. w celu zbadania sposobu wykonania przez ówczesnego ministra spraw wewnętrznych Antoniego Macierewicza uchwały lustracyjnej. Na akta komisji składa się pięć jednostek archiwalnych zawierających kopie stenogramów, protokołów przesłuchań – w tym oficerów służb specjalnych – oraz dokumentów powstałych w związku z pracami komisji. Dokumenty zawierają wyjaśnienia dotyczące kryteriów zakwalifikowania nazwisk 64 osób jako osobowych źródeł informacji komunistycznych organów bezpieczeństwa państwa, ponadto informują o procederze niszczenia w UOP dokumentacji peerelowskiej bezpieki.

Druga – komisja nadzwyczajna do zbadania skutków stanu wojennego – została powołana przez Sejm I kadencji 1 lutego 1992 r. Do jej zadań należało zbadanie wpływu wprowadzenia stanu wojennego w Polsce na życie obywateli, wypracowanie sposobu naprawienia krzywd wyrządzonych w tym okresie, ustalenie odpowiedzialności osób przygotowujących i wprowadzających stan wojenny i zbadanie działań podejmowanych przez resort spraw wewnętrznych w celu stłumienia protestów społecznych po 13 grudnia 1981 r. Akta składają się z 10 jednostek archiwalnych. Na szczególną uwagę zasługują załączniki do protokołów z posiedzeń komisji w postaci opracowań, wykazów, zestawień, tabel statystycznych itp., przekazywanych jako poglądowy materiał pomocniczy przez organy administracji państwowej, sądownictwa i ścigania. Są tu m.in. listy osób represjonowanych w konsekwencji wprowadzenia stanu wojennego. Zestawienia te bardzo często zawierają kompletne dane na temat osoby oskarżonej, organów, które wszczęły sprawę, organu orzekającego, podstawy prawnej skazania i wyroku.

Kolejną grupę interesujących nabytków stanowią: „Lista Milczanowskiego" utworzona w 1991 r. w związku z nadchodzącymi wyborami do Sejmu RP I kadencji i Senatu RP II kadencji oraz dokumenty wytworzone przez organy ścigania i organy sprawiedliwości, dotyczące zabójstwa mjr. Antoniego Żubryda „Zucha", oficera Narodowych Sił Zbrojnych, zamordowanego wraz z żoną Janiną na polecenie UB.

W wyniku wizyty przedstawicieli Instytutu w Konsulacie Honorowym Rzeczypospolitej Polskiej w Nowej Szkocji (Kanada) pozyskano spuściznę po zmarłym prof. Stanisławie Bóbr-Tylindze. Na przekazane dokumenty składa się fragment biblioteki oraz korespondencja prywatna, brudnopisy prac naukowych, materiały dokumentujące warsztat pracy naukowej. Wspomniane materiały zostały opracowane technicznie i włączone do zasobu archiwalnego. Publikacje składające się na wspomniany fragment biblioteki prof. Bóbr-Tylingi, zostały przekazane do zbiorów Biblioteki Narodowej w Warszawie.

Na szczególną uwagę zasługują również pozyskane w 2015 r. kolekcje fotografii. Wymienić tu można np. „Kolekcję fotografii Jana Hausbrandta" zawierającą 102 zdjęcia, które opracowano i włączono do zasobu archiwalnego Instytutu. Dorobek autora, którego prace skupiają się na życiu codziennym obywateli PRL, stanowi wyjątkowo rzadką i cenną dla IPN grupę dokumentów.

Ponadto do zasobu BUiAD trafił zbiór blisko 200 fotografii przedstawiających ludzi i wydarzenia z lat II wojny światowej. Zdjęcia te były wykorzystywane przez Polish Government Information Centre, zostały przekazane przez panią Teresę Mellerowicz-Gellę.

Spośród materiałów gromadzonych w jednostkach pionu archiwalnego należy wspomnieć o pozyskanych przez OBUiAD w Białymstoku aktach postępowania Sądu Rejonowego w Giżycku przeciwko gen. Mirosławowi Milewskiemu oskarżonemu o to, że 20 marca 1947 r. w Miłkach, działając jako funkcjonariusz WUBP w Białymstoku, bezprawnie pozbawił wolności Czesława Burzyńskiego, oraz wspomnienia z dzieciństwa Mirosławy Fijałkowskiej-Nowak, opisujące pobyt na zesłaniu w obwodzie północnokazachstańskim, w okolicy miasta Mariewka w latach 1940–1946.

Archiwum w Gdańsku wzbogaciło się m.in. o cenne dary osób prywatnych, w tym dar Stefana Seroki: dokumenty dotyczące służby w Wehrmachcie i II Korpusie Polskim (nieśmiertelnik, książeczki wojskowe, fotografie, przepustka), pamiątki ze szlaku bojowego we Włoszech (fotografie, pocztówki); dar Anny Rzyskiej: grypsy pisane przez Józefa Salmonowicza i jego syna Leona Salmonowicza w więzieniu w Brasławiu do ich żony i matki Anny Salmonowicz, z d. Benisławskiej, na przełomie lat 1939 i 1940; dar Edwarda Wyrostkiewicza: wspomnienia dotyczące działalności Mieczysława Wyrostkiewicza w Armii Krajowej w latach 1942–1945 oraz wkroczenia Armii Czerwonej na Lubelszczyznę i represji wobec żołnierzy AK w województwie lubelskim i powiecie słupskim; dar Marii Ogint: publikacja Wydawnictwa Prawniczego Komisariatu Ludowego Sprawiedliwości ZSRR pt. *Sprawozdanie sądowe w sprawie organizatorów, kierowników i uczestników polskiego podziemia w zapleczu Armii Czerwonej na terytorium Polski, Litwy oraz obwodów zachodnich Białorusi i Ukrainy, rozpatrzonej przez Kolegium Wojskowe Sądu Najwyższego ZSRR 18–21 czerwca 1945 r. w Moskwie*, wydana w Moskwie w 1945 r. oraz dar Andrzeja Gwiazdy i Joanny Dudy-Gwiazdy: korespondencja Biura NSZZ „Solidarność" w Brukseli z lat 1985–1988 dotycząca rozliczeń pomocy materialnej i rzeczowej oraz międzynarodowego wsparcia dla NSZZ „Solidarność" w Polsce, sprawozdania finansowe Biura Koordynacyjnego NSZZ „Solidarność" za Granicą za lata 1984–1986, zapotrzebowanie NSZZ „Solidarność" w zakresie pomocy z zagranicy na lata 1987–1988.

Wśród nabytków OBUiAD w Katowicach należy wspomnieć o przekazanej w darze teczce „Dokumenty osobiste Pawła Romockiego" (oryginalny tytuł teczki). Teczka zawiera ponad sto kart dokumentów z lat 1922–1934 dotyczących Pawła Romockiego. Wśród nich znalazły się m.in.: nominacja na ministra kolei, korespondencja z okresu pełnienia funkcji posła, ministra oraz działalności w różnych instytucjach, życzenia, gratulacje dla Pawła Romockiego i jego rodziny, zaproszenia i bilety wizytowe (m.in. od marszałka Józefa Piłsudskiego i prezydenta Ignacego Mościckiego), wycinki z prasy regionalnej. Ponadto przejęto z Sądu Okręgowego w Katowicach akta sprawy karnej prowadzonej przeciwko funkcjonariuszom plutonu specjalnego pacyfikującego kopalnie „Wujek" i „Manifest Lipcowy" po wprowadzeniu stanu wojennego. Akta zawierają materiały zgromadzone na przestrzeni 30 lat przez poszczególne organy wymiaru sprawiedliwości, począwszy od materiału, jaki w toku śledztwa w okresie stanu wojennego zgromadziła Wojskowa Prokuratura Garnizonowa w Gliwicach.

Do najciekawszych nabytków oddziału IPN w Krakowie zaliczyć należy materiały przekazane przez Wojciecha Mierzwę. Darczyńca ten przekazał „Archiwum osobiste: Stanisława Mierzwy", na które składają się fotografie osób i wydarzeń związanych z działalnością ruchu ludowego, m.in. fotografie z pogrzebu Wincentego Witosa. Wymienić tu można również kolekcję Piotra Chlewickiego: „Kolekcja: Piotr Chlewicki", zawierającą m.in. nagrania z obrad drugiej tury I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność", prasę, druki ulotne, znaczki pocztowe wydawane przez opozycję w latach 80. XX w.

W pozyskanym przez OBUiAD w Lublinie zasobie jako najciekawsze warto wskazać chociażby powielacz WUBP w Lublinie z 1946 r., materiały zgromadzone przez Wydział X WUds.BP w Lublinie z 1956 r., zawierające m.in. dokumenty Policji Państwowej wytworzone przed 1939 r. Innym ciekawym nabytkiem są matryce do wykonywania pieczęci i legitymacji Zrzeszenia WiN oraz Polskiej Organizacji Podziemnej, a także mapy zdeponowane przez Hieronima Dekutowskiego ps. Zapora. Dużą grupę stanowią również akta osób osadzonych w Zakładzie Karnym w Siedlcach na podstawie przepisów karnych dekretu o stanie wojennym.

Wśród materiałów archiwalnych, które w 2015 r. zasiliły zasób łódzkiego oddziału Instytutu, należy wymienić przede wszystkim zbiór wydawnictw bezdebitowych, akcydensów oraz nagrań na kasetach magnetofonowych dokumentujących aktywność środowisk opozycyjnych regionu łódzkiego przekazany przez Krystynę Szepczyńską.

Do ciekawszych nabytków Oddziału IPN w Poznaniu należy zaliczyć materiały dotyczące Tadeusza Karpińskiego, więźnia obozu w Dachau; fotografie pieszej pielgrzymki rolników indywidu-

alnych diecezji gorzowskiej z Klenicy na Jasną Górę z lat 1984–1986 i 1988–1989; zbiór fotografii uchodźców polskich przebywających w Palestynie (fotografie dokumentujące spotkanie gen. Andersa i gen. Sikorskiego z Polakami; fotografie Marii Bonikowskiej z okresu nauki w gimnazjum w Palestynie; fotografia Zdzisława Bonikowskiego – żołnierza Armii Andersa).

Zasób OBUiAD w Rzeszowie wzbogacił się m.in. o dokumenty przekazane przez Sąd Rejonowy w Jaśle. Odnoszą się one przede wszystkim do osób skazanych za przestępstwa popełnione w okresie wojny; są to m.in. sprawy dotyczące współpracy z okupantem hitlerowskim oraz zgłoszenia przez obywateli polskich przynależności do narodu niemieckiego.

Najliczniejszą i zarazem najciekawszą grupę nabytków pozyskanych w 2015 r. przez oddział szczeciński stanowią materiały przekazane w formie darowizn. Są to m.in.: bogata darowizna Sławomira Lenera, zawierająca kolekcję kilkuset znaczków i kart pocztowych drugiego obiegu, w tym znaczki zawierające tzw. błędnodruki oraz egzemplarze próbne, które nigdy nie były w obiegu, jak również karty pamiątkowe z ośrodków internowania, ponadto szkice i rysunki satyryczne darczyńcy, które były publikowane w latach 1980–1981 na łamach „Jedności" i „Kwadratu", a także matryce i negatywy poligraficzne wykorzystywane przy powielaniu materiałów bezdebitowych, ulotek i plakatów. W ubiegłym roku szczeciński zasób wzbogacił się także o zakupione od Pani Almy Rzonca-Biel i Joanny Rzonca-Bednarczyk wspomnienia Romualda Tomasa wraz z 388 zdjęciami z okresu II wojny światowej. Fotografie ukazują gen. Sikorskiego i gen. Andersa w latach 1941–1943, sztandar Brygady Karpackiej z 1941 r. oraz żołnierzy Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich. Zbiór zawiera także zdjęcia z kursu pilotów lotnictwa wojskowego oraz zdjęcia żołnierzy wykonane w Egipcie, Palestynie (Betlejem), Libii (Cyrenajka), i we Włoszech.

Wśród dokumentów przejętych przez OBUiAD we Wrocławiu na wyszczególnienie zasługuje kolekcja Eulalii Rutyny dotycząca harcerskiej działalności jej męża, Jana Rutyny „Bandysa" w Skarżysku Kamiennej w okresie II wojny światowej. Wśród przekazanych dokumentów jest m.in. opracowanie dotyczące działalności Szarych Szeregów w latach 1939–1945, Organizacji Orła Białego, kalendarium walk oddziału AK Antoniego Hedy „Szarego" od czerwca 1943 do czerwca 1944 r. Do najciekawszych nabytków należy również zaliczyć wspomnienia Leszka Alankiewicza „Lwa" pt. „Moje konspiracje nad Dolną Prosną. 1939–1946" – obszerne opracowanie na temat konspiracji w Wielkopolsce, działalności w Szarych Szeregach „Prosna" i Placówce AK Czermin, opatrzone kserokopiami map i fotografii oraz biogramami żołnierzy AK Placówki Czermin, a także kolekcję Andrzeja Kucharza zawierającą informacje uzyskane od byłych więźniów zakładów karnych w Strzelcach Opolskich w okresie stalinowskim, dotyczące funkcjonowania tych jednostek i warunków odbywania kary, wykorzystane w działalności Radia Wolna Europa.

Do najciekawszych nabytków Delegatury IPN w Bydgoszczy należą akta dotyczące śmierci Piotra Bartoszcze, przekazane przez Prokuraturę Okręgową w Bydgoszczy. Informacje zawarte w tych dokumentach pozwalają na szczegółowe zapoznanie się z przebiegiem postępowania prokuratorskiego mającego na celu wyjaśnienie okoliczności śmierci opozycjonisty. Przejęte materiały zostały wytworzone w latach 80. i 90. i zawierają m.in.: zeznania świadków i materiały proweniencji milicyjnej. Interesującym nabytkiem jest też darowizna przekazana przez Łukasza Kaczanowskiego i Daniela Laknera (0,45 mb), w której znajdują się m.in. informacje na temat funkcjonowania Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność" przy Oddziale Wojewódzkim Banku Gospodarki Żywnościowej w Bydgoszczy w latach 1980–1981 oraz materiały wyborcze z okresu wyborów z roku 1990: plakaty poszczególnych kandydatów, ulotki z programem wyborczym stronnictw politycznych. Dodatkowym atutem tych materiałów jest to, że nie ograniczają się one jedynie do materiałów aktowych, ale zawierają także bogaty materiał ikonograficzny, np. plakaty czy też komiks *Solidarność – 500 pierwszych dni*.

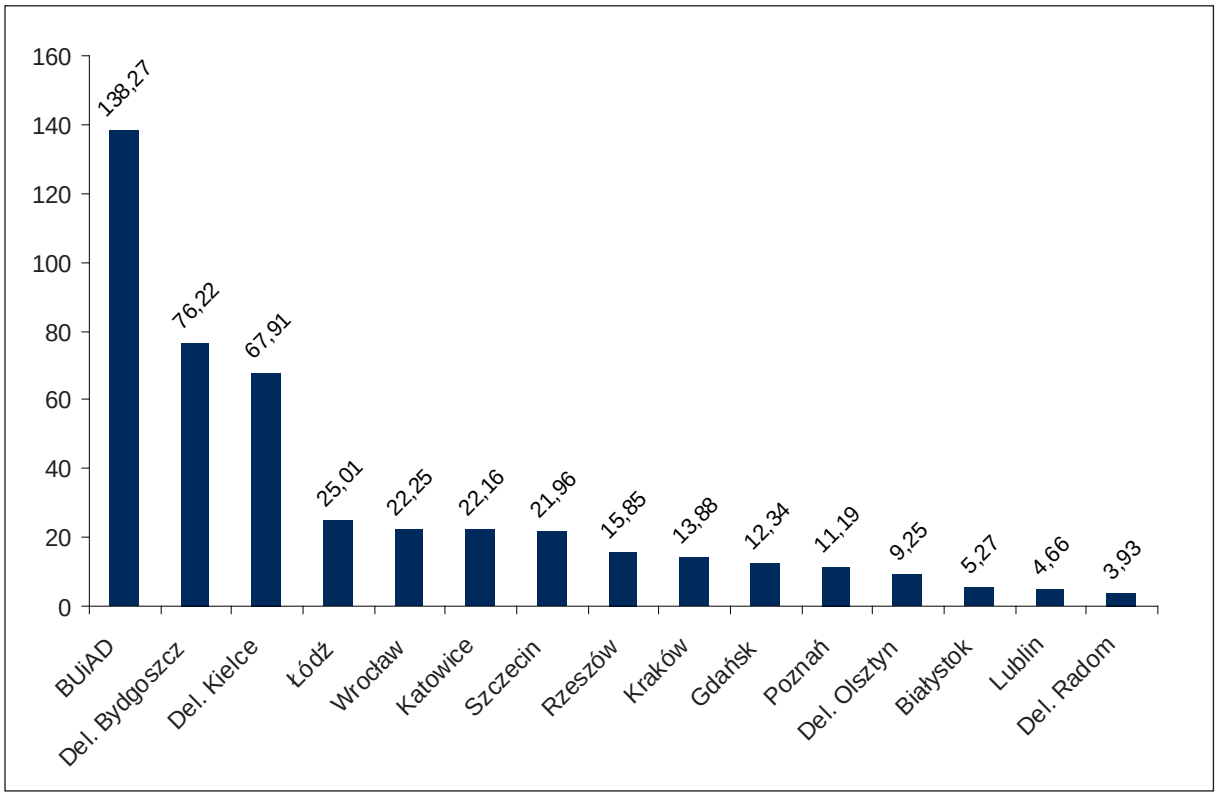
Delegatura IPN w Kielcach wzbogaciła się o kolekcję Ludwika Kropielnickiego, zawierającą materiały rodzinne (m.in. dokumenty por. Felicjana Kropielnickiego i ppłk. Antoniego Kropielnickiego), albumy fotograficzne i negatywy z lat 1914–1939 oraz fotografie z okresu działalności

opozycyjnej Ludwika Kropielnickiego w latach 70. oraz w latach 80. XX w. W zbiorze znajduje się także 10 tomów materiałów archiwalnych poświęconych działalności Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność" Huty im. Marcelego Nowotki w Ostrowcu Świętokrzyskim w latach 1980–1990. Na szczególną uwagę zasługuje niemal kompletne zestawienie podpisywanych w 1980 r. deklaracji o przystąpieniu do NSZZ „Solidarność" pracowników huty. Zespół archiwalny uzupełniają afisze i plakaty związane z działalnością opozycji demokratycznej, biało-czerwona opaska z emblematem „Solidarności" należąca do darczyńcy, przypinki o tematyce politycznej i patriotycznej oraz kilkadziesiąt tytułów prasy ukazującej się w II obiegu.

W okresie sprawozdawczym do zasobu delegatury w Olsztynie zostały włączone akta sądowe z Okręgowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie. W większości są to akta z toczących się procesów o przywrócenie do pracy osób internowanych po 13 grudnia 1981 r.

Główne nabytki Delegatury w Radomiu stanowiły akta personalne więźniów politycznych okresu stalinowskiego przekazane przez Związek Więźniów Politycznych Okresu Stalinowskiego oraz dary prywatne Anny Knap, Seweryna Tukalskiego-Nielubowicza, Konrada Sobola oraz Zofii Korupczyńskiej.

Wykres 2. Nabytki w okresie sprawozdawczym (w mb)

W związku z opracowaniem w IPN „Katalogu przepisów prawnych stanowiących podstawę do stosowania represji z motywów politycznych oraz stosowanych w sprawach przeciwko sprawcom przestępstw stanowiących zbrodnie nazistowskie, komunistyczne i zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne" rozpoczęto kwerendy mające na celu wytypowanie materiałów spełniających przesłanki włączenia ich do zasobu IPN. Przeglądy dotyczyły materiałów zgromadzonych szczególnie w archiwach sądów i prokuratur, ale też i jednostek policji, więziennictwa, WKU, MON, a także Straży Granicznej. Prace związane z przeglądem materiałów archiwalnych w roku 2015 były prowadzone na terenie całego kraju.

Dokumenty przejmowane z jednostek policji to głównie akta osobowe funkcjonariuszy byłych organów bezpieczeństwa państwa, teczki personalne osobowych źródeł informacji SB, a także akta

stanowiące zbiór rozkazów personalnych i organizacyjnych. Z WKU przejmowano głównie akta personalne i karty ewidencyjne żołnierzy służących w wojskowych organach bezpieczeństwa.

Przegląd materiałów Służby Więziennej pozwolił na wytypowanie dokumentów związanych z pracą operacyjną prowadzoną przez komórki Wydziału Specjalnego Centralnego Zarządu Więziennictwa oraz Wydziału Ochrony Centralnego Zarządu Zakładów Karnych i podległych mu jednostek w latach 1957–1989. Przeglądy te będą kontynuowane.

Pracownicy Sekcji Kształtowania i Ewidencji Zasobu Archiwalnego w BUiAD w Warszawie prowadzili w 2015 r. przeglądy akt w kilku instytucjach, spośród których należy wymienić:

– Areszt Śledczy Warszawa-Mokotów. Przegląd materiałów archiwalnych będących w ustawowym zainteresowaniu IPN (art. 25 oraz art. 27 ust. 4 ustawy o IPN). Zakwalifikowano do przyjęcia 964 j.a. W chwili obecnej trwa w AŚ opracowanie j.a., które będą przekazane do zasobu Instytutu; dotychczas opracowano 371 j.a.;

– Komenda Główna Policji – przejrzano 291 teczek, z których wytypowano do przyjęcia 122. Ponadto w ramach prac prowadzonych w Głównym Archiwum Policji trwa przegląd teczek lokali funkcyjnych, mający na celu odnalezienie danych funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa, których akta osobowe nie zostały przekazane do zasobu IPN. Dotychczas przejrzano 1045 teczek lokali funkcyjnych, z których wytypowano do sprawdzenia 4010 osób. Wytypowane nazwiska zostaną poddane weryfikacji w ramach kwerendy uzupełniającej;

– Komenda Powiatowa Policji w Ostrowi Mazowieckiej. Łącznie oceniono 248 tomów, wytypowano 4 j.a. do przejęcia;

– Wojskowa Komenda Uzupełnień w Mińsku Mazowieckim – przegląd objął 1400 j.a., z czego do przyjęcia (przez OBUiAD w Lublinie) zakwalifikowano 205 j.a.;

– w komórkach organizacyjnych Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – przegląd materiałów archiwalnych zgromadzonych w związku z toczącymi się postępowaniami, pod kątem ujawnienia oryginalnych dokumentów z lat 1939–1990. Łączny metraż dotychczas przejrzanych dokumentów wyniósł ok. 8,6 mb.

Pracownicy OBUiAD w Białymstoku prowadzili prace związane z przeglądem w archiwach WKU w Białymstoku, Łomży i Giżycku oraz Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku. Ponadto dokonano jednostkowych ocen dokumentacji przygotowanej do wybrakowania w Sądzie Rejonowym w Białymstoku oraz Podlaskim Oddziale Straży Granicznej. Przeglądy te będą kontynuowane. Łącznie w wyniku prowadzonych prac do przejęcia do zasobu wytypowano 290 j.a oraz 3664 karty ewidencyjne.

OBUiAD w Gdańsku w wyniku przeglądu 1138 j.a. w Komendzie Miejskiej Policji w Słupsku, Sopocie, Gdyni i Lęborku oraz Komendzie Powiatowej w Nowym Dworze Gdańskim wytypował do przejęcia 137 j.a. (akta z byłych WUSW w Słupsku, Elblągu i Gdańsku).

Pracownicy OBUiAD w Katowicach przejrzeli 4041 j.a. materiałów archiwalnych zgromadzonych w Sądzie Okręgowym w Katowicach oraz Sądach Rejonowych w Będzinie, Bielsku-Białej, Katowicach i Pszczynie, aresztach śledczych i zakładach karnych, Komendzie Wojewódzkiej Policji w Katowicach oraz w jej jednostkach terenowych. Szacowana wielkość materiałów przeznaczonych do przejęcia wynosi 764 j.a.

Przegląd materiałów archiwalnych, prowadzony przez archiwistów oddziału krakowskiego, objął dokumenty zgromadzone w sądach rejonowych w: Nowym Sączu, Chrzanowie i Wadowicach oraz Komendzie Wojewódzkiej Policji w Krakowie i jej jednostkach terenowych, a także w Karpackim Ośrodku Wsparcia Straży Granicznej w Nowym Sączu i Zakładzie Karnym Kraków-Nowa Huta. Łącznie przeglądowi poddano 13 855 j.a., z czego do przejęcia do zasobu IPN przewidzianych jest 766 j.a.

Pracownicy OBUiAD w Lublinie do końca 2015 r. prowadzili prace związane z przeglądem w Komendzie Wojewódzkiej i Komendzie Miejskiej Policji w Lublinie oraz komendach powiatowych w Świdniku, Tomaszowie Lubelskim, Lubartowie, Hrubieszowie, Biłgoraju i Radzyniu Pod-

laskim, a także w Areszcie Śledczym w Lublinie. W toku prac do przejęcia wytypowano 177 j.a. z 4260 spisów poddanych przeglądowi.

W ramach współpracy z policją archiwiści Oddziału IPN w Łodzi systematycznie dokonywali przeglądu akt w archiwach Komendy Wojewódzkiej Policji w Łodzi i Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu (w zakresie byłego WUSW w Kaliszu), Komendy Miejskiej Policji w Kaliszu oraz komend powiatowych policji w Jarocinie, Kępnie, Krotoszynie, Ostrzeszowie i Pleszewie. Łącznie, w okresie sprawozdawczym w archiwach policyjnych kwerendzie poddano 5064 j.a., z których do przejęcia zakwalifikowano 43 j.a.

W 2015 r. pracownicy OBUiAD w Poznaniu prowadzili przegląd materiałów w archiwach i składnicach akt policji województw wielkopolskiego i lubuskiego: Komendzie Wojewódzkiej Policji w Poznaniu wraz z archiwum zamiejscowym KWP w Pile, komendach miejskich policji w Lesznie i Zielonej Górze, komendach powiatowych policji w Czarnkowie (składnica akt w Trzciance), Kole, Śremie, Pile, Żarach, Krośnie Odrzańskim, komisariatach policji: Poznań-Stare Miasto, Poznań-Jeżyce, Lubsko. Ponadto przeglądu dokonano w aresztach śledczych w Poznaniu i Środzie Wielkopolskiej, Zakładzie Karnym w Koziegłowach oraz w sądach: Sądzie Okręgowym w Poznaniu i Wojskowym Sądzie Garnizonowym w Poznaniu. Przeglądem objęto łącznie 26 007 j.a. w archiwach policyjnych i sądowych oraz ok. 21 mb w archiwach jednostek penitencjarnych.

W minionym roku OBUiAD w Rzeszowie zakończył proces przejmowania akt z instytucji wymiaru sprawiedliwości, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, archiwów państwowych, byłej OKBZpNP, jednostek WKU oraz jednostek Straży Granicznej. Kontynuowano współpracę z jednostkami Służby Więziennej. Kwerenda, przeprowadzana przez pracowników SW w jednostkach Służby Więziennej została zakończona przekazaniem do zasobu OBUiAD w Rzeszowie 853 teczek akt personalnych funkcjonariuszy. W okresie sprawozdawczym przeglądy przeprowadzono w następujących instytucjach: Zakładzie Karnym w Medyce, Zakładzie Karnym w Rzeszowie, Zakładzie Karnym w Dębicy, Areszcie Śledczym w Sanoku, Sądzie Rejonowym w Jaśle, Komendzie Wojewódzkiej Policji oraz Oddziale Prewencji Policji w Rzeszowie. Łącznie, w okresie sprawozdawczym przeglądowi poddano 541 j.a., z których do przejęcia zakwalifikowano 72 j.a.

Przegląd materiałów archiwalnych, prowadzony przez archiwistów oddziału szczecińskiego, objął dokumentację zgromadzoną w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Szczecinie i Komendzie Wojewódzkiej Policji w Gorzowie Wielkopolskim, komendach miejskich policji w Koszalinie i Gorzowie Wielkopolskim, komendach powiatowych policji w: Łobzie, Choszcznie, Sławnie, Białogardzie, Kołobrzegu, Wałczu, Drawsku Pomorskim, Szczecinku, Myśliborzu oraz komisariatach policji w Darłowie, Barlinku, Dębnie i Kostrzynie nad Odrą. Ponadto pracownicy dokonywali przeglądu materiałów archiwalnych w sądach i Areszcie Śledczym w Choszcznie oraz dokumentacji niearchiwalnej w Archiwum Straży Granicznej w Szczecinie. Ogółem przegląd objął 33 320 j.a., z czego do przejęcia przewidziano 950 j.a.

W okresie sprawozdawczym prace nad typowaniem materiałów w celu przejęcia do wrocławskiego OBUiAD odbywały się w składnicy akt Straży Granicznej w Lubaniu, Archiwum Wojskowym w Oleśnicy, archiwum Wojskowego Sadu Garnizonowego we Wrocławiu, archiwum Sądu Okręgowego w Świdnicy, archiwach komend wojewódzkich policji w Opolu i we Wrocławiu. Przeglądowi poddano 1254 j.a., z czego wytypowano do przejęcia 334 j.a.

Pracownicy Delegatury w Bydgoszczy kontynuowali przeglądy akt i kart ewidencyjnych w Wojskowej Komendzie Uzupełnień w Bydgoszczy. Ogółem przejęto 1248 kart ewidencyjnych, w tym: WKU Bydgoszcz – 748 karty ewidencyjne, WKU Włocławek – 500 kart ewidencyjnych. Archiwiści uczestniczyli także w przeglądzie akt w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Bydgoszczy oraz jednostkach podległych, w Sądzie Okręgowym w Bydgoszczy i Sądzie Okręgowym w Toruniu oraz Sądzie Rejonowym w Toruniu, a także w aresztach i zakładach karnych i aresztach śledczych. Przejrzano 5392 j.a., oraz 9000 kart ewidencyjnych, z czego do przejęcia do zasobu IPN wytypowano 68 j.a. oraz 220 kart ewidencyjnych.

W wyniku przeglądu materiałów archiwalnych w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Kielcach, Komendzie Miejskiej Policji w Kielcach, komendach powiatowych policji w Jędrzejowie, Końskich, Opatowie, Ostrowcu Świętokrzyskim, Skarżysku-Kamiennej pracownicy Delegatury w Kielcach łącznie dokonali oceny 159 j.a., spośród których do przejęcia zakwalifikowali 22 j.a.

Delegatura w Olsztynie współpracowała z Okręgowym Inspektoratem Służby Więziennej w Olsztynie. Przejrzano 2500 j.a. akt osobowych więźniów, z czego do przejęcia wytypowano 149 j.a.

W ramach wyłączeń z zasobu archiwalnego IPN w 2015 r. zasób Centrali, oddziałów i delegatur pomniejszył się łącznie o 3,47 mb akt, w tym z zasobu BUiAD 1,61 mb. Większość ubytków stanowiły dokumenty zwrócone do poprzednich dysponentów (Agencji Wywiadu, sądów i prokuratur, archiwów wojskowych, policji i MSWiA) w związku z niespełnianiem przesłanek określonych w ustawie o IPN, które zezwalałyby na ich przechowywanie w zasobie.

W ramach przesunięć materiałów archiwalnych pomiędzy jednostkami Instytutu zgodnie z zasadą pertynencji terytorialnej przesłano łącznie 1,62 mb.

W przypadku darów i kolekcji prywatnych (0,14 mb) ubytki powstały w wyniku likwidacji „zbioru współczesnych prac magisterskich i doktorskich dotyczących historii XX w.", przekazanego do zbiorów biblioteki oddziału krakowskiego.

5.2.2. Opracowywanie zasobu

W 2015 r. opracowywanie zasobu archiwalnego prowadzono zgodnie procedurą wprowadzoną Zarządzenia Prezesa IPN nr 8/14 z 4 lutego 2014 r. (z późn. zm.) dotyczącą opracowania technicznego, oceny statusu i oznaczenia materiałów archiwalnych niestanowiących wyodrębnionego, tajnego zbioru w archiwum IPN. Zakłada ono m.in.:

– paginację zapisanych stron materiałów archiwalnych;

– zszywanie jedynie akt udostępnianych poza IPN;

– przekazywanie do konserwacji dokumentów w złym stanie zachowania, którym po wykonaniu prac zabezpieczających i paginacji jest nadawana postać cyfrowa, a następnie tworzy się dla nich oprawy introligatorskie;

– wyłączanie z teczek spraw dokumentów innych niż papierowe, tj. mikrofilmów szpulowych, szklanych negatywów, kaset VHS itp.;

– dokonywanie oceny dokumentów w kontekście przepisów ustawy o ochronie informacji niejawnych.

W roku sprawozdawczym w ramach opracowywania materiałów archiwalnych BUiAD kontynuowano następujące zadania:

– opracowywanie techniczne jednostek archiwalnych wytypowanych w toku kwerend do udostępnienia, a także na potrzeby tworzenia „Katalogu zawierającego dane osobowe pracowników, funkcjonariuszy i żołnierzy organów bezpieczeństwa państwa". Czynność polegała na zabezpieczeniu teczki w taki sposób, aby uchronić ją przed zniszczeniem, kradzieżą, zdekompletowaniem bądź zagubieniem. Jednocześnie przyjęta praktyka w tym zakresie zakładała odbudowę (nadanie) układu poszczególnych dokumentów wewnątrz teczki;

– weryfikacja akt w kontekście przepisów o ochronie informacji niejawnych;

– planowe opracowywanie dokumentów przekazanych do zasobu IPN w workach ewakuacyjnych, w stanie tzw. rozsypu, bez ewidencji archiwalnej. W 2015 r. uporządkowano 16,4 mb rozsypu akt przekazanego przez byłe Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji;

– systematyzowanie i porządkowanie materiałów archiwalnych byłej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. W 2015 r. wprowadzono do bazy danych (Access) wraz z rozpoznaniem i wstępnym porządkowaniem akt 403 rekordy.

W oddziałach i delegaturach opracowywanie zasobu było związane przede wszystkim z uzupełnianiem opisów archiwaliów w systemie Cyfrowe Archiwum. Dane dotyczące przebiegu tych prac

zostały przedstawione w części dotyczącej zasobów cyfrowych. Prace związane z opracowywaniem technicznym i porządkowaniem dotyczyły w okresie sprawozdawczym przede wszystkim nabytków.

Opracowaniem technicznym według wspomnianych wyżej zasad objęto łącznie w Centrali, oddziałach i delegaturach 60 031 j.a., w tym w BUiAD opracowano 16 942 j.a. Wśród oddziałów największą liczbę jednostek zabezpieczono w ten sposób w Poznaniu – 6600 j.a., we Wrocławiu – 5092 j.a., w Łodzi – 4232 j.a. oraz w Bydgoszczy – 4176 j.a. Ponadto archiwiści poddawali materiały archiwalne ocenie w kontekście ustawy o ochronie informacji niejawnych. W 2015 r. w wyniku tych prac zniesiono klauzule tajności z 71 155 j.a., z czego w BUiAD z 35 163 j.a.

Spośród innych zadań związanych z opracowywaniem i porządkowaniem można wymienić m.in. następujące prace:

– OBUiAD Białystok – prowadzono prace polegające na identyfikacji właściwych teczek i dołączaniu do nich kart odnalezionych w workach ewakuacyjnych w stanie rozsypu oraz odtwarzaniu układu pierwotnego akt paszportowych WUSW w Białymstoku;

– OBUiAD Katowice – prowadzono prace porządkowe nad zbiorami akt paszportowych z RUSW/MUSW/WUSW: Tarnowskie Góry – uporządkowano 17 mb, Jastrzębie-Zdrój – uporządkowano 18 mb, Racibórz – uporządkowano 47 mb, Wodzisław Śląski – uporządkowano 57 mb, Częstochowa – rozpoczęto porządkowanie zespołu i przejrzano 81 mb. Łącznie w okresie sprawozdawczym uporządkowano 139 mb;

– OBUiAD Rzeszów – uporządkowano i opracowano 2778 j.a. Są to głównie akta osobowe, administracyjne i operacyjne SB i MO;

– OBUiAD Szczecin – porządkowano materiały przejmowane w formie darowizn: weryfikowano pod kątem zasadności włączenia do zasobu IPN, inwentaryzowano oraz nadawano im wstępny układ umożliwiający ich przejęcie, ewidencjonowano i zindeksowano. Opracowaniu poddano m.in. rozległą kolekcję znaczków Sławomira Lenera (oraz pozostałą część darowizny, w której skład wchodziły również materiały audiowizualne), darowizny Jana Tarnowskiego, Juliana Jurgi i Edmunda Bilickiego. Pełne opisy przejętych w formie darowizn materiałów zostały umieszczone w bazie danych Cyfrowe Archiwum;

– OBUiAD Wrocław – zakończono porządkowanie serii akt paszportowych WUSW w Wałbrzychu (54 080 j.a., co stanowi 121,68 mb). W okresie sprawozdawczym kontynuowano prace nad porządkowaniem serii akt paszportowych WUSW w Opolu. Prace porządkowe polegają na ułożeniu akt wg dawnych sygnatur archiwalnych (EOP i EAOP), wiązaniu w paczki i ponownym układaniu na regałach archiwalnych. Uporządkowano 132 000 j.a., zajmujących 263 mb. Ponadto opracowywano dary osób prywatnych. W okresie sprawozdawczym opracowano 28 nowych spisów zdawczo-odbiorczych lub aneksów do spisów materiałów wcześniej przejętych, zawierających łącznie 994 j.a., co stanowi 7,59 mb;

– Delegatura Bydgoszcz – kontynuowano prace porządkowe akt paszportowych WUSW Bydgoszcz zgodnie z układem pierwotnym sygnatur wytwórcy. Rozpoczęto porządkowanie książeczek paszportowych przekazanych przez Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy. Zbiorowi nadawano układ alfabetyczny. W bieżącym roku sprawozdawczym ułożono około 70 mb akt.

5.2.3. Skontrum

W 2015 r. skontrum kontynuowane było w OBUiAD we Wrocławiu. Przejrzano akta przejęte na podstawie 22 spisów zdawczo-odbiorczych, łącznie 613 j.a., co stanowi 9,55 mb. Prace skontrowe polegały na weryfikacji zgodności stanu magazynowego z posiadaną ewidencją, uzupełnianiu i nanoszeniu poprawek na pierwszym egzemplarzu spisu zdawczo-odbiorczego.

W roku sprawozdawczym kontynuowano również prace skontrowe zasobu archiwalnego Delegatury IPN w Bydgoszczy. Na podstawie 24 spisów zdawczo-odbiorczych dokonano przeglądu 7871 j.a. (63,2 mb). Sporządzono łącznie 24 protokoły skontrowe.

5.2.4. Wyodrębniony tajny zbiór w archiwum IPN

Wielkość zbioru wyodrębnionego aktowego i ewidencyjnego na koniec okresu sprawozdawczego wynosiła ogółem 417,15 mb, w tym 27,23 mb stanowią kartoteki, 16,3 mb pomoce ewidencyjne oraz 373,62 mb dokumenty aktowe. W porównaniu z wielkością z 31 grudnia 2014 r. metraż zasobu aktowego zmalał o 30,18 mb.

Od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 r. Prezes IPN wydał ogółem 311 decyzji odnoszących się do wyodrębnionego tajnego zbioru w archiwum IPN, w tym 195 decyzji uchylających zastrzeżenie dostępu do dokumentów, 29 decyzji zatwierdzających zastrzeżenie dostępu do dokumentów oraz 87 decyzji umarzających postępowanie w sprawie zatwierdzenia zastrzeżenia dostępu do dokumentów.

W okresie sprawozdawczym ze zbioru zastrzeżonego do zbioru ogólnego przeniesiono 6819 j.a. i 0,47 mb kart ewidencji operacyjnej oraz 0,13 mb kart ewidencyjnych funkcjonariuszy b. SB.

W 2015 r. do Wydziału Zarządzania Zasobem Archiwalnym wpłynęło 13 628 zapytań dotyczących zbioru wyodrębnionego (w tym z Biura Lustracyjnego i oddziałowych biur lustracyjnych, z oddziałowych komisji ścigania zbrodni przeciwko narodowi polskiemu, z wydziału i referatów udostępniania oraz od uprawnionych służb specjalnych). W okresie tym udzielono 12 654 odpowiedzi.

W okresie sprawozdawczym ze zbioru zastrzeżonego udostępniono 239 j.a. prokuratorom Biura Lustracyjnego i oddziałowych biur lustracyjnych oraz 8 j.a. prokuratorom oddziałowych komisji ścigania zbrodni przeciwko narodowi polskiemu.

Uprawnionym służbom specjalnym udostępniono ogółem 5305 j.a.

W zbiorze zastrzeżonym znajduje się 655 taśm magnetycznych. W lipcu 2014 r. taśmy wraz z urządzeniem zakupionym przez Instytut przekazano do Biura Ewidencji i Analiz ABW. Według danych na 20 października 2015 r. dokonano prób odczytu 401 taśm, z czego 263 nośniki udało się odczytać, 72 nie udało się odczytać ze względu na „błąd odczytu", 66 taśm nie udało się odczytać na zakupionym urządzeniu.

BUiAD wszczęło procedurę związaną z uchyleniem zastrzeżenia dostępu do tych dokumentów, rozpoczęto pracę nad stworzeniem aplikacji umożliwiającej wyszukiwanie danych oraz nawiązano współpracę z Muzeum Historii Komputerów i Informatyki w Katowicach.

5.2.5. Konserwacja

W 2015 r. w specjalistycznej pracowni prowadzonej przez Sekcję Konserwacji i Zabezpieczania Zasobu Archiwalnego BUiAD przeprowadzano konserwację archiwaliów z zasobu Centrali i oddziałów (Białystok, Katowice, Gdańsk, Lublin, Poznań, Łódź, Kraków). Pracom konserwatorskim poddano 44 544 kart w 3835 j.a. Zniszczenia uniemożliwiające udostępnianie tych materiałów polegały na skażeniu mikrobiologicznym części dokumentów, degradacji podłoża papierowego spowodowanej procesem zakwaszenia, zabrudzeniu, zniszczeniach mechanicznych lub były wynikiem niewłaściwie wykonanych reperacji. Celem przeprowadzonych prac było zahamowanie procesów degradacji, wzmocnienie podłoża papierowego, poprawa walorów estetycznych. Zabiegi konserwatorskie obejmowały wiele czynności, począwszy od oczyszczania podłoża aż do pełnej konserwacji obejmującej rozszywanie ksiąg, odkwaszanie, reperacje, laminowanie bibułką pokrytą klejem termoaktywnym, uzupełnianie ubytków masą celulozową, prasowanie, zszywanie, wykonywanie opraw i specjalnych opakowań. Stosowano profesjonalne metody, środki i materiały konserwatorskie.

Konserwacji ratunkowej i restauracji poddawano 147 j.a. (14 664 karty). Najciekawsze materiały objęte tymi pracami, to:

1. Zbiór dokumentów odnaleziony podczas prac ziemnych we wsi Stary Gromadzyn (IPN Bi 561). Są to dokumenty z lat 1940–1942, wytworzone przez struktury Rejonu 2 (Kolno) Inspektoratu AK Łomża. Wśród dokumentów znajdował się m.in.: rozkaz komendanta „Śmiałego" z 25 kwietnia 1942 r., spis funkcjonariuszy niemieckich, meldunki i sprawozdania. Prace obejmo-

wały dezynfekcję archiwaliów, a następnie wiele czynności polegających na rozdzielaniu przylegających do siebie zbutwiałych kart, oczyszczaniu i poprawieniu kondycji podłoża papierowego. W tym celu podklejono poszczególne karty bibułką japońską pokrytą klejem termoaktywnym. Podjęto próby odczytywania zapisów w świetle widzialnym, UV i IR. Poszczególne dokumenty zabezpieczono w specjalnych obwolutach z papieru bezkwasowego i ułożono w pudełku w celu zapewnienia odpowiednich warunków do transportu i przechowywania.

2. Mapa z planem obrony Twierdzy Modlin w 1939 r. (IPN BU 1467/95 t. 1). Dokument został ręcznie sporządzony przez kpt. Stefana Karola Łysakowskiego w 1969 r. Podłoże z kwaśnego kartonu było osłabione i zdeformowane. Dodatkowo odręczne rysunki barwne wykazywały wrażliwość na środowisko wodne. Prace obejmowały demontaż drewnianej listewki, oczyszczanie, podklejenie rozdarć i uzupełnienie ubytków, prostowanie, odkwaszanie i jednostronne laminowanie bibułką. Mapę zabezpieczono w teczce bezkwasowej.

3. List napisany krwią (GK 178/153). Jest to list pożegnalny Kazimierza Leske/Lieske – więźnia skazanego przez władze hitlerowskie na karę śmierci. Wyrok wykonano 6 lipca 1942 r. Prace konserwatorskie obejmowały oczyszczenie podłoża, uzupełnienie ubytków masą papierniczą, podklejenie rozdarć, prasowanie, odkwaszenie w technologii Bookkeeper i wykonanie obwoluty ochronnej.

4. Obiekty wydobyte podczas prac ekshumacyjnych w Krakowie-Przegorzałach na terenie tzw. Glinnika. Były to fragmenty książeczek (przypuszczalnie modlitewników) znalezione przy szczątkach ofiar, prawdopodobnie z okresu II wojny światowej. Celem prac było wykonanie ekspertyzy konserwatorskiej i odpowiednie zabezpieczenie obiektów. Ze względu na wieloletnie przebywanie w ziemi były one zupełnie skamieniałe. Wykonano dezynfekcję, oczyszczanie i próby odczytania zachowanych niewielkich fragmentów tekstu. Obiekty zabezpieczono, wykorzystując folię poliestrową i karton bezkwasowy.

5. Fotografie z okresu II wojny światowej „Polish Government Information Center". Problem konserwatorski polegał na rozdzieleniu posklejanych zdjęć. Poszczególne fotografie po oczyszczeniu przepakowano w obwoluty.

6. Zaświadczenie z 1953 r. wydane w języku rosyjskim na nazwisko Bolesław Puchalski, ur. 1901 r., osądzony przez Wojskowy Trybunał NKWD 28 maja 1945 r., skazany na 10 lat więzienia, zwolniony 1 sierpnia 1953 r. (IPN BU 1467/109). Dokument był bardzo zniszczony (brudny, rozerwany, ze śladami taśmy samoprzylepnej). Wykonano pełną konserwację obejmującą oczyszczanie, uzupełnienie ubytków i sklejenie rozdarć, odkwaszanie podłoża oraz konserwację fotografii.

7. Korespondencja z oflagu Stanisława Bóbr-Tylingi (IPN BU 3114) z 1944 r. List poddano pełnej konserwacji.

Ponadto w okresie sprawozdawczym rozpoczęto prace konserwatorskie Planu Pabsta, dokumentu z 1940 r., szczególne cennego w zasobie archiwum IPN (GK 167/106). Wykonano dokumentację fotograficzną, sporządzono plan zabiegów konserwatorskich, zdemontowano i oczyszczono plansze obiektu.

Na poszczególnych etapach zabezpieczania dokumentów ciekawych pod względem problemów konserwatorskich wykonywano dokumentację fotograficzną.

Wspomnieć należy, że prace konserwatorskie BUiAD wielokrotnie prezentowano podczas wizyt przedstawicieli delegacji polskich i zagranicznych, zwiedzających archiwum IPN.

W ramach działań z zakresu konserwacji zachowawczej prowadzono nadzór nad warunkami przechowywania archiwaliów. Systematycznie zbierano i rejestrowano temperaturę i wilgotność względną w pomieszczeniach magazynowych. Od października 2015 r. warunki klimatyczne w pracowni konserwacji odnotowywane są w aplikacji Cyfrowe Archiwum.

W celu sprawdzenia stanu czystości mikrobiologicznej archiwaliów zlecano badania wymazowe wybranych, podejrzanych o skażenie dokumentów. Archiwalia wymagające dezynfekcji zostały poddane fumigacji tlenkiem etylenu w komorze fumigacyjnej.

W 2015 r. przeprowadzono 16 cykli dezynfekcji materiałów archiwalnych (ok. 90 mb) z Centrali, oddziałów BUiAD w Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Łodzi, Lublinie. Z uwagi na przenoszenie zasobu do nowej siedziby w OBUiAD w Gdańsku i konieczność dezynfekcji archiwaliów przed umieszczeniem w nowych magazynach znaczna część jednostek poddanych dezynfekcji pochodziła z oddziału gdańskiego IPN.

Podczas każdego procesu dezynfekcji sprawdzano jego skuteczność. Zlecono dodatkowo badania wybranych dokumentów po fumigacji. Zostały wykonane wszystkie niezbędne czynności związane z serwisowaniem komory.

Oddziały i delegatury Instytutu na ogół we własnym zakresie wykonują tylko podstawowe zabiegi zabezpieczające. Materiały wymagające bardziej specjalistycznych działań są przekazywane do Sekcji Konserwacji BUiAD.

Spośród prac konserwatorskich wykonanych w oddziałach IPN wymienić można:

– OBUiAD Białystok – prace konserwatorskie objęły 4768 kart z 895 j.a.;

– OBUiAD Katowice – prace polegające na zabezpieczeniu zniszczonych kart i okładek przed dalszymi uszkodzeniami. Przeprowadzono również badania mikrobiologiczne akt ze spisu IPN Ka 005;

– OBUiAD Łódź – zabiegi konserwatorskie w stosunku do 754 j.a. (w pięciu przypadkach była to konserwacja całościowa);

– OBUiAD Poznań – pracom konserwatorskim poddano 4134 karty z 851 j.a.;

– OBUiAD Rzeszów – konserwacji poddano 2436 kart z 19 j.a.

5.2.6. Magazyny archiwalne

Według stanu na 31 grudnia 2015 r. Wydział Zarządzania Zasobem Archiwalnym sprawował opiekę nad 28 pomieszczeniami magazynowymi w dwóch różnych lokalizacjach w Warszawie (obiekty przy ul. Kłobuckiej 21 oraz pl. Krasińskich 2/4/6). Oddziały i delegatury wykorzystują łącznie 66 pomieszczeń magazynowych.

W okresie sprawozdawczym łącznie wypożyczono 235 613 j.a., a zwrócono do magazynów 244 119 j.a. Magazyny archiwalne BUiAD zrealizowały ogółem 56 004 zamówień na wypożyczenie jednostek archiwalnych. Na stan magazynu przyjęto ponownie 67 182 j.a. Do kwerend przeprowadzonych bezpośrednio w pomieszczeniach archiwum BUiAD wydano 2653 j.a. Ponadto z magazynów BUiAD wydano pracownikom Wydziału Zasobów Cyfrowych 41 770 j.a. w celu stworzenia ich opisów w Cyfrowym Archiwum.

Podobnie jak w latach ubiegłych, również i w 2015 r. wykonywano prace porządkowe i reorganizacyjne w magazynach BUiAD:

1) zweryfikowano i wprowadzono do systemu Cyfrowe Archiwum 2350 j.a. akt paszportowych;

2) zabezpieczono w kopertach bezkwasowych 1700 kart uposażeń Wyższej Szkoły Oficerskiej im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie (IPN BU 2516);

3) zabezpieczono w pudłach bezkwasowych dokumenty Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz akta Układu Warszawskiego, a także dokumenty Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, łącznie 1178,5 mb;

4) wprowadzono topografię dla 2 022 129 j.a. w inwentarzu topograficznym systemu Cyfrowe Archiwum;

5) w ramach zagospodarowywania powierzchni magazynowej w nowych pomieszczeniach w budynku B przy ul. Kłobuckiej 21 rozlokowano 2700 mb (117 340 j.a.) dokumentacji Wojskowej Służby Wewnętrznej, Zarządu II Sztabu Generalnego, biblioteki wojskowej, Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Nadwiślańskich Jednostek Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Spośród prac porządkowych w magazynach archiwalnych oddziałów IPN wspomnieć można m.in.:

– kontynuację generalnego sprzątania magazynów w OBUiAD w Białymstoku;

– przeniesienie całego zasobu archiwalnego OBUiAD w Gdańsku, w dniach 1–8 października 2015 r., z dotychczasowej siedziby przy ul. Polanki 124 w Gdańsku-Oliwie do nowych magazynów zlokalizowanych przy al. Grunwaldzkiej 216 w Gdańsku-Strzyży;

– w OBUiAD w Krakowie – prace remontowo-konserwatorskie uszkodzonych ścian magazynu głównego oraz naprawę regałów jezdnych;

– przepakowanie w OBUiAD w Łodzi do teczek i pudeł bezkwasowych 20 mb akt sądowych, 42 mb dokumentacji paszportowej; przemieszczenie do magazynu akt jawnych i częściowe przepakowanie do pudeł bezkwasowych 18,5 mb niewypełnionych druków MSW oraz 11 mb teczek zawierających wnioski o udostępnienie dokumentów; przepakowanie do 15 jednolitych pudeł (przechowywane na płytach CD) kopii wzorcowych zdigitalizowanych materiałów OBUiAD w Łodzi;

– konserwację regałów wraz z niezbędnymi naprawami w pomieszczeniach magazynowych OBUiAD w Poznaniu.

5.2.7. Archiwum Zakładowe

Według stanu na 31 grudnia 2015 r. zasób Archiwum Zakładowego BUiAD liczył 43 725 j.a., co stanowiło 688,11 mb (z czego kategorii A – 16 729 j.a., tj. 173,87 mb i kategorii B – 27 953 j.a., tj. 514,24 mb), zarejestrowanych na 1249 spisach zdawczo-odbiorczych i 68 aneksach do spisów.

W 2015 r. Archiwum Zakładowe przyjęło 3757 j.a., tj. 74,39 mb, z czego kategorię A stanowiły 482 j.a. (8,91 mb), natomiast kategorię B – 3275 j.a. (65,48 mb).

W okresie sprawozdawczym archiwum wypożyczyło 476 j.a.

Warunki przechowywania dokumentacji w magazynie archiwalnym monitorowano zgodnie z rozporządzeniem Ministra Kultury z 15 lutego 2005 r. w sprawie warunków przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej pracodawców (Dz.U. z 2005 r., nr 32, poz. 284).

Kontynuowano prace w zakresie realizacji Uchwały nr 5/09 Kolegium IPN-KŚZpNP z 8 września 2009 r. w sprawie wyłączenia materiałów po byłej GKBZpNP znajdujących się w Archiwum Zakładowym i włączenia ich do zasobu historycznego IPN-KŚZpNP. Do zasobu historycznego przekazano 141 j.a., co stanowiło 3,5 mb.

W trakcie porządkowania dokumentów po byłej GKBZpNP dokonano podziału jednostek archiwalnych na tomy, co spowodowało zwiększenie liczby dokumentacji zgromadzonej w Archiwum Zakładowym o 44 j.a.

Pracownicy Archiwum Zakładowego brali udział w pracach komisji brakowania dokumentacji niearchiwalnej kategorii „Bc". Wydano zgodę na zniszczenie dokumentacji kategorii „Bc" w Sekretariacie zastępcy prezesa Agnieszki Rudzińskiej: 18 j.a., tj. 0,11 mb, w Biurze Lustracyjnym: 47 j.a., tj. 0,4 mb, w Wydziale Udostępniania Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów: 157 j.a., tj. 5,5 mb, w Biurze Administracyjno-Gospodarczym: 385 j.a., tj. 5,78 mb, oraz Biurze Budżetu i Finansów: 18 j.a., tj. 6 mb, Samodzielnej Sekcji Audytu Wewnętrznego: 48 j.a., tj. 0,31 mb (łącznie: 673 j.a., co stanowiło 18,1 mb).

Pracownicy Archiwum Zakładowego prowadzili konsultacje oraz szkolenia w zakresie instrukcji kancelaryjnej i archiwizacji dokumentacji (m.in. dla Głównej i Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Biura Lustracyjnego i oddziałowych biur lustracyjnych oraz Biura Dyrektora Generalnego).

Kontynuowano prace rozpoczęte w 2014 r. w zakresie modułu wspomagającego obsługę Archiwum Zakładowego w ramach aplikacji *e-kancelaria*. Opracowano wymagania dla II etapu realizacji ww. projektu oraz przygotowano i przekazano dwie bazy danych: „Wypożyczenia AZ" i „Zasób Archiwum Zakładowego – GKBZpNP", celem ich migracji do nowego systemu.

W okresie sprawozdawczym prowadzono skontrum dokumentacji przechowywanej w Archiwum Zakładowym. Zweryfikowano ze stanem faktycznym liczbę 26 680 pozycji zawartych na 1012 spisach zdawczo-odbiorczych (488 mb).

W archiwach zakładowych oddziałów i delegatur IPN znajduje się łącznie 900,88 mb, co stanowi 96 394 j.a. dokumentacji, w tym kategorii A – 59 119 j.a. (tj. 407,95 mb), a kategorii B – 41 167 j.a. (tj. 571,73 mb).

W ciągu 2015 r. przejęły one 133,90 mb (11 874 j.a.). Wśród oddziałów IPN największy metraż mają archiwa zakładowe, prowadzone przez OBUiAD w Warszawie (189,48 mb), we Wrocławiu (130,21 mb) i w Katowicach (114,39 mb). Odnotowano łącznie 1960 wypożyczeń – z tego najwięcej (534 j.a.) udostępniło Archiwum Zakładowe Oddziału IPN w Katowicach.

5.3. Zasoby Cyfrowe

Jednym z priorytetowych zadań pionu archiwalnego IPN jest cyfryzacja zasobu zgromadzonego w Archiwum Instytutu. W okresie sprawozdawczym w ramach tego przedsięwzięcia kontynuowano proces digitalizacji materiałów archiwalnych oraz opracowywania systemu informatycznego Cyfrowe Archiwum, który docelowo będzie zawierać informacje o całym zasobie Instytutu. Cyfrowe Archiwum umożliwia efektywne gromadzenie i udostępnianie danych. Jest systemem wspomagającym bieżącą działalność Archiwum, a także usprawniającym korzystanie z zasobu archiwalnego przez pracowników innych pionów merytorycznych Instytutu oraz naukowców, badaczy i dziennikarzy z zewnątrz.

Cyfrowe Archiwum stanowi również podstawę publikowanego na stronie internetowej IPN inwentarza archiwalnego, zapewniającego opis zasobu na poziomie jednostek archiwalnych.

5.3.1. Tworzenie pomocy archiwalnych

W okresie sprawozdawczym kontynuowano prace nad projektem Cyfrowe Archiwum. Projekt ten realizowany jest w ramach umowy zawartej 30 października 2012 r. pomiędzy IPN a Konsorcjum, w którego skład wchodzą Comp S.A. i Enigma Systemy Ochrony Informacji Sp. z o.o. na „dostawę, instalację i konfigurację aplikacji Cyfrowe Archiwum wraz ze sprzętem, na którym będzie ona zainstalowana, oraz przeszkolenie pracowników Zamawiającego w zakresie jej obsługi”.

W 2015 r. prace projektowe w Cyfrowym Archiwum były bardzo zaawansowane. Zakończono wdrażanie wszystkich funkcjonalności systemu w zakresie wprowadzania, wyszukiwania i prezentacji danych, oraz koncentrowano się na wprowadzaniu rozwiązań usprawniających system.

W Sekcji Tworzenia Pomocy Archiwalnych BUiAD funkcjonowało Centrum wsparcia dla użytkowników Cyfrowego Archiwum, którego działanie skupia się na udzielaniu pomocy osobom korzystającym z aplikacji i kontakcie z wykonawcą w zakresie świadczonej usługi gwarancyjnej. Do zespołu Centrum wsparcia należą pracownicy wszystkich jednostek organizacyjnych IPN, którym wyznaczono funkcję „expert user”. 11–14 maja 2015 r. miało miejsce szkolenie dla wyżej wymienionych osób w zakresie wszystkich funkcjonalności systemu.

14–17 kwietnia 2015 r. odbyły się cztery spotkania szkoleniowe dla pracowników pionu lustracyjnego, które dotyczyły sposobu wyszukiwania i prezentacji danych w systemie. Możliwości Cyfrowego Archiwum w zakresie modułu weryfikacji klauzul tajności oraz modułu udostępniania przedstawiono także Pełnomocnikowi ds. Ochrony Informacji Niejawnych 15 lipca 2015 r.

Dodatkowo w lipcu i wrześniu 2015 r. odbyła się seria spotkań zespołu projektowego Cyfrowego Archiwum z przedstawicielami pionu lustracyjnego IPN, które zaowocowały stworzeniem projektu rozbudowy systemu, umożliwiającym elektroniczne przesyłanie zapytań ewidencyjnych przez pracowników pionu lustracyjnego z wykorzystaniem podpisu elektronicznego.

W listopadzie 2015 r. odbyło się także spotkanie zespołu projektowego z przedstawicielami Biura Ochrony, którego celem było opracowanie koncepcji wprowadzenia w systemie nowych ról użytkowników dedykowanych dla Biura Ochrony.

30 września 2015 r. podpisano umowę z wykonawcą systemu na wprowadzenie zmian, uwzględniających propozycje wypracowane w trakcie spotkań szkoleniowych i projektowych.

W ramach Cyfrowego Archiwum zaplanowano funkcjonalność tworzenia haseł wzorcowych geograficznych i haseł wzorcowych osobowych, która została wprowadzona w ostatnim etapie projektu w grudniu 2014 r. Celem tego rozwiązania jest umożliwienie tworzenia powiązań, które wzmocnią potencjał wyszukiwania danych w systemie.

Zarządzeniem nr 6/15 Prezesa IPN z 6 lutego 2015 r. w Sekcji Tworzenia Pomocy Archiwalnych został powołany Zespół do spraw tworzenia kartotek haseł wzorcowych osobowych i geograficznych wykorzystywanych przy opracowywaniu zasobu archiwalnego. Zespół liczy obecnie 4 osoby. Prace nad nową funkcjonalnością rozpoczęto od weryfikacji haseł słownika „Miejscowości wymienione w dokumentach", które zasiliły kartotekę haseł wzorcowych geograficznych. Kartoteka ta zawiera obecnie 15 518 haseł. W 2015 r. została wzbogacona o 896 nowych wpisów oraz 88 haseł skojarzonych, dodanych do wpisów już istniejących. Nowy zespół wypracował także zasady tworzenia kartoteki haseł wzorcowych osobowych. W tym roku opracowanych zostało 35 biogramów, m.in. Witolda Pileckiego, Leona Beynara (Pawła Jasienicy) i Jana Rzepeckiego.

W 2015 r. prace w Cyfrowym Archiwum koncentrowały się głównie na kontynuowaniu opisu materiałów archiwalnych z zasobu IPN. W Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów wprowadzono do systemu 44 392 opisy j.a., edytowano 35 434 opisy j.a. i zweryfikowano 70 946 opisów j.a. Ponadto wprowadzono 334 118 opisów na poziomie indeksu osobowego, 151 421 charakterystyk zapisów ewidencyjnych oraz 2134 opisy poszczególnych dokumentów.

W oddziałach i delegaturach IPN wprowadzanie danych do Cyfrowego Archiwum stanowiło również jedno z priorytetowych zadań i wymagało dużego zaangażowania archiwistów. Wprowadzono 127 912 rekordów na poziomie opisu jednostek archiwalnych, edytowano 325 805 opisów, zweryfikowano 455 390 opisów, wprowadzono 935 412 opisów na poziomie indeksu osobowego, 195 221 opisów pomocy ewidencyjnych.

Ogółem w 2015 r. wprowadzone zostały do Cyfrowego Archiwum 172 304 rekordy na poziomie opisu jednostek archiwalnych, edytowanych zostało 361 239 rekordów, zweryfikowanych 526 336 rekordów, wprowadzonych zostało 1 269 530 opisów na poziomie indeksu osobowego, 346 642 opisy pomocy ewidencyjnych oraz 2134 opisy poszczególnych dokumentów. Szczegółowe dane zawiera tabela nr 4.

Według stanu na 31 grudnia 2015 r. Cyfrowe Archiwum w skali kraju objęło ponad 17 mln rekordów opisujących poszczególne jednostki archiwalne, ponad 19 mln opisów na poziomie indeksu osobowego oraz ponad 430 tys. opisów pomocy ewidencyjnych.

Na mocy art. 5 ustawy z 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2010 r., nr 79, poz. 522) w 2015 r. umieszczono kolejne grupy rekordów w inwentarzu archiwalnym IPN. Opublikowano 407 366 opisów j.a., w tym 71 928 opisów materiałów odnoszących się do zasobu Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie. Szczegółowe dane zawiera tabela nr 4.

Ogółem w publicznym inwentarzu archiwalnym IPN opublikowano 1 278 281 rekordów, w tym 261 139 opisów archiwaliów z zasobu Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów oraz 1 017 142 opisów archiwaliów z zasobu oddziałów i delegatur IPN.

Powyższe dane określają stan inwentarza na 28 września 2015 r., kiedy to opublikowano ostatnią transzę danych w 2015 r. Warto zaznaczyć, że do końca 2015 r. w Cyfrowym Archiwum została przygotowana kolejna partia ok. 130 tys. rekordów, przewidzianych do opublikowania w inwentarzu na początku 2016 r.

Zgodnie z przyjętym harmonogramem, opracowanym na podstawie wytycznych Rady IPN, publikacji podlegały materiały o charakterze nieosobowym, dotyczące cywilnych i wojskowych orga-

nów bezpieczeństwa państwa, cywilnych i wojskowych organów wymiaru sprawiedliwości, więziennictwa oraz instytucji penitencjarnych, organów administracji publicznej, urzędów, instytucji oraz organizacji społeczno-politycznych, organów represji i administracji III Rzeszy, akta Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, jak również archiwa i kolekcje prywatne oraz zbiory archiwalne, w tym pozyskane z archiwów zagranicznych.

Wśród ostatnio opublikowanych rekordów zwracają uwagę opisy akt Ukraińskiej Misji Wojskowej w Polsce 1919–1932, Komitetu Polskiego byłych więźniów politycznych obozu koncentracyjnego w Mauthausen 1945 oraz Pełnomocnika Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej ds. Pomocy Finansowej dla Ofiar Pseudomedycznych Eksperymentów w Hitlerowskich Obozach Koncentracyjnych 1972–1987. Warto również wymienić zespoły należące do działu „Archiwa osobiste i kolekcje", m.in. opisy elektronicznych kopii materiałów z archiwum ambasadora Józefa Lipskiego, gen. Kazimierza Sosnkowskiego, Władysława Pobóg-Malinowskiego, opisy kolekcji kopii cyfrowych fotografii dokumentujących wydarzenia II wojny światowej (głównie dotyczące Armii gen. Andersa w ZSRR) zgromadzonych w Instytucie Józefa Piłsudskiego w Ameryce oraz opisy elektronicznych kopii materiałów ze spuścizny Józefa Mackiewicza i gen. Bronisława Prugar-Ketlinga uzyskanych z Muzeum Polskiego w Rapperswilu (udostępnianie tych zasobów podlega pewnym ograniczeniom wynikającym z zapisów umów między IPN a dysponentami użyczonych zbiorów). Wśród opublikowanych opisów wyróżnić należy również Kolekcję Zofii i Zbigniewa Romaszewskich, zawierającą m.in. ankiety dotyczące oceny funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w PRL w latach 1982–1989. Zainteresowanie mogą również wzbudzić opisy materiałów zespołu niemieckiej Tajnej Policji Państwowej (gestapo) w Ciechanowie (jest to jeden z nielicznych zachowanych w Polsce zbiorów akt gestapo) i zbioru kserokopii materiałów archiwalnych opisujących wydarzenia historyczne z lat 1937–1956, pochodzących z „Archiwum Wschodniego", dokumentującego losy obywateli polskich na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej i w ZSRR. Ponadto w tym dziale opublikowano 120 opisów akt ze „Zbioru wniosków o odznaczenia dla funkcjonariuszy SS i niemieckiej policji w Generalnym Gubernatorstwie". Wśród najciekawszych opublikowanych materiałów można wymienić kopię cyfrową Księgi kremacyjnej Komunalnego Cmentarza Urnowego w Steyr (Veraschungsbuch des Krematoriums auf dem Urnenfriedhof in Steyr) z lat 1939–1945, przekazaną przez Muzeum Miejsce Pamięci Obozu Koncentracyjnego Mauthausen (KZ-Gedenkstätte Mauthausen). W 2015 r. w inwentarzu archiwalnym IPN zamieszczono także opisy akt Komitetu do spraw Radia i Telewizji „Polskie Radio i Telewizja" przekazanych przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji w Warszawie oraz pozyskanych z Centralnego Archiwum Wojskowego w Rembertowie materiałów w postaci plików cyfrowych pochodzących z zespołu „Wojskowy Instytut Historyczny im. Wandy Wasilewskiej w Warszawie", zawierające opracowanie dotyczące Ludowego Wojska Polskiego w latach 1945–1955.

5.3.2. Digitalizacja

W okresie sprawozdawczym pracownicy pionu archiwalnego IPN wykonali wzorcowe kopie cyfrowe 33 485 j.a. materiałów aktowych (85 742,34 GB) oraz 3379 j.a. akt w formie mikrofilmów i mikrofisz (5666,08 GB). Rezultaty tych prac prezentuje szczegółowo tabela nr 5.

Kopie cyfrowe służą przede wszystkim zabezpieczeniu dokumentów przed fizycznym zniszczeniem, na które są narażone oryginały ze względu na częste użytkowanie i konieczność wykonywania wielokrotnie kopii z tych samych akt lub transporty pomiędzy jednostkami organizacyjnymi Instytutu. Drugi istotny powód digitalizacji to usprawnienie procesu udostępniania, większość kopii materiałów aktowych powstaje bowiem w związku z realizacją bieżących zamówień użytkowników. Kopia cyfrowa może być udostępniona więcej niż jednej osobie w tym samym czasie, a wykorzystanie protokołu FTP umożliwia jej szybkie przesłanie do jednostek organizacyjnych Instytutu.

Proces cyfryzacji materiałów archiwalnych w IPN przebiega dwutorowo. Po pierwsze obejmuje on digitalizację planową, której podlegają zespoły i zbiory zawierające dokumenty o szczególnym znaczeniu historycznym, jak również materiały poddawane zabiegom konserwatorskim lub zagrożone uszkodzeniem ze względu na częste użytkowanie. Digitalizacji planowej są poddawane kartoteki, wybrane zespoły materiałów aktowych, całość zbioru mikrofilmów i mikrofisz, a także materiały audiowizualne.

Drugi kierunek prac to digitalizacja na bieżące zapotrzebowanie, czyli wykonywanie kopii materiałów archiwalnych zamawianych przez wnioskodawców. Wykonywane są wówczas pełne kopie jednostek, przeznaczone do trwałego przechowywania.

Digitalizacja w ramach pionu archiwalnego IPN obejmuje kilka odrębnych procesów wynikających z różnorodności zgromadzonego zasobu. Poniżej, osobno zostanie omówiona digitalizacja materiałów aktowych i mikrofilmów oraz kartotek. Wykonanie kopii cyfrowych fotografii, filmów i nagrań dźwiękowych zostało opisane w części sprawozdania dotyczącej zbiorów audiowizualnych.

Wykonywaniem wzorcowych kopii cyfrowych przeznaczonych do trwałego przechowywania oraz zarządzaniem centralnym repozytorium danych cyfrowych zajmuje się w Centrali IPN Sekcja Digitalizacji, wchodząca w skład Wydziału Zasobów Cyfrowych BUiAD. Tworzenie kopii wzorcowych odbywa się zgodnie z regulacjami „Stanowiskowej instrukcji skanowania materiałów archiwalnych z zasobu IPN. Wykonywanie kopii wzorcowych". Prowadzony jest również stały nadzór nad procesem migracji na urządzenia magazynujące w Centrali kopii elektronicznych, tworzonych w OBUiAD i delegaturach IPN. Ma to kluczowe znaczenie dla ujednolicenia standardów digitalizacji w całym kraju.

W 2015 r. kontynuowano proces porządkowania centralnego repozytorium cyfrowego oraz przenoszenia kopii cyfrowych z biblioteki taśmowej na macierz i umieszczania ich w odpowiedniej lokalizacji, jednak w 2015 r. prace te były utrudnione ze względu na intensywny proces migracji do BUiAD kopii cyfrowych tworzonych w OBUiAD i delegaturach IPN.

Największą spośród pracowni digitalizacji jest pracownia BUiAD. Obsługa pracowni liczy 29 osób, w tym 11 pracujących na zestawach komputerowych zaopatrzonych w skanery z automatycznym podajnikiem, służące głównie do digitalizacji materiałów w formie rozszytej. Czterech pracowników obsługuje skanery do skanowania mikrofisz i mikrofilmów, trzy osoby pracują na skanerach książkowych. Kolejne cztery stanowiska wykorzystuje się do weryfikacji, opracowywania i przenoszenia na nośniki cyfrowe wytworzonych kopii. Jedna osoba oddelegowana jest do prac nad importem pomocy ewidencyjnych do systemu Cyfrowe Archiwum. Pozostałe skanery stanowią wyposażenie uzupełniające pracowni, wykorzystywane są w pracach biurowych lub udostępniane w celu realizacji umów o współpracy z innymi instytucjami. Łącznie Sekcja Digitalizacji BUiAD dysponuje 39 skanerami.

W 2015 r. w BUiAD wykonano i umieszczono na urządzeniach magazynujących kopie elektroniczne 9466 j.a., zajmujących łącznie 31 491,72 GB. Wykonano również kopie 1507 mikrofilmów, co stanowi 4996,93 GB danych (tabela nr 5).

Digitalizację wzorcową prowadzi również 11 oddziałów, a także 4 delegatury dysponujące własnym zasobem. Wykonują one kopie materiałów aktowych przede wszystkim w celu realizowania bieżących zamówień. Obecnie większość jednostek organizacyjnych prowadzących digitalizację akt dysponuje skanerami przemysłowymi o wysokiej wydajności. Wykorzystywane są także inne, specjalistyczne skanery do kopiowania materiałów wielkoformatowych lub ksiąg, mikrofilmów i fotografii. Liczba urządzeń w oddziałach zwiększyła się w stosunku do roku 2014 r. Łącznie OBUiAD i delegatury dysponowały 97 skanerami oraz 12 aparatami cyfrowymi.

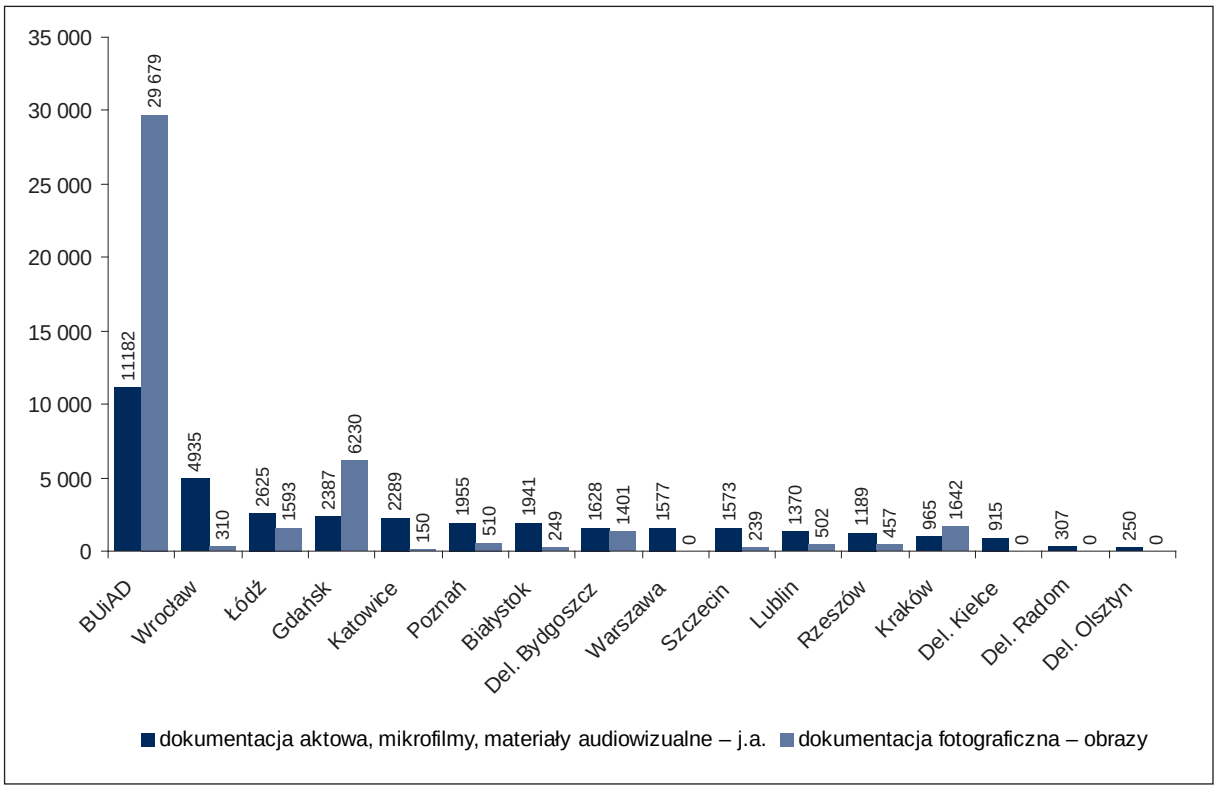
W pracowniach reprograficznych oddziałów i delegatur Instytutu w okresie sprawozdawczym wykonano kopie wzorcowe 24 019 j.a. materiałów aktowych zajmujących 54 250,62 GB pamięci.

Największą liczbę jednostek archiwalnych materiałów aktowych zdigitalizowały oddziały we Wrocławiu (4803), Łodzi (2625) i w Gdańsku (2374).

Równolegle jest prowadzona planowa digitalizacja dokumentów w formie mikrofilmów szpulowych i mikrofisz. Ogółem w 2015 r. w oddziałach i delegaturach IPN zeskanowano 1872 j.a.

mikrofisz, co stanowi 669,15 GB. Największą liczbę mikrofisz zdigitalizowano w OBUiAD w Białymstoku (776), OBUiAD w Katowicach (326) oraz w Delegaturze w Kielcach (283).

Wykres 3. Liczba zdigitalizowanych materiałów archiwalnych (kopii wzorcowych) w 2015 r.

Oprócz kopii wzorcowych wykonywane są także kopie użytkowe, udostępniane wnioskodawcom. W okresie sprawozdawczym w pionie archiwalnym IPN wykonano 193 593 karty kserokopii, 506 864 karty wydruków oraz 922 382 pliki cyfrowe z kopiami materiałów archiwalnych. Szczegółowe dane zawiera tabela nr 6.

W Sekcji Digitalizacji BUiAD, w przypadku zamówień na udostępnienie fragmentu jednostki archiwalnej, zrezygnowano z pełnej digitalizacji akt. W 2015 r. zrealizowano w ten sposób zamówienia dotyczące 323 j.a. Kopie tych materiałów po nagraniu na płyty usunięto. Nie zostały więc ujęte w statystykach dotyczących digitalizacji. Ogółem wykonano 970 kopii j.a. na płytach CD/DVD na potrzeby wypożyczeń magazynowych oraz 1880 nośników optycznych zamówionych w czytelni, razem 2850 płyt.

W oddziałach i delegaturach wykonano 14 399 j.a. kopii użytkowych (915 253 pliki cyfrowe) udostępnionych na 3112 płytach CD/DVD i w postaci 456 056 kart wydruków oraz sporządzono 192 437 kart kserokopii. Większa liczba kopii w formie papierowej wykonywana w OBUiAD i delegaturach wynika z innego zakresu ich zadań związanych z udostępnianiem dokumentów (m.in. w ramach realizacji wniosków z art. 30 ustawy o IPN).

Należy zauważyć, że digitalizacja zasobu archiwalnego umożliwia stały wzrost udostępnień materiałów archiwalnych w formie elektronicznej, za pomocą aplikacji DigiArch lub w formie cyfrowej na zabezpieczonych komputerach w czytelniach akt jawnych (pliki cyfrowe są przesyłane między jednostkami organizacyjnymi Instytutu za pomocą aplikacji FTP). Digitalizacja umożliwia również wzrost liczby wykonywanych wydruków i ograniczenie liczby kserokopii, których wytwarzanie powoduje niszczenie oryginalnych materiałów archiwalnych.

W Sekcji Digitalizacji BUiAD kontynuował pracę Zespół do spraw digitalizacji i opisu kart kartotecznych powołany rozporządzeniem nr 44/13 Prezesa IPN z 31 lipca 2013 r. Zespół liczy obecnie 5 osób. Jego zadaniem jest digitalizacja kart kartotecznych przechowywanych w zasobie

archiwalnym Instytutu, weryfikacja jakości obrazów cyfrowych powstałych w procesie skanowania oraz opis archiwalny zeskanowanych kart kartotecznych. Całość prac zespołu odbywa się przy użyciu systemu Cyfrowe Archiwum.

Według stanu na 31 grudnia 2015 r. w Cyfrowym Archiwum znajduje się 4 822 519 opisów kart kartotecznych (co stanowi 494 opisane pakiety/szuflady). W 2015 r. wykonano i umieszczono na urządzeniach magazynujących kopie 61 pakietów/szuflad z zasobu kartotecznego (35 mb) o łącznej liczbie 167 076 plików tiff (1479 GB). Ponadto opisano 66 pakietów/szuflad, co stanowi 45 230 wprowadzonych opisów.

W 2015 r. zakończono pracę i umieszczono w całości w systemie Cyfrowe Archiwum cztery kartoteki: kartotekę pomocniczą Biura „C" MSW (32 tys. obrazów cyfrowych i 15 tys. opisów kart kartotecznych), kartoteka księży katolickich Biura „C" MSW (108 tys. obrazów cyfrowych i 23 tys. opisów), kartoteka osobowa funkcjonariuszy Tajnej Policji Państwowej Oddział w Krakowie (Geheime Staatspolizei. Staatspolizeistelle Krakau) z lat 1939–1944 (139 obrazów cyfrowych i 82 opisy) oraz kartoteka skorowidz kwitów depozytowych – ewidencja depozytów zarekwirowanych przez MBP (2299 obrazów cyfrowych i 2289 opisów).

Poza digitalizacją i opisem kart kartotecznych pracownicy Zespołu brali udział w przygotowaniu do importu do Cyfrowego Archiwum baz cząstkowych zeskanowanych i opisanych w systemie EAKOI w Centrali.

Digitalizacja kartotek była prowadzona również w dwóch oddziałach: w OBUiAD w Gdańsku wykonano 4569 skanów (0,8 mb) kart ewidencyjnych przejętych z wojskowych komend uzupełnień, natomiast w OBUiAD w Krakowie wykonano 1689 skanów (0,56 mb) kart ewidencyjnych funkcjonariuszy oraz kart z kartoteki tzw. zniszczeniowej KW MO/WUSW Kraków.

W sumie w okresie sprawozdawczym zeskanowano 36 mb kart kartotecznych z zasobu archiwalnego IPN.

5.3.3. Opracowywanie dokumentacji audiowizualnej

Zasób audiowizualny BUiAD w Warszawie tworzą materiały fotograficzne, filmowe i dźwiękowe. W jego skład wchodzi około 3,5 mln zdjęć, 1540 jednostek archiwalnych materiałów filmowych oraz 676 j.a. zawierających zapis dźwiękowy. W oddziałach i delegaturach znajduje się około 35,5 mln fotografii, wchodzących w skład materiałów aktowych, 598 j.a. nagrań filmowych i 1215 j.a. nagrań dźwiękowych. Najwięcej nowych materiałów audiowizualnych pozyskał OBUiAD w Szczecinie (125 j.a. materiałów dźwiękowych i 7 j.a. materiałów filmowych).

Do najciekawszych nabytków, stanowiących dary osób prywatnych, należą: nagrania z obrad drugiej tury I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność", nagrania z okresu stanu wojennego oraz nagrania dokumentujące działalność środowisk opozycyjnych Regionu Łódzkiego.

Opracowywaniem materiałów fotograficznych, dźwiękowych i filmowych zgromadzonych w zasobie archiwalnym Instytutu zajmuje się Sekcja Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej w Wydziale Zasobów Cyfrowych BUiAD. Zadania Sekcji koncentrują się na porządkowaniu, opracowaniu technicznym, pracach konserwatorskich, digitalizacji archiwaliów oraz ich opracowaniu merytorycznym.

Sekcja zajmuje się także koordynacją prac związanych z rozbudową aplikacji ZEUS, pozwalającej na cyfrowe opracowanie materiałów fotograficznych i audiowizualnych. Aplikacja ZEUS obejmuje swoim zasięgiem Centralę, 10 oddziałów i 2 delegatury IPN. Obecnie są to autonomiczne bazy danych. W 2015 r. kontynuowane były prace koncepcyjne zmierzające do zintegrowania wykorzystywanej aplikacji z systemem Cyfrowe Archiwum. Powiązanie obydwu systemów pozwoli na łatwiejszy dostęp do danych interesujących wnioskodawców korzystających ze zbiorów archiwalnych IPN.

W 2015 r. zbiory filmowe BUiAD zostały przeniesione do docelowego pomieszczenia magazynowego znajdującego się w obiekcie przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie.

Materiały zdjęciowe

Systematycznie opracowywane są materiały fotograficzne z wykorzystaniem bazy ZEUS. Obecnie baza zwiera 119 975 rekordów.

W 2015 r. w BUiAD opracowano merytorycznie i wprowadzono do aplikacji ZEUS 5698 rekordów. Fotografie dotyczyły m.in.: Polskiego Podziemia Niepodległościowego po 1945 r., uroczystości kościelnych w PRL, pogrzebu prymasa Stefana Wyszyńskiego, pogrzebu ks. Jerzego Popiełuszki, działalności opozycji w latach 80. w Polsce, obchodów milenijnych w 1966 r., getta w Łodzi, albumu pamiątkowego SS-Heimwehr Danzig dotyczącego kampanii wrześniowej na Wybrzeżu oraz zdjęcia żołnierzy, oficerów i generałów niemieckich z czasów II wojny światowej.

Oddziały IPN uzupełniły aplikację o 7466 rekordów i zmodyfikowały 4231 rekordów. W sumie w 2015 r. wprowadzonych zostało 13 164 rekordów, a zmodyfikowanych 4547.

Na potrzeby bazy ZEUS, jak również na potrzeby wnioskodawców, prowadzona jest digitalizacja materiałów fotograficznych. W okresie sprawozdawczym w Sekcji Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej BUiAD zdigitalizowano 29 679 jednostek archiwalnych materiałów fotograficznych o całkowitej pojemności 336,13 GB, w tym 18 272 małych zdjęć w postaci skanów poklatkowych z taśmy filmowej 8 mm o pojemności 75,4 GB. Wśród zdigitalizowanych materiałów znajdują się m.in. fotografie dotyczące przyjętych w Polsce uchodźców z objętej wojną domową Grecji z lat 1949–1953, obchodów milenijnych 1966 r. czy też przedstawiające przesiedleńców niemieckich na ziemiach wcielonych do III Rzeszy w czasie II wojny światowej.

W oddziałach i delegaturach IPN zdigitalizowano w 2015 r. w sumie 13 283 j.a. materiałów fotograficznych o pojemności 264,08 GB.

Łącznie zbiór kopii cyfrowych fotografii powiększył się w okresie sprawozdawczym o 42 962 j.a. (600,21 GB) (tabela nr 5).

W ramach opracowywania zasobu fotograficznego BUiAD porządkowano, przepakowywano w obwoluty zabezpieczające i sygnowano klisze negatywowe ze zbioru fotograficznego „Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu", rozpoczęto proces porządkowania zdjęć dotyczących Stowarzyszenia PAX z kolekcji Elżbiety Wilanowskiej, a także sporządzono projekt spisu kolekcji albumów zbioru fotograficznego.

W związku z realizacją wniosków o udostępnienie dokumentów prowadzono kwerendy i udzielano informacji w zakresie identyfikacji, lokalizacji oraz pochodzenia interesujących wnioskodawców zdjęć ze zbioru fotograficznego IPN. Udostępniono m.in. materiały fotograficzne do internetowej wersji podręcznika *Od niepodległości do niepodległości* oraz fotografie i materiały filmowe dla TVP do cyklu „Historia dla Ciebie".

Dokonywano również analiz stanu prawnego zdjęć w zakresie autorskich praw majątkowych i zgody na wykorzystanie przez wnioskodawców oraz sporządzano opinie o zasadności pozyskania do zasobu kolekcji fotografii oferowanych przez osoby prywatne.

Materiały filmowe

W 2015 r. w Sekcji Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej zdigitalizowano 32 j.a. materiałów filmowych (1238,7 GB) z zasobu BUiAD o łącznej długości 60 godzin nagrań. Są to materiały dotyczące m.in. Festiwalu Muzyków Rockowych w Jarocinie, obserwacji cudzoziemców, wydarzeń w Warszawie w 1988 r. oraz relacji z ujęcia pracownika ambasady amerykańskiej. W przypadku dokumentów filmowych, zapisanych na kasetach VHS, z powodu starzenia się nośnika, rekonstruowano za każdym razem film w celu przygotowania odpowiedniej cyfrowej kopii wzorcowej.

Ponadto wykonany został profesjonalny skan z dwóch taśm filmowych, stanowiący obecnie najlepsze zabezpieczenie i odwzorowanie oryginalnej taśmy filmowej. Zeskanowano m.in. materiał dotyczący samospalenia Ryszarda Siwca w 1968 r.

Dokonano także digitalizacji 24 j.a. z zasobu Delegatury IPN w Bydgoszczy (487 GB, 68 plików materiałów filmowych o łącznym czasie 23 godz. i 20 min).

W roku sprawozdawczym kontynuowano proces przenoszenia zdigitalizowanych materiałów filmowych do centralnego repozytorium danych cyfrowych BUiAD. Wprowadzono 56 j.a. (114 plików), co stanowi 372,24 GB. Powyższe prace polegały na opracowaniu cyfrowej kopii wzorcowej filmu w formacie AVI i przygotowaniu osobno kopii użytkowej dla celów udostępniania, „wglądówki" z logo IPN w formacie mpg2 o rozmiarze nie większym niż 4,7 GB. W wielu przypadkach zaistniała potrzeba podbicia dźwięku i jego synchronizacji z obrazem.

Opracowano merytorycznie i wprowadzono do systemu Cyfrowe Archiwum 208 opisów j.a. wraz z 1292 opisami na poziomie indeksu osobowego. Dodatkowo zmodyfikowano lub uzupełniono 21 opisów. Proces opisu materiałów filmowych w Cyfrowym Archiwum polega na obejrzeniu kopii cyfrowych materiałów, porównaniu ich z nośnikiem oryginalnym i przeprowadzeniu kwerendy w celu uzupełnienia indeksów osobowych.

W 2015 r. zakupiono 3 magnetowidy odtwarzające nieużywane obecnie nośniki magnetyczne oraz stację roboczą wraz z oprogramowaniem.

Materiały audio

W okresie sprawozdawczym w Sekcji Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej opracowano merytorycznie i wprowadzono do aplikacji Cyfrowe Archiwum 37 opisów j.a. wraz z 95 opisami na poziomie indeksu osobowego. W trakcie opracowywania dokonano odszumienia 12 plików wzorcowych.

Wykonano kopie cyfrowe 153 j.a. materiałów dźwiękowych o łącznej pojemności 155,48 GB (w tym 65 j.a., o pojemności 146,95 GB, materiałów przysłanych z OBUiAD w Krakowie, Lublinie i Rzeszowie oraz z Delegatury IPN w Bydgoszczy). W ramach przygotowań do digitalizacji nośniki dźwiękowe poddano pracom konserwacyjnym.

Digitalizacja materiałów dźwiękowych prowadzona była również w OBUiAD w Gdańsku (12 j.a.) i Szczecinie (3 j.a.).

W ramach usług reprograficznych pracownicy Sekcji Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej wykonywali kopie cyfrowe materiałów fotograficznych i audiowizualnych w celu udostępnienia wnioskodawcom. Nagrano 2838 j.a. (2764 pliki).

5.4. Udostępnianie dokumentów

Podstawowym zadaniem Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów jest udostępnianie dokumentów na wnioski składane na podstawie przepisów określonych w ustawach:

– z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2014 r., poz. 1075 z późn. zm.), zwanej dalej ustawą o IPN;

– z 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2013 r., poz. 1388), zwanej dalej ustawą o ujawnianiu informacji.

W omawianym okresie sprawozdawczym realizowało także zadania nałożone na Instytut na mocy:

– ustawy z 10 października 2014 r. o zmianie ustawy o orderach i odznaczeniach (Dz.U. z 2014 r., poz. 1664), zwanej dalej ustawą o KWiS;

– ustawy z 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz.U. z 2015 r., poz. 693), zwanej dalej ustawą o działaczach opozycji;

– ustawy z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Służby Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2004 r., Nr 8, poz. 67, z późn. zm.), zwanej dalej ustawą dezubekizacyjną.

5.4.1. Główne kategorie wniosków

Zarządzenie Prezesa nr 36/11 (z późn. zm.) z 13 września 2011 r. w sprawie regulaminu organizacyjnego IPN określa zadania i kompetencje komórek BUiAD odpowiedzialnych za udostępnianie dokumentów.

Wydział Udostępniania BUiAD koordynuje działalność komórek udostępniania w oddziałach i delegaturach Instytutu, prowadzi kwerendy i udostępnia dokumenty na wnioski służbowe pracowników IPN, udostępnia dokumenty instytucjom oraz realizuje zadania nałożone na Instytut na mocy innych ustaw, tj. ustawy o KWiS, ustawy o działaczach opozycji, a także tzw. ustawy dezubekizacyjnej.

Pozostałe kategorie wniosków składanych na podstawie ustawy o IPN oraz ustawy o ujawnianiu informacji realizują referaty udostępniania w OBUiAD oraz delegatury IPN.

W 2015 r. komórki organizacyjne pionu archiwalnego Instytutu właściwe w sprawach udostępniania realizowały następujące kategorie wniosków:

– wnioski o potwierdzenie lub zaprzeczenie w formie zaświadczenia, czy dane wnioskodawcy są tożsame z danymi zawartymi w katalogu funkcjonariuszy, współpracowników, kandydatów na współpracowników organów bezpieczeństwa państwa, o których mowa w art. 5, oraz innych osób, udostępnionym w Instytucie Pamięci Narodowej od dnia 26 listopada 2004 r., tzw. lista Wildsteina (na podstawie art. 29 a ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie do wglądu dokumentów dotyczących wnioskodawcy lub nieżyjącej osoby najbliższej wnioskodawcy (na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy o IPN);

– wnioski o wydanie kopii dokumentów (na podstawie art. 34 ust. 1 ustawy o IPN);

– wnioski o wydanie przedmiotów znajdujących się w archiwum IPN, które w momencie utraty stanowiły własność wnioskodawcy lub osoby najbliższej lub były w ich posiadaniu (na podstawie art. 34 ust. 5 ustawy o IPN);

– wnioski o podanie dalszych danych osobowych identyfikujących tożsamość pracowników, funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa oraz osób, które przekazywały informacje o wnioskodawcy lub osobie najbliższej organom bezpieczeństwa państwa (na podstawie art. 35 ust. 1 i 2 ustawy o IPN);

– wnioski w sprawie załączenia własnych uzupełnień, sprostowań, uaktualnień, wyjaśnień oraz dokumentów lub ich kopii do zbioru dokumentów zgromadzonych w IPN (na podstawie art. 35b ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie do wglądu dokumentów osobowych dotyczących pracownika lub funkcjonariusza organu bezpieczeństwa państwa (na podstawie art. 35c ust. 1 ustawy o IPN);

– wnioski o wydanie kopii dokumentów osobowych dotyczących pracownika lub funkcjonariusza organu bezpieczeństwa państwa (na podstawie art. 35c ust. 3 ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie dokumentów w celu wykonywania zadań ustawowych – w tym wnioski sądów, prokuratur, urzędów administracji publicznej, policji, służb specjalnych (na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 1 ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie dokumentów w celu prowadzenia badań naukowych (na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 2 ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie dokumentów w celu publikacji materiału prasowego (na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 3 ustawy o IPN);

– wnioski o udzielenie informacji ze znajdujących się w zasobie archiwalnym IPN zbiorów danych, rejestrów i kartotek organów bezpieczeństwa państwa, w tym dotyczących tożsamości tajnych informatorów lub pomocników przy operacyjnym zdobywaniu informacji (na podstawie art. 36 ust. 4b ustawy o IPN);

– wnioski o zastrzeżenie danych osobowych zebranych w sposób tajny w toku czynności operacyjno-rozpoznawczych organów bezpieczeństwa państwa oraz informacji ujawniających pochodzenie etniczne lub rasowe, przekonania religijne, przynależność wyznaniową oraz dane o stanie

zdrowia i życiu seksualnym, a także ujawniające stan majątkowy, znajdujących się w udostępnionych dokumentach (na podstawie art. 37 ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie do wglądu zanonimizowanych kopii akt sprawy lustracyjnej (na podstawie art. 18 ust. 5 ustawy o ujawnianiu informacji);

– wnioski o udostępnienie informacji zawartych w dokumentach organów bezpieczeństwa państwa dotyczących osoby pełniącej funkcję publiczną (na podstawie art. 25 ustawy o ujawnianiu informacji);

– wnioski o nadanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności (na podstawie art. 15a ustawy o zmianie ustawy o orderach i odznaczeniach);

– wnioski o wydanie informacji o przebiegu służby w organach bezpieczeństwa państwa (na podstawie art. 13a ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. tzw. ustawy dezubekizacyjnej);

– wnioski o wydanie decyzji administracyjnej Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w sprawie spełniania warunków, o których mowa w art. 4 ustawy (na podstawie ustawy o działaczach opozycji);

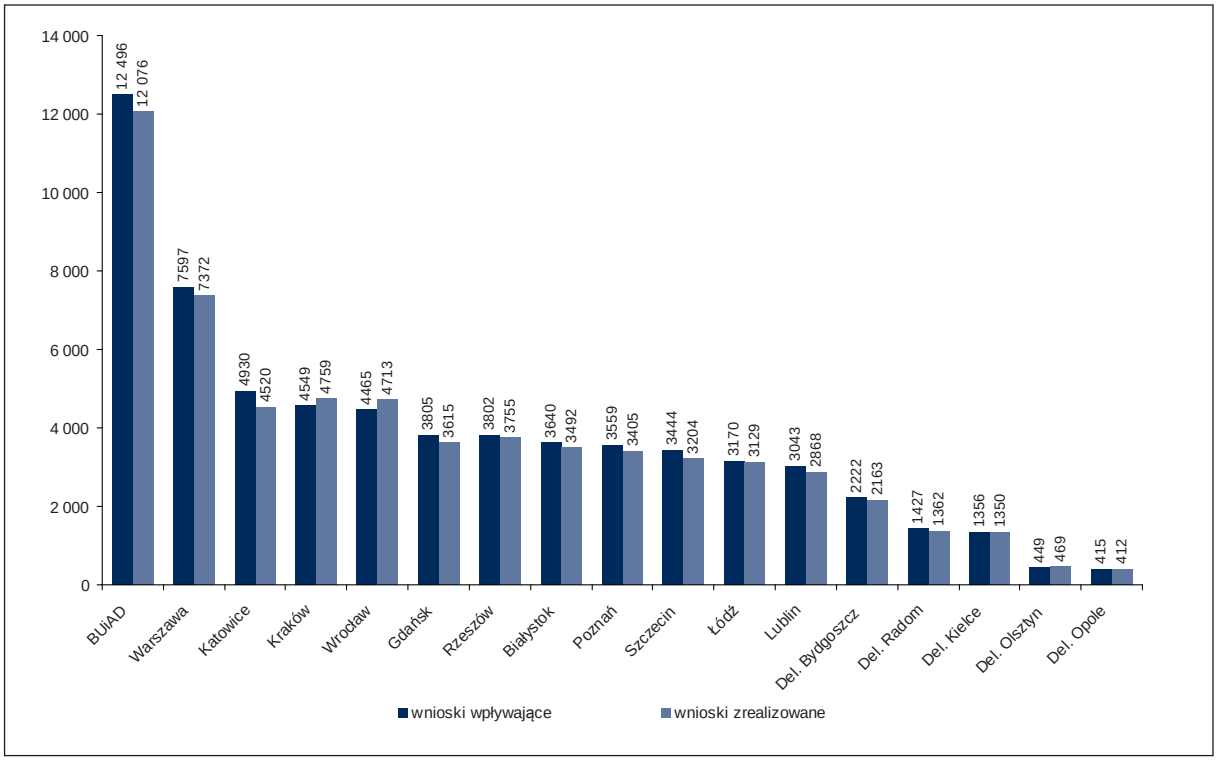
– wnioski o wydanie dowodów potwierdzających spełnienie warunków, o których mowa w art. 2 lub art. 3 ustawy (na podstawie ustawy o działaczach opozycji);

– wnioski służbowe pracowników IPN.

Od stycznia do grudnia 2015 r. do komórek organizacyjnych pionu archiwalnego właściwych w sprawach udostępniania wpłynęły łącznie 64 994 wnioski, a zrealizowano 63 272. W stosunku do 2014 r. odnotowano większą liczbę nowych wniosków. Na wysokim poziomie utrzymuje się również liczba udostępnionych dokumentów, w tym materiałów zdigitalizowanych. W ramach realizacji wniosków udostępniono 250 851 j.a., w tym 105 490 j.a. w formie elektronicznej.

W 2015 r. Wydział Udostępniania BUiAD wszczął 12 496 spraw. W tym samym okresie do OBUiAD w Warszawie wpłynęło 7597 wniosków, w Katowicach – 4930 wniosków. Więcej niż 4000 spraw zarejestrowano także w OBUiAD w Krakowie (4549) i w OBUiAD we Wrocławiu (4465).

Wykres 4. Realizacja spraw w poszczególnych jednostkach pionu archiwalnego (dane Wydziału Udostępniania, referatów udostępniania w oddziałach i sekcji w delegaturach)

W 2015 r. nastąpił, w porównaniu do lat ubiegłych, wzrost zainteresowania wglądem w dokumenty dotyczące wnioskodawcy lub zmarłej osoby najbliższej. Ogółem na podstawie art. 30 ustawy o IPN złożono 4 tys. wniosków (tabela 7). Najwięcej wniosków tej kategorii wpłynęło do OBUiAD w Warszawie – 871. W toku realizacji tej kategorii spraw udostępniono 12 909 j.a. Wnioskodawcy, którzy zapoznali się z dokumentami, zostali poinformowani o możliwościach skorzystania z uprawnień wynikających z art. 33 ust. 2, art. 35 ust. 1 i 2, z art. 35b ust. 1 oraz art. 37 ust. 1 i 2 ustawy o IPN. W związku z tym do Instytutu wpłynęło:

– 2207 wniosków o wydanie kopii dokumentów (zrealizowano 2205);

– 115 wniosków o podanie dalszych danych identyfikujących tożsamość pracowników, funkcjonariuszy i osób przekazujących informacje organom bezpieczeństwa państwa (124 rozpatrzono, w tym wnioski z 2014 r.);

– 33 wnioski o załączenie do zbioru dokumentów dotyczących wnioskodawcy własnych uzupełnień, sprostowań, uaktualnień, wyjaśnień, a także dokumentów lub ich kopii (33 zrealizowano);

– 2 wnioski o zastrzeżenie danych osobowych i tzw. danych wrażliwych (3 sprawy zakończono, w tym wniosek z 2014 r.).

W omawianym okresie sprawozdawczym, podobnie jak w poprzednim, wzrosła liczba wniosków składanych o udostępnienie dokumentów w celu prowadzenia badań naukowych (na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 2 ustawy o IPN).

W 2015 r. oddziały i delegatury przyjęły 5957 takich wniosków, złożonych przez badaczy z kraju i z zagranicy. Zrealizowano 5695 wniosków ww. kategorii, do których udostępniono 65 703 j.a., w tym 33 484 w formie elektronicznej (tabela nr 8).

Odnotowano natomiast mniejsze zainteresowanie (spadek o 1/3) wnioskami o udostępnienie dokumentów w celu publikacji materiału prasowego (art. 36 ust. 1 pkt 3 ustawy o IPN). Ogółem przyjęto 2041 wniosków, ostatecznie zrealizowano 2042 sprawy (włącznie z wnioskami z 2014 r.), w ramach których udostępniono 27 987 j.a. (tabela nr 9).

Badacze i dziennikarze korzystali też z możliwości uzyskania informacji ze znajdujących się w zasobie archiwalnym IPN zbiorów danych, rejestrów i kartotek organów bezpieczeństwa państwa, w tym także dotyczących tożsamości tajnych informatorów lub pomocników przy operacyjnym zdobywaniu informacji (art. 36 ust. 4b ustawy o IPN). Odnotowano 866 takich wniosków. W bieżącym okresie sprawozdawczym zakończono realizację 871 spraw, w tym wnioski wszczęte w 2014 r. (tabela nr 10).

Najwięcej liczba wniosków złożonych przez naukowców i dziennikarzy wpłynęło do OBUiAD w Warszawie (razem 3091). Dużą ich liczbę zarejestrowały też OBUiAD w Krakowie (1089), w Poznaniu (878) i w Katowicach (868).

W 2015 r. do IPN wpłynęło 296 wniosków o udostępnienie do wglądu dokumentów osobowych funkcjonariusza lub pracownika organów bezpieczeństwa państwa (art. 35c ust. 1 ustawy o IPN). Ukończono realizację 308 takich spraw (łącznie z wnioskami z 2014 r.) i udostępniono zainteresowanym 319 j.a.

W stosunku do poprzedniego roku zmniejszyła się liczba wniosków o wydanie kopii dokumentów osobowych funkcjonariusza lub pracownika organów bezpieczeństwa państwa (na podstawie art. 35c ust. 3 ustawy o IPN). Przyjęto 115 tego typu spraw, a 123 zrealizowano, w tym wnioski z 2014 r.

W 2015 r. odnotowano także mniejszą liczbę (117) wniosków składanych na podstawie art. 29a ustawy o IPN. W wyniku ich rozpatrzenia wydano 116 zaświadczeń.

W omawianym okresie przyjęto i zrealizowano natomiast więcej wniosków o udostępnienie kopii akt spraw lustracyjnych (na podstawie art. 18 ust. 5 ustawy o ujawnianiu informacji). Wpłynęło 20 nowych wniosków, zrealizowano 22 (w tym wnioski z 2014 r.).

Uwagę zwraca znacznie mniejszy, w porównaniu z rokiem poprzednim, wpływ wniosków o udostępnienie informacji zawartych w dokumentach organów bezpieczeństwa państwa dotyczą-

cych osoby pełniącej funkcję publiczną (na podstawie art. 25 ustawy o ujawnianiu informacji). Do oddziałów i delegatur IPN wpłynęło tylko 17 takich wniosków.

5.4.2. Wnioski uprawnionych podmiotów

W omawianym okresie sprawozdawczym w Wydziale Udostępniania zostały przeprowadzone zmiany organizacyjne związane z wejściem w życie ustawy z 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz.U. z 2015 r., poz. 693).

Do realizacji zadań w trybie ww. ustawy o działaczach opozycji 1 września 2015 r. Zarządzeniem Prezesa IPN Nr 33/15 została utworzona Sekcja Udostępniania Dokumentów Uprawnionym Podmiotom.

Od 31 sierpnia 2015 r. pion archiwalny Instytutu rozpoczął realizację ustawy z 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz.U. z 2015 r., poz. 693). Do 31 grudnia 2015 r. wszystkie jednostki organizacyjne IPN przyjęły łącznie 1101 wniosków o wydanie decyzji administracyjnej Prezesa IPN w sprawie spełniania warunków, o których mowa w art. 4 ww. ustawy (z tego do BUiAD – 260 wniosków) oraz 867 wniosków o wydanie dowodów potwierdzających spełnienie warunków, o których mowa w art. 2 lub art. 3 ustawy o działaczach opozycji (do BUiAD – 138 wniosków). Wydano 735 decyzji oraz zrealizowano 613 spraw dotyczących wydania dowodów. Należy zaznaczyć, że Prezes IPN obowiązany jest wydać decyzję nie później niż w terminie 3 miesięcy od dnia złożenia wniosku o jej wydanie. Pracownicy pionu archiwalnego przykładają dużą wagę do szybkiej i profesjonalnej realizacji tych zadań.

W celu zapewnienia informacji wszystkim zainteresowanym Wydział Udostępniania BUiAD wraz z Biurem Prezesa opracował stronę internetową (http://ipn.gov.pl/opozycja/home), na której znajdują się niezbędne informacje dotyczące ustawy o działaczach opozycji wraz z formularzami wniosków oraz udostępnił adres mailowy (opozycja@ipn.gov.pl), za którego pomocą klienci zewnętrzni mogą kierować do IPN zapytania w sprawach ustawy.

W 2015 r. najliczniej reprezentowaną kategorią wniosków wpływających do IPN były wnioski o udostępnienie dokumentów w celu wykonywania zadań ustawowych na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 1 ustawy o IPN. Komórki udostępniania prowadziły kwerendy i udostępniały dokumenty: organom wymiaru sprawiedliwości i ścigania, organom administracji publicznej oraz osobom fizycznym.

Łącznie zarejestrowano 11 086 wniosków – najwięcej w OBUiAD w Warszawie (2339), w BUiAD (1858), OBUiAD w Krakowie (966) i OBUiAD we Wrocławiu (917). Udostępniono łącznie 20 007 j.a., w tym 4857 j.a. w formie elektronicznej.

Wśród omawianej kategorii spraw znacznie zmniejszyła się w stosunku do 2014 r. liczba wniosków składanych przez organy wymiaru sprawiedliwości i ścigania: wszczęto 1424 sprawy, zrealizowano 1506 (w tym sprawy z 2014 r.), w ramach których wypożyczono lub udostępniono 5106 j.a. (tabela nr 11).

W 2015 r. do BUiAD w trybie tzw. ustawy dezubekizacyjnej wpłynęły zapytania dotyczące 2138 osób, w tym jeden wniosek ZER MSW odnoszący się do 2128 osób. W związku z przejęciem w okresie sprawozdawczym do zasobu archiwalnego IPN teczek akt osobowych byłych funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa, w przypadku 398 osób wszczęta została ponowna kwerenda w materiałach aktowych. W jej wyniku wystawiono 359 informacji o przebiegu służby.

W 2015 r. odnotowano natomiast wzrost liczby wniosków organów administracji publicznej, instytucji, organizacji, stowarzyszeń i podmiotów prawnych, które skierowały do Instytutu łącznie 4385 wniosków. W wyniku ich realizacji udostępniono lub wypożyczono 7936 j.a., z czego 2860 jednostek w formie elektronicznej (tabela nr 12).

Realizując wnioski składane przez instytucje, stowarzyszenia, muzea i fundacje w trybie art. 36 ust. 1 pkt 1 przeprowadzono wiele kwerend mających na celu odnalezienie archiwaliów, mogących wzbogacić materiał ikonograficzny i dokumentowy planowanych ekspozycji. Wśród nich warto wymienić:

– kwerendę na wniosek Muzeum Powstania Warszawskiego (sprawa realizowana od listopada 2014 r.) do projektu „Cywilne ofiary Powstania Warszawskiego". W jej wyniku wytypowane zostały materiały archiwalne wytworzone przez GKBZpNP. Pierwotnie sporządzono indeks zawierający 2390 nazwisk wszystkich osób występujących w ww. aktach, z czego 774 to nazwiska ofiar cywilnych powstania. Później do indeksu wprowadzano jedynie nazwiska ofiar cywilnych powstania. Łącznie w materiałach archiwalnych odnaleziono 2646 nazwisk ofiar cywilnych powstania. Dane te zostały wykorzystane w otwartej 1 sierpnia 2015 r. wystawie przy Cmentarzu Powstańców;

– kwerendę na wniosek Muzeum Powstania Warszawskiego o udostępnienie kopii materiałów archiwalnych dotyczących powojennych losów powstańców i Żołnierzy Wyklętych w ramach planowanego otwarcia ekspozycji w dawnym areszcie śledczym w budynku Ministerstwa Sprawiedliwości przy Al. Ujazdowskich 11;

– kwerendę na wniosek Muzeum Powstania Warszawskiego o udostępnienie kopii materiałów archiwalnych dotyczących cichociemnych – uczestników Powstania Warszawskiego (95 osób);

– kwerendę na wniosek Prezesa Prokuratorii Skarbu Państwa dotyczącą represji wojennych doznanych przez pracowników Prokuratorii Generalnej;

– kwerendę dotycząca projektu Narodowego Centrum Kultury dokumentującego pobyt zespołu The Beatles w Polsce;

– kwerendę na wniosek Fundacji im. Stefana Korbońskiego, mającą na celu odnalezienie zeznań składanych przez Stefana Korbońskiego do procesu zbrodniarzy niemieckich przed Międzynarodowym Trybunałem Wojskowym w Norymberdze;

– kwerendę na wniosek Służby Kontrwywiadu Wojskowego, dotyczącą dziejów i tradycji polskiego kontrwywiadu wojskowego.

W omawianym okresie sprawozdawczym na wnioski: Centrum Informatycznego Edukacji, Muzeum II Wojny Światowej, Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Instytutu Pamięci i Dziedzictwa Romów oraz Ofiar Holokaustu udostępniane zostały zdjęcia z zasobu IPN.

W 2015 r. odnotowano także większy niż w 2014 r. wpływ wniosków w trybie art. 36 ust. 1 pkt. 1 składanych przez osoby fizyczne. Kwerendy dotyczyły m.in. odnalezienia dokumentów dotyczących represji stosowanych wobec obywateli polskich przebywających na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej i byłych terenach ZSRR, poszukiwań lub udokumentowania śmierci członków rodziny w czasie II wojny światowej, represji w latach 1944–1989, zaopatrzenia emerytalnego, potwierdzenia polskiego obywatelstwa i potwierdzenia przynależności do niemieckiej listy narodowościowej Deutsche Volksliste (DVL). Ogółem wpłynęło 4649 wniosków, zakończono realizację 4022 spraw, do których udostępniono 1287 j.a. (tabela nr 13). Oprócz BUiAD (972) najwięcej wniosków tej kategorii wpłynęło do OBUiAD w Warszawie (494), w Katowicach (366) oraz w Lublinie (333).

Nową kategorią spraw, realizowanych w omawianym okresie sprawozdawczym na podstawie przepisów art. 36 ust. 1 pkt 1 ustawy o IPN, są zapytania kierowane przez dowódców garnizonów i jednostek wojskowych, w związku z przyznawaniem asysty honorowej na pogrzebach. Zgodnie z Decyzją nr 392/MON Ministra Obrony Narodowej z 30 września 2014 r. w sprawie wprowadzenia do użytku służbowego „Ceremoniału Wojskowego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej" oraz Zarządzeniem Komendanta Głównego Policji nr 122 z 25 maja 2012 r. w sprawie ceremoniału policyjnego, do IPN kierowane są wnioski o podanie informacji o zachowanych w zasobie archiwalnym Instytutu aktach dotyczących osób zmarłych. W 2015 r. do BUiAD oraz oddziałowych biur udostępniania i archiwizacji dokumentów i delegatur IPN wpłynęły 122 tego typu zapytania (wszystkie zostały zrealizowane w trybie bardzo pilnym).

Ponadto 628 wniosków o udostępnienie dokumentów złożyły służby specjalne, z czego zrealizowano 606 spraw. W wyniku ich rozpatrzenia udostępnionych zostało 5678 j.a. Większość z tych spraw zrealizowała Sekcja Obsługi Zbioru Wyodrębnionego wchodząca w skład Wydziału Zarządzania Zasobem Archiwalnym BUiAD.

5.4.3. Wnioski służbowe

Poza realizacją wniosków ustawowych niezwykle istotną częścią działalności pionu archiwalnego jest udostępnianie materiałów archiwalnych pracownikom innych biur IPN, w ramach realizacji wniosków o udostępnienie dokumentów do celów służbowych w następujących kategoriach:

– wnioski służbowe prokuratorów GKŚZpNP/OKŚZpNP;

– wnioski służbowe prokuratorów i pracowników Biura Lustracyjnego/oddziałowych biur lustracyjnych;

– wnioski służbowe składane w związku z realizowanymi projektami badawczymi (m.in. Biuro Edukacji Publicznej/oddziałowe biura edukacji publicznej, Rada IPN i inni pracownicy Instytutu).

Pion archiwalny w 2015 r. udostępniał dokumenty oraz prowadził obszerne i pracochłonne kwerendy archiwalne w całym zasobie do ogólnopolskich projektów badawczych, wydawniczych i śledztw. Wśród najważniejszych wymienić należy:

– kwerendy i weryfikację materiałów archiwalnych dotyczących ok. 700 osób w związku z projektem badawczym „Poszukiwanie nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego z lat 1944–1956”;

– udostępnianie materiałów do portalu Poszukiwania.ipn.gov.pl;

– kwerendy i weryfikację fotografii dotyczących 1200 osób zaangażowanych w działalność NSZZ „Solidarność” do III tomu *Encyklopedii Solidarności*;

– kwerendy i weryfikację materiałów archiwalnych i fotografii dotyczących wydarzeń w Polsce w latach 1956–1957;

– kwerendy i weryfikację dokumentów dotyczących represyjnych działań Armii Czerwonej (Sowieckiej) na ziemiach polskich od 1944 r.;

– kwerendy i weryfikację dokumentów dotyczących działań organów bezpieczeństwa państwa wobec KUL w latach 1944–1990;

– poszukiwania i weryfikację materiałów dotyczących wyroków załogi KL Auschwitz;

– poszukiwania i weryfikację materiałów dotyczących osadzenia w KL Auschwitz członków polskiej organizacji konspiracyjnej (Służba Zwycięstwu Polsce);

– poszukiwania i weryfikację materiałów archiwalnych dotyczących zbrodni nazistowskich popełnionych przez funkcjonariuszy państwa niemieckiego w obozie w Pikulicach w okresie od lipca 1941 do lipca 1944 r.;

– poszukiwania i weryfikację materiałów archiwalnych dotyczących czternastu oficerów polskich, sądzonych w 1940 r. przez Lwowski Sąd Obwodowy (tzw. proces czternastu);

– poszukiwania i weryfikację materiałów archiwalnych dotyczących więzienia MBP Sosnowiec-Radocha od 1945 i w latach 50.;

– kwerendy i weryfikację materiałów archiwalnych do portalu edukacyjnego www.ppp.ipn.gov.pl;

– kwerendy i weryfikację materiałów archiwalnych, w tym materiałów ikonograficznych, do wystawy organizowanej przez BEP „1956 Polska–Węgry. Historia i pamięć”;

– udostępnianie materiałów archiwalnych do projektu BEP „Polska pod okupacją 1939–1945”;

– udostępnianie materiałów archiwalnych do projektu BEP „Gestapo na ziemiach polskich 1939–1945”;

– udostępnianie materiałów archiwalnych do projektu BEP „Aparat policyjny i SS w Generalnym Gubernatorstwie”;

– udostępnianie materiałów archiwalnych do projektu BEP „Towarzystwo Jezusowe w Warszawie".

W omawianym okresie sprawozdawczym do komórek właściwych w sprawach udostępniania wpłynęły ogółem 26 082 wnioski służbowe, zakończono realizację 26 384 spraw, włącznie z wnioskami z 2014 r. Do BUiAD wpłynęły 8253 wnioski (wzrost o prawie 800). Wśród jednostek terenowych pionu największy wpływ wniosków służbowych odnotowano w OBUiAD w Rzeszowie (2225), we Wrocławiu (1908) oraz w Katowicach (1798).

W całym kraju do celów służbowych pracownikom IPN udostępniono łącznie 96 486 j.a. z czego 32 230 j.a. w formie elektronicznej (w BUiAD odpowiednio – 23 203 j.a. i 7898 j.a.).

Najwięcej wniosków złożyli pracownicy i prokuratorzy pionu lustracyjnego IPN – 13 452 (tabela 16). Należy podkreślić, że w stosunku do 2014 r. wzrosła liczba wniosków służbowych skierowanych do realizacji przez pracowników pionu edukacyjnego i prokuratorów pionu śledczego, którzy w okresie sprawozdawczym złożyli odpowiednio 5604 i 3828 wniosków (tabele 14 i 15).

Na potrzeby realizacji wszystkich omówionych kategorii spraw w 2015 r. wypożyczono (przesyłano) pomiędzy jednostkami organizacyjnymi pionu archiwalnego 32 946 j.a. (tabela 17).

W realizacji wypożyczeń wykorzystywany był protokół transferu plików FTP, pozwalający na przesyłanie cyfrowych kopii dokumentów, w tym przede wszystkim skanów akt i mikrofilmów (głównie w formacie PDF) oraz plików fotografii i filmów w stosownych dla nich formatach. Dzięki postępującemu procesowi digitalizacji zasobu ok. 70 proc. wypożyczonych jednostek archiwalnych (24 002 j.a.) stanowiły kopie elektroniczne.

5.4.4. Wnioski o nadanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności

Powołana 1 września 2015 r. Zarządzeniem Prezesa IPN-KŚZpNP nr 33/15 Sekcja Realizacji Wniosków o Nadanie Odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności kontynuowała prace związane z inicjatywą uhonorowania działaczy opozycji antykomunistycznej z lat 1956–1989 na mocy znowelizowanej ustawę z 10 października 2014 r. o zmianie ustawy o orderach i odznaczeniach (Dz.U. z 2014 r., poz. 1664).

W 2015 r. o 1/3 wzrosła liczba wniosków z wyrażoną zgodą na przedstawienie do odznaczenia Krzyżem Wolności i Solidarności. Łącznie, zarówno z inicjatywy Prezesa IPN, jak i innych uprawnionych organów, wszczęto realizację 1012 wniosków, co łącznie ze sprawami pozostałymi do rozpatrzenia z 2014 r. stanowiło grupę 1183 spraw.

Ogółem w 2015 r. sekcja (uprzednio zespół) w BUiAD zrealizowała 843 wnioski, a prace nad pozostałymi 340 wnioskami nadal trwają.

Do Kancelarii Prezydenta RP przesłano 882 wnioski spełniające wymogi formalne i sygnowane podpisem Prezesa IPN.

W 2015 r. Krzyżem Wolności i Solidarności odznaczono 1078 osób.

Należy podkreślić, że w 2015 r. wzrosło zainteresowanie odznaczeniem ze strony organizacji społecznych i zawodowych. Do tych najbardziej aktywnych należały: Stowarzyszenie „Pamięć Jastrzębska", Stowarzyszenie Federacji Młodzieży Walczącej, skupiające byłych działaczy Federacji Młodzieży Walczącej i Konfederacji Polski Niepodległej, oraz działacze skupieni wokół Polskiej Partii Niepodległościowej.

Zmalała natomiast liczba wniosków o nadanie wspomnianego odznaczenia osobom na stałe zamieszkałym za granicą – Polakom, którzy w okresie PRL zostali zmuszeni do emigracji z kraju. Z prośbą o wydanie opinii o kandydatach do odznaczenia Krzyżem Wolności i Solidarności w 2015 r. IPN zwracał się do Ministerstwa Spraw Zagranicznych jedynie w sprawie 8 wniosków.

Do grudnia 2015 r. wzrosła liczba uroczystości organizowanych przez IPN, podczas których osobą upoważnioną do dokonania aktu dekoracji w imieniu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej był Prezes IPN.

Łącznie w całym kraju odbyło się 30 ceremonii wręczania odznaczeń działaczom opozycji niepodległościowej z lat 1956–1989, zorganizowanych przez Instytut Pamięci Narodowej. W trakcie uroczystości Prezes IPN wręczył (osobiście lub uczestniczył przy wręczaniu):13 orderów (3 Krzyże Oficerskie Orderu Odrodzenia Polski, 10 Krzyży Kawalerskich Orderu Odrodzenia Polski) i 790 Krzyży Wolności i Solidarności.

Uroczystości IPN we współpracy z administracją rządową zorganizowano w: Białymstoku, Bydgoszczy, Dąbrowie Górniczej, Elblągu, Gdańsku, Jastrzębiu-Zdroju, Katowicach, Kielcach, Krakowie, Potulicach, Poznaniu, Radomiu, Rzeszowie, Siedlcach, Stalowej Woli, Szczecinie, Świdniku, Toruniu, Wrocławiu i Zielonej Górze.

5.4.5. Udostępnianie dokumentów w czytelniach

Materiały archiwalne udostępniane są użytkownikom w czytelniach Instytutu lub wypożyczane jednostkom organizacyjnym IPN i uprawnionym instytucjom, takim jak: służby specjalne, organy wymiaru sprawiedliwości i ścigania oraz organy administracji publicznej.

Użytkownicy wszystkich czytelni mają możliwość skorzystania z pomocy archiwalnych: systemu Cyfrowe Archiwum, aplikacji ZEUS, a także podręcznych księgozbiorów. Mogą liczyć na pomoc pracowników obsługujących czytelnie w kwestiach praktycznych, związanych z obsługą sprzętu i aplikacji, a także uzyskać wyjaśnienia dotyczące zasad udostępniania materiałów archiwalnych.

Dostępne w czytelniach stanowiska komputerowe pozwalają na korzystanie z cyfrowych kopii zamówionych materiałów archiwalnych przesyłanych w plikach FTP lub nagranych na płytach CD/DVD oraz z internetowej strony Instytutu (www.ipn.gov.pl). Do dyspozycji czytelników są również czytniki mikrofilmów.

W dwóch czytelniach akt OBUiAD w Warszawie udostępniane są dokumenty na potrzeby wszystkich kategorii wniosków. Udostępnia się tam także materiały wnioskodawcom, których wnioski były realizowane przez inne jednostki organizacyjne, a którzy wyrazili wolę zapoznawania się z aktami w Warszawie.

W omawianym okresie sprawozdawczym w czytelniach oddziału warszawskiego odnotowano 4719 wizyt wnioskodawców. Udostępniono im więcej materiałów archiwalnych niż w 2014 r.: łącznie 44 309 j.a., z czego 18 271 j.a. w formie elektronicznej.

W siedzibie BUiAD przy ul. Kłobuckiej 21 mieści się także Pracownia Naukowa, prowadzona przez Wydział Udostępniania BUiAD, przeznaczona dla pracowników IPN, którzy złożyli wnioski służbowe. W bieżącym okresie sprawozdawczym odnotowano 230 wizyt, udostępniono 5224 j.a., w tym 397 w formie kopii elektronicznych.

W czytelniach wszystkich oddziałów i delegatur IPN zarejestrowano 15189 wizyt, podczas których czytelnicy zapoznali się z 134 786 j.a., z tego 57 439 miało formę kopii elektronicznych (prawie 42 proc. wszystkich udostępnionych akt).

Do najczęściej odwiedzanych czytelni należały: czytelnia OBUiAD Kraków, w której użytkownicy złożyli 1623 wizyty, oraz czytelnie OBUiAD Poznań – 1124 wizyt; Katowice – 1105, Białystok – 900. Najwięcej jednostek archiwalnych udostępniono w czytelniach: w Krakowie – 15 055 j.a., Poznaniu – 10 240 j.a., Gdańsku – 9740 j.a. i w Katowicach – 9532. Dokumenty w formie kopii cyfrowych stanowiły ponad 50 proc. wszystkich udostępnień w czytelniach OBUiAD w Szczecinie, Katowicach, Gdańsku i Delegaturze IPN w Olsztynie.

Wprowadzony na mocy Zarządzenia Prezesa IPN nr 8/14 z 4 lutego 2014 r. (z późn. zm.) „Regulamin udostępniania dokumentów stanowiących zasób archiwalny Instytutu Pamięci w czytelniach i pracowniach naukowych, samodzielnego wykonywania kopii przy użyciu aparatów fotograficznych oraz składania zamówień na usługi reprograficzne” stwarza możliwość samodzielnego kopiowania dokumentów przez wnioskodawców i wpływa na ograniczenie liczby zamówień kierowa-

nych do reprografii w celu wykonania kopii udostępnionych dokumentów. Ujednolicony system, obejmujący realizację zleceń wnioskodawców o wydanie kopii, pobieranie opłat oraz wystawianie not z tytułu wykonania usług reprograficznych, znacznie usprawnił działalność czytelni.

5.5. Obsługa bieżąca

Zadania zapewniające bieżącą obsługę działalności BUiAD realizuje w Centrali Wydział Obsługi Bieżącej, a w OBUiAD stanowiska obsługi kancelaryjnej. W ramach Wydziału Obsługi Bieżącej funkcjonują: Sekcja Obsługi Kancelaryjnej oraz Sekcja Nadzoru, Analiz i Sprawozdań.

Obsługa kancelaryjna BUiAD była prowadzona kompetentnie i terminowo. W okresie sprawozdawczym do kancelarii BUiAD wpłynęło 66 599 pism (43 373 to wpływ korespondencji z zewnątrz, a 23 226 to korespondencja wewnętrzna). Wysłano 67 134 pisma (40 686 to pisma wysłane na zewnątrz, a 26 448 to pisma przesyłane wewnątrz IPN). W oddziałach i delegaturach pracownicy obsługi kancelaryjnej pionu archiwalnego przyjęli 206 075 pism i wysłali 171 083 pisma.

Ponadto WOB organizuje w Centrali BUiAD zaopatrzenie w sprzęt komputerowy, techniczny, materiały informatyczne, kancelaryjno-biurowe, środki czystości i odzież ochronną pracowników BUiAD.

W strukturze Wydziału Obsługi Bieżącej funkcjonuje też Sekcja Nadzoru, Analiz i Sprawozdań. W 2015 r. jej pracownicy przeprowadzili kontrole w 10 jednostkach organizacyjnych (oddziałach i delegaturach IPN), podczas których sprawdzono przede wszystkim: gromadzenie zasobu archiwalnego; opracowywanie materiałów archiwalnych i ich oznaczanie zgodnie z przepisami o ochronie informacji niejawnych; realizację postępowań związanych z inicjatywą nadania odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności; terminowość i poprawność realizacji wniosków o udostępnienie dokumentów.

Na potrzeby dyrektora BUiAD przygotowano analizy i prowadzono korespondencję w 81 sprawach dotyczących m.in. skarg wnioskodawców na realizację wniosków o udostępnienie dokumentów, żądań o udostępnienie informacji w trybie informacji publicznej, wątpliwości w interpretacji obowiązujących przepisów prawnych oraz propozycji rozwiązań organizacyjnych i proceduralnych w zakresie kompetencji pionu archiwalnego. Przeanalizowano dokumentację i koordynowano jej przekazanie do Biura Prezesa IPN w związku z 20 postępowaniami odwoławczymi oraz przygotowano 43 analizy/pisma dotyczące projektów aktów kierownictwa wewnętrznego i projektów umów z podmiotami zewnętrznymi w zakresie współpracy archiwalnej.

Pracownicy sekcji koordynowali organizację 202 transportów akt do oddziałów i delegatur IPN oraz przesyłkę elektronicznych kopii ponad 22 tys. materiałów archiwalnych. Sekcja zajmuje się również koordynacją organizacji szkoleń dla pracowników BUiAD. Łącznie w 2015 r. zorganizowano sześć szkoleń, którymi objęto 162 pracowników.

5.6. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów – dane statystyczne

Tabela 1. Liczba spraw, wniosków, kwerend, zapytań*

	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie
BUiAD	72 674	71 629
Białystok	18 169	18 954
Gdańsk	17 914	17 435
Katowice	18 936	23 900
Kraków	21 420	20 502
Lublin	16 682	16 148
Łódź	16 906	16 950

	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie
Poznań	18 008	17 521
Rzeszów	18 860	35 021
Szczecin	17 127	17 045
Warszawa	7 597	7 372
Wrocław	21 361	21 852
Delegatura Bydgoszcz	14 550	15 133
Delegatura Kielce	14 150	19 765
Delegatura Olsztyn	671	691
Delegatura Opole	415	412
Delegatura Radom	14 333	13 464
Razem	309 773	333 794

* Powyższe dane zawierają: wnioski realizowane przez komórki udostępniania, wnioski o przyznanie odznaczenia KWiS, kwerendy przeprowadzane w związku z realizacją tzw. ustawy dezubekizacyjnej, zapytania kierowane do komórek informacji i sprawdzeń, sprawy związane z udostępnianiem dokumentów oraz zapytania i sprawy realizowane przez Sekcję Obsługi Zbioru Wyodrębnionego BUiAD.

Tabela 2. Liczba zapytań

Oddział	Liczba zapytań wpływających					Liczba zapytań zrealizowanych				
	ogółem	służby specjalne	Biuro Lustracyjne i OBL	Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i OKŚZpNP	Wydziały, sekcje i referaty pionu archiwalnego*	ogółem	służby specjalne	Biuro Lustracyjne i OBL	Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i OKŚZpNP	Wydziały, sekcje i referaty pionu archiwalnego
BUiAD	57 415	17 625	18 703	12	21 075	58 934	16 978	15 857	1	26 098
Białystok	14 529	21	10 244	4	4 260	15 462	20	9 924	4	5 514
Gdańsk	14 109	0	9 460	0	4 649	13 820	0	9 188	0	4 632
Katowice	14 006	275	9 171	235	4 325	19 380	279	8 887	235	9 979
Kraków	16 871	65	9 632	0	7 174	15 743	65	9 076	0	6 602
Lublin	13 639	36	9 333	0	4 270	13 280	36	9 009	0	4 235
Łódź	13 736	25	9 183	131	4 397	13 821	25	9 183	137	4 476
Poznań	14 449	4	9 517	0	4 928	14 116	4	9 124	0	4 988
Rzeszów	15 058	11	9 560	0	5 487	31 266	10	9 367	0	21 889
Szczecin	13 683	0	9 246	0	4 437	13 841	0	9 368	0	4 473
Wrocław	16 896	38	9 503	0	7 355	17 139	42	9 054	0	8 043
Delegatura Bydgoszcz	12 328	6	8 695	0	3 627	12 970	6	9 353	0	3 611
Delegatura Kielce	12 794	0	9 306	0	3 488	18 415	0	9 247	0	9 168
Delegatura Olsztyn	222	0	175	0	47	222	0	175	0	47
Delegatura Radom	12 906	9	9 514	0	3 383	12 102	9	8 711	0	3 382
Razem	242 641	18 115	141 242	382	82 902	270 511	17 474	135 523	377	117 137

* Sprawy realizowane na rzecz innych podmiotów niż służby specjalne i BL oraz OBL są przekazywane do komórek informacji i sprawdzeń za pośrednictwem WU, referatów i sekcji udostępniania.

Tabela 3. Stan zasobu archiwalnego

Oddział	Stan zasobu na: 31 grudnia 2015 r. (w mb)															
	UOP (zlikwidowany) ABW	AW	*WSI (zlikwidowane)* SKW SWW	MSW	Policja	Policja (materiały paszportowe)	Więziennictwo	OKŚZpNP	Archiwa państwowe	Archiwa wojskowe	Straż Graniczna	Organy administracji publicznej	Sądy i prokuratury powszechne	Sądy i prokuratury wojskowe	Dary i kolekcje prywatne	**Razem:**
BUiAD	7 382,37	279,93	1 357,03	7 299,89	299,34	7 405,91	146,58	1 924,53	145,11	1 701,97	930,42	1 962,74	143,90	134,22	85,09	31 199,03
Białystok	533,54	0,00	0,00	0,00	339,08	1 796,31	24,80	27,29	97,35	223,09	24,96	149,35	101,09	9,30	16,06	3 342,22
Gdańsk	372,19	0,00	0,00	37,03	603,42	2 298,22	58,90	58,79	11,09	166,08	16,75	33,90	61,33	2,70	23,42	3 743,82
Katowice	1 303,47	0,00	0,00	130,81	452,48	9 035,80	126,38	20,24	76,72	73,39	20,04	261,72	315,53	0,01	12,72	11 829,31
Kraków	771,46	0,00	0,00	34,60	451,09	4 016,40	55,61	102,32	119,00	86,31	13,29	505,82	62,57	2,13	68,70	6 289,30
Lublin	540,47	0,00	0,00	0,00	384,25	1 655,12	17,46	63,49	11,00	156,57	6,54	13,40	126,71	0,00	16,91	2 991,92
Łódź	375,33	0,00	0,00	0,00	466,91	2 855,61	53,66	206,90	20,66	28,29	0,00	136,01	145,73	2,37	9,83	4 301,30
Poznań	645,24	0,00	0,00	0,20	290,59	3 151,82	70,66	85,19	0,47	40,83	18,14	497,41	119,32	2,88	54,61	4 977,36
Rzeszów	351,10	0,00	0,00	22,91	174,49	2 032,71	35,61	43,85	60,00	25,42	5,25	137,42	64,36	0,00	13,11	2 966,23
Szczecin	488,35	0,58	0,00	59,05	297,22	1 925,30	112,86	21,22	11,26	106,66	9,06	223,37	115,14	1,01	25,94	3 397,02
Wrocław	1 553,68	0,22	0,00	0,00	654,40	5 759,91	169,89	118,64	29,99	144,08	38,83	1 077,30	254,05	18,04	47,95	9 866,98
Delegatura Bydgoszcz	572,99	0,11	0,04	37,94	270,16	1 437,19	70,15	94,81	2,86	177,41	0,00	356,91	238,71	33,37	5,96	3 298,61
Delegatura Kielce	378,14	0,00	0,00	27,00	80,75	787,88	5,70	17,90	21,01	23,79	0,00	393,38	74,05	0,00	7,43	1 817,03
Delegatura Olsztyn	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	151,97	5,12	0,00	10,08	0,00	0,00	104,74	0,00	3,90	275,81
Delegatura Radom	194,69	0,00	0,00	7,61	52,31	325,25	4,50	0,00	0,00	0,42	0,00	159,70	50,17	0,00	1,97	796,62
Razem	15 463,02	280,84	1 357,07	7 657,04	4 816,49	44 483,43	1 104,73	2 790,29	606,52	2 964,39	1 083,28	5 908,43	1 977,40	206,03	393,60	91 092,56

Tabela 4. Cyfrowe Archiwum i Inwentarz archiwalny IPN

Oddział	Cyfrowe Archiwum*				Inwentarz archiwalny IPN**
	Opisy j.a. – rekordy dodane	Opisy j.a. – rekordy edytowane	Opisy j.a. – rekordy zweryfikowane	Wprowadzone indeksy osobowe	Liczba rekordów przekazanych
BUiAD	44 392	35 434	70 946	334 118	71 928
Białystok	5 372	24 529	29 895	36 919	20 677
Gdańsk	79 106	44 203	114 020	216 241	43 472
Katowice	2 985	30 845	35 990	222 249	29 099
Kraków	4 115	30 038	34 483	40 980	28 578
Lublin	6 764	23 671	33 917	66 016	32 913
Łódź	608	30 984	34 734	41 994	34 609
Poznań	13 702	28 821	41 509	66 740	31 547
Rzeszów	444	28 997	30 006	32 475	28 993
Szczecin	2 279	29 223	32 278	108 414	29 468
Wrocław	1 715	23 120	25 243	43 742	24 079
Delegatura Bydgoszcz	4 303	18 752	23 315	37 879	18 216
Delegatura Kielce	3 731	3 305	7 971	6 760	8 262
Delegatura Olsztyn	1 332	2 373	3 632	5 072	3 029
Delegatura Radom	1 456	6 944	8 397	9 838	2 496
Razem	172 304	361 239	526 336	1 269 530	407 366

* Liczba opisów jednostek archiwalnych oraz rekordów indeksu osobowego wprowadzonych, wyedytowanych i zweryfikowanych w systemie Cyfrowe Archiwum w 2015 r.
** Liczba opisów j.a. przekazanych do publicznego Inwentarza archiwalnego IPN w 2015 r.

Tabela 5. Digitalizacja – wykonanie kopii wzorcowych*

Oddział	Rodzaj dokumentacji	j.a./obrazy	GB
BUiAD	dokumentacja aktowa	9 466	31 491,72
	mikrofilmy i mikrofisze	1 507	4 996,93
	dokumentacja fotograficzna	29 679	336,13
	dokumentacja filmowa	56	1 725,70
	dokumentacja dźwiękowa	153	155,48
Białystok	dokumentacja aktowa	1 165	2 366,42
	mikrofilmy i mikrofisze	776	283,84
	dokumentacja fotograficzna	249	2,96
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00

Oddział	Rodzaj dokumentacji	j.a./obrazy	GB
Gdańsk	dokumentacja aktowa	2 374	3 480,56
	mikrofilmy i mikrofisze	1	0,05
	dokumentacja fotograficzna	6 230	146,68
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	12	23,50
Katowice	dokumentacja aktowa	1 963	4 276,58
	mikrofilmy i mikrofisze	326	83,76
	dokumentacja fotograficzna	150	2,14
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Kraków	dokumentacja aktowa	933	3 864,53
	mikrofilmy i mikrofisze	32	33,47
	dokumentacja fotograficzna	1 642	23,23
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Lublin	dokumentacja aktowa	1 244	2 915,35
	mikrofilmy i mikrofisze	126	83,32
	dokumentacja fotograficzna	502	7,58
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Łódź	dokumentacja aktowa	2 625	3 886,53
	mikrofilmy i mikrofisze	0	0,00
	dokumentacja fotograficzna	1 593	11,95
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Poznań	dokumentacja aktowa	1 955	3 776,50
	mikrofilmy i mikrofisze	0	0,00
	dokumentacja fotograficzna	510	12,28
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Rzeszów	dokumentacja aktowa	1 189	2 547,23
	mikrofilmy i mikrofisze	0	0,00
	dokumentacja fotograficzna	457	19,13
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Szczecin	dokumentacja aktowa	1 553	4 613,51
	mikrofilmy i mikrofisze	17	8,79
	dokumentacja fotograficzna	239	3,66
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	3	0,83

Oddział	Rodzaj dokumentacji	j.a./obrazy	GB
Warszawa	dokumentacja aktowa	1 439	5 050,23
	mikrofilmy i mikrofisze	138	56,00
	dokumentacja fotograficzna	0	0,00
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Wrocław	dokumentacja aktowa	4 803	11 386,84
	mikrofilmy i mikrofisze	132	39,25
	dokumentacja fotograficzna	310	6,96
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Del. Bydgoszcz	dokumentacja aktowa	1 628	3 232,77
	mikrofilmy i mikrofisze	0	0,00
	dokumentacja fotograficzna	1 401	27,51
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Del. Kielce	dokumentacja aktowa	632	1 752,22
	mikrofilmy i mikrofisze	283	76,02
	dokumentacja fotograficzna	0	0,00
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Del. Olsztyn	dokumentacja aktowa	250	363,81
	mikrofilmy i mikrofisze	0	0,00
	dokumentacja fotograficzna	0	0,00
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Del. Radom	dokumentacja aktowa	266	737,55
	mikrofilmy i mikrofisze	41	4,65
	dokumentacja fotograficzna	0	0,00
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Razem	dokumentacja aktowa	33 485	85 742,34
	mikrofilmy i mikrofisze	3 379	5 666,08
	dokumentacja fotograficzna	42 962	600,21
	dokumentacja filmowa	56	1 725,70
	dokumentacja dźwiękowa	168	179,81

* Skanowana dokumentacja aktowa jest zapisywana w trzech rodzajach plików, tj. w plikach wzorcowych tiff dla każdej skanowanej karty, strony lub klatki mikrofilmu, w pliku użytkowym PDF – wykonanym dla całej skanowanej jednostki archiwalnej oraz jako elektroniczna karta inwentarzowa w postaci pliku XML. Standard skanowania dokumentacji aktowej zakłada wykonywanie kopii wzorcowych przy zachowaniu rozdzielczości 300 dpi, 24-bitowej głębi kolorów oraz zapis danych w formacie tiff. Skanowanie dokumentacji fotograficznej odbywa się przy zachowaniu formatu tiff, rozdzielczości 600 dpi oraz 24-bitowej głębi kolorów dla zdjęć kolorowych i 8-bitowej dla zdjęć czarno-białych. Obrazy cyfrowe fotografii otrzymują rozmiar nie mniejszy niż 13 na 18 cm.
** W przypadku dokumentacji fotograficznej liczba digitalizowanych jednostek jest podawana w obrazach.

Tabela 6. Reprografia

Oddział	Kserokopie (karty)	Skany dokumentacji aktowej			Wydruki (karty)
		j.a.	pliki	liczba CD i DVD	
BUiAD	1 156	3 161	7 129	2 861	50 808
Białystok	12 721	1 329	5 066	46	20 363
Gdańsk	4 812	1 441	3 969	296	9 203
Katowice	970	453	4 679	384	85 130
Kraków	34 964	1 438	105 523	232	5 035
Lublin	0	332	55 973	94	0
Łódź	33 952	463	9 651	34	17 744
Poznań	18 920	455	3 114	102	18 509
Rzeszów	12 641	310	1 484	43	14 057
Szczecin	4 888	913	1 432	175	10 434
Warszawa	41 797	729	59 785	950	188 221
Wrocław	3 430	5 271	579 516	103	41 164
Delegatura Bydgoszcz	0	911	63 800	589	34 109
Delegatura Kielce	4 145	111	320	0	3 746
Delegatura Olsztyn	10 869	88	0	38	2 403
Delegatura Opole	6 320	0	0	0	5 570
Delegatura Radom	2 008	155	20 941	26	368
Razem	193 593	17 560	922 382	5 973	506 864

* Dotyczy kopii wykonanych wyłącznie na bieżące potrzeby w celu udostępnienia użytkownikom (kopie wykonane wg innych standardów niż przewidziane w „Stanowiskowej instrukcji skanowania” oraz zamówienia nieobejmujące całych jednostek archiwalnych).

Tabela 7. Realizacja wniosków o udostępnienie dokumentów (art. 30–35 ustawy o IPN)

Oddział	Wnioski o udostępnienie dokumentów (art. 30 ustawy o IPN)					Wnioski o wydanie kopii dokumentów			Wnioski o wydanie przedmiotów			Wnioski o podanie nazwisk i dalszych danych identyfikujących byłych pracowników, funkcjonariuszy i TW		
	Liczba spraw			Liczba j.a. udostępnionych		Liczba spraw			Liczba spraw			Liczba spraw		
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych	Razem	W tym w formie elektronicznej	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych
Białystok	262	93	225	788	5	110	0	110	0	0	0	6	2	4
Gdańsk	301	127	262	1 302	55	198	7	191	1	0	1	9	2	8
Katowice	355	139	333	525	0	168	0	169	1	1	0	7	0	9
Kraków	347	138	328	1 532	0	212	1	211	0	0	0	8	2	11
Lublin	187	75	195	1 483	114	139	0	139	0	0	0	21	141	23
Łódź	253	76	248	773	23	127	0	130	1	0	1	12	0	16
Poznań	292	122	273	609	69	141	1	141	0	0	0	5	3	2
Rzeszów	176	59	164	941	22	117	0	117	0	0	0	7	0	11
Szczecin	280	110	262	738	79	168	0	168	1	0	1	7	4	4
Warszawa	871	206	834	2 452	442	527	0	527	1	0	1	19	2	22
Wrocław	246	96	353	492	161	100	0	100	0	0	0	1	0	4
Delegatura Bydgoszcz	138	40	131	563	16	60	2	62	0	0	0	6	0	6
Delegatura Kielce	89	25	77	103	0	46	0	46	0	0	0	5	3	2
Delegatura Olsztyn	71	0	72	429	0	72	0	72	0	0	0	2	0	2
Delegatura Opole	76	119	63	74	14	13	0	13	0	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	56	50	34	105	0	9	0	9	0	0	0	0	0	0
Razem	4 000	1 475	3 854	12 909	1 000	2 207	11	2 205	5	1	4	115	159	124

Tabela 8. Wnioski naukowo-badawcze

Oddział	Liczba spraw (razem krajowych i zagranicznych)			Liczba jednostek archiwalnych udostępnionych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
Białystok	149	34	145	1 476	734
Gdańsk	350	141	363	3 048	2 080
Katowice	782	395	450	6 138	5 059
Kraków	705	231	837	6 025	2 536
Lublin	301	105	318	4 684	2 006
Łódź	192	55	162	3 407	2 360
Poznań	752	516	519	5 224	1 884
Rzeszów	163	23	175	1 496	777
Szczecin	137	67	158	3 416	2 825
Warszawa	1 767	282	1 870	21 040	9 098
Wrocław	174	108	179	2 150	1 107
Delegatura Bydgoszcz	196	61	174	2 250	675
Delegatura Kielce	150	66	187	1 290	350
Delegatura Olsztyn	10	26	22	1 232	850
Delegatura Opole	60	20	68	1 123	539
Delegatura Radom	69	24	68	1 704	604
Razem	5 957	2 154	5 695	65 703	33 484

Tabela 9. Wnioski dziennikarskie

Oddział	Liczba spraw (razem krajowych i zagranicznych)			Liczba jednostek archiwalnych udostępnionych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
Białystok	16	0	17	124	4
Gdańsk	169	75	131	1 353	918
Katowice	62	11	60	1 147	882
Kraków	91	37	126	548	452
Lublin	24	4	30	152	46
Łódź	54	2	62	901	538
Poznań	55	22	72	375	196
Rzeszów	64	9	63	693	564
Szczecin	116	54	81	2 111	1 351
Warszawa	1 256	139	1 235	19 629	4 430
Wrocław	34	10	56	245	117
Delegatura Bydgoszcz	49	9	47	242	132
Delegatura Kielce	27	15	35	186	83
Delegatura Olsztyn	4	12	5	21	20
Delegatura Opole	8	1	7	75	33
Delegatura Radom	12	3	15	185	104
Razem	2 041	403	2 042	27 987	9 870

Tabela 10. Wnioski o udzielenie informacji (art. 36 ust. 4b)*

Oddział	Liczba spraw (razem krajowych i zagranicznych)		
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie
Białystok	77	10	72
Gdańsk	52	15	48
Katowice	24	0	24
Kraków	293	320	322
Lublin	38	9	50
Łódź	102	7	98
Poznań	71	28	68
Rzeszów	4	0	5
Szczecin	36	10	33
Warszawa	68	19	59
Wrocław	4	2	2
Delegatura Bydgoszcz	54	13	59
Delegatura Kielce	43	21	30
Delegatura Olsztyn	0	0	0
Delegatura Opole	0	0	1
Delegatura Radom	0	1	0
Razem	866	455	871

* Dotyczy wniosków badaczy i dziennikarzy o uzyskanie informacji ze znajdujących się w zasobie archiwalnym IPN zbiorów danych, rejestrów i kartotek organów bezpieczeństwa państwa, w tym dotyczących tożsamości tajnych informatorów lub pomocników przy operacyjnym zdobywaniu informacji. W tabeli podano dane łącznie dla naukowców i dziennikarzy.

Tabela 11. Realizacja spraw dla organów wymiaru sprawiedliwości i ścigania

Oddział	Liczba spraw			Liczba j.a. udostępnionych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
BUiAD	99	2	102	10	0
Białystok	49	3	46	135	55
Gdańsk	98	9	97	355	198
Katowice	141	7	146	498	46
Kraków	243	20	253	1 479	248
Lublin	44	7	65	94	22
Łódź	67	4	69	253	33
Poznań	62	5	64	147	112
Rzeszów	58	5	56	90	85

Oddział	Liczba spraw			Liczba j.a. udostępnionych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
Szczecin	77	9	71	198	143
Warszawa	185	14	189	984	532
Wrocław	152	17	193	488	270
Delegatura Bydgoszcz	70	3	70	241	68
Delegatura Kielce	19	0	22	37	28
Delegatura Olsztyn	42	1	41	49	10
Delegatura Opole	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	18	0	22	48	1
Razem	1 424	106	1 506	5 106	1 851

Tabela 12. Realizacja spraw dla organów administracji publicznej

Oddział	Liczba spraw			Liczba j.a. udostępnionych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
BUiAD	306	45	272	492	437
Białystok	206	11	204	513	154
Gdańsk	149	12	142	176	107
Katowice	252	44	248	230	30
Kraków	448	94	470	806	226
Lublin	91	17	85	36	15
Łódź	195	17	213	713	329
Poznań	155	6	158	94	34
Rzeszów	68	5	71	0	0
Szczecin	270	19	272	457	182
Warszawa	1 660	569	1 354	3 746	1 162
Wrocław	513	69	589	542	174
Delegatura Bydgoszcz	50	6	48	131	10
Delegatura Kielce	13	0	14	0	0
Delegatura Olsztyn	8	0	8	0	0
Delegatura Opole	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	1	0	1	0	0
Razem	4 385	914	4 149	7 936	2 860

Tabela 13. Realizacja spraw dla osób fizycznych

Oddział	Liczba spraw			Liczba j.a. udostępnionych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
BUiAD	972	114	861	60	27
Białystok	327	77	268	76	15
Gdańsk	279	59	230	73	10
Katowice	366	71	334	115	17
Kraków	263	50	248	37	6
Lublin	333	181	184	5	0
Łódź	235	49	206	96	0
Poznań	233	43	197	36	0
Rzeszów	234	22	222	0	0
Szczecin	162	29	134	49	19
Warszawa	494	33	507	662	22
Wrocław	251	73	200	58	9
Delegatura Bydgoszcz	187	22	166	10	0
Delegatura Kielce	90	21	72	4	1
Delegatura Olsztyn	86	0	87	6	2
Delegatura Opole	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	137	31	106	0	0
Razem	4 649	875	4 022	1 287	128

Tabela 14. Realizacja spraw dla pionu śledczego IPN

Oddział	Liczba spraw			Liczba j.a. udostępnionych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
BUiAD	1 124	275	1 096	3 068	1 185
Białystok	226	16	220	945	289
Gdańsk	180	10	176	951	222
Katowice	312	21	338	3 897	314
Kraków	144	85	157	924	412
Lublin	203	60	191	777	197
Łódź	112	1	119	261	73
Poznań	220	21	217	559	171

Oddział	Liczba spraw			Liczba j.a. udostępnionych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
Rzeszów	386	33	382	429	94
Szczecin	182	25	203	705	334
Wrocław	285	52	315	968	294
Delegatura Bydgoszcz	132	4	132	393	48
Delegatura Kielce	66	5	66	146	67
Delegatura Olsztyn	18	11	15	34	8
Delegatura Opole	110	0	110	237	11
Delegatura Radom	128	13	120	184	100
Razem	3 828	632	3 857	14 478	3 819

Tabela 15. Realizacja spraw dla pionu edukacyjnego IPN

Oddział	Liczba spraw			Liczba j.a. udostępnionych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
BUiAD	2 994	377	3 074	11 141	4 471
Białystok	100	1	108	546	266
Gdańsk	209	27	223	1 211	519
Katowice	87	22	86	494	287
Kraków	467	47	446	3 273	1 511
Lublin	139	35	138	878	548
Łódź	121	7	122	726	309
Poznań	165	32	183	1 511	916
Rzeszów	357	5	388	2 128	1 092
Szczecin	280	62	254	1 216	778
Wrocław	365	57	400	2 482	2 209
Delegatura Bydgoszcz	60	2	64	356	203
Delegatura Kielce	116	2	121	795	328
Delegatura Olsztyn	9	24	5	79	30
Delegatura Opole	131	0	131	714	278
Delegatura Radom	4	0	4	19	4
Razem	5 604	700	5 747	27 569	13 749

Tabela 16. Realizacja spraw dla pionu lustracyjnego IPN

Oddział	Liczba spraw			Liczba j.a. udostępnionych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
BUiAD	2 394	163	2 500	5 222	402
Białystok	1 236	79	1 205	5 573	1 503
Gdańsk	889	59	844	3 421	1 245
Katowice	1 356	70	1 333	3 335	825
Kraków	426	28	415	2 060	247
Lublin	655	69	657	1 959	393
Łódź	1 034	22	1 024	3 139	1 031
Poznań	639	400	752	5 119	708
Rzeszów	1 461	29	1 467	5 100	1 642
Szczecin	944	164	818	2 824	900
Wrocław	1 124	50	1 170	3 076	686
Delegatura Bydgoszcz	510	16	508	1 768	298
Delegatura Kielce	244	3	242	255	86
Delegatura Olsztyn	6	0	10	5	4
Delegatura Opole	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	534	25	525	1 115	83
Razem	13 452	1 177	13 470	43 971	10 053

Tabela 17. Realizacja spraw dla BUiAD, OBUiAD i WUiAD

Oddział	Liczba spraw			Liczba j.a. wypożyczonych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
BUiAD	2 672	923	2 283	11 589	9 009
Białystok	739	42	739	1 860	1 007
Gdańsk	550	16	562	1 263	1 234
Katowice	807	34	794	1 839	1 507
Kraków	682	74	730	1 978	974
Lublin	710	103	669	1 963	684
Łódź	503	21	502	1 099	996
Poznań	522	22	557	1 241	1 053
Rzeszów	489	21	491	1 087	1 015
Szczecin	548	75	506	1 001	793
Wrocław	932	133	933	3 206	3 025
Delegatura Bydgoszcz	479	18	486	2 390	1 358

Oddział	Liczba spraw			Liczba j.a. wypożyczonych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
Delegatura Kielce	378	19	383	1 419	949
Delegatura Olsztyn	84	7	92	477	115
Delegatura Opole	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	432	36	418	534	303
Razem	10 527	1 544	10 145	32 946	24 022

Tabela 18. Działalność czytelni akt

Oddział	Liczba wizyt	Liczba udostępnionych j.a.	
		Łącznie	W tym w formie elektronicznej
BUiAD*	230	5 224	397
Białystok	900	6 688	2 056
Gdańsk	821	9 740	5 411
Katowice	1 105	9 532	5 323
Kraków	1 623	15 055	4 886
Lublin	536	4 839	2 056
Łódź	760	7 140	3 753
Poznań	1 124	10 240	3 691
Rzeszów	536	3 939	1 415
Szczecin	626	5 768	4 057
Warszawa	4 719	44 309	18 271
Wrocław	462	4 188	2 035
Delegatura Bydgoszcz	562	3 744	982
Delegatura Kielce	524	2 308	644
Delegatura Olsztyn	333	2 098	1 218
Delegatura Opole	275	2 313	882
Delegatura Radom	283	2 885	759
Razem	15 419	140 010	57 836

* Pracownia Naukowa, w której udostępniane są materiały archiwalne pracownikom IPN realizującym wnioski służbowe.

6. Ściganie zbrodni

Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu stanowiąca integralną część IPN w okresie sprawozdawczym realizowała zadania określone w ustawie z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2014 r., poz. 1075, z późn. zm.), ustawie z 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (Dz.U. z 2011 r. nr 270 poz. 1599, z późn. zm.) oraz w ustawie z 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. nr 89, poz.555, z późn. zm.). Umiejscowienie prokuratorów Komisji Ścigania w IPN, ich organizacyjne wyłączenie z struktur prokuratury powszechnej w zamyśle ustawodawcy miało i ma na celu zagwarantowanie prowadzenia śledztw w sposób najbardziej efektywny, rzetelny i profesjonalny.

Zgodnie z ustawą o IPN – Komisją Ścigania kieruje Dyrektor Głównej Komisji, pełniący jednocześnie funkcję Zastępcy Prokuratora Generalnego. Wynika stąd obowiązek sporządzenia sprawozdania rocznego z działalności KŚZpNP zarówno dla prokuratora generalnego, będącego służbowym przełożonym Dyrektora Głównej Komisji, jak również dla Prezesa IPN. Prokuratorzy Komisji Ścigania prowadzą śledztwa w 11 oddziałowych komisjach oraz siedmiu delegaturach. Oddziałowymi komisjami kierują naczelnicy. Obecnie w sześciu oddziałowych komisjach funkcjonuje siedem delegatur, których siedziby znajdują się w Koszalinie, Gorzowie Wielkopolskim, Bydgoszczy, Olsztynie, Radomiu, Kielcach i w Opolu. W Delegaturze w Bydgoszczy zatrudnionych jest trzech prokuratorów, w Delegaturze w Radomiu dwóch prokuratorów, a w pozostałych po jednym prokuratorze.

Praca prokuratorów z 11 oddziałowych komisji ścigania jest nadzorowana przez Wydział Nadzoru nad Śledztwami Głównej Komisji, w skład którego wchodzi obecnie 6 prokuratorów oraz dyrektor GK.

Prokuratorzy oddziałowych komisji prowadzą śledztwa w sprawach zbrodni nazistowskich, komunistycznych oraz innych przestępstw stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne (art. 1 pkt 1 lit. a ustawy z 18 grudnia 1998 r. o IPN). Ściganiu podlegają wyłącznie czyny, które stanowiły przestępstwo w świetle przepisów obowiązujących w czasie ich popełnienia, a ich sprawcy do tej pory nie zostali pociągnięci do odpowiedzialności karnej.

Do zakresu kompetencji prokuratorów oddziałowych komisji należy również prowadzenie śledztw w sprawach o przestępstwa z art. 54 i 55 ustawy o IPN.

Prokuratorzy Komisji samodzielnie prowadzą postępowania, włącznie z popieraniem przed sądami wniesionych przez siebie aktów oskarżenia i wnoszeniem środków odwoławczych.

W 2015 r., wraz z wejściem w życie 1 lipca znowelizowanych przepisów Kodeksu postępowania karnego, zmianie uległy model i zasady prowadzonego postępowania karnego przed sądem oraz gruntownie przeorientowano zasady gromadzenia materiału dowodowego w śledztwie na potrzeby postępowania sądowego. Mimo tych fundamentalnych zmian procedury karnej, aktualne pozostały przepisy ustawy o IPN zawarte w rozdziale 5, a odnoszące się do funkcji śledczych Instytutu. Wprowadzenie kontradyktoryjnego modelu postępowania sądowego postawiło wszystkich prokuratorów, w tym prokuratorów komisji ścigania, przed trudnymi wyzwaniami związanymi z wejściem w życie nowej procedury karnej. Podkreślić należy, że mimo tych zmian prokuratorzy komisji ścigania zdołali skierować więcej aktów oskarżenia niż w roku 2014.

W 2015 r. prokuratorzy Komisji Ścigania zakończyli 1078 śledztw, w tym: 661 dotyczących zbrodni komunistycznych (Zk), 387 dotyczących zbrodni nazistowskich (Zn), 25 śledztw doty-

czących innych przestępstw stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne oraz pięć śledztw o przestępstwa z art. 54 i art. 55 ustawy o IPN (Zi).

W 2015 r. w IPN kontynuowano zapoczątkowaną 7 marca 2012 r. akcję „Ostatni Świadek''. Prezes IPN skierował wówczas apel do osób, które dysponują wiedzą o zdarzeniach mogących wyczerpywać znamiona zbrodni określonych w art. 1 pkt 1 lit. a ustawy z 18 grudnia 1998 r. o IPN, o zgłaszanie się do oddziałowych komisji w celu złożenia zawiadomień i zeznań odnoszących się do owych zdarzeń.

Celem wskazanej wyżej akcji było otrzymanie dodatkowych informacji, prócz tych uzyskiwanych z urzędu w toku prowadzonych przez prokuratorów IPN postępowań, od ofiar i świadków przestępstw systemu nazistowskiego i komunistycznego, które to dane pozwoliłyby na przeprowadzenie postępowań karnych w zgłoszonych sprawach, a nadto stanowiłyby cenny materiał źródłowy w badaniach prowadzonych przez pracowników BEP IPN.

Od stycznia do grudnia 2015 r. do oddziałowych komisji, w ramach akcji „Ostatni Świadek'', zgłosiły się łącznie 32 osoby, które złożyły zawiadomienia o przestępstwach oraz zeznania w charakterze świadków, które, zdaniem zawiadamiających, stanowiły zbrodnie, o których mowa w art. 1 pkt 1 lit. a ustawy z 18 grudnia 1998 r. o IPN.

Następstwem tych zawiadomień było wszczęcie przez prokuratorów oddziałowych komisji 9 postępowań karnych, 5 śledztw i 4 postępowania sprawdzające, z kolei 20 osób poinformowało o zdarzeniach będących już przedmiotem śledztw prowadzonych w oddziałowych komisjach. W tych przypadkach zgłaszające się osoby zostały przesłuchane w charakterze świadków w ramach spraw pozostających w biegu.

Należy podkreślić, że akcja „Ostatni Świadek'' doprowadziła do uzyskania cennych informacji, znikających bezpowrotnie z odchodzącymi ludźmi, od ofiar i świadków zbrodni nazistowskich i komunistycznych, które to dane pozwoliły na przeprowadzenie postępowań karnych w zgłoszonych sprawach, a prócz tego stanowiły istotny materiał źródłowy dla badaczy historii najnowszej.

Od marca 2012 do grudnia 2015 r. do oddziałowych komisji, w ramach akcji „Ostatni Świadek'', zgłosiło się łącznie 165 osób, które złożyły zawiadomienia o przestępstwach oraz zeznania w charakterze świadków. Przedmiotem zawiadomień nierzadko było kilka zdarzeń, które zdaniem zawiadamiających stanowiły zbrodnie, o których mowa w art. 1 pkt 1 lit. a ustawy z 18 grudnia 1998 r. o IPN. Pozwoliło to na wszczęcie przez prokuratorów oddziałowych komisji 74 postępowań karnych, 53 śledztw i 21 postępowań sprawdzających, 82 osoby zostały przesłuchane w charakterze świadków do śledztw pozostających w biegu.

Należy także odnotować, że pięć spraw, które w ramach tej akcji zostały zgłoszone do oddziałowych komisji, przekazano do Biura Edukacji Publicznej, celem stosownego wykorzystania w prowadzonych badaniach naukowych.

Prokuratorzy Komisji Ścigania współpracowali przy wykonywaniu zadań ustawowych IPN z Samodzielnym Wydziałem Poszukiwań Nieznanych Miejsc Pochówku Ofiar Systemu Komunistycznego kierowanym przez dr. hab. Krzysztofa Szwagrzyka. Działania takie wykonywali prokuratorzy oddziałowych komisji w Warszawie, Gdańsku, Krakowie, Łodzi, Rzeszowie i Wrocławiu, realizując czynności śledcze w ramach prowadzonych postępowań. Z uwagi na pionierskość prac wykonywanych przez zespół dr. hab. Krzysztofa Szwagrzyka konieczne było wypracowanie procedur dotyczących wzajemnej współpracy i koordynacji podejmowanych działań. Wskazać również należy, że z inicjatywy Prezydenta RP sejm uchwalił ustawę z 15 maja 2015 r. o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych, ustawy o grobach i cmentarzach wojennych oraz ustawy o IPN (Dz.U. z 2015 r., poz. 935), zmieniającą podstawy prawne prowadzenia prac poszukiwawczych ofiar systemów totalitarnych. Szczegółowe zasady prowadzenia tych prac przez jednostki organizacyjne IPN uregulowane są obecnie zarządzeniem Prezesa IPN nr 24/15 z 26 maja 2015 r.

Analiza działalności Komisji Ścigania wymaga uwzględnienia, że śledztwa w sprawach o zbrodnie komunistyczne i nazistowskie mają służyć nie tylko pociągnięciu sprawców do odpowiedzial-

ności karnej, ale również wszechstronnemu wyjaśnieniu okoliczności tych zbrodni, dokonaniu ich prawnokarnej oceny, ustaleniu ich sprawców i osób pokrzywdzonych. Obydwa te cele są równoważne, co wynika wprost z art. 45 ust. 1–4 ustawy o IPN. Obowiązek dokonania prawnokarnej oceny zbrodni należących do właściwości Komisji Ścigania ma swoje źródło nie tylko w ustawodawstwie wewnętrznym, lecz także w wiążących Rzeczpospolitą Polską konwencjach międzynarodowych, w tym w szczególności Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, uchwalonej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 9 grudnia 1948 r. (Dz.U. z 1952 r., nr 2, poz. 9, z późn. zm.) i Konwencji o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 26 listopada 1968 r. (Dz.U. z 1970 r., nr 26, poz. 208, z późn. zm.). Zobowiązania międzynarodowe Polski wymagają uwzględnienia także Rezolucji nr 1096 Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy w sprawie środków służących likwidacji spuścizny po totalitarnych systemach komunistycznych, przyjętej 27 czerwca 1996 r.

Ich realizacja następuje nie tylko w wyniku skierowania aktu oskarżenia, ale również przez wydanie postanowienia o umorzeniu śledztwa z uwagi na śmierć sprawcy albo nawet z powodu niewykrycia sprawcy. W tym ostatnim przypadku uprawniony do tego organ Państwa Polskiego stwierdza, że czyny popełnione na szkodę pokrzywdzonych przez ówczesnych funkcjonariuszy państwowych stanowiły przestępstwo, będące niejednokrotnie zbrodnią przeciwko ludzkości lub zbrodnią wojenną. Tego rodzaju orzeczenie, jakkolwiek nie prowadzi do pociągnięcia do odpowiedzialności karnej sprawców zbrodni, czyni zadość wynikającemu z przepisów prawa krajowego i międzynarodowego obowiązkowi prawnokarnego rozliczenia zbrodni popełnionych przez funkcjonariuszy systemów totalitarnych. Jednocześnie, stosownie do preambuły ustawy o IPN, poszerza wiedzę o rozmiarach represji stosowanych przez funkcjonariuszy tych systemów i istotnie przyczynia się do zachowania pamięci o ich ofiarach.

Znaczna odległość czasowa zdarzeń będących przedmiotem śledztw prowadzonych przez prokuratorów Komisji Ścigania powoduje, że nie żyje już zarówno znaczna część pokrzywdzonych, mogących dostarczyć dowodów przeciwko sprawcom, jak i samych sprawców. Z tego właśnie względu przepis art. 45 ust. 4 ustawy o IPN obliguje prokuratora do realizacji celów śledztwa wskazanych w ust. 3 nawet w przypadku ustalenia, że sprawca zmarł.

W czasie 17. spotkania Punktów Kontaktowych Europejskiej Sieci „Eurojust", zajmujących się ściganiem zbrodni ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni wojennych, 30–31 października 2014 r. w Hadze jednogłośnie przyjęto strategię sieci, która dotyczy walki z bezkarnością sprawców tych kategorii zbrodni. Przedmiotowa strategia zawiera rekomendacje dla organów ścigania wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej. Podkreślono, że obciążenia prokuratorów zajmujących się ściganiem tych czynów w żaden sposób nie można porównywać ze ściganiem przestępstw pospolitych. Stwierdzono bowiem, że ściganie zbrodni prawa karnego międzynarodowego wymaga o wiele większego nakładu pracy ze strony prokuratorów, a stany faktyczne i stany prawne tych spraw są nieporównywalnie bardziej skomplikowane niż śledztw w sprawach kryminalnych. Rekomendacja wskazuje także, że Polska należy do czołówki krajów europejskich w zakresie ścigania zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości.

Śledztwa o podobnym ciężarze gatunkowym prowadzone są przez prokuratorów prokuratur apelacyjnych oraz prokuratur okręgowych, co wynika z §9 i §10 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 11 września 2014 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. z 2014 r., poz. 1218, z późn. zm.). Obciążenie prokuratorów Komisji Ścigania może być zatem porównywane jedynie z obciążeniem prokuratorów wskazanych wyżej jednostek organizacyjnych prokuratury powszechnej.

Osobnego wyjaśnienia wymaga duża liczba śledztw długotrwałych prowadzonych przez pion śledczy IPN, co wynika ze skomplikowanego i wielowątkowego charakteru tych postępowań oraz trudności w zgromadzeniu materiału dowodowego. Śledztwa te wymagają dotarcia do dokumentacji archiwalnej, znajdującej się nie tylko w archiwum IPN, ale również w archiwach zewnętrznych,

w tym zagranicznych, czy też ustalenia aktualnego adresu zamieszkania świadków na podstawie danych pochodzących sprzed kilkudziesięciu lat. Wszystko to sprawia, że śledztwa IPN są czasochłonne i pracochłonne.

W związku z tym, że także wymieniony tu aspekt działalności pionu śledczego IPN bywa porównywany z działalnością prokuratury powszechnej, warto zwrócić uwagę, że problem postępowań długotrwałych występuje także w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury. Ze sprawozdania Prokuratora Generalnego wynika bowiem, że w 2014 r. w prokuraturach apelacyjnych zarejestrowano 36, a w prokuraturach okręgowych 41 spraw trwających ponad 5 lat.

Podobnie jak w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury, długotrwałość postępowań przygotowawczych w przeważającej mierze miała charakter obiektywny i wynikała z:

– szerokiego zakresu podmiotowego i przedmiotowego postępowania, jego skomplikowanego i wielowątkowego charakteru, z czym wiązała się obszerność materiału dowodowego,

– pracochłonności realizowanych czynności dowodowych oraz konieczności uzyskiwania obszernej dokumentacji (w przypadku prokuratorów IPN – archiwalnej),

– długotrwałego oczekiwania na opinie biegłych różnych specjalności,

– konieczności zawieszenia postępowania z uwagi na niemożność ustalenia miejsca pobytu podejrzanego oraz istotnego świadka w kraju i za granicą,

– skierowania wniosku o dokonanie czynności w drodze międzynarodowej lub krajowej pomocy prawnej i oczekiwania na jego realizację,

– podejmowanie postępowań wcześniej umorzonych albo zawieszonych (zwłaszcza spraw ujawnionych w procesie skontrum).

Należy także pamiętać, że niezależnie od konieczności prowadzenia bieżących postępowań na prokuratorach oddziałowych komisji ciąży również obowiązek zakończenia 3729 śledztw w sprawach o zbrodnie nazistowskie, ujawnionych w procesie skontrum spraw pozostałych po byłej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Równolegle prowadzona jest analiza spraw o uznanie za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego, w wyniku której ujawniane są kolejne przypadki zbrodni komunistycznych. Liczba spraw już przeanalizowanych i pozostałych do analizy również sięga kilku tysięcy.

W okresie sprawozdawczym nadal trwało niepokojące zjawisko zmniejszenia się obsady kadrowej prokuratorów. Faktem jest, iż pion śledczy IPN będący szczególną jednostką prokuratury, powołaną do ścigania określonej kategorii przestępstw popełnionych w okresie od 17 września 1939 r. do 31 lipca 1990 r., stanowiących pewien zamknięty czasowo katalog zbrodni, jest determinowany upływającym czasem warunkującym możliwość prowadzenia postępowań w zakresie zbrodni komunistycznych. Nie dotyczy to jednak zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości, w tym zbrodni ludobójstwa, które zgodnie z art. 43 Konstytucji RP nie ulegają przedawnieniu. Warto w tym miejscu zauważyć, że w porównaniu z rokiem 2014 liczba śledztw, zarówno prowadzonych, jak i zakończonych przez prokuratorów w roku 2015 nieznacznie się zmniejszyła, natomiast liczba prokuratorów zmalała wyraźnie. Omawiana kwestia zmniejszenia się stanu osobowego oddziałowych komisji może wpłynąć na efektywność prowadzonych śledztw w roku 2016.

6.1. Stan zatrudnienia prokuratorów w Komisji Ścigania

1 stycznia 2015 r. w pionie śledczym IPN pełniło służbę łącznie 85 prokuratorów (w tym 78 w oddziałowych komisjach i 7 w Głównej Komisji, łącznie z dyrektorem Głównej Komisji). Faktycznie w tym dniu obowiązki wykonywało łącznie 82 prokuratorów – 75 pracowało w oddziałowych komisjach, a 7 w Głównej Komisji).

W 2015 r. trzech prokuratorów przeniesiono w stan spoczynku, dwóch prokuratorów przeniesiono na stanowisko prokuratora oddziałowego biura lustracyjnego, jeden prokurator zmarł. Do Oddziałowej Komisji w Rzeszowie przyjęto dwóch prokuratorów.

31 grudnia 2015 r. w Komisji Ścigania pełniło służbę 81 prokuratorów (74 w oddziałowych komisjach i 7 w Głównej Komisji). Faktycznie natomiast obowiązki wykonywało wówczas łącznie 78 prokuratorów, w tym 72 w oddziałowych komisjach i 6 w Głównej Komisji. 31 grudnia 2015 r. 3 prokuratorów przebywało na długotrwałych zwolnieniach lekarskich.

Tabela 1. Stan zatrudnienia w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 r.

Lp.	Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i komisje oddziałowe	Zatrudnienie – stan na 1 I 2015 r.	Zatrudnienie – stan na 31 XII 2015 r.	Liczba prokuratorów faktycznie wykonujących obowiązki – stan na 31 XII 2015 r.
1.	Białystok	8	8	8
2.	Gdańsk	7	7	7
3.	Katowice	6	6	6
4.	Kraków	7	7	7
5.	Lublin	11	9	9
6.	Łódź	5	4	3
7.	Poznań	6	5	5
8.	Rzeszów	4	6	6
9.	Szczecin	7	5	5
10.	Warszawa	11	11	10
11.	Wrocław	6	6	6
12.	Główna Komisja	7	7	6
	Razem	85	81	78

Średnie krajowe obciążenie na jednego prokuratora pionu śledczego w 2015 r. wynosiło 26,36 śledztw (w 2014 r. – 27,86), a średnia liczba zakończonych postępowań – 14,97 (w 2014 r. – 15,89).

Tabela 2. Obciążenie prokuratorów i poziom efektywności ich pracy w poszczególnych oddziałowych komisjach w 2015 r.

Lp.	Oddziałowa komisja	Liczba spraw prowadzonych w 2015 r.	Liczba spraw zakończonych w 2015 r.	Liczba prokuratorów faktycznie pracujących w komisji – stan na 31 XII 2015 r.	Średnie obciążenie sprawami prokuratora	Średnie załatwienie spraw przez prokuratora
1.	Białystok	176	107	8	22,00	13,37
2.	Gdańsk	172	104	7	24,57	14,85
3.	Katowice	196	96	6	32,66	16,00
4.	Kraków	187	100	7	26,71	14,28
5.	Lublin	224	120	9	24,88	13,33
6.	Łódź	110	60	3	36,66	20,00
7.	Poznań	190	112	5	38,00	22,40
8.	Rzeszów	197	123	6	32,83	20,50
9.	Szczecin	122	69	5	24,40	13,80
10.	Warszawa	156	96	10	15,60	9,60
11.	Wrocław	168	91	6	28,00	15,16
	Razem	1898	1078	72	26,36	14,97

6.2. Skontrum i śledztwa w sprawach zbrodni nazistowskich

W 2015 r. prokuratorzy oddziałowych komisji, zgodnie z wydanymi przez dyrektora Głównej Komisji wytycznymi i zaleceniami, kontynuowali czynności związane z podejmowaniem i załatwianiem niezakończonych śledztw byłych Głównej i Okręgowych Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Należy przypomnieć, iż po zakończeniu w 2009 r. prac dotyczących skontrum stwierdzono, że w archiwum IPN przechowywane są akta 5131 śledztw Głównej KBZpNP i Okręgowych KBZpNP w sprawach zbrodni nazistowskich, które nie zostały zakończone końcowymi decyzjami merytorycznymi.

Akta części ze wskazanych 5131 śledztw zostały złożone do archiwum jako postępowania zawieszone. Drugą grupę spraw stanowiły akta śledztw pozostawionych w istocie bez biegu, przed złożeniem bowiem do archiwum zaprzestano wykonywania w nich jakichkolwiek czynności procesowych.

Każde z tych śledztw wymagało zatem podjęcia, kontynuowania i wydania decyzji merytorycznej kończącej postępowanie, dlatego po zakończeniu prac skontrum przekazano oddziałowym komisjom, zgodnie z ich właściwością miejscową, akta główne wskazanych postępowań karnych.

Od stycznia do grudnia 2015 r. prokuratorzy oddziałowych komisji podjęli 207 zawieszonych śledztw byłych Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i 211 spraw tej kategorii zakończyli.

Od 2010 r., gdy po zakończeniu prac skontrum przekazano oddziałowym komisjom wskazane wyżej akta śledztw, celem kontynuowania postępowań i ich merytorycznego zakończenia, do końca grudnia 2015 r. prokuratorzy oddziałowych komisji podjęli łącznie 1596 śledztw, z których zakończyli 1402.

Na dzień 1 stycznia 2016 r. pozostało do podjęcia 3535 śledztw, a do zakończenia 3729 śledztw niezakończonych ówcześnie w KBZpNP.

Postępowania w tej kategorii spraw należą zwykle do szczególnie pracochłonnych. W śledztwach tych nierzadko występuje znaczna, idąca czasami w tysiące osób, liczba pokrzywdzonych, a ich zakres obejmuje wiele zdarzeń, sięgających nierzadko liczby dziesiątek czy setek. Mając na uwadze przedmiot i zakres tych postępowań, czasochłonne jest zarówno poszukiwanie świadków zdarzeń zaistniałych wszak przed kilkudziesięcioma laty, jak też wykonywanie złożonych i obszernych kwerend archiwalnych. Na czas trwania postępowań poskontrowych wpływ ma także znaczny okres oczekiwania na realizację wniosków o międzynarodową pomoc prawną. W toku śledztw w tej kategorii spraw przeprowadzenie dowodów z dokumentów często bowiem następuje w drodze międzynarodowej pomocy prawnej, która jest realizowana przez prokuraturę państwa wezwanego do udzielenia takowej pomocy. Jak wskazuje dotychczasowa praktyka, wnioski o pomoc prawną są realizowane nierzadko przez okres kilku lub nawet kilkunastu miesięcy. Przedmiotem wniosków o międzynarodową pomoc w tych sprawach, poza uzyskaniem dokumentów przechowywanych w archiwach państwowych, sądowych i wojskowych, są także zapytania o miejsca ewentualnego pobytu osób, co do których zachodzi podejrzenie, że mogłyby być one sprawcami czynów będących przedmiotem postępowań, bądź uzyskanie aktów zgonów tych osób.

Nie bez znaczenia dla sprawności i szybkości owych postępowań pozostaje również wysokość środków finansowych, które, w ramach przyznanego oddziałowym komisjom budżetu można było przeznaczyć na przeprowadzenie tłumaczeń na język polski dokumentów uzyskanych za granicą. W aktach zawieszonych śledztw byłych komisji badania zbrodni przeciwko narodowi polskiemu ujawniane są bardzo liczne dokumenty sporządzone w językach obcych, które wbrew unormowaniu przyjętemu w art. 204 §2 kpk, nie zostały wcześniej przetłumaczone na język polski.

Podejmowanie i załatwianie spraw ujawnionych w trakcie prac skontrum, w odniesieniu do poszczególnych oddziałowych komisji, w 2015 r. ilustruje poniższa tabela.

Tabela 3. Informacja o stanie załatwienia w 2015 r. spraw ujawnionych w trakcie prac skontrum

	Oddziałowa komisja	Liczba spraw podjętych	Liczba spraw zakończonych decyzjami merytorycznymi
1.	Białystok	20	18
2.	Gdańsk	34	31
3.	Katowice	22	14
4.	Kraków	10	20
5.	Lublin	28	39
6.	Łódź	9	12
7.	Poznań	18	18
8.	Rzeszów	15	8
9.	Szczecin	4	7
10.	Warszawa	6	6
11.	Wrocław	41	31
	Razem	207	211

6.3. Działalność śledcza Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w liczbach

Prokuratorom oddziałowych komisji z poprzedniego okresu statystycznego pozostało do załatwienia łącznie 898 spraw (561 – dotyczących zbrodni komunistycznych, 313 – zbrodni nazistowskich, 23 – zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości, w tym zbrodni ludobójstwa, a także jedna sprawa dotycząca czynów określonych w art. 54 i art. 55 ustawy o IPN). Wskazane przepisy art. 54 i art. 55 penalizują zachowania skierowane przeciwko dokumentom, które powinny znaleźć się lub też znajdują się w zasobach archiwalnych IPN oraz publiczne, i wbrew faktom, negowanie zbrodni wskazanych art. 1 pkt 1 ustawy o IPN.

W 2015 r. w oddziałowych komisjach zarejestrowano łącznie 1000 nowych postępowań (w tym 600 spraw dotyczących zbrodni komunistycznych, 372 – zbrodni nazistowskich, 19 – zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości, w tym zbrodni ludobójstwa oraz 9 – czynów określonych w art. 54 i 55 ustawy o IPN). Należy zwrócić uwagę, że w okresie statystycznym, podobnie jak w 2014 r., odnotowano dużą liczbę nowych postępowań dotyczących zbrodni komunistycznych (600 spraw). W dalszym ciągu do oddziałowych komisji zgłaszają się bowiem pokrzywdzeni, wnoszący o wyjaśnienie okoliczności popełnionych zbrodni, a część postępowań wszczynana jest z urzędu przez prokuratorów komisji w wyniku ujawniania nowych przestępstw komunistycznych w toku prowadzonych przez nich czynności służbowych.

W okresie sprawozdawczym prokuratorzy pionu śledczego IPN zakończyli 1078 postępowań (661 z nich dotyczyło zbrodni komunistycznych, 387– zbrodni nazistowskich, 25 – zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości, w tym zbrodni ludobójstwa oraz 5 – czynów opisanych w art. 54 i 55 ustawy o IPN) oraz przesłuchali w charakterze podejrzanych 11 osób. Wydaniem postanowienia o umorzeniu śledztwa zakończono 858 postępowań, w tym – 500 na podstawie art. 322 §1 kpk, zaś kolejnych 358 – umorzeniem z innych powodów (art. 17 §1 pkt 1–11 kpk, np. wobec śmierci podejrzanego, wobec braku ustawowych znamion czynu zabronionego).

Po przeprowadzeniu postępowania sprawdzającego prokuratorzy oddziałowych komisji w 136 sprawach wydali postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa, a w 66 – inne decyzje kończące postępowanie (np. decyzję o połączeniu danego postępowania sprawdzającego z innymi prowadzonymi już postępowaniami lub decyzję o przekazaniu postępowania według właściwości).

W 2015 r. postanowienia prokuratorów o umorzeniu śledztwa oraz odmowie wszczęcia śledztwa były zaskarżane w przypadku 45 spraw. Żadne z złożonych zażaleń nie zostało uwzględnione przez prokuratorów w trybie art. 463 §1 kpk i art. 465 §1 kpk. Spośród tych postępowań sądy w 2015 r. rozpoznały 35 zażaleń. W przypadku 32 postanowień decyzja prokuratora została utrzymana w mocy, a w 3 przypadkach zostały one uchylone w wyniku uwzględniania przez sąd złożonych zażaleń.

W okresie statystycznym prokuratorzy skierowali do sądów 14 aktów oskarżenia, którymi objęto łącznie 16 oskarżonych.

Tabela 4. Sprawy zakończone w 2015 r. z uwzględnieniem sposobu zakończenia

Lp.	Oddziałowa komisja	Akty oskarżenia	Umorzone – art. 322 kpk	Umorzone – art. 17§1 pkt.1–11 kpk	Odmowy wszczęcia	W inny sposób	Zawieszono
1.	Białystok	1	81	14	7	4	0
2.	Gdańsk	0	48	25	16	15	0
3.	Katowice	0	24	66	3	3	0
4.	Kraków	0	51	27	18	3	1
5.	Lublin	0	69	22	13	16	0
6.	Łódź	0	40	10	6	4	0
7.	Poznań	2	59	35	8	8	0
8.	Rzeszów	6	41	48	24	4	0
9.	Szczecin	3	25	26	14	1	0
10.	Warszawa	2	17	47	20	7	3
11.	Wrocław	0	45	38	7	1	0
	Razem	14	500	358	136	66	4

1 stycznia 2015 r. we wszystkich oddziałowych komisjach zawieszone były łącznie 52 śledztwa. W okresie sprawozdawczym, z uwagi na długotrwałą przeszkodę uniemożliwiającą kontynuowanie postępowań, w 4 śledztwach wydano postanowienia o ich zawieszeniu, podjęto natomiast 22 śledztwa. 31 grudnia 2015 r. we wszystkich oddziałowych komisjach zawieszone były łącznie 34 śledztwa.

Tabela 5. Informacja o zawieszonych śledztwach w okresie od stycznia do grudnia 2015 r.

Lp.	Oddziałowa komisja	Zawieszone postępowania – stan na 1 I 2015 r.	Liczba postanowień o zawieszeniu śledztwa wydanych w 2015 r.	Liczba postępowań podjętych w 2015 r.	Zawieszone postępowania – stan na 31 XII 2015 r.
1.	Białystok	5	0	3	2
2.	Gdańsk	1	0	0	1
3.	Katowice	4	0	2	2
4.	Kraków	10	1	1	10
5.	Lublin	11	0	8	3
6.	Łódź	6	0	4	2
7.	Poznań	0	0	0	0

Lp.	Oddziałowa komisja	Zawieszone postępowania – stan na 1 I 2015 r.	Liczba postanowień o zawieszeniu śledztwa wydanych w 2015 r.	Liczba postępowań podjętych w 2015 r.	Zawieszone postępowania – stan na 31 XII 2015 r.
8.	Rzeszów	1	0	0	1
9.	Szczecin	0	0	0	0
10.	Warszawa	11	3	3	11
11.	Wrocław	3	0	1	2
	Razem	52	4	22	34

W 2015 r. prokuratorzy pionu śledczego IPN przesłuchali łącznie 4070 świadków, w tym 3070 w ramach własnych śledztw, prowadzonych w poszczególnych oddziałowych komisjach, kolejnych 1000 świadków zaś w ramach pomocy prawnej na rzecz innych oddziałowych komisji.

Na podkreślenie zasługuje fakt, iż prokuratorzy pionu śledczego IPN osobiście wykonują większość czynności i osobiście przesłuchują świadków w prowadzonych śledztwach (jedynie w nielicznych sprawach powierza się wykonywanie czynności innym organom, np. policji).

Poniższa tabela przedstawia liczbę postępowań wymagających wieloletniego zbierania materiału dowodowego, w których uniemożliwiło to szybkie wydanie decyzji merytorycznej kończącej śledztwo, pomimo upływu wielu lat od ich wszczęcia lub podjęcia z zawieszenia danego postępowania.

Tabela 6. Liczba śledztw prowadzonych przez OK z uwzględnieniem okresu trwania postępowań (stan na 31 grudnia 2015 r.)

Lp.	Oddziałowa komisja	Sprawy roczne	Sprawy trwające ponad 3 lata	Sprawy trwające ponad 5 lat
1.	Białystok	8	1	11
2.	Gdańsk	11	3	6
3.	Katowice	37	3	7
4.	Kraków	13	8	5
5.	Lublin	14	1	26
6.	Łódź	7	2	9
7.	Poznań	15	0	6
8.	Rzeszów	5	4	16
9.	Szczecin	17	5	9
10.	Warszawa	14	9	10
11.	Wrocław	13	1	11
	Razem	154	37	116

1 stycznia 2015 r. w oddziałowych komisjach pozostawały do załatwienia łącznie 163 śledztwa, których czas prowadzenia przekroczył 5 i 3 lata.

Od stycznia do grudnia 2015 r. prokuratorzy oddziałowych komisji zakończyli łącznie 79 śledztw tej kategorii spraw (51 śledztw, których czas trwania przekroczył 5 lat, i 28 śledztw, których czas trwania przekroczył 3 lata), co sprawiło, że 1 stycznia 2016 r. w oddziałowych komisjach pozostawały do załatwienia łącznie 153 śledztwa, których czas prowadzenia przekroczył 5 i 3 lata.

W 2015 r. należy zatem odnotować spadek liczby pozostających do załatwienia śledztw długotrwałych w odniesieniu do lat ubiegłych (1 stycznia 2013 r. pozostawało do załatwienia 228 spraw, 1 stycznia 2014 r. – 202 sprawy, 1 stycznia 2015 r. – 163 sprawy).

Tabela 7. Śledztwa, których czas trwania przekroczył 3 i 5 lat, w poszczególnych oddziałowych komisjach w 2015 r.

Lp.	Oddziałowa komisja	Liczba śledztw trwających powyżej 3 i 5 lat, pozostających do załatwienia – stan na 1 stycznia 2015 r.	Liczba śledztw trwających powyżej 3 i 5 lat, załatwionych – stan na 31 grudnia 2015 r.	Liczba śledztw trwających powyżej 3 i 5 lat, pozostających do załatwienia – stan na 1 stycznia 2016 r.
1.	Białystok	17	19	12
2.	Gdańsk	10	2	9
3.	Katowice	16	20	10
4.	Kraków	9	1	13
5.	Lublin	21	12	27
6.	Łódź	13	4	11
7.	Poznań	8	2	6
8.	Rzeszów	18	1	20
9.	Szczecin	14	4	14
10	Warszawa	21	9	19
11.	Wrocław	16	5	12
	Razem	163	79	153

6.4. Realizacja obowiązków pionu śledczego IPN innych niż wynikające z ustawy o IPN

Komisja Ścigania dotychczas nie uzyskała faktycznej możliwości realizacji obowiązku przekazywania danych do Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych, stosownie do przepisu art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 2001 r. o gromadzeniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji kryminalnych (Dz.U. z 2010 r., nr 29, poz. 153, z późn. zm.). Wynika to z faktu, że z uwagi na ograniczony zakres informacji podlegających przekazaniu zakup aplikacji dostępowej i uruchomienie sztywnego łącza z KCIK, w związku z wysokimi kosztami takiego rozwiązania, byłby ekonomicznie nieuzasadniony.

Uwarunkowania te spowodowały, że kierownictwo IPN podjęło decyzję o opracowaniu własnej aplikacji dostępowej przez informatyków IPN. Prac tych nie zakończono z uwagi na problemy kadrowe Biura Informatyki IPN. Obecnie rozważane jest powierzenie opracowania aplikacji dostępowej firmie zewnętrznej, decyzja w tym przedmiocie jeszcze nie zapadła.

Oddziałowe oraz Główna Komisja w bieżącej pracy wykorzystują autorski program informatyczny o nazwie Elektroniczny Wykaz Postępowań „EWP", służący do analizowania, gromadzenia i przetwarzania w celach statystyczno-informacyjnych danych z prowadzonych w oddziałowych komisjach postępowań przygotowawczych. Baza zawiera obecnie dane dotyczące 14 936 postępowań prowadzonych przez prokuratorów pionu śledczego IPN dotyczących kwalifikacji prawnej czynów, podstaw i sposobu zakończenia prowadzonych postępowań oraz informacje o skierowanych aktach oskarżenia i zapadłych orzeczeniach sądowych. Pozwala również, choć w niepełnym stopniu, na identyfikację występujących w sprawach pokrzywdzonych. Wskazać należy, że EWP w chwili obecnej nie jest kompatybilny z systemami wdrażanymi w prokuraturze powszechnej i w przyszłości winien być zastąpiony bardziej funkcjonalnym oprogramowaniem.

Pion śledczy IPN kontynuuje, zgodnie z poleceniem dyrektora Głównej Komisji z 26 marca 2007 r., przegląd wszystkich spraw sądów okręgowych prowadzonych na mocy ustawy z 23 lutego

1991 r. o uznanie za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego (Dz.U. z 2014 r., poz. 1851, z późn. zm.). Czynności te mają na celu ujawnienie informacji dających podstawy do wszczęcia z urzędu śledztw w sprawach zbrodni komunistycznych. W 2015 r. prokuratorzy dokonali przeglądu 2444 postępowań sądowych, w wyniku tych działań wyselekcjonowano materiał uzasadniający podjęcie czynności procesowych w 232 sprawach. W całym okresie prowadzonych prac przeanalizowano akta 20 673 postępowań, co pozwoliło na podjęcie czynności procesowych w 1370 sprawach.

W 2015 r. prokuratorzy pionu śledczego, działając na podstawie ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego (Dz.U. z 2014 r., poz. 1851, z późn. zm.), w czterech przypadkach skierowali do sądu wnioski o uznanie za nieważne wyroków zapadłych w okresie reżimu komunistycznego. Aktywność prokuratorów IPN w tym zakresie została istotnie ograniczona, gdyż ich legitymację procesową do występowania w postępowaniu sądowym w tej kategorii spraw jednoznacznie zakwestionował Sąd Apelacyjny w Szczecinie, postanowieniem z 8 maja 2014 r. w sprawie sygn. akt II AKz 109/14. Orzeczenie to ma wprawdzie charakter jednostkowy i nie wiąże w innych sprawach, jednakże argumentacja przywołana na uzasadnienie stanowiska sądu jest na tyle wszechstronna, że nie sposób przejść nad nią do porządku dziennego. Z tego względu dyrektor Głównej Komisji zwrócił się do prokuratora generalnego o zajęcie stanowiska w przedmiocie legitymacji procesowej prokuratora w omawianych sprawach. Mimo pozytywnego stanowiska prokuratora generalnego, który krytycznie odniósł się do ocen prawnych zaprezentowanych we wskazanym wyżej orzeczeniu, w postanowieniu z 15 kwietnia 2015 r., sygn. akt II AKz 143/14, Sąd Apelacyjny w Szczecinie ponownie zakwestionował legitymację procesową prokuratora Komisji Ścigania do występowania w sprawach prowadzonych na podstawie ustawy z 23 lutego 1991 r. W związku z powyższym uznano, że do czasu jednoznacznego rozstrzygnięcia tej kwestii prokuratorzy Komisji Ścigania nie powinni podejmować działań procesowych w nowych sprawach prowadzonych na podstawie ustawy lutowej.

Prokuratorzy pionu śledczego IPN oprócz wykonywania czynności procesowych biorą czynny udział w spotkaniach ze stowarzyszeniami osób pokrzywdzonych, prowadzą wykłady dla młodzieży szkolnej i studentów oraz biorą udział w sympozjach naukowych.

Na skutek inicjatywy wysuniętej w 2014 r. przez pion śledczy IPN, także i w 2015 r. kontynuowano realizację akcji o nazwie „Masz Prawo". Jej cel to niesienie konkretnej pomocy prawnej osobom represjonowanym przez władze komunistyczne w okresie PRL. Polega ona m.in. na udzielaniu konsultacji prawnych, przygotowaniu wzorów pism procesowych i wyczerpującym informowaniu o uprawnieniach przysługujących tymże osobom. Prokuratorzy wszystkich oddziałowych komisji kraju, podobnie jak to miało miejsce w 2014 r., pełnili cotygodniowe stałe dyżury, podczas których przyjmowali zainteresowanych. Niestety w 2015 r. Naczelna Rada Adwokacka wycofała się z udziału w akcji. Zatem w przypadku, gdy z uwagi na obowiązujące przepisy prawa prokurator nie mógł podjąć czynności procesowych na rzecz danej osoby, jak też w sytuacji, gdy pokrzywdzony z powodu trudnej sytuacji materialnej nie był w stanie pokryć kosztów pełnomocnika z wyboru, niemożliwe stało się już przekazywanie spraw do Naczelnej Rady Adwokackiej, celem wyznaczenia przez nią adwokata bezpłatnie podejmującego działania na rzecz pokrzywdzonego.

Ponadto w dalszym ciągu wśród osób zainteresowanych była bezpłatnie rozprowadzana broszura wydana przez IPN, przy udziale pionu śledczego, zawierająca zbiór praw osób represjonowanych, w której możliwie jasnym i zwięzłym językiem opracowano informacje na temat ich uprawnień z zakresu prawa karnego, cywilnego i szeroko rozumianej pomocy społeczno-socjalnej oraz emerytalnej. Oprócz formy papierowej można się z nią także było zapoznać na stronie internetowej IPN.

W 2015 r. prokuratorzy pionu śledczego IPN przyjęli i udzielili informacji pisemnych lub telefonicznych łącznie 142 osobom (niektóre z nich były przyjmowane kilka razy). W tej liczbie w od-

działowych komisjach załatwiono sprawy 127 osób, a w Głównej Komisji 15 osób. Dodatkowo na skutek informacji uzyskanych w toku tejże akcji zainicjowano 9 postępowań karnych, a w sześciu śledztwach wykorzystano materiały lub informacje uzyskane od osób zgłaszających się w ramach przedmiotowej akcji.

Prokurator Głównej Komisji regularnie uczestniczył w posiedzeniach zespołu zajmującego się analizą oraz oceną wniosków o nadanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności. W związku z tym zapoznawał się z aktami spraw dotyczących poszczególnych osób oraz uzyskiwał konieczne informacje z poszczególnych oddziałowych komisji, które odnosiły się do rozpoznawanych kandydatur.

Prokuratorzy Głównej Komisji w 2015 r. opiniowali 20 projektów wewnętrznych uregulowań prawnych IPN, tj. projektów zarządzeń Prezesa IPN oraz dyrektora generalnego. W przypadku czterech projektów złożono uwagi odnoszące się do przyjętych w nich unormowań.

Prokuratorzy Głównej Komisji, w następstwie wystąpienia ministra sprawiedliwości skierowanego do Prezesa IPN, opiniowali także projekty czterech rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości.

6.5. Nadzór służbowy nad działalnością pionu śledczego IPN

W Komisji Ścigania, zgodnie z art. 49 ustawy o IPN, nie stosuje się terminów dotyczących ukończenia śledztwa, określonych w art. 310 kpk (w świetle tego przepisu śledztwo powinno być ukończone w ciągu 3 miesięcy i tylko w uzasadnionych wypadkach okres śledztwa może być przedłużony na dalszy czas, oznaczony przez prokuratora nadzorującego śledztwo lub prokuratora bezpośrednio przełożonego wobec prokuratora, który prowadzi śledztwo, nie dłuższy jednak niż rok). Prokuratorzy oddziałowych komisji są jednak zobowiązani do składania prokuratorom Wydziału Nadzoru nad Śledztwami GK sprawozdań kwartalnych z działań podejmowanych w ramach prowadzonych postępowań. Wyjątek stanowią śledztwa o przestępstwa z art. 54 i 55 ustawy o IPN, które podlegają przedłużeniu na zasadach ogólnych.

Dodatkowym instrumentem pomagającym w nadzorowaniu działalności oddziałowych komisji są wizytacje przeprowadzane przez prokuratorów Wydziału Nadzoru w poszczególnych oddziałowych komisjach.

W okresie sprawozdawczym dyrektor Głównej Komisji zarządził wizytacje oddziałowych komisji w Lublinie, Łodzi i w Rzeszowie. Zakres wizytacji został określony zgodnie z przepisem §32 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 11 września 2014 r. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. z 2014 r., poz. 1218, z późn. zm.). Wizytacje oddziałowych komisji w Lublinie i w Rzeszowie zakończyły się wynikiem pozytywnym, sprawozdanie z wizytacji Oddziałowej Komisji w Łodzi jest obecnie opracowywane.

Prokuratorzy Głównej Komisji w okresie statystycznym przeprowadzili również 143 bieżące kontrole w oddziałowych komisjach, co było zgodne z Planem najważniejszych działań Wydziału Nadzoru nad Śledztwami Głównej Komisji na rok 2015.

Wyniki każdej z przeprowadzonych wizytacji i bieżących kontroli były przedstawiane w formie pisemnej dyrektorowi Głównej Komisji. Stanowiły one także podstawę do opracowywania zaleceń mających na celu usunięcie dostrzeżonych braków i usprawnienie pracy poszczególnych oddziałowych komisji. Wnioskowano m.in. o dokonanie oceny obciążenia poszczególnych prokuratorów w celu równomiernego podziału obowiązków.

Na podstawie §26 Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, prokuratorzy Głównej Komisji sprawują również nadzór służbowy, którym w okresie sprawozdawczym objęto 17 śledztw prowadzonych przez prokuratorów oddziałowych komisji. Dodatkowo prokuratorzy Głównej Komisji, z wyjątkiem dyrektora Głównej Komisji oraz naczelnika Wydziału Nadzoru nad Śledztwami Głównej Komisji, sprawują specjalny, wła-

ściwy tylko dla pionu śledczego IPN, nadzór nad śledztwami prowadzonymi w oddziałowych komisjach, przyjmując co trzy miesiące, na mocy dyspozycji art. 49 ustawy o IPN, sprawozdanie informujące o biegu i postępach postępowań przygotowawczych, które są przekazywane przez referentów spraw. Zapoznając się z złożonymi sprawozdaniami, prokuratorzy Głównej Komisji przekazują swoje uwagi i zapatrywania w zakresie prowadzonych śledztw. Na koniec 2015 r. śledztw objętych tego rodzaju nadzorem było 679, a w tym 367 spraw „Zk", 307 spraw „Zn" i 5 spraw „Zi".

W 2015 r. oddziałowe komisje skierowały do Głównej Komisji 11 spraw z wnioskami o rozstrzygnięcie sporów o właściwość miejscową (w trybie §58 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 11 września 2014 r. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury).

Cztery wnioski złożyła Oddziałowa Komisja w Warszawie, również cztery wnioski wpłynęły z Oddziałowej Komisji we Wrocławiu, po jednym wniosku zaś złożyły oddziałowe komisje w Rzeszowie, Poznaniu i Katowicach.

Po zapoznaniu się z aktami przedłożonych spraw oraz argumentacją zawartą w uzasadnieniach wniosków o rozstrzygnięcie sporów o właściwość miejscową uwzględniono dziesięć wniosków złożonych przez oddziałowe komisje w Warszawie, Wrocławiu, Katowicach i Rzeszowie. Po rozpoznaniu wniosków wskazanych komisji przekazano nadesłane wraz z nimi sprawy do dalszego prowadzenia innym oddziałowym komisjom.

Nie uwzględniono natomiast wniosku złożonego przez Oddziałową Komisję w Poznaniu, uznając, że komisja ta jest właściwa miejscowo do prowadzenia sprawy, w której wszczęła spór kompetencyjny.

W okresie sprawozdawczym naczelnicy oddziałowych komisji otrzymali 27 wniosków o udostępnienie informacji publicznej, które przekazali właściwemu dyrektorowi oddziału, informując go o swoim stanowisku.

Dyrektor Głównej Komisji otrzymał 8 podobnych wniosków, które przekazał ze stosownym stanowiskiem dyrektorowi generalnemu IPN.

Tabela 8. Liczba wniosków dotyczących udzielenia informacji publicznej otrzymanych w 2015 r.

Lp.	Oddziałowa komisja	Wnioski o udzielenie informacji publicznej
1.	Białystok	3
2.	Gdańsk	3
3.	Katowice	1
4.	Kraków	2
5.	Lublin	0
6.	Łódź	1
7.	Poznań	1
8.	Rzeszów	1
9.	Szczecin	0
10.	Warszawa	15
11.	Wrocław	0
12.	Główna Komisja	8
	Razem	35

Tryb załatwiania w IPN wniosków o udostępnienie informacji publicznej został ustalony na podstawie stanowiska prawnego, wyrażonego w wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 14 września 2011 r., sygn. akt I OSK 1086/11 (LEX nr 1149109). W orzeczeniu NSA tym wyraził pogląd, że zgodnie z art. 4 ustawy z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej do załatwienia wniosku zobowiązane są wskazane w tym przepisie podmioty, co oznacza, że dotyczy to osób bądź organów upoważnionych do reprezentowania ich na zewnątrz. W IPN organem takim jest Prezes, który może upoważnić pracowników kierowanej przez siebie jednostki do załatwiania spraw w jego imieniu, ale upoważnienie to musi spełniać warunki określone w art. 268a kpa, czyli musi być udzielone w formie pisemnej i wskazywać zakres udzielonego upoważnienia. Stosownych upoważnień Prezes IPN udzielił dyrektorowi generalnemu IPN oraz dyrektorom oddziałów IPN, w związku z czym wnioski o udzielenie informacji publicznej, w sprawach należących do właściwości Komisji Ścigania, są przekazywane dyrektorowi Głównej Komisji albo właściwemu naczelnikowi oddziałowej komisji, który przedstawia stanowisko właściwemu dyrektorowi. Decyzję w przedmiocie udostępnienia informacji publicznej podejmuje dyrektor generalny IPN albo właściwy dyrektor oddziału IPN, sprawy te nie są zatem rozstrzygane przez kierowników jednostek organizacyjnych Komisji Ścigania.

Pod koniec 2013 r. nastąpiła zmiana linii orzecznictwa sądów administracyjnych w zakresie udostępniania dokumentów z akt śledztw, w tym również zakończonych, na podstawie ustawy z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2014 r., poz. 782). W uchwale z 9 grudnia 2013 r., sygn. akt I OPS 7/13, stanowiącej odpowiedź na pytanie prawne, Naczelny Sąd Administracyjny w składzie siedmiu sędziów sformułował zasadę ogólną, że żądanie udostępnienia przez prokuratora akt sprawy, jako zbioru materiałów zakończonego postępowania przygotowawczego, nie jest wnioskiem o udostępnienie informacji publicznej, o którym mowa w art. 10 ust. 1 ustawy o dostępie do informacji publicznej (ONSAiWSA 2014/3/37). W uzasadnieniu tego orzeczenia wskazano m.in., że żądanie udostępnienia akt sprawy jako całości, także akt zakończonego postępowania przygotowawczego, nie jest wnioskiem o udostępnienie informacji publicznej, ale żądaniem udostępnienia określonego zbioru materiałów. Tak sformułowany wniosek nie wskazuje na informacje publiczne, których udostępnienia domaga się wnioskodawca. Ponadto zgodnie z art. 1 ust. 2 przepisy ustawy o dostępie do informacji publicznej nie naruszają przepisów innych ustaw określających odmienne zasady i tryb dostępu do informacji będących informacjami publicznymi. Oznacza to, że przepisów tej ustawy nie stosuje się wyłącznie wtedy, gdy są one nie do pogodzenia z przepisami ustaw szczególnych, które w sposób odmienny regulują zasady i tryb dostępu do informacji publicznej. Przepisami takimi są na przykład przepisy art. 306 §1 kpk, art. 321 kpk i art. 156 §5 i 5a kpk, regulujące prawo dostępu do akt postępowania przygotowawczego oraz możność sporządzania odpisów, które przyznane są stronom, obrońcom, pełnomocnikom i przedstawicielom ustawowym. Za zgodą prokuratora akta te mogą być udostępniane również innym osobom. Chociaż przepis nie stanowi tego *expressis verbis*, należy przyjąć, że dotyczy on akt zarówno toczącego się, jak i zakończonego postępowania. Przepisy art. 156 §5 i 5a kpk mają zastosowanie nie tylko do stron postępowania, ale również do wszystkich innych osób ubiegających się o dostęp do dokumentów, które są informacją publiczną i znajdują się w aktach postępowania przygotowawczego. Są to zatem przepisy szczególne, o których mowa w art. 1 ust. 2 ustawy o dostępie do informacji publicznej, co prowadzi do wniosku, iż w sprawie udostępniania dokumentów z akt postępowania przygotowawczego ustawa ta nie ma zastosowania.

Stanowisko prawne wyrażone w tej uchwale Naczelny Sąd Administracyjny zaakceptował w dwóch kolejnych wyrokach, z 11 czerwca 2015 r., sygn. akt I OSK 596/15, i z 28 sierpnia 2015 r., sygn. akt I OSK 1680/14.

W świetle powyższych orzeczeń wnioski o udostępnienie zarówno akt sprawy jako całości, jak i poszczególnych dokumentów z akt, niezależnie od tego, czy dotyczą postępowania w toku, czy też

zakończonego, nie podlegają rozpoznaniu na podstawie przepisów ustawy o dostępie do informacji publicznej, lecz na podstawie art. 156 kpk.

Omówiona wyżej linia orzecznictwa NSA determinowała stanowisko dyrektora Głównej Komisji i naczelników oddziałowych komisji, przedstawiane dyrektorowi generalnemu i właściwym dyrektorom oddziałów IPN.

W 2015 r. do naczelników oddziałowych komisji wpłynęło 8 skarg, które zostały uznane za niezasadne. Do dyrektora generalnego Głównej Komisji wpłynęły 4 skargi, z których wszystkie rozpoznano i uznano za bezzasadne.

Tabela 9. Liczba skarg otrzymanych przez pion śledczy IPN w 2015 r.

Lp.	Oddziałowa komisja	Skierowane skargi	Rozpoznane skargi	Uwzględnione skargi	Nieuwzględnione skargi
1.	Białystok	0	0	0	0
2.	Gdańsk	0	0	0	0
3.	Katowice	1	1	0	1
4.	Kraków	0	0	0	0
5.	Lublin	1	1	0	1
6.	Łódź	2	2	0	2
7.	Poznań	0	0	0	0
8.	Rzeszów	3	3	0	3
9.	Szczecin	0	0	0	0
10.	Warszawa	1	1	0	1
11.	Wrocław	0	0	0	0
12.	GKŚZpNP	4	4	0	4
	Razem	12	12	0	12

6.6. Śledztwa umorzone ze względu na przedawnienie karalności, w związku z uchwałą Sądu Najwyższego z 25 maja 2010 r., sygn. I KZP 5/10 (OSNKW 2010/7 poz. 55)

Uchwała Sądu Najwyższego z 25 maja 2010 r., sygn. akt I KZP 5/10, określająca terminy przedawnienia karalności zbrodni komunistycznych zagrożonych karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, w dalszym ciągu wpływa na decyzje merytoryczne podejmowane przez prokuratorów pionu śledczego, jednakże z każdym kolejnym rokiem wpływ ten jest coraz mniejszy. Od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 r. w oddziałowych komisjach, z uwagi na upływ okresu przedawnienia, zakończono łącznie 45 postępowań (w tym w 23 sprawach przedawnienie stanowiło jedną z podstaw umorzenia w sprawach wieloczynowych). Tendencja spadkowa wynika z tego, że w latach 2010–2011 zakończono postępowania, które w dniu podjęcia uchwały przez Sąd Najwyższy pozostawały w biegu. W 2012 r. zakończono sprawy wpływające na bieżąco do oddziałowych komisji oraz pojedyncze postępowania wszczęte w latach wcześniejszych, w których konieczne było rozstrzygnięcie, czy czyny będące przedmiotem postępowania stanowią zbrodnie przeciwko ludzkości, a w kolejnych latach – jedynie sprawy wpływające na bieżąco do oddziałowych komisji.

Tabela 10. Postępowania zakończone na podstawie art. 17§1 pkt 6 kpk i art.17§1 pkt 5 kpk w 2015 r.

Lp.	Oddziałowa Komisja	Liczba spraw zakończonych na zasadzie art. 17 §1 pkt 6 kpk	Sprawy częściowo umorzone z art. 17 §1 pkt 6 kpk	Liczba spraw zakończonych na zasadzie art. 17 §1 pkt 5 kpk	Sprawy częściowo zakończone na zasadzie art. 17 §1 pkt 5 kpk
1.	Białystok	5	4	2	11
2.	Gdańsk	3	6	7	9
3.	Katowice	1	5	1	41
4.	Kraków	3	0	4	8
5.	Lublin	1	0	1	12
6.	Łódź	0	0	1	3
7.	Poznań	0	2	3	18
8.	Rzeszów	8	5	1	20
9.	Szczecin	0	0	8	9
10.	Warszawa	0	1	4	26
11.	Wrocław	1	0	2	4
	Razem	22	23	34	161

6.7. Udział prokuratorów pionu śledczego IPN w postępowaniach sądowych

W 2015 r. prokuratorzy Komisji Ścigania skierowali do sądów 14 aktów oskarżenia przeciwko 16 oskarżonym, z czego 6 aktów oskarżenia przygotowali prokuratorzy Oddziałowej Komisji w Rzeszowie, 3 akty oskarżenia – prokuratorzy Oddziałowej Komisji w Szczecinie oraz po 2 akty oskarżenia – prokuratorzy OK w Poznaniu i w Warszawie. Jeden akt oskarżenia skierował prokurator Oddziałowej Komisji w Białymstoku. Warto przypomnieć, że w 2014 r. skierowano 11 aktów oskarżenia przeciwko 27 osobom.

Spośród skierowanych aktów oskarżenia sześć spraw dotyczyło przekroczenia uprawnień przysługujących komendantom wojewódzkim Milicji Obywatelskiej w ten sposób, że powołując się na nieistniejący dekret z 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego, w czasie obowiązywania stanu wojennego wydali decyzje o internowaniu łącznie 248 osób.

Pięć aktów oskarżenia dotyczyło fizycznego i psychicznego znęcania się nad pozbawionymi wolności członkami organizacji niepodległościowych lub osobami podejrzanymi o pomaganie członkom takich organizacji przez byłych funkcjonariuszy powiatowych (2 akty oskarżenia) i wojewódzkich urzędów bezpieczeństwa publicznego (2 akty oskarżenia) oraz powiatowych komend MO (1 akt oskarżenia).

Jeden akt oskarżenia skierowano przeciwko Tadeuszowi G., Markowi Januszowi K. – funkcjonariuszom Wydziału III Departamentu IIIA MSW, oraz Wiesławowi Andrzejowi S. – funkcjonariuszowi Wydziału IIIA KW MO w Radomiu. Oskarżonym zarzucono przekroczenie uprawnień służbowych, w związku z opracowaniem i wdrożeniem kombinacji operacyjnej, zmierzającej bezpośrednio do podstępnego podania działaczce NSZZ „Solidarność", Annie Walentynowicz, środka farmakologicznego o nazwie „Furosemidum", za pośrednictwem tajnego współpracownika posługującego się pseudonimem „Karol". Akcja miała na celu co najmniej ograniczenie możliwości poruszania się przez wymienioną i uniemożliwienia jej odbywania spotkań z załogami zakładów pracy. Podjęte działania narażały pokrzywdzoną na bezpośrednie niebezpieczeństwo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu albo utraty życia. Oskarżonym zarzucono nadto popełnienie przestępstwa

wzięcia udziału w związku mającym na celu popełnienie przestępstwa. Wydarzenia te miały miejsce w okresie od 19 do 21 października 1981 r. w Radomiu.

Jeden akt oskarżenia dotyczył nietypowej działalności Ryszarda S., funkcjonariusza Wydziału IV KW MO. Oskarżonemu zarzucono, że 13 marca 1989 r. w Poznaniu dopuścił się zbrodni komunistycznej, polegającej na poświadczeniu nieprawdy w wytworzonym przez siebie dokumencie – raporcie dotyczącym rzekomego wręczenia Bernardowi R. nagrody rzeczowej w postaci opłaty paszportowej – co do okoliczności mającej znaczenie prawne i w celu osiągnięcia korzyści majątkowej w wysokości 10 000 zł. Podobnie 10 listopada 1989 r. w Poznaniu poświadczył on nieprawdę w wytworzonym przez siebie dokumencie – raporcie dotyczącym rzekomego spotkania z tajnym współpracownikiem o ps. Emil – co do okoliczności mającej znaczenie prawne, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej w wysokości 1000 zł. W KW MO Ryszard S. zajmował się operacyjnym rozpracowaniem duchowieństwa katolickiego, zakonnego, działaczy świeckich i duchownych oraz aktywistów świeckich innych wyznań – w tym ewangelików. Bernard R. aktywnie wspierał NSZZ „Solidarność", w związku z czym został objęty obserwacją służb w latach 80., której zaprzestano w 1987 r. z powodu „zaniechania wrogiej działalności". W 1988 r. Bernard R., który nigdy nie był współpracownikiem tajnych służb, został zarejestrowany przez Ryszarda S. jako kontakt operacyjny, a następnie jako TW „Emil". Ryszard S. miał się spotykać z Bernardem R. i otrzymywać od niego informacje. W związku z tym pobrał dwukrotnie określone kwoty pieniędzy 10 000 zł oraz 1000 zł, które następnie zatrzymał dla siebie. Czyny zarzucone Ryszardowi S. zostały zakwalifikowane przez prokuratora jako przestępstwa opisane w art. 271 §3 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o IPN.

Interesująca jest także sprawa Krzysztofa G., który jako funkcjonariusz byłego Departamentu I MSW, nie będąc do tego uprawnionym, usunął i uchylał się od przekazania posiadanej dokumentacji z czynności operacyjnych, prowadzonych przez funkcjonariuszy Departamentu I MSW od 1981 do 1988 r., w postaci 185 stron raportów ze spotkań i rozmów i innych dokumentów, podlegających przekazaniu do zasobu archiwalnego IPN w Warszawie. Czyny zarzucone Krzysztofowi G. zostały zakwalifikowane przez prokuratora jako przestępstwa opisane w art. 54 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o IPN. 28 października 2015 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa wydał postanowienie, na którego mocy zawiesił postępowanie w tej sprawie. Zdaniem sądu stan zdrowia oskarżonego stanowi długotrwałą przeszkodę uniemożliwiającą prowadzenie postępowania, co zgodnie z art. 22 §1 kpk uzasadnia zawieszenie postępowania.

W sprawach, w których skierowano akty oskarżenia w 2015 r., oprócz wspominanego zawieszenia postępowania ze względu na zły stan zdrowia oskarżonego, cztery sprawy znalazły swoje rozstrzygnięcie przed sądem. W jednym przypadku dotyczącym znęcania się nad pokrzywdzonym przez funkcjonariusza Komendy Powiatowej MO postępowanie umorzono. Prokurator wystąpił do sądu z wnioskiem o sporządzenie na piśmie uzasadnienia wyroku w tej sprawie.

Sąd Rejonowy w Sieradzu, wyrokiem z 21 grudnia 2015 r., uznał za winnego popełnienia zarzucanych aktem oskarżenia czynów jednego z komendantów wojewódzkich MO, który pozbawił wolności 27 osób w ramach internowania, i skazał go na karę łączną 2 lat pozbawienia wolności, z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 3 lat próby. Ponadto sąd orzekł karę grzywny w wysokości 900 zł i zobowiązał oskarżonego do przeproszenia pokrzywdzonych na łamach gazety lokalnej „Dziennik Łódzki" w terminie do 2 miesięcy od uprawomocnienia się wyroku, w wydaniu sobotnio-niedzielnym, na pierwszej stronie, czcionką 10-punktową.

Ewenementem było skazanie byłego Komendanta Wojewódzkiego MO w Ciechanowie, ze względu na fakt, że oskarżony przyznał się do winy. 3 grudnia 2015 r. Sąd Rejonowy w Ciechanowie ogłosił wyrok, bez przeprowadzenia rozprawy. Oskarżonemu wymierzono karę łączną w wysokości 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby wynoszący 5 lat. Orzeczono także grzywnę w wysokości 3000 zł oraz w ramach zadośćuczynienia za doznaną krzywdę nakazano zapłatę 2000 zł na rzecz jednego z pokrzywdzonych, a nadto poniesienie opłat i kosztów procesu. Wyrok podano także do publicznej wiadomości poprzez ogłoszenie w gazecie „Czas Ciechanowa".

Prokuratorzy komisji uczestniczą w postępowaniach sądowych w różnych instancjach, zarówno przed sądami karnymi powszechnymi, jak i sądami wojskowymi oraz Sądem Najwyższym. Zakres tych obowiązków obejmuje popieranie skierowanych aktów oskarżenia oraz udział w postępowaniu sądowym wynikającym ze składanych środków odwoławczych przez strony, w tym osoby pokrzywdzone.

W okresie sprawozdawczym zapadło 6 wyroków skazujących, w tym jeden wyrok skazujący w postępowaniu przed sądem drugiej instancji. Sprawa dotyczyła aktu oskarżenia skierowanego przez prokuratora Oddziałowej Komisji w Krakowie 10 czerwca 2014 r. przeciwko Ludwikowi S., któremu zarzucono, że od 3 listopada 1949 r. do 16 lutego 1950 r. w Kielcach, będąc oficerem śledczym Wydziału Śledczego WUBP w Kielcach, znęcał się nad Janem J., żołnierzem AK z oddziału Antoniego Hedy „Szarego". Oskarżony chciał zmusić pokrzywdzonego do przyznania się do dokonania zabójstw działacza lewicowego i żołnierza Armii Ludowej oraz usiłowania zabójstwa drugiego żołnierza tej organizacji. Ludwik S. w trakcie śledztwa bił pokrzywdzonego rękami i kopał po całym ciele, aż do utraty przytomności, zmuszał do rozbierania się do naga i siadania na nodze odwróconego taboretu i wielogodzinnego stania przy ścianie. Ponadto przetrzymywał Jana J. związanego w zalanym wodą karcerze oraz w oświetlonej przez całą dobę celi, pluł na niego i znieważał go słowami powszechnie uznanymi za obelżywe. Wyrokiem z 2 lutego 2015 r. Sąd Rejonowy w Opolu (postanowieniem z 16 lipca 2014 r. przekazano sprawę do rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Opolu) uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanych mu czynów i wymierzył mu karę 2 lat pozbawienia wolności, której wykonanie zawiesił na okres próby wynoszący 4 lata. Ponadto wymierzył oskarżonemu karę grzywny w kwocie 1500 zł. Obrońca oskarżonego złożył apelację od wyroku. Sąd Okręgowy w Opolu 23 czerwca 2015 r. utrzymał w całości wyrok Sądu Rejonowego, uznając apelację obrońcy Ludwika S. za oczywiście bezzasadną.

Jeden wyrok skazujący zapadł w stosunku do Józefa O., w dwóch sprawach, które sąd połączył do wspólnego rozpatrzenia, ponieważ dotyczyły tego samego oskarżonego, choć różnych zdarzeń. Jeden akt oskarżenia w tej sprawie został skierowany 5 lipca 2005 r. przez prokuratora Oddziałowej Komisji w Rzeszowie, drugi – 17 lipca 2006 r. Obydwa akty oskarżenia dotyczyły stosowania niedozwolonych metod śledczych w stosunku do zatrzymanych w PUBP w Sanoku i WUBP w Rzeszowie, gdzie pracował oskarżony. Wyrokiem z 17 grudnia 2015 r. Sąd Rejonowy w Legionowie uznał Józefa O. za winnego zarzucanych mu czynów i skazał go na karę 2 lat pozbawienia wolności, warunkowo zawieszając jej wykonanie na okres próby trwający 4 lata.

Tabela 11. Apelacje w sprawach oddziałowych komisji w 2015 r.

Lp.	Oddziałowa komisja	Apelacja prokuratora	Apelacja stron	Orzeczenie sądu II instancji uwzględniające apelacje prokuratora	Orzeczenie sądu II instancji w 2015 r. niewzględniające apelacji stron
1.	Białystok	0	0	0	0
2.	Gdańsk	0	0	0	0
3.	Katowice	0	0	0	0
4.	Kraków	0	1	0	0
5.	Lublin	0	0	0	0
6.	Łódź	1	0	0	0
7.	Poznań	0	0	0	0
8.	Rzeszów	0	1	0	0
9.	Szczecin	1	0	1	1
10.	Warszawa	0	1	0	0
11.	Wrocław	0	0	0	0
	Razem	2	3	1	1

Omawiając kwestie dotyczące postępowania sądowego, warto wspomnieć o rzeczywistej roli prokuratora w tym postępowaniu, zdarza się bowiem, że w stosunku do prokuratorów IPN padają zarzuty, że ponoszą oni winę za długotrwałość postępowania sądowego i niewydanie wyroku skazującego przez sąd. Tymczasem zgodnie z art. 366 kpk przebiegiem postępowania sądowego kieruje przewodniczący składu orzekającego i to do jego obowiązków należy dążenie do zakończenia postępowania w rozsądnym terminie (o ile to możliwe, na pierwszej rozprawie głównej). W postępowaniu sądowym prokurator jest stroną i nie ma żadnych uprawnień decyzyjnych, zatem jego wpływ na szybkość postępowania jest ograniczony. Podobnie jak inne strony postępowania (oskarżony i jego obrońca, pokrzywdzony i jego pełnomocnik), prokurator może jedynie składać wnioski, a decyzja o ich uwzględnieniu bądź oddaleniu należy do wyłącznej kompetencji sądu. Również do wyłącznej kompetencji sądu należy wydanie wyroku orzekającego o winie bądź niewinności oskarżonego.

Często przyczyną braku możliwości zakończenia postępowania sądowego wyrokiem jest zły stan zdrowia oskarżonych, wynikający z zaawansowanego wieku, wykluczający możliwość ich udziału w czynnościach procesowych.

Sądy umorzyły w 2015 r. 7 postępowań karnych z powodu śmierci oskarżonego (na podstawie art. 17 §1 pkt 5 kpk).

W trzech przypadkach sąd pierwszej instancji umorzył postępowanie karne z powodu przedawnienia karalności. W jednym przypadku wyrok Sądu Rejonowego wydano w odniesieniu do 17 byłych funkcjonariuszy Wydziału III Służby Bezpieczeństwa Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Krakowie, którzy 3 maja 1986 r. Krakowie wzięli udział w operacji bezprawnego pozbawienia wolności 34 osób w okresie od 3 maja do 5 maja 1986 r. Działania podjęte przez oskarżonych miały na celu uniemożliwienie zatrzymanym działaczom opozycji wzięcia udziału we mszy św. na Wawelu oraz w manifestacji planowanej przez opozycję w związku z rocznicą uchwalenia konstytucji.

Uniewinniono trzech oskarżonych. W jednej sprawie prokurator złożył apelację od wyroku, wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. W jednym przypadku – wyroku, który zapadł 20 listopada 2015 r., prokurator czeka na uzyskanie uzasadnienia wyroku z Wojskowego Sądu Okręgowego w Warszawie. Jeden wyrok, zapadły przed sądem II instancji, jest prawomocny.

Dyrektor Głównej Komisji nie wnosił w 2015 r. do Sądu Najwyższego żadnych kasacji. Prokurator Głównej Komisji brał natomiast udział w rozprawie przed Sądem Najwyższym rozpoznającym kasację obrońcy skazanego Jarosława W. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z 21 maja 2014 r. (sygn. IV Ka 72/14).

Jarosław W., były komendant wojewódzki MO w Szczecinie, został uznany za winnego bezprawnego pozbawienia wolności 59 osób, wobec których, od 12 do 16 grudnia 1981 r. w Szczecinie, wydał decyzje o internowaniach i za te czyny wymierzono mu karę łączną 2 lat pozbawienia wolności.

Rozpoznając kasację w tej, sprawie Sąd Najwyższy powziął poważne wątpliwości co do wykładni prawa, sprowadzające się do pytania, czy pozbawienie wolności trwające nie dłużej niż 7 dni może być uznane za zbrodnię przeciwko ludzkości, nawet jeżeli nie realizuje znamion czynu zabronionego określonego w art. 118 a §2 pkt 2 kk. Z tego też względu odroczył rozpoznanie sprawy i przedstawił owo zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia składowi 7 sędziów tego sądu. Przewodniczący Wydziału Zagadnień Prawnych Sądu Najwyższego wystąpił do dyrektora generalnego Głównej Komisji o złożenie pisemnego wniosku w przedmiocie rozstrzygnięcia tegoż zagadnienia prawnego. Dyrektor Głównej Komisji skierował do Sądu Najwyższego wniosek o podjęcie uchwały artykułującej stanowisko, że umyślne pozbawienie wolności innej osoby może być uznane za zbrodnię przeciwko ludzkości, której karalność nie ulega przedawnieniu, nawet jeżeli nie realizuje znamion czynu zabronionego, określonego w art. 118a §2 pkt 2 kk.

14 października 2015 r. Sąd Najwyższy w składzie 7 sędziów podjął uchwałę, że „umyślne pozbawienie wolności innej osoby – po spełnieniu szczególnych warunków – może być uznane za zbrodnię przeciwko ludzkości, której karalność nie ulega przedawnieniu, nawet jeżeli nie realizuje znamion czynu zabronionego określonego w art. 118a §2 pkt 2 kk". (sygn. I KZP 7/15). Termin rozprawy kasacyjnej w sprawie skazanego Jarosława W. Sąd Najwyższy wyznaczył na 2 lutego 2016 r.

Prokurator Głównej Komisji trzykrotnie występował także w postępowaniu apelacyjnym przed Sądem Apelacyjnym w Warszawie, w sprawie sygn. akt II AKa 82/13, przeciwko Czesławowi Kiszczakowi i innym (postępowanie przeciwko autorom wprowadzenia stanu wojennego 13 grudnia 1981 r.). Z ukazujących się w minionym roku doniesień medialnych wynikało, że stan zdrowia Czesława Kiszczaka jest dobry i może faktycznie odbiegać od tego, który został ustalony w czasie dotychczasowych badań wykonanych przez biegłych lekarzy, a tym samym generał może uczestniczyć w sądowym postępowaniu odwoławczym, które właśnie z uwagi na zły stan zdrowia oskarżonego zostało zawieszone przez Sąd Apelacyjny w Warszawie. Prokurator Głównej Komisji, bieżąco monitorując przedmiotową sprawę, złożył wniosek o ponowne przebadanie Czesława Kiszczaka przez innych niż do tej pory biegłych lekarzy, z ośrodka medycznego spoza Warszawy. Sąd Apelacyjny uwzględnił wniosek prokuratora Głównej Komisji i zlecił wykonanie tychże badań przez lekarzy z Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego. Pomimo stosownego polecenia sądu Czesław Kiszczak nie stawił się na badania. Dlatego też prokurator Głównej Komisji złożył wniosek o jego zatrzymanie przez policję i przymusowe doprowadzenie w celu przeprowadzenia tychże badań. Sąd Apelacyjny w Warszawie przychylił się do wniosku prokuratora IPN. W związku z tym Czesław Kiszczak został zatrzymany przez policję i przymusowo doprowadzony do Gdańska, gdzie badania zostały przeprowadzone. Wobec ustalenia przez biegłych, że stan zdrowia oskarżonego pozwala na udział w postępowaniu odwoławczym, Sąd podjął zawieszone postępowanie. Na rozprawie 17 czerwca 2015 r. Sąd oddalił jako bezzasadną apelację obrońcy oskarżonego i zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie utrzymał w mocy. Tym samym doszło do prawomocnego skazania jednego z autorów nielegalnego wprowadzenia stanu wojennego w Polsce.

W 2015 r. nie wniesiono żadnej skargi na przewlekłość postępowań prowadzonych przez prokuratorów Komisji Ścigania, na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U. nr 179, poz. 1843, z późn. zm.). Odnotować jednak należy, że skarga wniesiona przez stronę w grudniu 2014 r., dotycząca przewlekłości postępowania przygotowawczego prowadzonego przez Oddziałową Komisję w Lublinie, postanowieniem Sądu Okręgowego w Siedlcach z 14 stycznia 2015 r. została pozostawiona bez rozpoznania.

Prokuratorzy pionu ścigania IPN wzięli udział w 133 rozprawach przed sądami I i II instancji i w rozprawach kasacyjnych oraz w 50 posiedzeniach, stając przed sądem łącznie 183 razy.

6.8. Szkolenia prokuratorów i pracowników komisji

W 2015 r. zorganizowano dwa ogólnopolskie szkolenia dla prokuratorów i pracowników Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

13–15 maja 2015 r. odbyło się ogólnopolskie szkolenie prokuratorów, pracowników sekretariatów i historyków Głównej i Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, w którym wzięło udział 50 prokuratorów, 31 pracowników sekretariatów oraz 11 historyków zatrudnionych w oddziałowych komisjach na samodzielnych stanowiskach ds. ekspertyz i opracowań.

Tematy zajęć szkoleniowych dla prokuratorów dotyczyły głównie kwestii związanych z założeniami nowelizacji Kodeksu postępowania karnego, a w szczególności funkcji i nowej roli prokura-

tora w stadium postępowania przygotowawczego i jurysdykcyjnego. Poruszono także zagadnienia związane z funkcjonowaniem Samodzielnego Wydziału Poszukiwań IPN.

Szkolenie pracowników sekretariatów dotyczyło zaś czynności sekretariatu prokuratury wynikających z nowelizacji przepisów kodeksu postępowania karnego, a przedmiotem zajęć szkoleniowych historyków zatrudnionych w oddziałowych komisjach na samodzielnych stanowiskach ds. ekspertyz i opracowań były kwestie związane z kwerendami prowadzonymi w archiwach niemieckich, których celem jest ujawnianie dokumentów mogących stanowić dowód w śledztwach w sprawach o zbrodnie nazistowskie.

Wykłady odnoszące się do wskazanej wyżej problematyki zostały wygłoszone przez prokuratora Prokuratury Generalnej, kierownika Sekretariatu Prokuratury Generalnej, naczelnika Samodzielnego Wydziału Poszukiwań IPN oraz historyków IPN zajmujących się kwerendami w archiwach niemieckich.

Drugie szkolenie odbyło się 25–27 listopada 2015 r. i było skierowane do prokuratorów Głównej Komisji oraz naczelników i pracowników wykonujących obowiązki kierowników sekretariatów oddziałowych komisji oraz prokuratorów i pracowników sekretariatów wykonujących obowiązki w delegaturach IPN. W szkoleniu wzięło udział 24 prokuratorów i 28 pracowników sekretariatów.

Tematy zajęć szkoleniowych dotyczyły problematyki genetycznej identyfikacji ofiar totalitaryzmu, funkcjonowania w IPN archiwum cyfrowego, klasyfikacji do właściwych kategorii archiwalnych dokumentacji powstałej w wyniku działalności oddziałowych komisji i jej przygotowania do archiwizacji oraz pracy w systemie informatycznym *e-kancelaria*.

Wykłady odnoszące się do wskazanych wyżej kwestii zostały wygłoszone przez rektora Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego, zastępcę dyrektora Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów oraz pracowników BUAD i Biura Informatyki IPN.

Szkolenie było również okazją do odbycia narady roboczej dyrektora Głównej Komisji z naczelnikami oddziałowych komisji.

6.9. Śledztwa prowadzone w okresie sprawozdawczym budzące szerokie zainteresowanie społeczne

Oddziałowa Komisja w Białymstoku

Śledztwo o sygnaturze S 51/13/Zk w sprawie dokonanych przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego od 1939 do 1956 r. na terenie Aresztu Śledczego w Białymstoku zabójstw członków polskich organizacji niepodległościowych i innych osób. Prowadzone śledztwo pozostaje w związku z ogólnopolskim projektem „Poszukiwania nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego 1944–1956" prowadzonym przez IPN wspólnie z ROPWiM oraz Ministerstwem Sprawiedliwości. We wrześniu 2012 r. Instytut we współpracy z Pomorskim Uniwersytetem Medycznym w Szczecinie utworzył Polską Bazę Genetyczną Ofiar Totalitaryzmów (PBGOT), której celem jest gromadzenie materiału porównawczego DNA ofiar i ich krewnych oraz identyfikacja genetyczna ekshumowanych ofiar. Powyższe inicjatywy doprowadziły do podjęcia prac poszukiwawczych na terenie dawnego ogrodu więziennego, obecnie Aresztu Śledczego w Białymstoku. Rozpoczęły się one w lipcu 2013 r. i zakończyły odnalezieniem szczątków 3 ofiar. W ramach tego śledztwa kontynuowano prace ekshumacyjne. Dotychczas odbyło się 5 etapów ekshumacji na terenie dawnego ogrodu więziennego (październik 2013, maj 2014, wrzesień 2014, czerwiec 2015, wrzesień 2015 r. – w sumie 14 tygodni prac). W ich trakcie przebadano obszar 4782 m^2, zlokalizowano 66 nienaruszonych grobów ze szczątkami ludzkimi (przemieszczone szczątki ludzkie odnaleziono także w dodatkowych 7 miejscach, co było wynikiem m.in. prowadzonych wcześniej na tym terenie prac budowlanych), z których ekshumowano szczątki 386 ofiar (36 proc. spośród ekshumowanych stanowią dzieci, 16 proc. kobiety). W wykopach

grobowych oraz bezpośrednio przy ofiarach znaleziono dużą liczbę przedmiotów, w tym łuski i naboje amunicji, monety, fragmenty ubioru i rzeczy osobiste, które podlegają dalszej analizie. Na podstawie wstępnej analizy wyników prac i materiałów historycznych można stwierdzić z całą pewnością, że wśród ofiar znalazły się zarówno osoby zmarłe i zamordowane w okresie okupacji niemieckiej (1941–1944), jak i w okresie powojennym (1944–1956). Około 10 proc. ofiar nosi ślady obrażeń w wyniku postrzałów. Wśród innych ustalonych przyczyn zgonu należy wymienić śmierć z powodu ran odniesionych podczas brutalnego bicia w czasie przesłuchań, niedożywienia oraz złych warunków sanitarnych powodujących epidemie i choroby. Równolegle do prac poszukiwawczych i ekshumacyjnych trwają czynności zmierzające do uzyskania jak największej ilości materiału porównawczego DNA od rodzin poszukujących miejsca pochówku swoich bliskich, ofiar zbrodni systemów totalitarnych na Białostocczyźnie. Do chwili obecnej zgromadzono blisko 351 próbek, co stanowi największy zbiór przechowywany w PBGOT (łącznie 509 próbek – 351 próbek do śledztwa S 51/13/Zk, 158 próbek do śledztwa S 69/01/Zk Obława Augustowska). Do analizy pobrano też próbki materiału kostnego ze szczątków ofiar. Trwają intensywne prace nad izolowaniem DNA z kości oraz porównywanie go z materiałem uzyskanym od rodzin. Uzyskano już pierwsze pozytywne efekty, zidentyfikowano metodami genetycznymi Piotra Wądołowskiego i Wacława Sadokierskiego, którzy zostali zastrzeleni przez funkcjonariuszy III Rzeszy Niemieckiej latem 1943 r. w ogrodach białostockiego więzienia.

Śledztwo o sygnaturze S 69/01/Zk w sprawie zbrodni komunistycznych będących nadto zbrodniami przeciwko ludzkości w postaci zabójstwa w lipcu 1945 r. w nieustalonym miejscu około 600 osób zatrzymanych na terenie Suwalszczyzny podczas Obławy Augustowskiej dokonanej przez wojska NKWD, przy współudziale funkcjonariuszy UB, MO oraz żołnierzy Ludowego Wojska Polskiego. W chwili obecnej ustalona przez prokuratorów lista poznanych z imienia i nazwiska ofiar liczy 549 osób i jest przez cały czas trwania śledztwa weryfikowana i aktualizowana. Wielokrotnie, bez pozytywnego skutku, zwracano się z wnioskami o pomoc prawną, przez dokonanie kwerend we wskazanych archiwach, skierowanymi do strony rosyjskiej i białoruskiej. W toku śledztwa przesłuchano ponad 700 świadków. We współpracy z naukowcami z PBGOT pobrano i zabezpieczono genetyczny materiał porównawczy od 158 członków rodzin ofiar Obławy Augustowskiej. Prokuratorzy sprawdzają wszystkie wersje śledcze, dotyczące miejsca zabójstw i pochówku ofiar Obławy Augustowskiej. Przełomowy w tym zakresie był rok 2012, w którym Prezes IPN uzyskał od rosyjskiego stowarzyszenia „Memoriał" szyfrogram gen. Wiktora Abakumowa, w którym jest mowa o planie zamordowania osób zatrzymanych w Obławie. W lipcu 2014 r. rosyjski historyk Nikita Pietrow z Memoriału przekazał informację o możliwości ewentualnego rozstrzelania ofiar Obławy w rejonie miejscowości Kalety, położonej po stronie białoruskiej. Informacja ta jest weryfikowana. W śledztwie uzyskano opinię biegłych z Instytutu Geodezji i Kartografii, którzy na podstawie zdjęć lotniczych uzyskanych z CAW i zdjęć satelitarnych wskazali miejsca naruszenia pierwotnego terenu w Nadleśnictwie „Pomorze" w Gibach oraz w rejonie Kalet znajdujących się po stronie białoruskiej. Z uzyskanej opinii wynika, iż właśnie m.in. na terenie Giedzi w rejonie Kalet ujawniono miejsca, które mogłyby być takimi jamami grobowymi. W opinii biegłego z Instytutu Geodezji i Kartografii w Warszawie, w okolicy Kalet istnieje kilkadziesiąt miejsc, które ze względu na potencjalne naruszenie gleby mogłyby być miejscami pochówków. W miejscach tych – po stronie polskiej – systematycznie przeprowadzane są czynności sprawdzające, m.in. 5 i 6 listopada 2015 r. w Gibach (Nadleśnictwo „Pomorze") sprawdzono pięć takich lokalizacji. W miejscu w oznaczonym jako dział 1001 tego nadleśnictwa ujawniono ludzkie szczątki kostne dwóch mężczyzn w wieku około 35–40 lat. Na czaszce mężczyzny, który miał nogi związane kablem, zidentyfikowano ślad postrzału z broni palnej. Ze szczątków pobrano materiał do badań porównawczych DNA. Wiosną 2016 r. planowane jest kontynuowanie sondaży archeologicznych w Gibach w celu zweryfikowania wszystkich dostępnych informacji o potencjalnych miejscach pochówków ofiar Obławy po polskiej stronie Puszczy Augustowskiej.

Śledztwo o sygnaturze S 44/05/Zk zakończono 31 lipca 2014 r. sporządzeniem aktu oskarżenia przeciwko Sylwestrowi R., byłemu komendantowi wojewódzkiemu MO w Białymstoku. Oskarżonemu zarzucono dokonanie 55 zbrodni komunistycznych, stanowiących jednocześnie zbrodnie przeciwko ludzkości, polegających na tym, że w okresie od 13 do 16 grudnia 1981 r. w Białymstoku, jako funkcjonariusz państwa komunistycznego – komendant wojewódzki Milicji Obywatelskiej w Białymstoku, przekroczył swoje uprawnienia, w ten sposób, że bezprawnie pozbawił wolności 55 osób, na mocy decyzji o internowaniach, wydanych na podstawie art. 42 nieobowiązującego dekretu o ochronie bezpieczeństwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego, co było poważnym prześladowaniem z powodu przynależności pokrzywdzonych do NSZZ „Solidarność" oraz „Solidarność" Rolników Indywidualnych. W 2015 r. Sąd Rejonowy w Białymstoku przeprowadził postępowanie i 22 grudnia 2015 r. wydał wyrok, na którego mocy uznał oskarżonego za winnego popełnienia przestępstw zarzuconych przez prokuratora Oddziałowej Komisji w Białymstoku. Za czyny jednostkowe, polegające na bezprawnym pozbawieniu wolności na okres do 7 dni, wymierzył kary w wymiarze roku i trzech miesięcy pozbawienia wolności, a za każdy z jednostkowych czynów bezprawnego pozbawienia wolności na okres powyżej 7 dni – kary roku i sześciu miesięcy pozbawienia wolności. Sąd zgodnie z wnioskiem prokuratora orzekł karę łączną 2 lat pozbawienia wolności, nie stosując dobrodziejstwa warunkowego zawieszenia jej wykonania.

Oddziałowa Komisja w Lublinie

Śledztwo o sygnaturze S 1/00/Zi w sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionych w byłym województwie wołyńskim w latach 1939–1945 przez nacjonalistów ukraińskich, a w szczególności dopuszczenia się zabójstw kilkudziesięciu tysięcy mężczyzn, kobiet i dzieci narodowości polskiej, znęcania się fizycznego, psychicznego nad członkami polskiej grupy narodowej, zniszczenia lub kradzieży ich mienia oraz stosowania innych represji i czynów nieludzkich w celu stworzenia warunków życia grożących im biologicznym wyniszczeniem bądź zmuszających do opuszczenia swoich siedzib i ucieczki z terenów byłego województwa wołyńskiego. Należy podkreślić, że w świetle dotychczasowych ustaleń faktycznych i prawnych nie ulega wątpliwości, iż zbrodnie nacjonalistów ukraińskich, których dopuszczono się wobec ludności narodowości polskiej, noszą charakter niepodlegających przedawnieniu zbrodni ludobójstwa. W śledztwie w dalszym ciągu przesłuchiwani są świadkowie tamtych wydarzeń, trwają kwerendy archiwalne realizowane i planowane są kolejne wnioski o przeprowadzenie czynności w drodze międzynarodowej pomocy prawnej, w tym do organów wymiaru sprawiedliwości Ukrainy. Z uwagi na fakt, iż inicjatywa dowodowa w przedmiotowym śledztwie nie została wyczerpana, istnieje prawdopodobieństwo ustalenia sprawstwa niektórych osób, szczególnie usytuowanych niżej w hierarchii wojskowej i politycznej OUN-UPA i skutecznego ich oskarżenia, tym bardziej że zgodnie z zasadami prawa norymberskiego działanie na rozkaz nie zwalnia od odpowiedzialności karnej, może mieć jedynie wpływ na złagodzenie kary. W ostatnim okresie uzyskano materiał dowodowy w ramach międzynarodowej pomocy prawnej z Federacji Rosyjskiej.

Śledztwo o sygnaturze S 82/13/Zn w sprawie zabójstw 23 lipca 1944 r. w Chłaniowie oraz Kolonii Władysławin (pow. Krasnystaw, woj. lubelskie), 44 obywateli polskich, dokonanych przez członków Ukraińskiego Legionu Samoobrony, powołanego przez władze niemieckie jako ukraińskie Selbstschutzlegion. Batalion 31, którego to żołnierze, idąc na rękę władzy państwa niemieckiego, brali udział w dokonaniu zabójstw osób spośród ludności cywilnej, w tym także kobiet i dzieci. Działania te były odwetem mającym charakter odpowiedzialności zbiorowej niewinnych osób za ostrzelanie pojazdu i zabójstwo niemieckiego oficera. Przeprowadzone w sprawie dowody pozwalają na przyjęcie, że jednym ze sprawców zabójstw 44 mieszkańców wsi Chłaniów i Kolonia Władysławin był dowódca kompanii 2. Ukraińskiego Legionu Samoobrony – Michaił K., posługujący się wówczas pseudonimem „Wowk/Wołk", który teraz najprawdopodobniej zamieszkuje w USA. Na obecnym etapie postępowania trwają czynności zmierzające do ustalenia, czy zamieszkały

w USA Michael K. to zbrodniarz wojenny Michaił K., ps. Wowk. Kluczowe dla rozstrzygnięcia tej kwestii będą badania porównawcze pisma ręcznego, zachowały się bowiem oryginalne dokumenty niemieckie w postaci pokwitowań żołdu, który w 1944 r. otrzymywał Michaił K., ps. Wowk, oraz dokumenty imigracyjne z końca lat 40., złożone przez Michaela K. władzom amerykańskim. W związku z tym prokurator prowadzący śledztwo wystąpił w styczniu 2015 r. z wnioskiem o międzynarodową pomoc prawną do Departamentu Sprawiedliwości USA (zob. s. ???).

Oddziałowa Komisja Ścigania w Łodzi

Śledztwo o sygnaturze S 5/14/Zn w sprawie zabójstwa przez funkcjonariuszy niemieckich 14 listopada 1939 r. w Dzigorzewie (pow. sieradz, województwo łódzkie) 20 obywateli polskich. Od 8 do 11 listopada 1939 r. zatrzymano ok. 62 mieszkańców Sieradza. Akcja ta miała charakter prewencyjny. Jej celem było zastraszenie miejscowej ludności i zapobieżenie w przyszłości wystąpieniom przeciwko władzom okupacyjnym Sieradza. Wśród aresztowanych były osoby stanowiące elitę miasta: Ignacy Mąkowski – burmistrz Sieradza, Stanisław Malinger – kierownik Sądu Grodzkiego, Marian Sołhaj – kierownik szkoły, Władysław Sobiech – sędzia grodzki i Stefan Stawarz-Szczyrzycki – dyrektor gimnazjum. 14 listopada 1939 r. spośród aresztowanych wybrano 20 osób, które przewieziono samochodem na cmentarz w Dzigorzewie. Tam przeprowadzono egzekucję. Wszystkie osoby zabito pojedynczymi strzałami w tył głowy. Ciała wrzucono do wykopanego wcześniej dołu i zakopano. W toku śledztwa przesłuchano bliskich krewnych osób zabitych i naocznych świadków zbrodni. Uzyskano od krewnych ofiar dokumenty w postaci fotografii z przebiegu ekshumacji i nekrolog z pogrzebu 25 października 1945 r., mającego miejsce po uprzedniej ekshumacji ofiar. Dotychczasowe ustalenia poczynione w śledztwie wskazują, iż bezpośrednim sprawcą zbrodni był ówczesny komendant Schutzpolizei Kurt Abramowski, który miał osobiście strzelać do każdej z ofiar. Prowadzone obecnie czynności zmierzają do zgromadzenia informacji dotyczących pozostałych sprawców tej zbrodni oraz ustalenie miejsca pobytu, a następnie przesłuchania w charakterze świadków bliskich krewnych ofiar oraz osób mających wiedzę na temat tej egzekucji. Nadto prowadzone czynności zmierzają do jednoznacznego potwierdzenia dotychczas ustalonych nazwisk osób zabitych. Podejmowane są również czynności zmierzające do uzyskania wszelkiej zachowanej dokumentacji dotyczącej zbrodni w Dzigorzewie.

Oddziałowa Komisja w Gdańsku

Śledztwo o sygnaturze sygn. akt S 56/11/Zn w sprawie masowych zabójstw dokonanych w Piaśnicy koło Wejherowa jesienią 1939 r. Ofiarami tej zbrodni byli Polacy z Gdyni, Gdańska, Wejherowa, Pucka i innych okolicznych miejscowości, w tym: duchowni, inteligenci, właściciele ziemscy, urzędnicy, działacze społeczni i polityczni oraz ci wszyscy obywatele polscy, którzy z różnych przyczyn zostali uznani za wrogów III Rzeszy. Oprócz nich mordowano tam też pacjentów niemieckich szpitali i zakładów psychiatrycznych oraz prawdopodobnie obywateli polskich i innych państw zamieszkałych w Niemczech, przywożonych koleją do Wejherowa. Ich dokładna liczba nie jest znana, ale według niektórych źródeł może wynosić nawet 12–14 tys. Sprawcami zbrodni byli członkowie specjalnego oddziału SS z Gdańska i lokalnych struktur Selbstschutzu. Masowych egzekucji dokonywano w tajemnicy w kompleksie leśnym koło Piaśnicy od października do grudnia 1939 r. W ramach postępowania zgromadzono wiele dowodów, na podstawie których zidentyfikowano m.in. część ofiar i wykryto wiele osób biorących udział w zbrodni. Możliwe to było dzięki ujawnieniu dokumentów w archiwach niemieckich, na podstawie których ustalono ich pełne dane personalne oraz dalsze losy po zakończeniu II wojny światowej. Nadal trwają poszukiwania dokumentów wytworzonych przez niemieckie władze okupacyjne, które zostały przejęte przez władze polskie po zakończeniu okupacji, oraz przedmiotów należących do zamordowanych odnalezionych podczas ekshumacji przeprowadzonej w październiku 1946 r., zaginionych w nieznanych okolicznościach. Śledztwem tym interesują się opinia publiczna, lokalne władze i środki

masowego przekazu, w ostatnim czasie szczególnie w związku z powołaniem do życia Muzeum Piaśnicy jako filii Muzeum Stutthof.

Śledztwo o sygnaturze sygn. akt S 85/08/Zk w sprawie przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego, polegającego na stosowaniu represji przez powołanie 304 działaczy opozycji, głównie członków NSZZ „Solidarność", do odbycia ćwiczeń wojskowych w Chełmnie od 4 listopada 1982 do 3 lutego 1983 r. Celem tych przestępczych działań było odizolowanie rezerwistów od ich zakładów pracy i można je uznać za swoistą formę internowania – pozbawienia wolności, a w żadnym przypadku za działanie na rzecz obronności kraju. Dodatkowo pokrzywdzeni w ramach służby w 9. Pomorskim Pułku Pontonowym zostali poddani ciężkim ćwiczeniom w warunkach poligonowych. Osoby te zostały skoszarowane zimą w spartańskich warunkach, w namiotach, co biorąc pod uwagę ich wiek i stan zdrowia części z nich, było dodatkową represją. Proces typowania „powołanych rezerwistów" był prowadzony przez organy wojskowe w ścisłym współdziałaniu z organami MSW. To na podstawie informacji SB wybierane były osoby podejrzewane o działalność opozycyjną – głównie zatrudnione w dużych zakładach pracy usytuowanych na terenie Pomorskiego Okręgu Wojskowego. Proces rekrutacji zainicjowany przez jednostki KW MO był kontynuowany przez właściwe terytorialnie wojskowe komendy uzupełnień, WSW i wojskowe sztaby wojskowe na podstawie odpowiednich procedur ustalonych poprzez rozkazy i zarządzenia MON, Sztabu Generalnego i dowódcy POW. W toku śledztwa przesłuchano ponad 250 świadków – głównie pokrzywdzonych, ale również byłych funkcjonariuszy i żołnierzy zawodowych, w tym spośród kadry wyżej wymienionej jednostki, oraz zabezpieczono bogatą dokumentację archiwalną. Zgromadzone dowody dały podstawy do przedstawienia zarzutów trzem osobom: Władysławowi C., zastępcy Ministra Spraw Wewnętrznych, szefowi Służby Bezpieczeństwa, Józefowi S. dyrektorowi Departamentu V Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Florianowi S. szefowi Sztabu Generalnego Wojska Polskiego – popełnienia zbrodni na szkodę 304 pokrzywdzonych. 20 marca 2012 r. skierowano akt oskarżenia do Wojskowego Sądu Okręgowego w Warszawie. Postanowieniem sygn. akt So 12/12 z 22 listopada 2012 r. sąd zawiesił postępowanie wobec oskarżonego Floriana S. z uwagi na zły stan jego zdrowia i przekazał sprawę w części dotyczącej pozostałych oskarżonych Sądowi Rejonowemu dla Warszawy-Mokotowa. 29 kwietnia 2013 r. Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie postanowieniem sygn. akt So 33/12 umorzył postępowanie przeciwko Florianowi S. z uwagi na fakt, iż oskarżony zmarł. W chwili obecnej sprawa toczy się przed Sądem Rejonowym dla Warszawy-Mokotowa przeciwko Józefowi S. i Władysławowi C. Ustalenia tego śledztwa przyczyniły się do ujawnienia okoliczności nieznanej formy represji stosowanej wobec działaczy opozycji polegającej na pozbawieniu ich wolności pod pretekstem odbywania służby wojskowej. Potwierdzenie bezprawnego charakteru tych działań w konsekwencji doprowadziło do zmiany obowiązujących przepisów i zaliczenia pokrzywdzonych do osób represjonowanych z powodów politycznych przez nadanie im statusu weterana opozycji antykomunistycznej.

Oddziałowa Komisja w Szczecinie

Śledztwo o sygnaturze sygn. akt S 17/15/Zk prowadzone przeciwko Sławomirowi O., byłemu komendantowi wojewódzkiemu Milicji Obywatelskiej w Sieradzu, który został oskarżony o to, że 12 grudnia 1981 r. jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, działając na szkodę interesu prywatnego i publicznego, przekraczając swoje uprawnienia, wydając decyzje o internowaniu, bezprawnie pozbawił wolności 27 osób, które zostały internowane na podstawie nieopublikowanych przepisów, co stanowiło poważną represję o charakterze politycznym w stosunku do osób należących do określonej grupy o innych poglądach społeczno-politycznych, czym dopuścił się popełnienia zbrodni przeciwko ludzkości, będącej jednocześnie zbrodnią komunistyczną. 18 czerwca 2015 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Sieradzu akt oskarżenia przeciwko ww. podejrzanemu. Wyrokiem z 21 grudnia 2015 r. Sąd Rejonowy w sprawie o sygnaturze II K 435/15 uznał oskarżo-

nego Sławomira O. za winnego popełnienia zarzuconych mu aktem oskarżenia 27 zbrodni komunistycznych, będących jednocześnie zbrodniami przeciwko ludzkości, polegających na bezprawnym pozbawieniu wolności osób internowanych 13 grudnia 1981 r. i skazał go na karę łączną 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 3 lat próby. Ponadto sąd orzekł karę grzywny w wysokości 100 stawek dziennych po 90 zł każda, zobowiązał oskarżonego do przeproszenia pokrzywdzonych na łamach gazety lokalnej – „Dziennik Łódzki" – w terminie 2 miesięcy od uprawomocnienia się wyroku w wydaniu sobotnio-niedzielnym na pierwszej stronie, czcionką 10-punktową, jak również obciążył go kosztami oraz zasądził tytułem zwrotu kosztów pełnomocnictwa kwotę 504 zł i zwolnił go od opłat.

Śledztwo o sygnaturze sygn. akt S 20/15/Zk prowadzone przeciwko Czesławowi R., byłemu komendantowi wojewódzkiemu Milicji Obywatelskiej w Skierniewicach, który został oskarżony o to, że 12 grudnia 1981 r., jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, działając na szkodę interesu prywatnego i publicznego, przekraczając swoje uprawnienia, wydając decyzje o internowaniu, bezprawnie pozbawił wolności 36 osób, które zostały internowane na podstawie nieopublikowanych przepisów, co stanowiło poważną represję o charakterze politycznym w stosunku do osób należących do określonej grupy o innych poglądach społeczno-politycznych, czym dopuścił się popełnienia zbrodni przeciwko ludzkości, będącej jednocześnie zbrodnią komunistyczną. 4 listopada 2015 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Skierniewicach akt oskarżenia przeciwko Czesławowi R. Do chwili obecnej sprawa nie została rozpoznana przez sąd.

Oddziałowa Komisja w Poznaniu

Śledztwo o sygnaturze sygn. akt S 23/00/Zk w sprawie przestępczych czynów funkcjonariuszy państwa komunistycznego, sprowadzających się m.in. do pozbawienia życia wielu osób, spowodowania obrażeń ciała i bezprawnego pozbawienia wolności podczas tzw. wydarzeń poznańskich – masakry ludności cywilnej w Poznaniu, mającej miejsce 28–29 czerwca 1956 r. Nawet bardzo ostrożne wnioski wynikłe z zebranego materiału obligują do przyjęcia, że liczbę osób pokrzywdzonych w rozumieniu kodeksu postępowania karnego szacować należy na ponad 1035. Składa się na nią: 50 zabitych osób cywilnych, co najmniej 239 rannych osób cywilnych oraz minimum 746 zatrzymanych i aresztowanych. Liczby te, szczególnie w zakresie osób zatrzymanych i aresztowanych (przyjęte na podstawie analizowanych materiałów archiwalnych) muszą być oczywiście w trakcie śledztwa zweryfikowane. Zauważyć przy tym trzeba, że czyny polegające na przestępczym traktowaniu zatrzymanych, aresztowanych czy też przesłuchiwanych popełniano jeszcze długo po 28 czerwca 1956 r. Do dziś przesłuchano w charakterze świadków ponad 1350 osób. Choćby powyższe wskazuje na skalę przedmiotu niniejszego postępowania, która wydaje się bezprecedensowa. W sprawie tej praktycznie zakończono wątek polegający na ustalaniu i przesłuchiwaniu osób rannych podczas i w związku z atakiem dokonanym przez funkcjonariuszy komunistycznych. W przypadku śmierci pokrzywdzonych przesłuchiwano w tym zakresie osoby im najbliższe (jeśli udało się je ustalić). Zakończono również realizację czynności procesowych związanych z wyjaśnianiem wątku dotyczącego udziału cudzoziemców w masakrze ludności. Sfinalizowano badanie wątku dotyczącego ewentualnych represji skierowanych przeciwko żołnierzom, którzy odmawiali wykonania rozkazów związanych z tłumieniem wystąpień podczas masakry lub wręcz działali po stronie demonstrantów. Z poczynionych ustaleń wynika, że ostatecznie żaden żołnierz nie był karany sądownie za tego typu zachowania. Obecnie głównym nurtem postępowania będzie dalsze wykonywanie czynności procesowych wobec nieprzesłuchanych do tej pory osób zatrzymanych i aresztowanych w związku z zamieszkami ulicznymi (lub ich najbliższych – jeśli osoby pokrzywdzone już nie żyją) i wyjaśnianiem tej części przedmiotu śledztwa. Po zakończeniu tego wątku sporządzone zostaną w tym zakresie stosowne wykazy. Równolegle wykonywane są stosowne czynności mające na celu ustalenie pełnego składu osobowego funkcjonariuszy i pracowników cywilnych WUdsBP i PUdsBP w Poznaniu oraz Delegatury nr 6 WUdsBP w Poznaniu na dzień 28 czerwca

1956 r., co skutkuje też przesłuchaniem osób z powyższego kręgu, które nie występowały w niniejszej sprawie w charakterze świadków.

Śledztwo o sygnaturze sygn. akt S 15/06/Zn w sprawie zbrodni nazistowskich stanowiących zbrodnie przeciwko ludzkości, popełnionych w latach 1943–1945 przez funkcjonariuszy III Rzeszy na więźniach niemieckiego obozu koncentracyjnego Mittelbau-Dora. W wyniku dotychczas przeprowadzonych czynności procesowych ustalono, że na terenie masywu górskiego w pobliżu Nordhausen w Turyngii na rozkaz władz niemieckich wydrążono podziemne korytarze, gdzie założona została w sierpniu 1943 r. fabryka zbrojeniowa, produkująca sprzęt wojenny na potrzeby zakładów lotniczych Junkersa oraz pociski rakietowe V1 i V2. W fabryce Niemcy zatrudniali przede wszystkim jeńców wojennych różnych narodowości, z których około 10 tys. zginęło na skutek panujących na terenie obozu warunków, prowadzących do biologicznego wyniszczenia i śmierci, około 10 000 dalszych zaś – podczas marszów śmierci w czasie ewakuacji KL Dora. W toku śledztwa ustalono, że w dokonywanych przez niemieckie władze obozowe egzekucjach śmierć poniosło wielu obywateli polskich. Prowadzone czynności mają na celu ustalenie danych osobowych byłych więźniów, przesłuchanie ich bądź członków ich rodzin wstępujących w prawa pokrzywdzonych. Oględzinom poddawany jest w szczególności zbiór mikrofilmów obejmujący akta prowadzonego w Niemczech śledztwa w sprawie zbrodni popełnionych w tym obozie. Jednym z wątków śledztwa jest dokonana przez Niemców masakra ponad 1000 ewakuowanych więźniów, do której doszło 13 kwietnia 1945 r. w Gardelegen. Sprawa ta ma charakter wielowątkowy, występuje duża liczba pokrzywdzonych, a obszerny materiał archiwalny wymaga przeprowadzenia licznych i długotrwałych kwerend.

Oddziałowa Komisja w Warszawie

Śledztwo o sygnaturze sygn. akt S 38/04/Zk w sprawie określanej symbolicznym mianem Zbrodni Katyńskiej, tj. w sprawie stanowiących zbrodnię wojenną i zbrodnię przeciwko ludzkości, zabójstw nie mniej niż 21 768 obywateli polskich dokonanych w okresie od 5 marca do bliżej nieustalonego dnia i miesiąca 1940 r. na terytorium ZSRR przez funkcjonariuszy tego państwa, działających w wykonaniu podjętej w Moskwie 5 marca 1940 r. uchwały Biura Politycznego Komitetu Centralnego Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików). Czynności dowodowe w śledztwie koncentrują się na przesłuchiwaniu świadków oraz poszukiwaniu materiałów archiwalnych odnoszących się do Zbrodni Katyńskiej. Do chwili obecnej przeprowadzono przesłuchanie łącznie 3395 świadków. Większość z nich stanowią członkowie rodzin zamordowanych. Czynności przesłuchania świadków realizowane są nie tylko w Polsce, ale również poza jej granicami. W toku śledztwa w sprawie Zbrodni Katyńskiej poszukiwane są w kraju i poza jego granicami dokumenty i inne dowody mogące mieć istotne znaczenie dla przedmiotu postępowania. W tym celu prowadzone są rozliczne kwerendy mające w celu odnalezienia archiwalnych dokumentów, fotografii i dokumentalnych materiałów filmowych dotyczących Zbrodni Katyńskiej. Z uwagi na istotne znaczenie dla niniejszego śledztwa materiału dowodowego zgromadzonego w śledztwie o sygn. 159 Naczelnej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej w sprawie Zbrodni Katyńskiej, Oddziałowa Komisja w Warszawie dwukrotnie występowała (pierwszy wniosek skierowany został 8 marca 2005 r., drugi 30 września 2009 r.) do Prokuratury Generalnej Federacji Rosyjskiej z wnioskiem o udzielenie pomocy prawnej w prowadzonym postępowaniu karnym przez udostępnienie całości akt śledztwa Naczelnej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej o sygn. 159 oraz postanowienia o umorzeniu tegoż śledztwa. Do chwili obecnej do akt śledztwa S 38/04/Zk wpłynęło w kilku transzach łącznie 148 tomów kopii akt śledztwa Naczelnej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej nr 159 w sprawie Zbrodni Katyńskiej. W uzyskanych dotychczas kopiach akt sprawy nr 159 nie stwierdzono dokumentów zawierających personalia 3870 obywateli polskich – więźniów osadzonych w więzieniach na tzw. Zachodniej Białorusi, zamordowanych w ramach Zbrodni Katyńskiej (te brakujące dokumenty określa się potocznie mianem Białoruskiej Listy Katyńskiej). Z uwagi, iż ostatnia partia 11 tomów kserokopii akt sprawy karnej o sygn. 159 przekazana została przez Proku-

raturę Generalną Federacji Rosyjskiej przy piśmie z 7 kwietnia 2011 r. i od tego momentu pomimo zapowiedzi strony rosyjskiej o kontynuowaniu prac nad zniesieniem klauzuli tajności z pozostałych materiałów (według doniesień medialnych akta sprawy 159 liczą łącznie 183 tomy) nie doszło do przekazania kserokopii pozostałych 35 tomów akt oraz postanowienia z 21 września 2004 r. o umorzeniu śledztwa 159, Oddziałowa Komisja w Warszawie skierowała w grudniu 2013 r. kolejny wniosek o udzielenie pomocy prawnej. Zwrócono się w nim o całościową realizację przez prokuraturę Federacji Rosyjskiej wniosku Oddziałowej Komisji w Warszawie, podnosząc, iż nieprzekazanie przez stronę rosyjską kserokopii wnioskowanej dokumentacji procesowej stanowi istotną przeszkodę w zgromadzeniu przez prokuratorów IPN prowadzących śledztwo S 38/04/Zk pełnego materiału dowodowego, a tym samym uniemożliwia wypełnienie przez nich ustawowego obowiązku wszechstronnego wyjaśnienia okoliczności popełnienia Zbrodni Katyńskiej. Z przekazanej za pośrednictwem Departamentu Współpracy Międzynarodowej Prokuratury Generalnej RP odpowiedzi Prokuratury Generalnej FR z 14 kwietnia 2014 r. wynika, że Prokuratura ta zajęła negatywne stanowisko odnośnie do wykonania wniosku komisji o udzielenie pomocy prawnej – wniosek z 2 grudnia 2013 r. został zwrócony bez wykonania „ze względu na jego niezgodność z ustawodawstwem Federacji Rosyjskiej". Ponadto w 2015 r. zakończono proces monitorowania prac poszukiwawczych i ekshumacyjnych we Włodzimierzu Wołyńskim, pozyskując z ROPWiM w Warszawie sprawozdanie z badań archeologiczno-ekshumacyjnych grobów masowych z okresu II wojny światowej prowadzonych w dawnym grodzisku i rezerwacie historyczno-kulturowym miasta Włodzimierz Wołyński w okresie 30 czerwca do 22 września 2014 r. Prace te ujawniły szczątki ok. 1500 ofiar z lat 1939–1940. Tożsamości ofiar i sprawców nie zdołano jednak ustalić, ale znaleziona amunicja oraz sposób mordowania wskazuje na techniki stosowane przez NKWD w okresie likwidacji więzień na terenach Kresów Wschodnich w czerwcu i lipcu 1941 r. Bezpośrednich związków z przedmiotem śledztwa w sprawie Zbrodni Katyńskiej nie ujawniono. Materiały w tym zakresie zostaną, zatem wyłączone ze śledztwa S 38/04/Zk i przekazane Delegaturze IPN w Kielcach do wykorzystania w postępowaniu karnym S 76/04/Zk dotyczącym dokonanych przez funkcjonariuszy NKWD we Włodzimierzu Wołyńskim 22 czerwca 1941 r. zabójstw co najmniej 75 osób. W związku z uzyskaniem jesienią 2015 r. informacji pozwalających na nowe ustalenia w zakresie identyfikacji zabezpieczonych szczątków katyńskich (postęp genetycznych metod identyfikacyjnych oraz posiadanie od października 2015 r. przez Katedrę Medycyny Sądowej Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie wysokospecjalistycznej aparatury medycznej pozwalającej na unikatowe badania) podjęto w październiku 2015 r. decyzję o przekazaniu 15 czaszek ludzkich z ZMS WUM w Warszawie do Katedry MS PUM w Szczecinie i o powołaniu biegłych w celu uzyskania pełnych profili genetycznych zabezpieczonych szczątków katyńskich. Z uwagi na nowatorskie metody istnieje szansa na otrzymanie wyników, które będą wystarczające do dalszych badań porównawczych i podjęcia ostatecznych decyzji odnośnie do identyfikacji szczątków i wydania ich do pochówku osobom najbliższym. Po wpłynięciu do akt śledztwa zdigitalizowanych materiałów otrzymanych w maju 2015 r. przez Prezesa IPN od kierownictwa Wydzielonego Archiwum Państwowego Służby Bezpieczeństwa Ukrainy przeprowadzono z udziałem tłumacza języka rosyjskiego ich oględziny. W wyniku analizy tej dokumentacji ustalono, że tylko jej niewielki fragment zawiera dokumenty mające związek z przedmiotem śledztwa. Za szczególnie doniosłe uznać należy kilka pism składających się na korespondencję KGB z KC KPU i Radą Ministrów USRR z czerwca 1969 r. w sprawie „akcji specjalnej" niszczenia mogił ofiar katyńskich ujawnionych w lesie koło Piatichatek na przedmieściach Charkowa. Ponadto wśród przekazanej dokumentacji ujawniono materiały archiwalne (opisane jako sprawa nr 36) znalezione w archiwach ukraińskich na potrzeby śledztwa prowadzonego przez Naczelną Prokuraturę Wojskową ZSRR w latach 1989–1990 oraz protokoły (kopie) przesłuchanych w 1990 r. przez funkcjonariuszy Wydziału Śledczego SBU świadków. Część tych materiałów znajduje się w kopiach sprawy 159 – w celu ustalenia, czy wszystkie materiały sprawy nr 36 zostały włączone w poczet materiału dowodowego rosyjskiego śledztwa o sygn. 159, plano-

wane jest całościowe porównanie zawartości dokumentów w tych dwóch zbiorach; pozwoli to wyselekcjonować materiały do ewentualnego tłumaczenia. W wyniku oględzin dokumentacji cyfrowej ustalono również, że sprawa opatrzona nr 37 zawiera interesujące materiały operacyjne, ewidencyjne i sprawozdawcze dotyczące tworzonych obozów specjalnych dla jeńców wojennych w Kozielsku, Starobielsku i Ostaszkowie oraz ich funkcjonowania – dokumentacja ta może zawierać nowe informacje na temat ww. obozów; decyzja o jej tłumaczeniu zostanie podjęta po jej porównaniu z tą, która znajduje się w aktach sprawy nr 159. W związku z pozyskaniem jesienią 2015 r. relacji świadka, zawierającej informacje o możliwości ukrycia w jednej z kamienic w Krakowie artefaktów katyńskich wydobytych podczas ekshumacji ciał polskich oficerów w Katyniu w 1943 r., są prowadzone w tym zakresie czynności weryfikacyjne. W ich ramach pozyskano nowe dowody w tej sprawie (nagrania na taśmie magnetofonowej), ustalono nowych świadków oraz nawiązano kontakt z właścicielem i użytkownikiem przedmiotowej nieruchomości. Po przeprowadzeniu kolejnych, zaplanowanych czynności procesowych podjęta zostanie decyzja o ewentualnym przeprowadzeniu przy użyciu georadaru sprawdzenia podwórza i piwnic kamienicy w Krakowie pod kątem ujawnienia skrzyni obitej metalową blachą mającej zawierać artefakty katyńskie.

Śledztwo o sygnaturze sygn. akt S 52/14/Zk w sprawie zbrodni komunistycznych, będących jednocześnie zbrodniami przeciwko ludzkości, polegających na stosowaniu, w przebiegu śledztw prowadzonych w Ministerstwie Bezpieczeństwa Publicznego i Głównym Zarządzie Informacji WP, środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania po upływie 48-godzinnego okresu zatrzymania, przedłużaniu czasu trwania środka izolacyjnego po upływie okresów, na jaki zostały one uprzednio zastosowane, oraz znęcaniu się fizycznym i psychicznym nad pokrzywdzonymi, których intensywność skutkowała ich zgonami, przy czym zachowania te stanowiły represje z powodów politycznych, w tym przynależności do struktur organizacji niepodległościowych. Z ustaleń śledztwa wynika, że od 1948 r. do 1955 r. w obszarze dzisiejszych kwater „Ł" i „ŁII" oraz chodnika je rozdzielającego Cmentarza Wojskowego na Powązkach w Warszawie, ul. Powązkowska 43/45 (miejsce zwane dalej „Łączką") funkcjonariusze byłego Więzienia Karno-Śledczego Warszawa I przy ul. Rakowieckiej 37 w Warszawie dokonywali skrytych pochówków osób, wobec których wykonano wyroki śmierci lub które zmarły w warunkach izolacji na skutek dokonanych wobec nich innych niż zabójstwa przestępstw. W ramach przeprowadzonych prac archeologiczno-poszukiwawczych w latach 2012–2013, określanych obiegowym mianem tzw. pierwszego i drugiego etapu prac na Łączce, a następnie w toku niniejszego śledztwa we wrześniu i październiku 2014 r. oraz marcu 2015 r., w kwaterze „Ł", pod chodnikiem, rozgraniczającym kwatery „Ł" i „ŁII", pod chodnikami okalającymi obie te kwatery oraz poza ich obszarem w stronę muru granicznego, tj. we wszystkich miejscach dawnej Łączki, niezajętych pod groby współczesne, odsłonięto i ekshumowano łączną liczbę 202 szkieletów oraz odrębnie pogrupowanych szczątków ludzkich. W aktualnym stanie na podstawie przeprowadzonych specjalistycznych badań identyfikacyjnych DNA, z wykorzystaniem zebranego materiału biologicznego, porównawczego w PBGOT Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie, zidentyfikowano ponad wszelką wątpliwość w sumie 44 pokrzywdzonych. Proces ten jest kontynuowany. W przebiegu śledztwa ustalono, że na Łączce w latach 1948–1955 pochowano najprawdopodobniej nie mniej niż 276 osób. Na skutek upływu tzw. okresu mineralizacji obszar pochówków więziennych, „nieposiadający widocznych mogił naziemnych", poczynając od 1982 r., przeznaczono do „ponownego chowania zmarłych", w mogiłach rodzinnych, dwuosobowych, z możliwością dochówków do istniejących już grobów, na zasadach ogólnych, do chwili obecnej. „Ponownego chowania zmarłych" dokonano zatem w miejscu, w którym pierwotnie pochowano skrycie ofiary zbrodni komunistycznych i terroru komunistycznego. W późniejszym czasie miejsce spoczynku pokrzywdzonych zmieniło swój charakter w ten sposób, że przemieszczono tam ziemię i gruz, podwyższając poziom tej części cmentarza. Pod współczesnymi nagrobkami w dalszym ciągu zalegają szczątki co najmniej 74 ofiar zbrodni komunistycznych i terroru komuni-

stycznego z okresu 1948–1955. Bez przeprowadzenia ekshumacji zwłok i szczątków osób z grobów współczesnych dalszych prac poszukiwawczo-archeologicznych, połączonych z ekshumacją ofiar, nie da się kontynuować. Prezes IPN wystąpił do wojewody mazowieckiego w Warszawie z wnioskami o przeniesienie zwłok i szczątków ze 195 grobów współczesnych z Łączki w inne miejsce w celu dokończenia prac ekshumacyjnych szczątków ofiar terroru komunistycznego. Zadania te są wykonywane wspólnie z zespołem specjalistów z Samodzielnego Wydziału Poszukiwań IPN, kierowanego przez prof. dr. hab. Krzysztofa Szwagrzyka oraz biegłymi z zakresu medycyny sądowej i antropologii. W ramach śledztwa prokurator koordynuje pracę Polskiej Bazy Genetycznej Ofiar Totalitaryzmów Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie nakierowaną na identyfikację ofiar. W 2016 r. planuje się przeprowadzenie dalszych prac mających na celu ekshumowanie pozostałych około 80 ofiar, pozyskanie dodatkowego materiału porównawczego, także pochodzącego ze szczątków osób najbliższych dla poszukiwanych, tak aby możliwie wielu zidentyfikować.

Oddziałowa Komisja w Rzeszowie

Śledztwo o sygnaturze sygn. akt S 24/06/Zk przeciwko byłemu komendantowi wojewódzkiemu Milicji Obywatelskiej w Krośnie Marianowi O., podejrzanemu o popełnienie od 12 grudnia 1981 do 22 lipca 1982 r. w Krośnie, Jaśle, Ustrzykach Dolnych, Sanoku, Gdańsku, Wejherowie, Krakowie, Kołaczycach, Lesku, Uhercach, Łupkowie, Rzeszowie-Załężu, Nisku, Kielcach i Gołdapi, wspólnie i w porozumieniu z zastępcą ds. Służby Bezpieczeństwa i innymi nieustalonymi co do liczby i tożsamości funkcjonariuszami Milicji Obywatelskiej zbrodni komunistycznych będących jednocześnie zbrodniami przeciwko ludzkości, polegających na prześladowaniu 70 osób z powodów politycznych i stosowanie wobec nich represji z racji podejrzenia ich o przynależność do Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność". Ze zgromadzonego materiału dowodowego wynika również, że Marian O., działając w przedstawiony sposób, usiłował bezprawnie pozbawić wolności 12 grudnia 1981 r. w Krośnie przewodniczącego Delegatury NSZZ „Solidarność" w Sanoku Piotra K. Zamierzonego skutku jednak nie osiągnął, Piotr K. ukrywał się bowiem przed organami ścigania. Śledztwo zakończono 15 stycznia 2015 r. skierowaniem do Sądu Rejonowego w Krośnie aktu oskarżenia przeciwko Marianowi O.

Śledztwo o sygnaturze sygn. akt S 50/15/Zk w sprawie zbrodni komunistycznej, stanowiącej jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości, polegającej na fizycznym i moralnym znęcaniu się nad pozbawionym wolności Władysławem J. od 11 września 1947 r. do 15 lutego 1948 r. w Rzeszowie przez funkcjonariuszy WUBP w Rzeszowie, co stanowiło represję oraz poważne prześladowanie ww. z powodu jego działalności w organizacji „Wolność i Niezawisłość" oraz w sprawie zbrodni komunistycznej, stanowiącej jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości, polegającej na przekroczeniu władzy 21 października 1948 r. w Rzeszowie przez członków składu orzekającego Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie przez bezprawne skazanie wyrokiem o sygn. Sr 248/48 Władysława K., Leopolda Rz., Władysława J. i Michała Z. na karę śmierci, Tadeusza F. na karę dożywotniego więzienia, Jana K. na karę 15 lat więzienia i Stanisława Borka na karę 8 lat więzienia, co stanowiło represję oraz poważne prześladowanie ww. z powodu ich działalności w organizacji „Wolność i Niezawisłość. W toku prowadzonego postępowania 7 września 2015 r. przeprowadzona została ekshumacja zwłok na cmentarzu w Rzeszowie przy ul. Podkarpackiej. W czasie jej trwania wydobyto szczątki 3 osób, które mogą należeć do Władysława K., Leopolda Rz. i Michała Z., wobec których wykonana została orzeczona kara śmierci. W związku z tym wydano postanowienia o powołaniu biegłych z Zakładu Medycyny Sądowej we Wrocławiu celem uzyskania opinii dotyczącej przyczyny i okoliczności zgonu ww. osób oraz biegłych z Zakładu Genetyki Sądowej Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie celem przeprowadzenia badań genetycznych. W sprawie przesłuchano w charakterze świadków ustalonych członków rodzin osób skazanych wyrokiem WSR w Rzeszowie o sygn. Sr 248/48. Dokonano też oględzin wielu akt archiwalnych. Uzyskano z Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego Policji w Warszawie opinie z kom-

pleksowych badań zabezpieczonych dowodów rzeczowych podczas przeprowadzonej ekshumacji zwłok. Powyższe śledztwo jest obecnie kontynuowane celem wykonania dalszych czynności procesowych oraz uzyskania opinii z zakresu genetyki.

Oddziałowa Komisja we Wrocławiu

Śledztwo o sygnaturze sygn. akt S 105/09/Zk w sprawie zbrodni komunistycznej polegającej na fizycznym i psychicznym znęcaniu w okresie od sierpnia 1949 do 25 kwietnia 1950 r. we Wrocławiu nad osobami przesłuchiwanymi w trakcie prowadzonych przeciwko nim śledztw dla uzyskania określonych zeznań, wyjaśnień i oświadczeń przez żołnierzy Zarządu Informacji Śląskiego Okręgu Wojskowego IV we Wrocławiu, co stanowiło jednocześnie formę represji w postaci poważnego prześladowania z powodu rzeczywistej lub domniemanej przynależności pokrzywdzonych do określonej grupy społecznej mającej poglądy odmienne w stosunku do narzuconych przez ówczesną totalitarną władzę komunistyczną oraz zbrodnię przeciwko ludzkości. Łącznie ustalono 39 pokrzywdzonych, co do których zachodziło procesowo udowodnione podejrzenie popełnienia zbrodni komunistycznej znęcania się przez funkcjonariuszy Okręgowego Zarządu Informacji IV we Wrocławiu. W stosunku do 16 osób stosowne materiały ich dotyczące były sukcesywnie wyłączane i wydawane były odrębne decyzje merytoryczne, pozwalał na to bowiem zebrany materiał dowodowy. Odnośnie do dwóch pokrzywdzonych stosowne materiały wyłączono i przekazano według właściwości miejscowej do Oddziałowej Komisji w Poznaniu, a wobec jednej osoby ustalono, że wspomniana komisja prowadziła odrębne śledztwo, a więc w tym zakresie odstąpiono od wykonywania czynności. Postanowieniem z 30 grudnia 2015 r. śledztwo to umorzono w stosunku do pozostałych 20 pokrzywdzonych, w większości wobec niewykrycia sprawców, a w pojedynczych przypadkach wobec braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa, wobec śmierci ustalonych sprawców i wobec prawomocnego zakończenia innych postępowań dotyczących ujawnionych sprawców.

Śledztwo o sygnaturze sygn. akt S. 61/06/ Zk – przeciwko Leszkowi L. podejrzanemu o to, że w grudniu 1981 r. w Wałbrzychu, jako komendant wojewódzki Milicji Obywatelskiej, a tym samym funkcjonariusz państwa komunistycznego, przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że wydał decyzje o internowaniu 74 osób, powołując się na przepisy nieistniejącego aktu prawnego w postaci dekretu z 12 grudnia 1981 r. „o ochronie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego", a w konsekwencji bezprawnie pozbawił wolności pokrzywdzonych, co stanowiło formę represji i poważnego prześladowania z powodu ich przynależności do określonej grupy społeczno-politycznej, które to zachowanie stanowi zbrodnię komunistyczną, będącą jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości. Przesłuchany w charakterze podejrzanego Leszek L. nie przyznał się do popełnienia zarzuconych mu przestępstw i odmówił złożenia wyjaśnień w sprawie. Postanowieniem z 22 grudnia 2015 r. powołano biegłego z zakresu badania pisma ręcznego w celu stwierdzenia, czy podpisy widniejące na kolejnych decyzjach o internowaniu zostały nakreślone przez podejrzanego Leszka L. Śledztwo pozostaje w toku.

Oddziałowa Komisja w Katowicach

Śledztwo o sygnaturze sygn. akt S 34/15/Zk w sprawie zbrodni komunistycznej w postaci represji polegającej na bezprawnym pozbawieniu wolności P. K. na okres przekraczający 14 dni w ramach postępowania byłego Sądu Wojewódzkiego w Bielsku-Białej w sprawie II K 20/82 wskutek wydanego 25 marca 1982 r. wyroku ww. sądu skazującego P. K. na karę 6 lat pozbawienia wolności za popełnienie czynu z art. 46 ust. 1 dekretu o stanie wojennym popełnionego od 13 do 15 grudnia 1981 r. 18 maja 2015 r. skierowano wniosek o uchylenie immunitetu sędziemu w stanie spoczynku, będącemu w stanie wojennym członkiem składu orzekającego sądu, który skazał na 6 lat pozbawienia wolności przewodniczącego Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność", którego działalność została zawieszona dekretem, za nieodstąpienie od udziału w dalszej działalności tego

związku, w szczególności przystąpienie 13 grudnia 1981 r. i w dniach następnych do organizowania akcji protestacyjnej przeciwko trwającemu stanowi wojennemu. Sąd Najwyższy – Sąd Dyscyplinarny uchwałą z 7 lipca 2015 r. odmówił udzielenia zezwolenia na pociągnięcie sędziego w stanie spoczynku do odpowiedzialności karnej za wskazany we wniosku czyn. Prokurator IPN zaskarżył powyższą uchwałę, podnosząc pojawienie się w tej sprawie nowych, nieznanych w dacie wydania uchwały z 20 grudnia 2007 r., dowodów świadczących o wiedzy sądu orzekającego o antydatowaniu dziennika ustaw zawierającego dekret o stanie wojennym. Sąd Najwyższy w składzie 7 sędziów nie uwzględnił zażalenia prokuratora IPN i utrzymał zaskarżoną uchwałę w mocy, uznając, iż że ze względu na obowiązywanie mającej moc zasady prawnej i wpisanej do księgi zasad prawnych uchwały SN z 20 grudnia 2007 r. I KZP 37/07, wobec braku nowych nieznanych w dacie podejmowania ww. uchwały argumentów prawnych, uznać należy, iż sędziowie orzekający w sprawach o przestępstwa z dekretu o stanie wojennym działali zgodnie z obowiązującym wówczas prawem, a zatem w ich zachowaniu, nawet gdy wiedzieli o antydatowaniu Dziennika Ustaw nr 29 z 1981 r., brak jest bezprawności. Sąd Najwyższy ponownie stanął na stanowisku, iż przepis art. 61 dekretu, który nakazywał stosować przepisy dekretu „z mocą od dnia uchwalenia", tj. od dnia 12 grudnia 1981 r. obejmującą czyny popełnione 13 grudnia 1981 r. wyłączał wprost stosowanie zasady *lex retro non agit*. Ze względu na niezamieszczenie w Konstytucji PRL z 1952 r. zakazu tworzenia przepisów karnych z mocą wsteczną (zasady *lex retro non agit*) oraz brak mechanizmu prawnego umożliwiającego uruchamianie kontroli zgodności przepisów rangi ustawowej z konstytucją lub z prawem międzynarodowym, a także ze względu na brak regulacji określającej miejsce umów międzynarodowych w krajowym porządku prawnym, sądy orzekające w sprawach karnych o przestępstwa z dekretu Rady Państwa z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym nie były zwolnione z obowiązku stosowania retroaktywnych przepisów karnych rangi ustawowej. Tego stanu prawnego według sądu nie zmienia powołany wyżej wyrok Trybunału Konstytucyjnego, jak również wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 16 marca 2011 r. w sprawie niezgodności dekretu o stanie wojennym z art. 7 Konstytucji RP w zw. z art. 31 ust. 1 Konstytucji PRL z 22 lipca 1952 r. oraz z art. 15 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 r.

Śledztwa o sygnaturach sygn. akt S 151/10/Zn i S 4/15/Zn w sprawie zbrodni wojennej, będącej zbrodnią przeciwko ludzkości stanowiącą ludobójstwo popełnione przez funkcjonariuszy gestapo, w tym szefów jego katowickiej placówki, polegającej na pozbawieniu życia w ramach działalności Sądu Doraźnego (Standgerichtu) 4 tys. osób w drodze egzekucji przez rozstrzelanie. Na terenach wcielonych do III Rzeszy, w październiku 1939 r. utworzono m.in. rejencję katowicką. W połowie czerwca 1942 r. przywrócono tam (zlikwidowane w 1940 r.) policyjne sądownictwo doraźne, zajmujące się „ciężkimi wykroczeniami" Polaków i Żydów przeciwko Niemcom oraz „innymi czynami karalnymi zagrażającymi niemieckiemu dziełu budowy". Sąd orzekał w trzyosobowym składzie, każdorazowo przewodniczył mu szef katowickiego gestapo (do września 1943 r. Rudolf Mildner, potem do końca wojny Johannes Thummler). Posiedzenia sądu odbywały się przeważnie na terenie niemieckiego obozu KL Auschwitz w bloku 11, gdzie przywożeni byli więźniowie policyjni z więzienia w Mysłowicach. W ciągu jednego, trwającego od czterech do pięciu godzin, posiedzenia sądzono nawet do 200 aresztowanych. Przeważnie zapadały wyroki śmierci, jedynie nieliczni byli skazywani na pobyt w obozie. Skazanych na śmierć początkowo rozstrzeliwano na dziedzińcu bloku 11 przy „czarnej ścianie", a w latach późniejszych na terenie krematorium. Nie zachowały się akta posiedzeń sądu, jednak z ustaleń śledztwa wynika, iż w okresie jego funkcjonowania skazano ok. 4 tys. osób.

Oddziałowa Komisja w Krakowie

Śledztwo o sygnaturze sygn. akt S 35/08/Zk w sprawie zbrodni komunistycznej, stanowiącej jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości, w sprawie pobicia, w nocy z 6 na 7 maja 1977 r. w Krakowie, przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego, Stanisława P. i narażenia go na

bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia, w wyniku czego, w następstwie doznanych obrażeń ciała poniósł on śmierć, przy czym czyn ów stanowił przejaw stosowania wobec pokrzywdzonego represji, w związku z jego zaangażowaniem w działalność opozycyjną wobec polityki ówczesnych władz PRL, za sprawą sympatyzowania i aktywnej współpracy z organizacją KOR, jak również pozostawał w związku z naruszeniem jego prawa do życia, stanowiącego formę naruszenia praw człowieka. W dotychczasowym okresie prowadzonego śledztwa komisja uzyskała zeznania kilkudziesięciu nigdy wcześniej nieprzesłuchanych osób, w szczególności najbliższych pokrzywdzonego (spośród których trzem nadano status pokrzywdzonego) tudzież innych, na stałe zamieszkujących poza granicami kraju (które przesłuchane zostały w ramach międzynarodowej pomocy prawnej). Przeprowadzono także kompleksowe i wnikliwe kwerendy kilku tysięcy stron dokumentów archiwalnych z zasobów archiwum IPN w Warszawie i w Krakowie oraz innych instytucji zewnętrznych. Na podstawie badań ekshumowanych szczątków kośćca Stanisława P. pozyskano dodatkowe opinie kryminalistyczne z zakresu medycyny sądowej, toksykologii oraz biomechaniki, koncentrujące się na wyjaśnieniu – kluczowej dla sprawy – kwestii mechanizmu powstania obrażeń na ciele pokrzywdzonego oraz określenia przyczyn jego śmiertelnego zejścia. Uzyskano także dodatkową opinię daktyloskopijną, bazującą na dowodowych śladach linii papilarnych, zabezpieczonych 7 maja 1977 r. na miejscu ujawnienia zwłok Stanisława P. Przedmiot prowadzonego postępowania, nader skomplikowany i żmudny proces ustalania i odtwarzania przebiegu krytycznych zdarzeń, zaistniałych w nocy z 6 na 7 maja 1977 r. oraz – wynikający z tego tytułu – rozległy, różnorodny i wszechstronny zakres niezbędnych do przeprowadzenia czynności procesowo-dowodowych, determinują długotrwałość jego prowadzenia. Kontynuowane są oględziny wyselekcjonowanych wcześniej materiałów z zasobów archiwalnych IPN. Poza tym dalszym oględzinom poddawane są tzw. materiały „surówkowe", wytworzone w ramach realizacji dokumentu pt. *Trzech kumpli*, przekazane przez Telewizję TVN, na które składają się nieopublikowane wywiady z osobami, posiadającymi wiedzę na temat sprawy Stanisława P. Oczekuje się także na opracowanie opinii biegłych z IES w Krakowie z zakresu alkoholemii.

Śledztwo o sygnaturze sygn. akt S 78/11/Zn w sprawie zbrodni nazistowskiej, będącej zbrodnią przeciwko ludzkości, dotyczące naruszenia w okresie od maja 1940 r. do stycznia 1945 r. w Oświęcimiu i innych miejscowościach prawa międzynarodowego stanowiącego zbrodnię przeciwko ludzkości przez przedstawicieli władzy państwa niemieckiego polegającego na pozbawieniu wolności obywateli polskich przez osadzenie ich w obozie koncentracyjnym KL Auschwitz-Birkenau i poddaniu ich tam nieludzkiemu traktowaniu oraz dokonywaniu ich zabójstw. W ostatnim okresie zweryfikowano i uzupełniono bazy danych o funkcjonariuszach SS pełniących służbę w obozie. Zgromadzono obszerną dokumentację dotyczącą postępowań karnych prowadzonych wobec tych osób. W najbliższym czasie przewidziana jest publikacja tych danych.

Tabela 12. Informacja statystyczna z działalności oddziałowych komisji ścigania zbrodni przeciwko narodowi polskiemu za okres styczeń–grudzień 2015 r.

Jednostka	Pozostało z poprzedniego okresu	w tym			Wpływ	w tym			Załatwiono	w tym			Pozostało	w tym			Zastosowano aresztowanie	Skierowano do sądu		Zawieszono	Odmówiono wszczęcia / Załatwiono w inny sposób	Umorzono na podst. art. 17 § 1 pkt 1-11 kpk	Umorzono na podst. art. 322 kpk
		Zk	Zn	Zi/Zi 54-55		Zk	Zn	Zi/Zi 54-55		Zk	Zn	Zi/Zi 54-55		Zk	Zn	Zi/Zi 54-55		Akt oskarżenia / w tym osób	Wniosek o amnestię				
0		1a	1b	1c	2	2a	2b	2c	3	3a	3b	3c	4	4a	4b	4c	5	6	7	8	9	10	11
Bi	80	49	28	3/-	96	67	26	3/-	107	70	31	6/-	69	46	23	-/-	-	1/1	-	-	7/4	14	81
Gd	70	44	26	-/-	102	48	53	1/-	104	51	52	1/-	68	41	27	-/-	-	-/-	-	-	16/15	25	48
Ka	99	56	43	-/-	97	49	47	1/-	96	50	46	-/-	100	55	44	1/-	-	-/-	-	-	3/3	66	24
Kr	93	59	33	1/-	94	60	31	2/1	100	63	33	3/1	87	56	31	-/-	-	-/-	-	1	18/3	27	51
Lu	106	57	48	1/-	118	69	48	1/-	120	57	63	-/-	104	69	33	2/-	-	-/-	-	-	13/16	22	69
Łd	62	43	19	-/-	48	32	16	-/-	60	41	19	-/-	50	34	16	-/-	-	-/-	-	-	6/4	10	40
Po	100	58	42	-/-	90	55	35	-/-	112	76	36	-/-	78	37	41	-/-	-	2/2	-	-	8/8	35	59
Rz	59	30	23	6/-	138	79	49	10/-	123	72	40	11/-	74	37	32	5/-	-	6/6	-	-	24/4	48	41
Sz	75	43	31	1/-	47	36	11	-/-	69	50	18	1/-	53	29	24	-/-	-	3/3	-	-	14/1	26	25
Wa	84	71	12	-/1	72	50	14	-/8	96	75	17	-/4	60	46	9	-/5	-	2/4	-	3	20/7	47	17
Wr	70	51	8	11/-	98	55	42	1/-	91	56	32	3/-	77	50	18	9/-	-	-/-	-	-	7/1	38	45
Razem	898	561	313	23/1	1000	600	372	19/9	1078	661	387	25/5	820	500	298	17/5	-	14/16	-	**4**	**136/66**	**358**	**500**

Tabela 13. Informacja statystyczna z działalności oddziałowych komisji ścigania zbrodni przeciwko narodowi polskiemu za okres styczeń – grudzień 2015 r.

Jednostka	Liczba przesłuchanych świadków w śledztwach własnych			Liczba przesłuchanych świadków w drodze pomocy prawnej dla innych OK			Liczba przesłuchanych podejrzanych w śledztwach własnych			Liczba przesłuchanych podejrzanych w drodze pomocy prawnej dla innych OK			Zażalenia skierowane do sądu / Zażalenie uwzględnione przez prokuratora w trybie art. 463 §1 i 465 §1 kpk		Zażalenia uwzględnione przez sąd		Prawomocne postanowienia		Osądzono osób	Uniewinniono osób	Skazano osób	Zastosowano amnestię co do osób	Umorzono na podstawie art. 17 §1 pkt 1–11 kpk	Wniesiono apelację		Wnioskowano kasację	Zastosowano art. 160 §4 kpk
	Zk	Zn	Zi/Zi 54-55	Zk	Zn	Zi/Zi 54-55	Zk	Zn	Zi/Zi 54-55	Zk	Zn	Zi/ Zi 54-55	na umorzenie	na odmowę wszczęcia	na umorzenie	na odmowę wszczęcia	345 kpk	397 kpk							Sąd Okręgowy	Sąd Apelacyjny		
0	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38
Bi	209	364	3/-	31	7	5/-	2	-	-	-	-	-/-	5/-	3/-	-	-	-	-	2	-	2[a1]	-	-	-/-*	-/-*	-	-
Gd	77	27	-/-	58	15	9/-	-	-	-/-	-	-	-/-	2/-	1/-	-	-	-	-	2	-	-	-	2[a1]	-/1*	-/-*	-	-
Ka	116	95	-/-	86	15	8/-	-	-	-/-	2	-	-/-	10/-	-/-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	/-*	-/-*	-	-
Kr	79	12	-/-	80	19	8/-	-	-	-/-	-	-	-/-	1/-	2/-	-	-	-	-	19	-	1	-	18[a1]	-/1*	-/-*	-	-
Lu	170	285	103/-	28	9	2/-	-	-	-/-	-	-	-/-	1/-	-/-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-/-*	-/-*	-	-
Łd	48	14	-/-	69	4	7/-	-	-	-/-	2	-	-/-	-/-	1/-	-	-	-	-	1	1[a]	-	-	-	1/-*	-/-*	-	-
Po	198	71	-/-	52	11	5/-	1	-	-/-	-	-	-/-	2/-	-/-	-	-	-	-	2	-	-	-	2[a1]	-/-*	-/-*	-	-
Rz	384	181	15/-	23	-	12/-	1	-	-/-	-	-	-/-	-/-	-/-	-	-	-	-	6	-	2[a]	-	4	-/-*	-/-*	-	-
Sz	83	18	1/-	64	21	12/-	-	-	-/-	-	-	-/-	1/-	1/-	-	-	-	-	2	1	1[a]	-	-	-/-*	-/*	-	-
Wa	277	26	-/27	128	57	5/-	-	-	-/-	1	-	-/-	3/-	4/-	1	-	-	-	1[a]	1[a]	-	-	-	-/-*	-/-*	-	-
Wr	137	6	44/-	114	25	11/-	1	-	-	1	-	-/-	-/-	2/-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-/-*	-/-*	-	-
Razem	1778	1099	166/27	733	183	84/-	5	-	-/-	6	-	-/-	25/-	14/-	3	-	-	-	35	3	6	-	26	1/1*	-/-*	-	-
Σ	3070			1000			5			6			39/-		3	-	-	-	35	3	6	-	26	1/1*		-	-

* liczba zażaleń wniesionych w trybie art. 459 §1 i 3 kpk.

[a] wyroki nieprawomocne.

[1] Jedno z wykazanych orzeczeń jest nieprawomocne.

7. Lustracja

Biuro Lustracyjne zajmuje się realizacją zadań ustawowych określonych w ustawie z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, zwanej dalej ustawą o IPN, i ustawie z 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa w latach 1944–1990 oraz treści tych dokumentów, zwanej dalej ustawą lustracyjną, na pięciu głównych polach:

– przyjmowanie i rejestracja oświadczeń lustracyjnych (art. 52a pkt 1 ustawy o IPN);

– sygnalizowanie odpowiednim organom o niewywiązywaniu się z obowiązków nałożonych przez ustawę (art. 52a pkt 4 ustawy o IPN); czynności te wykonuje Sekcja Ewidencji Oświadczeń Lustracyjnych i Sygnalizowania;

– opracowanie i publikacja katalogów (art. 52a pkt 6, 7 i 8 ustawy o IPN) oraz informacji w Biuletynie Informacji Publicznej IPN (art. 22 i 23 ustawy lustracyjnej); czynności te wykonuje Sekcja Udostępniania i Publikacji oraz Wydział Przygotowywania i Publikacji Katalogów;

– analiza oświadczeń lustracyjnych i zbieranie materiałów niezbędnych do ich właściwej oceny, a także przygotowywanie i obsługa postępowań lustracyjnych (art. 52a pkt 3 ustawy o IPN);

– udział prokuratorów BL w charakterze oskarżycieli w postępowaniach lustracyjnych, w tym nadal w tych wszczętych w czasie obowiązywania poprzedniej ustawy lustracyjnej na wniosek Rzecznika Interesu Publicznego i niezakończonych przed wejściem w życie ustawy z 2006 r. (art. 63a ust. 2 ustawy lustracyjnej); czynności te wykonują referaty przygotowywania postępowań lustracyjnych (oddziałowe biura lustracyjne) i Wydział Przygotowywania i Nadzoru nad Postępowaniami Lustracyjnymi (Centrala).

W roku sprawozdawczym działania biura były w znacznym stopniu zdominowane przez obsługę wyborów samorządowych przeprowadzonych w 2014 r., w których wyniku do zasobu Biura Lustracyjnego przyjęto 67 353 nowe oświadczenia lustracyjne, a także wyborów do parlamentu (879 nowych oświadczeń) i wyborów prezydenckich. Niezależnie od oświadczeń składanych w związku z wyborami, do Biura w tym roku wpłynęły 1864 oświadczenia lustracyjne od osób pełniących inne funkcje publiczne.

Łącznie w zasobie Biura znajduje się 371 579 oświadczeń lustracyjnych, z czego do końca 2015 r. zweryfikowano ponad 56 tys. oświadczeń.

W trzech katalogach tematycznych opublikowano dane dotyczące 12 586 nowych osób.

W katalogu osób pełniących funkcje publiczne opublikowano dane dotyczące 1566 nowych, dotychczas niepublikowanych osób. Powyższe katalogi, zamieszczone w Biuletynie Informacji Publicznej IPN-KŚZpNP na stronie internetowej http://katalog.bip.ipn.gov.pl, odwiedzono 1 394 307 razy, co wskazuje na stale wysoki poziom zainteresowania ze strony opinii publicznej tą częścią działalności Biura.

W 8708 sprawach zainicjowano procedury weryfikujące prawdziwość oświadczeń lustracyjnych. W tym roku zweryfikowano 9460 oświadczeń lustracyjnych, w tym prokuratorzy skierowali 133 wnioski o wszczęcie postępowania lustracyjnego z uwagi na uzasadnioną wątpliwość co do prawdziwości badanego oświadczenia i przedstawili 6 stanowisk w tzw. postępowaniach auto-

lustracyjnych. W 168 sprawach zapadły prawomocne orzeczenia sądowe, w tym 124 orzeczenia uznające, że kwestionowane oświadczenia lustracyjne są niezgodne z prawdą.

Warto podkreślić, że Biuro Lustracyjne tak jak w poprzednich latach przekazuje zdobytą wiedzę i doświadczenie wynikające z realizacji zadań ustawowych przedstawicielom krajów dokonujących rozliczeń z przeszłością okresu dyktatury.

Z takich doświadczeń korzystali 18 marca 2015 r. deputowani do Rady Najwyższej Ukrainy Vladyslav Golub i Ruslan Sydorovych oraz delegacja przedstawicieli różnych środowisk ukraińskich zainteresowanych problemem lustracji (m.in. przedstawiciele Tymczasowej Specjalnej Komisji do spraw weryfikacji sędziów, Departamentu Lustracji Ministerstwa Sprawiedliwości, Wyższej Kwalifikacyjnej Komisji Sędziów Ukrainy).

Należy też odnotować, że prokurator Jacek Wygoda i zastępca dyrektora Biura Lustracyjnego Radosław Peterman brali udział w konferencji pt. „Dyskusja ekspertów. Zalecenia Komisji Weneckiej i sposoby poprawy ram prawnych dla lustracji zgodnie z normami europejskimi", zorganizowanej w Kijowie 12–13 lutego 2015 r. przez USAID Fair Justice Project z pomocą Ukraińskiej Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka oraz polsko-ukraińskiej Fundacji „Otwarty Dialog". Ponadto Radosław Peterman uczestniczył w konferencji naukowej pt. „Przy okrągłym stole. Od dyktatury do wolności: Mechanizmy zmian", która odbyła się w Uniwersytecie Kijowskim im. Tarasa Szewczenki 31 marca 2015 r. w Kijowie oraz w seminarium zorganizowanym przez USAID Fair Justice Project nt. „Zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego w proces lustracji na Ukrainie".

22 kwietnia 2015 r. dyrektor Biura Lustracyjnego Edyta Karolak wspólnie z Prezesem IPN dr. Łukaszem Kamińskim i przedstawicielami Instytutu przebywała w Budapeszcie na zaproszenie Komitetu Pamięci Narodowej (NEB) i uczestniczyła w spotkaniu w Parlamencie Węgier z wicemarszałkiem parlamentu Gergely Gulyásem, prezesem NEB Réką Földváryné Kiss, a także przedstawicielami sądownictwa, naukowcami i parlamentarzystami. W toku tego spotkania przedstawiła założenia tzw. ustawy lustracyjnej i realizację jej zapisów w praktyce, a także uczestniczyła w dyskusji o lustracji w krajach postkomunistycznych.

Szczegółowe zestawienie danych dotyczące działalności Biura Lustracyjnego i podległych mu oddziałowych biur lustracyjnych za rok 2015 wygląda następująco.

7.1. Ewidencja oświadczeń lustracyjnych i publikowanie informacji

7.1.1. Przyjmowanie oświadczeń lustracyjnych oraz informacji o ich uprzednim złożeniu (SEiS)

Sekcja, podobnie jak w latach ubiegłych, zajmowała się przyjmowaniem oświadczeń lustracyjnych oraz informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego nadesłanych do Biura Lustracyjnego przez organy wymienione w art. 8 ustawy lustracyjnej.

W roku sprawozdawczym rytm pracy SEiS BL wyznaczyły wybory samorządowe z 2014 r. oraz wybory prezydenckie i parlamentarne w 2015 r., o czym szczegółowo w dalszej części sprawozdania.

Niezależnie od obsługi wyborów do Biura Lustracyjnego wpływały również oświadczenia lustracyjne oraz informacje o uprzednim złożeniu oświadczenia w wyniku korespondencji bieżącej, dotyczącej osób powoływanych na funkcje publiczne w innym trybie. Wstępna ocena poprawności druku oświadczenia lustracyjnego oraz sposobu jego wypełnienia pod względem formalnym pozwalała oddzielić te oświadczenia, które należało zwrócić organom je przysyłającym, ze szczegółowym wyjaśnieniem przyczyny zwrotu.

Tabela 1. Zwroty oświadczeń lustracyjnych oraz informacji o złożeniu oświadczeń niezwiązanych z wyborami

Powód zwrotu	Liczba
Sprzeczne w treści	16 oświadczeń
Druk oświadczenia zakwestionowany wyrokiem TK	7 oświadczeń
Druk „Ściśle Tajne" oraz druk „Ściśle Tajne" – dodatkowy	9 oświadczeń
Inne (funkcje, wiek, oświadczenia „prywatne", brak podpisu oraz informacje o złożeniu oświadczenia na druku uznanym za niekonstytucyjny bądź z tytułu pełnienia funkcji niepodlegającej lustracji)	26 oświadczeń 21 informacji
Kolejne oświadczenie	318 oświadczeń
Suma zwrótów (oświadczeń lustracyjnych i informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego)	376 oświadczeń 21 informacji

W 2015 r. w aplikacji elektronicznej Biura Lustracyjnego zarejestrowano 1864 oświadczenia lustracyjne, ponadto przyjęto 2337 informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia niezwiązanych z wyborami.

Ponadto Sekcja Ewidencji i Sygnalizowania prowadziła korespondencję dotyczącą potwierdzenia faktu złożenia oświadczenia lustracyjnego, udostępnienia treści oświadczenia, oryginału bądź jego kserokopii w związku z wnioskami od uprawnionych osób prywatnych i organów. W sumie na ww. wnioski udzielono odpowiedzi dotyczących 50 osób.

Stałym elementem pracy SEiS było wykonywanie poświadczonych za zgodność kserokopii oświadczeń lustracyjnych, co jest niezbędne przy rozpoczęciu przez oddziałowe biura lustracyjne postępowań przygotowujących postępowania lustracyjne (Ppl). W 2015 r. wykonano 8837 takich kserokopii.

Tabela 2. Liczba kserokopii wykonanych dla OBL

Lp.	Oddziałowe biuro lustracyjne	Liczba
1.	Białystok	1028
2.	Gdańsk	794
3.	Katowice	1026
4.	Kraków	589
5.	Lublin	323
6.	Łódź	737
7.	Poznań	1005
8.	Rzeszów	1085
9.	Szczecin	609
10.	Warszawa	701
11.	Wrocław	940
	Suma	8837

Stosunkowa niewielka liczba kserokopii wykonanych na potrzeby OBL w Lublinie wynika z faktu, iż Biuro to wykonało we własnym zakresie kserokopie oświadczeń lustracyjnych, które napłynęły w wyniku wyborów samorządowych w 2010 r.

Do innych czynności wykonywanych przez pracowników SEiS należało:

– wprowadzanie na bieżąco do aplikacji *oświadczenie* (stanowiącej elektroniczny rejestr oświadczeń) wpływających oświadczeń lustracyjnych, w tym zatwierdzanie danych,

– selekcjonowanie oświadczeń lustracyjnych pod kątem art. 22 ustawy lustracyjnej w związku z ustawowym obowiązkiem publikowania w BIP informacji zawartych w dokumentach or-

ganów bezpieczeństwa państwa, a dotyczących osób pełniących funkcje publiczne wymienione w art. 22 ustawy lustracyjnej oraz informowanie Sekcji Udostępniania i Publikacji o wpływie oświadczeń lustracyjnych tych osób,

– udzielanie licznych odpowiedzi (najczęściej telefonicznych) na zapytanie o datę złożenia oświadczenia lustracyjnego w związku z rokiem wyborczym,

– przygotowanie i przekazanie do Archiwum Zakładowego IPN 466 teczek zawierających informacje o złożeniu oświadczenia lustracyjnego, które wpłynęły do BL do 31 grudnia 2014 r., oraz dokumentację wytworzoną przez SEiS w latach 2007–2012, która podlegała archiwizacji,

– obsługa bazy PESEL/ŹRÓDŁO (4 pracowników ma takie uprawnienia),

– obsługa systemu *e-kancelaria* oraz wykonywanie wszelkich czynności kancelaryjnych związanych z ekspedycją poczty.

7.1.2. Wybory samorządowe w 2014 r.

Obsługa wyborów samorządowych w 2014 r. pod kątem realizowania ustawy lustracyjnej w części wykonywanej przez oddziałowe biura lustracyjne została szczegółowo opisana w sprawozdaniu za 2014 r.

Od połowy stycznia 2015 r. oddziałowe biura lustracyjne zaczęły przekazywać do BL oświadczenia lustracyjne (wprowadzone do aplikacji *oświadczenie* przez pracowników biur) i informacje o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego złożone w związku ze wspomnianymi wyborami. Proces ten trwał do końca czerwca 2015 r. W tym czasie oświadczenia lustracyjne były w BL oznaczane numerami, a wpisy w aplikacji *oświadczenie*, dokonane przez pracowników oddziałowych biur lustracyjnych, zostały zweryfikowane i zatwierdzone przez pracowników SEiS.

Reasumując, w wyniku wyborów samorządowych przyjęto do zasobu BL 67 353 nowych oświadczeń lustracyjnych oraz 69 849 informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia.

Przedstawione powyżej liczby potwierdziły dokonaną przez BL w poprzednim sprawozdaniu analizę wyborów samorządowych z lat 2010 i 2014, a dotyczącą przyjęcia do zasobu BL w wyniku wyborów samorządowych w 2014 r. o połowę mniejszej liczby oświadczeń lustracyjnych i ponaddwukrotnie większej liczby informacji o złożeniu oświadczenia (w porównaniu z poprzednimi wyborami samorządowymi z 2010 r.). Efektem tej zmiany był dwukrotny przyrost zapytań o treść złożonego oświadczenia lustracyjnego, kierowanych przez komisje wyborcze do pionu lustracyjnego.

7.1.3. Wybory prezydenckie i parlamentarne w 2015 r.

W wyborach prezydenckich, które odbyły się 10 i 24 maja 2015 r., wzięło udział 11 kandydatów. Realizacja zadań ustawowych przez BL ograniczyła się do przekazania do wiadomości oddziałowych biur lustracyjnych kserokopii pism Państwowej Komisji Wyborczej informujących o przekazaniu do właściwych sądów okręgowych oświadczeń lustracyjnych bądź informacji o złożeniu oświadczenia przez kandydatów. Ponadto BL udzielało PKW odpowiedzi na zapytania o treść oświadczeń lustracyjnych tych kandydatów, których oświadczenia znajdują się w zasobie BL.

W związku z wyborami parlamentarnymi dyrektor Biura Lustracyjnego pismem z 29 czerwca 2015 r. przekazała Przewodniczącemu PKW zalecenia dla komisji wyborczych dotyczące zasad przyjmowania od kandydatów w wyborach parlamentarnych oświadczeń lustracyjnych i informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia.

W zaleceniach przypomniano obowiązujące przepisy dotyczące realizacji ustawy lustracyjnej, procedurę kierowania do BL zapytań o treść oświadczeń lustracyjnych znajdujących w jego zasobie, przekazano także kontaktowe numery telefonów i faksów.

Od 9 do 25 września 2015 r. do Biura Lustracyjnego wpłynęło 2926 zapytań z komisji wyborczych o treść oświadczeń lustracyjnych kandydatów, którzy złożyli informacje o uprzednim złożeniu

oświadczenia lustracyjnego. W tej liczbie 21 zapytań dotyczyło oświadczeń, których brak stwierdzono w zasobie BL. W przypadku stwierdzenia braku oświadczenia w zasobie, informowano właściwą komisję wyborczą o konieczności złożenia przez kandydata oświadczenia lustracyjnego (najczęściej dotyczyło to przypadków złożenia uprzednio oświadczenia na druku uznanym za niekonstytucyjny).

W wyborach parlamentarnych, które odbyły się 25 października 2015 r., wzięło udział 8281 kandydatów na posłów i senatorów.

Okręgowa Komisja Wyborcza w Gliwicach pismem z 28 października 2015 r. przekazała bezpośrednio do BL 20 oświadczeń lustracyjnych, z których 18 wprowadzono do aplikacji *oświadczenie*, oraz 58 informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia kandydatów na posłów i senatorów.

Wobec faktu, iż Państwowa Komisja Wyborcza zwlekała z przekazaniem do BL oświadczeń lustracyjnych oraz informacji o złożeniu oświadczenia lustracyjnego kandydatów, dyrektor biura, działając na podstawie art. 52a pkt 4 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2007 r., nr 63, poz. 424, z późn. zm.) pismami z 10 listopada 2015 r. oraz 30 listopada 2015 r. wskazała na niewywiązywanie się tego organu z obowiązku niezwłocznego przekazania ww. dokumentacji do BL.

Państwowa Komisja Wyborcza pismem z 2 grudnia 2015 r. przekazała do Biura Lustracyjnego 1094 oświadczenia lustracyjne, z których 861 wprowadzono do aplikacji *oświadczenie* (wraz z oświadczeniami z OKW w Gliwicach wynosi to 879) oraz 2805 informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia. Liczby te wchodzą w ogólną liczbę oświadczeń lustracyjnych oraz informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia, które zostały zarejestrowane w 2015 r.

Kolejne oświadczenia lustracyjne osób, które takie oświadczenia złożyły już wcześniej i znajdują się one w zasobie Biura Lustracyjnego, a których treść jest tożsama z treścią pierwszego oświadczenia, zostaną odesłane do PKW. Tego typu oświadczenia stanowią ponad 20 proc. liczby oświadczeń nadesłanych przez PKW i OKW w Gliwicach (w sumie 235 oświadczeń).

Reasumując, w 2015 r. zarejestrowano 70 096 nowych oświadczeń lustracyjnych i wg stanu na 31 grudnia 2015 r. w zasobie BL znajduje się 371 579 zaewidencjonowanych oświadczeń lustracyjnych oraz 75 049 informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego.

Wśród oświadczeń lustracyjnych przechowywanych w zasobie Biura Lustracyjnego znajduje się 3076 oświadczeń, w których osoby je wypełniające oświadczyły, że pracowały, pełniły służbę bądź współpracowały z organami bezpieczeństwa PRL.

7.1.4. Przygotowanie i publikowanie informacji o osobach pełniących funkcje publiczne wymienione w art. 22 ustawy lustracyjnej (SUiP)

Sekcja Udostępniania i Publikacji w ramach wykonywania czynności służbowych przygotowała 10 publikacji, które nastąpiły: 7 stycznia 2015 r., 15 stycznia 2015 r., 20 lutego 2015 r., 2 kwietnia 2015 r., 17 czerwca 2015 r., 10 lipca 2015 r., 17 sierpnia 2015 r., 30 września 2015 r., 24 listopada 2015 r. i 18 grudnia 2015 r. W ich rezultacie, w Biuletynie Informacji Publicznej IPN w wykazie osób pełniących funkcje publiczne wymienione w art. 22 ust. 1 ustawy lustracyjnej opublikowano informacje dotyczące 1566 nowych, dotychczas niepublikowanych w tym wykazie osób, obejmujących funkcje publiczne. Nadmienić należy, że publikacja danych obejmująca 927 osób pełniących funkcje publiczne, w tym 460 nowych osób, którą przygotowano w 30 grudnia 2014 r., została z przyczyn technicznych opublikowana 7 stycznia 2015 r. (sygnalizowano to w poprzednim sprawozdaniu z 2014 r.).

Zdecydowana większość opublikowanych wpisów dotyczyła osób pełniących różne funkcje w administracji i samorządzie terytorialnym (łącznie 1270 osób), członków Parlamentu RP – posłów i senatorów (205 osób), kierownictwa poszczególnych resortów rządowych, gabinetów Prezydenta RP i Prezesa Rady Ministrów (58 osób), organów wymiaru sprawiedliwości – sądownictwa i prokuratury (31 osób) i jednoosobowe organy państwowe i konstytucyjne – Główny Inspektor Ochrony Danych Osobowych i Rzecznik Praw Obywatelskich (łącznie 2 osoby).

Tabela 3. Nowe wpisy w katalogu osób pełniących funkcje publiczne z art. 22 ust. 1 (dane osób wcześniej niepublikowanych)

Pkt art. 22	Funkcje publiczne	7 I 2015	15 I 2015	20 II 2015	2 IV 2015	17 VI 2015	10 VII 2015	17 VIII 2015	30 IX 2015	24 XI 2015	18 XII 2015	Łącznie:
Pkt 3	Posłowie do Sejmu RP	4	0	0	0	0	2	0	3	161	1	171
	Senatorzy RP	0	0	0	0	0	0	0	0	34	0	34
Pkt 4	Członkowie Rady Ministrów (ministrowie)	0	0	0	0	0	2	0	0	2	1	5
Pkt 5	Sędziowie Sądu Najwyższego	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	3
Pkt 6	Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Pkt 7	Sędziowie Naczelnego Sądu Administracyjnego	0	0	0	0	2	0	1	0	1	0	4
Pkt 8	Członkowie Trybunału Stanu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	10
Pkt 8a	Rzecznik Praw Obywatelskich	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Pkt 8c	Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Pkt 12	Prezesi Sądów Apelacyjnych	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	2
Pkt 15	Prokuratorzy Naczelnej Prokuratury Wojskowej	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	Prokuratorzy apelacyjni	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	2
	Prokuratorzy Instytutu Pamięci Narodowej – KŚZpNP	0	0	0	0	0	2	2	0	1	0	5
	Prokuratorzy Prokuratury Generalnej RP	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	3
Pkt 17	Sekretarze stanu	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	3
	Podsekretarze stanu	1	2	0	2	0	2	4	0	0	39	50
Pkt 20	Wicemarszałkowie województwa	5	2	1	0	0	0	0	0	0	0	8
	Członkowie zarządu województwa	9	3	1	0	0	1	0	0	3	1	18
	Prezydenci miast	26	0	0	0	0	0	0	0	0	0	26
	Burmistrzowie	186	6	0	0	1	1	0	0	0	0	194
	Starostowie powiatu	0	27	54	1	1	0	0	0	0	1	84
	Wicestarostowie powiatu	0	54	96	0	2	0	1	1	0	1	155
	Członkowie zarządu powiatów	0	207	294	10	12	4	3	2	3	4	539
	Wójtowie gmin	226	16	0	0	1	1	0	1	0	1	246
Łącznie		460	318	447	14	21	15	11	12	206	62	1566

Oprócz tego zmodyfikowano 2641 już istniejących wpisów, w których uzupełniono wyniki kwerend archiwalnych, odnotowano zmiany funkcji publicznych w procesie aktualizacji (a wynikające z bieżących zmian kadrowych na stanowiskach objętych ustawowym obowiązkiem publikacji i przejścia w stan spoczynku), zaktualizowano dane osobowe oraz dopisano informacje o wydanych zarządzeniach prokuratorów IPN o pozostawieniu spraw bez dalszego biegu wobec braku wątpliwości co do zgodności z prawdą badanych oświadczeń lustracyjnych, a także informacje o prawomocnych orzeczeniach sądowych w zakończonych postępowaniach lustracyjnych – łącznie odnotowano 798 zarządzeń lustracyjnych i prawomocnych wyroków.

W trakcie dokonywanych aktualizacji przedmiotowego wykazu usunięto łącznie 1814 wpisów katalogowych dotyczących osób, które przestały pełnić określone w ustawie funkcje publiczne.

Tabela 4. Uzupełnienia i modyfikacje istniejących wpisów

Data edycji katalogu	Modyfikacje: uzupełnienia wpisów, zmiany funkcji publicznych, reelekcje, przejścia w stan spoczynku, zarządzenia, wyroki i orzeczenia lustracyjne			Wpisy wycofane z BIP
	Liczba modyfikacji z podziałem na poszczególne publikacje	Zarządzenia i orzeczenia lustracyjne (w ramach uzupełnień)	Zarządzenia i orzeczenia dot. nowo opublikowanych osób	
7 I 2015	467	6	6	475
15 I 2015	405	25	25	434
20 II 2015	391	17	9	449
2 IV 2015	110	60	2	11
17 VI 2015	250	69	3	50
10VII 2015	118	147	2	9
17 VIII 2015	328	309	1	20
30 IX 2015	72	56	–	12
24 XI 2015	388	58	2	336
18 XII 2015	112	51	6	18
Łącznie	**2641**	**798**	**56**	**1814**

W okresie sprawozdawczym Biuro Lustracyjne IPN zleciło oddziałowym biurom lustracyjnym opracowanie łącznie 118 wpisów katalogowych do wykazu osób pełniących funkcje publiczne; 66wpisów katalogowych opracowano na podstawie materiałów uzyskanych z wcześniej zgromadzonych i będących w posiadaniu oddziałowych biur lustracyjnych wyników zakończonych kwerend lustracyjnych lub opracowanych na potrzeby katalogu osób „rozpracowywanych" przez organa bezpieczeństwa państwa komunistycznego (art. 52a pkt 7 ustawy o IPN). Pozostałe wpisy miały zostać opracowane na podstawie nowych zarządzonych kwerend archiwalnych. Część z nich zarządzona głównie w drugiej połowie grudnia 2015 r. nie została zrealizowana do 31 grudnia 2015 r. bądź ich realizacja nastąpiła po ostatniej w 2015 r. aktualizacji wykazu osób pełniących funkcje publiczne – 18 grudnia 2015 r.

Biuro Lustracyjne zainicjowało kwerendy archiwalne odnośnie do 52 osób (posłów i senatorów) i opracowano na ich podstawie stosowne wpisy do wykazu osób pełniących funkcje publiczne. Opracowywano także i opublikowano łącznie 117 wpisów dotyczących osób z tego wykazu, które ze względu na wiek (osoby urodzone po 31 lipca 1972 r.) nie podlegały procedurze lustracyjnej, wśród nich 79 wpisów dotyczyło posłów i senatorów.

W ramach czynności służbowych pracownicy Sekcji weryfikowali wpisy katalogowe i opracowywali niezbędną dokumentację statystyczną związaną z poszczególnymi publikacjami katalogów IPN, opracowywali pisma zlecające kwerendy archiwalne i opracowywali wpisy do wykazu osób pełnią-

cych funkcje publiczne, pozyskiwali dane osobowe osób obejmujących funkcje publiczne, przekazywali opracowane w Biurze Lustracyjnym IPN wyniki kwerend archiwalnych do oddziałowych biur lustracyjnych (54 kwerendy), odnotowywali w trakcie kolejnych publikacji katalogów IPN zarządzenia lustracyjne i prawomocne orzeczenia sądowe, monitorowali zmiany na określonych stanowiskach publicznych w administracji centralnej, parlamencie, organach sądownictwa i prokuratury, samorządzie terytorialnym, uczestniczyli w szkoleniach i kursach podwyższających kwalifikacje oraz wykonywali inne czynności służbowe. Przeprowadzono także archiwizację części posiadanych dokumentów z poprzednich lat działalności Biura Lustracyjnego IPN, przekazując je do Archiwum Zakładowego IPN. W związku z realizacją bieżących działań opracowywano harmonogramy prac, projekty i wytyczne ustalające organizację i podział planowanych prac związanych z wyborami parlamentarnymi w 2015 r.

W okresie sprawozdawczym w ścisłej współpracy z oddziałowymi biurami lustracyjnymi dokończono publikacje w BIP IPN uwzględniające zmiany po wyborach samorządowych w 2014 r., w tym w składach zarządów województw i zarządów powiatów. Przede wszystkim temu zagadnieniu poświęcone były trzy kolejne aktualizacje wykazu osób pełniących funkcje publiczne, dokonane do 20 lutego 2015 r. Tak jak w poprzednim roku, właściwe prace Sekcji Udostępniania i Publikacji dotyczyły ogólnej koordynacji i weryfikacji przygotowanych przez oddziałowe biura lustracyjne wpisów katalogowych.

24 listopada 2015 r. zaktualizowano wykaz osób pełniących funkcje publiczne pod kątem wyników wyborów parlamentarnych, które odbyły się 25 października 2015 r. Opublikowano wówczas 195 nowych wpisów katalogowych: 161 dotyczących posłów i 34 dotyczące senatorów. W poszczególnych publikacjach odnotowano zmiany na stanowiskach, w tym – zmianę na stanowisku Prezydenta RP (modyfikacja wpisu wynikająca ze zmiany funkcji publicznej).

Tabela 5. Posłowie RP i senatorowie RP – statystyka publikacji i aktualizacji wykazu osób pełniących funkcje publiczne

Zmiany na skutek wyborów parlamentarnych 25 października 2015 r.		
	Funkcje	Nowe (wpisy w aplikacji)
1.	Nowe osoby (posłowie i senatorowie)	195
2.	Reelekcje (posłowie i senatorowie)	288
3.	Posłowie – nowi	161
4.	Posłowie – reelekcje	236
5.	Posłowie – zmiany funkcji	30
5a.	Byli senatorowie (poprzedniej kadencji) – obecni posłowie	7
5b.	Osoby sprawujące różne inne funkcje publiczne – obecni posłowie	23
6.	Przywróceni do BIP po okresie niepełnienia funkcji publicznych wym. w art. 22 ustawy lustracyjnej – posłowie	33
7.	Posłowie urodzeni po 31 VII 1972 r.	78
8.	Senatorowie – nowi	34
9.	Senatorowie – reelekcje	52
10.	Senatorowie – zmiany funkcji	7
10a.	Byli posłowie (poprzedniej kadencji) – obecni senatorowie	5
10b.	Osoby sprawujące różne inne funkcje publiczne – obecni senatorowie	2
11	Przywróceni do BIP po okresie niepełnienia funkcji publicznych wym. w art. 22 ustawy lustracyjnej – senatorowie	7
12	Senatorowie urodzeni po 31 VII 1972 r.	8

W celu aktualizacji tego wykazu pod kątem zmian personalnych w obrębie stanowisk wymienionych w art. 22 ust. 1 ustawy lustracyjnej, tak jak i w ubiegłych latach, korzystano ze wszystkich dostępnych źródeł informacji, w tym z treści oświadczeń lustracyjnych i korespondencji urzędowej dotyczącej zmian kadrowych, wpływającej do Biura Lustracyjnego IPN. Nadal stosowano monitoring ogólnodostępnych środków masowego przekazu, przede wszystkim prasy i Internetu, regularnie przeglądając określone strony serwisów informacyjnych ministerstw, Sejmu RP, Senatu RP, Parlamentu Europejskiego, Kancelarii Prezydenta RP, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Prokuratury Generalnej RP, Naczelnej Prokuratury Wojskowej, Naczelnego Sądu Administracyjnego, wojewódzkich sądów administracyjnych, sądów apelacyjnych, prokuratur apelacyjnych, Sądu Najwyższego, Wojskowych Sądów Okręgowych, Trybunału Konstytucyjnego, Państwowej Komisji Wyborczej, Krajowej Rady Prokuratury i Krajowej Rady Sądownictwa, organów administracji samorządowej oraz pozostałych instytucji centralnych wymienionych w art. 22 ust. 1 ustawy lustracyjnej.

W celu aktualizacji wykazu osób pełniących funkcje publiczne przede wszystkim opierano się na oficjalnej korespondencji, którą nadsyłały: Naczelny Sąd Administracyjny, Sąd Najwyższy, Prokuratura Generalna RP, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Najwyższa Izba Kontroli, Kancelaria Sejmu RP, Kancelaria Senatu RP, Wydział Kadr IPN oraz w zakresie pkt 20 art. 22 ustawy lustracyjnej poszczególne urzędy wojewódzkie (przy wojewodach) i oddziałowe biura lustracyjne. W związku z licznie następującymi w ostatnim kwartale 2015 r. zmianami personalnymi, zwłaszcza w kierownictwie poszczególnych ministerstw, często kontaktowano się telefonicznie i mejlowo z odpowiednią komórką w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w celu potwierdzenia informacji o nominacjach i ewentualnym potwierdzeniu (bądź uzyskaniu) danych osobowych. Dodać należy, że współpraca na tej linii układała się dobrze. W celu pilnego uzyskania niezbędnych informacji sporadycznie kontaktowano się w analogiczny sposób także z innymi instytucjami, w których następowały zmiany lub które mogły mieć stosowną wiedzę na ten temat.

7.2. Przygotowywanie i publikowanie katalogów

7.2.1. Przygotowywanie i publikowanie katalogów w Biuletynie Informacji Publicznej IPN

W 2015 r., tak jak w poprzednich latach, Biuro Lustracyjne wraz z oddziałowymi biurami lustracyjnymi, wypełniając zadania określone zapisami w art. 52a pkt 6, 7 i 8, w art. 52a pkt 3 oraz w art. 52b pkt 1 i 2a ustawy o IPN przygotowywało i publikowało katalogi tematyczne: funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa PRL, osób pełniących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe PRL i osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa PRL. W roku sprawozdawczym przygotowano 8 publikacji, które zawierały informacje o materiałach ujawnionych w zasobach IPN w odniesieniu do 12 586 osób, o których takich informacji uprzednio nie publikowano w trzech wyżej wymienionych katalogach tematycznych „Biuletynu Informacji Publicznej IPN". Dokonano także modyfikacji już istniejących wpisów w odniesieniu do 565 osób wymienionych w tych katalogach. Modyfikacje publikacji związane były z wprowadzeniem uzupełnień na podstawie odnalezionych, nieznanych wcześniej materiałów archiwalnych oraz dopisaniem informacji o zarządzeniach prokuratorskich po zbadaniu zgodności z prawdą oświadczeń lustracyjnych.

Publikacje katalogów, zamieszczonych na stronie internetowej http://katalog.bip.ipn.gov.pl/ w ramach „Biuletynu Informacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej", odwiedzono 1 394 307 razy.

Tabela nr 6. Liczba osób, których dane opublikowano w poszczególnych katalogach

Katalog funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa PRL	9801 (9550 nowych wpisów i 251 modyfikacji)
Katalog osób zajmujących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe w PRL	2101 (1891 nowych wpisów i 210 modyfikacji)
Katalog osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa PRL	1249 (1145 nowych wpisów i 104 modyfikacje)
Razem	13 151 (12 586 nowych wpisów i 565 modyfikacji)

Przygotowywanie wpisów do katalogu osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa PRL wymaga przeprowadzenia w zasobie archiwalnym IPN pełnej kwerendy, a to ma bezpośredni wpływ na liczbę przygotowywanych do publikacji danych.

Katalog osób zajmujących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe jest opracowywany na podstawie kwerend prowadzonych głównie poza Instytutem (m.in. w Archiwum Akt Nowych, Archiwum Sejmu RP, Archiwum Kancelarii Prezesa Rady Ministrów oraz w archiwach państwowych), natomiast wpisy do katalogu funkcjonariuszy przygotowywane są na podstawie zgromadzonych w zasobie archiwalnym IPN akt osobowych. W obu katalogach, z uwagi na obiektywne możliwości BUiAD, pomijana jest przy publikacji w BIP IPN część informacji określonych w art. 52b ust. 1 pkt 5 ustawy o IPN, które dotyczą zapisów ewidencyjnych, tj. informacji zawartych w dziennikach rejestracyjnych i archiwalnych, kartotekach i dokumentach o podobnym charakterze. W miarę możliwości te katalogi są uzupełniane o te informacje.

W katalogach: funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa PRL oraz osób pełniących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe PRL do końca 2015 r. opublikowano informacje dotyczące funkcjonariuszy pełniących kierownicze stanowiska w organach bezpieczeństwa PRL oraz najważniejszych osób, które były członkami Rady Ministrów państwa komunistycznego do 23 sierpnia 1989 r.

Z uwagi na równoczesne wykonywanie przez tych samych pracowników pionu lustracyjnego IPN licznych zadań zakreślonych przez ustawodawcę – prowadzenie sprawdzeń i przygotowywanie postępowań lustracyjnych oraz opracowywanie katalogów tematycznych i wykazu osób publicznych – przygotowywanie publikacji i publikowanie katalogów tematycznych nie jest jednorazowym aktem, lecz procesem ciągłym i rozciągniętym w czasie.

W minionym roku Biuro Lustracyjne oraz jego oddziały kontynuowały wysyłanie pism z prośbą o wyrażenie zgody na publikację w katalogu osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa PRL. Zapytano o zgodę na publikację danych 1044 osoby, w tym także zwrócono się do krewnych osób zmarłych (taką możliwość dopuszcza nowelizacja art. 52a pkt 7 ustawy o IPN z marca 2010 r.). Zgodę na publikację przesłało 516 osób.

Wpisy do katalogów tematycznych i wykazu osób publicznych są przygotowywane i wstępnie weryfikowane przede wszystkim w oddziałowych biurach lustracyjnych. W roku sprawozdawczym wprowadziły one do aplikacji katalogowo-portalowej dane ponad 18 tys. osób. Szczegółową pracę oddziałowych biur lustracyjnych w ubiegłym roku przedstawia tabela.

Biuro Lustracyjne oraz oddziałowe biura lustracyjne w trakcie prac przy opracowywaniu i publikowaniu katalogów tematycznych (art. 52a pkt 6, 7 i 8 ustawy o IPN) dokonują analiz prawno-historycznych, których wyniki znajdują odzwierciedlenie w publikacjach pracowników pionu lustracyjnego oraz są wykorzystywane przy przygotowywaniu postępowań lustracyjnych. Zdobyta wiedza jest także wykorzystywana w ramach ogólnopolskich projektów badawczych Biura Edukacji Publicznej. W takich projektach biorą udział dr Adrian Jusupović – „Struktura i metody działania aparatu represji Polski Ludowej", dr Elżbieta Romanowska, Waldemar Mikulski, dr Rafał Drabik, Aleksander Gajek, Piotr Ośko, Bernard Sobiczewski, Michał Mroczek, Piotr Kowalski, Marcin Żukowski – „Struktury i działalność Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej".

Tabela nr 7. Zestawienie liczby wpisów do aplikacji portalowo-katalogowej dokonywanych przez oddziałowe biura lustracyjne przy przygotowywaniu publikacji katalogowych

Katalogi /OBL	Białystok	Gdańsk	Katowice	Kraków	Lublin	Łódź	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Razem OBL
Katalog funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa PRL												
Liczba osób wprowadzonych i w trakcie opracowania w OBL	643	191	14	171	0	33	106	26	40	106	320	1650
Liczba osób zweryfikowanych w OBL i przekazanych do BL	950	1187	1396	1249	427	543	1533	705	923	589	884	10 386
Razem	1593	1378	1410	1420	427	576	1639	731	963	695	1204	12 036
Katalog rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa PRL												
Liczba osób wprowadzonych i w trakcie opracowania w OBL	21	43	69	2	16	225	203	30	139	98	50	896
Liczba osób zweryfikowanych w OBL i przekazanych do BL	211	201	79	104	8	31	42	60	99	3	117	955
Razem	232	244	148	106	24	256	245	90	238	101	167	1851
Katalog osób zajmujących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe w PRL												
Liczba osób wprowadzonych i w trakcie opracowania w OBL	18	195	1	71	24	742	91	34	24	274	41	1515
Liczba osób zweryfikowanych w OBL i przekazanych do BL	194	484	319	218	163	133	38	112	193	56	141	2051
Razem	212	679	320	289	187	875	129	146	217	330	182	3566
Wykaz osób pełniących funkcje publiczne wymienione w art. 22 ustawy lustracyjnej												
Liczba osób wprowadzonych i w trakcie opracowania w OBL	1	1	0	0	1	2	0	1	0	3	0	9
Liczba osób zweryfikowanych w OBL i przekazanych do BL	26	116	53	92	94	97	60	59	32	28	51	708
Razem	27	117	53	92	95	99	60	60	32	31	51	717
Razem we wszystkich katalogach	2064	2418	1931	1907	733	1806	2073	1027	1450	1157	1604	18 170

7.3. Przygotowywanie postępowań lustracyjnych

7.3.1. Sprawy zainicjowane zgodnie z treścią art. 52a pkt 2 i 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o IPN-KŚZpNP

Na podstawie wymogów ustawowych i procedur realizowanych przez Biuro Lustracyjne prokuratorzy oddziałowych biur lustracyjnych zgodnie z treścią art. 52a ust. 2 i 3 ustawy o IPN analizują oświadczenia lustracyjne, zbierają informacje niezbędne do ich prawidłowej oceny i przygotowują postępowania lustracyjne. W toku prowadzonych czynności zgodnie z treścią art. 52e ust. 3, 3a, 4 mogą żądać nadesłania akt i dokumentów (zarówno przez Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN, jak i inne instytucje i archiwa, takie jak np.: ABW, CAW, MON). Przeprowadzają ich analizę, koordynują prowadzoną w sprawie kwerendę archiwalną, przesłuchują świadków – zarówno funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa wytwarzających analizowaną dokumentację, jak i osoby rozpracowywane, których dotyczą wytworzone dokumenty, powołują biegłych (przede wszystkim z zakresu badania pisma ręcznego), a w przypadku ustalenia, że zgromadzony w ten sposób materiał dowodowy uzasadnia wątpliwość co do zgodności z prawdą badanego oświadczenia – wysyłają do osoby składającej badane oświadczenie zawiadomienie o możliwości złożenia wyjaśnień zgodnie z treścią art. 52e ust. 3 i w konsekwencji przyjmują takie wyjaśnienia.

W każdej sprawie prokurator sporządza decyzję końcową:

– wniosek o wszczęcie postępowania lustracyjnego,

– stanowisko w toku postępowania autolustracyjnego kierowane do sądu (art. 20 ust. 5 ustawy lustracyjnej),

– w przypadku braku wątpliwości co do zgodności z prawdą badanego oświadczenia – zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez dalszego biegu.

Wszystkie decyzje każdorazowo zawierają uzasadnienie.

Tak jak w poprzednich latach, w wytyczaniu kierunków i zakresu poszukiwań materiałów archiwalnych m.in. w zasobach Instytutu, w analizie wielu materiałów prokuratorzy, mając na uwadze specyfikę tych działań, ich zakres i obszerność, korzystają z pomocy historyków i archiwistów pracujących w Biurze Lustracyjnym i oddziałowych biurach lustracyjnych. Tę część działalności ilustruje m.in. rubryka 8 z tabeli 8 wskazująca, że w ubiegłym roku skierowano łącznie 14 704 zapytania kwerendowe. Analiza uzyskanych w tym trybie materiałów archiwalnych jest także prowadzona przez prokuratorów.

Prokurator samodzielnie dokonuje także analizy dokumentów przechowywanych w tajnym zbiorze, o którym mowa w art. 39 ustawy o IPN .

W minionym roku oddziałowe biura lustracyjne zainicjowały 8708 nowych postępowań mających na celu weryfikację prawdziwości złożonych oświadczeń. Kontynuowano bieg 3546 spraw niezakończonych w 2014 r. Zakończono łącznie 9460 spraw, w tym:

– skierowano 133 wnioski o wszczęcie postępowania lustracyjnego z uwagi na uzasadnioną wątpliwość co do prawdziwości badanych oświadczeń,

– skierowano 6 stanowisk w tzw. postępowaniach autolustracyjnych prowadzonych na podstawie art. 20 ust. 5 ustawy lustracyjnej; w 2015 r. od osób zainteresowanych wpłynęło do sądów 7 wniosków o wszczęcie postępowania autolustracyjnego w tym trybie; w 2 sprawach sąd odmówił wszczęcia postępowania,

– wydano 8500 zarządzeń o pozostawieniu spraw bez dalszego biegu wobec braku wątpliwości co do zgodności z prawdą badanych oświadczeń,

– w 796 sprawach wydano zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez dalszego biegu z innych przyczyn (np. na podstawie art. 17 §1 pkt 5 wobec śmierci osoby lustrowanej i inne),

– 10 spraw wykreślono jako załatwione w inny sposób (np. przekazano według właściwości do innego biura). Powyższe ukazuje tabela.

Tabela nr 8. Informacje o wpływie i załatwieniu spraw przygotowujących postępowanie lustracyjne

Miesiąc	Pozostałość z poprzedniego okresu	Wpływ do Ppl	Zakończono ogółem	Liczba wniosków o autolustrację od osób zainteresowanych (art. 20 ust.5)	Odmowa wszczęcia postępowania autolustracyjnego	Etap postępowania			Zakończenie				
						Sprawy, w których przeprowadzono czynności z art. 52e ust.3 ustawy o IPN	Liczba zapytań skierowanych w kwerendach szczegółowych (łącznie)	Liczba przesłuchanych świadków	Stanowisko prokuratora w sprawie autolustracji	Skierowanie wniosku o wszczęcie postępowania lustracyjnego	Zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez biegu z uwagi na brak wątpliwości	Zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez biegu z innych przyczyn (art. 17 §1 pkt 11 i inne)	Załatwiono w inny sposób
Styczeń	3546	640	713	0	0	28	894	45	2	11	694	5	1
Luty		461	836	1	1	15	1003	52	0	7	802	24	1
Marzec		717	769	0	0	33	1136	104	0	14	714	28	2
Kwiecień		661	794	3	1	27	1122	57	0	8	747	36	0
Maj		657	676	1	0	26	1766	67	2	10	607	54	3
Czerwiec		822	859	0	0	23	1098	74	0	37	729	93	0
Lipiec		731	791	1	0	19	1502	59	0	0	780	10	1
Sierpień		560	645	0	0	6	1374	38	0	0	625	20	0
Wrzesień		751	740	0	0	18	1178	46	2	4	722	13	0
Październik		617	661	0	0	28	1371	57	0	6	616	37	2
Listopad		905	682	0	0	27	1077	108	0	13	540	129	0
Grudzień		1186	1294	1	0	17	1183	83	0	23	924	347	0
Razem		8708	9460	7	2	267	14704	790	6	133	8500	796	10

Prezentowane wyniki statystyczne uzyskano przy opisanym poniżej stanie kadrowym prokuratorów oddziałowych biur lustracyjnych, który w zasadzie liczbowo pozostaje na niezmienionym poziomie od początku istnienia biura, tj. od 2007 r.:

– w OBL Białystok dwóch prokuratorów prowadziło 1381 spraw (340 spraw niezakończonych w 2014 r. i 1041 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2015 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 690,5 sprawy rocznie (57,5 sprawy miesięcznie);

– w OBL Gdańsk trzech prokuratorów prowadziło 952 sprawy (137 spraw niezakończonych w 2014 r. i 815 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2015 r.), tym samym na jednego prokuratora przypadało średnio 317,3 sprawy (26,4 sprawy miesięcznie). W 2015 r. decyzją Prezesa IPN w oddziale tym utworzono trzeci etat prokuratorski, który po przeprowadzeniu procedury konkursowej zgodnie z wymogami ustawy o prokuraturze z 20 czerwca 1985 r. został obsadzony z dniem 4 listopada 2015 r. na mocy decyzji Prokuratora Generalnego. Należy jednak podkreślić, że w biurze tym przez niespełna rok pracowało dwóch prokuratorów;

– w OBL Katowice trzech prokuratorów prowadziło 1406 spraw (425 spraw niezakończonych w 2014 r. i 981 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2015 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 468,6 sprawy (39 spraw miesięcznie);

– w OBL Kraków trzech prokuratorów prowadziło 1045 spraw (542 sprawy niezakończone w 2014 r. i 503 sprawy zarejestrowane w okresie od stycznia do grudnia 2015 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 348,3 sprawy (29 spraw miesięcznie);

– w OBL Lublin dwóch prokuratorów prowadziło 754 sprawy (197 spraw niezakończonych w 2014 r. i 557 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2015 r.), tym samym na

prokuratora przypadało średnio 377 spraw rocznie (31,4 sprawy miesięcznie). Należy zaznaczyć, że w tym oddziale 19 maja 2015 r., po przeprowadzeniu procedury konkursowej, na mocy decyzji prokuratora generalnego obsadzono wolny etat prokuratorski;

– w OBL Łódź trzech prokuratorów prowadziło 1336 spraw (636 spraw niezakończonych w 2014 r. i 700 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2015 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 445,3 sprawy (37,1 sprawy miesięcznie). Należy zauważyć, że w tym oddziale z dniem 2 lipca 2015 r., po przeprowadzeniu procedury konkursowej, na mocy decyzji prokuratora generalnego obsadzono wolny etat prokuratorski;

– w OBL Poznań dwóch prokuratorów prowadziło 1356 spraw (427 spraw niezakończonych w 2014 r. i 929 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2015 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 678 spraw (56,5 sprawy miesięcznie);

– w OBL Rzeszów trzech prokuratorów prowadziło 1322 sprawy (331 spraw niezakończonych w 2014 r. i 991 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2015 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 441 spraw (36,7 sprawy miesięcznie);

– w OBL Szczecin trzech prokuratorów prowadziło łącznie 812 spraw (209 spraw niezakończonych w 2014 r. i 603 sprawy zarejestrowane w okresie od stycznia do grudnia 2015 r.). W tym miejscu należy podkreślić, że sytuacja kadrowa tego biura była w roku sprawozdawczym szczególnie trudna. Do 2015 r. w oddziale tym pracowało dwóch prokuratorów. 1 marca 2015 r. jeden z nich został na mocy decyzji prokuratora generalnego przeniesiony na poprzednio zajmowane stanowisko w jednostce prokuratury powszechnej. Od 21 kwietnia do 22 września drugi z prokuratorów przebywał na zwolnieniu lekarskim, a potem na urlopie. W tym czasie na wniosek Prezesa IPN prokurator generalny przeniósł dwóch prokuratorów OKŚZpNP w Szczecinie do OBL w Szczecinie, z tym że jeden z nich pracował od 17 kwietnia 2015 r., drugi od 1 września 2015 r.Tym samym przez znaczną część roku czynności wykonywał samodzielnie jeden prokurator. W roku sprawozdawczym średnio na prokuratora przypadało 270,6 sprawy (22,5 sprawy miesięcznie);

– w OBL Warszawa dwóch prokuratorów prowadziło łącznie 858 spraw (225 spraw niezakończonych w 2014 r. i 633 sprawy zarejestrowane w okresie od stycznia do grudnia 2015 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 429 spraw (35,7 sprawy miesięcznie). Należy odnotować, że trzeci z prokuratorów tego biura 6 marca 2015 r. został przeniesiony w stan spoczynku po długotrwałej chorobie. Czwarty prokurator tego biura przez cały rok na mocy decyzji prokuratora generalnego przebywał w delegacji w Wydziale Nadzoru nad postępowaniami lustracyjnymi w centrali;

– w OBL Wrocław dwóch prokuratorów prowadziło 1032 sprawy (77 sprawy niezakończone w 2014 r. i 955 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2015 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 516 spraw (43 sprawy miesięcznie).

Tabela 9. Statystyka obciążenia w 2015 r. w oddziałowych biurach lustracyjnych

Oddziałowe biuro lustracyjne	Liczba spraw zarejestrowanych – stan na 1 I 2015 r.	Liczba spraw zarejestrowanych w 2015 r.	Liczba postępowań prowadzonych w okresie od 1 I do 31 XII 2015 r.	Liczba spraw załatwionych w 2015 r.	Liczba prokuratorów OBL – stan na 31 XII 2015 r.	Obciążenie jednego prokuratora d/f	Średnie załatwienie spraw przez prokuratora e/f
a	b	c	d	e	f	g	h
Białystok	340	1041	1381	983	2	690,5	491,5
Gdańsk	137	815	952	706	3	317,3	235,3
Katowice	425	981	1406	1059	3	468,7	353,0
Kraków	542	503	1045	863	3	348,3	287,7
Lublin	197	557	754	567	2	377,0	283,5
Łódź	636	700	1336	1004	3	445,3	334,7

a	b	c	d	e	f	g	h
Poznań	427	929	1356	1124	2	678,0	562,0
Rzeszów	331	991	1322	1021	3	440,7	340,3
Szczecin	209	603	812	534	3	270,6	178,0
Warszawa	225	633	858	667	2	286,0	333
Wrocław	77	955	1032	932	2	516,0	466,0
Razem	3546	8708	12 254	9460	28	437,6	337,8

Odnosząc się do zróżnicowania liczby spraw przypadających na prokuratora w poszczególnych jednostkach, trzeba stwierdzić, że zależy to od wielu czynników. Pierwszym elementem warunkującym obciążenie danego biura sprawami są limity zapytań kwerendowych w tzw. kwerendach wstępnych, uzgadniane corocznie z Biurem Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów. Uwzględniając jednak liczbę etatów prokuratorskich w poszczególnych biurach, przydział tych limitów został zróżnicowany. Przyznanie limitu było każdorazowo uzależniane od stanu osobowego danej jednostki i od jakości (charakteru) spraw pozostających w biegu w danym biurze, a w ostatnim okresie także obciążeniem biur postępowaniami lustracyjnymi prowadzonymi przez sądy, co wpływało na wzrost dni wokandowych. Obecna sytuacja oddziałowych biur w Gdańsku i Szczecinie, które dotychczas pracowały w składzie dwóch prokuratorów, a od końca ubiegłego roku pracują w składach trzech prokuratorów, pozwoli w najbliższym czasie na stopniowe zwiększenie liczby weryfikowanych oświadczeń.

W toku prowadzonych czynności, weryfikujących prawdziwość badanych oświadczeń lustracyjnych, przesłuchano łącznie 790 świadków. Należy jednak wspomnieć, że przesłuchania świadków w toku procedur lustracyjnych są związane z istotnym obciążeniem czasowym – świadkowie są bowiem w przeważającej większości funkcjonariuszami organów bezpieczeństwa państwa i osobami rozpracowywanymi, których dotyczyły przekazywane informacje, będącymi obecnie w podeszłym wieku, i wielokrotnie z uwagi na stan zdrowia i przebyte choroby nie są w stanie stawić się na przesłuchanie w siedzibie oddziałowego biura lustracyjnego. Wiąże się to zatem z koniecznością prowadzenia przesłuchań w miejscu zamieszkania świadka, na ogół odległym od siedziby oddziałowego biura lustracyjnego. Czynność przesłuchania świadka prowadzona jest bezpośrednio przez prokuratora i nie ma możliwości zlecenia jej np. policji.

Zgodnie z treścią art. 52e ust. 3 ustawy o IPN do 267 osób, których oświadczenia analizowano, skierowano pismo informujące o możliwości złożenia wyjaśnień.

Tabela 10. Informacje o wpływie i załatwieniu spraw według oddziałów

OBL	Pozostałość odpowiednia dla danego biura	Wpływ do Ppl	Zakończono ogółem	Liczba wniosków o autolustrację od osób zainteresowanych (art. 20 ust. 5)	Odmowa wszczęcia postępowania autolustracyjnego	Etap postępowania			Zakończenie				
						Sprawy, w których przeprowadzono czynności z art. 52e ust. 3 ustawy o IPN	Liczba zapytań skierowanych w kwerendach szczegółowych (łącznie)	Liczba przesłuchanych świadków	Stanowisko prokuratora w sprawie autolustracji	Skierowanie wniosku o wszczęcie postępowania lustracyjnego	Zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez biegu z uwagi na brak wątpliwości	Zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez biegu z innych przyczyn (art. 17 §1 pkt 11 i inne)	Załatwiono w inny sposób
Białystok	340	1041	983	1	1	29	1676	42	0	6	906	68	3
Gdańsk	137	815	706	2	0	24	46	57	1	10	571	124	1
Kraków	542	503	863	0	0	22	503	21	0	16	828	19	0

OBL	Pozostałość odpowiednia dla danego biura	Wpływ do Ppl	Zakończono ogółem	Liczba wniosków o autolustrację od osób zainteresowanych (art. 20 ust. 5)	Odmowa wszczęcia postępowania autolustracyjnego	Etap postępowania			Zakończenie				
						Sprawy, w których przeprowadzono czynności z art. 52e ust. 3 ustawy o IPN	Liczba zapytań skierowanych w kwerendach szczegółowych (łącznie)	Liczba przesłuchanych świadków	Stanowisko prokuratora w sprawie autolustracji	Skierowanie wniosku o wszczęcie postępowania lustracyjnego	Zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez biegu z uwagi na brak wątpliwości	Zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez biegu z innych przyczyn (art. 17 §1 pkt 11 i inne)	Załatwiono w inny sposób
Katowice	425	981	1059	0	0	58	788	114	0	25	968	64	0
Lublin	197	557	567	1	0	14	2579	58	0	9	533	22	0
Łódź	636	700	1004	0	0	19	1182	81	1	16	929	56	1
Poznań	427	929	1124	1	0	22	2624	69	0	11	954	159	0
Rzeszów	331	991	1021	1	0	16	1506	104	1	9	997	10	4
Szczecin	209	603	534	0	0	19	855	60	2	5	467	57	1
Warszawa	225	633	667	1	1	23	675	125	1	11	524	125	0
Wrocław	77	955	932	0	0	21	2270	59	0	15	823	92	0
RAZEM		8708	9460	7	2	267	14 704	790	6	133	8500	796	10

Zbiorcze koszty zakończonych postępowań w 2015 r. (wezwania, zwroty kosztów dojazdu dla świadków, opinie biegłych) kształtowały się następująco:

Tabela 11. Koszty postępowań prowadzonych i zakończonych w oddziałowych biurach lustracyjnych

	Oddziałowe Biuro Lustracyjne	Poniesione koszty postępowań
1.	Białystok	22 708,29
2.	Gdańsk	26 256,42
3.	Katowice	39 119,27
4.	Kraków	40 874,99
5.	Lublin	13 827,79
6.	Łódź	31 085,06
7.	Poznań	42 186,25
8.	Rzeszów	29 066,19
9.	Szczecin	12 791,90
10.	Warszawa	22 798,00
11.	Wrocław	12 410,97
	Razem	293 125,13

Na uwagę zasługuje także fakt, że w okresie sprawozdawczym odnotowano 168 prawomocnych orzeczeń sądowych, w tym w 124 sprawach stwierdzono niezgodność z prawdą złożonych i analizowanych przez sąd oświadczeń lustracyjnych. W czterech sprawach sąd podzielił stanowisko prokuratora Biura Lustracyjnego złożone w trybie art. 20 ust. 5a ustawy lustracyjnej i orzekł o zgodności z prawdą złożonych oświadczeń (postępowania autolustracyjne). W 36 przypadkach

sąd orzekł o zgodności z prawdą złożonych oświadczeń lustracyjnych, nie podzielając stanowiska zajmowanego przez prokuratora Biura Lustracyjnego.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że w czterech sprawach Sądy Apelacyjne we Wrocławiu (sygn. II AKa 127/15), w Warszawie (sygn. II AKa 210/15), we Wrocławiu (sygn. II AKa 5/15) i Katowicach (sygn. II AKa 126/15) jako sądy odwoławcze zmieniły orzeczenia sądów okręgowych jako sądów I instancji o niezgodności z prawdą badanych oświadczeń i uznały, że oświadczenia te są zgodne z prawdą.

Należy także wspomnieć, że w kolejnych trzech sprawach zapadły prawomocne orzeczenia o umorzeniu postępowań lustracyjnych, w tym:

– w dwóch sprawach na podstawie art.17 §1 pkt 5 kpk w zw. z art. 19 ustawy lustracyjnej wobec uznania, że lustrowany zmarł (sygn. XVI K 169/13 Sąd Okręgowy w Poznaniu z 30 listopada 2015 r., sygn. II K 106/11 Sąd Okręgowy w Koszalinie z 15 września 2015 r.);

– w jednej sprawie na podstawie art. 17 §1 pkt 11 kpk w zw. z art. 19 ustawy lustracyjnej wobec stwierdzenia, że oświadczenie złożone przez lustrowanego będące podstawą wszczęcia przez sąd tzw. postępowania autolustracyjnego jest prawnie bezskuteczne wobec wcześniejszego złożenia przez niego innego oświadczenia lustracyjnego, które było poddane procedurze weryfikacji zgodnie z wymogami ustawowymi (sygn. XVIII K 15/14 Sąd Okręgowy w Łodzi z 15 kwietnia 2015 r.).

W jednej sprawie Sąd Apelacyjny w Szczecinie podtrzymał w mocy orzeczenie Sądu Okręgowego w Szczecinie, który odmówił wszczęcia postępowania lustracyjnego wobec uznania, że lustrowany nie był zobowiązany do złożenia oświadczenia wobec nieprzystąpienia do kandydowania na funkcję publiczną, która wiązała się z obowiązkiem złożenia takiego oświadczenia (sygn. II AKz 244/15).

Ponadto w tym roku zapadło 17 prawomocnych orzeczeń w związku z analizą oświadczeń lustracyjnych składanych przez osoby kandydujące na urząd Prezydenta RP, wszystkie zgodne ze stanowiskiem prokuratora.

Odnosząc się do powyższych danych w świetle podnoszonych często w mediach zarzutów dotyczących niskiej skuteczności wniosków o wszczęcie postępowania lustracyjnego, stwierdzić należy, że określenie takie jest nieuzasadnione. Ostatnie trzy lata pracy Biura Lustracyjnego pokazują stale utrzymujący się wysoki poziom spraw wygranych przez prokuratorów – około 80 proc. wszystkich prawomocnych orzeczeń. Mając na względzie szczególny charakter tych procedur i ich specyfikę, należy uznać te wyniki za bardzo dobre.

Materiał dowodowy zgromadzony w tych sprawach to dokumentacja archiwalna wytworzona – w zdecydowanej większości – przez funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa PRL w latach 1944–1990, obecnie osoby w podeszłym już wieku, często przewlekle chorujące, mające problemy z odtworzeniem zdarzeń sprzed przeszło 20 lat. Wielokrotnie na różnych etapach postępowania świadkowie ci składają odmienne w treści zeznania, powołując się na problemy z pamięcią. Wielu autorów badanych dokumentów nie można z oczywistych względów przesłuchać, gdyż osoby te nie żyją. Funkcjonariusze zeznający w postępowaniach lustracyjnych w charakterze świadków w celu ochrony swoich dawnych źródeł informacji, a także z innych powodów wielokrotnie składają zeznania, z których wynika, że fałszowali dokumentację operacyjną, jednoznacznie wskazującą na współpracę poszczególnych osób z organami bezpieczeństwa państwa w różnych jej formach, podając w ten sposób w wątpliwość wiarygodność podstawowego materiału dowodowego, jaki zachował się w tych sprawach. Zeznania są składane w poczuciu bezkarności za przestępstwa fałszerstwa dokumentów czy też poświadczania nieprawdy co do okoliczności mających znaczenie prawne w sporządzanych materiałach o charakterze operacyjnym.

Wprawdzie treść art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN wskazuje, że przestępstwo takie stanowi jedną z postaci zbrodni komunistycznych, których karalność zgodnie z art. 4 ust 1a tej ustawy rozpoczyna się od 1 sierpnia 1990 r. i upływa po 30 latach, a więc 1 sierpnia 2020 r., to jednak orzecznictwo Sądu Najwyższego zapoczątkowane uchwałą SN z 25 maja 2010 r., sygn.

IKZP 5/10, wskazuje, że cytowany przepis art. 4 ust. 1a ustawy o IPN nie stanowi samodzielnej podstawy normatywnej do ustalania terminu przedawnienia karalności zbrodni komunistycznych określonych w art.2 ust. 1 tej ustawy, a przy ustalaniu tym konieczne jest uwzględnienie przepisów regulujących przedawnienie karalności przestępstw zawartych w przepisach Kodeksu karnego z 1969 r. (po nowelizacji z 7 lipca 1995 r., Dz.U. 95.475, Kodeksu karnego z 1997 r. oraz ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz.U.88.554, z późn. zm.). W konsekwencji Sąd Najwyższy w cytowanej uchwale orzekł, że wszystkie występki kwalifikowane jako zbrodnie komunistyczne zagrożone karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, co do których nie wszczęto postępowania, przedawniły się z upływem 1 stycznia 1995 r., a więc jeszcze wtedy, gdy ważny był Kodeks karny z 1969 r. i przed uchwaleniem ustawy o IPN.

W tym miejscu należy wskazać, że przestępstwa fałszerstwa dokumentów oraz poświadczania nieprawdy co do okoliczności mających znaczenie prawne, opisane w art. 187, 193 lub 194 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r. oraz w art. 265 §1, art. 266 §1 i 2 i art. 267 ustawy z 19 kwietnia 1969 r. kk, które wymienione zostały w cyt. art. 2 ust. 1 ustawy o IPN, są zagrożone karami nieprzekraczającymi 5 lat pozbawienia wolności, a zatem zgodnie z cytowaną uchwałą SN przedawniły się już 1 stycznia 1995 r. Jedynym przestępstwem tej kategorii wymienionym w art. 2 ust. 1 ustawy o IPN, które zgodnie ze wskazanym orzecznictwem Sądu Najwyższego nie uległo jeszcze przedawnieniu, jest opisany w art. 266 §4 kodeksu karnego z 1969 r. czyn poświadczenia przez funkcjonariusza publicznego nieprawdy w wystawionym dokumencie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, który zagrożony jest karą pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Niejednokrotnie materiał dowodowy zgromadzony na etapie przygotowywania postępowania lustracyjnego przez prokuratora jest uzupełniany także przez lustrowanego o jego wyjaśnienia, posiadane dokumenty lub dane świadków dopiero na etapie postępowania sądowego.

Sąd orzekający musi ocenić, czy dana osoba swoim działaniem wypełniła wszystkie przesłanki tajnej i świadomej współpracy w rozumieniu art. 3a ustawy lustracyjnej, dookreślone w orzecznictwie Sądu Najwyższego (II KK 160/06) i Trybunału Konstytucyjnego (K 39/97):

1) współpraca musi polegać na kontaktach z organami bezpieczeństwa państwa i przekazywaniu informacji tym organom;

2) musi mieć charakter świadomy;

3) winna być tajna, co oznacza, że nawiązanie współpracy oraz jej przebieg mają pozostać tajemnicą, w szczególności wobec tych osób i środowisk, których miały dotyczyć przekazywane informacje;

4) musi wiązać się z operacyjnym zdobywaniem informacji przez organy bezpieczeństwa państwa;

5) nie może ograniczać się do samej deklaracji woli, lecz winna realizować się w świadomie podejmowanych konkretnych działaniach w celu urzeczywistnienia podjętej współpracy.

Wszystkie zaistniałe wątpliwości zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 5 §2 kpk rozstrzyga się na korzyść lustrowanych. Należy też podkreślić, że często ocena materiału dowodowego dokonanego przez sąd I instancji skrajnie różni się od oceny sądu odwoławczego czy nawet Sądu Najwyższego, o czym świadczą opisane powyżej przypadki zmiany orzeczenia sądu I instancji przez sąd odwoławczy lub zmiany prawomocnych orzeczeń przez Sąd Najwyższy.

Procedur lustracyjnych i ich wyników nie można zatem w sposób prosty przyrównać do procedur karnych, o czym może świadczyć bardzo obszerne, chociaż niejednolite orzecznictwo, w tym orzecznictwo Sądu Najwyższego.

Wniosek o wszczęcie postępowania lustracyjnego nie jest aktem oskarżenia.

Poziom skomplikowania materii w sprawach lustracyjnych jest również nieporównywalny z innymi sprawami, czemu dał wyraz ustawodawca, przekazując orzekanie w tych sprawach zawodowym składom sędziów sądu okręgowego. Prawdopodobieństwo skazania w następstwie aktu

oskarżenia jest tym samym z wielu przyczyn znacznie większe aniżeli stwierdzenie nieprawdziwości oświadczenia lustracyjnego w następstwie wniosku prokuratora z przyczyn podanych powyżej.

Wskazać należy, że art. 52e ustawy o IPN zobowiązuje prokuratora Biura Lustracyjnego do występowania z wnioskiem o wszczęcie postępowania lustracyjnego zawsze wtedy, gdy powstaje wątpliwość co do zgodności z prawdą badanego oświadczenia.

Trzeba w tym miejscu podkreślić, że o zasadności kierowanych wniosków o wszczęcie postępowania lustracyjnego do sądów w skali całego kraju powinno świadczyć to, iż w 2015 r. zapadło jedno orzeczenie o odmowie wszczęcia postępowania lustracyjnego po rozpoznaniu wniosku prokuratora.

Należy podkreślić, że w roku sprawozdawczym zarówno wnioski o wszczęcie postępowania lustracyjnego, jak i prawomocne orzeczenia o złożeniu niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego dotyczyły osób pełniących takie funkcje publiczne, jak prokurator Prokuratury Rejonowej, radcowie prawni, członkowie służby zagranicznej, adwokat, żołnierze zawodowi zajmujący stanowiska służbowe o stopniach etatowych pułkowników, dziekan, członkowie rad nadzorczych, radni.

Udział prokuratorów w postępowaniach lustracyjnych prowadzonych przed sądami przedstawiał się następująco:

– w OBL Warszawa dwóch prokuratorów tego biura odnotowało 98 dni wokandowych w Sądzie Okręgowym w Warszawie i Sądzie Okręgowym Warszawa-Praga, a także przed Sądem Apelacyjnym w Warszawie jako sądem odwoławczym;

– w OBL Katowice trzech prokuratorów odnotowało 200 dni wokandowych przed Sądem Okręgowym w Katowicach i Sądem Okręgowym w Gliwicach, przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach jako sądem odwoławczym, a także sądami w Krakowie, Warszawie, Wrocławiu;

– w OBL Kraków trzech prokuratorów odnotowało 83 dni wokandowe przed Sądem Okręgowym w Krakowie, Sądem Okręgowym w Kielcach i Sądem Okręgowym w Nowym Sączu, a także Sądem Apelacyjnym w Krakowie jako sądem odwoławczym;

– w OBL Lublin dwóch prokuratorów odnotowało 77 dni wokandowe przed Sądem Okręgowym w Lublinie i 9 dni wokandowych przed Sądem Apelacyjnym w Lublinie jako sądem odwoławczym;

– w OBL Białystok dwóch prokuratorów odnotowało 29 dni wokandowych przed Sądem Okręgowym w Białymstoku i Sądem Okręgowym w Olsztynie, a także przed Sądem Apelacyjnym w Białymstoku jako sądem odwoławczym;

– w OBL Gdańsk dwóch prokuratorów odnotowało 106 dni wokandowych przed Sądem Okręgowym w Gdańsku, Sądem Okręgowym w Toruniu i Sądem Okręgowym w Bydgoszczy, a także przed Sądem Apelacyjnym w Gdańsku jako sądem odwoławczym;

– w OBL Łódź trzech prokuratorów odnotowało 68 dni wokandowych przed Sądem Okręgowym w Łodzi i Sądem Apelacyjnym w Łodzi jako sądem odwoławczym;

– w OBL Szczecin trzech prokuratorów odnotowało 56 dni wokandowych przed Sądem Okręgowym w Szczecinie, Sądem Okręgowym w Koszalinie i Sądem Apelacyjnym w Szczecinie jako sądem odwoławczym;

– w OBL Rzeszów trzech prokuratorów odnotowało 49 dni wokandowe przed Sądem Okręgowym w Rzeszowie i Sądem Apelacyjnym w Rzeszowie jako sądem odwoławczym;

– w OBL Poznań dwóch prokuratorów odnotowało 23 dni wokandowe przed Sądem Okręgowym w Poznaniu, Sądem Okręgowym w Zielonej Górze i Sądem Apelacyjnym w Poznaniu jako sądem odwoławczym;

– w OBL Wrocław dwóch prokuratorów odnotowało 44 dni wokandowych przed Sądem Okręgowym we Wrocławiu i przed Sądem Apelacyjnym we Wrocławiu jako sądem odwoławczym.

Należy podkreślić, iż uwzględniając i dostrzegając systematyczny wzrost obciążenia pracą oddziałowych biur lustracyjnych na mocy decyzji Prezesa IPN utworzono (przez przesunięcie zwolnionych etatów z oddziałowych komisji ścigania zbrodni przeciwko narodowi polskiemu) nowe stanowiska prokuratorskie w OBL w Gdańsku, które zostało obsadzone 4 listopada 2015 r., i w OBL

w Szczecinie, które zostało obsadzone 1 września 2015 r. Na wniosek naczelników OBL w Szczecinie i OBL w Gdańsku dyrektor Biura Lustracyjnego wystąpił także do Prezesa IPN o utworzenie kolejnych etatów w tych biurach – etaty te zostały utworzone na przełomie lat 2015 i 2016 i będą obsadzane w następnym roku. Trwa także procedura obsadzania wolnego etatu prokuratorskiego w OBL w Warszawie.

W roku sprawozdawczym dwaj prokuratorzy Biura Lustracyjnego (centrali) opracowali i skierowali do Prokuratora Generalnego RP 14 projektów kasacji w celu wystąpienia przez niego do Sądu Najwyższego, zgodnie z treścią art. 21b ust. 6 ustawy lustracyjnej.

Prokurator generalny RP przychylił się do 5 wniosków i skierował kasację do Sądu Najwyższego. W jednej z tych spraw Sąd Najwyższy uwzględnił kasację prokuratora generalnego i orzeczeniem z 7 października 2015 r. sygn. IVKK 145/15 uchylił prawomocne orzeczenie, przekazując sprawę do ponownego rozpoznania. Pozostałe kasacje czekają na rozpatrzenie. Prokuratora generalnego na tej rozprawie reprezentował prokurator Biura Lustracyjnego.

W roku statystycznym prokuratorzy Biura Lustracyjnego występowali także przed Sądem Najwyższym w 12 rozprawach związanych z kasacjami złożonymi przez obrońców lustrowanych.

W 8 sprawach Sąd Najwyższy oddalił kasacje lustrowanych jako oczywiście bezzasadne, w 2 sprawach uchylił orzeczenia Sądu Apelacyjnego i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania (wyrok o sygn. IV KK 145 z 10 grudnia 2015 r.; wyrok o sygn. IV KK 315/14 z 5 lutego 2015 r.). W związku z przedstawieniem przez Sąd Najwyższy w trybie art. 59 ustawy o Sądzie Najwyższym z 23 listopada 2002 r. do rozpatrzenia w składzie 7 sędziów tego sądu zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości co do wykładni prawa, dotyczącego charakteru prawnego (normatywności) preambuły ustawy lustracyjnej, prokurator BL przygotował i przedstawił Sądowi Najwyższemu stanowisko biura w tym zakresie (I KZP 17/15) . Rozprawa odbyła się 26 lutego 2016 r.

7.3.2. Sprawy przejęte po byłym urzędzie Rzecznika Interesu Publicznego

W roku sprawozdawczym kontynuowano postępowania przejęte po byłym urzędzie Rzecznika Interesu Publicznego. Nadal zawieszony był bieg 4 spraw zalegających w sądach okręgowych w Gdańsku i Katowicach z uwagi na stan zdrowia lustrowanych. W dwóch sprawach sąd prawomocnie umorzył postępowanie na podstawie art. 17 §1 pkt 5 kpk wobec śmierci lustrowanych.

W biegu przed sądami pozostawały 4 postępowania zainicjowane przez Rzecznika Interesu Publicznego, w tym 3 sprawy, które zostały wznowione przez Sąd Najwyższy na podstawie wyroków ETPC w Strasburgu (sprawy prowadzi Sąd Okręgowy w Warszawie).

7.4. Działania analityczno-studyjne (SAS)

Sekcja Analityczno-Studyjna funkcjonuje w ramach Wydziału Przygotowywania i Nadzoru nad Postępowaniami Lustracyjnymi. Do zadań Sekcji należy: dokonywanie analiz akt postępowań przygotowujących postępowania lustracyjne pod kątem oceny prawidłowości i rzetelności przeprowadzonej w sprawie kwerendy archiwalnej; analiza dostępnych pomocy ewidencyjnych i materiałów archiwalnych z zasobu IPN oraz innych archiwów odnośnie do osób, które złożyły oświadczenia lustracyjne; analiza materiałów archiwalnych mogących mieć znaczenie w postępowaniach Ppl; współpraca z prokuratorami Biura Lustracyjnego (w zakresie prawidłowości prowadzenia kwerendy) przy postępowaniach przygotowujących postępowania lustracyjne objętych nadzorem; udział w wizytach kontrolnych w oddziałowych biurach lustracyjnych; bieżące wsparcie merytoryczne oddziałowych biur lustracyjnych w prowadzonych postępowaniach; analiza, we współpracy z prokuratorami Biura Lustracyjnego, zarządzeń prokuratorów oddziałowych biur lustracyjnych o pozostawieniu sprawy bez dalszego biegu pod kątem oceny prawidłowości i rzetelności przeprowadzonej w sprawie kwerendy archiwalnej.

W ramach tych zadań:

– w trakcie analizowania poszczególnych akt postępowań przygotowujących postępowania lustracyjne ujawniono zapisy świadczące o możliwej służbie lub współpracy z organami bezpieczeństwa państwa PRL odnośnie do 9 osób, które złożyły oświadczenia lustracyjne, w których zaprzeczyły tejże służbie lub współpracy, w rezultacie skierowano do oddziałowych biur lustracyjnych pisma wskazujące na zasadność zainicjowania procedury lustracyjnej;

– we współpracy z prokuratorami Biura Lustracyjnego dokonano analizy 6089 zarządzeń wydanych przez prokuratorów oddziałowych biur lustracyjnych, pod kątem ujawnienia nowych zapisów świadczących o ewentualnej współpracy lub służbie w organach bezpieczeństwa państwa PRL (nieujętych w zarządzeniach), w części przypadków pracownicy sekcji podjęli się samodzielnego uzupełnienia kwerendy;

– we współpracy z prokuratorami Biura Lustracyjnego skontrolowano 188 postępowań Ppl (w tym 81 podczas kontroli przeprowadzanych w oddziałowych biurach lustracyjnych). Ponadto poddano analizie 107 zamówionych do Biura Lustracyjnego spraw zakończonych; w 35 sprawach sformułowano uwagi dotyczące kwerendy, zalecono uzupełnienie bądź poprawienie kwerendy (kwerenda była uzupełniania również samodzielnie przez Sekcję Analityczno-Studyjną). Dokonywano też wielu bieżących analiz i konsultacji dla oddziałowych biur lustracyjnych, w trwających postępowaniach Ppl;

– w ramach sprawdzeń osób figurujących łącznie w bazie Zaopatrzenia Emerytalnego Żołnierzy Zawodowych Oraz ich Rodzin – ZEZZOR (baza zapytań Zakładu Emerytalno-Rentowego MSW i Biura Emerytalnego Służby Więziennej) i bazie *oświadczenie* zamówiono i poddano analizie dokumenty obrazujące przebieg służby (otrzymane z ZER MSW) odnośnie do 65 osób, następnie samodzielnie prowadzono kwerendę w wojskowych komendach uzupełnień lub komendach wojewódzkich policji (i równorzędnych) w celu ustalenia, czy osoby te były funkcjonariuszami organów bezpieczeństwa państwa PRL (wyniki pracy były wykorzystywane zarówno przez oddziałowe biura lustracyjne, jak i przez Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN);

– dokonano analizy zamówionych jednostek archiwalnych: 65 z zasobu IPN oraz 28 z innych instytucji i urzędów;

– w wyniku pracy sekcji odnośnie do 2 osób wysłano informację do BUiAD IPN w celu zmiany zapisów tworzonych na potrzeby ZER MSW (zawartych w bazie ZEZZOR), dotyczących przebiegu służby;

– pracownikom katalogów tematycznych („osoby rozpracowywane przez organy bezpieczeństwa państwa PRL", „osoby pełniące funkcje publiczne", „pracownicy, funkcjonariusze, żołnierze organów bezpieczeństwa państwa" i „osoby pełniące kierownicze stanowiska partyjne i państwowe w byłej PRL") przekazywano ujawnione w toku bieżącej pracy sekcji informacje oraz materiały archiwalne mające wpływ na kształt wpisów w aplikacji portalowo-katalogowej bądź skutkujące utworzeniem nowych rekordów;

– na wniosek prokuratorów z oddziałowych biur lustracyjnych dokonano analizy całości zgromadzonej kwerendy archiwalnej w 12 trwających sprawach Ppl, w celu udzielenia pomocy i wytycznych w zakresie kwerendy pogłębionej;

– w związku z bieżącymi pracami sekcji dokonano 7340 sprawdzeń w elektronicznej bazie *Źródło*, w rezultacie tych sprawdzeń m.in. odnaleziono informacje o zgonach 204 osób, które złożyły oświadczenia lustracyjne, a czynności związane z weryfikacją prawdziwości ich treści nie zostały zakończone, informacje o ww. zgonach zaś przekazano następnie do oddziałowych biur lustracyjnych;

– we współpracy z prokuratorami Biura Lustracyjnego podejmowano działania w celu bieżącego uzupełniania kwerend w toczących się postępowaniach Ppl (uzupełnienia prowadzone samodzielnie przez pracowników Sekcji Analityczno-Studyjnej, a następnie przesyłane do oddziałowych biur lustracyjnych celem wykorzystania). Ponadto pracownicy sekcji współorganizowali cykliczne

szkolenia merytoryczne dla pracowników oddziałowych biur lustracyjnych i Biura Lustracyjnego, systematycznie podnosili kwalifikacje przez udział w szkoleniach i konferencjach naukowych organizowanych przez IPN.

Oceniając pracę sekcji w ubiegłym roku, należy zauważyć, że funkcjonowała ona w zmniejszonym składzie osobowym. Praktycznie od połowy 2014 r. jedna z osób pracujących w sekcji przebywała na zwolnieniu lekarskim, a następnie na urlopie macierzyńskim. Z kolei 1 listopada 2015 r. odeszła z pracy osoba pełniąca funkcję kierownika sekcji (przejście do innej instytucji).

8. Budżet

8.1. Budżet w układzie klasyfikacji budżetowej

Budżet Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu został określony ustawą budżetową na rok 2015 w następujących wielkościach:

Tabela 1. Dochody i wydatki IPN-KŚZpNP wg ustawy budżetowej na 2015 r. (w tys. zł)

Dochody budżetowe	1 800
Wydatki budżetowe	249 850
z tego:	
– dotacje	450
– świadczenia na rzecz osób fizycznych	7 275
– wydatki bieżące	225 619
– wydatki majątkowe	16 506

8.1.1. Wykonanie dochodów budżetowych

W 2015 r. dochody Instytutu Pamięci Narodowej zostały zaplanowane w wysokości 1800 tys. zł.

Dochody realizowano w dziale 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa w ramach rozdziałów:

– **Rozdział 75101** Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa (centrala IPN);

– **Rozdział 75112** Jednostki podległe IPN-KŚZpNP (oddziały IPN).

– Dochody budżetowe wyniosły ogółem 2 640 tys. zł, co stanowi 146,7 proc. planu, w tym najwyższe dochody uzyskano z tytułu:

sprzedaży publikacji i gier edukacyjnych (§ 0840) na kwotę 925 tys. zł;

– wpływów z różnych dochodów (§ 0970) na kwotę 862 tys. zł, w tym 320 tys. zł tytułem zwrotu wydatków dotyczących nieruchomości przy ul. Towarowej 28 na podstawie ugody zawartej z RUCH SA przed Sądem Apelacyjnym w Warszawie;

– wpływów ze spłat oprocentowanych pożyczek udzielanych prokuratorom na zaspokajanie ich potrzeb mieszkaniowych (§ 0700) na kwotę 388 tys. zł oraz odsetek (§ 0920) na kwotę 49 tys. zł;

– grzywien, mandatów i innych kar pieniężnych od osób fizycznych i osób prawnych oraz innych jednostek organizacyjnych (§ 0570, § 0580) na kwotę łączną 133 tys. zł;

– wpływów ze sprzedaży składników majątkowych (§ 0870) na kwotę 129 tys. zł;

– wpływów z usług (§ 0830) na kwotę 124 tys. zł.

Tabela 2. Wykonanie dochodów budżetowych IPN-KŚZpNP w 2015 r. (w tys. zł)

Lp.	Wyszczególnienie	§	Ustawa budżetowa na 2015 r.	Wykonanie w 2015 r.*
	Dział 751 – ogółem		1 800	2 640
1.	Wpływy z tytułu grzywien, mandatów i innych kar pieniężnych od osób fizycznych	0570	0	38
2.	Wpływy z tytułu grzywien i innych kar pieniężnych od osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych	0580	0	95
3.	Wpływy z różnych opłat	0690	0	9
4.	Wpływy ze spłat oprocentowanych pożyczek udzielonych sędziom i prokuratorom na zaspokojenie ich potrzeb mieszkaniowych	0700	376	388
5.	Dochody z najmu i dzierżawy składników majątkowych Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego lub innych jednostek zaliczanych do sektora finansów publicznych oraz innych umów o podobnym charakterze	0750	7	18
6.	Wpływy z usług	0830	151	124
7.	Wpływy ze sprzedaży wyrobów	0840	892	925
8.	Wpływy ze sprzedaży składników majątkowych	0870	4	129
9.	Pozostałe odsetki	0920	65	49
10.	Wpływy z różnych dochodów	0970	304	862
11.	Różnice kursowe	1510	1	2
12.	Wpływy ze zwrotów dotacji oraz płatności pobranych niezależnie lub w nadmiernej wysokości	2910	0	1

*Dane na podstawie rocznego sprawozdania RB-27 z wykonania planu dochodów budżetowych w 2015 r.

8.1.2. Wykonanie wydatków budżetowych

Wydatki Instytutu Pamięci Narodowej na 2015 r. zostały ustalone w ustawie budżetowej w wysokości 249 850 tys. zł. W IV kwartale 2015 r. Prezes IPN podjął decyzję o blokowaniu planowanych wydatków w rozdziale 75302 na kwotę 760 tys. zł. W wyniku nowelizacji ustawy budżetowej na 2015 r. (Dz.U. z 2015 r., poz. 2195) plan finansowy Instytutu został zmniejszony do wysokości 249 090 tys. zł. Wydatki wyniosły ogółem 248 186 tys. zł, co stanowi 99,6 proc. planu po zmianach. W porównaniu do 2014 r. wydatki były wyższe o 4103 tys. zł, tj. wyższe o 1,7 proc. (wydatki 2014 r. – 244 083 tys. zł).

Realizacja wydatków w ramach poszczególnych działów i rozdziałów klasyfikacji budżetowej przedstawia się następująco:

Dział 751 Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa, w tym:

– **Rozdział 75101** Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa (centrala IPN);

– **Rozdział 75112** Jednostki podległe IPN-KŚZpNP (oddziały IPN).

Dział 753 Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, w tym:

– **Rozdział 75302** Uposażenia prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażenia rodzinne.

Wydatki w dziale 751 dotyczą bieżącej działalności Instytutu związanej z realizacją zadań ustawowych określonych ustawą o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Wydatki w dziale 753 obejmują wypłaty uposażeń dla prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażeń rodzinnych. Uposażenia dla prokuratorów w stanie spoczynku są wypłacane prokuratorom, dla których Instytut był ostatnim miejscem zatrudnienia, uposażenia rodzinne natomiast uprawnionym członkom rodziny prokuratora.

Strukturę wykonania wydatków budżetowych w części 13 – Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, w poszczególnych działach i rozdziałach, według grup ekonomicznych określonych w ustawie budżetowej, przedstawiono w tabeli poniżej:

Tabela 3. Wykonanie planu wydatków IPN-KŚZpNP w 2015 r. (w tys. zł)

Wyszczególnienie	Rok 2014	Rok 2015*				
	Wykonanie	Ustawa budżetowa	Plan po zmianach	Wykonanie	5:4	5:2
					proc.	
Część 13 – ogółem	244 083	249 850	249 090	248 186	99,6	101,7
Dotacje	416	450	450	370	82,2	88,9
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	5 500	7 275	6 096	6 079	99,7	110,5
Wydatki bieżące	220 698	225 619	224 409	223 644	99,7	101,3
Wydatki majątkowe	17 469	16 506	18 135	18 093	99,8	103,6
w tym:						
Dział 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	239 671	244 101	244 101	243 206	99,6	101,5
Dotacje	416	450	450	370	82,2	88,9
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	1 088	1 526	1 107	1 099	99,3	101,0
Wydatki bieżące	220 698	225 619	224 409	223 644	99,7	101,3
Wydatki majątkowe	17 469	16 506	18 135	18 093	99,8	103,6
w tym:						
Rozdział 75101 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa	102 900	108 396	106 485	105 799	99,4	102,8
Dotacje	416	450	450	370	82,2	88,9
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	610	722	678	674	99,4	111,1
Wydatki bieżące	87 107	93 199	89 736	89 171	99,4	102,4
Wydatki majątkowe	14 767	14 025	15 621	15 584	99,8	105,5
Rozdział 75112 – Jednostki podległe Instytutowi Pamięci Narodowej	136 771	135 705	137 616	137 407	99,8	100,5
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	478	804	429	425	99,0	88,9
Wydatki bieżące	133 591	132 420	134 673	134 473	99,8	100,6
Wydatki majątkowe	2 702	2 481	2 514	2 509	99,8	92,9

Wyszczególnienie	Rok 2014	Rok 2015*				
	Wykonanie	Ustawa budżetowa	Plan po zmianach	Wykonanie	5:4	5:2
					proc.	
Dział 753 – Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne	4 412	5 749	4 989	4 980	99,8	112,9
w tym:						
Rozdział 75302 – Uposażenia prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażenia rodzinne	4 412	5 749	4 989	4 980	99,8	112,9
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	4 412	5 749	4 989	4 980	99,8	112,9

*Dane na podstawie rocznego sprawozdania RB-28 z wykonania planu wydatków budżetowych w 2015 r.

Wykonanie wydatków w poszczególnych działach i grupach wydatków

Dział 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa.

W 2015 r. wydatki Instytutu zrealizowane w ramach działu 751 wyniosły 243 206 tys. zł, co stanowi 99,6 proc. planu po zmianach na rok 2015 oraz 101,5 proc. W odniesieniu do wykonania wydatków w 2014 r. struktura wydatków w poszczególnych grupach ekonomicznych przedstawia się następująco:

8.1.2.1. Dotacje

Wydatki na dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie zadań zleconych do realizacji fundacjom (§ 2810) wyniosły 370 tys. zł i zostały przeznaczone na realizację następujących zadań publicznych:

– pozyskiwanie, weryfikacja i scalanie informacji celem uzupełnienia komputerowej imiennej bazy danych obywateli państwa polskiego poddanych represjom ze strony okupanta niemieckiego w latach 1939–1945 za pomoc ludności żydowskiej (umowa zawarta z Fundacją Instytut Studiów Strategicznych);

– pozyskiwanie, weryfikacja i scalanie informacji celem uzupełnienia komputerowej imiennej bazy danych obywateli państwa polskiego poddanych represjom pod okupacją niemiecką w latach 1939–1945 (umowa zawarta z Fundacją Polsko-Niemieckie Pojednanie).

31 grudnia 2015 r. nastąpił zwrot niewykorzystanej kwoty dotacji w wysokości 79,8 tys. zł przez Instytut Studiów Strategicznych. W związku z tym wydatki na dotacje w 2015 r. są niższe o 11 proc. w odniesieniu do 2014 r.

8.1.2.2. Świadczenia na rzecz osób fizycznych

Wydatki na świadczenia na rzecz osób fizycznych wyniosły 1099 tys. zł, co stanowi 99,3 proc. planu po zmianach na rok 2015 (1107 tys. zł) i przedstawiały się następująco:

– wydatki osobowe niezaliczane do wynagrodzeń (§ 3020) – 568 tys. zł;
– różne wydatki na rzecz osób fizycznych (§ 3030) – 471 tys. zł;
– stypendia różne (§ 3250) – 60 tys. zł.

Wydatki dotyczyły świadczeń wynikających z przepisów o bezpieczeństwie i higienie pracy, m.in. zakupu środków ochrony osobistej i odzieży ochronnej dla pracowników archiwów i pracowników fizycznych, zwrotu kosztów zakupu okularów pracownikom zatrudnionym przy monitorach komputerowych, zakupu umundurowania wewnętrznej służbie ochrony i wypłaty ekwiwalentu za

jego czyszczenie, wypłat diet dla członków Rady Instytutu oraz wypłat pracownikom stypendiów doktorskich, zgodnie z podpisanymi umowami.

W grupie wydatków na świadczenia na rzecz osób fizycznych w 2015 r. nastąpiło zwiększenie wydatków w odniesieniu do 2014 r. o 1 proc. (1088 tys. zł).

8.1.2.3. Wydatki bieżące

Wydatki bieżące stanowią największą pozycję w strukturze wydatków. W 2015 r. wydatki wyniosły 223 644 tys. zł, co stanowi 99,6 proc. planu po zmianach. W odniesieniu do 2014 r. były większe o 2946 tys. zł, tj. o 1,3 proc.

Wskaźnik wykonania w rozdziale 75101 (centrala) wyniósł 99,4 proc., a w rozdziale 75112 (oddziały) – 99,8 proc.

8.1.2.3.1. Wynagrodzenia

Wydatki na wynagrodzenia osobowe, wykazane w sprawozdaniu dotyczącym wykonania planu wydatków budżetu państwa Rb-28, wyniosły ogółem 138 712 tys. zł, co stanowi 100 proc. planu po zmianach.

Wykonanie wydatków na wynagrodzenia osobowe w poszczególnych paragrafach kształtowało się następująco:

– wynagrodzenia osobowe pracowników (§ 4010) – 108 493 tys. zł;
– wynagrodzenia osobowe prokuratorów (§ 4030) – 20 383 tys. zł;
– dodatkowe wynagrodzenie roczne (§ 4040) – 9836 tys. zł.

W 2015 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Instytucie Pamięci Narodowej wyniosło łącznie z dodatkowym wynagrodzeniem rocznym (tzw. trzynastką) 5590 zł, w tym przeciętne wynagrodzenie osób nieobjętych mnożnikowym systemem wynagrodzeń: (status zatrudnienia 01) urzędnicy – 4975 zł, (status zatrudnienia 09) prokuratorzy – 16 418 zł.

Wykonanie zatrudnienia oraz wykorzystanie środków na wynagrodzenia prezentują dane zawarte w tabeli poniżej.

Tabela 4. Przeciętne zatrudnienie i wynagrodzenie w IPN-KŚZpNP w latach 2014 i 2015

Wyszczególnienie	Wykonanie 2014 r.			Wykonanie 2015 r.*		
	Przeciętne zatrudnienie	Wynagrodzenie (w tys. zł)	Przeciętne Wynagrodzenie przypadające na 1 pracownika zatrudnionego na pełnym etacie (w zł)	Przeciętne zatrudnienie	Wynagrodzenie (w tys. zł)	Przeciętne wynagrodzenie przypadające na 1 pracownika zatrudnionego na pełnym etacie (w zł)
Część 13 ogółem	2 061	136 535	5 521	2 068	138 712	5 590
w tym:						
Osoby nieobjęte mnożnikowym systemem wynagradzania § 4010, §4040	1 946	114 607	4 908	1 957	116 843	4 975
Prokuratorzy § 4030, § 4040	115	21 928	15 890	111	21 869	16 418

*Dane na podstawie sprawozdania o zatrudnieniu i wynagrodzeniach RB-70 w 2015 r.

8.1.2.3.2. Honoraria i wynagrodzenia bezosobowe

Wydatki na honoraria (§ 4090) zaplanowano w wysokości 279 tys. zł, wykonanie wyniosło 257 tys. zł, co stanowi 92,2 proc. kwoty planu. Wydatki dotyczą działań statutowych Instytutu, przede wszystkim działalności edukacyjnej i wydawniczej, związane głównie z zakupem licencji do publikacji i wystaw IPN.

Wydatki na wynagrodzenia bezosobowe (§ 4170) zaplanowano w wysokości 1769 tys. zł. Wykonanie w wysokości 1730 tys. zł obejmuje wynagrodzenia wypłacone na podstawie umowy zlecenia lub umowy o dzieło. Wydatki dotyczą przede wszystkim przeprowadzenia lekcji tematycznych dla młodzieży poświęconych historii najnowszej, przygotowania i poprowadzenia wykładów, napisania artykułów wykorzystywanych w działalności merytorycznej.

Wydatki na wynagrodzenia bezosobowe i honoraria są limitowane na podstawie ustawy z 5 grudnia 2014 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z realizacją ustawy budżetowej. Limit ustalony na 2015 r. wynosił 1747 tys. zł. Zgodnie z rozporządzeniem Ministerstwa Finansów z 3 września 2015 r. w sprawie wyrażenia zgody na zwiększenie wielkości wynagrodzeń bezosobowych w roku 2015 dokonano zwiększenia ich wielkości o kwotę 145 tys. zł. Po zwiększeniu limit na wynagrodzenia bezosobowe dla Instytutu Pamięci Narodowej na rok 2015 wynosił 1892 tys. zł, w tym: centrala 944,3 tys. zł, oddziały 947,7 tys. zł. Ogółem w ramach limitu wydatkowano kwotę w wysokości 1694 tys. zł.

8.1.2.3.3. Pochodne od wynagrodzeń

Wykonanie wydatków w tej grupie wynosi 22 410 tys. zł, w tym składki na ubezpieczenia społeczne (§ 4110) – 19 963 tys. zł, składki na Fundusz Pracy (§ 4120) – 2 447 tys. zł. Wydatki zostały poniesione zgodnie z przepisami ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy z 23 października 2014 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw.

8.1.2.3.4 Odpisy na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych

Odpis został zrealizowany zgodnie z przepisami ustawy z 4 marca 1994 r. o Zakładowym Funduszu Świadczeń Socjalnych (tekst jednolity Dz.U. z 2015 r, poz. 111) oraz ustawy z 5 grudnia 2014 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z realizacją ustawy budżetowej (Dz.U. z 2014 r., poz. 1877).

Wysokość odpisu na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych (§ 4440) jest uzależniona od przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej w II półroczu poprzedniego roku. Zgodnie z art. 2 ustawy z 5 grudnia 2014 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z realizacją ustawy budżetowej do naliczania wysokości odpisu w 2015 r. przyjęto przeciętne wynagrodzenie miesięczne w gospodarce narodowej ogłoszone w drugim półroczu 2010 r. w wysokości 2917,14 zł.

Wydatki na ZFŚS w 2015 r. wynosiły ogółem 2 454 tys. zł.

8.1.2.3.5. Podatki i opłaty na rzecz budżetu państwa oraz cła

Wydatki dotyczyły zapłaty:

– cła (§ 4470) na kwotę 4 tys. zł w związku z wyrobieniem dokumentów celnych (karnet ATA) i wysyłkę 360 egz. publikacji *Polskie drogi przez Szwajcarię*;

– podatku od towarów i usług VAT (§ 4530) w wysokości ogółem 5 tys. zł przez oddziały IPN w Białymstoku, Gdańsku i Szczecinie.

8.1.2.3.6. Opłaty na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego

Wydatki dotyczyły:

– podatku od nieruchomości (§ 4480) – w wysokości 418 tys. zł;

– opłat na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego (§ 4520) – w wysokości 82 tys. zł, w tym opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi.

8.1.2.3.7. Zakup towarów i usług

Pozycja obejmuje wydatki w 2015 r. związane z prowadzeniem działalności statutowej Instytutu oraz utrzymaniem zajmowanych obiektów w wysokości ogółem 48 101 tys. zł, co stanowi 98,9 proc. planu. Wydatki dotyczą zakupu materiałów i wyposażenia (§ 4210 – 7892 tys. zł) związane z bieżącym funkcjonowaniem IPN oraz realizacją zadań merytorycznych, w tym m.in. zakup:

– materiałów biurowych, papierniczych i drobnego wyposażenia;
– archiwizacyjnych materiałów specjalistycznych, np. filmoplastów, okładek;
– materiałów eksploatacyjnych (np. tusze, tonery) do kopiarek, drukarek i faksów;
– akcesoriów komputerowych;
– paliwa, części i akcesoriów do samochodów służbowych;
– środków czystości;
– książek do użytku wewnętrznego oraz prenumerata prasy;
– zniczy i wiązanek upamiętniających wydarzenia historyczne;
– komputerów stacjonarnych dla pracowników Centrali IPN, które zastąpiły wyeksploatowane urządzenia.

Wydatki dotyczące zakupu pomocy naukowych, dydaktycznych i książek (§ 4240) zrealizowano na kwotę 134 tys. zł. Kwota ta obejmuje przede wszystkim zakup książek na potrzeby biblioteki IPN wykorzystywanych w bieżącej pracy.

Na zakup energii (§ 4260) wydatkowano kwotę 3972 tys. zł. Wydatki dotyczą dostawy energii elektrycznej, cieplnej, gazu oraz wody.

Znaczącą pozycję stanowią wydatki na zakup usług remontowych (§ 4270) w wysokości 4036 tys. zł, które dotyczą m.in.:

– napraw oraz konserwacji urządzeń biurowych, sprzętu kserograficznego;
– konserwacji urządzeń wentylacyjnych, klimatyzacyjnych, grzewczych i dźwigów;
– konserwacji systemów zabezpieczeń technicznych, systemu alarmowego, ppoż., sygnalizacji napadu i włamania, instalacji elektrycznej;
– napraw samochodów służbowych;
– konserwacji urządzeń dźwigowych, węzła cieplnego i remontu pomieszczeń biurowych siedziby Oddziału IPN w Rzeszowie;
– dostosowania pomieszczenia w Oddziale IPN w Krakowie przy ul. Dunajewskiego na magazyn książek;
– naprawy bramy wjazdowej oraz furtki przed budynkiem A w Oddziale IPN w Łodzi;
– naprawy regulacji drzwi typu Zbigmet i Gerda oraz usunięcia awarii węzła sanitarnego w piwnicy budynku w Oddziale IPN w Poznaniu;
– przeprowadzenia remontu elewacji budynku w Oddziale IPN w Białymstoku;
– wykonania dokumentacji prac remontowo-naprawczych muru ogrodzeniowego obiektu przy ul. Piotra Skargi oraz renowacji systemu wystawienniczego Oddziału IPN w Szczecinie.

Wydatki na zakup usług zdrowotnych (§ 4280) wyniosły 159 tys. zł i dotyczyły badań okresowych i kontrolnych pracowników.

Wydatki związane z zakupem pozostałych usług (§ 4300) wyniosły 26 683 tys. zł. Powyższe wydatki dotyczyły przede wszystkim:

– druku gier i publikacji;
– organizacji wystaw, konferencji, sesji naukowych, programów badawczych oraz promocji książek;
– utrzymania archiwów;
– usług porządkowych i eksploatacyjnych użytkowanych obiektów;

– wywozu nieczystości i utrzymania czystości w obiektach Centrali IPN;
– ogłoszeń prasowych;
– opłaty abonamentu RTV;
– usług pocztowych, transportowych i kurierskich;
– dostępu do sieci PESEL-NET i usług transmisji danych;
– monitoringu obiektów, systemów alarmowych.

Opłaty z tytułu zakupu usług telekomunikacyjnych (§ 4360) wyniosły 795 tys. zł.

Zakup usług obejmujących tłumaczenia (§ 4380) na kwotę 741 tys. zł dotyczy działalności merytorycznej Instytutu m.in.: tłumaczenia artykułów, dokumentów do wydawanych przez IPN publikacji i albumów, folderów i tekstów wystawienniczych, tłumaczenia na konferencjach międzynarodowych (działalność edukacyjna), tłumaczenia materiałów archiwalnych (działalność archiwalna), tłumaczenia materiałów procesowych na potrzeby prowadzonych postępowań oraz tłumaczenia postanowień prokuratorów (działalność śledcza).

Wydatki na zakup usług obejmujących wykonanie ekspertyz, analiz i opinii (§ 4390) wyniosły 167 tys. zł i dotyczyły m.in. opinii rzeczoznawcy, np. z zakresu geologii do prowadzonego postępowania procesowego przez Oddział IPN w Krakowie, badań czynników biologicznych w Oddziale IPN w Poznaniu oraz badań zanieczyszczeń mikrobiologicznych przechowywanych zasobów archiwalnych (Centrala IPN).

Opłaty za administrowanie i czynsze za budynki, lokale i pomieszczenia garażowe (§ 4400) wyniosły 3522 tys. zł.

8.1.2.3.8. Pozostałe wydatki

Realizacja w tej grupie wydatków wyniosła ogółem 9 470 tys. zł, co stanowi 99 proc. kwoty planu po zmianach.

Wpłaty na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (§ 4140) wyniosły 2019 tys. zł.

Wydatki na nagrody konkursowe (§ 4190) wyniosły 366 tys. zł. i dotyczyły nagród w konkursach edukacyjnych i historycznych organizowanych przez Instytut.

Wydatki dotyczące podróży służbowych krajowych (§ 4410) wyniosły 1838 tys. zł i podróży zagranicznych (§ 4420) 1672 tys. zł. Kwoty te obejmują wyjazdy archiwistów na czas prowadzonych kwerend, podróży służbowych pracowników pionu edukacyjnego związanych z działalnością naukowo-edukacyjną oraz delegacji służbowych dotyczących działalności bieżącej pracowników administracji.

Wydatki na różne opłaty i składki (§ 4430) w wysokości 278 tys. zł dotyczyły m.in. ubezpieczeń majątkowych, w tym ubezpieczenia OC i AC samochodów służbowych, budynków i sprzętu elektronicznego, organizowanych wystaw, jak również ubezpieczeń pracowników na czas podróży służbowych oraz wyjazdów edukacyjnych organizowanych przez Instytut. Wydatki realizowano na podstawie polis ubezpieczeniowych. Opłaty dotyczyły dozoru technicznego dźwigów, przyłącza wody, zajęcia pasa ruchu drogowego.

Pożyczki na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych sędziów i prokuratorów (§ 4450) wyniosły ogółem 430 tys. zł.

Składki do organizacji międzynarodowych (§ 4540) wyniosły 1 tys. zł i dotyczyły wpłaty dla Międzynarodowej Rady Archiwów.

Pozostałe odsetki (§ 4580) wyniosły ogółem 12 tys. zł.

Wydatki związane z postępowaniem sądowym i prokuratorskim (§ 4610) w wysokości ogółem 1407 tys. zł dotyczyły tłumaczeń i analiz zleconych przez prokuratorów na potrzeby prowadzonych postępowań, opinii sądowo-lekarskich, opłat za kserokopie dokumentów z archiwów niezbędnych w prowadzeniu postępowań, podróży służbowych prokuratorów wykonujących czynności w toku postępowania przygotowawczego oraz doręczania pism i wezwań.

Wydatki na szkolenia pracowników niebędących członkami korpusu służby cywilnej (§4700) zrealizowano na kwotę 1440 tys. zł. Kwota ta obejmuje specjalistyczne szkolenia dla prokuratorów oraz pracowników Instytutu z zakresu archiwizacji, administracji państwowej, zarządzania kadrami, finansów, zagadnień informatycznych, zamówień publicznych, prawa budowlanego, prawa pracy, ZFŚS, bhp oraz kursów językowych.

Różnice kursowe (§ 4950) wyniosły 7 tys. zł i dotyczyły wydatków związanych z rozliczaniem delegacji zagranicznych.

8.1.2.4. Wydatki majątkowe

Przyznane ustawą budżetową na 2015 r. dla IPN środki na wydatki majątkowe wynosiły 16 506 tys. zł i były niższe o 963 tys. zł od wysokości środków przeznaczonych na ten cel w 2014 r. Przeniesienia środków wprowadzone decyzjami Prezesa IPN spowodowały w trakcie roku zwiększenie planu wydatków majątkowych do kwoty 18 135 tys. zł. Wydatki majątkowe w 2015 r. zrealizowano na kwotę 18 093 tys. zł, co stanowi 99,7 proc. planu.

Realizacja wydatków majątkowych:

§ 6050 – wydatki inwestycyjne w 2015 r. zrealizowano na kwotę 12 190 tys. zł, tj. 100 proc. środków ujętych w planie finansowym na 2015 r.;

§ 6060 – wydatki na zakupy inwestycyjne zrealizowano na kwotę 5903 tys. zł, tj. 99,3 proc. środków ujętych w planie finansowym na 2015 r.

Tabela 5. Wydatki majątkowe IPN-KŚZpNP w 2015 r.

Wyszczególnienie	Wykonanie 2014 r.	Ustawa budżetowa na 2015 r.	Plan po zmianach na 2015 r.	Wykonanie 2015 r.	5:4	5:2
	w tys. zł				(%)	
Wydatki majątkowe ogółem, z tego:	17 469	16 506	18 135	18 093	100	103
dział 751 z tego:	17 469	16 506	18 135	18 093	100	103
rozdział 75101 z tego:	14 767	14 025	15 621	15 584	100	105
§ 6050	11 594	10 591	12 191	12 190	100	105
§ 6060	3 173	3 434	3 430	3 394	99	107
rozdział 75112	2 702	2 481	2 514	2 509	100	93
§ 6060	2 702	2 481	2 514	2 509	100	93

Tabela 6. Realizacja wydatków majątkowych w 2015 r.

Lp.	Nazwa inwestycji	Wydatki zrealizowane w 2015 r.
1.	Inwestycje pozostałe polegające na budownictwie ujęte w § 6050 w tym:	12 190
1.1.	Budowa wiaty magazynowej oraz zagospodarowanie terenu wraz z modernizacją oświetlenia zewnętrznego i ogrodzenia w kompleksie przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie	2 500
1.2.	Adaptacja budynku przy ul. Grunwaldzkiej 216 na potrzeby siedziby gdańskiego oddziału IPN	3 456
1.3.	Rozbudowa siedziby Oddziału IPN w Lublinie	5 889

1.4.	Wykonanie platformy podnoszącej przy rampie budynku archiwum IPN – Warszawa ul. Kłobucka 21 „C”	80
1.5.	Modernizacja systemu kontroli dostępu w budynku „C” oraz systemów dozoru wizyjnego w budynku „A” przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie	122
1.6.	Modernizacja systemu wentylacji w archiwach Oddziału IPN w Poznaniu	53
1.7.	Przebudowa siedziby Oddziału IPN w Szczecinie przy ul. Piotra Skargi 14	8
1.8.	Zabudowa meblowa księgarni oraz przebudowa recepcji w Centrum Edukacyjnym IPN w Warszawie przy ul. Marszałkowskiej 21/25	27
1.9.	Modernizacja budynku „C” przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie	34
1.10.	Modernizacja oświetlenia w budynku „B” przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie	21
2.	Zakupy inwestycyjne niezwiązane z budownictwem ujęte w § 6060, w tym:	5 903
2.1. Rozdział 75101, w tym:		3 394
	Sprzęt komputerowy	627
	Zakup wartości niematerialnych i prawnych	1 421
	Pozostały sprzęt	1 237
	Środki transportu	109
2.2. Rozdział 75112:		2 509
	Sprzęt komputerowy	1 014
	Zakup wartości niematerialnych i prawnych	89
	Pozostały sprzęt	1 027
	Środki transportu	379

Ważniejsze efekty rzeczowe realizowanych w 2015 r. zadań inwestycyjnych

Inwestycje prowadzone przez Instytut w 2015 r. skupiały się w głównej mierze na kontynuacji zadań rozpoczętych w latach ubiegłych, mających na celu rozbudowę bazy lokalowej IPN opartej na nieruchomościach będących własnością Skarbu Państwa. Celem realizowanych w tym zakresie inwestycji jest rezygnacja z najmu pomieszczeń na rynku komercyjnym oraz poprawa warunków organizacyjno-logistycznych i lokalowych niezbędnych do realizacji ustawowych zadań Instytutu.

W 2015 r. realizowano również zadania w celu zapewnienia właściwych warunków przechowywania i udostępniania materiałów archiwalnych. Działania te dotyczyły wyposażenia archiwów w nowoczesne systemy przechowywania akt oraz rozbudowę systemów informatycznych umożliwiających digitalizację, przechowywanie i udostępnianie kopii cyfrowych zasobów archiwalnych administrowanych przez Instytut. Proces ten, przez sukcesywne wdrażanie nowych technik opracowania i udostępniania materiałów historycznych, zwiększa dostępność archiwaliów, ograniczając jednocześnie zagrożenia, jakie wiążą się z ich częstym kopiowaniem bądź udostępnianiem oryginałów.

W 2015 r. realizowano również inwestycje związane z działalnością edukacyjną Instytutu, zapewnieniem właściwego poziomu ochrony oraz poprawą środowiska pracy.

Rozdział 75101 § 6050

- W Lublinie kontynuowano inwestycję polegającą na budowie nowego obiektu, dzięki któremu możliwe będzie zgromadzenie całości struktur oddziału w jednym miejscu, zapewnienie właś-

ciwych warunków dla realizacji zadań przez prokuratorów OKŚZpNP i OBL oraz wyposażenie oddziału w profesjonalnie przygotowaną salę konferencyjno-wystawienniczą. Nowy obiekt o powierzchni użytkowej ok. 3200 m^2 pozwoli na rezygnację z wynajmowanych w różnych punktach Lublina pomieszczeń. Dzięki przeniesieniu części funkcji z istniejącego budynku do nowo realizowanego obiektu możliwa będzie poprawa warunków pracy, usprawnienie obsługi interesantów oraz stworzenie właściwych warunków do zabezpieczania i opracowywania zasobu archiwalnego. Inwestycja realizowana jest na terenie pozyskanej w 2011 r. od Skarbu Państwa nieruchomości zlokalizowanej u zbiegu ulic Wodopojnej i Szewskiej. Lokalizacja terenu przyszłej inwestycji w ścisłym centrum Lublina, w bezpośrednim sąsiedztwie siedziby lubelskiego oddziału IPN, jest szczególnie korzystna. Pozwoli ona na stworzenie spójnego pod względem organizacyjnym, łatwo dostępnego dla społeczeństwa kompleksu IPN. Koszt realizacji inwestycji w 2015 r. wyniósł 5889 tys. zł. Zrealizowano następujący zakres prac: wykonano ściany oraz stropy od parteru do ostatniej kondygnacji, wykonano tynki i wylewki posadzkowe wewnętrzne, ocieplono elewację budynku oraz dach, wykonano pokrycia dachowe, wstawiono stolarkę okienną i drzwiową, wykonano instalacje wewnętrzne, elektryczną, centralnego ogrzewania, wodno-kanalizacyjną, wentylacyjną i klimatyzacyjną, rozpoczęto wykonywanie okładzin ściennych w sanitariatach oraz sufitów podwieszonych. Zaawansowanie robót na dzień 31 grudnia 2015 r. wynosiło 62 proc. Osiągnięcie takiego poziomu realizacji inwestycji było możliwe dzięki zwiększeniu w trakcie roku budżetowego planu wydatków na inwestycje związane z budownictwem o kwotę 1600 tys. zł. Obecne zaawansowanie robót daje techniczne możliwości zakończenia inwestycji w 2016 r.

- Zakończono inwestycję polegającą na przygotowaniu nowej siedziby gdańskiego oddziału IPN przez adaptację pozyskanego w roku 2011 zespołu obiektów przy ul. Grunwaldzkiej 216 w Gdańsku. Znaczne oddalenie siedzib poszczególnych pionów Oddziału IPN w Gdańsku stwarzało bardzo wiele problemów organizacyjnych, w tym m.in. brak możliwości sprawnego zarządzania. Ponadto eksploatacja pięciu różnych obiektów powodowała zwiększone koszty utrzymania oraz konieczność angażowania czasu i środków na przejazdy, zapewnienie łączności i obiegu poczty między pionami. Z uwagi na brak odpowiedniej powierzchni archiwalnej znaczna część zasobów musiała być przechowywana w Delegaturze IPN w Bydgoszczy, co dodatkowo dezorganizowało pracę i znacznie utrudniało dostęp do tych dokumentów. W ramach inwestycji dostosowano do specyfiki działania Instytutu zespół połączonych komunikacyjnie i funkcjonalnie budynków nieczynnej szkoły zawodowej. Pozwoliło to na zgromadzenie wszystkich komórek gdańskiego oddziału IPN w jednej lokalizacji. Wartość realizacji inwestycji (bez kosztów wyposażenia) wyniosła 11 955 tys. zł, przy czym w 2015 r. wydatkowano kwotę 3456 tys. zł. Inwestycja została zakończona z rocznym wyprzedzeniem w stosunku do pierwotnego harmonogramu prac. W wyniku przeprowadzonej przebudowy uzyskano budynek o powierzchni 3583 m^2 i kubaturze 16 900 m^3, w tym powierzchnię magazynową 655 m^2. Powyższe działania umożliwiły zlokalizowanie oddziału w jednym budynku.
- Z uwagi na zmianę lokalizacji siedziby Centrali IPN i przeniesienie struktur Biura Edukacji Publicznej do nieruchomości przy ul. Wołoskiej 7 zaistniała konieczność zmiany dotychczasowej lokalizacji magazynów wydawnictw i wystaw BEP. Biorąc pod uwagę korzystną lokalizację oraz możliwości, jakie stwarza użytkowany przez IPN kompleks przy ul. Kłobuckiej 21, podjęto decyzję o budowie obiektu o lekkiej konstrukcji stalowej na potrzeby magazynu wystaw i wydawnictw. Inwestycję zrealizowano w całości w roku 2015, a jej koszt wyniósł 2500 tys. zł. W wyniku budowy hali magazynowej uzyskano 974 m^2 powierzchni magazynowej oraz 188 m^2 powierzchni biurowo-socjalnej. Realizacja inwestycji pozwoliła na rezygnację z najmu powierzchni magazynowej na rynku komercyjnym oraz przyczyniła się do usprawnienia działalności wydawniczej i edukacyjnej IPN. Analiza kosztów najmu powierzchni na rynku komercyjnym w odniesieniu do kosztów budowy wskazuje, że okres zwrotu poniesionych nakładów, przy uwzględnieniu zwiększenia powierzchni, wyniesie ok. 6 lat.

• W Oddziale IPN w Szczecinie od 2013 r. prowadzony jest proces sukcesywnego remontu budynku przy ul. Piotra Skargi 14. Obiekt ten, jako jeden z ważniejszych obiektów historycznej architektury Szczecina, jest pod ochroną konserwatora zabytków i wymaga wielu pilnych działań remontowo-naprawczych. Obecnie wykonywane są prace związane z odwodnieniem, naprawą murów oporowych. Niemniej jednak, jeden z najpilniejszych, nierozwiązanych dotychczas problemów związanych z tym budynkiem stanowi dobudowana w latach powojennych, zupełnie niespójna z architekturą tego obiektu sala konferencyjna. Sala ta, choć poddawana systematycznym naprawom bieżącym, z uwagi na zastosowane rozwiązania konstrukcyjne i materiałowe pochłania znaczne środki finansowe na utrzymanie (znaczne koszty ogrzewania związane z przemarzaniem ścian, zalewanie pomieszczeń przez zlokalizowany nad salą taras). Ponadto zapewnienie właściwych warunków i standardów wymaga poniesienia znacznych nakładów finansowych na modernizację, w tym m.in. na zapewnienie właściwej wentylacji sali, wyposażenia pomieszczeń w rozwiązania pozwalające na stosowanie obowiązujących obecnie standardów w zakresie technik wizualizacji. W 2015 r. została opracowana „Koncepcja przebudowy budynku wraz z programem w zakresie prac inwestycyjnych" – wydatki inwestycyjne w tym zakresie wyniosły 8 tys. zł. Z dokumentu tego wynika, że szacunkowy koszt inwestycji (bez uwzględnienia wartości prac remontowych), wyniesie 2143 tys. zł.

• Magazyny z zasobem archiwalnym Oddziału IPN w Poznaniu, zlokalizowane w pomieszczeniach budynku przy ul. Rolnej 45A o łącznej powierzchni około 600 m^2, wyposażone są w przestarzałą i nieefektywną instalację wentylacji grawitacyjnej i grzewczą c.o., które nie spełniają obowiązujących obecnie warunków przechowywania dokumentacji (archiwów). Pomiary i obserwacje parametrów powietrza w archiwach potwierdzają nieprawidłowości w działaniu ww. instalacji. W celu zapewnienia właściwych parametrów powietrza w magazynach archiwalnych i przyległych do nich pomieszczeniach, zgodnie z zasadami postępowania z materiałami archiwalnymi z minimalnymi funkcjami systemu regulującego temperaturę i wilgotność powietrza w okresie lato/zima, niezbędne jest wyposażenie obiektu w instalacje wentylacyjne nawiewno-wywiewne wraz z systemem kontroli jakości powierza (temperatura/wilgotność). W 2015 r. za kwotę 53 tys. zł opracowano dokumentację budowlano-wykonawczą i kosztorysową, która jest niezbędna do realizacji robót.

• W 2015 r. wykonano modernizację systemu kontroli dostępu w budynku „C" oraz systemów dozoru wizyjnego w budynku „A" przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie. Na modernizację systemu kontroli dostępu wydatkowano kwotę 122 tys. zł.

• Zamontowano platformę podnoszącą przy rampie budynku archiwum IPN – Warszawa ul. Kłobucka 21 „C". Ze względu na zmianę organizacji pracy BUiAD związaną z przeniesieniem całości struktur biura do kompleksu budynków przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie zaszła potrzeba częstego transportu akt pomiędzy budynkami A i C. Brak możliwości wjazdu wózkiem transportowym do budynku C powodował konieczność ręcznego przeładowywania przewożonych akt, co było pracochłonne, utrudniało pracę oraz stwarzało ryzyko uszkodzenia przewożonych dokumentów archiwalnych. Ze względu na uwarunkowania architektoniczne jedyną możliwością zapewnienia transportu akt bez konieczności ich ręcznego przeładowywania był montaż platformy podnoszącej wózek z dokumentami z poziomu gruntu do poziomu rampy. Wartość robót inwestycyjnych wyniosła 80 tys. zł.

• Budynek C przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie został adoptowany na potrzeby IPN w 2001 r. Istniejące w budynku instalacje są przestarzałe i nie spełniają obecnych standardów. Instalacja elektryczna i teletechniczna, a w szczególności przestarzałe technologie, niedostateczna liczba istniejących gniazd oraz przeciążenia instalacji nie pozwalają na zapewnienie wymaganej funkcjonalności pomieszczeń oraz ergonomii pracy. Modernizacji wymaga również eksploatowana od 2001 r. instalacja wentylacji mechanicznej, która nie zapewnia normowych warunków zarówno do pracy, jak również do przechowywania dokumentów archiwalnych. Konieczne jest doposa-

żenie istniejącej centrali wentylacyjnej w funkcję sterowania parametrami powietrza. W 2015 r. za kwotę 34 tys. zł została opracowana dokumentacja techniczna robót inwestycyjnych, która określiła szczegółowy zakres prac. Szacunkowa wartość robót zgodnie z wykonaną dokumentacją wyniesie 2211 tys. zł.

- Z uwagi na konieczność zapewnienia odpowiednich, zgodnych z normą warunków oświetleniowych zmodernizowano instalację oświetlenia w budynku B przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie. Po zapełnieniu regałów zasobami archiwalnymi służba bhp Instytutu zleciła wykonanie badań natężenia oświetlenia przez Wojewódzką Stację Sanitarno-Epidemiologiczną. Po wykonaniu pomiarów Państwowy Powiatowy Inspektorat Sanitarny w m.st. Warszawie nakazał decyzją nr N/274/2015 zapewnić właściwe warunki oświetlenia elektrycznego zgodnie z normą PE-N 12464-1 w miejscach określonych w ww. decyzji. Wartość robót wyniosła 21 tys. zł.
- W celu poprawy dostępności i funkcjonalności pomieszczeń Centrum Edukacyjnego IPN wykonano nową aranżację części pomieszczeń. Funkcjonująca dotychczas w zaułku sali wystawowej księgarnia została przeniesiona do pomieszczeń posiadających niezależne wejście od ul. Oleandrów. Specjalnie zaprojektowane dla potrzeb księgarni nowoczesne i funkcjonalne wnętrze umożliwiło w pełnym zakresie, w atrakcyjny sposób wyeksponować ofertę wydawniczą IPN. Swój wygląd, ale również funkcjonalność zmieniła również recepcja i jej otoczenie. Wartość prac sfinansowanych w ramach wydatków majątkowych wyniosła 27 tys. zł.

Rozdział 75101 § 6060

- W 2015 r. kwotę 150 tys. zł przeznaczono na poprawę funkcjonalności systemu „Cyfrowego Archiwum". Aplikacja ta w ramach centralnego systemu elektronicznej ewidencji jednostek archiwalnych zapewnia możliwość tworzenia, edycji i wglądu w opisy jednostek archiwalnych, indeksów osobowych oraz zawartość pomocy ewidencyjnych. Ponadto aplikacja zapewnia takie funkcjonalności, jak obsługę wypożyczeń, zwrotów magazynowych, cyrkulacji materiałów pomiędzy pracownikami oraz obsługę wykonywania usług reprograficznych.
- W celu usprawnienia procesu konserwacji i digitalizacji materiałów archiwalnych zakupiono profesjonalny skaner, dedykowany aparat fotograficzny, obiektyw, specjalistyczny czytnik dokumentów do tzw. pomieszczenia bezpiecznego oraz dwa zestawy odciągowe za łączną kwotę 135 tys. zł. Za kwotę 4 tys. zł zakupiono oprogramowanie do naprawy uszkodzonych plików dźwiękowych oraz za kwotę 11 tys. zł komputer do obróbki materiałów multimedialnych.
- Zakupiono systemy składowania akt, w tym regał karuzelowy o pojemności ok. 350 mb kartotek za kwotę 403 tys. zł dla Centralnego Archiwum IPN oraz regały przesuwne o łącznej ilości półek ok. 4170 mb za kwotę 285 tys. zł dla gdańskiego oddziału IPN.
- Realizując zadania z zakresu edukacji, w 2015 r. zakupiono licencje i prawa autorskie do publikacji naukowych oraz materiałów edukacyjnych za kwotę 115 tys. zł oraz zakupiono prawa do portali internetowych za kwotę 215 tys. zł. Ponadto na potrzeby działalności edukacyjnej zakupiono komputer do obróbki grafiki za kwotę 8 tys. zł.
- Zmiana lokalizacji poszczególnych komórek Centrali IPN oraz wzrastająca liczba przesyłanych i przechowywanych danych związanych m.in. z realizacją projektu „Cyfrowe Archiwum" powodują konieczność stałej rozbudowy i modernizacji infrastruktury informatycznej. W 2015 r. wydatki na zakup macierzy, przełączników sieciowych, serwerów oraz oprogramowania sieciowego wyniosły 518 tys. zł.
- Zakupiono dodatkowe elementy do systemów kontroli dostępu, takie jak depozytory kluczy z obsługą sieciową oraz domofon. Łącznie wydatki na ten cel wyniosły w 2015 r. 136 tys. zł.
- W celu bezpiecznego przetwarzania informacji niejawnych, za kwotę 47 tys. zł zakupiono komputer klasy TEMPEST z drukarką.
- Za kwotę 975 tys. zł zrealizowano zakupy specjalistycznego oprogramowania wspomagającego obsługę komórek merytorycznych. W ramach tej kwoty zakupiono nowy system obsługi

poczty elektronicznej, oprogramowanie do ewidencji wydatków wraz ze sprzętem serwerowym, zmodernizowano system kancelaryjny oraz zakupiono oprogramowanie wspomagające realizację zadań przypisanych do komórki Audytu Wewnętrznego.

- W celu uzupełnienia kolumny transportowej zakupiono na potrzeby Centrali IPN samochód osobowo-dostawczy za kwotę 109 tys. zł.
- Za kwotę 185 tys. zł zakupiono wyposażenie meblowe dla punktów sprzedaży wydawnictw na terenie Warszawy oraz pylony reklamowe, tablice informacyjne i oznakowanie zewnętrzne.
- Z pozostałych zakupów inwestycyjnych realizowanych w 2015 r. w Centrali IPN wymienić należy:

– zakup laptopa za kwotę 5 tys. zł,
– zakup ekspresu do kawy za kwotę 4 tys. zł,
– zakup wózka widłowego do obsługi magazynu wydawnictw za kwotę 89 tys. zł.

Rozdział 75112 § 6060

- W ramach wyposażenia nowej siedziby gdańskiego oddziału IPN zakupiono 2 regały karuzelowe o pojemności 170 mb akt za kwotę 234 tys. zł, sprzęt informatyczny do doposażenia nowej serwerowni za kwotę 78 tys. zł oraz zestaw wyposażenia multimedialnego sali konferencyjnej za kwotę 188 tys. zł.
- W ramach modernizacji i rozbudowy systemów informatycznych, w celu zapewnienia warunków niezbędnych do przesyłania, udostępniania i przechowywania kopii cyfrowych dokumentów archiwalnych oraz materiałów edukacyjnych zakupiono 5 serwerów, 9 macierzy dyskowych i bibliotek taśmowych oraz 15 przełączników sieciowych i routerów za łączną kwotę 758 tys. zł.
- Realizując zadania z zakresu działalności edukacyjnej, zakupiono prawa autorskie do publikacji za kwotę 6 tys. zł.
- Zakupiono specjalistyczne oprogramowanie graficzne Adobe Photoshop (4 licencje) oraz narzędziowe do obsługi systemów informatycznych, portali internetowych i maszyn wirtualnych (4 licencje). Wydatki na zakup powyższego oprogramowania wyniosły 83 tys. zł.
- W celu usprawnienia procesu digitalizacji dokumentów zakupiono 3 profesjonalne skanery za łączną kwotę 81 tys. zł.
- W trzech oddziałach poniesiono wydatki na modernizację i rozbudowę taboru samochodowego. Zakup nowych pojazdów był niezbędny z uwagi na wysoką awaryjność i koszty eksploatacji użytkowanych pojazdów. Za łączną kwotę 379 tys. zł zakupiono 3 samochody osobowe i 1 typu van.
- Zakupiono systemy klimatyzacji do pomieszczeń technicznych i biurowych za łączną kwotę 176 tys. zł.
- W celu zapewnienia właściwego poziomu ochrony obiektów zakupiono nowe urządzenia rejestrujące i kamery systemów telewizji dozorowej CCTV, 2 depozytory kluczy oraz 1 szt. broni za łączną kwotę 112 tys. zł.
- Pozostałe wydatki stanowią koszty zakupu sprzętu biurowego i technicznego, w tym:

– 18 komputerów biurowych, graficznych oraz laptopów za kwotę 80 tys. zł,
– 4 zasilacze awaryjne UPS za kwotę 98 tys. zł (w tym zasilanie awaryjne serwerowni w Oddziale IPN w Katowicach za kwotę 83 tys. zł),
– kamerę za kwotę 4 tys. zł,
– puzzle edukacyjne oraz namiot wystawienniczy za kwotę 15 tys. zł,
– 9 biurowych urządzeń wielofunkcyjnych za kwotę 105 tys. zł,
– 2 centrale telefoniczne za kwotę 50 tys. zł,
– 3 niszczarki za kwotę 14 tys. zł,
– stację uzdatniania wody za kwotę 8 tys. zł,

– pozostały sprzęt techniczny, jak szafa na stoły składane, rolety dachowe, meble biurowe, regały stacjonarne, sejf i oczyszczacz powietrza za łączną kwotę 40 tys. zł.

Dział 753 Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne

Wydatki w dziale 753 są realizowane w ramach rozdziału 75302 Uposażenia prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażenia rodzinne (§ 3110 Świadczenia społeczne). Plan wydatków na 2015 r. określony w ustawie budżetowej wynosił 5749 tys. zł.

Na podstawie decyzji Prezesa IPN z dnia z 20 października 2015 r. i z dnia 26 listopada 2015 r. dokonano blokady wydatków w łącznej wysokości 760 tys. zł.

Nowelizacja ustawy budżetowej z 16 grudnia 2015 r. zmniejszyła plan wydatków w dziale 753 o ww. kwotę w związku z nieskorzystaniem przez prokuratorów z ustawowych uprawnień do przeniesienia w stan spoczynku.

Wydatki wyniosły 4980 tys. zł, co stanowi 99,8 proc. planu.

8.2. Budżet Instytutu w układzie zadaniowym

W 2015 r. IPN realizował zadania ustawowe w ramach budżetu zadaniowego, zgodnie z następującą klasyfikacją zadaniową.

Funkcja 1. Zarządzanie państwem

Zadanie 1.9. Gromadzenie i zarządzanie dokumentami organów określonych w ustawie o IPN, prowadzenie śledztw, działalność lustracyjna, edukacyjna i naukowo-badawcza

Celem zadania było upowszechnianie wiedzy o najnowszej historii Polski na podstawie zgromadzonego materiału archiwalnego i ściganie zbrodni przeciwko narodowi polskiemu. Do pomiaru stopnia realizacji celu zadania przyjęto miernik „liczba przedsięwzięć zrealizowanych w ciągu roku do przedsięwzięć zaplanowanych w proc." Miernik został zaplanowany w wysokości 100 proc., wykonanie miernika na koniec 2015 r. wyniosło 109,56 proc. Na realizację zadania Instytut przeznaczył kwotę 244 101 tys. zł, wydatki wyniosły 243 206 tys. zł.

W ramach zadania 1.9. Instytut realizował następujące podzadania:

Podzadanie 1.9.1. Udostępnianie dokumentów i informacji o zbiorach zgromadzonych w archiwach IPN

Celem podzadania było udostępnianie dokumentów w postaci cyfrowej wszystkim kategoriom wnioskodawców. Miernikiem służącym do pomiaru stopnia realizacji celu podzadania była „liczba uporządkowanych i opracowanych dokumentów udostępnianych w postaci cyfrowej wszystkim kategoriom wnioskodawców". Miernik zaplanowano w wysokości 69 855, wykonano w wysokości 81 468. Na realizację podzadania Instytut przeznaczył kwotę 113 285 tys. zł, wydatki wyniosły 112 768 tys. zł (99,6 proc. planu). W ramach podzadania Instytut wykonuje działania związane z gromadzeniem, porządkowaniem, opracowywaniem, konserwacją, digitalizacją i udostępnianiem dokumentów oraz publikowaniem wydawnictw źródłowych na podstawie zasobu archiwalnego.

Podzadanie 1.9.2. Prowadzenie śledztw w sprawie zbrodni nazistowskich, komunistycznych oraz przeciwko ludzkości i innych

Celem podzadania było zagwarantowanie obywatelom konstytucyjnego prawa do wszechstronnego i bez nieuzasadnionej zwłoki wyjaśnienia przez uprawniony organ wszystkich okoliczności dotyczących zbrodni nazistowskich, komunistycznych, wojennych, przeciwko ludzkości i pokojowi. Do pomiaru stopnia realizacji celu podzadania służył miernik „liczba postępowań załatwio-

nych przez prokuratorów IPN w ciągu roku". Miernik zaplanowano w wysokości 1065, wykonano w wysokości 1078 (101,2 proc. planu). Na realizację podzadania Instytut przeznaczył kwotę 31 070 tys. zł, wykonanie wydatków wyniosło 31 035 tys. zł. W ramach podzadania realizowane są działania związane z prowadzeniem ww. śledztw, z prowadzeniem postępowań skargowych, wizytacji i kontroli.

Podzadanie 1.9.3. Przygotowanie i publikowanie informacji dotyczących funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa, osób rozpracowywanych, funkcjonariuszy państwowych i partyjnych z lat 1944–1990 oraz osób publicznych, prowadzenie rejestru oświadczeń lustracyjnych i jego analiza, przygotowanie postępowań lustracyjnych

Celem podzadania była publikacja w BIP IPN zgodnie z art. 22 ust. 1 i 2 tzw. ustawy lustracyjnej z 2006 r. oraz w katalogach z art. 52a pkt. 6, 7 i 8 ustawy o IPN z 1998 r. i przygotowanie postępowań lustracyjnych. Miernikiem służącym do pomiaru stopnia realizacji celu była „liczba osób, odnośnie do których zebrano i ostatecznie zweryfikowano informacje". Miernik zaplanowano w wysokości 23 320 wykonano natomiast w wysokości 23 889, co stanowi 102,4 proc. planu. Instytut przeznaczył na realizację podzadania kwotę 28 349 tys. zł, wydatki wyniosły 28 296 tys. zł. W ramach podzadania realizowano działania polegające na opracowywaniu i publikowaniu w BIP IPN informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944––1990, przygotowaniu i publikowaniu katalogów tematycznych oraz prowadzeniu postępowań lustracyjnych.

Podzadanie 1.9.4. Prowadzenie działalności edukacyjnej, badawczej, wydawniczej i dokumentacyjnej

Celem podzadania było prowadzenie badań naukowych nad najnowszą historią Polski i ich upowszechnianie. Do pomiaru stopnia realizacji celu podzadania służył miernik „ilość przedsięwzięć". Instytut zaplanował miernik w wysokości 1948, wykonanie wyniosło 2298, co stanowi 118 proc. planu. Na realizację podzadania Instytut przeznaczył kwotę 71 397 tys. zł, wydatki wyniosły 71 107 tys. zł. W ramach podzadania realizowano działania związane z działalnością wydawniczą, wystawienniczą, prowadzeniem kursów, warsztatów, konkursów historycznych, organizowaniem konferencji, seminariów, sesji naukowych, popularnonaukowych i dydaktycznych oraz realizacją projektów naukowych, dokumentalnych i edukacyjnych, w tym m.in. projekt „Poszukiwanie nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego w latach 1944–1956".

Funkcja 13. Zabezpieczenie społeczne i wspieranie rodziny

Zadanie 13.2. Świadczenia społeczne

Celem zadania było zapewnienie środków dla osób uprawnionych do korzystania ze świadczeń z systemu ubezpieczeń społecznych oraz zaopatrzenia społecznego. Do pomiaru stopnia realizacji zadania służył miernik „liczba uprawnionych do uposażenia w stanie spoczynku oraz liczba uprawnionych do uposażenia rodzinnego przypadających na 100 czynnych prokuratorów". Miernik został zaplanowany na poziomie 35,43 wykonanie wyniosło 38,39 (108,3 proc. planu). Na realizację zadania Instytut przeznaczył kwotę 4989 tys. zł, wykonanie wydatków wyniosło 4980 tys. zł.

W ramach zadania 13.2. Instytut realizował:

Podzadanie 13.2.6. Uposażenia dla sędziów i prokuratorów w stanie spoczynku i uposażenia rodzinne

Celem podzadania była realizacja ustawowo określonych zobowiązań Skarbu Państwa w zakresie wypłaty świadczeń na rzecz prokuratorów przechodzących w stan spoczynku i ich rodzin.

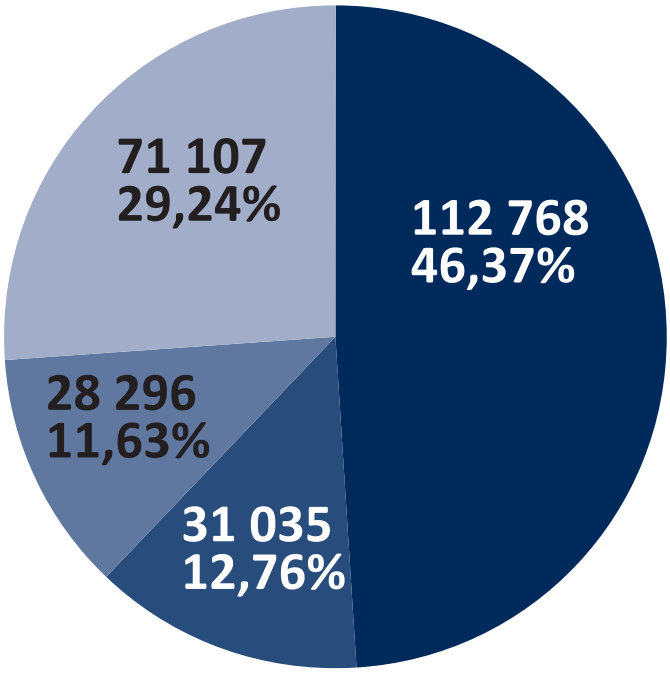
Wykonanie wydatków w układzie zadaniowym w 2015 r. przedstawia się następująco:

Tabela 7. Wykonanie wydatków w układzie klasyfikacji zadaniowej IPN-KŚZpNP w 2015 r.

Nr funkcji/zadania/ podzadania/ działania	Nazwa działania	Razem		
		Plan	Wykonanie	4:3
		w tys. zł		%
1.9.	Gromadzenie i zarządzanie dokumentami organów określonych w ustawie o IPN, prowadzenie śledztw, działalność lustracyjna, edukacyjna i naukowo-badawcza	244 101	243 206	99,6
1.9.1.	Udostępnianie dokumentów i informacji o zbiorach zgromadzonych w archiwach IPN	113 285	112 768	99,6
1.9.1.1.	Gromadzenie, opracowywanie i digitalizacja dokumentów	51 538	51 176	99,3
1.9.1.2.	Udostępnianie dokumentów	61 747	61 592	99,7
1.9.2.	Prowadzenie śledztw w sprawie zbrodni nazistowskich, komunistycznych oraz przeciwko ludzkości i innych	31 070	31 035	99,9
1.9.2.1.	Sprawowanie nadzoru służbowego i instancyjnego, środki odwoławcze, prowadzenie postępowań skargowych, wizytacje i kontrole oraz realizacja zadań wynikających ze skontrum	4 021	4 011	99,8
1.9.2.2.	Prowadzenie postępowań karnych dotyczących zbrodni komunistycznych, nazistowskich, wojennych przeciwko ludzkości i pokojowi oraz innych przewidzianych w ustawie o IPN	27 049	27 024	99,9
1.9.3.	Przygotowanie i publikowanie informacji dotyczących funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa, osób rozpracowywanych, funkcjonariuszy państwowych i partyjnych z lat 1944–1990 oraz osób publicznych, prowadzenie rejestru oświadczeń lustracyjnych i jego analiza, przygotowanie postępowań lustracyjnych	28 349	28 296	99,8
1.9.3.1.	Opracowywanie i publikowanie informacji w BIP IPN oraz w katalogach tematycznych	14 817	14 783	99,7
1.9.3.2.	Przygotowywanie i prowadzenie postępowań lustracyjnych w danym roku	13 532	13 513	99,9
1.9.4.	Prowadzenie działalności edukacyjnej, badawczej, wydawniczej i dokumentacyjnej	71 397	71 107	99,6
1.9.4.1.	Działalność wydawnicza	24 517	24 441	99,7
1.9.4.2.	Działalność edukacyjna i wystawiennicza	27 090	27 015	99,7
1.9.4.3.	Działalność badawcza i dokumentacyjna	19 790	19 651	99,3
13.2.	Świadczenia społeczne	4 989	4 980	99,8
13.2.6.	Uposażenia dla sędziów i prokuratorów w stanie spoczynku i uposażenia rodzinne	4 989	4 980	99,8
13.2.6.2.	Uposażenia dla prokuratorów w stanie spoczynku oraz dodatki do tych uposażeń	4 769	4 763	99,9
13.2.6.3.	Uposażenia rodzinne oraz dodatki do tych uposażeń	220	217	98,6
	Razem	249 090	248 186	99,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie SIR za okres I–XII 2015 r.

Budżet Instytutu Pamięci Narodowej – KŚZpNP w układzie zadaniowym w 2015 r. (w tys. zł)

- 1.9.1. Udostępnianie dokumentów i informacji o zbiorach zgromadzonych w archiwach IPN
- 1.9.2. Prowadzenie śledztw w sprawie zbrodni nazistowskich, komunistycznych oraz przeciwko ludzkości i innych
- 1.9.3. Przygotowanie i publikowanie informacji dotyczących funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa, osób rozpracowywanych, funkcjonariuszy państwowych i partyjnych z lat 1944–1990 oraz osób publicznych, prowadzenie rejestru oświadczeń lustracyjnych
- 1.9.4. Prowadzenie działalności edukacyjnej, badawczej, wydawniczej i dokumentacyjnej

8.3. Zatrudnienie

Przeciętne zatrudnienie pracowników w 2015 r. w Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu wynosiło 2186,63 etatu. Według stanu na 31 grudnia 2015 r. w Instytucie zatrudnionych było 2210 osób, co w przeliczeniu na etaty stanowi 2166,95 etatu, w tym 112 stanowiły etaty prokuratorskie. W pionie śledczym Instytutu zatrudnienie w etatach wynosiło 81 prokuratorów. W pionie lustracyjnym zatrudnienie w etatach wynosiło 31 prokuratorów.

Wśród pracowników zatrudnione są osoby niepełnosprawne. Przeciętne zatrudnienie osób niepełnosprawnych w Instytucie w 2015 r. wynosiło 24,35 etatu. Według stanu na 31 grudnia 2015 r. zatrudnionych było 28 osób niepełnosprawnych na 26,75 etatu.

Pracownicy Instytutu mają wysokie kwalifikacje. Instytut zatrudnia specjalistów m.in. z zakresu prawa, historii i administracji. W pionie archiwalnym zatrudnieni są archiwiści i kustosze, w pionie edukacyjnym – osoby prowadzące badania naukowe, działania edukacyjne. Ponadto Instytut zatrudnia również specjalistów z różnych innych dziedzin, m.in. prawa, zamówień publicznych, informatyki oraz programowania, księgowości, kadr, ochrony osób i mienia, zarządzania nieruchomościami.

Spośród 2210 pracowników Instytutu 1911 posiada wykształcenie wyższe, co stanowi 86,47 proc. zatrudnionych, w tym 6 osób ma tytuł naukowy profesora, 20 osób posiada stopień naukowy doktora habilitowanego i 208 osób – stopień naukowy doktora.

Tabela 8. Wykształcenie pracowników IPN na 31 grudnia 2015 r.

Wykształcenie pracowników IPN na 31 grudnia 2015 r.		
	w osobach	procent*
Wyższe (licencjackie, magisterskie)	1911	86,47
Średnie (ogólnokształcące, średnie zawodowe, policealne)	248	11,22
Inne (zasadnicze, podstawowe)	51	2,31

* % w stosunku do zatrudnienia ogółem w osobach na dzień 31 XII 2015 r.

Stopień/tytuł naukowy	Liczba osób na dzień 31 grudnia 2015 r.
Doktor	208
Doktor habilitowany	20
Profesor	6
Razem	234

Największy odsetek pracowników Instytutu stanowią pracownicy zatrudnieni w ustawowych pionach IPN według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r.:

- w pionie udostępniania, tj. w Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów oraz w oddziałowych biurach – 871,88 etatu, co stanowi 40,24 proc. w stosunku do zatrudnienia ogółem w etatach na 31 grudnia 2015 r.;
- w pionie edukacyjnym, tj. w Biurze Edukacji Publicznej oraz oddziałowych biurach – 322,85 etatu, co stanowi 14,90 proc. w stosunku do zatrudnienia ogółem w etatach na 31 grudnia 2015 r.;
- w pionie lustracyjnym, tj. w Biurze Lustracyjnym oraz w oddziałowych biurach (łącznie z prokuratorami) – 208,00 etatów, co stanowi 9,60 proc. w stosunku do zatrudnienia ogółem w etatach na 31 grudnia 2015 r.;
- w pionie śledczym, tj. w Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i w oddziałowych komisjach (łącznie z prokuratorami) – 151,75 etatu, co stanowi 7,00 proc. w stosunku do zatrudnienia ogółem w etatach na 31 grudnia 2015 r.

Łącznie stanowi to 71,74 proc. ogółu zatrudnionych w etatach na 31 grudnia 2015 r.

W pozostałych komórkach organizacyjnych Centrali i oddziałów zajmujących się m.in. zadaniami z zakresu prawa, zamówień publicznych, informatyki oraz programowania, księgowości, kadr, ochrony informacji niejawnych, ochrony fizycznej, bezpieczeństwa teleinformatycznego, zarządzania nieruchomościami zatrudnienie wynosiło 612,48 etatu, co stanowi 28,26 proc. w stosunku do zatrudnienia ogółem w etatach na 31 grudnia 2015 r.

Tabela 9. Zatrudnienie w IPN – stan na 31 grudnia 2015 r.

Zatrudnienie w IPN – stan na 31 grudnia 2015 r.	W etatach	Procent*
Zatrudnienie w Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów oraz w oddziałowych biurach udostępniania	871,88	40,24
Zatrudnienie w Biurze Edukacji Publicznej oraz w oddziałowych biurach edukacji publicznej	322,85	14,90
Zatrudnienie w Biurze Lustracyjnym oraz w oddziałowych biurach lustracyjnych (łącznie z prokuratorami)	208,00 (w tym 31 prokuratorów)	9,60
Zatrudnienie w Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz w oddziałowych komisjach (łącznie z prokuratorami)	151,75 (w tym 81 prokuratorów)	7,00
Zatrudnienie w pozostałych komórkach organizacyjnych centrali oraz oddziałów (w tym pracownicy ochrony)	612,48 (w tym 158,50 pracowników ochrony)	28,26 (w tym 7,31 pracownicy ochrony)

* W stosunku do zatrudnienia ogółem w etatach na dzień 31 grudnia 2015 r.

Instytut Pamięci Narodowej (Centrala i oddziały) zapewnia stały rozwój kompetencji zawodowych pracowników. Pracownicy korzystają z różnych form podnoszenia swoich kwalifikacji w szczególności w zakresie: zarządzania zasobami ludzkimi, archiwistyki, bezpieczeństwa i ochrony danych osobowych, praw autorskich, informatyki oraz zamówień publicznych.

Na uwagę zasługuje fakt, że w 2015 r. na rzecz Instytutu świadczyły pracę, jednocześnie ucząc się i zdobywając doświadczenie zawodowe, osoby, które nie były pracownikami. Pracowały one w ramach:

- staży zawodowych – 41,
- praktyk studenckich – 125,
- wolontariatu – 59.

WYKAZ SKRÓTÓW

ABTL	–	Archiwum Historyczne Węgierskich Służb Bezpieczeństwa Narodowego
ABW	–	Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
ACEN	–	Zgromadzenia Europejskich Narodów Ujarzmionych
AK	–	Armia Krajowa
AKO	–	Armia Krajowa Obywatelska
AŚ	–	Areszt Śledczy
AW	–	Agencja Wywiadu
AZ	–	Archiwum Zakładowe
BAG	–	Biuro Administracyjno-Gospodarcze
BBiF	–	Biuro Budżetu i Finansów
BEP	–	Biuro Edukacji Publicznej
BL	–	Biuro Lustracyjne
BO	–	Biuro Ochrony
BStU	–	Die Bundesbeauftragte für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der Ehemaligen Deutschen Demokratischen Republik (Urząd Federalnego Pełnomocnika do spraw Dokumentów Służb Bezpieczeństwa byłej Niemieckiej Republiki Demokratycznej)
BUiAD	–	Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów
CAW	–	Centralne Archiwum Wojskowe
CBH PAN	–	Centrum Badań Historycznych Polskie Akademii Nauk
CBOS	–	Centrum Badania Opinii Społecznej
CE	–	Centrum Edukacyjne
CEJSH	–	The Central European Journal of Social Sciences and Humanities (Środkowoeuropejskie Czasopismo Nauk Społecznych i Humanistycznych)
CPB	–	Centralny Projekt Badawczy
DHI	–	Deutsches Historisches Institut (Niemiecki Instytut Historyczny)
DSZ	–	Delegatura Sił Zbrojnych
DVL	–	Deutsche Volksliste (niemiecka lista narodowościowa)
Dz.U.	–	Dziennik Ustaw
ETPC	–	Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu
EWP	–	Elektroniczny Wykaz Postępowań
FISS	–	Fundacja Instytut Studiów Strategicznych
FR	–	Federacja Rosyjska
FTP	–	File Transfer Protocol (protokół transferu plików)
GB	–	gigabajt
Gestapo	–	Geheime Staatspolizei (nazistowska Tajna Policja Państwowa)
GK	–	Główna Komisja
GKBZpNP	–	Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
HDA SBU	–	Hałuzewyj derżawnyj archiw Służby Bezpeky Ukrajiny (Wydzielone Archiwum Państwowe Służby Bezpieczeństwa Ukrainy)
IC Journals Master List	–	Index Copernicus (Baza czasopism naukowych)

ICCMER – Instytut Badania Zbrodni Komunistycznych i Diaspory Rumuńskiej
IES – Instytut Ekspertyz Sądowych
IH PAN – Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk
IPN (IPN-KŚZpNP) – Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
IR – promieniowanie podczerwone
ISP – Instytut Studiów Politycznych
j.a. – jednostka archiwalna
KBZpNP – Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
KC – Komitet Centralny
KCIK – Krajowe Centrum Informacji Kryminalnych
KEN – Komisja Edukacji Narodowej
KG – Komenda Główna
KGB – Komitiet gosudarstwiennoj biezopasnosti (Komitet Bezpieczeństwa Państwowego ZSRR)
kk – kodeks karny
KL – Konzentrationslager (obóz koncentracyjny)
kpk – kodeks postępowania karnego
KPP – Kominstyczna Partia Polski
KPU – Komunistyczna Partia Ukrainy
KUL – Katolicki Uniwersytet Lubelski
KW MO – Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej
KWiS – Krzyż Wolności i Solidarności
KWP – Komenda Wojewódzka Policji
KZ – Konzentrationslager (obóz koncentracyjny)
LO – liceum ogólnokształcące
mb – metr bieżący
MBP – Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego
MEN – Ministerstwo Edukacji Narodowej
MNiSW – Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
MO – Milicja Obywatelska
MON – Ministerstwo Obrony Narodowej
MSCDN – Małopolskie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli
MSW – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
MSWiA – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
MSZ – Ministerstwo Spraw Zewnętrznych
MUSW – Miejski Urząd Spraw Wewnętrznych
NEB – Nemzeti Emlékezet Bizottsága (Komitet Pamięci Narodowej)
NKWD – Narodnyj komissariat wnutriennich dieł (Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR)
NOW – Narodowa Organizacja Wojskowa
NRD – Niemiecka Republika Demokratyczna
NSA – Naczelny Sąd Administracyjny
NSZ – Narodowe Siły Zbrojne
NSZZ – Niezależny Samorządny Związek Zawodowy
NW – Naczelny Wódz
NZW – Narodowe Zjednoczenie Wojskowe
OBEP – Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej

OBL – Oddziałowe Biuro Lustracyjne
OBUiAD – Oddziałowe Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów
ODN – Ośrodek Doskonalenia Nuczycieli
OK – Okręgowa Komisja
OKBZpNP – Okręgowa Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
OKŚZpNP – Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
OKW – Okręgowa Komisja Wyborcza
ONZ – Organizacja Narodów Zjednoczonych
OPB – Oddziałowy Projekt Badawczy
OPZZ – Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych
ORMO – Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej
OUN – Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów
PAFT – Polonia Aid Foundation Trust
PAN – Polska Akademia Nauk
PBGOT – Polska Baza Genetyczna Ofiar Totalitaryzmów
PCK – Polski Czerwony Krzyż
PIASA – The Polish Institute of Arts and Sciences of America (Polski Instytut Nauk i Sztuk w Ameryce)
PKW – Państwowa Komisja Wyborcza
PKWN – Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego
POSK – Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny (w Londynie)
POW – Polska Organizacja Wojskowa
PPR – Polska Partia Robotnicza
PPS – Polska Partia Socjalistyczna
PRL – Polska Rzeczpospolita Ludowa
PSED – Połączony System Ewidencji Danych o Przeciwniku
PUBP – Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
PUM – Pomorski Uniwersytet Medyczny
PWTW – Papieski Wydział Teologiczny Collegium Bobolanum w Warszawie
PZ – paszporty zagraniczne
PZPR – Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
RGANI – Rosyjskie Państwowe Archiwum Historii Najnowszej
ROAK – Ruch Oporu Armii Krajowej
RODN – Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli
ROPWiM – Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa
RP – Rzeczpospolita Polska
RPA – Republika Południowej Afryki
RUSW – Rejonowy Urząd Spraw Wewnętrznych
SAS – Sekcja Analityczno-Studyjna
SB – Służba Bezpieczeństwa
SBU – Służba Bezpieczeństwa Ukrainy
SED – Socjalistyczna Partia Jedności Niemiec
SEiS – Sekcja Ewidencji i Sygnalizowania
SJ – Societas Iesu (Towarzystwo Jezusowe, jezuici)
SKW – Służba Kontrwywiadu Wojskowego
SN – Sąd Najwyższy
SPP – Studium Polski Podziemnej

SS	–	Die Schutzstaffeln der Nationalsozialistischen Deutschen Arbeiterpartei (Sztafety Ochronne NSDAP)
SW	–	Służba Więzienna
SWP	–	Samodzielny Wydział Poszukiwań
SWW	–	Służba Wywiadu Wojskowego
SZP	–	Służba Zwycięstwu Polski
ŚZŻAK	–	Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej
TVP	–	Telewizja Polska
TW	–	tajny współpracownik
UAM	–	Uniwersytet Adama Mickiewicza
UB	–	Urząd Bezpieczeństwa
UE	–	Unia Europejska
UIPN	–	Ukraiński Instytut Pamięci Narodowej
UKSW	–	Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
UMCS	–	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (w Lublinie)
UOP	–	Urząd Ochrony Państwa
UPA	–	Ukraińska Powstańcza Armia
USA	–	United States of America (Stany Zjednoczone Ameryki)
USAID	–	United States Agency for International Development
USC	–	Urząd Stanu Cywilnego
USTR	–	Instytut Badania Reżimów Totalitarnych i Archiwum Służb Bezpieczeństwa
UV	–	promieniowanie ultrafioletowe
UW	–	Urząd Wojewódzki
UWr	–	Uniwersytet we Wrocławiu
UwB	–	Uniwersytet w Białymstoku
WBN	–	Wydział Badań Naukowych
WEH	–	Wydział Edukacji Historycznej
WIiS	–	Wydział Informacji i Sprawdzeń BUiAD
WiN	–	Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość”
WKU	–	Wojskowa Komenda Uzupełnień
WOB	–	Wydział Obsługi Bieżącej BUiAD
WOP	–	Wojska Ochrony Pogranicza
WP	–	Wojsko Polskie
WPB	–	Wydziałowy Projekt Badawczy
WSI	–	Wojskowe Służby Informacyjne
WSR	–	Wojskowy Sąd Rejonowy
WSW	–	Wojskowa Służba Wewnętrzna
WU	–	Wydział Udostępniania BUiAD
WUBP	–	Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
WUdsBP	–	Wojewódzki Urząd do spraw Bezpieczeństwa Publicznego
WUiAD	–	Wydział Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów
WUM	–	Warszawski Uniwersytet Medyczny
WUSW	–	Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych
ZER MSW	–	Zakład Emerytalno-Rentowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
ZEZZOR	–	Zakład Zaopatrzenia Emerytalnego Żołnierzy Zawodowych Oraz ich Rodzin
ZFŚS	–	Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych

ZHP	–	Związek Harcerstwa Polskiego
Zi	–	zbrodnie inne
Zk	–	zbrodnie komunistyczne
ZMS	–	Zakład Medycyny Sądowej
Zn	–	zbrodnie niemieckie
ZOMO	–	Zmotoryzowane Odwody Milicji Obywatelskiej
ZoSIA	–	Zintegrowany System Informacji Archiwalnej
ZSRR	–	Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
ZSRS	–	Związek Socjalistycznych Republik Sowieckich
ZWZ	–	Związek Walki Zbrojnej
ŻIH	–	Żydowski Instytut Historyczny

ANEKS

ZAŁĄCZNIK NR 1:
WYDAWNICTWA IPN

Publikacje książkowe

Seria „Dokumenty”

1. *Marzec 1968 w dokumentach MSW*, t. 2, *Kronika wydarzeń*, cz. II, red. F. Dąbrowski, P. Gontarczyk, P. Tomasik, (t. 57 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 812.

Seria „Monografie”

1. Czarnecka D., *„Pomniki wdzięczności” Armii Czerwonej w Polsce Ludowej i w III Rzeczypospolitej*, (t. 104 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 544 + 14 s. wkł. zdj.

2. Jarska N., *Kobiety z marmuru. Robotnice w Polsce w latach 1945–1960*, (t. 102 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 344 + 24 s. wkł. zdj.

3. Knoch K., *Pisma liberalne drugiego obiegu w Polsce w latach 1979–1990*, (t. 97 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 438.

4. Pałka J., Poksiński J., *Michał Żymierski 1890–1989*, (t. 106 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 384 + 16 s. wkł. zdj.

5. Pietrzykowski J., *Towarzystwo Salezjańskie w Polsce w warunkach okupacji 1939–1945*, (t. 109 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 366.

6. Przegiętka M., *Komunikacja i polityka. Transport kolejowy i drogowy w stosunkach polsko-niemieckich w latach 1918–1939*, (t. 108 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 384 +16 s. wkł. zdj.

7. Rokicki P., *Glinciszki i Dubinki. Zbrodnie wojenne na Wileńszczyźnie w połowie 1944 roku i ich konsekwencje we współczesnych relacjach polsko-litewskich*, (t. 101 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 384.

8. Różycki B., *Polska Ludowa wobec Hiszpanii frankistowskiej i hiszpańskiej transformacji ustrojowej (1945–1977)*, (t. 103 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 462 + 16 s. wkł. zdj.

9. Siemaszko K., *„W trudnym okresie odbudowy państwa”. Tak zwany mały kodeks karny w świetle orzecznictwa Sądu Okręgowego w Krakowie w latach 1946–1950*, (t. 107 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 352.

10. Syrnyk J., *Nadzór specjalny. Analiza historyczno-antropologiczna działań organów bezpieczeństwa w kwestii tzw. nacjonalizmu ukraińskiego na Podkarpaciu w latach 1947–1989*, (t. 111 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 322, CPB.

11. Wierzbicki M., *Federacja Młodzieży Walczącej 1984–1990*, (t. 99 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 510.

12. Zajączkowski K., *Westerplatte jako miejsce pamięci 1945–1989*, (t. 105 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 416.

Seria „Dziennikarze – Twórcy – Naukowcy"

1. *Granice kompromisu. Naukowcy wobec aparatu władzy ludowej*, red. P. Franaszek, IPN, Warszawa 2015, s. 344, CPB.

2. *Obrazy władzy w literaturze, teatrze i filmie. Studia*, red. M. Mazur, S. Ligarski, IPN, Warszawa 2015, s. 328, CPB.

3. *Polskie uczelnie w latach osiemdziesiątych. Studia*, red. T. Gąsowski, IPN, Warszawa 2015, s. 342, CPB.

Seria „18–89"

1. Hausner W., Wierzbicki M., *Sto lat harcerstwa*, (tom 4 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 342.

Seria „Dydaktyka historii, historia dydaktyki"

1. Wojdon J., *Świat elementarzy. Obraz rzeczywistości w podręcznikach do nauki czytania w krajach bloku radzieckiego*, (t. 2 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 246.

2. Michalski Ł., *Świadomość historyczna uczniów szkół ponadpodstawowych w aglomeracji warszawskiej. Raport z badań*, (t. 1 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 480.

Seria „Relacje i wspomnienia"

1. Krawiec J., *Od Bachórca do Chicago. Wspomnienia*, wstęp i oprac. J. Wojdon, (t. 23 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 382 + 16 s. wkł. zdj., CPB.

2. *Wojenne dzieciństwo. Wspomnienia,* wstęp i oprac. E. Orzechowska, przedm. Z. Zieliński, (t. 22 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 218.

3. *Zdzisław Broński „Uskok". Pamiętnik (wrzesień 1939 – maj 1949)*, wstęp, red. nauk. i oprac. S. Poleszak, edycja tekstu A. Filipek, S. Poleszak, M. Sobieraj, (t. 8 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 384, wydanie II poprawione i uzupełnione.

Seria „Letnia Szkoła Historii Najnowszej"

1. *Letnia Szkoła Historii Najnowszej 2014. Referaty*, red. J. Szumski, Ł. Kamiński, wstęp Ł. Kamiński (t. 8 serii), IPN, Warszawa 2015, s. 206.

Seria „Zimowa Szkoła Historii Najnowszej"

1. *Zimowa Szkoła Historii Najnowszej 2014. Referaty*, red. M. Hańderek, Ł. Kamiński, (t. 2 serii), IPN, Warszawa 2015.

Seria „Patroni Naszych Ulic"

1. Bereza T., Bukała M., *Patroni naszych ulic. Wincenty Witos (1874–1945)*, IPN, Warszawa 2015, s. 24.

2. Brodacki R., *Patroni naszych ulic. Stefan Starzyński (1893–1939)*, IPN, Warszawa 2015, s. 24.

3. Celińska-Spodar E., *Patroni naszych ulic. Jan Rodowicz „Anoda" (1923–1949)*, IPN, Warszawa 2015, s. 24.

4. Kalbarczyk S., *Patroni naszych ulic. Kazimierz Bartel (1882–1941)*, IPN, Warszawa 2015, s. 24.

5. Kazański A., *Patroni naszych ulic. Anna Walentynowicz (1929–2010)*, IPN, Warszawa 2015, s. 24.

6. Milewski J.J., *Patroni naszych ulic. Ryszard Kaczorowski (1919–2010)*, IPN, Warszawa 2015, s. 24.

7. Minczykowska K., *Patroni naszych ulic. Generał brygady Elżbieta Zawacka „Zo" (1909–2009)*, IPN, Warszawa 2015, s. 24.

8. Osiński K., *Patroni naszych ulic. Marian Rejewski (1905–1980)*, IPN, Warszawa 2015, s. 24.

9. Witkowska-Krych A., *Patroni naszych ulic. Janusz Korczak (1878 [1879]–1942)*, IPN, Warszawa 2015, s. 24.

10. Wolszczak B., *Jan Karski (1914–2000)*, IPN, Warszawa 2015, s. 24.

11. Wójtowicz N., *Patroni naszych ulic. Karolina Lanckorońska (1898–2002)*, IPN, Warszawa 2015, s. 24.

12. Żaryn J., *Patroni naszych ulic. Jan Paweł II (1920–2005)*, IPN, Warszawa 2015, s. 24.

13. Żaryn J., *Patroni naszych ulic. Kardynał Stefan Wyszyński, Prymas Tysiąclecia (1901–1981)*, IPN, Warszawa 2015, s. 24.

14. Żuczkowski M., *Patroni naszych ulic. Generał brygady Antoni Chruściel (1895–1960)*, IPN, Warszawa 2015, s. 24.

Periodyki

1. „Aparat Represji" 2014, nr 1 (12).

2. CzasyPismo" 2015, nr 1 (7).

3. „CzasyPismo" 2015, nr 2 (8)

4. „Pamięć i Sprawiedliwość" 2015, nr 1 (25).

5. „Pamięć i Sprawiedliwość" 2015, nr 2 (26).

6. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 1.

7. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 2.

8. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 3.

9. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 4.

10. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 5.

11. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 6.
12. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 7–8.
13. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 9.
14. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 10.
15. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 11.
16. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 12.
17. „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2015, t. 8.

Seria Wydawnicza Oddziału IPN w Białymstoku:

1. Dudziński T., Małachwiej M., Sychowicz K., *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Grajewie (1945–1956)*, IPN, Białystok–Grajewo 2015, s. 320 (Seria wydawnicza Oddziału IPN w Białymstoku, t. 26, Towarzystwo Przyjaciół 9 PSK w Grajewie)
2. Kardela P., *Stowarzyszenie Polskich Kombatantów w Stanach Zjednoczonych w latach 1953–1990*, IPN, Olsztyn–Białystok 2015. s. 730 (Seria wydawnicza Oddziału IPN w Białymstoku, t. 24), CPB.
3. Niziołek P., *Płacąc za wolność. Wojenne losy rodziny Marcinkiewiczów*, Białystok 2015, s. 230 (Seria wydawnicza Oddziału IPN w Białymstoku, t. 27), CPB.
4. *Urząd Bezpieczeństwa w województwie białostockim 1944–1956. Z badań nad strukturą i działalnością i aparatu represji*, red M. Markiewicz, Białystok 2015, s. 276 (Seria wydawnicza Oddziału IPN w Białymstoku, t. 28: Studia i Materiały), CPB.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Gdańsku:

1. *Konfrontacje i negocjacje. Wokół konfliktów społeczno-politycznych w PRL z początku lat osiemdziesiątych XX w.*, red. M. Golon, K. Osiński, IPN, Bydgoszcz–Gdańsk 2015, (t. 48 serii), s. 446, CPB.
2. Galij-Skarbińska S., Polak W., *„Nigdy przed mocą nie ugniemy szyi". Obóz internowania w Potulicach 1981–1982*, IPN, Bydgoszcz–Gdańsk 2015, (t. 49 serii), s. 260 + 48 s. wkł zdj.
3. Szymaniak M., *„Nade wszystko Ojczyzna...". Wacław Polewczyński „Połomski" (1898–1948)*, IPN, Bydgoszcz–Gdańsk 2015, (t. 50 serii), s. 132 + 16 s. wkł. zdj., CPB.
4. Wicenty D., *Weryfikacja gdańskich dziennikarzy w stanie wojennym*, IPN, Gdańsk 2015, (t. 51 serii), s. 236, CPB.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Katowicach:

1. *Agca nie był sam. Wokół udziału komunistycznych służb specjalnych w zamachu na Jana Pawła II*, red. M. Skwara, A. Grajewski, IPN, Katowice 2015, s. 440.
2. *Deportacje do Związku Sowieckiego z ziem polskich w latach 1944–1945. Perspektywa porównawcza*, red. S. Rosenbaum, D. Węgrzyn, IPN, Katowice 2015, s. 172.
3. *Die Haltung der kommunistischen Behörden gegenüber der deutschen Bevölkerung in Polen in den Jahren 1945 bis 1989*, red. A. Dziurok, P. Madajczyk, S. Rosenbaum, IPN, Gliwice–Opole 2015, s. 544.

4. *W kręgu kultury i przemysłu. Studia z dziejów Zabrza w XX wieku*, red. Z. Gołasz, IPN, Katowice 2015, s. 400.

5. *„Wywieźli nas bydlęcymi wagonami". Relacje deportowanych z Górnego Śląska do Związku Sowieckiego w 1945 roku*, wybór, oprac. S. Rosenbaum, D. Węgrzyn, współpraca K. Kartasiński, IPN, Katowice 2015, s. 290.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Krakowie (łącznie z delegaturą w Kielcach):

1. *Doktor Zbigniew Solak (1953–2004) a wzajemne poznanie Polski i Litwy. Życie i problematyka badawcza krakowskiego uczonego*, red. S. Gąsiorowski, Instytut Historii PAN, IPN, Warszawa––Kraków 2014, s. 214.

2. *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", (t. 23 serii), IPN, Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków 2015, s. 165.

3. *Komunistyczny aparat represji wobec polskiej prowincji dominikanów*, red. M. Miławicki, M. Wenklar, IPN, Wydawnictwo „Wysoki Zamek", Kraków 2015, s. 485.

4. Kotarba R., *A historical guide to the German camp in Płaszów 1942–1945*, IPN, Kraków 2014, s. 91.

5. Kotarba R., *Niemiecki obóz w Płaszowie 1942–1945. Przewodnik historyczny*, IPN, Kraków 2014, s. 87.

6. Litwińska M., *WiP kontra PRL. Ruch Wolność i Pokój 1985–1989*, IPN, Wydawnictwo „Wysoki Zamek", Kraków 2015, s. 602, CPB.

7. *Losy bliskich i losy dalekich. Życie Polaków w latach 1914–1989*, oprac. A. Zechenter, IPN, Kraków 2015, s. 268.

8. Musiał F., *Podręcznik bezpieki. Teoria pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w świetle wydawnictw resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL (1970–1989)*, wyd. 2, IPN, Wydawnictwo „Avalon", Kraków 2015, s. 396.

9. Szpytma M., *Sprawiedliwi i ich świat. Markowa w fotografii Józefa Ulmy*, wyd. 2, poprawione i uzupełnione, IPN, Instytut Studiów Strategicznych, Kraków 2015, s. 155.

10. *Wokół teczek bezpieki – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, wyd. 2, IPN, Wydawnictwo „Avalon", Kraków 2015, s. 448.

11. *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, IPN, Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków 2015, s. 182.

12. Żychowska M., *Represje komunistyczne w Tarnowskiem 1945–1956*, t. 2, *Brzesko i powiat brzeski*, IPN, Wydawnictwo „Studio Książki", Kraków 2015 s. 302.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Lublinie:

1. Dmoszyński R., Joniec G., Piekaruś D., Romanek J., *Funkcjonariusze Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Krasnymstawie w latach 1944–1956. Słownik biograficzny*, IPN, Lublin 2015, s. 368.

2. Kruszyński M., *Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w latach 1944–1989. Zarys dziejów uczelni w warunkach PRL*, IPN, Lublin 2015, s. 439, CPB.

3. Sobieraj M., *Między oporem a lojalnością. Działania SB wobec KUL na przykładzie rozpracowania prof. Jerzego Kłoczowskiego*, oprac. dokumentów M. Mroczek, IPN, Lublin 2015, s. 847.

4. Wołoszyn, J.W., *Szkoła jako instrument politycznej legitymizacji władzy partii komunistycznej w Polsce (1944–1989)*, IPN, Lublin 2015, s. 248.

5. *Wysiedlenia jako narzędzie polityki ludnościowej w Europie XX wieku*, red. J. Wołoszyn, IPN, Lublin 2015, s. 383.

6. Zajączkowski M., *Ukraińskie podziemie na Lubelszczyźnie w okresie okupacji niemieckiej 1939––1944*, IPN Oddział w Lublinie, ISP PAN, Lublin–Warszawa 2015, s. 504, CPB.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Łodzi:

1. *Archeologia totalitaryzmu. Ślady represji 1939–1945*, red. O. Ławrynowicz i J. Żelazko, IPN, Łódź 2015, s. 457.

2. Sitarek A., *Ogrodzone drutem państwa. Struktura i funkcjonowanie administracji żydowskiej getta łódzkiego*, IPN, Łódź 2015, s. 340, CPB.

3. Toborek T., *Stanisław Sojczyński i Konspiracyjne Wojsko Polskie*, wydanie II poprawione, IPN, Łódź 2015, s. 271+ 27 s. wkł. zdj.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Poznaniu:

1. Bittner K., *Piosenka w służbie propagandy. Festiwal Piosenki Żołnierskiej w Kołobrzegu 1968––1989*, „Studia i Materiały Poznańskiego IPN", t. 31, IPN, Poznań 2015, s. 282.

2. *Drezdeński szafot*, red. R. Sierchuła, „Studia i Materiały Poznańskiego IPN", t. 34, IPN, Poznań 2015, s. 210.

3. *Dziedzictwo audiowizualne w warsztacie badawczym historyka i procesie dydaktycznym*, red. R. Reczek, Poznań 2015 (Studia i Materiały Poznańskiego IPN, t. XXXII), s. 276 + CD.

4. *Referendum z 30 czerwca 1946 roku w województwie poznańskim w dokumentach UB. Wybór źródeł*, wybór i oprac. A. Chmielewska-Metka, T. Cieślak, P. Drzymała, W. Makuch, P. Orzechowski, A. Pawlicki, „Studia i Materiały Poznańskiego IPN, t. 28: Dokumenty", IPN, Poznań 2015, s. 930.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Rzeszowie:

1. Bukała M., *Polskie Stronnictwo Ludowe w województwie rzeszowskim 1945-1947. Geneza i działalność*, IPN, Rzeszów–Warszawa 2015, s. 480.

2. Buksa R., *Zapiski internowanego*, wstęp i oprac. A. Brożyniak, współpraca J. Ślęzak, IPN, Rzeszów 2015, s. 184 + 16 s. wkł. zdj., CPB.

3. Kalisz M., Rączy E., *Dzieje społeczności żydowskiej powiatu gorlickiego podczas okupacji niemieckiej 1939–1945*, IPN, Rzeszów 2015, s. 216 + 48 s. wkł. zdj., CPB.

4. *Komuniści w Drugiej Rzeczypospolitej. Ludzie, struktury, działalność*, red. M. Bukała, M. Krzysztofiński, IPN, Rzeszów 2015, s. 648.

5. *Kościół katolicki w Europie Środkowo-Wschodniej w obliczu dwóch totalitaryzmów (1917–1990)*, red. M. Krzysztofiński, ks. J. Wołczański, IPN, Rzeszów–Stalowa Wola–Lwów 2015, s. 297 + 32 s. wkł. zdj.

6. *Studia nad działalnością aparatu bezpieczeństwa wobec polskich ruchów i środowisk politycznych w latach 1944– 1989*, red. K. Kaczmarski, R. Witalec, IPN, Rzeszów 2015, s. 350.

7. Witalec R., *Franciszek Wilk 1914–1990. Biografia ludowca niezłomnego*, IPN, Rzeszów–Warszawa 2015, s. 375 + 32 s. wkł. zdj., CPB.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Szczecinie:

1. Bartosik P., *Życie polityczne Wałcza i okolic w latach 1945–1990*, IPN, Szczecin 2015, s. 347.

2. Kaczanowski M., *Igraszki z historią*, red. M. Stefaniak, IPN, Szczecin 2015, s. 218.

3. *Mój Sierpień '80. Pomorze Zachodnie w drodze do wolności*, red. M. Dźwigał, A. Kubaj, M. Siedziako, IPN, Szczecin 2015, s. 296, CPB.

4. *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX wieku*, t. 2, red. W. Skóra, P. Skubisz, IPN, Szczecin 2015, s. 765 + płyta DVD, CPB; patronat honorowy: Służba Wywiadu Wojskowego, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

5. Szulc P., *Propaganda stalinowska na Pomorzu Zachodnim*, IPN, Szczecin 2015, s. 324, CPB.

6. Żurek K., *Kościół katolicki wobec ziem zachodnich i północnych w latach 1945–1948*, IPN, Szczecin–Warszawa–Wrocław 2015, s. 614.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Warszawie:

1. Krajewski K., *„Szlakiem Narbutta". Organ Sił Zbrojnych Ziemi Lidzkiej – Gazeta Ziemi Lidzkiej*, IPN, Warszawa 2015 (seria „Dopalanie Kresów", t. 3), s. 230.

2. Krajewski K., Łabuszewski T., *6. Brygada Wileńska i Obwód „Jezioro" (Sokołów Podlaski)* – broszura okolicznościowa na VII Rajd Szlakiem Żołnierzy Wyklętych, IPN, Warszawa–Sokołów Podlaski 2015 (seria „Mazowsze i Podlasie w ogniu 1944–1956", publikacja nienumerowana), s. 72.

3. Noszczak B., *Etos gniewu. Antykomunistyczne organizacje młodzieżowe w Warszawie (1944–1989), IPN, Warszawa 2015 (seria* „Warszawa Nie?pokonana", t. 11), *s. 896 + s. 64 wkł. zdj.*

4. *Piosenki z Wilczych Tropów*, wybór pieśni, zdjęć oraz komentarze historyczne K. Krajewski, T. Łabuszewski, G. Wąsowski, IPN, Warszawa 2015 (seria „Mazowsze i Podlasie w ogniu 1944–1956", publikacja nienumerowana), s. 64 + płyta CD.

5. Pleskot P., *Miasto śmierci. Pytania o morderstwa polityczne popełnione w Warszawie (1956–1989), IPN, Warszawa 2015 (seria* „Warszawa Nie?pokonana", t. 9), s. 352.

6. Robaczewski T. (scenariusz), Ronek H. (rysunki), Łabuszewski T., Obrębska A. (wkładka historyczna i konsultacja historyczna), *Obrona Grodna 1939 r.*, IPN, Warszawa 2015 (seria „Wojenna Odyseja Antka Srebrnego 1939–1944", z. 1), s. 44 (komiks).

7. Robaczewski T. (scenariusz), Ronek H. (rysunki), Łabuszewski T., Obrębska A. (wkładka historyczna i konsultacja historyczna), *Ucieczka z nieludzkiej ziemi 1940 r.*, IPN, Warszawa 2015 (seria „Wojenna Odyseja Antka Srebrnego 1939–1944", z. 2), s. 44 (komiks).

8. Robaczewski T. (scenariusz), Ronek H. (rysunki), Łabuszewski T., Obrębska A. (wkładka historyczna i konsultacja historyczna), *Szczury Tobruku 1941 r.*, IPN, Warszawa 2015 (seria „Wojenna Odyseja Antka Srebrnego 1939–1944", z. 3), s. 40 (komiks).

9. Robaczewski T. (scenariusz), Ronek H. (rysunki), Łabuszewski T., Obrębska A. (wkładka historyczna i konsultacja historyczna), *Bitwa pod Monte Cassino 1944 r.*, IPN, Warszawa 2015 (seria „Wojenna Odyseja Antka Srebrnego 1939–1944", z. 4), s. 44 (komiks).

10. Ruzikowski T., *Międzyzakładowy Robotniczy Komitet „Solidarności"*, IPN, Warszawa 2015, *(seria* „Warszawa Nie?pokonana", t. 10), s. 656 + s. 40 *wkładki zdj.*

11. Zajączkowski S. (scenariusz), Wyrzykowski K. (rysunki), Krajewski K., Łabuszewski T. (koncepcja serii, wkładka historyczna i konsultacja historyczna), *Akcja pod Arsenałem 26 marca 1943*, IPN, Warszawa 2015 (seria „W imieniu Polski Walczącej", z. 3), s. 52 (komiks).

Seria wydawnicza Oddziału IPN we Wrocławiu:

1. Filipowicz R., *Rodzina Baranowskich*, IPN, Wrocław 2015, s. 126.

2. M. Madej, *SB uprzejmie donosi... Służba Bezpieczeństwa jako filtr zasileń informacyjnych systemu politycznego PRL w latach 1956–1970. Przykład województwa wrocławskiego*, IPN, Wrocław 2014, s. 189, CPB.

3. *Wojsko w Polsce „ludowej"*. Studia i materiały IPN, red. R. Klementowski, J. Nowosielska-Sobel, P. Piotrowski, G. Strauchold, IPN, Wrocław 2014, s. 310.

4. *Ocaleni z zatraty*, red. St. Bereś, IPN, Wrocław 2014, s. 342 (t. 1), s. 440 (t. 2).

5. Bereszyński Z., *NSZZ Solidarność i rewolucja solidarnościowa na Śląsku Opolskim 1980–1990*, IPN, Opole 2014, s. 519 (t. 1), s. 688 (t. 2).

Poza seriami – Varia:

1. *Academia Militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*, red. A. Redzik, Instytut Pamięci Narodowej, Wydawnictwo „Wysoki Zamek", Kraków 2015.

2. *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945, t. 1, część 1 i 2 (wrzesień 1939 – czerwiec 1941)*, oprac. A. Suchcitz, K. Bożejewicz, H. Pirwitz-Bujnowska, K. Stoliński, W. Grabowski, R. Leśkiewicz, IPN, Studium Polski Podziemnej – Instytut Polski i Muzeum gen. Sikorskiego w Londynie, Warszawa 2015, s. 1070 + 24 s. wkł. zdj (całość) i mapa.

3. Brożyniak A., *Zarys dziejów wsi Dylągowa w latach 1939–1947*, IPN, Rzeszów 2015, s. 48.

4. Dardzińska J., *Ulotki, hasła, anonimy. Formy indywidualnego sprzeciwu wobec systemu komunistycznego w Polsce w okresie 1945–1989*, IPN, Warszawa 2015, s. 228.

5. Dubiański W., *Obóz pracy w Mysłowicach 1945–1946*, IPN, Muzeum Miasta Mysłowice, Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Kardynała Augusta Hlonda w Mysłowicach, Mysłowice 2015, wydanie drugie uzupełnione, s. 120.

6. *Elity komunistyczne w Polsce*, red. M. Szumiło, M. Żukowski, IPN, Warszawa 2015, s. 696, CPB.

7. *Inwazja na Czechosłowację 1968. Perspektywa rosyjska*, red. J. Pazderka, tłum. A. Kaczorowski, IPN, Warszawa 2015, s. 296.

8. Kalbarczyk K., *Kazimierz Bartel (1882–1941). Uczony w świecie polityki*, IPN, Warszawa 2015, s. 1000, CPB.

9. Kaleta M., *Emigracyjna spółka Szmugiel. Wspomnienia dostawcy sprzętu poligraficznego przemycanego ze Szwecji do Polski dla opozycji antykomunistycznej oraz solidarnościowego podziemia w latach 1978–1989*, red. i oprac. W. Tyrański, IPN, Warszawa 2015, s. 224 + 32 s. wkł. Zdj.

10. *Kazimierz Zakrzewski i polityka*, red. M. Dąbrowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, IPN, Warszawa–Łodź 2015, s 344.

11. Kizny T., *Gułag*, współpraca D. Roynette, wstęp N. Davies, S. Kowalow, N. Werth, IPN, Fundacja Picture Doc., Warszawa 2015, s. 496.

12. *Kobiety „na zakręcie". W cieniu historii*, Kalendarz 2016, Pomysł, koncepcja i opracowanie E. Chabros, J. Hytrek-Hryciuk, A. Klarman, IPN, Wrocław 2015.

13. Krok *ku wolności. Wybory czerwcowe 1989 i ich konsekwencje*, red. K. Białecki, S. Jankowiak, R. Reczek, Poznań 2014, IPN, s. 356 +CD.

14. Kuligowska A., *Przestrzenie represji w Wielkopolsce okresu stalinowskiego(1945–1956)*, IPN, Poznań 2015, s. 15.

15. Małaśnicka-Miedzianogóra M., *Róże dla Lone. Za wolność Polski i Danii (1939–1945)*, wprowadzenie W. Grabowski, IPN, Warszawa 2015, s. 368.

16. *Oskar Halecki i jego wizja Europy*, t. 3, red. M. Dąbrowska, IPN, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Warszawa–Łódź 2014, s. 424.

17. *Poczet prezydentów Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie w latach 1939–1990/ Presidents of Poland in exile 1939–1990. Biographical portrait*, red. R. Habielski, W. Wilczewski, IPN, Białystok 2015, s. 222.

18. *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 1, red. M. Gałęzowski i in., IPN, Warszawa 2015, s. 488 + 16 s. wkł. zdj., CPB.

19. *Polska pod reżimem komunistycznym. Sprawozdanie z sytuacji w kraju (1944–1949)*, wstęp i oprac. J. Mysiakowska-Muszyńska, W.J. Muszyński, IPN, Warszawa 2015, s. 368.

20. *Polski wkład w przyrodoznawstwo i technikę. Słownik polskich i związanych z Polską odkrywców, wynalazców oraz pionierów nauk matematyczno-przyrodniczych i techniki*, t. 1–4, red. Bolesław Orłowski, IPN, Instytut Historii Nauki im. L. i A. Birkenmajerów PAN, Warszawa 2015, s. 522 (t. 1), 438 (t. 2), 512 (t. 3), 544 (t. 4).

21. *Polskie drogi przez Szwajcarię. Losy żołnierzy 2. Dywizji Strzelców Pieszych 1940–1945 na fotografiach ze zbiorów Muzeum Polskiego w Rapperswilu / Auf Polenwegen durch die Schweiz. Die Schicksalsjahre 1940–1945 im Leben der Soldaten der 2. Schützendivision, dargestellt in den Fotografien aus den Beständen des Polenmuseums in Rapperswil,* wybór i oprac. T. Stempowski, IPN, Muzeum Polskie w Rapperswilu, Warszawa 2015, s. 480.

22. *Polskie podziemie niepodległościowe 1944–1956. Teka edukacyjna IPN*, oprac. A. Jaczyńska, S. Poleszak, współpr. M. Durakiewicz, A. Skura, K. Styczyński, IPN, Lublin 2015.

23. Reisch A.A., *Nieznany front zimnej wojny. Tajny program dystrybucji książek za żelazną kurtyną*, red. M. Choma-Jusińska, IPN, Warszawa 2015, s. 568, CPB.

24. *Rzeczpospolita wolnych ludzi. Janusz Kurtyka w mediach – wybór wywiadów, artykułów, oświadczeń z lat 2000–2010*, wybór i oprac. A. Arseniuk, F. Musiał, IPN, Warszawa 2015, s. 646.

25. Sasanka P., Stępień S., *The Cold War. A Short History of a World Divided,* IPN, Warszawa 2015, s. 364.

26. „Sierakowskie Zeszyty Historyczne" 2015 nr 13.

27. „Sierakowskie Zeszyty Historyczne" 2015 nr 14.

28. *Skrzydlata historia 111/303. Teka edukacyjna i modele do sklejania*, oprac. T. Ginter, K. Madaj, M. Krzanicki, oprac. modeli M. Krzanicki, IPN, Rzeszów 2015.

29. *Społeczeństwo polskie w latach 1980–1989*, red. N. Jarska, J. Olaszek, IPN, Warszawa 2015, s. 440.

30. *Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy... Pamięć i upamiętnienie ofiar Zbrodni Katyńskiej oraz ich obraz w pracach plastycznych młodego pokolenia*, t. 2, red. prowadzący R.B. Pękała, IPN, Warszawa 2015, s. 228.

31. Supruniuk A., Supruniuk M.A., *Drugi obieg wydawniczy (1974) 1976–1990 w zasobie Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu*, t. 1, *Druki zwarte*, IPN, Warszawa 2015, s. 744.

32. Supruniuk A., Supruniuk M.A., *Drugi obieg wydawniczy (1974) 1976–1990 w zasobie Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu*, t. 2, *Czasopisma*, IPN, Warszawa 2015, s. 508.

33. *Tragedia w cieniu „wyzwolenia". Górny Śląsk w 1945 roku. Materiały edukacyjne*, oprac. K. Banaś, A. Dziurok, A. Skiendziel, L. Staniczek, A. Sznajder, IPN, Katowice 2015, s. 80.

34. *W kręgu kultury PRL: sport*, red. D. Skotarczak, K. Bittner, IPN, Poznań 2015, s 444.

35. Wichowska K., *„Łączka". Poszukiwania i identyfikacja ofiar terroru komunistycznego na warszawskich Powązkach*, IPN, Warszawa 2015, s. 174.

36. *Wina i kara. Społeczeństwa wobec rozliczeń zbrodni popełnionych przez reżimy totalitarne w latach 1939–1956. Studia i materiały*, red. P. Pleskot, IPN, Warszawa 2015, s. 592, CPB.

37. *Wypędzeni 1939... Deportacje obywateli polskich z ziem wcielonych do III Rzeszy/ Vertriebene 1939... Deportationen von polnischen Buergern aus den ins Dritte Reich eingegliederten Gebieten*, red. J. Kubiak, A. Łuczak, IPN, Poznań 2015, s. 218.

38. *Wyznania religijne w Rybniku i powiecie rybnickim w XIX i XX w. (Zeszyty Rybnickie t. 22)*, red. A. Dziurok, D. Keller, B. Kloch, IPN, Muzeum w Rybniku, Rybnik 2015, s. 392

39. *Zasada strukturalna jako podstawa opisu archiwaliów w zintegrowanych systemach informacji archiwalnej*, red. R. Leśkiewicz, A. Żeglińska, IPN, Warszawa 2015, s. 168 (t. 1 „Symposia Archivistica").

40. *Zbrodnia katyńska. Wielkopolanie w dołach śmierci Katynia, Charkowa i Miednoje. / Katyn Massacre. Natives of Greater Poland in the pits of Heath AT Katyn, Kharkov and Mednoye*, red. A. Pietrowicz, IPN. Poznań 2015, wyd. II, poprawione, s. 64.

41. *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski i in., IPN, Warszawa 2015, s. 680, CPB.

42. Żurek R., *Polen – Mein Weg zur Freiheit. Wie Polen Die DDR-Bürgerrechtler Inspirierte – 13 Gespräche Geführt, Herausgegeben und Eingeleitet von Robert Żurek*, IPN, Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie, Warszawa 2015, s. 256 + 32 s. wkł. zdj.

43. Żurek R., *Zarażeni polską wolnością. Zbiór wywiadów z działaczami enerdowskiej opozycji przeprowadzonych w latach 2011–2013*, IPN, Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie, Warszawa 2015, s. 256 + 32 s. wkł. zdj.

44. *Польща – нарис історії (Polska – zarys dziejów)*, red. W. Mędrzecki, J. Bracisiewicz, tłum. I. Swarnyk, IPN, Warszawa 2015, s. 368.

Informatory

1. *Kalendarz Nauczyciela 2015/2016. Oferta edukacyjna Delegatury IPN w Olsztynie*, oprac. K. Sacewicz, J. Wasilewski, IPN, Białystok 2015.

2. *Kalendarz Nauczyciela 2015/2016. Oferta edukacyjna OBEP IPN w Białymstoku*, oprac. J. Wasilewski, IPN, Białystok 2015.

3. *Katalog wydawnictw Oddziału IPN w Szczecinie*, oprac. P. Knap, IPN, Szczecin 2015.

4. *Oferta edukacyjna Biura Edukacji Publicznej IPN,* IPN, Warszawa 2015, s. 32.

5. - *Oferta edukacyjna OBEP IPN w Krakowie na rok szkolny 2015/2016*, oprac. D. Gorajczyk, IPN, Kraków 2015, s. 28.

6. *Oferta edukacyjna. Rok szkolny 2015/2016*, oprac. P. Kowalski, IPN, Łódź 2015, s. 34.

7. *Oferta edukacyjna 2015/2016*, IPN, Warszawa 2015, s. 36.

8. *Oferta edukacyjna 2015*, IPN, Rzeszów 2015, s. 160.

Katalogi wystaw

1. *Cierpieniu – prawdę, umarłym – modlitwę. Miejsca polskiej pamięci w Rosji*, katalog wystawy, IPN, Centrum Naukowo-Informacyjne „Memoriał" w Petersburgu, Warszawa 2015, s. 40.

2. *Cum tacent, clamant. When They are silent, they shout*, IPN, Warszawa 2015, s. 14.

3. *Deportacje z Górnego Śląska do Związku sowieckiego w 1945 roku. Katalog wystawy stałej w Centrum Dokumentacji Deportacji Górnoślązaków do ZSRR w 1945 roku w Radzionkowie*, scenariusz wystawy: S. Rosenbaum, D. Węgrzyn, koncepcja plastyczna R. Kwiatek, IPN, Centrum Dokumentacji Deportacji Górnoślązaków do ZSRR w 1945 roku w Radzionkowie, Katowice 2015, s. 144.

4. *Górnośląski azyl. Pielgrzymki stanowe do Piekar Śląskich w materiałach Służby Bezpieczeństwa. Katalog wystawy*, scenariusz wystawy: R. Ciupa, Ł. Marek, IPN, Katowice 2015, s. 80.

5. *Miasto 2015/Wojna 39–45*, IPN, Kraków 2015 [katalog wystawy autorstwa J. Dutki-Kąckiej i M. Zakrzewskiego; tekst wprowadzający: M. Chorązki], s. 28.

6. *Polska Armia Stalina*, red. M. Durakiewicz (scenariusz), M. Śladecka (koncepcja plastyczna), IPN, Lublin 2015, s. 137.

7. *„Rewolucja społeczna" czy „dzika przebudowa". Przekształcenia własnościowe w Polsce 1944–1956 i ich społeczne skutki*, red. T. Osiński (scenariusz), M. Śladecka (koncepcja plastyczna), IPN, Lublin 2014, s. 137.

8. *Stocznia Szczecińska. Historia nie tylko polityczna*, katalog wystawy, [s. 52, IPN, Szczecin 2015].

Wydawnictwa multimedialne i okolicznościowe

1. *15-lecie IPN w Lublinie*, IPN, Lublin 2015.

2. *70. rocznica Obławy Augustowskiej. Mapa 1:275 000*, oprac. P. Kalisz, IPN, Białystok 2015.

3. *Krzyż Wolności i Solidarności 1956–1989*, oprac. R. Leśkiewicz, L. Lubańska, M. Ryll, N. Wójtowicz, D. Zielińska, IPN, Warszawa 2015, s. 12, wydanie drugie poprawione.

4. *Konferencja naukowa „Zeszyty Historyczne" z perspektywy półwiecza. Warszawa 20–21 października 2015 r.*, oprac. M. Ptasińska, IPN, Warszawa 2015, s. 68.

5. *Memoriał Zrzeszenia „WiN" do Rady Bepieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych*, oprac. W. Frazik, T. Łabuszewski, IPN, Warszawa 2015, s. 88.

6. *Nie tylko teczki...*, Dodatek do „Kuriera Szczecińskiego", IPN, Szczecin 2015, s. 32.

7. Niwiński P., *Ponary. Miejsce „ludzkiej rzeźni"*, IPN, Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP Departament Współpracy z Polonią, Warszawa 2015, s. 32 (broszura edukacyjna).

8. Niwiński P., *Paneriai „žmonių skerdynių" vieta*, IPN, Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP Departament Współpracy z Polonią, Warszawa 2015, s. 32 (broszura edukacyjna).

9. Niwiński P., *Ponary the Place of „Human Slaughter*", IPN, Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP Departament Współpracy z Polonią, Warszawa 2015, s. 32 (broszura edukacyjna).

10. Pasko A., *ZnajZnak Sport*, Warszawa 2015, s. 32 (broszura do gry).

11. Zwolski M., *Areszt Śledczy w Białymstoku,* materiał informacyjny na potrzeby konferencji *Poszukiwanie i identyfikacja ofiar zbrodni systemów totalitarnych*, IPN, Białystok 25–26 czerwca 2015 r.

12. Pakiet edukacyjny z okazji Dnia Żołnierzy Wyklętych (1 marca 2015 r.) – śpiewnik, CD, plansze, pocztówki (Witold Borucki, Zofia Franio, Józef Walenty Marcinkowski, Paweł Nowakowski, Halina Sosnowska, Wiktor Stryjewski), IPN, Warszawa 2015.

13. *Świadkowie historii 1970–1989. Pomorze Gdańskie*, płyta CD, koncepcja M. Sempołowicz, realizacja A. Gumińska, IPN, Gdańsk 2015.

Publikacje elektroniczne

1. *„Obława Augustowska" – bezpłatny dodatek do miesięcznika Pamięć.pl*, (pdf).

2. Brodacki R., *Patroni naszych ulic. Stefan Starzyński (1893–1939)*, (pdf).

3. Celińska-Spodar E., *Patroni naszych ulic. Jan Rodowicz „Anoda" (1923–1949)*, (pdf).

4. *Cum Tacent, Clamant. When They Are Silent, They Shout*, katalog wystawy, (pdf).

5. Daniluk J., *Patroni naszych ulic. Obrońcy Poczty Polskiej w Gdańsku*, (pdf).

6. *Dokumenty władz NSZZ „Solidarność" 1981–1989*, wstęp, wybór i oprac. J. Olaszek, (epub, pdf i mobi).

7. *Działania Służby Bezpieczeństwa wobec organizacji „Ruch”*, wstęp, wybór i oprac. P. Byszewski, (epub, pdf i mobi).

8. Gałęzowski M., *Patroni naszych ulic. Stefan Rowecki „Grot” (1895–1944)*, (pdf).

9. Gałęzowski M., *Testament of Fighting Poland. The Final Message of the Polish Underground State*, (pdf).

10. Gałęzowski M., *Testament Polski Walczącej. Ostatnie przesłanie Polskiego Państwa Podziemnego*, (pdf).

11. Gałęzowski M., *ЗАВЕЩАНИЕ СРАЖАЮЩЕЙСЯ ПОЛЬШИ. Последнее послание Польского подпольного государства*, (pdf).

12. Hausner W., Wierzbicki M., *Sto lat harcerstwa*, (epub, pdf i mobi).

13. Kalbarczyk S., *Patroni naszych ulic. Kazimierz Bartel (1882–1941)*, (pdf).

14. Kazański A., *Patroni naszych ulic. Anna Walentynowicz (1929–2010)*, (pdf).

15. *Koniec pewnej epoki. Wybory parlamentarne 1989 roku w województwie szczecińskim w dokumentach*, wstęp, wybór i oprac. A. Kubaj, (epub, pdf i mobi).

16. *Kotarba R., A Historical Guide to the German Camp in Płaszów 1942–1945 (pdf).*

17. Kotarba R., *Niemiecki obóz w Płaszowie 1942–1945. Przewodnik historyczny (pdf).*

18. Kruk M, Berendt G., *Patroni naszych ulic. Danuta Siedzikówna „Inka” (1928–1946)*, (pdf).

19. Madaj K., Żuławnik M., *Proboszcz getta*, (epub, pdf i mobi).

20. *Memoriał Zrzeszenia „WiN” do Rady Bepieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych*, oprac. W. Frazik, T. Łabuszewski, (pdf).

21. Milewski J.J., *Patroni naszych ulic. Ryszard Kaczorowski (1919–2010)*, (pdf).

22. Minczykowska K., *Patroni naszych ulic. Generał brygady Elżbieta Zawacka „Zo” (1909–2009)*, (pdf).

23. Osiński K., *Patroni naszych ulic. Marian Rejewski (1905–1980)*, (pdf).

24. Pawłowicz J., *Patroni naszych ulic. Rotmistrz Witold Pilecki (1901–1948)*, (pdf).

25. Pleskot P., *„Tarcza partii i narodu”. Kontrwywiad Polski Ludowej w latach 1945–1956*, (epub, pdf i mobi).

26. Pleskot P., *Intelektualni sąsiedzi. Kontakty historyków polskich ze środowiskiem „Annales” 1945––1989*, (epub, pdf i mobi).

27. *Rzeczpospolita wolnych ludzi. Janusz Kurtyka w mediach – wybór wywiadów, artykułów, oświadczeń z lat 2000–2010*, wybór i oprac. A. Arseniuk, F. Musiał, (epub, pdf i mobi).

28. *Solidarność, „Zachód” i „Węże”. Służba Bezpieczeństwa wobec emigracyjnych struktur Solidarności 1981–1989*, wstęp, wybór i oprac. P. Pleskot, (epub, pdf i mobi).

29. *Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy... Pamięć i upamiętnienie ofiar Zbrodni Katyńskiej oraz ich obraz w pracach plastycznych młodego pokolenia*, t. 2, red. prowadzący R.B. Pękała, IPN, Warszawa 2015, (pdf).

30. Supruniuk A., Supruniuk M.A., *Drugi obieg wydawniczy (1974) 1976–1990 w zasobie Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu*, t. 1, *Druki zwarte*, (epub, pdf i mobi).

31. Supruniuk A., Supruniuk M.A., *Drugi obieg wydawniczy (1974) 1976–1990 w zasobie Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu*, t. 2, *Czasopismai*, (epub, pdf i mobi).

32. Surdej M., *Patroni naszych ulic. Pułkownik Łukasz Ciepliński (1913–1951)*, (pdf).

33. *Tragedia w cieniu „wyzwolenia". Górny Śląsk w 1945 roku. Materiały edukacyjne*, oprac. K. Banaś, A. Dziurok, A. Skiendziel, L. Staniczek, A. Sznajder, IPN, Katowice 2015, s. 80, (pdf).

34. Witkowska-Krych A., *Patroni naszych ulic. Janusz Korczak (1878 [1879]–1942)*, (pdf).

35. Wójtowicz N., *Patroni naszych ulic. Karolina Lanckorońska (1898–2002)*, (pdf).

36. Wywiał P., *Patroni naszych ulic. Generał August Emil Fieldorf „Nil" (1895–1953)*, (pdf).

37. *Zapomniani kaci Hitlera. „Samoobrona Niemiecka" na Pomorzu Gdańskim (Selbstschutz Westpreussen) w Polsce w 1939 r. / Hitler's Forgotten Executioners.German 'Self-Protection' in Gdańsk Pomerania Selbstschutz Westpreussen in 1939*, oprac. I. Mazanowska, T. Ceran, katalog wystawy, (pdf).

38. *Zbrodnia Katyńska. W kręgu prawdy i kłamstwa*, red. S. Kalbarczyk, (epub, pdf i mobi).

39. Żaryn J., *Patroni naszych ulic. Błogosławiony ksiądz Jerzy Popiełuszko (1947–1984)*, (pdf).

40. Żaryn J., *Patroni naszych ulic. Kardynał Stefan Wyszyński, Prymas Tysiąclecia (1901–1981)*, (pdf).

41. Żuczkowski M., *Patroni naszych ulic. Generał brygady Antoni Chruściel (1895–1960)*, (pdf).

42. Żuławnik M., *Polska prasa polityczno-informacyjna na Mazowszu Północnym w latach 1918–1939* (epub, pdf i mobi).

ZAŁĄCZNIK NR 2:
PUBLIKACJE PRACOWNIKÓW IPN

Publikacje naukowe

1. Adamczyk-Pluta Edyta, *„Kampania kontrolowana", czyli kandydaci Rzeszowskiego Komitetu Obywatelskiego „Solidarność" pod szczególnym nadzorem Służby Bezpieczeństwa*, „Limes". Studia i materiały z dziejów Europy Środkowo-Wschodniej 2014, nr 7 (druk 2015 r.).

2. Adamczyk-Pluta Edyta, *Władza a społeczeństwo. Dębica i powiat dębicki w latach 1944–1956*, Biblioteka Dębickich Gryfów, Dębica 2015.

3. *Agca nie był sam. Wokół udziału komunistycznych służb specjalnych w zamachu na Jana Pawła II*, red. M. Skwara, A. Grajewski, Katowice 2015.

4. *Archiwum Ringelbluma. Konspiracyjne Archiwum Getta Warszawy*, t. 23, *Dzienniki z getta warszawskiego*, oprac. K. Person, Z. Trębacz, M. Trębacz, Warszawa 2015.

5. *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945, t. 1, część 1 i 2 (wrzesień 1939 – czerwiec 1941)*, oprac. A. Suchcitz, K. Bożejewicz, H. Pirwitz-Bujnowska, K. Stoliński, W. Grabowski, R. Leśkiewicz, IPN, Studium Polski Podziemnej – Instytut Polski i Muzeum gen. Sikorskiego w Londynie, Warszawa 2015, s. 1070 + 24 s. wkł. zdj (całość) i mapa.

6. Badura A., Wieczorek K., *Międzynarodowa konferencja „Uratowana historia. Wykorzystanie technologii informatycznej w procesie rekonstrukcji zniszczonych materiałów archiwalnych". Katowice, 19 lutego 2014 r.*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2015, t. 8.

7. Bagieński W., *Wydział XI Departamentu I MSW i kierunki działania wywiadu w walce z opozycją w latach osiemdziesiątych* [w:] W. Bagieński, S. Cenckiewicz, P. Woyciechowski, *Konfidenci. Archiwa ujawniają prawdę*, Warszawa 2015.

8. Bagieński W., *Wywiad cywilny Polski Ludowej w latach 1945–1961*, „Dzieje Najnowsze" 2015, t. 47, z. 1.

9. Balbus T., *Kontrwywiad Armii Krajowej i Abwehry na Wileńszczyźnie wobec bolszewików. Współpraca czy gry operacyjne?* [w:] *Kontrwywiad II RP (1914) 1918–1945 (1948)*, red. Z. Nawrocki, Warszawa 2015.

10. Balbus T., *Likwidacja pod Ostrą Bramą. Życie i śmierć Danuty Wyleżyńskiej (1922–1943)* [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP*, red. T. Dubicki, t. 5, Łomianki 2015.

11. Bartosik P., *Życie polityczne Wałcza i okolic w latach 1945–1990*, Szczecin 2015.

12. Bednarek J., *„Nie miałem wolności". Ludwik Danielak „Bojar" (1923–1955)* [w:] *Bohaterowie trudnych czasów*, red. G. Romanowski, M. Kieruzel, zbiór 9, Łódź 2015.

13. Bednarek J., *Kazimierz Nadobnik (1913–1981). Szkic do biografii polityka ruchu ludowego* [w:] *Represje wobec wsi i ruchu ludowego (1944/1945–1989)*, t. 5: *Losy żołnierzy Batalionów Chłopskich oraz działaczy Stronnictwa Ludowego „Roch" po II wojnie światowej*, red. A. Indraszczyk, M. Krzysztofiński, Warszawa–Rzeszów 2014.

14. Bednarek J., *Problem archiwów historycznych w zasobie Instytutu Pamięci Narodowej* [w:] *Zasada strukturalna jako podstawa opisu archiwaliów w zintegrowanych systemach informacji archiwalnej*, red. R. Leśkiewicz, A. Żeglińska, Warszawa 2015 (seria „Symposia Archivistica", t. 1).

15. Bednarek J., *Stanisław Weyer (1891–1950). Zawiłe losy nadkomisarza Policji Państwowej w Łodzi* [w:] *Kontrwywiad II RP (1914) 1918–1945 (1948),* t. 3, red. Z. Nawrocki, Warszawa 2015.

16. Berendt G., *Codzienność gett na Polesiu w latach 1941–1942*, „Przegląd Historyczny" 2015, t. CVI, z. 3.

17. Berendt G., *Dekada ożywienia. Instytucjonalne życie żydowskie w Polsce w latach 1980–1989* [w:] *Społeczeństwo polskie w latach 1980–1989*, red. N. Jarska, J. Olaszek, Warszawa 2015.

18. Berendt G., *Etapy zinstytucjonalizowanej grabieży poleskich Żydów w latach 1939–1944*, „Studia Historica Gedanensia" 2015, t. VI.

19. Berendt G., *Hersz Smolar o swojej działalności politycznej do 1939 r.* [w:] *Komuniści w II Rzeczypospolitej. Ludzie-struktury-działalność*, red. M. Bukała, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2015.

20. Berendt G., *Małżonkowie Hampel. Miłość w cieniu nazizmu*, „Studia Judaica" 2015, t. 18, nr 1 (35).

21. Bereza T., *Rzeź wołyńsko-małopolska. Zbrodnie nacjonalistów ukraińskich na ludności polskiej w latach 1943–1944* [w:] *Nemzetiségi sorsok Köztes-Európában – a népirtás anatómiája a vészkorszakban/Losy mniejszości narodowych w Europie Środkowej. Anatomia ludobójstwa na Wołyniu i w Wojwodinie w latach 1943–1954*, red. K. Biernacki, K. Rotár, Szeged 2015.

22. Bębnik G., *Adam Małysz – „leć Adam, leć"* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

23. Bębnik G., *Górnośląskie kluby sportowe: Ruch Chorzów i Górnik Zabrze* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

24. Bębnik G., *Heyderbreck i Schlageter – bohaterowie nazistowscy* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

25. Bębnik G., *KL Auschwitz i jego podobozy* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

26. Bębnik G., *Od Lwowa do Skwarzawy. Losy mieszkańców powiatu złoczowskiego w warunkach zagrożenia ukraińskiego na przykładzie Zapisków 1939–1944 Wiesławy Michałek* [w:] *W cieniu tragedii wołyńskiej 1943 roku. 70. rocznica mordów Polaków na Kresach Południowo-Wschodnich Rzeczypospolitej*, red. E. Żurawska, J. Soperka, Katowice 2015.

27. Bębnik G., *Polak ewangelik. Kontekst historyczny*, „Karta" 2015, nr 85.

28. Bębnik G., *Pomnik Powstańców w Katowicach* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

29. Bębnik G., *Sender Gleiwitz i początek wojny* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

30. Bębnik G., *Stadion Śląski i Park Kultury i Rozrywki w Chorzowie* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

31. Bębnik G., *Wieża spadochronowa* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX––XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

32. Bittner K., *Baczność piosenko. Wojskowe festiwale piosenki w latach siedemdziesiątych* [w:] *Okno na przeszłość. Szkice z historii wizualnej*, red. D. Skotarczak, Poznań 2015.

33. Bittner K., *Komisja Zakładowa NSZZ „S" przy UAM w Poznaniu 1980–1981* [w:] *Solidarność 1980–1981 w kraju i w Wielkopolsce. Szkice do portretu*, red. K. Brzechczyn, Poznań 2015.

34. Bittner K., *Sport i piosenka w PRL* [w:] *W kręgu kultury PRL: sport*, red. D. Skotarczak i K. Bittner, Poznań 2015.

35. Bittner K., *Wstęp* [w:] *W kręgu kultury PRL: sport*, red. D. Skotarczak i K. Bittner, Poznań 2015.

36. Borowiec J., *Wykorzystanie tajnego współpracownika Wojciecha Bały do rozpracowania „Solidarności Walczącej"*, „Prace Historyczno-Archiwalne" 2014, t. 26.

37. Brenda W., *Deportacje z Warmii i Mazur – uwagi na temat stanu badań* [w:] *Deportacje do Związku Sowieckiego z ziem polskich 1944/1945 r. Perspektywa porównawcza*, red. S. Rosenbaum, D. Węgrzyn, Katowice 2015.

38. Brenda W., *Tworzenie struktur aparatu represji na terenie woj. białostockiego i woj. olsztyńskiego w latach 1944–1945* [w:] *8/9 V 1945 r. – Wojna się nie skończyła... Materiały z konferencji naukowej. Grajewo – 8 V 2015 r.*, red. T. Dudziński, Grajewo 2015.

39. Brożyniak A., *Cerkiew prawosławna jako narzędzie „zwalczania" Cerkwi greckokatolickiej w Polsce południowo-wschodniej w latach 1958–1988* [w:] *Kościół Katolicki w Europie Środkowo--Wschodniej w obliczu dwóch totalitaryzmów (1917–1990)*, red. M. Krzysztofiński, ks. J. Wołczański, Rzeszów – Stalowa Wola – Lwów 2015.

40. Brożyniak A., *Rasowa czystość po banderowsku – zbrodnie OUN-UPA na rodzinach mieszanych*, „Glaukopis" 2015, nr 31.

41. Brożyniak A., *Zarys dziejów wsi Dylągowa w latach 1939–1947*, Rzeszów 2015.

42. Brzeziński P, Chrzanowski R., Słomczyński T., *Pogrzebani nocą. Ofiary Grudnia '70 na Wybrzeżu Gdańskim. Wspomnienia, dokumenty*, Gdańsk 2015.

43. Bukała M., *Komunizm i komuniści w prasie ruchu ludowego z lat 1931–1939 (na przykładzie wybranych tytułów prasowych: „Gazety Grudziądzkiej", „Piasta" i „Zielonego Sztandaru")* [w:] *Komuniści w II Rzeczypospolitej. Ludzie — struktury — działalność*, red. M. Bukała, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2015.

44. Bukała M., *Polskie Stronnictwo Ludowe w województwie rzeszowskim 1945–1947. Geneza i działalność*, Rzeszów–Warszawa 2015.

45. Bukała M., *Robotnicy, duchowni i aparat administracyjno-partyjny. Strajki w Hucie Stalowa Wola w 1988 roku*, „Roczniki Teologiczne" 2015, nr 62, z. 4.

46. Bukała M., *Rok 1956 w powiecie krośnieńskim. Wybrane problemy* [w:] *Krosno i powiat krośnieński w latach 1944–1956. Materiały pokonferencyjne z lat 2012–2013*, red. C. Nowak, Krosno 2015.

47. Bukała M., *Stronnictwo Ludowe w powiecie krośnieńskim 1944–1949* [w:] *Krosno i powiat krośnieński w latach 1944–1956. Materiały pokonferencyjne z lat 2012–2013*, red. C. Nowak, Krosno 2015.

48. Buksa R., *Zapiski internowanego*, wstęp i oprac. A. Brożyniak, współpraca J. Ślęzak, Rzeszów 2015.

49. Bułhak W., *Watykan i szpiedzy z awansu społecznego. Próba portretu zbiorowego kierownictwa wydziału „natowsko-watykańskiego" i rzymskiej rezydentury „Baszta" Departamentu I (wywiadu) MSW PRL w okresie poprzedzającym pontyfikat Jana Pawła II* [w:] *Służby wywiadowcze jako narzędzie realizacji polityki państwa w XX w. Wybrane zagadnienia*, red. L. Pawlikowicz, R. Zapart, Rzeszów 2014 (druk 2015 r.).

50. Burczyk D., *Inwentarz idealny akt Specjalnego Sądu Karnego w Gdańsku [1908] 1945–1946 [1998]*, Gdańsk 2015.

51. Burczyk D., *Obsada personalna Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Gdańsku (1946–1955)*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2015, t. 8.

52. Burczyk D., *Współpraca Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Gdańsku z jednostkami Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Wojsk Ochrony Pogranicza*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" 2015, nr 1 (13).

53. Byszewski P., *Sprawa kryptonim „Prospekt" – inwigilacja Mariana Gołębiewskiego przez Departament III MSW (styczeń 1957 r. – czerwiec 1970 r.)*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2015, t. 8.

54. Ceglarz T., *Rok 1989 w zasobie Oddziałowego Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN w Poznaniu* [w:] *Krok ku wolności. Wybory czerwcowe 1989 i ich konsekwencje*, red. K. Białecki, S. Jankowiak, R. Reczek, Poznań 2015.

55. Ceglarz T., *Specyfika kampanii wyborczej kandydata PZPR do senatu Aleksandra Kwaśniewskiego w wyborach czerwcowych z 1989 roku* [w:] *Zimowa Szkoła Historii Najnowszej 2014. Referaty*, red. M. Hańderek, Ł. Kamiński, Warszawa 2015.

56. Ceran T., *Historia XX wieku, totalitaryzm i problem zła*, „Zagłada Żydów. Studia i Materiały" 2015, nr 11, t. 1–2.

57. Ceran T., *Zapomniani kaci Hitlera. Volksdeutscher Selbstschutz w Polsce w 1939 r. Stan badań i postulaty badawcze* [w:] *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 1, red. M. Gałęzowski i in., Warszawa 2015.

58. *Referendum z 30 czerwca 1946 roku w województwie poznańskim w dokumentach UB. Wybór źródeł*, wybór i oprac. A. Chmielewska-Metka, T. Cieślak, P. Drzymała, W. Makuch, P. Orzechowski, A. Pawlicki, Poznań 2015.

59. Cieślak T., *Dochodzenie przeciwko Christianowi Jouanne'owi i jego proces przed Specjalnym Sądem Karnym w Poznaniu*, „Rocznik Pleszewski" 2014.

60. Czerwiński D., *Działalność Komitetu Zakładowego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej przy WUBP/WUdsBP w Gdańsku w latach 1949–1956*, „Dzieje Najnowsze" 2015, t. 47, nr 1.

61. Czerwiński D., *Metody działania aparatu bezpieczeństwa w czasie wyborów 1947 i 1952 roku. Próba porównania na przykładzie województwa gdańskiego* [w:] *Zimowa Szkoła Historii Najnowszej 2014. Referaty*, red. M. Hańderek, Ł. Kamiński, Warszawa 2015.

62. Czerwiński D., *PUBP w Starogardzie a wybory 1947 r. – zarys problematyki,* „Rydwan. Roczniki Muzealne Muzeum Ziemi Kociewskiej w Starogardzie Gdańskim" 2015, nr 10.

63. Dardzińska J. [rec.], *S. Salmonowicz, „Życie jak osioł ucieka..." Wspomnienia*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2015, t. 8.

64. Dardzińska J., *Ulotki, hasła, anonimy. Formy indywidualnego sprzeciwu wobec systemu komunistycznego w Polsce w okresie 1945–1989*, Warszawa 2015.

65. *Deportacje do Związku Sowieckiego z ziem polskich w latach 1944–1945. Perspektywa porównawcza*, red. S. Rosenbaum, D. Węgrzyn, Katowice 2015.

66. *Die Haltung der kommunistischen Behörden gegenüber der deutschen Bevölkerung in Polen in den Jahren 1945 bis 1989*, red. A. Dziurok, P. Madajczyk, S. Rosenbaum, Gliwice–Opole 2015.

67. Dmoszyński R., Joniec G., Piekaruś D., Romanek J., *Funkcjonariusze Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Krasnymstawie w latach 1944–1956. Słownik Biograficzny*, Lublin 2015.

68. Drabik R., *Obóz narodowy po 1944 roku* [w:] *Dla Niepodległej. Żołnierze Wyklęci 1944–1963*, red. D. P. Kucharski, R. Sierchuła, Poznań 2015.

69. Drabik R., *Władysław Kozdra – I sekretarz KW PZPR, poseł na Sejm PRL* [w:] *Elity komunistyczne w Polsce*, red. M. Szumiło, M. Żukowski, Warszawa–Lublin 2015.

70. Drabik R., *Władysław Zdunek, Od „zawodowego rewolucjonisty" do „elementu reakcyjnego". Biografia działacza, materiały pokonferencyjne*, Lublin 2015 (www.komunizm.net.pl).

71. Dubiański W., *Obóz pracy w Mysłowicach w latach 1945–1946*, Katowice 2015, wyd. 2 uzupełnione.

72. Dudek J., *Delegatura Sił Zbrojnych oraz I Zarząd Główny WiN wobec porozumienia z OUN-UPA na Lubelszczyźnie*, „Res Historica" 2015, t. 40.

73. Dudek J., *Marian Gołębiewski (1911–1996) – żołnierz, opozycjonista, emigrant*, „Dzieje Najnowsze" 2015, nr 3 (autoreferat pracy doktorskiej).

74. Dudziński T., Małachwiej M., Sychowicz K., *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Grajewie (1945–1956)*, Białystok–Grajewo 2015.

75. Dworaczek K., *NZS wobec codziennych problemów studentów 1980–1981* [w:] *Społeczeństwo polskie w latach 1980–1989*, red. N. Jarska, J. Olaszek, Warszawa 2015.

76. *Dziedzictwo audiowizualne w warsztacie badawczym historyka i procesie dydaktycznym*, red. R. Reczek, Poznań 2015 (Studia i Materiały Poznańskiego IPN, t. XXXII).

77. Dziurok A., *Arcybiskup Józef Gawlina w świetle akt aparatu bezpieczeństwa PRL – rekonesans archiwalny* [w:] *Nieznane karty z życia biskupa Józefa Gawliny w świetle dokumentów*, red. J. Myszor, przy współudziale D. Bednarskiego, Katowice 2015.

78. Dziurok A., *Budownictwo sakralne i kościelne na terenie Rybnika w okresie PRL – w świetle akt władz wyznaniowych* [w:] *Wyznania religijne w Rybniku i powiecie rybnickim w XIX i XX w.*, red. A. Dziurok, D. Keller, B. Kloch, Rybnik 2015.

79. Dziurok A.*, Die Abrechnung mit deutschen Kriegsverbrechen in Oberschlesien am Beispiel der Strafprozesse ehemaliger SA-Angehöriger* [w:] *Die Haltung der kommunistischen Behörden gegenüber der deutschen Bevölkerung in Polen in den Jahren 1945 bis 1989*, red. A. Dziurok, P. Madajczyk, S. Rosenbaum, Gliwice–Opole 2015.

80. Dziurok A., Keller D., Kloch B., *Stan badań nad dziejami wspólnot religijnych w Rybniku i powiecie rybnickim w XIX i XX w.* [w:] *Wyznania religijne w Rybniku i powiecie rybnickim w XIX i XX w.,* red. A. Dziurok, D. Keller, B. Kloch, Rybnik 2015.

81. Dziurok A., *Zbrodnie na Górnym Śląsku w roku 1945* [w:] *Konferencja. Tragedia Górnośląska. Warszawa, 22 kwietnia 2015 r.*, red. G. Zielińska, Warszawa 2015.

82. Edelman M., *Getto walczy (udział Bundu w obronie getta warszawskiego)*, red. M. Trębacz, Łódź 2015.

83. *Federacja Młodzieży Walczącej 1984–1990*, red. M. Wierzbicki, Warszawa 2015.

84. Filip K., *Aparat represji PRL wobec prof. Stanisława Hueckela (zarys problematyki)*, „Teki Gdańskie" 2014, t. 14 (druk 2015 r.).

85. Filip K., *Oczami ludności. Skargi mieszkańców Trójmiasta z lat 1955–1957 na stalinowskie działania „bezpieki" (zarys problematyki na przykładzie dokumentacji prokuratorskiej)*, „Teki Gdańskie" 2014, t. 14 (druk 2015 r.).

86. Filip K.*, Przemiany organizacyjne starogardzkiej „bezpieki" w 1956 roku*, „Rydwan. Roczniki Muzealne Muzeum Ziemi Kociewskiej w Starogardzie Gdańskim" 2015, nr 10.

87. Filip K., *Przestępczość kryminalna Sowietów w mieście i powiecie starogardzkim w 1945 roku. Zarys problemu*, „Rydwan. Roczniki Muzealne Muzeum Ziemi Kociewskiej w Starogardzie Gdańskim" 2015, nr 10.

88. Fornal P., *Działalność niepodległościowa Michalitów w Miejscu Piastowym i represje aparatu bezpieczeństwa PRL wobec zgromadzenia i jego wychowanków*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2014, nr 40 (druk 2015 r.).

89. Fornal P., *Ksiądz major Franciszek Kojder „Ojciec", „Brzoskwinia", kapelan AK i działacz WiN*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2014, nr 40 (druk 2015 r.).

90. Fornal P., *Wybory czerwcowe 1989 r. w Brzozowie i rejonie brzozowskim w raportach Służby Bezpieczeństwa,* „Aparat represji w Polsce Ludowej 1944–1989" 2014, nr 1 (12) (druk 2015 r.).

91. Frazik W., *Bibliografia zawartości „Zeszytów Historycznych WiN-u" nr 31–40 (2009–2014)*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2015, nr 41.

92. Frazik W., *Dzieje aparatu represji w Polsce Ludowej (1944–1989). Stan badań* [w:] *Wokół teczek bezpieki – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, wyd. 2, Kraków 2015 (wspólnie z B. Kopką i G. Majchrzakiem).

93. Frazik Wojciech, *Konspiracyjny Instytut Europy Środkowej (1943–1945)* [w:] *Varietas Europica Centralis –Tanulmányok a 70 éves Kiss Gy. Csaba tiszteletére*, red. Iván Bertényi ifj., Eleonóra Géra, A. Mészáros, Budapest 2015.

94. Frazik W., *Materiały do bibliografii Zrzeszenia WiN*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2015, nr 41.

95. Frazik W., Musiał F., *Akta agenturalne w pracy historyka* [w:] *Wokół teczek bezpieki – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, wyd. 2, Kraków 2015.

96. Frazik W., *Polacy na węgierskiej ziemi w czasie drugiej wojny światowej* [w:] *Henryk Sławik – śląski bohater trzech narodów*, red. J. Januszewska-Jurkiewicz, L. Krzyżanowski, Bielsko-Biała 2015.

97. Frazik W., *Publikacje Janusza Kurtyki za lata 1982–2013* [w:] *Rzeczpospolita wolnych ludzi. Janusz Kurtyka w mediach – wybór wywiadów, artykułów, oświadczeń z lat 2000–2010*, wybór i oprac. A. Arseniuk, F. Musiał, Warszawa 2015 (współautor W. Bukowski, F. Musiał).

98. Frazik W., *Sprawa spadochroniarzy – przyczynek do dyskusji o wiarygodności akt sądowych* [w:] *Wokół teczek bezpieki – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, wyd. 2, Kraków 2015.

99. Gałęzowski M., *O projekcie Polska pod okupacją 1939–1945* [w:] *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 1, red. M. Gałęzowski i in., Warszawa 2015.

100. Gałęzowski M., *Rosołowski Witold* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, D. Koreś, Warszawa 2015.

101. Gałęzowski M., *Ścibor-Kamiński Jerzy* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 50, z. 3, Kraków 2015.

102. Gałęzowski M., *Władysław Steinhaus i jego „Pamiętnik legionisty"* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, D. Koreś, Warszawa 2015.

103. Gasztold-Seń P., *Kontrwywiadowcza ochrona kontraktów wojskowych PRL w Libii w latach 80. XX w.* [w:] *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX wieku*, t. 2., red. W. Skóra, P. Skubisz, Szczecin, 2015.

104. Gasztold-Seń P., *Spory o pamięć. Władza, opozycja i polityka historyczna w ostatniej dekadzie PRL* [w:] *Mity polityczne i stereotypy w pamięci zbiorowej społeczeństwa*, red. E. Ponczek, A. Sepkowski, M. Rekść, Łódź 2015.

105. Gliwa M., *Przesiedlenia ludności rusińskiej i ukraińskiej z powiatu krośnieńskiego w latach 1944––1947* [w:] *Krosno i powiat krośnieński w latach 1944–1956. Materiały pokonferencyjne z lat 2012––2013*, red. C. Nowak, Krosno 2015.

106. Gliwa M., *Z dziejów parafii greckokatolickiej w Komańczy (1945–1988)* [w:] *Kościół katolicki w Europie Środkowo-Wschodniej w obliczu dwóch totalitaryzmów (1917–1990)*, red. M. Krzysztofiński, ks. J. Wołczański, Rzeszów – Stalowa Wola – Lwów 2015.

107. Golik D., *„Krakowski" pułk Schupo. Zarys historii SS-Polizei Regiment 23*, [w:] *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 1, red. M. Gałęzowski i in., Warszawa 2015.

108. Golik D., *„Na zawsze wierni tylko Polsce". Rozwiązanie Armii Krajowej* [w:] *Wielka Księga Armii Krajowej*, Kraków 2015.

109. Golik D., *Goralenvolk – historia niedopisana*, „Wierchy" 2013, t. 79.

110. Golik D., *Obsada personalna niemieckiej policji bezpieczeństwa i służby bezpieczeństwa w powiecie nowotarskim w latach 1939–1945*, „Almanach Nowotarski" 2015, nr 19.

111. Golik D., *Oddział partyzancki Wojciecha Bolesława Duszy „Szaroty”* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, D. Koreś, Warszawa 2015.

112. Golik D., *Podhalańskie boje o niepodległość 1939–1955*, „Arcana” 2015, nr 1.

113. Golik D., *Szczypka Władysław* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, D. Koreś, Warszawa 2015.

114. Gołasz Z., *Antideutsche Politik in Zabrze in den Jahren 1945 bis 1949. Spezifik – Verlauf – Folgen,* [w:] *Die Haltung der kommunistischen Behörden gegenüber der deutschen Bevölkerung in Polen in den Jahren 1945 bis 1989*, red. A. Dziurok, P. Madajczyk, S. Rosenbaum, Gliwice–Opole 2015.

115. Gołasz Z., *Jeńcy wojenni w Zabrzu i jego obecnych dzielnicach w latach 1915–1918*, „Kroniki Miasta Zabrza” 2015, nr 7(24).

116. Gołasz Z., *Kultura w Zabrzu w pierwszych latach po II wojnie światowej. Próba charakterystyki* [w:] *W kręgu kultury i przemysłu. Studia z dziejów Zabrza w XX wieku*, red. Z. Gołasz, Katowice 2015.

117. Gołasz Z., *Wpływ stacjonowania Sowietów na przemysł zabrzański w 1945 roku* [w:] *W kręgu kultury i przemysłu. Studia z dziejów Zabrza w XX wieku*, red. Z. Gołasz, Katowice 2015.

118. Grabowski Ł., *Referat szefa Zarządu VII Zwiadowczego WOP ppłk. Stefana Sobczaka oceniający sytuację w pionie zwiadu WOP w pierwszym półroczu 1955 r.*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2015, nr 8.

119. Grabowski W., *Dział Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w latach 1940-1945* [w:] *Kontrwywiad II RP (1914) 1918–1945 (1948)*, t. 3, red. Z. Nawrocki, Warszawa 2015.

120. Grabowski W., *Kryptonim „Moc”. Sekcja Spraw Zagranicznych Delegatury Rządu RP na Kraj*, Warszawa 2015.

121. Grabowski W., *Nowak Zygmunt* [w:] *Małopolski słownik biograficzny uczestników działań niepodległościowych 1939–1956*, t. 17, red. T. Gąsiorowski, Kraków 2015.

122. Grabowski W., *Podziemny rząd – Delegatura Rządu RP na Kraj – Walka Cywilna Polskiego Państwa Podziemnego*, „Niepodległość i Pamięć” 2015, nr 1 (49).

123. Grabowski W., *Polska Misja Morska w rejonie Morza Śródziemnego w czasie II wojny światowej*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2015, R. XVI (LVII), nr 2 (252).

124. Grabowski W., *Polska policja w czasie II wojnie światowej. Wybrane problemy* [w:] *Policja Państwowa w Drugiej Rzeczypospolitej. Wybrane aspekty organizacji i funkcjonowania*, red. A. Tyszkiewicz, Kraków 2015.

125. Grabowski W., *Przerwana kariera dyplomaty. Działalność Tadeusza Chromeckiego w Rzymie w latach 1933–1938* [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP. Z działalności Oddziału II SG WP*, t. 5, red. T. Dubicki, Łomianki 2015.

126. Grabowski W., *Radio Polskie w Londynie w latach 1940–1945. Organizacja i ludzie* [w:] *Polskie Radio w czasie II wojny światowej,* red. A. Budzyński, K. Jasiewicz, Warszawa 2015.

127. Grabowski W., *Represje niemieckie i sowieckie w okresie II wojny światowej* [w:] *Archeologia totalitaryzmu. Ślady represji 1939–1956*, red. O. Ławrynowicz, J. Żelazko, Łódź 2015.

128. Grabowski W., *Wprowadzenie* [w:] M. Małaśnicka-Miedzianogóra, *Róże dla Lone. Za wolność Polski i Danii (1939–1945)*, Warszawa 2015.

129. Graczyk R., *Od uwikłania do autentyczności. Biografia polityczna Tadeusza Mazowieckiego*, Poznań 2015.

130. Graczyk R., *Początki „Tygodnika Powszechnego". Piwowarczyk – Święcicki – Stomma – Turowicz* [w:] *Stulecie urodzin Jerzego Turowicza*, red. J. i A. Sulikowscy, Szczecin 2015.

131. Grądzka M., *OBEP IPN Kraków, Usiłujemy żyć, jak gdyby nigdy nic. „Aryjskie" losy dwóch Żydówek krakowskich: Ireny Markiewicz i Marii Steczko, zapisane w pamiętnikach* [w:] *Kobieta i mężczyzna. Jedna przestrzeń – dwa światy*, red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, M. Gadocha, Warszawa 2015.

132. Grądzka M., Sroka Ł., *Prace badawcze oraz nauczanie historii i kultury Żydów w Instytucie Historii Uniwersytetu Pedagogicznego* [w:] *Studia żydowskie w Polsce – przeszłość, stan obecny, perspektywy: studium selektywne*, red. S. Gąsiorowski, Kraków 2014 (druk 2015 r.).

133. Grądzka-Rejak M., *Przetrwać wojnę i co dalej? Okres przejściowy wojny i pokoju w Krakowie w pamięci kobiet żydowskich* [w:] *Skrwawione dusze. Prawda – Sprawiedliwość – Przebaczenie – Pojednanie*, red. A. Bartuś, Oświęcim 2015.

134. Gucewicz D., *Inwigilacja Kurii Gdańskiej w okresie rządów biskupich Edmunda Nowickiego (1956–1971)*, „Teki Gdańskie" 2014, t. 14 (druk 20 r.).

135. Hańderek M., *Chomicz Adalbert* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, D. Koreś, Warszawa 2015.

136. Hańderek M., *Geneza i początek działalności konspiracyjnej Unii* [w:] *Polska pod okupacją 1939––1945*, t. 1, red. M. Gałęzowski i in., Warszawa 2015.

137. Hańderek M., *Instytut Europy Środkowej w świetle zeznań Jerzego Brauna*, [w:] *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 1, red. M. Gałęzowski i in., Warszawa 2015.

138. Hańderek M., *Komitet Prasy Młodych 1936–1939* [w:] *Zimowa Szkoła Historii Najnowszej 2014. Referaty*, red. M. Hańderek, Ł. Kamiński, Warszawa 2015.

139. Hańderek M., *Pamięć imperiów i jej oddziaływanie na projekty środkowoeuropejskiego imperium autorstwa polskich mesjanistów* [w:] *Pamięć imperiów w Europie Wschodnie. Teoretyczne konteksty i porównania*, red. A. Nowak, Kraków 2015.

140. Hańderek M., *Wąsowicz Stanisław* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, D. Koreś, Warszawa 2015.

141. Hańderek M., *Zapomniane ofiary konfliktu imperiów. Problem cywilów porwanych w trakcie wojny koreańskiej* [w:] *Pamięć imperiów w Europie Wschodnie. Teoretyczne konteksty i porównania*, red. A. Nowak, Kraków 2015.

142. Iwaneczko D., *Strajki rzeszowsko-ustrzyckie 1980–1981. Przebieg i skutki* [w:] *Konfrontacje i negocjacje. Wokół konfliktów społeczno-politycznych w PRL z początku lat osiemdziesiątych XX w.*, red. M. Golon, K. Osiński, Bydgoszcz–Gdańsk 2015.

143. Jackowska A., *La Pologne et les Polonais dans la presse et les sondages d'opinion publique en France (1945–1947)* [w:] *Mai 1945 – libération ou nouvelle occupation?*, red. T. Szarota, J. Eisler, A.M. Jackowska, Paris 2015.

144. Jakimek-Zapart E., *Adela Wałęgowa*, „Biuletyn Studium Polski Podziemnej" 2015, nr 10.

145. Jakimek-Zapart E., *Zygfryd Szynalski (1915–1993)* [w:] *Polski słownik biograficzny*, red. A. Romanowski, Warszawa–Kraków 2015, t. 50/2, z. 205.

146. Jarska N., *Frauen in der polnischen kommunistischen Partei – die Paradoxe der Frauenpolitik 1945–1960*, „Jahrbuch für Historische Kommunismusforschung", 2015.

147. Jarska N., *Kobiety w elitach centralnych i lokalnych PPR i PZPR w latach 1944–1956* [w:] *Elity komunistyczne w Polsce*, red. M. Szumiło, M. Żukowski, Warszawa 2015.

148. Jarska N., *Kobiety z marmuru. Robotnice w Polsce w latach 1945–1960*, Warszawa 2015.

149. Jasiak K., *Losy kolejarzy z Administracji Kolejowo-Wojskowej WRN-AK Komendy Rejonu 3 Częstochowa* [w:] *Sukcesy i porażki kolei w Polsce 1918–1989*, red. M. Kapias, D. Keller, Rybnik 2015.

150. Jasiak K., *Wojenna epopeja por. Józefa Alfonsa Kaszy ps. „Alm". Studium biograficzne* [w:] *Z dziejów walk o Niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, D. Koreś, Warszawa 2015.

151. Jedynak M., *Realizacja „Testamentu Polski Walczącej" przez Środowisko Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich Armii Krajowej „Ponury"–„Nurt"* [w:] *Armia Krajowa. Spojrzenie po siedemdziesięciu latach*, red. R. Gryz, Kielce 2015.

152. Kaczanowski M., *Igraszki z historią*, red. M. Stefaniak, Szczecin 2015.

153. Kaczmarski K., *Narodowiec w Polsce Ludowej. Przypadek Jana Radożyckiego* [w:] *Studia nad działalnością aparatu bezpieczeństwa wobec polskich ruchów i środowisk politycznych w latach 1944–1989*, red. K. Kaczmarski, R. Witalec, Rzeszów 2015.

154. Kaczmarski K., *Stanisław Szczeklik (1908–1940)*, „Glaukopis" 2015, nr 32.

155. Kaczmarski K., *Stefan Hakalla (1890–1940)*, „Glaukopis" 2015, nr 32.

156. Kaczmarski, K., *Władysław Tutek (1885–1951)*, „Glaukopis" 2015, nr 32.

157. Kalbarczyk S., *Kazimierz Bartel 1882–1941. Uczony w świecie polityki*, Warszawa 2015.

158. Kalbarczyk S., *W cieniu terroru. Życie codzienne społeczeństwa polskiego pod okupacją sowiecką w latach 1939–1941. Szkic do monografii tematu* [w:] *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 1, red. M. Gałęzowski i in., Warszawa 2015.

159. Kalisz M., Rączy M., *Dzieje społeczności żydowskiej powiatu gorlickiego podczas okupacji niemieckiej 1939–1945*, Rzeszów 2015.

160. Kamiński Ł., *Międzyszkolny Komitet Oporu we Wrocławiu* [w:] *Federacja Młodziezy Walczącej 1984–1990*, red. M. Wierzbicki, Warszawa 2015.

161. Kania M., Paszek M., *Działalność Policji Państwowej i organów wymiaru sprawiedliwości II Rzeczypospolitej Polskiej wobec komunistów w powiecie zawierciańskim w latach 1927–1939* [w:] *Komuniści w II Rzeczypospolitej. Ludzie-struktury-działalność*, red. M. Bukała i M. Krzysztofiński, Rzeszów 2015.

162. Kardela P., *Edward Raczyński 1891–1993. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej 1979–1986* [w:] *Poczet Prezydentów Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźstwie w latach 1939–1990*, red. R. Habielski, W. Wilczewski, Białystok 2015.

163. Kardela P., *Prasa solidarnościowa i partyjna na Warmii i Mazurach wobec kryzysu bydgoskiego* [w:] *Konfrontacje i negocjacje. Wokół konfliktów społeczno-politycznych w PRL z początku lat osiemdziesiątych XX w*., red. M. Golon, K. Osiński, Bydgoszcz–Gdańsk 2015.

164. Kardela P., *Stowarzyszenie Polskich Kombatantów w Stanach Zjednoczonych w latach 1953–1990*, Olsztyn–Białystok 2015.

165. Kardela P., *W służbie narodu i bezpieki. Wojciech Kętrzyński (1918–1983)*, „Rocznik Mazurski" 2015, t. 19.

166. Kasprzycki M., *Działania operacyjne Służby Bezpieczeństwa wobec zakonów męskich w Krakowie w latach 1957–1975* [w:] *Komunistyczny aparat represji wobec Polskiej Prowincji Dominikanów*, red. M. Miławicki, M. Wenklar, Kraków 2015.

167. Kasprzycki M., *Kwestia nauczania religii w świetle protokołów egzekutywy Komitetu Powiatowego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Nowym Sączu w latach 1958–1970. Zarys problematyki*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" 2014, nr 1(12) (druk 2015 r.).

168. Kasprzycki M., *Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa wobec Kościoła katolickiego na Sądecczyźnie 1945–1975. Zarys* [w:] M. Kluz, *Kustosz Sądeckiej góry Tabor. Osoba i posługa księdza Władysława Lesiaka (1908–1977)*, Kraków 2015.

169. Kazański A., *Reakcja gdańskiego MKZ na wydarzenia bydgoskiego marca 1981 r.* [w:] *Konfrontacje i negocjacje. Wokół konfliktów społeczno-politycznych w PRL z początku lat osiemdziesiątych XX w.*, red. M. Golon, K. Osiński, Gdańsk–Bydgoszcz 2015.

170. Kazański A.*, Zarys historii strajków w maju i sierpniu 1988 roku na Wybrzeżu Gdańskim* [w:] *Wielka Lechia moich marzeń*, red. K. Nawrocki, J. Wąsowicz, Gdańsk 2015.

171. Kirszak J. *Generał Roman Szymański o początkach służby w Pierwszej Kompanii Kadrowej* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, D. Koreś, Warszawa 2015.

172. Kirszak J. *Wojenne losy braci Władysława i Janusza Dudziaków z Jarosławia* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, D. Koreś, Warszawa 2015.

173. Koj E., *O możliwości ukarania sprawców i zadośćuczynienia ofiarom* [w:] *Konferencja. Tragedia Górnośląska 1945*, red. G. Zielińska, Warszawa 2015.

174. Koller S., *Stan i ruch akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa Wydziału „C" KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975–1988, na podstawie materiałów zachowanych w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie* [w:] *Calisiana rozproszone w archiwach polskich (1945–1989)*, red. G. Schlender, Kalisz 2015.

175. Koller S., *Znaczenie wykazu akt w procesie brakowania i niszczenia dokumentacji operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w latach 1956–1990. Zarys problematyki*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2015, t. 8.

176. Kołodziejska A., *Przypadek Stanisława Barańczaka* [w:] *Kariera pisarza w PRL-u*, red. M. Budnik, K. Budrowska, E. Dąbrowicz i K. Kościewicz, Warszawa 2015.

177. Kołodziejski J., *Zakazana fotografia. Relacja świadka historii*, *Jana Kołodziejskiego*, *dotycząca całej dekady lat osiemdziesiątych XX w. z uwzględnieniem wyborów czerwcowych 1989 r.* [w:] *Krok ku wolności. Wybory czerwcowe 1989 i ich konsekwencje*, red. K. Białecki, S. Jankowiak, R. Reczek, Poznań 2015.

178. *Komuniści w II Rzeczypospolitej. Ludzie – struktury – działalność*, red. M. Bukała, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2015.

179. *Konfrontacje i negocjacje. Wokół konfliktów społeczno-politycznych w PRL z początku lat osiemdziesiątych XX w.*, red. M. Golon, K. Osiński, Bydgoszcz–Gdańsk 2015.

180. Kopczyński M., *Sympozjum naukowe „Komputeryzacja i digitalizacja w archiwach". Olsztyn, 27–28 października 2014 r.*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2015, t. 8.

181. Koreś D,. *Działania 1 Dywizji Jazdy w ramach Grupy Pościgowej gen. ppor. Stanisława Hallera (21-30 sierpnia 1920 r.) oraz w czasie boju pod Komarowem (31 sierpnia 1920 r.)*, „Rocznik Lubelski", t. 39, Lublin 2013 (druk w 2015 r.).

182. Koreś D., *Instrukcja Oddziału II Sztabu Głównego WP o prowadzeniu ewidencji agentów i raportów organizacyjnych z 1931 r.* [w:] *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX wieku*, t. 2, red. W. Skóra, P. Skubisz, Szczecin 2015.

183. Koreś D., *Oficerowie II Rzeczypospolitej w wojsku Polski „ludowej"* [w:] *Wojsko w Polsce „ludowej"*, red. R. Klementowski, J. Nowosielska-Sobel, P. Piotrowski, G. Strauchold, Wrocław 2014 (druk 2015 r.).

184. Koreś D., *Ostatni zagończyk. Zarys biografii gen. dyw. Konstantego Plisowskiego* [w:] *Z dziejów walk o Niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, D. Koreś, Warszawa 2015.

185. Koreś D., *Sulisławski Mieczysław Tomasz* [w:] *Z dziejów walk o Niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, D. Koreś, Warszawa 2015.

186. Koreś D., *Szuszkiewicz Antoni* [w:] *Z dziejów walk o Niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, D. Koreś, Warszawa 2015.

187. Korkuć M., *Armia Krajowa wobec działalności komunistycznej pod okupacją niemiecką* [w:] *Polskie wizje i oceny komunizmu po 1939 r.*, red. R. Łatka, B. Szlachta, Kraków 2015.

188. Korkuć M., *Zabójstwa w Krościenku. 2/3 V 1946 roku*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2015, nr 42.

189. Kościański R., *Brakowanie i niszczenie dokumentów Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Poznaniu w latach 1989–1990* [w:] *Krok ku wolności. Wybory czerwcowe 1989 i ich konsekwencje*, red. K. Białecki, S. Jankowiak, R. Reczek, Poznań 2015.

190. *Kościół Katolicki w Europie Środkowo-Wschodniej w obliczu dwóch totalitaryzmów (1917–1990),* red. M. Krzysztofiński, ks. J. Wołczański, Rzeszów – Stalowa Wola – Lwów 2015.

191. Kozłowski T., *Fale protestów więziennych 1981–1989* [w:] *Społeczeństwo polskie 1980–1989*, red. N. Jarska, J. Olaszek, Warszawa 2015.

192. Kozłowski T., *Najdłuższy dzień*, „Wolność i Solidarność. Studia z dziejów opozycji wobec komunizmu i dyktatury" 2015, nr 8.

193. Kozłowski T., *Odbudowa relacji polsko-izraelskich i operacja „Most"*, „Studia Polityczne" 2015, nr 4.

194. Kozłowski T., *Polityczne sterowanie systemem wymiaru sprawiedliwości PRL po 1956 r. Casus funkcjonowania „zespołów" do spraw procesów politycznych w latach 1964–1982*, „Dzieje Najnowsze" 2015, nr 4.

195. Kozłowski T., *Walka o rejestrację niezależnych związków zawodowych rolników* [w:] *Konfrontacje i negocjacje. Wokół konfliktów społeczno-politycznych w PRL z początku lat osiemdziesiątych XX w.*, red. M. Golon i K. Osiński, Bydgoszcz–Gdańsk 2015.

196. Krajewski K., *„Szlakiem Narbutta". Organ Sił Zbrojnych Ziemi Lidzkiej – Gazeta Ziemi Lidzkiej*, Warszawa 2015.

197. *Krok ku wolności. Wybory czerwcowe 1989 i ich konsekwencje*, red. K. Białecki, S. Jankowiak, R. Reczek, Poznań 2015.

198. Krüger A., *Pamięć o zmarłych i emocje z nią związane Upamiętnianie zmarłych na przykładzie dziewiętnastowiecznych gdańskich nekrologów* [w:] *Emocje w życiu mieszkańców miast na przestrzeni dziejów. Zbiór studiów*, red. A. Buczyła, J. Możdżeń, Toruń 2015.

199. Krüger A., *Pogrzeby w Gdańsku na przełomie XIX i XX wieku. Z dziejów kultury funeralnej w dziewiętnastowiecznym mieście*, „Argumenta Historica" 2015, nr 2.

200. Kruk B., *Kolej na Dolnym Śląsku w pierwszych latach po zakończeniu II wojny światowej* [w:] *Sukcesy i porażki kolei w Polsce 1918–1989*, red. M. Kapias, D. Keller, Rybnik 2015.

201. Kruszyński M., *Hrabia w „kraju nowego typu". Z pobytu Alfreda Ponińskiego w polskim poselstwie w Moskwie (1926–1933)*, „Wschodni Rocznik Humanistyczny" 2015 nr 10.

202. Kruszyński M., *Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w latach 1944–1989. Zarys dziejów uczelni w warunkach PRL*, Lublin 2015.

203. Kruszyński M., *Ustne relacje pracowników UMCS jako źródło poznania przeszłości lubelskiego uniwersytetu* [w:] *Historia mówiona w świetle nauk humanistycznych i społecznych*, red. S. Niebrzegowska-Bartmińska i in., Lublin 2015.

204. Krzysztofik M., *Redempcje trynitarzy polskich w latach 1688–1782*, „Kwarta" 2015, 1(14).

205. Krzysztofiński M., *Czerwona Pomoc jako „organ walki z białym terrorem*" [w:] *Komuniści w II Rzeczypospolitej. Ludzie – struktury – działalność*, red. M. Bukała, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2015.

206. Krzysztofiński M., *Deo et hominibus. Biskup Tadeusz Błaszkiewicz* [w:] *Kościół Katolicki w Europie Środkowo-Wschodniej w obliczu dwóch totalitaryzmów (1917–1990)*, red. M. Krzysztofiński, ks. J. Wołczański, Rzeszów – Stalowa Wola – Lwów 2015.

207. Krzysztofiński M., *Duchowieństwo Kościoła Rzymskokatolickiego w obliczu konfliktu ukraińsko-polskiego w latach czterdziestych XX wieku* [w:] *Nemzetiségi sorsok Köztes-Európában – a népirtás anatómiája a vészkorszakban/Losy mniejszości narodowych w Europie Środkowej. Anatomia ludobójstwa na Wołyniu i w Wojwodinie w latach 1943–1954*, red. K. Biernacki, K. Rotár, Szeged 2015.

208. Krzysztofiński M., *Represje wobec zakonów i zgromadzeń zakonnych metropolii Lwowskiej obrządku łacińskiego w latach 1939–1950. Stan i perspektywy badań*, „Archiwa. Biblioteki i Muzea Kościelne" 2015, t. 103.

209. Krzysztofiński M., *Uroczystości religijne z udziałem przedstawicieli Episkopatu Polski we wrześniu 1972 r. na terenie diecezji przemyskiej (Miejsce Piastowe, Stara Wieś, Dębowiec) w świetle materiałów Służby Bezpieczeństwa* [w:] *Super Omnia Veritas. Księga dedykowana Księdzu Profesorowi Tadeuszowi Śliwie w 90. Rocznicę urodzin i 50-lecie pracy naukowej*, red. ks. J. Wołczański, współpr. ks. S. Nabywaniec, bp. A. Szal, Lwów–Kraków 2015.

210. Krzysztofiński M., *Władysław Kruczek – szara eminencja KW PPR w Rzeszowie* [w:] *Elity komunistyczne w Polsce*, red. M. Szumiło, M. Żukowski, Warszawa–Lublin 2015.

211. Kujawa W., *Ewa Zofia Stolarska*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2014, nr 40 (druk 2015 r.).

212. Kujawa W., *Hanna Maria Kołakowska*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2015, nr 41.

213. Kujawa W., *Irena Szczęsława Sulikowska*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2014, nr 40 (druk 2015 r.).

214. Kujawa W., *Patriotyczne wychowanie. Siostry Bożena, Hanna, Irena, Kalina Chełmickie*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2015, nr 41.

215. Kurpierz T., *Henryk Sławik jako dziennikarz i redaktor* [w:] *Henryk Sławik – śląski bohater trzech narodów*, red. J. Januszewska-Jurkiewicz, L. Krzyżanowski, Bielsko-Biała 2015.

216. Kuta C., *Działania aparatu represji wobec profesora Jana Kielanowskiego* [w:] *Granice kompromisu. Naukowcy wobec aparatu władzy ludowej*, red. P. Franaszek, Warszawa 2015.

217. Kuźniar-Plota M., *Rezultaty i ustalenia śledztwa w sprawie zabójstwa prezydenta m.st. Warszawy Stefana Starzyńskiego* [w:] *Polskie Radio w czasie II wojny światowej*, red. A. Budzyński, K. Jasiewicz, Warszawa 2015.

218. Kyc K., *Relacje Kościoła katolickiego i władz komunistycznych w powiecie krośnieńskim w latach 1944-1956* [w:] *Krosno i powiat krośnieński w latach 1944–1956. Materiały pokonferencyjne z lat 2012–2013*, red. C. Nowak, Krosno 2015.

219. Leśkiewicz R., *Elektroniczny system udostępniania dokumentów z zasobu Instytutu Pamięci Narodowej* [w:] *Electronic records and access to archive resources via Internet. Materials of the International Conference, Warsaw 22–23 May 2013*, red. A. Laszuk, Warszawa 2015.

220. Leśkiewicz R., *Formalno-prawne aspekty powstania Urzędu Ochrony Państwa* [w:] *Urząd Ochrony Państwa 1990–2002*, Warszawa 2015.

221. Leśkiewicz R., Soszyńska R., *Proces odbierania przywilejów emerytalnych funkcjonariuszom komunistycznych służb specjalnych w wolnej Polsce i jego wpływ na bezpieczeństwo wewnętrzne* [w:] *Wybrane aspekty bezpieczeństwa w zakresie działalności podmiotów Unii Europejskiej*, red. P. Niwiński, J. Leska-Ślęzak, B. Woźniak-Krawczyk, Gdańsk 2015 [publikacja elektroniczna].

222. Litwińska M., *WiP kontra PRL. Ruch Wolność i Pokój 1985–1989*, Kraków 2015.

223. Lubecka J., *Niemieckie debaty. Percepcja zbrodni niemieckich oraz ich ścigania i karania w społeczeństwie i wśród niemieckich elit* [w:] *Skrwawione dusze. Prawda – Sprawiedliwość – Przebaczenie – Pojednanie*, red. A. Bartuś, Oświęcim 2015.

224. Lubecka J., *Omówienie książki Wolfganga Grafa Österreichische SS-Generäle. Himmlers verlässliche Vasallen, Hermagoras-Verlag, Klagenfurt/ Ljubljana/ Wien 2012* [w:] *Polska pod okupacją*, t. 1, red. M. Gałęzowski i in., Warszawa 2015.

225. Lubecka Joanna, *Zrozumieć nazistę. Wątki racjonalizacji i zrozumienia zachowania zbrodniarzy nazistowskich w powojennych procesach i badaniach psychologicznych* [w:] *Wina i kara. Społeczeństwa wobec rozliczeń zbrodni popełnionych przez reżimy totalitarne w latach 1939–1956*, red. P. Pleskot, Warszawa 2015.

226. Łapiński P., *Westfal Tadeusz* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, D. Koreś, Warszawa 2015.

227. Łapiński P., *Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Białymstoku w walce z podziemiem niepodległościowym w latach 1944–1956* [w:] *Urząd Bezpieczeństwa w województwie białostockim 1944–1956. Z badań nad strukturą i działalnością aparatu represji*, red. M. Markiewicz, Białystok 2015.

228. Łukasiewicz S., *Central European émigré Party and the European integration* [w:] *European parties and the European integration process, 1945–1992*, red. L. Bonfreschi, G. Orsina, A. Varsori, Brussels 2015.

229. Łukasiewicz S., *Polish political system in exile*, „Polish American Studies" Fall 2015, t. 72, nr 2.

230. Maciejowski M., *W kręgu komunistycznej klienteli. Przypadek profesora Bogdana Dopierały* [w:] *Naukowcy wobec aparatu władzy ludowej*, red. P. Franaszek, Warszawa 2015.

231. Maciejowski M., *Zbrodnie wojenne 1914–1918* [w:] *Postscriptum. Wielka Wojna – ważne sprawy – zwykli ludzie*, red. A. Zawiszewska, Sz.P. Kubiak, Szczecin 2015.

232. Majewski M., *Adam Roman Keller – zastępca naczelnika Wydziału Bezpieczeństwa MSW* [w:] *Kontrwywiad II RP (1914) 1918–1945 (1948), t. 3, red. Z. Nawrocki, Warszawa 2015.*

233. Majewski M., *Jerzy Krzymowski – ostatni naczelnik Wydziału Bezpieczeństwa MSW (1937–1939)* [w:] *Sekretna wojna II. Z dziejów kontrwywiadu II RP*, red. Z. Nawrocki, Warszawa 2015.

234. Majewski M., *Polśko-ukrajińska robocza hrupa: prykład rezultatywnoj spiwpraci*, „Ukrajińskyj Istorycznyj Zhurnal" 2015, nr 1.

235. Majewski M., *Z tajnych archiwów Łubianki. Własnoręczne zeznania por. Jerzego Klimkowskiego. Część 1* [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP. Z działalności Oddziału II SG WP*, t. 5, red. T. Dubicki, Łomianki 2015.

236. Majewski M., *Z tajnych archiwów Łubianki. Własnoręczne zeznania por. Jerzego Klimkowskiego. Część 2* [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP. Z działalności Oddziału II SG WP*, t. 6, red. T. Dubicki, Łomianki 2015.

237. Maksimiuk D., *Publikacja materiałów archiwalnych IPN KŚZpNP – 2 listy Floriana Czarnyszewicza*, „Arcana" 2015, nr 5(125).

238. Małyszka A., *Udział mieszkańców Swarzędza i okolic w Powstaniu Wielkopolskim 1918–1919*, red. A. Bartoszek, A. Małyszka, M. Pokorski, Swarzędz 2015.

239. Marcinkiewicz-Kaczmarczyk A., *Zasady rekrutacji i socjologiczna charakterystyka kobiet służących w OLK i WSK AK*, „Dzieje Najnowsze" 2015, t. 47, z. 3.

240. Marcinkiewicz-Kaczmarczyk A., *Żeńskie oddziały sabotażowo-dywersyjne w strukturach armii podziemnej w latach 1940–1944 na podstawie relacji i wspomnień ich członkiń*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2015, nr 26.

241. Marecki J., *Dominikanie krakowscy w świetle sprawozdań funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa z lat 1945–1956* [w:] *Komunistyczny aparat represji wobec polskiej prowincji dominikanów*, red. M. Miławicki, M. Wenklar, Kraków 2015.

242. Marecki J., Rotter L., Ostrowski M., *Religiöse Symbole in der geistigen, politischen und kulturellen Landschaft Polens der Nachkriegszeit* [w:] *Transformation und Landschaft. Die Folgen sozialer Wandlungsprozesse auf Landschaft Reihe: RaumFragen: Stadt – Region – Landschaft*, Wiesbaden 2015.

243. Marek Ł., *Potrzeba czy element polityki władz? Okoliczności powstania parafii polskokatolickiej w Chwałowicach* [w:] *Wyznania religijne w Rybniku i powiecie rybnickim w XIX i XX w.*, red. A. Dziurok, D. Keller, B. Kloch, Rybnik 2015.

244. Marek Ł., *Służba Bezpieczeństwa wobec Polskiej Prowincji Dominikanów. Zarys zagadnienia* [w:] *Komunistyczny aparat represji wobec Polskiej Prowincji Dominikanów*, red. M. Miławicki OP, M. Wenklar, Kraków 2015.

245. Markiewicz M., *Urząd Bezpieczeństwa wobec chłopów w województwie białostockim w latach 1944–1956* [w:] *Urząd Bezpieczeństwa w województwie białostockim 1944–1956. Z badań nad strukturą i działalnością i aparatu represji*, red M. Markiewicz, Białystok 2015.

246. Markiewicz M., *Wstęp* [w:] *Urząd Bezpieczeństwa w województwie białostockim 1944–1956. Z badań nad strukturą i działalnością i aparatu represji*, red M. Markiewicz, Białystok 2015.

247. *Marzec 1968 w dokumentach MSW*, t. 2: *Kronika wydarzeń*, część II, wstęp P. Tomasik, red. nauk. F. Dąbrowski, P. Gontarczyk, P. Tomasik, wybór F. Dąbrowski, P. Tomasik, oprac. P. Byszewski, F. Dąbrowski, M. Filipiak, J. Gołębiewski, A.K. Piekarska, P. Tomasik, C. Wilanowski, Warszawa 2015.

248. Mazanowska I., *Likwidacje żeńskich domów zakonnych w diecezji chełmińskiej w latach 50. i 60. XX w.* [w:] *Źródła i materiały do badań nad kasatami klasztorów z obszaru Pomorza Nadwiślańskiego i ziemi chełmińskiej (XIX i XX w.). Dziedzictwo kulturowe po skasowanych klasztorach*, t. 1, red. P. Oliński, W. Rozynkowski, Wrocław 2015.

249. Mikulski W., *Ewidencja imienna członków Polskiej Partii Robotniczej zachowana po Ministerstwie Bezpieczeństwa Publicznego*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2014, t. 7.

250. Mikulski W., *Protokoły posiedzeń komitetu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego i jego statutowych organów z lat 1948–1954 jako źródło do dziejów aparatu bezpieczeństwa Polski Ludowej. Przegląd materiałów*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" 2014, 1(12).

251. Milewski J.J., *17 września 1939 r. – zderzenie i dialog pamięci: polskiej, białoruskiej i żydowskiej* [w:] *Wosieně 1939 hoda u histarycznaj tradycyi i wusnaj historyi*, red. A. Smalianczuk, Mińsk 2015.

252. Milewski J.J., *Działania Wydziału V Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Białymstoku wobec partii opozycyjnych* [w:] *Urząd Bezpieczeństwa w województwie białostockim 1944––1956. Z badań nad strukturą i działalnością aparatu represji*, red. M. Markiewicz, Białystok 2015.

253. Milewski J.J., *Grodzieńska „mała wieża Babel" w okresie międzywojennym* [w:] *Czałowiek u prastory horoda. XV–XX st.st*., Mińsk 2015.

254. Milewski J.J., *Opór społeczny na ziemiach północno-wschodnich Polski w czasie okupacji sowieckiej (1939–1941). Kilka uwag o stanie badań* [w:] *Polska pod okupacją 1939–1945*, red. M. Gałęzowski i in., t. 1, Warszawa 2015.

255. Milewski J.J., *Socjaliści polscy i żydowscy w międzywojennym Białymstoku (zarys problematyki)* [w:] *Vir Bonus. Księga jubileuszowa dedykowana doktorowi Władysławowi Horstowi*, Warszawa 2015.

256. Miłoch R., *Kulisy powstania i działalność Komunistycznej Partii Górnego Śląska* [w:] *Komuniści w II Rzeczypospolitej. Ludzie–struktury–działalność*, red. M. Bukała, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2015.

257. Morawski R., Poboży R., Sawicki J., Stempowski T., Tański M., *Pakiet edukacyjny ZEUS. Praktyczny przewodnik po oprogramowaniu do opracowywania materiałów audiowizualnych* (wydawnictwo wewnętrzne BUiAD).

258. Morawski R., Tański M., *Opracowywanie materiałów audiowizualnych z zasobu archiwalnego Instytutu Pamięci Narodowej* [w:] *Dziedzictwo audiowizualne w warsztacie badawczym historyka i procesie dydaktycznym*, red. R. Reczek, Poznań 2015.

259. *Mój Sierpień '80. Pomorze Zachodnie w drodze do wolności*, red. M. Dźwigał, A. Kubaj, M. Siedziako, Szczecin 2015.

260. Mroczek M., *Aparat kierowniczy Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Lublinie 1975-1989. Próba charakterystyki zbiorowości [w:] Elity komunistyczne w Polsce*, red. M. Szumiło, M. Żukowski, Warszawa 2015.

261. Musiał F., *Działalność WUBP/WUdsBP w Krakowie przeciw wspólnotom zakonnym w latach 1945-1956. Rekonesans badawczy* [w:] *Komunistyczny aparat represji wobec Prowincji Polskiej Dominikanów*, red. M. Miławicki, M. Wenklar, Kraków 2015.

262. Musiał F., *Jak badać akta Urzędu/Służby Bezpieczeństwa „ludowej" Polski? Kilka uwag źródłoznawczych*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" 2014, nr 1(12) (druk 2015 r.).

263. Musiał F., *Podręcznik bezpieki. Teoria pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w świetle wydawnictw resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL (1970–1989)*, wyd. 2, Kraków 2015.

264. Musiał F., *Żołnierze Wyklęci – historia i współczesność*, „Arcana"2015, nr 2 (122).

265. Muszyński W.J., *Podziemie narodowe a komuniści w latach 1939–1945 – zarys problematyki* [w:] *Polskie wizje i oceny komunizmu po 1939 r.,* red. R. Łatka, B. Szlachta, Kraków 2015.

266. Mycka J., *Materiały audiowizualne zgromadzone w archiwum Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu* [w:] *Dziedzictwo audiowizualne w warsztacie badawczym historyka i procesie dydaktycznym*, red. R. Reczek, Poznań 2015.

267. Mysiakowska-Muszyńska J., *„W imię Boga i Ojczyzny!". Działalność społeczno-polityczna Narodowej Organizacji Kobiet 1919–1939 – wybrane zagadnienia*, „Dzieje Najnowsze" 2015, nr 3.

268. Mysiakowska-Muszyńska J., Chodakiewicz M. J., Muszyński W.J., *Polska dla Polaków! Kim byli i są polscy narodowcy*, Poznań 2015.

269. *Narodowe Siły Zbrojne. Dokumenty NSZ-AK 1944–1945*, t. 2, red. W. J. Muszyński, R. Sierchuła i L. Żebrowski, Warszawa 2015.

270. Nawrocki K. (wspólnie z P. Chomickim i W. Wiką), *Szkice z dziejów pomorskiej piłki nożnej (1903––2015)*, Gdańsk 2015.

271. Nawrocki K., *Milicjanci i złodzieje. Zorganizowane i mniej zorganizowane grupy przestępcze w województwie gdańskim* [w:] *Społeczeństwo polskie w latach 1980–1989*, red. N. Jarska, J. Olaszek, Warszawa 2015.

272. Niziołek P., *Płacąc za wolność. Wojenne losy rodziny Marcinkiewiczów*, Białystok 2015.

273. Niziołek P., *Pół wieku nonkonformizmu. Życie Władysława Brulińskiego „Oskara”* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, D. Koreś, Warszawa 2015.

274. Niziołek P., *Zbrodnie niemieckie na terenie gminy i parafii Turośń Kościelna w latach 1941–1944* [w:] *Parafia w Turośni Kościelnej 1515–2015*, red. A. Szot, M. Wróbel, Białystok – Turośń Kościelna 2015.

275. Noszczak B., *Bez happy endu? FMW w Warszawie (1984–1989/1990)* [w:] *Federacja Młodzieży Walczącej 1984–1990*, red. M. Wierzbicki, Warszawa 2015.

276. Noszczak B., *Dylematy tożsamości. Warszawski KIK w życiu społeczno-politycznym lat osiemdziesiątych* [w:] *Kluby Inteligencji Katolickiej jako przestrzeń działań niezależnych w latach osiemdziesiątych XX wieku*, red. K. Białecki, Warszawa 2015.

277. Noszczak B., *Etos gniewu. Antykomunistyczne organizacje młodzieżowe w Warszawie (1944–1989)*, Warszawa 2015.

278. Noszczak B., *Likwidacja getta w Otwocku (19 sierpnia 1942 r.) w relacji ks. ppłk. Jana Wojciechowskiego SJ*, „Przegląd Archiwalny IPN” 2015, t. 8.

279. Nuckowska-Cherek Katarzyna, *Kierunki polityki Norwegii wobec Niemiec w latach 1945–1955* [w:] *Wina i kara. Społeczeństwa wobec rozliczeń zbrodni popełnionych przez reżimy totalitarne w latach 1939–1956. Studia i materiały*, red. P. Pleskot, Warszawa 2015.

280. Olaszek J., *Historyk w opozycji. Adam Kersten (1930–1983)*, „Wolność i Solidarność. Studia z dziejów opozycji wobec komunizmu i dyktatury” 2015, nr 8.

281. Olaszek J., *Przypadki Michała Boniego*, „Więź” 2015, nr 3.

282. Olaszek J., *Rewolucja powielaczy. Niezależny ruch wydawniczy w Polsce 1976–1989*, Warszawa 2015.

283. Olaszek J., *Wahadło przechylone w drugą stronę. Uwagi do książki Shany Penn, Sekret „Solidarności”. Kobiety, które pokonały komunizm*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2015, nr 1.

284. Orzechowski P., *Dokumentacja kaliska przechowywana w poznańskim Oddziale IPN* [w:] *Calisiana rozproszone w archiwach polskich (1945–1989)*, red. G. Schlender, Kalisz 2015.

285. Osiński K., *Wykryć, kontrolować, zniszczyć. Działania tajnych służb PRL wobec Jana Rulewskiego w latach 1980–1981 (zarys problemu)* [w:] *Konfrontacje i negocjacje. Wokół konfliktów społeczno-politycznych w PRL z początku lat osiemdziesiątych XX w.*, red. M. Golon, K. Osiński, Bydgoszcz–Gdańsk 2015.

286. Ossowski A., *Mjr Jerzy Emir-Hassan „Turek II” – cichociemny, szef sztabu Okręgu Łódź AK* [w:] *„Wrogowie ustroju!”. Represje komunistyczne wobec oficerów Armii Krajowej Okręgu Łódź*, red. D. Rogut, Zelów 2015.

287. Paczoska-Hauke A., *Rok 1956 w Bydgoszczy. Reakcje mieszkańców miasta wobec Poznańskiego Czerwca i przełomu październikowego* [w:] *Historia Bydgoszczy 1945–1956*, red. M. Biskup, t. 3, Bydgoszcz 2015.

288. Paduchowski W., *Obraz Korei Północnej na przełomie lat 60. i 70. XX wieku w raportach Attachatu Wojskowego przy Ambasadzie PRL w Phenianie*, „Episteme” 2015, nr 26.

289. Paszek M., *Odpowiedzialność sędziów Wojskowego Sądu Rejonowego w Katowicach (1946–1955) za zbrodnie sądowe*, „Czasopismo Prawno-Historyczne" 2015, z. 2.

290. Paszek M., *Wojskowy Sąd Rejonowy w Katowicach (1946–1955)*, „Z dziejów prawa" t. 8, red. A. Lityński, M. Mikołajczyk, W. Organiściak, Katowice 2015.

291. Perzyna P., *Błażej Stolarski 1880–1939. Biografia polityka i działacza społeczno-gospodarczego* [autoreferat], „Zeszyty Wiejskie" 2014, z. 20 (druk 2015 r.).

292. Perzyna P., *Fenomen niespełnionej kariery politycznej Błażeja Stolarskiego* [w:] *Represje wobec wsi i ruchu ludowego (1944/1945–1989)*, t. 5: *Losy żołnierzy Batalionów Chłopskich oraz działaczy Stronnictwa Ludowego „Roch" po II wojnie światowej*, red. A. Indraszczyk, M. Krzysztofiński, Warszawa–Rzeszów 2014 (druk 2015 r.).

293. Perzyna P., *Zasada strukturalna w praktyce Instytutu Pamięci Narodowej. Refleksje po opublikowaniu inwentarza archiwalnego* [w:] *Zasada strukturalna jako podstawa opisu archiwaliów w zintegrowanych systemach informacji archiwalnej*, red. R. Leśkiewicz, A. Żeglińska, Warszawa 2015 (seria „Symposia Archivistica", t. 1).

294. Peterman R., *Proces brakowania i niszczenia akt organów bezpieczeństwa państwa w latach 1954––1990 na przykładzie województwa łódzkiego* [w:] *Wokół teczek bezpieki. Zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2015.

295. Piątkowski S., *„Z wnętrza bóżnicy dochodził okropny krzyk..." Masowy mord żołnierzy Wehrmachtu na Żydach w Lipsku nad Wisłą 8 września 1939 r.*, „Radomskie Studia Humanistyczne" 2015, t. 2.

296. Piątkowski S., *Bandytyzm i inne formy przestępczości kryminalnej na obszarach wiejskich Generalnego Gubernatorstwa w początkach okupacji niemieckiej (październik 1939 – czerwiec 1941 r.). Z badań nad typologią i skalą zjawiska*, „Ziemie Polskie pod Okupacją" 2015, t. 1.

297. Piątkowski S., Bednarczyk P., *„Twierdzą nam będzie każdy próg..." Społeczeństwo ziemi radomskiej w okresie wojny polsko-bolszewickiej lat 1919–1920*, Radom 2015.

298. Piątkowski S., *Dystrykt Radomski jako obszar realizacji niemieckiej polityki przesiedleń i wysiedleń w Generalnym Gubernatorstwie* [w:] *Wysiedlenia jako narzędzie polityki ludnościowej w Europie XX wieku*, red. J. Wołoszyn, Lublin 2015.

299. Piątkowski S., *Elity władzy przedwojennej Polski w polskojęzycznej propagandzie niemieckiej lat 1939–1940* [w:] *Pomiędzy światem polityki a życiem naukowym. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Wojciechowi Saletrze*, Kielce 2015.

300. Piątkowski S., Kupisz D., Lechowicz Z., *Dzieje Klwowa i parafii klwowskiej do roku 1918*, Radom 2015.

301. Piątkowski S., *Zbrodnie niemieckie w powiecie radomskim w latach 1939–1945. Kalendarium represji wobec ludności polskiej*, „Radomskie Studia Humanistyczne" 2015, t. 2.

302. Piątkowski S.. *Prasa gadzinowa Generalnego Gubernatorstwa jako nośnik propagandy antyżydowskiej (casus „Gońca Krakowskiego")* [w:] *Propaganda w systemach demokratycznych i niedemokratycznych*, red. J. Wołoszyn, Lublin 2015.

303. Piątkowski S.. *Walka i masowy mord na żołnierzach Wojska Polskiego pod Dąbrową koło Ciepielowa. (Próba określenia genezy, przebiegu i skali „największej egzekucji polskich jeńców" w kam-*

panii 1939 roku) [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, D. Koreś, Warszawa 2015.

304. Pieczunko A., *O co naprawdę chodzi? Cyfrowe archiwum Instytutu Pamięci Narodowej* [w:] *Electronic records and access to archive resources via internet. Materials of the International Conference, Warsaw 22–23 May 2013*, red. A. Laszuk, Warszawa 2015.

305. Pieczunko A., *Prace nad systemem informacji w archiwach Instytutu Pamięci Narodowej (stan na koniec 2013 r.)* [w:] *Zasada strukturalna jako podstawa opisu archiwaliów w zintegrowanych systemach informacji archiwalnej*, red. R. Leśkiewicz, A. Żeglińska, Warszawa 2015 (seria „Symposia Archivistica", t. 1).

306. Pieczunko A., *Projekt „Cyfrowe Archiwum" – digitalizacja zasobu archiwalnego Instytutu Pamięci Narodowej*, „Archiva Ecclesiastica" 2015, nr 8.

307. Piekaruś D., *Ideowość i myśl polityczna współczesnej Polskiej Partii Socjalistycznej 1987–2003* [w:] *Myśl polityczna w społeczeństwie informatycznym*, red. E. Maj, E. Kirwiel, E. Podgajna, Lublin 2015.

308. Pietrowicz A., *„Jednostka nieprzedstawiająca żadnej wartości...". Jan Jacek Nikisch w dokumentach aparatu represji* [w:] *Studia nad działalnością aparatu bezpieczeństwa wobec polskich ruchów i środowisk politycznych w latach 1944–1989*, red. K. Kaczmarski, R. Witalec, Rzeszów 2015.

309. Pietrowicz A., *Korpus Zachodni ZWZ-AK w planach i działalności organizacji „Ojczyzna"* [w:] *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 1, red. M. Gałęzowski i in., Warszawa 2015.

310. Pilarski S., *„Odmówił powrotu do kraju" – ucieczki piłkarzy z PRL na Zachód*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2014, nr 2 (24) (druk 2015 r.).

311. Pilarski S., *Ocalony z „nieludzkiej ziemi" – losy inspektora Policji Państwowej Józefa Torwińskiego*, „Dzieje Najnowsze" 2015, z. 2.

312. Pilarski S., *Przemysław Seweryn Burchard. Podwójne życie literata* [w:] *Studia nad działalnością aparatu bezpieczeństwa wobec polskich ruchów i środowisk politycznych w latach 1944–1989*, red. K. Kaczmarski, R. Witalec, Rzeszów 2015.

313. Pilarski S., *Sprawozdanie kpt. Jana Mielczarskiego z Ekspozytury nr 2 Oddziału II Sztabu Głównego WP z działań dywersyjnych grupy „Rozłucz" prowadzonych na Rusi Podkarpackiej w październiku – listopadzie 1938 r. w ramach akcji „Łom"* [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP. Z działalności Oddziału II SG WP*, t. 5, red. T. Dubicki, Łomianki 2015.

314. Pirecki P., [rec.] *Pamięć. Historia. Polityka,* red. A. P. Bieś SJ, M. Chrost, B. Topij-Stempińska, „Literraria Copernicana" 2015, z. 1.

315. Pleskot P., *Bez happy endu?* [w:] *Wina i kara. Społeczeństwa wobec rozliczeń zbrodni popełnionych przez reżimy totalitarne w latach 1939–1956. Studia i materiały*, red. P. Pleskot, Warszawa 2015.

316. Pleskot P., *Kontakty polskich humanistów ze środowiskiem „Annales" w optyce komunistycznej ideologii (1945–1989)* [w:] *Granice kompromisu. Naukowcy wobec aparatu władzy ludowej*, red. P. Franaszek, Warszawa 2015.

317. Pleskot P., *Miasto śmierci. Pytania o morderstwa polityczne popełnione w Warszawie (1956–1989)*, Warszawa 2015.

318. Pleskot P., *Międzynarodowa pamięć o wojnie ???*[w:] *Wina i kara. Społeczeństwa wobec rozliczeń zbrodni popełnionych przez reżimy totalitarne w latach 1939–1956. Studia i materiały*, red. P. Pleskot, Warszawa 2015.

319. Pleskot P., *Pomiędzy zbrodnią, winą i karą* [w:] *Wina i kara. Społeczeństwa wobec rozliczeń zbrodni popełnionych przez reżimy totalitarne w latach 1939–1956. Studia i materiały*, red. P. Pleskot, Warszawa 2015.

320. Pleskot P., *Sprawa śmierci Grzegorza Przemyka w korespondencji sekretarza Episkopatu Polski z ministrem spraw wewnętrznych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (maj-czerwiec 1983 r.)*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" 2014, nr 1 (druk 2015 r.).

321. Pleskot P., *Technika w służbie. Środki techniczne stosowane do inwigilacji zachodnich dyplomatów przez kontrwywiad PRL (1956–1989)* [w:] *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX w.*, t. 2, red. P. Skubisz, W. Skóra, Szczecin 2015.

322. Pleskot P., *Technologie w wywiadzie. Coroczna konferencja International Intelligence History Association, Zagrzeb 8–10 maja 2015 roku*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2015, nr 1 (25).

323. Pleskot P., *Więcej strachu niż nadziei? Dyplomacja Zachodu wobec „karnawału Solidarności" (1980–1981)* [w:] *Solidarność 1980–1981 w kraju i w Wielkopolsce. Szkice do portretu*, red. K. Brzechczyn, Poznań 2015.

324. Pleskot P., *Wprowadzenie* [w:] M. Kaleta, *„Emigracyjna Spółka Szmugiel". Wspomnienia dostawcy sprzętu poligraficznego przemycanego ze Szwecji do Polski dla opozycji antykomunistycznej oraz solidarnościowego podziemia w latach 1978–1989*, Warszawa 2015.

325. Pleskot P., *Wyniki ankiety z 2014 r.* [w:] *Wina i kara. Społeczeństwa wobec rozliczeń zbrodni popełnionych przez reżimy totalitarne w latach 1939–1956. Studia i materiały*, red. P. Pleskot, Warszawa 2015.

326. Poboży R., Stempowski T., *Zbiory filmowe w Archiwum IPN* [w:] *Dziedzictwo audiowizualne w warsztacie badawczym historyka i procesie dydaktycznym*, red. R. Reczek, „Studia i materiały poznańskiego IPN – Symposia Archivistica", Poznań 2015.

327. *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 1, red. M. Gałęzowski i in., Warszawa 2015.

328. *Polska pod reżimem komunistycznym. Sprawozdanie z sytuacji w kraju (1944–1949)*, wstęp i oprac. J. Mysiakowska-Muszyńska, W.J. Muszyński, Warszawa 2015.

329. Popek L., *Ekshumacja na Wołyniu* [w:] *15-lecie IPN w Lublinie*, Lublin 2015, nr 1.

330. Popek L., *Nierozliczone relacje polsko-ukraińskie, które rzutują na współczesną i przyszłą wzajemną współpracę (na przykładzie Wołynia)* [w:] *Relacje polityczne między Polską a Ukrainą. Doświadczenia i perspektywy,* red. E. Szczot, J. Szczot, Lublin 2015.

331. Przegiętka M., Gardeja, *Dworzec na granicy Polski i Niemiec w dwudziestoleciu międzywojennym*, „Rocznik Grudziądzki" 2015, R. 23.

332. Przegiętka M., *Komunikacja i polityka. Transport kolejowy i drogowy w stosunkach polsko-niemieckich w latach 1918–1939*, Warszawa 2015.

333. Przegiętka M., *Ohne Hoffnung auf Befreiung? Die polnische Heimatarmee im Jahr 1944 sowie die Operation „Burza"* [w:] *Zeitenwende 1944. Symposium 7. November 2014*, red. M.Ch. Ortner, B. Dybaś, Wien 2015.

334. Przegiętka M., *Przewodnik po Bundesarchiv. Zespoły archiwalne dotyczące okupacji ziem polskich w okresie II wojny światowej w zbiorach niemieckiego Archiwum Federalnego* [w:] *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 1, red. M. Gałęzowski i in., Warszawa 2015.

335. Przegiętka M., *Zainteresowanie wywiadu polskiego niemieckim wojskowym tranzytem kolejowym przez Pomorze w okresie międzywojennym* [w:] *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX wieku*, t. 2, red. W. Skóra, P. Skubisz, Szczecin 2015.

336. Przeperski M., *Między dziennikarstwem a polityką. Mieczysław F. Rakowski w latach siedemdziesiątych* [w:] *Elity komunistyczne w Polsce*, red. M. Szumiło, M. Żukowski, Warszawa 2015.

337. Przybysz M., *Pasterz cierpliwego dialogu. Biskup Michał Klepacz w polskiej delegacji na Sobór Watykański II* [w:] *Studia Soborowe*, red. M. Białkowski, Toruń 2015.

338. Puławski A., *Antysemickie jednodniówki na chełmskim rynku wydawniczym (1929–1939)*, „Rocznik Chełmski" 2015, t. 19.

339. Puławski A., *Polskie Państwo Podziemne wobec kwestii sowieckich jeńców wojennych* [w:] *Jeńcy sowieccy na ziemiach polskich w czasie II wojny światowej*, red. J. Wojtkowiak, Warszawa 2015.

340. Puławski A., *Polskie Państwo Podziemne wobec Zagłady*, „Kwartalnik Historii Żydów" 2015, nr 2.

341. Rabiega R., *Akta Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu w zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi* [w:] *Calisiana rozproszone w archiwach polskich (1945––1989)*, red. G. Schlender, Kalisz 2015.

342. Rajewski A., *From a historical biography to a site of memory. The changing of the research perspectives and forms of representations of the historical figure* [w:] *Series Analyses and Interpretations*, Vol. II, *Biography in Humanities*, red. P. Misiewicz, F. Mudzo, M. Sawicki, Poznań 2015.

343. Rajewski A., *Stefan Wyszyński wobec idei Przedmurza w myśli historycznej Oskara Haleckiego* [w:] *Klio Polska. Studia i materiały z dziejów historiografii polskiej po II wojnie światowej,* red. A. Wierzbicki, t. 7, Warszawa 2015.

344. *Referendum z 30 czerwca 1946 roku w województwie poznańskim w dokumentach UB. Wybór źródeł*, wstęp P. Orzechowski, oprac. A.Chmielewska-Metka, T. Cieślak, P. Drzymała, P. Orzechowski, A. Pawlicki, W. Makuch, Poznań 2015 (Studia i Materiały Poznańskiego IPN, t. XXVIII).

345. Reisch A.A., *Nieznany front zimnej wojny. Tajny projekt dystrybucji książek za żelazną kurtyną*, red. M. Choma-Jusińska, Warszawa 2015.

346. Rogalewska E., *Pisarka, malarka, kawiarka. Wspomnienie o Ninel Kameraz Kos (1937–2012)* [w:] *Żydzi Wschodniej Polski.* seria 3: *Kobieta żydowska*, red. A. Janicka, J. Ławski, B. Olech, Białystok 2015.

347. Rokicki K., *Jerzy Putrament. Towarzysz od literatury (i literatów)* [w:] *Elity komunistyczne w Polsce*, red. M. Szumiło, M. Żukowski, Warszawa 2015.

348. Rokicki P., *Glinciszki i Dubinki. Zbrodnie wojenne na Wileńszczyźnie w połowie 1944 roku i ich konsekwencje we współczesnych relacjach polsko-litewskich*, Warszawa 2015.

349. Romanek J., *Działania UBP wobec żołnierzy Batalionów Chłopskich na Lubelszczyźnie w latach 1944–1954,* [w:] *Represje wobec wsi i ruchu ludowego (1944/1945–1989). Losy żołnierzy Batalionów Chłopskich oraz działaczy Stronnictwa Ludowego „Roch" po II wojnie światowej*, red. A. Indraszczyk, M. Krzysztofiński, Warszawa–Rzeszów 2015.

350. Romaniuk P.P., *Urzędnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy tom III: Księstwo Żmudzkie. XV––XVIII wiek*, red. A. Rachuba, opr. H. Lulewicz, A. Rachuba, P.P. Romaniuk, A. Haratym, Warszawa 2015.

351. Romanowska E., *„Z braku dowodów winy..." – rehabilitacja prokurator Romany Golańskiej*, „Roczniki Administracji i Prawa" 2015, rok XIV, t. 2.

352. Romanowski G., *Śreniowski J., Jak Ślepy Maks z komunistów żartował*, „Kronika Miasta Łodzi" 2015, nr 3(71).

353. Rosenbaum S., *„Wielkie dzieło pielęgnowania kultury socjalistycznej". Zabrzański Wrzesień 1965–1989* [w:] *W kręgu kultury i przemysłu. Studia z dziejów Zabrza w XX wieku*, red. Z. Gołasz, Katowice 2015.

354. Rosenbaum S., *Antek i Francek: humor proletariacki jako specjalność górnośląska* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

355. Rosenbaum S., *Augustin Weltzel i górnośląscy dziejopisarze* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

356. Rosenbaum S., *Autonomia śląska* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX––XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

357. Rosenbaum S., *Byzuchy i pakyty z „Rajchu"* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

358. Rosenbaum S., *Czaja i Hupka – dwa przykłady górnośląskich „odwetowców"* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

359. Rosenbaum S., *Eduard Pant – próba kreacji symbolu* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

360. Rosenbaum S., *Krajobraz industrialny* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

361. Rosenbaum S., *Nobliści górnośląscy: między dowartościowaniem regionu a dyskursem wielokulturowości* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

362. Rosenbaum S., *Tragedia Górnośląska* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

363. Rosenbaum S., *Zagłębie Dąbrowskie („Czerwone Zagłębie")* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

364. Rosenbaum S., *Zwischen Politik und Wirtschaft – Die Schauprozesse im kommunistsichen Polen*, [w:] *Szovjet Típusú Kirakatperek Közép-és Kelet-Európában / Sowjetische Schauprozesse in Mittel und Osteuropa*, hrsg. v. Csaba Szabó, Wien 2015.

365. Róg P., *Cenzura jako narzędzie nadzoru partyjnego nad zawodowymi środowiskami twórczymi Rzeszowa w latach 1945–1980*, „Prace Historyczno-Archiwalne" 2014, t. XXVI (druk 2015 r.).

366. Róg P., *Działalność polityczna Cecylii Błońskiej w latach 1944–1968. Przyczynek do biografii* [w:] *Elity komunistyczne w Polsce*, red. M. Szumiło, M. Żukowski, Warszawa 2015.

367. Róg P., *Stosunek Polskiej Partii Robotniczej do inteligencji (1942–1948)* [w:] *PPR 1945–1948. Studia i szkice, t. II*, Rzeszów 2014 (druk 2015 r.).

368. Ruzikowski T., *Międzyzakładowy Robotniczy Komitet „Solidarności”*, Warszawa 2015.

369. Ruzikowski T., *Region Mazowsze NSZZ „Solidarność” wobec kryzysu bydgoskiego w marcu 1981 r.* [w:] *Konfrontacje i negocjacje. Wokół konfliktów społeczno-politycznych w PRL z początku lat osiemdziesiątych XX w.*, red. M. Golon, K. Osiński, Bydgoszcz–Gdańsk 2015.

370. Rybarczyk P.,*„Strajk głodowy” studentów Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w dniach 8–9 listopada 1957 r. w świetle dokumentacji SB*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2015, t. 8.

371. Rybarczyk P., *Bydgoscy funkcjonariusze MO jako grupa dyspozycyjna wobec kryzysu PRL w latach 1980-1981* [w:] *Konfrontacje i negocjacje. Wokół konfliktów społeczno – politycznych w PRL z początku lat osiemdziesiątych XX wieku*, red. M. Golon, K. Osiński, Bydgoszcz–Gdańsk 2015.

372. Sierchuła R., *Franciszek Krawczykowski, oficer wywiadu* [w:] *Studia nad działalnością aparatu bezpieczeństwa wobec polskich ruchów i środowisk politycznych w latach 1944–1989*, red. K. Kaczmarski, R. Witalec. Rzeszów 2015.

373. Sierchuła R., *Historia Organizacji Jedności Narodowej 1939–1941*, „Glaukopis” 2015, nr 32.

374. Sierchuła R., *Konspiracja w Kołomyi przyczynek do dziejów Zakonu Odrodzenia Narodowego*, [w:] *Ludobójstwo OUN-UPA na Kresach Południowo-Wschodnich. Dawne Kresy Południowo-Wschodnie w Optyce Historycznej i Współczesnej*, red. W. Listowski, t. 7. Kędzierzyn-Koźle 2015.

375. Sierchuła R., *Sprawa zabójstwa ks. Stanisława Streicha* [w:] *Komuniści w II Rzeczypospolitej. Ludzie – struktury – działalność*, red. M. Bukała, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2015.

376. Sikora M., *Magia systemów sterowania, czyli Profesor Węgrzyn, Francuzi i (kontr)wywiad PRL 1958–1976* [w:] *Granice kompromisu, Naukowcy wobec aparatu władzy ludowej*, red. P. Franaszek, Warszawa 2015.

377. Sikora M., *Marian Kamieński (1901–1980)* [w:] *Profesorowie lwowscy na Politechnice Śląskiej*, red. D. Recław, W.J. Bąba, Gliwice 2015.

378. Sikora M., *Pro publico bono? Wywiad w służbie przemysłu farmaceutycznego PRL 1973–1989. szkic problemu* [w:] *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX wieku*, t. 2, red. W. Skóra, P. Skubisz, Szczecin 2015.

379. Sikora M., *Służba Bezpieczeństwa (Sicherheitsdienst) SS jako instrument pomiaru opinii publicznej w III Rzeszy. Wstępne ustalenia z perspektywy prowincji górnośląskiej* [w:] *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 1, red. M. Gałęzowski i in., Warszawa 2015.

380. Sikora M., *Wiktor Jakób (1886–1971)* [w:] *Profesorowie lwowscy na Politechnice Śląskiej*, red. D. Recław, W. J. Bąba, Gliwice 2015.

381. Sikora M., *Zabrze w niemieckiej produkcji zbrojeniowej 1939–1944. Uwagi nad stanem badań* [w:] *W kręgu kultury i przemysłu. Studia z dziejów Zabrza w XX wieku*, red. Z. Gołasz, Katowice 2015.

382. Sikora M., *Zakres zainteresowania radzieckiego wywiadu naukowo-technicznego w okresie rządów Michaiła Gorbaczowa. Z perspektywy wymiany informacji wywiadowczej pomiędzy MSW PRL i KGB ZSRR*, „Przegląd Bezpieczeństwa Narodowego” 2015, nr 12 (7).

383. Sobieraj M., Mroczek M., *Między oporem a lojalnością. Działania SB wobec KUL na przykładzie rozpracowania prof. Jerzego Kłoczowskiego*, Lublin 2015.

384. Sobieraj M. [nota edytorska i opracowanie], *Spotkania. Niezależne Pismo Młodych Katolików*, z. 1–5, edycja krytyczna, Warszawa 2015.

385. Sobieraj M., *KUL. Między oporem a lojalnością, cz. I*, strona internetowa: http://lublin.gosc.pl/doc/1978930; *Jak SB działała na KUL?*, cz. II, strona internetowa: http://lublin.gosc.pl/doc/1981106; Żonglerka na najwyższym szczeblu, cz. III, strona internetowa: http://lublin.gosc.pl/doc/1982434; *W szponach SB, cz. IV*, strona internetowa: http://lublin.gosc.pl/doc/2001717.

386. Sobieraj M., *Terenowa struktura Departamentu I MSW na przykładzie Samodzielnej Grupy Specjalnej KW MO w Lublinie w latach 1957–1963* [w:] *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem polskim w XX wieku*, t. 4, red. Szczecin 2015.

387. Spałek R., *U źródeł partii. Z dziejów konfliktów w PZPR* [w:] *Elity komunistyczne w Polsce*, red. M. Szumiło, M. Żukowski, Warszawa 2015.

388. *Społeczeństwo polskie w latach 1980–1989*, red. N. Jarska, J. Olaszek, Warszawa 2015.

389. Stanuch Z., *Ksiądz Franciszek Włodarczyk. Portret kapłana z okresu posługi duszpasterskiej w Goleniowie (1945–1953)*, Goleniów 2015.

390. Stempowski T., *Polskie drogi przez Szwajcarię. Losy żołnierzy 2. Dywizji Strzelców Pieszych 1940––1945 na fotografiach ze zbiorów Muzeum Polskiego w Rapperswilu / Auf Polenwegen durch die Schweiz. Die Schicksalsjahre 1940–1945 im Leben der Soldaten der 2. Schützendivision, dargestellt in den Fotografien aus den Beständen des Polenmuseums in Rapperswil*, Warszawa–Rapperswil 2015.

391. Stiel K., *Źródła do dziejów Kalisza i terenów podległych administracyjnie w zasobie archiwalnym IPN we Wrocławiu* [w:] *Calisiana rozproszone w archiwach polskich 1945–1989*, red. G. Schlender, Kalisz 2015.

392. *Studia nad działalnością aparatu bezpieczeństwa wobec polskich ruchów i środowisk politycznych w latach 1944–1989*, red. K. Kaczmarski, R. Witalec, Rzeszów 2015.

393. *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX wieku*, t. 2, red. W. Skóra, P. Skubisz, Szczecin 2015.

394. Sychowicz K., *Aparat bezpieczeństwa wobec społeczeństwa pow. szczuczyńskiego w pierwszych latach po II wojnie światowej* [w:] *8–9 V 1945 r. – Wojna się nie skończyła*, red. T. Dudziński, Grajewo 2015.

395. Sychowicz K., *Działania WUBP-WUds.BP w Białymstoku wobec Kościołów i związków wyznaniowych w latach 1945–1956* [w:] *Urząd bezpieczeństwa w województwie białostockim 1944–1956. Z badań nad strukturą i działalnością aparatu represji*, red. M. Markiewicz, Białystok 2015.

396. Sychowicz K., *Federacja Młodzieży Walczącej w regionach białostockim i łomżyńskim* [w:] *Federacja Młodzieży Walczącej 1984–1990*, red. M. Wierzbicki, Warszawa 2015.

397. Sychowicz K., *Powojenne losy terenu byłego klasztoru i ruin cerkwi Zwiastowania Najświętszej Marii Pannie w Supraślu* [w:] *Dzieje opactwa supraskiego*, red. R. Dobrowolski, M. Zemło, Lublin 2015.

398. Sychowicz K., *Powstanie i funkcjonowanie „Solidarności" rolniczej w województwach białostockim i łomżyńskim (1980–1983) – zagadnienia wstępne* [w:] *Konfrontacje i negocjacje. Wokół konfliktów społeczno-politycznych w PRL z początku lat osiemdziesiątych XX w.*, red. M. Golon, K. Osiński, Bydgoszcz–Gdańsk 2015.

399. Sychowicz K., *Powstanie i rozwój sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w Łomży* [w:] *20 lat MPWiK w Łomży*, Łomża 2015.

400. Syrnyk J. *Nadzór specjalny. Analiza historyczno-antropologiczna działań organów bezpieczeństwa w kwestii tzw. nacjonalizmu ukraińskiego na Podkarpaciu w latach 1947–1989*, Wrocław–Warszawa 2015.

401. Syrnyk J. *Poszukiwanie tożsamości jako metaforyczny rodzaj powojennych migracji (na przykładzie przesiedleńców z akcji „Wisła")* [w:] *Bezdomna Europa. Migracje po II wojnie światowej we współczesnych badaniach humanistów*, red. B. Kromolicka i H. Walczak, Szczecin 2015.

402. Szczęsny J., Śreniowski J., *Zawstydzona Klio. Uwagi na marginesie publikacji źródłowej „Marzec 1968 w Łodzi"*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2014, t. 7.

403. Szpytma M., *Sprawiedliwi i ich świat. Markowa w fotografii Józefa Ulmy*, wyd. 2, poprawione i uzupełnione, Kraków 2015.

404. Szulc P., *Propaganda stalinowska na Pomorzu Zachodnim*, Szczecin 2015.

405. Szleszkowski Ł., Thannhäuser A., Szwagrzyk K., Jurek T., *Poszukiwania masowych grobów żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych zamordowanych we wrześniu 1946 r. na Opolszczyźnie – wyniki badań sądowo-medycznych*, „Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii" 2015, nr 65.

406. Szwagrzyk K., *„Zamaskowany wróg obecnej rzeczywistości"– prawnicy wojskowi w dokumentach Informacji Wojskowej* [w:] *Wojsko w Polsce Ludowej*, *studia i materiały IPN*, red. R. Klementowski, J. Nowosielska-Sobel, P. Piotrowski, G. Strauchold, Wrocław 2014.

407. Szwagrzyk K., *Struktura i dokumentacja komunistycznego aparatu represji (prokuratura i sądownictwo wojskowe oraz powszechne, więziennictwo). Krytyka źródeł* [w:] *Wokół teczek bezpieki. Zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2015.

408. Szwagrzyk K., *Poszukiwania i odnalezienie szczątków mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki"*, „Wyklęci". Ogólnopolski kwartalnik poświęcony Żołnierzom Wyklętym" styczeń–marzec 2016, nr 1.

409. Szymaniak M., *„Nade wszystko Ojczyzna...". Wacław Polewczyński „Połomski" (1898–1948)*, Bydgoszcz–Gdańsk 2015.

410. Szymaniak M., *Służba Bezpieczeństwa przeciwko „Solidarności" rolniczej w województwie bydgoskim (do końca 1982 roku)* [w:] *Konfrontacje i negocjacje. Wokół konfliktów społeczno-politycznych w PRL z początku lat osiemdziesiątych XX w.*, red. M. Golon, K. Osiński, Bydgoszcz–Gdańsk 2015.

411. Szymaniak P., *Represje komunistyczne wobec mjr. Józefa Łubnickiego „Wojny" – kwatermistrza Inspektoratu Rejonowego Piotrków Trybunalski AK* [w:] *„Wrogowie ustroju!". Represje komunistyczne wobec oficerów Armii Krajowej Okręgu Łódź*, red. D. Rogut, Zelów 2015.

412. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Federacja Młodzieży Walczącej regionu świętokrzyskiego na tle oporu młodzieży wobec systemu i władzy komunistycznej (1980–1989)* [w:] *Federacja Młodzieży Walczącej (1984–1990)*, red. M. Wierzbicki, Warszawa 2015.

413. Śreniowski J., *Godzina papugi. Wątki łódzkie w książce Ołeksandra Zinczenko, Katyń. Śladami polskich oficerów*, „Kronika Miasta Łodzi" 2015, nr 3(71).

414. Śreniowski J., *Powstała monografia Uniwersytetu Łódzkiego. Bliżej wolności, bliżej prawdy*, „Kronika Miasta Łodzi" 2015, 3(71).

415. Śreniowski J., *Władysław Barański 1922–2014* [w:] *Bohaterowie trudnych czasów*, Łódź 2015.

416. Świętochowska E., *Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa w Białymstoku wobec młodzieży w latach 1944–1956. Główne kierunki działań* [w:] *Urząd Bezpieczeństwa w województwie białostockim 1944–1956. Z badań nad strukturą i działalnością aparatu represji*, red. M. Markiewicz, Białystok 2015.

417. Toborek T., *Okręg Łódź Armii Krajowej – specyfika działalności konspiracyjnej w Łódzkiem* [w:] *„Wrogowie ustroju!". Represje komunistyczne wobec oficerów Armii Krajowej Okręgu Łódź*, red. D. Rogut, Zelów 2015.

418. Tochman K.A., *Major Zbigniew Piątkowski (1908–1991*) [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP. Z działalności Oddziału II SG WP*, t. 6, red. T. Dubicki, Łomianki 2015.

419. Tochman K.A., *Starszy sierżant Tadeusz Brogowski (1913–2000)* [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP. Z działalności Oddziału II SG WP*, t. 6, red. T. Dubicki, Łomianki 2015.

420. Tochman K.A., *Szymański Jerzy Feliks (1909–1995)*, „Polski słownik biograficzny" 2015, z. 205 [T. 50/2]

421. Tochman K.A., *Ściegienny Wincenty (1899–1968)*, „Polski słownik biograficzny" 2015, z. 206 [T. 50/3]

422. Tochman K.A., *Warda Marian* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, D. Koreś, Warszawa 2015.

423. Tomasik P., *Calisiana w zbiorach archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie. Rekonesans archiwalny* [w:] *Calisiana rozproszone w archiwach polskich (1945–1989)*, red. G. Schlender, Kalisz 2015.

424. Tracz B., *„Katanga" i „Gewexy" czyli socjalistyczne Eldorado* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

425. Tracz B., *„Zabrze na przedzie, prowadzi Zabrze w socjalistyczną dal". Zabrzańskie konteksty idei współzawodnictwa pracy* [w:] *W kręgu kultury i przemysłu. Studia z dziejów Zabrza w XX wieku*, red. Z. Gołasz, Katowice 2015.

426. Tracz B., *22 lipca i inne święta Polski Ludowej* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

427. Tracz B., *Dziewięciu z „Wujka"* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

428. Tracz B., *Edward Gierek* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. . Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

429. Tracz B., *Jerzy Ziętek – nasz Jorg* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX––XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

430. Tracz B., *Kościół i kultura niezależna w Zabrzu w latach osiemdziesiątych XX wieku* [w:] *W kręgu kultury i przemysłu. Studia z dziejów Zabrza w XX wieku*, red. Z. Gołasz, Katowice 2015.

431. Tracz B., *Kresowianie i ich Kresy Wschodnie* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

432. Tracz B., *Mięso spod lady, warzywa z działki, kawa z zagranicznej paczki. Strategie przetrwania mieszkańców aglomeracji górnośląskich w warunkach kryzysu* [w:] *Społeczeństwo Polskie w latach 1980–1989*, red. N. Jarska, J. Olaszek, Warszawa 2015.

433. Tracz B., *Pierwszy Maja* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

434. Tracz B., *Ryszard Riedel i śląski blues* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

435. Tracz B., *Spodek* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

436. Tracz B., *Świniobicie* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

437. Tracz B., *Tydzień Ziem Zachodnich* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

438. Tracz B., *Wincenty Pstrowski – przodownik pracy* [w:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*, red. B. Linek, A. Michalczyk, Opole 2015.

439. *W kręgu kultury i przemysłu. Studia z dziejów Zabrza w XX wieku*, red. Z. Gołasz, Katowice 2015.

440. Waligóra G., *Od społecznego projektu do Centralnego Projektu Badawczego IPN. Encyklopedia Solidarności*, „Światowid. Rocznik Muzeum PRL-u (w organizacji)", 2014 nr 1 (druk 2015 r.).

441. Warzecha B., *Działania Sonderformation* [w:] *Sokoły Kapitana Ebbinghausa. Sonderformation Ebbinghaus w działaniach wojennych na Górnym Śląsku w 1939 r.*, red. G. Bębnik, Katowice–Kraków 2014.

442. Wąsewicz-Madejek A., *Zagadnienie fałszowania pieczęci w świetle wybranych materiałów z zasobu Instytutu Pamięci Narodowej*, „Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny Szkoły Policji w Pile", Piła 2015.

443. Wenklar M., *„Endek, ale nie ten konserwatywny...". Współpraca Stanisława Wielgusa z Urzędem Bezpieczeństwa i Służbą Bezpieczeństwa* [w:] *Studia nad działalnością aparatu bezpieczeństwa wobec ruchów i środowisk politycznych w latach 1944–1989*, red. K. Kaczmarski, R. Witalec, Rzeszów 2015.

444. Wenklar Michał, *Powojenne dzieje Stronnictwa Pracy i Polskiej Partii Socjalistycznej w powiecie tarnowskim* [w:] *Studia nad działalnością aparatu bezpieczeństwa wobec ruchów i środowisk politycznych w latach 1944–1989*, red. K. Kaczmarski, R. Witalec, Rzeszów 2015.

445. Wenklar M., *Udział Policji Państwowej w zwalczaniu struktur komunistycznych na przykładzie przedwojennego Tarnowa* [w:] *Komuniści w II Rzeczypospolitej. Ludzie – struktury – działalność*, red. M. Bukała, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2015.

446. Węgrzyn D., *„Mikrokosmos" und „große Weltpolitik". Oberschlesien angesichts der Entwicklung der sowjetischen Politik gegenüber der deutschen und als deutsch betrachteten Bevölkerung zwischen 1941 und 1945* [w:] *Die Haltung der kommunistischen Behörden gegenüber der deutschen Bevölkerung in Polen in den Jahren 1945 bis 1989*, red. A. Dziurok, P. Madajczyk, S. Rosenbaum, Gliwice–Opole 2015.

447. Węgrzyn D., *Wpływ przedwojennej granicy polsko-niemieckiej na politykę deportacji do ZSRS z Górnego Śląska* [w:] *Deportacje z ziem polskich do Związku Sowieckiego w latach 1944–1945. Perspektywa porównawcza*, red. S. Rosenbaum, D. Węgrzyn, Katowice 2015.

448. Wicenty D., *Weryfikacja gdańskich dziennikarzy w stanie wojennym*, Gdańsk 2015.

449. Wierzbicki M., *Federacja Młodzieży Walczącej 1984–1990 na tle politycznych, społecznych i kulturowych trendów epoki* [w:] *Federacja Młodzieży Walczącej 1984–1990*, red. M. Wierzbicki, Warszawa 2015.

450. Wierzbicki M., Hausner W., *Sto lat harcerstwa*, Warszawa 2015.

451. Wilczewska S., *Charakterystyka szefów WUBP/WUdsBP w Białymstoku w latach 1944–1956*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2015, t. 8.

452. *Wina i kara. Społeczeństwa wobec rozliczeń zbrodni popełnionych przez reżimy totalitarne w latach 1939–1956. Studia i materiały*, red. P. Pleskot, Warszawa 2015.

453. Witalec R., *Franciszek Wilk 1914–1990. Biografia ludowca niezłomnego*, Rzeszów–Warszawa 2015.

454. Witalec R., *Inwigilacja „Pretendenta". Działania wywiadu Polski Ludowej wobec Franciszka Wilka w latach 1947–1970* [w:] *Studia nad działalnością aparatu bezpieczeństwa wobec polskich ruchów i środowisk politycznych w latach 1944–1989*, red. K. Kaczmarski, R. Witalec, Rzeszów 2015.

455. Wojcieszyk E., *Inwigilacja Kościoła katolickiego*, „Kronika Miasta Poznania" 2015, nr 1.

456. *Wojenne dzieciństwo. Wspomnienia,* wstęp i opracowanie E. Orzechowska, przedmowa ks. prof. dr hab. Z. Zieliński, Lublin 2014 (druk 2015 r.).

457. Wojnowski M., *Alexander Dughin şi „Ministerele de forţă" ale Federaţiei Ruse – contribuţie la studiul privind utilizarea geopoliticii de către serviciile speciale civile şi militare în Rusia modernă*, „Revista Intelligence" 2015, nr 29.

458. Wojnowski M., *Aneksja Półwyspu Krymskiego w świetle teorii operacji specjalnych GRU*, „Secretum. Służby specjalne, bezpieczeństwo, informacja" 2015, nr 1 (2).

459. Wojnowski M., *Koncepcja „wojny nowej generacji" w ujęciu strategów Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego" 2015, nr 13.

460. Wojnowski M., *Mit „wojny hybrydowej". Konflikt na terenie państwa ukraińskiego w świetle rosyjskiej myśli wojskowej XIX–XXI wieku*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego", Wydanie specjalne: *Wojna hybrydowa*, Warszawa 2015.

461. *Wokół teczek bezpieki – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, wyd. 2, Kraków 2015.

462. Wołoszyn J., *Szkoła jako element systemu propagandy w Polsce Ludowej* [w:] *Propaganda w systemach demokratycznych i niedemokratycznych*, red. J. Wołoszyn, Lublin 2015.

463. Wołoszyn, J.W., *Szkoła jako instrument politycznej legitymizacji władzy partii komunistycznej w Polsce (1944–1989)*, Lublin 2015.

464. Wójtowicz N., *Kryptonim „Mikron". Bezpieka wobec Juliusza Sokolnickiego*, Poznań 2015.

465. Wójtowicz N., *Lazaryci wobec masonerii*, „Wolnomularz Polski" wiosna 2015, nr 63.

466. Wójtowicz N., *Masoneria araukańsko-patagońska*, „Wolnomularz Polski" jesień 2015, nr 64.

467. Wójtowicz N., *Nowy podręcznik wolnomularstwa*, „Wolnomularz Polski" zima 2015/2016, nr 65.

468. Wójtowicz N., *William Blake i jego świat tajemny*, Wrocław 2015.

469. Wójtowicz P., *Region Toruński NSZZ „Solidarność" wobec bydgoskiego marca 1981 roku*, [w:] *Konfrontacje i negocjacje. Wokół konfliktów społeczno-politycznych w PRL z początku lat osiemdziesiątych XX w*., red. M. Golon, K. Osiński, Bydgoszcz–Gdańsk 2015.

470. Wróbel J., *W cieniu Jałty. Teoria i praktyka powojennej repatriacji na Zachodzie i Wschodzie* [w:] *Wysiedlenia jako narzędzie polityki ludnościowej w Europie XX wieku*, red. J. Wołoszyn, Lublin 2015.

471. Wróbel J., *Z Syberii na antypody. Osiedle polskich sierot w Oudtshoorn 1943–1950* [w:] *Wokół spraw trudnych, bolesnych i zapomnianych. Studia i szkice*, red. E. Kowalczyk [i inni], Łódź 2015.

472. *Wysiedlenia jako narzędzie polityki ludnościowej w Europie XX wieku*, red. J. Wołoszyn, Lublin 2015.

473. *Wywieźli nas bydlęcymi wagonami". Relacje deportowanych z Górnego Śląska do Związku Sowieckiego w 1945 roku*, wybór, oprac. S. Rosenbaum, D. Węgrzyn, współpraca K. Kartasiński, Katowice 2015.

474. *Wyznania religijne w Rybniku i powiecie rybnickim w XIX i XX w.*, red. A. Dziurok, D. Keller, B. Kloch, Rybnik 2015.

475. *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, D. Koreś, Warszawa 2015.

476. Zajączkowski M., *Ukraińskie podziemie na Lubelszczyźnie w okresie okupacji niemieckiej 1939––1944*, Lublin–Warszawa 2015.

477. *Zasada strukturalna jako podstawa opisu archiwaliów w zintegrowanych systemach informacji archiwalnej*, red. R. Leśkiewicz, A. Żeglińska, Warszawa 2015.

478. Zawistowski A., *Dom Profesorski – nieformalna siedziba KOR* [w:] *Historia zabytkowego kampusu Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie*, red. W. Morawski, Warszawa 2015.

479. Zawistowski A., *Kapitalizm albo śmierć? Ekonomiczne kulisy upadku władzy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w 1989 roku* [w:] *Krok ku wolności. Wybory czerwcowe 1989 i ich konsekwencje*, red. K. Białecki, S. Jankowiak, R. Reczek, Poznań 2015.

480. *Zdzisław Broński „Uskok", Pamiętnik (wrzesień 1939 – maj 1949)*, wstęp, redakcja naukowa i opracowanie dokumentów S. Poleszak, edycja tekstu A.T. Filipek, S. Poleszak, M. Sobieraj, wydanie drugie rozszerzone i poprawione, Lublin–Warszawa 2015.

481. Zechenter A., *Wrzesień '39 w oczach współczesnych Niemców*, „Arcana" 2015, nr 124.

482. Zwiernik P., *Federacja Młodzieży Walczącej w Poznaniu w latach 1989–1990,* [w:] *Federacja Młodzieży Walczącej 1984–1990*, red. M. Wierzbicki, Warszawa 2015.

483. Zwolski M., *Poszukiwanie ofiar zbrodni komunistycznych na terenie województwa podlaskiego (na przykładzie więzienia w Białymstoku)* [w:] *8/9 V 1945 r. – Wojna się nie skończyła...*, red. T. Dudziński, Grajewo 2015.

484. Żelazko J., *Losy skazanych na karę śmierci przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Łodzi* [w:] *Archeologia totalitaryzmu. Ślady represji 1939–1945*, red. O. Ławrynowicz, J. Żelazko, Łódź 2015.

485. Żuczkowski M., *Dzięgielewski Józef Wincenty* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, D. Koreś, Warszawa 2015.

486. Żuczkowski M., *Pierwsze miesiące konspiracyjnej działalności Polskiej Partii Socjalistycznej Wolność-Równość-Niepodległość* [w:] *Polska pod okupacją*, t. 1, red. M. Gałęzowski i in., Warszawa 2015.

487. Żuczkowski M., *Zdanowski Antoni Wincenty* [w:] *Z dziejów walk o Niepodległość*, t. 3, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, D. Koreś, Warszawa 2015.

488. Żukowski M., *(Nie) niewinne rymowanki o PZPR*, http://historia.org.pl/ (2015 r.),

489. Żukowski M., *Elity. Przegląd wybranych definicji i metod badawczych* [w:] *„Elity komunistyczne w Polsce 1918–1990"*, red. M. Szumiło, M. Żukowski, Warszawa–Lublin 2015.

490. Żukowski M., *Finansowe i ideologiczne znaczenie składek członkowskich w partiach komunistycznych (Komunistyczna Partia Związku Radzieckiego i Polska Zjednoczona Partia Robotnicza)*, „Dzieje Najnowsze" 2015, nr 1.

491. Żukowski M., *Międzynarodowa konferencja naukowa w Radzyniu Podlaskim (28–29 IX 2015)*, „Komunizm: system – ludzie – dokumentacja" 2015, nr 4.

492. Żukowski M., *Pracę w PZPR dam – odcinek humanistyka*, http://historia.org.pl/ (2015 r.).

493. Żukowski M., *Wstęp* [w:] *Elity komunistyczne w Polsce 1918–1990*, red. M. Szumiło, M. Żukowski, Warszawa–Lublin 2015,

494. Żukowski M., *Финансовая экономика воеводского комитета польской объединеннойрабочей партиив гданьске.*От организации комитета по *реформу государственных финансовв октябре 1950 года*, „Документ. Архив. История. Современность" („ДАИС") (Rosja) 2015 nr 15.

495. Żuławnik M., *Sanktuarium pod nadzorem. Polityka władz komunistycznych wobec Niepokalanowa w latach 1945–1989* [w:] *Wyzwoleni, ale nie wolni (1945–1989). Studia z historii najnowszej*, t. 2, red. A. Popławska, B. Świtalska-Starzeńska, M. Wasilewski, R. Wasilewski, Warszawa 2015.

496. Żuławnik M., *Rok pierwszy. Powstanie i działalność Milicji Obywatelskiej w Płocku i powiecie płockim w 1945 r.*, „Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny" 2015, t. VII.

497. Żurek R., *Kościół rzymskokatolicki w Polsce wobec ziem zachodnich i północnych 1945–1948*, Szczecin–Warszawa–Wrocław 2015.

Publikacje popularnonaukowe i edukacyjne

1. Adamów K., Kubasiewicz I., *Tajna akcja grecka*, „W Sieci Historii" 2015, nr 6.

2. Adamów K., *Taniec z pałkami*, „W Sieci Historii", cykl „Z fototeki IPN" 2015, nr 12.

3. Adamów K., *Trzy razy tak Niemcom nie w smak*, „W Sieci Historii", cykl „Z fototeki IPN" 2015, nr 7.

4. Badura A., Dziechciarz R., *Co kryją archiwa*, *Budowanie pamięci. 15 lat Katowickiego Oddziału IPN* (dodatek do „Gościa Niedzielnego" 2015, nr 42).

5. Badura A., *Opowieść o Górnoślązakach. Postscriptum do książki Henryka Tomanka „Zawsze obcy"*, „CzasyPismo. O Historii Górnego Śląska" 2015, nr 1.

6. Badura A., *W głodzie, chłodzie i brudzie. Cienie upaństwowionej hodowli zwierząt*, „CzasyPismo. O Historii Górnego Śląska" 2014, nr 2 (druk 2015).

7. Bagieński W., *Afera agenta „Cargo"*, „Historia Do Rzeczy" 2015, nr 8.

8. Bagieński W., *Krótka historia wywiadu UB i SB. Lata 1945–1956*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2015, nr 12.

9. Bagieński W., *Polacy w służbie KGB*, „Historia Do Rzeczy" 2015, nr 6.

10. Bagieński W., *Powrót agenta prowokatora*, „Historia Do Rzeczy" 2015, nr 2.

11. Banaś K., *Matka Boska Piekarska – koronowana i... okradana*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2015, nr 1.

12. Bednarek J., *Afera „Ślepego Maksa"*, „W Sieci Historii" 2015, nr 12.

13. Bereza T., Bukała M., *Wincenty Witos (1874–1945)*, Warszawa 2015 (seria: „Patroni naszych ulic").

14. Bereza T., *Wincenty Witos*, „Kuryer Galicyjski" (dodatek do „Nowin"), 11 XI 2015.

15. Bębnik G, Rosenbaum S., Warzecha B., *„Nie ma dla mnie, jako Polaka, miejsca na Niemieckiej Liście Narodowościowej". Przyczynek do wojennej biografii Wilhelma Szewczyka*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2015, nr 1.

16. Bębnik G., *Wstęp* [w:] *Dziadek z Wehrmachtu. Doświadczenia zapisane w pamięci* (folder wystawy), Tychy 2015.

17. Biełaszko M., *Niezależny wydawca, co zablokował SZSP*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 4.

18. Bijak B., *Historia jednej ulotki*, „Odkrywca. Skarby – Wojna – Historia" 2015, nr 10.

19. Bijak B., *Na okopach – Kluki 1944/1945*, „Odkrywca. Skarby – Wojna – Historia" 2015, nr 11.

20. Bijak B., *Wehrmacht kontra Wehrmacht?*, „Odkrywca. Skarby – Wojna – Historia", 2015, nr 12.

21. Bijak B., *Wróg się czai w toalecie... (cz. 2). Kilka słów o tym, jak bezpieka polowała na „toaletowych graficiarzy"*, „Odkrywca. Skarby – Wojna – Historia" 2015, nr 6.

22. Bijak B., *Wróg się czai w toalecie... Kilka słów o antykomunistycznych napisach w toaletach służbowych i publicznych w I poł. lat 50. XX w.*, „Odkrywca. Skarby – Wojna – Historia" 2015, nr 4.

23. *Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów. Bilans 15 lat działalności*, Warszawa 2015 (broszura informacyjna).

24. Brenda W., *Album zbrodni* [rec.: *Kariera SS-Oberscharführera Hermanna Baltruschata 1939–1943/ Die Kariere SS–Oberscharführers Hermann Baltruschat In den Jahren 1939–1943/ SS-Oberscharführer Hermann Baltruschat`s Career 1939–1943*, red. J.Z. Sawicki, współpraca J. Bőhler, Warszawa 2014], „Debata. Miesięcznik regionalny" 2015, nr 9.

25. Brenda W., *Armia sowiecka w Polsce* [rec.: *Armia Czerwona/Radziecka w Polsce w latach 1944––1993. Studia i szkice*, red. K. Filip i M. Golon, Borne Sulinowo – Bydgoszcz – Gdańsk 2015], „Debata" 2015, nr 6.

26. Brenda W., *Jałta, luty 1945 – wyrok na Polskę*, „Debata" 2015, nr 2.

27. Brenda W., *Niemcy o polskich obozach koncentracyjnych*, „Debata" 2015, nr 5.

28. Brenda W., *Obozy w powiecie piskim w latach II wojny światowej 1939–1945* [w:] *Pamięć o obozach hitlerowskich na Warmii i Mazurach*, red. J. Wańkowska-Sobiesiak, E. Orzoł, Olsztyn 2015.

29. Brenda W., *Partyzancka bitwa w Puszczy Boreckiej w 1946 roku. Skąd wzięli się partyzanci na Mazurach w lutym 1946 r.?* [w:] *Miejsca pamięci z II wojny światowej w województwie warmińsko-mazurskim*, red. S. Fafiński, Olsztyn 2015.

30. Brenda W., *Tragiczny finał rozmów z Sowietami w marcu 1945 roku*, „Debata" 2015, nr 3.

31. Brenda W., *Wejście Sowietów. Warmia i Mazury w 1945 roku*, „Debata" 2015, nr 1.

32. Brzechczyn K., *Chybiona próba odkłamania historii*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 3.

33. Brzechczyn K., O *odwadze w czynach i tchórzostwie w myśleniu. Leszek Nowak o prowincjonalizmie solidarnościowej myśli społeczno-politycznej*, „Filo-Sofija" 2015, nr 15.

34. Brzeziński P., Chrzanowski R., Słomczyński T., *Znaliśmy ich tylko z Apeli Poległych*, Rozm. przepr. Jarosław Zalesiński, „Dziennik Bałtycki", 12–13 grudnia 2015.

35. Brzeziński P., *Stanisław Kociołek – cudowne dziecko systemu i krwawy kat Trójmiasta*, „Nasza Historia" 2015, nr 12.

36. Bukała M., *Książka o Franciszku Wilku (1914–1990), niezłomnym ludowcu*, „Piast z zagrody Wincentego Witosa" 2015, nr 3.

37. Bułhak, W., *Bohater ze skazą. Płk Marian Drobik „Dzięcioł"*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej", grudzień 2015, r. 25, nr 12 (308).

38. Burczyk D., *Czerwony sojusz, czyli stalinowscy prokuratorzy wspierają bezpiekę*, „Nasza Historia" 2015, nr 4.

39. Cała B., *Tadeusz Piekarz. Życie pro publico bono*, „Dziennik Polski" 3 III 2015.

40. Chmielewska-Metka A., *Po drugiej stronie kraty. Kobiety w Służbie Więziennej* [w:] *Przestrzenie represji w Wielkopolsce okresy stalinowskiego (1945–1956)*, red. A. Kuligowska, Materiały promo-

cyjne IPN Oddział w Poznaniu w ramach Centralnego Projektu Badawczego IPN (Struktura i Metody Działania Aparatu Bezpieczeństwa Polski Ludowej) przygotowane na Noc Muzeów 16 V 2015 r.

41. Chorązki M., *Kresy pod jarzmem dwóch totalitaryzmów* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, Kraków 2015.

42. Chorązki M., *Pomoc z nieba* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, Kraków 2015.

43. Chorązki M., *Powrót Okulickiego* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, Kraków 2015.

44. Chorązki M., *Wysiedleni, wygnani, deportowani* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, Kraków 2015.

45. Chrzanowski R., *Grudzień 1970 w Gdyni*, „Kwarta" 2015, nr 17.

46. Chrzanowski R., *Pogrzebani nocą. Wśród ofiar tragedii grudniowej 1970 roku byli mieszkańcy Wejherowa*, Rozm. przepr. Anna Kuczmarska, „Puls Wejherowa" 2015, nr 24.

47. Cisek B., *Ukradzione przedmioty, ukradziona pamięć*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 11.

48. *Cyfrowe Archiwum coraz bliżej... – Biuletyn Informacyjny Zespołu Projektowego Cyfrowego Archiwum Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów*, red. W. Kujawa, M. Filipiak.

49. Czyżewski A., *Historia na wyciągnięcie ręki*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 9.

50. Czyżewski A., *Pokolenie '68*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 10.

51. Czyżewski A., *The Day After – Wybory alternatywne*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 9.

52. Dardzińska J., [wywiad] *Archiwa szeroko otwarte – rozmowa z Joanną Dardzińską, historykiem i archiwistą z wrocławskiego IPN*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 11.

53. Demczyszak I., *Edukacja bez barier*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 2.

54. Demczyszak I., *Historia napisana brajlem*, „Refleksje. Zachodniopomorski Dwumiesięcznik Oświatowy" 2015, nr 1.

55. *Dla Niepodległej. Żołnierze Wyklęci 1944–1963*, red. R. Sierchuła i D. Kucharski, Poznań 2015.

56. Domański T., *Obóz karny w Łopusznie*, „Kuryer Kielecki" (dodatek do gazety „Echo Dnia") 2015, nr 25.

57. Domański T., *Straty osobowe i materialne ludności polskiej za pomoc Żydom na Kielecczyźnie*, „Kuryer Kielecki" (dodatek do gazety „Echo Dnia") 2015, nr 25.

58. Drabik S., *Junacy*, „Dziennik Polski", 23 XI 215.

59. Drabik S., *Królewski pogrzeb metropolity*, „Dziennik Polski", 10 III 2015.

60. Drabik S., *Pogrzeb Józefa Piłsudskiego*, „Dziennik Polski", 12 V 2015.

61. *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

62. Dworaczek K., *141 godzin głodówki kolejarzy*, „Solidarność Dolnośląska", 16 X 2015.

63. Dworaczek K., *500 dni rewolucji*, „Rzeczpospolita", 12–13 IX 2015.

64. Dworaczek K., *Ruch „Wolność i Pokój" we Wrocławiu*, „Pamięć i Przyszłość" 2015, nr 1.

65. Dworaczek K., *Zapomniana głodówka na kolei*, „Gazeta Wrocławska", 6 X 2015.

66. Dzienis-Todorczuk M., Markiewicz M., *Wagony szły na wschód*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 2.

67. Dziuba A., *Czas przemian. Powojenna scena polityczna województwa śląskiego* [w:] *1945. Wokół tragedii górnośląskiej*, dodatek specjalny do „Dziennika Zachodniego" 30 X 2015.

68. Dziuba A., *Nowy system, nowe partie i nowa elita. Początki życia politycznego w województwie śląskim*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2015, nr 1.

69. Dziurok A., *„Szpieg" Madejski*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2015, nr 1.

70. Dziurok A., *Czym była „Tragedia Górnośląska"?* [w:] *1945. Wokół tragedii górnośląskiej*, dodatek specjalny do „Dziennika Zachodniego" 30 X 2015.

71. Dziurok A., *Górny Śląsk w 1945 r.* [w:] *Tragedia w cieniu „wyzwolenia". Górny Śląsk w 1945 roku. Materiały edukacyjne*, Katowice 2015.

72. Dziurok A., *Kościelny list Tysiąclecia*, „Dziennik Polski", 17 XI 2015.

73. Dziurok A., *Musi ustać wywózka* [w:] *Tragedia Górnośląska*, dodatek do „Gościa Niedzielnego", 25 I 2015.

74. Dziurok A., *Tragedia Górnośląska*, „Fabryka Silesia. Kwartalnik" 2015, nr 1 (8).

75. Dziurok A., *Wstęp* [w:] S. Rosenbaum, D. Węgrzyn, *Deportacje z Górnego Śląska do Związku Sowieckiego w 1945 roku. Katalog wystawy stałej w Centrum Dokumentacji Deportacji Górnoślązaków do ZSRR w 1945 roku w Radzionkowie*, Katowice 2015.

76. Dźwigał T., Skubisz Ł., *Czyje szczątki skrywa ziemia? Przypadek Albina Pasza*, „Szczeciner" 2015, nr 6.

77. Foks M., Sudoł T., *Nie ma się czym chwalić – rozmowa z Tomaszem Blattem, jednym z ostatnich żyjących uciekinierów z niemieckiego obozu zagłady w Sobiborze*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 1.

78. Foks M., Sudoł T., *Nieliczni zrozumieli, że trzeba było umierać za Gdańsk*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 9.

79. Foks M., Wołk G., *Można zejść z piedestału. Wywiad z Janem Peszkiem*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 3.

80. Formella S., *Młodé lata Tadeùsza Bòlduana w aktach Institutu Nôrodny Pamiãcë. Dzél 1 (pol. Młode lata Tadeusza Bolduana w aktach Instytutu Pamięci Narodowej. Część 1)*, „Pomerania" 2015, nr 3.

81. Formella S., *Młodé lata Tadeùsza Bòlduana w aktach Institutu Nôrodny Pamiãcë. Dzél 2 (pol. Młode lata Tadeusza Bolduana w aktach Instytutu Pamięci Narodowej. Część 2)*, „Pomerania" 2015, nr 4.

82. Formella S., *Tacëwnô pòzwa „Grif". Wòjcech Czedrowsczi w papiorach bezpieczi. Dzél 4 (pol. Kryptonim „Gryf". Wojciech Kiedrowski w aktach bezpieki. Część 4)*, „Pomerania" 2015, nr 1.

83. Formella S., *Tacëwnô pòzwa „Grif". Wòjcech Czedrowsczi w papiorach bezpieczi. Dzél 5 (pol. Kryptonim „Gryf". Wojciech Kiedrowski w aktach bezpieki. Część 5)*, „Pomerania" 2015, nr 2.

84. Formella S., *Zéńdzenia ù Méstra Jana. Jón Trepczik w ùbecczich zôpiskach do 1956 r. Dzél 1 (pol. Spotkania u Mistrza Jana. Jan Trepczyk w ubeckich zapiskach do 1956 r. Część 1)*, „Pomerania" 2015, nr 5.

85. Formella S., *Zéńdzenia ù Méstra Jana. Jón Trepczik w ùbecczich zôpiskach do 1956 r. Dzél 2 (pol. Spotkania u Mistrza Jana. Jan Trepczyk w ubeckich zapiskach do 1956 r. Część 2)*, „Pomerania" 2015, nr 6.

86. Formella S., *Zéńdzenia ù Méstra Jana. Jón Trepczik w ùbecczich zôpiskach do 1956 r. Dzél 3 (pol. Spotkania u Mistrza Jana. Jan Trepczyk w ubeckich zapiskach do 1956 r. Część 3)*, „Pomerania" 2015, nr 7–8.

87. Formella S., *Zéńdzenia ù Méstra Jana. Jón Trepczik w ùbecczich zôpiskach do 1956 r. Dzél 4 (pol. Spotkania u Mistrza Jana. Jan Trepczyk w ubeckich zapiskach do 1956 r. Część 4)*, „Pomerania" 2015, nr 9.

88. Formella S., *Zéńdzenia ù Méstra Jana. Jón Trepczik w ùbecczich zôpiskach do 1956 r. Dzél 5 (pol. Spotkania u Mistrza Jana. Jan Trepczyk w ubeckich zapiskach do 1956 r. Część 5)*, „Pomerania" 2015, nr 10.

89. Formella S., *Zéńdzenia ù Méstra Jana. Jón Trepczik w ùbecczich zôpiskach do 1956 r. Dzél 6 (pol. Spotkania u Mistrza Jana. Jan Trepczyk w ubeckich zapiskach do 1956 r. Część 6)*, „Pomerania" 2015, nr 11.

90. Formella S., *Zéńdzenia ù Méstra Jana. Jón Trepczik w ùbecczich zôpiskach do 1956 r. Dzél 7 (pol. Spotkania u Mistrza Jana. Jan Trepczyk w ubeckich zapiskach do 1956 r. Część 7)*, „Pomerania" 2015, Nr 12.

91. Frazik W., *Helena i Maria – oddały życie za Polskę*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej", 2015, nr 6.

92. Frazik W., *Instytut Europy Środkowej*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej", 2015, nr 1.

93. Frazik W., Korkuć M., *Gra obliczona na wyczerpanie*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 6.

94. Frazik W., Łabuszewski T., *Memoriał Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość" do Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych*, Warszawa 2015.

95. Frazik Wojciech, *Polska szkoła ma godnego patrona*, „Magazyn Polonia. Kwartalnik Polaków w Niemczech" 2015, nr 5.

96. Frazik W., *Walczyli nie tylko w Polsce* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, Kraków 2015.

97. Gałęzowski M., *„Jesteśmy w służbie sprawy nadrzędnej".Kluczowe postaci Armii Krajowej* [w:] *Wielka Księga Armii Krajowej*, Kraków 2015.

98. Gałęzowski M., *Dzięki Ince żyje Polska*, „Do Rzeczy", 15 III 2015.

99. Gałęzowski M., *Pod prąd*, „Rzeczpospolita Plus Minus", 9–10 V 2015.

100. Gałęzowski M., *Podziemie piłsudczyków*, Warszawa 2015.

101. Gałęzowski M., *Польща під час Другої світової війни* [w:] *Польща – нарис історії*, ред. Влодзімєж Менджецький та Єжи Брацисевич, переклад з польської Івана Сварника, Інститут національної пам'яті, Варшава 2015, 368 с., 20 карт, 170 ілюстрацій (*Polska – zarys dziejów*, red. W. Mędrzecki, J. Bracisiewicz, przekład I. Swarnyk, Warszawa 2015.

102. Gasztold-Seń P., *Cargo pietruszka*, „Polityka" 2015, nr 10.

103. Gąsiorowski T., *Bóg wojny pod Monte Cassino* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, Kraków 2015.

104. Gąsiorowski T., *Budapeszt'56: zdjęcia z powstania*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 10.

105. Gąsiorowski T., *Józef Spychalski – cichociemny, który nie otrzymał generalskiej nominacji* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, Kraków 2015.

106. Gąsiorowski T., *Podhalańczycy pod Narwikiem*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN", 2015, nr 4.

107. Gąsiorowski T., *Ryś Zbigniew* [w:] *Małopolski słownik biograficzny uczestników działań niepodległościowych 1939–1956*, t. 17, red. T. Gąsiorowski, Kraków 2015.

108. Gąsiorowski T., *Sowieckie deportacje z Kresów Wschodnich* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, Kraków 2015.

109. Gąsiorowski T., *Ziffer Henryk* [w:] *Małopolski słownik biograficzny uczestników działań niepodległościowych 1939–1956*, t. 17, red. T. Gąsiorowski, Kraków 2015.

110. Głębocki H., *Niezależne Zrzeszenie Studentów w Krakowie (1980–81) i delegitymizacja systemu*, http://nowahistoria.interia.pl, 16 II 2015.

111. Gogolewski D., *Odkopane dokumenty*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 11.

112. Golik D. *Skrawki wolnej Polski* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, Kraków 2015.

113. Golik D., *„Polacy strzelają zza węgła"*, „Dziennik Polski", 1 IX 2015.

114. Golik D., *Dla Ciebie Polsko...* [w:] *Dla Niepodległej. Żołnierze Wyklęci 1944–1963*, red. D.P. Kucharski, R. Sierchuła, Poznań 2015.

115. Golik D., *Doktor Woytas – agent do specjalnych zleceń*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 5.

116. Golik D., *Feliks Perekładowski – legenda podhalańskiej AK* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, Kraków 2015.

117. Golik D., *I w Ostrej świecisz Bramie...* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, Kraków 2015.

118. Golik D., *Podhalański oddział „Szerszeń"*, „Dziennik Polski", 7 VII 2015.

119. Golik D., *Polak, żołnierz, uchodźca* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, Kraków 2015.

120. Golik D., *Powstanie bez fikcji* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, Kraków 2015.

121. Golik D., *Rozbić areszt, uwolnić akowców*, „Dziennik Polski", 21 IV 2015.

122. Golik D., *Słowacki wrzesień* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, Kraków 2015.

123. Golik D., *Walcząc do końca...* [w:] *Dla Niepodległej. Żołnierze Wyklęci 1944–1963*, red. D.P. Kucharski, R. Sierchuła, Poznań 2015.

124. Gołasz Z, *Do gołej ziemi. „Odprzemysłowienie" Górnego Śląska w 1945 roku* [w:] *1945. Wokół tragedii górnośląskiej*, dodatek specjalny do „Dziennika Zachodniego" 30 X 2015.

125. Gołasz Z., *„Oddamy wam tylko mury i gołą ziemię" – o demontażu huty „Donnersmarck" w 1945 r.*, „Nasze Zabrze Samorządowe" 2015, nr 11.

126. Gołasz Z., *Od śmierci silniejszy był gniew. Wokół 70. Rocznicy bitwy pod Monte Cassino*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2015, nr 1.

127. Gołasz Z., *Rówieśnik II RP. Czesław Blicharski (1918–2015) Wspomnienie*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2015, nr 1.

128. Gottesman K., *A podobno Polak, Rusek i Niemiec...*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 6.

129. Gottesman K., *Cinkciarze i panienki,* „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 7–8.

130. Gottesman K., *Cygara w Rzymie*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 5.

131. Gottesman K., *Kara od niewdzięcznego Polaka*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 12.

132. Gottesman K., *Miasto i miasto*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 1.

133. Gottesman K., *Pan Murzyn*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 10.

134. Gottesman K., *Szczerze oddany sprawie...*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 11.

135. Gottesman K., *Upudrowana lafirynda*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 3.

136. Gottesman K., *Urban z ochroniarzem*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 9.

137. Gottesman K., *Życiorysy równoległe*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 2.

138. Gottesman K., *Życiorysy z zakrętami*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 4.

139. Grabowski W., *Delegatura Rządu wobec końca wojny*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2015, nr 5.

140. Grabowski W., *Kobiety na rzecz okupowanego Kraju*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2015, nr 6.

141. Graczyk R., *11 listopada 1945 r. ukazał się pierwszy numer „Tygodnika Warszawskiego”*, Interia.pl, 11 XI 2015.

142. Graczyk R., *Akces katolików do obozu Gomułki. Oświadczenie z 24 października 1956 roku*, Interia.pl, 23 X 2015.

143. Graczyk R., *Cenzura, urząd, system i stan umysłu*, Interia.pl, 16 IV 2015.

144. Graczyk R., *Dlaczego Tadeusz Mazowiecki?*, „Dziennik Polski”, 15 IX 2015.

145. Graczyk R., *Hipisi: zachodni bunt na Wschodzie*, wpolityce.pl, 26 III 2015.

146. Graczyk R., *Między Chrystusem a komunizmem*, „Rzeczpospolita”, 17–18 I 2015.

147. Graczyk R., *Musiał o sprawie abpa Baziaka w procesie kurii krakowskiej*, wpolityce.pl, 15 V 2015.

148. Graczyk R., *Niezależne Zrzeszenie Studentów było jedyną niezależną organizacją studencką w całym bloku studenckim*, wpolityce.pl, 30 I 2015.

149. Graczyk R., *Nowa Huta – „młodsza siostra Komsomolska”*, wpolityce.pl, 12 IV 2015.

150. Graczyk R., *Ruch „Wolność i pokój” uważał, że los, skazujący narody mieszkające na wschód od Łaby na komunizm, może zostać odmieniony*, wpolityce.pl, 29 IV 2015.

151. Graczyk R., *Strzyżewski o cenzurze – obnażył system kłamstwa*, wpolityce.pl, 11 I 2015.

152. Graczyk R., *Tomaszewska o Turowiczu i Mackiewiczu*, wpolityce.pl, 27 II 2015.

153. Graczyk R., *Zawiślak o harcerskiej służbie Polsce*, wpolityce.pl, 10 III 2015.

154. Grądzka M., *„Stille Nacht, heilige Nacht”* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej”, t. 2, Kraków 2015.

155. Grądzka M., *Byliśmy jak zabalsamowane mumie...*, „Dziennik Polski”, 27 I 2015.

156. Grądzka M., *Getto puste i wymarłe* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej”, t. 2, Kraków 2015.

157. Grądzka M., *Krakowska czarna niedziela* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej”, t. 2, Kraków 2015.

158. Grądzka M., *Numer wyszyty na piersi* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej”, t. 2, Kraków 2015.

159. Grądzka M., *Pięć marek za więźnia* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej”, t. 2, Kraków 2015.

160. Grądzka M., *Przybyliście do niemieckiego obozu*, „Dziennik Polski”, 9 VI 2015.

161. Grądzka M., *Samoloty z wielickiej kopalni* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej”, t. 2, Kraków 2015.

162. Grądzka M., *Szebnie nasiąknięte krwią* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej”, t. 2, Kraków 2015.

163. Grądzka M., *W ich oczach strach i ból* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, Kraków 2015.

164. Grądzka M., *Żydzi wybrani na śmierć* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, Kraków 2015.

165. Grądzka-Rejak M., *Krew zasypana popiołem*, „Dziennik Polski", 22 IX 2015.

166. Grosicka M., *„Bezmiar nędzy po wsiach zniszczonych przez wojnę". Sytuacja wiejskich dzieci po zakończeniu II wojny światowej na przykładzie województwa kieleckiego*, „Kuryer Kielecki" (dodatek specjalny do „Echa Dnia"), 7 V 2015.

167. Grosicka M., *„W intencji Ojczyzny". Kościół a „Solidarność" w regionie świętokrzyskim*, „Kuryer Kielecki" (dodatek specjalny do „Echa Dnia"), 21 IX 2015.

168. Grosicka M., *Pomoc Kościoła dla „Solidarności" po w prowadzeniu stano wojennego, na przykładzie regionu świętokrzyskiego*, „Biuletyn Stowarzyszenia Św. Jacek", Leszczyny, 26 IV 2015.

169. Grosicka M., Śmietanka-Kruszelnicki R., *Dekada „Solidarności". Region świętokrzyski 1980––1989*, Kielce 2015.

170. Grosicka M., Śmietanka-Kruszelnicki R., *Śladami sierpnia '80*, „Kuryer Kielecki", dodatek specjalny do „Echa Dnia", 21 IX 2015.

171. Grosicka M., *Uparci amatorzy*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 4.

172. *Polskie podziemie niepodległościowe 1944–1956. Teka edukacyjna IPN*, red. A. Jaczyńska, S. Poleszak, współpr. M. Durakiewicz, A. Skura, K. Styczyński, Lublin 2015.

173. Jaczyńska A., *Polskie Państwo Podziemne. Wystawa w Muzeum Fortyfikacji i Broni Arsenał w Zamościu*, „Zamojski Kwartalnik Kulturalny" 2015, nr 2.

174. Jaczyńska A., *Zamojszczyzna. Gehenna polskich dzieci*, „Historia Do Rzeczy" 2015, nr 2.

175. Jagodzińska A., *Męczennicy z Dachau-diecezja łódzka*, „Idziemy", 15 III 2015.

176. Jagodzińska A., *Męczennicy z Dachau-diecezja warszawska*, „Idziemy", 8 III 2015.

177. Jagodzińska A., *Różaniec w Mauthausen*, „Idziemy", 18 X 2015.

178. Jasiak K., *Zarys dziejów Konspiracyjnego Wojska Polskiego*, Radomsko 2015.

179. Jedynak M., *Archiwum Stowarzyszenia Pamięci Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich Armii Krajowej „Ponury"–„Nurt" [1914] 2002–2014*, „Wykus" 2015, nr 20.

180. Jedynak M., *Bronisław Strzelec „Brodzisz", „Romek" (1923–2015)*, „Wykus" 2015, nr 20.

181. Jedynak M., *Odznaka Środowiska Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich AK „Ponury"–„Nurt"*, „Wykus" 2015, nr 20.

182. Jedynak M., *Opatowski ośrodek Zrzeszenia WiN i obchody rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja*, „Kuryer Kielecki" (dodatek specjalny do „Echa Dnia"), 30 IV–3 V 2015.

183. Jedynak M., *Tadeusz Ignacy Rylski „Ostoja", „Tytus" fotograf i żołnierz Armii Krajowej*, „Dodatek Historyczny IPN" 2015, nr 2 (do „Tygodnika em.Kielce.pl" 1 XI 2015, R. VII, nr 42 (341).

184. Kaczmarski K., *Roman Dmowski*, „Kuryer Galicyjski" (dodatek do „Nowin"), 11 XI 2015.

185. Kalbarczyk S., *Naucznyje issliedowanija w diejatielnosti Instituta nacjonalnoj pamjati* [w:] *Polskije dipłomaty w Kazachstanie 1941–1943 gody*, Astana 2015.

186. Kalbarczyk S., *Sceptycyzm „wyzwolicieli"*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 9.

187. Kamiński Ł., *Ambasador Rosji jest konsekwentny*, „Rzeczpospolita" 29 IX 2015.

188. Kamiński Ł., *Lekcja sowieckiej polityki*, „Rzeczpospolita", 27 III 2015.

189. Kapusta M., *Glinik – wiemy co raz więcej*, „Kurier Zwierzyniecki" 2015, nr 5.

190. Kardela P., *Antysemityzm 1968 roku a „góra" MBP*, „Debata" 2015, nr 8.

191. Kardela P., *Gustaw Orlicz-Dreszer (1889–1936). W 79. rocznicę tragicznej śmierci generała*, „Debata" 2015, nr 7.

192. Kardela P., *Historia OZGrafu Pawła P. Warota*, „Debata" 2015, nr 8.

193. Kardela P., *Impresje o Żołnierzach Wyklętych*, „Debata" 2015, nr 4.

194. Kardela P., *Ja, syn ludu, czyli ubek Władysław Drąg*, „Debata" 2015, nr 10.

195. Kardela P., *Kryptonim „Palestra". SB wobec adwokatów na Warmii i Mazurach*, „Debata" 2015, nr 3.

196. Kardela P., *Na śmierć Marcina Antonowicza*, „Debata" 2015, nr 4.

197. Kardela P., *O Tatarach krymskich i polsko-litewskich*, „Przegląd Tatarski" 2015, nr 4.

198. Kardela P., *Pieniężno i Bruksela – pouczające lekcje historii*, „Debata" 2015, nr 10.

199. Kardela P., *Polscy emigranci w służbie PRL*, „Debata" 2015, nr 2.

200. Kardela P., *Służba Bezpieczeństwa wobec olsztyńskich mediów w latach 1970–1990*, „Bez Wierszówki. Miesięcznik społeczno-kulturalny" 2015, nr 11–12.

201. Kardela P., *Stowarzyszenie Polskich Kombatantów w Stanach Zjednoczonych*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2015, nr 3.

202. Kardela P., *Tadeusza Płużańskiego spotkania z bestiami*, „Debata" 2015, nr 3.

203. Kardela P., *W 70. rocznicę zdrady jałtańskiej. Wystawa „Pułkownik Ryszard Kukliński – polska samotna misja" w Parlamencie Europejskim w Brukseli*, „Debata" 2015, nr 2.

204. Kardela P., *Zenonowi Złakowskiemu w odpowiedzi*, „Debata" 2015, nr 1.

205. Kardela P., *ZSL. Przeciw ideałom ruchu ludowego*, „Debata" 2015, nr 9.

206. Kasprzycki M., *Marsz ku Niepodległej* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

207. Kasprzycki M., *O wolną i niezawisłą Rzeczpospolitą* [w:] *Drogi do „Solidarności”*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 23, Kraków 2015.

208. Kasprzycki M., *Ostatni leśni z Beskidu Sądeckiego*, „Dziennik Polski”, 14 VII 2015.

209. Kasprzycki M., *Reforma administracji i bezpieki*, „Dziennik Polski”, 2 VI 2015.

210. Kasprzykowski A., *Gorący sierpień pod Beskidami*, „Kurier Radia Bielsko” 2015, nr 25.

211. Kasprzykowski A., *Lato 1980 roku na Podbeskidziu. Kalendarium protestu*, „Solidarność Podbeskidzia” 2015, nr 3.

212. Kasprzykowski A., *Ustawa o działaczach opozycji*, „Solidarność Podbeskidzia” 2015, nr 3.

213. Kazański A., *Anna Walentynowicz (1929–2010)*, Warszawa 2015 (seria: „Patroni naszych ulic”).

214. Kazański A., *Obrona Poczty Polskiej we wrześniu 1939 r.*, „Biuletyn Przedszkola i Szkoły dla Dziewcząt Fregata” 2015, nr 8.

215. Kazański A., *Sierpień ’80 w Gdańsku*, „Biuletyn Przedszkola i Szkoły dla Dziewcząt Fregata” 2015, nr 9.

216. Kazański A., *Wizyta Jana Pawła II w Trójmieście w czerwcu 1987 r.*, „Biuletyn Przedszkola i Szkoły dla Dziewcząt Fregata” 2015, nr 6.

217. Kazański A., *Wolne Związki Zawodowe Wybrzeża – przypomnienie*, „Biuletyn Przedszkola i Szkoły dla Dziewcząt Fregata” 2015, nr 5.

218. Kazański A., *Żołnierze Wyklęci*, „Biuletyn Przedszkola i Szkoły dla Dziewcząt Fregata” 2015, nr 3.

219. Kazański, A., *Grudzień 1970*, „Biuletyn Przedszkola i Szkoły dla Dziewcząt Fregata” 2015, nr 10.

220. Kazański, A., *Narodowe Święto Niepodległości*, „Biuletyn Przedszkola i Szkoły dla Dziewcząt Fregata” 2015, nr 9.

221. Komaniecka M., *Ludzie nowosądeckiej „Solidarności”*, „Dziennik Polski”, 18 VIII 2015.

222. Komaniecka M., *Miasto monitorowane... przez SB*, „Dziennik Polski”, 24 III 2015.

223. Komaniecka M., *Ojciec Dominik – agent doskonały*, „Dziennik Polski”, 23 VI 2015.

224. Komaniecka M., *Ukryta dokumentacja katyńska*, „Dziennik Polski”, 7 IV 2015.

225. Komorowski Ł., *Harcerze przeciwko komunistom*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2015, nr 10.

226. Korkuć M., *„Ogień” – postrach bezpieki*, „Nasz Dziennik”, 14 X 2015.

227. Korkuć M., *Gorycz zniewolonych*, „Nasz Dziennik”, 8 V 2015.

228. Korkuć M., *Od zbrodni do mitologii*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2015, nr 1.

229. Korkuć M., *Osiem lat walki*, „Nasz Dziennik”, 14 X 2015.

230. Korkuć M., *Wierni Przysiędze. Polski rok 1945*, „Tygodnik Powszechny” (Dodatek Specjalny) 2015, nr 9.

231. Korkuć M., *Zdrada Ojczyzny*, „Nasz Dziennik", 13 XII 2015.

232. Kotarba R., *A Historical Guide to the German Camp in Płaszów 1942–1945*, Kraków 2014.

233. Kotarba R., *Dr Władysław Sztencel jedna z ofiar obozu w Płaszowie*, „Miesięcznik Społeczno-Kulturalny Kraków" 2015, nr 4.

234. Kotarba R., *Niemiecki obóz w Płaszowie 1942–1945. Przewodnik historyczny*, Kraków 2014.

235. Kotarba R., *Śmierć poetki*, „Gazeta Wyborcza – Ale Historia" 2015, nr 50.

236. Krajewski K., *„Olech" przeciwko sowieckiemu terrorowi*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 2.

237. Krajewski K., *Do końca na posterunku* – wywiad dotyczący „Żołnierzy Wyklętych" dla „Gazety Olsztyńskiej" z 28 II 2015.

238. Krajewski K., Łabuszewski T., *6 Brygada Wileńska i Obwód „Jezioro" (Sokołów Podlaski)*, Warszawa – Sokołów Podlaski 2015.

239. Krajewski K., Łabuszewski T., Wąsowski G., *Piosenki z Wilczych tropów*, Warszawa 2015.

240. Krajewski K., Łabuszewski T., *Wkładka historyczna do komiksu „Akcja pod Arsenałem"*, Warszawa 2015.

241. Krajewski K., Łapiński P., *Akcja „Burza" w Inspektoracie Suwalskim Białostockiego Okręgu AK*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2015, nr 7.

242. Krężołek E., *Przed Sierpniem. Opór społeczny i kształtowanie się postaw opozycyjnych na terenie woj. kieleckiego w latach 1975–1980*, „Kuryer Kielecki", dodatek do „Echa Dnia", 21 IX 2015.

243. Krupa W., Łabowicz J., *„Makulatura" z SB*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 11.

244. Krupa W., Łabowicz J., *Archiwalny recycling*, „CzasyPismo. O Historii Górnego Śląska" 2015, nr 1.

245. Krupa W., *Władysław Krzyściak. Bielsko wśród wojennej zawieruchy*, „CzasyPismo. O Historii Górnego Śląska" 2015, nr 1.

246. *Krzyk zza krat. Katownia NKWD we Włochach miała specjalny status*, „Nasz Dziennik", 4 III 2015.

247. Krzyżanowska S., Trębacz W., *Za to, że byli Polakami...*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 11.

248. Kurkiewicz M., Łuczak M., *Zmarnowane lata na »Łączce«?*, „Do Rzeczy" 2015, nr 35.

249. Kurpierz T., *Zgrupowanie NSZ Henryka Flamego „Bartka" – walka i tragiczny finał (1945–1946)*, „Kalendarz Beskidzki" 2016.

250. Kuta C., *„Abyście nigdy nie zwątpili"* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

251. Kuta C., *„Lżył i wyszydzał..."* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

252. Kuta C., *„Taternicy" przed sądem. Proces przeciw „Kulturze"*, http://nowahistoria.interia.pl, 9 II 2015.

253. Kuta C., *Bijcie tak, żeby nie było widać* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

254. Kuta C., *Fundamentaliści i pragmatycy* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

255. Kuta C., *Krakowska konspira solidarnościowa* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

256. Kuta C., *Legalizacja jak „kontrolowany wybuch jądrowy"* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

257. Kuta C., *Mówić prawdę społeczeństwu*, „Dziennik Polski", 30 VI 2015.

258. Kuta C., *Nieoczekiwany efekt Helsinek*, „Dziennik Polski", 4 VIII 2015.

259. Kuta C., *Nobel dla „Solidarności"* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

260. Kuta C., *Operacja „Zorza II"* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

261. Kuta C., *Pisarze wobec stanu wojennego* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

262. Kuta C., *PRL uprzykrza życie trzem pisarzom*, „Dziennik Polski", 21 VII 2015.

263. Kuta C., *Przedstawiciel inteligencji niepokornej. Andrzej Kijowski (1928–1985)*, http://nowahistoria.interia.pl, 29 VI 2015.

264. Kuta C., *Sprawa „taterników"* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

265. Kuta C., *Sprawa „taterników", sprawa „Kultury"*, „Dziennik Polski", 24 II 2015.

266. Kuta C., *Trzydziestu czterech obywateli i sześciuset poddanych* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

267. Kuta C., *W obronie nowohuckiego krzyża*, „Dziennik Polski", 28 IV 2015.

268. Kuta C., *W poszukiwaniu wiedzy* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

269. Kuta C., *Wyczekany i „zalansowany" Nobel*, „Dziennik Polski", 6 X 2015.

270. Kuta C., *Zachować wierność prawdzie* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

271. Kuta C., *Zapalnik dla „Solidarności"* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

272. Kwaśniak M., *Podwójna moralność mistrza*, „W Sieci Historii" 2015, nr 6.

273. Langowski K., *Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce i jego zbiory archiwalne poświęcone II wojnie światowej i Armii Krajowej*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2015, nr 9.

274. Leśkiewicz R., *Archiwum historii narodowej*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 11.

275. Leśkiewicz R., *Jak powstawał UOP?*, „W Sieci Historii" 2015, nr 6.

276. Leśkiewicz R., *Religijność wsi warmińskiej w nowożytności*, „W Sieci Historii" 2015, nr 7.

277. Leśkiewicz R., *Teczki specjalnej troski*, „Rzeczpospolita" 2015, nr 254.

278. Leśkiewicz R., *Znak pamięci*, „Rzeczpospolita" 2015, nr 202.

279. Ligarski S., G. Majchrzak, *Urban albo socjopatia socjotechniki*, „Forum Dziennikarzy" 2015,

280. Ligarski S., Majchrzak G., *Esbecy na cmentarzach. Pogrzeby w PRL*, „Mówią Wieki" 2015, nr 11.

281. Ligarski S., Majchrzak G., *Gdzie cenzura nie sięgała, tam bezpieka tropiła*, „Forum Dziennikarzy" 2015, nr 2.

282. Ligarski S., Majchrzak G., *Jak Leśniak wykiwał SB*, „W Sieci Historii" 2015, nr 4.

283. Ligarski S., Majchrzak G., *Kibicowanie w PRL*, „Do Rzeczy" 2015, nr 41.

284. Ligarski S., Majchrzak G., *Para dla biskupa*, „Polityka" 2015, nr 13.

285. Ligarski S., Majchrzak G., *Pogrzeb specjalnej troski*, „W Sieci Historii" 2015, nr 6.

286. Ligarski S., Majchrzak G., *Potyczki z ludowym wojskiem*, „Newsweek Historia" 2015, nr 1.

287. Ligarski S., Majchrzak G., *Spotkanie na wyspie Brioni*, „Bibuła" grudzień 2015.

288. Ligarski S., Majchrzak G., *Trumny pod specjalnym nadzorem*, „Polityka" 2015, nr 44.

289. Ligarski S., Majchrzak G., *Władza nakłania do głosowania*, „Forum Dziennikarzy" 2015, nr 3.

290. Litwińska M., *„Bić się czy nie bić?" – trzydziesta rocznica powstania Ruchu „Wolność i Pokój"*, „Dziennik Polski", 14 IV 2015.

291. Litwińska M., *Bądźmy solidarni w walce ze złem*, „Dziennik Polski", 18 II 2015.

292. Litwińska M., *Gorące lato 1980 roku w Krakowie*, „Dziennik Polski", 11 VIII 2015.

293. Litwińska M., *Niech żyje Polska cała i niepodległa*, „Dziennik Polski", 13 X 2015.

294. Litwińska M., *Pięta Lenina* [w:] *Drogi do „Solidarności"*. „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, red. F. Musiał, Kraków 2015.

295. Litwińska M., *Przeciw armii – przeciw systemowi*, „Dziennik Polski", 17 III 2015.

296. Litwińska M., *Trafiliśmy w dziesiątkę, a nawet w jedenastkę. 30. rocznica powstania Ruchu „Wolność i Pokój"*, http://nowahistoria.interia.pl, 19 V 2015.

297. Lubecka J., *Jałta 45. Nieświęte przymierze*, „Dziennik Polski", 3 II 2015; „Polska the Times", 2 II 2015.

298. Lubecka J., *Kat, który kochał dzieci*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 1.

299. Lubecka J., *Konferencja kryptonim Terminal*, „Dziennik Polski", 16 VI 2015.

300. Lubecka J., *Koniec milczenia o zbrodniach*, „Dziennik Polski", 28 VII 2015.

301. Lubecka J., *Triumf woli. Triumf propagandy*, „Dziennik Polski", 31 III 2015.

302. Lubecka J., *Wojsko pod szczególnym nadzorem*, „Dziennik Polski", 26 V 2015.

303. Łapiński P., *Polskie podziemie niepodległościowe w powiecie suwalskim i augustowskim w latach 1939–1944*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2015, nr 7.

304. Łapiński P., *Sześć dywizji przeciwko sześciuset AK-owcom* [w:] *Obława Augustowska* – dodatek do „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 7.

305. Łuczak A., *Konspiratorzy i partyzanci w Wielkopolsce 1945–1946* [w:] *Dla Niepodległej. Żołnierze Wykleci 1944–1963*, red. R. Sierchuła i D. Kucharski, Poznań 2015.

306. Łuczak A., *Wygnani i wywłaszczeni. Wysiedlenia ziemiaństwa polskiego w Wielkopolsce w 1939 r.=Verjagt und enteignet. Die Aussiedlung des polnischen Landadels aus Grosspolen 1939* [w:] *Wypędzeni 1939... Deportacje obywateli polskich z ziem wcielonych do III Rzeszy=Vertriebene 1939... Deportationen von polnischen Bürgern aus den ins Dritte Reich eingegliederten Gebieten*, red. J. Kubiak, A. Łuczak, Poznań 2015.

307. Łuczak A., *Zakładnicy w poznańskim Ratuszu*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2015, nr 10.

308. Machała I., *„Nielojalny" – ks. proboszcz Franciszek Gębała a Służba Bezpieczeństwa*, „Zeszyty Chorzowskie" 2014, t. 15.

309. Maciejowski M., *Ludzie nauki wobec władzy w PRL* [w:] *Nie tylko teczki*, dodatek do „Kuriera Szczecińskiego" z okazji 15-lecia IPN, 17 IV 2015.

310. Maciejowski M., *Powstanie Warszawskie w polskim filmie fabularnym*, „W Sieci Historii" 2015, nr 8.

311. Majchrzak G., *Anna Walentynowicz na celowniku*, „W Sieci Historii" 2015, nr 7.

312. Majchrzak G., *Deyna na celowniku WSW*, „W Sieci Historii" 2015, nr 10.

313. Majchrzak G., *Dziennikarskie czystki*, „Gazeta Polska" 2015, nr 49.

314. Majchrzak G., *Goebbels stanu wojennego*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 12.

315. Majchrzak G., *Jak sprzedawano mecze w PRL-u*, „Gazeta Finansowa. Tajna Historia Świata Finansów" 2015, nr 2.

316. Majchrzak G., *Jeden z ojców „Solidarności"*, „W Sieci Historii" 2015, nr 2.

317. Majchrzak G., *Jerzy Urban – kłamca i manipulant. Część I*, „Skandale Historii" 2015, nr 3.

318. Majchrzak G., *Jerzy Urban – kłamca i manipulant. Część II*, „Skandale Historii" 2015, nr 4.

319. Majchrzak G., *Małe sukcesy i wielka klęska SB*, „W Sieci" 2015, nr 34.

320. Majchrzak G., *Masakra w Rotundzie*, „Newsweek Historia" 2015, nr 2.

321. Majchrzak G., *Olimpiada pod nadzorem*, „Plus Minus Rzeczpospolita" 25–26 VII 2015.

322. Majchrzak G., *Piosenki mniej zakazane*, „W Sieci Historii" 2015, nr 9.

323. Majchrzak G., *Pogrzeb pod nadzorem* „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 11.

324. Majchrzak G., *Powstanie Solidarności oczami bezpieki*, „Gazeta Polska" 2015, nr 37.

325. Majchrzak G., *Przestępcy z Rakowieckiej, czyli jak gnębiła bezpieka. Część I*, „Skandale Historii" 2015, nr 4.

326. Majchrzak G., *Przestępcy z Rakowieckiej, czyli jak gnębiła bezpieka. Część II*, „Skandale Historii" 2015, nr 5.

327. Majchrzak G., *Rotunda pod lupą SB*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 2.

328. Majchrzak G., *Seul 1988. Ostatni bój olimpijski „smutnych panów"*, „W Sieci Historii" 2015, nr 8.

329. Majchrzak G., *Sierpień okiem SB*, „Bibuła" grudzień 2015.

330. Majchrzak G., *Skandalistka Kossowska*, „W Sieci Historii" 2015, nr 2.

331. Majchrzak G., *Wariat, gazy czy terrorysta*, „W Sieci" 2015, nr 6.

332. Majchrzak G., *Wieczorem mrugała cała Warszawa*, „W Sieci Historii" 201, nr 3.

333. Majchrzak G., *Wstydliwy dokument*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 3.

334. Majchrzak G., *Wymiar niesprawiedliwości*, „W Sieci Historii" 2015, nr 12.

335. Majchrzak G., *Zagrożenie Noblem*, „Polityka" 2015, nr 40.

336. Majchrzak G., *Zamiast porozumienia mogła być pacyfikacja*, „Bibuła" grudzień 2015.

337. Majchrzak G., *Zdusić strajk*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 7–8.

338. Majchrzak G., *Złota uciekinierka pod lupą SB*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 6.

339. Majewski M., *Czekista, który walczył z Polską*, „Historia. Do Rzeczy" 2015, nr 10.

340. Małyszka A., *Charakterystyka Swarzędzkich Fabryk Mebli w dokumentach SB (2)*, „Wiadomości Kościańskie" 2015, nr 5–9.

341. Małyszka A., *Charakterystyka Swarzędzkich Fabryk Mebli w dokumentach SB (3)*, „Wiadomości Kościańskie" 2015, nr 10–11.

342. Małyszka A., *Listopad 1918 roku w Swarzędzu* [w:] *Udział mieszkańców Swarzędza i okolic w Powstaniu Wielkopolskim 1918–1919*, red. A. Bartoszek, A. Małyszka, M. Pokorski, Swarzędz 2015.

343. Małyszka A., *Przysięga Straży Ludowej w Swarzędzu (16 lutego 1919)* [w:] *Udział mieszkańców Swarzędza i okolic w Powstaniu Wielkopolskim 1918–1919*, red. A. Bartoszek, A. Małyszka, M. Pokorski, Swarzędz 2015.

344. Małyszka A., *Swarzędz i Swarzędzanie w Powstaniu Wielkopolskim* [w:] *Udział mieszkańców Swarzędza i okolic w Powstaniu Wielkopolskim 1918–1919*, red. A. Bartoszek, A. Małyszka, M. Pokorski, Swarzędz 2015.

345. Marcinkiewicz-Kaczmarczyk A., *Kobieca Służba Wojskowa SZP-ZWZ-AK w Okręgu Warszawskim*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2015, nr 6.

346. Marek Ł., Ciupa R., *Górnośląski azyl. Pielgrzymki stanowe do Piekar Śląskich w materiałach Służby Bezpieczeństwa. Katalog wystawy*, Katowice 2015.

347. Milewski J.J., *Obława augustowska – niewyjaśniona zbrodnia z lipca 1945 roku*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2015, nr 7.

348. Milewski J.J., *Ryszard Kaczorowski (1919–2010)*, Warszawa 2015 (seria: „Patroni naszych ulic").

349. Milewski J.J., *Słownik biograficzny międzywojennego Grodna*, „Magazyn Polski" 2015, nr 11.

350. Milewski J.J., *Zbrodnia doskonała* [w:] *Obława augustowska* – dodatek do „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 7.

351. Morawski R., *„Bolek i Lolek" to nie tylko bajka*, „W Sieci Historii", cykl „Z fototeki IPN", 2015, nr 2.

352. Morawski R., *Czerwony upiór nad Placem Konstytucji*, „W Sieci Historii", cykl „Z fototeki IPN" 2015, nr 11.

353. Morawski R., *Telewizja „Solidarność" czyli atak hakerski w PRL*, „W Sieci Historii" 2015, nr 9.

354. Musiał F., *„Zawodowcy" z bezpieki*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2015, nr 10.

355. Musiał F., *Antywyznaniowa Grupa „D"*, „Dziennik Polski", 29 IX 2015.

356. Musiał F., *Bunty przeciw komunie*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2015 nr 6.

357. Musiał F., *Czerwcowe wybory straconych szans* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

358. Musiał F., *Człowiek skrajnie niepodległościowy. Janusz Kurtyka o historii i współczesności* [w:] *Rzeczpospolita wolnych ludzi. Janusz Kurtyka w mediach – wybór wywiadów, artykułów, oświadczeń z lat 2000–2010*, wybór i oprac. A. Arseniuk, F. Musiał, Warszawa 2015.

359. Musiał F., *Generał „Niedźwiadek"*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2015, nr 3.

360. Musiał F., *Historyk skrajnie niepodległościowy*, „Gazeta Polska Codziennie", 9 IV 2015.

361. Musiał F., *Historyk, opozycjonista, państwowiec. Szkic biografii Janusza Kurtyki* [w:] *Rzeczpospolita wolnych ludzi. Janusz Kurtyka w mediach – wybór wywiadów, artykułów, oświadczeń z lat 2000–2010*, wybór i oprac. A. Arseniuk, F. Musiał, Warszawa 2015.

362. Musiał F., *Ignacy Paderewski – mąż stanu*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2015, nr 9.

363. Musiał F., *Insygnia Wolnej Polski*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2015, nr 11.

364. Musiał F., *Koniec wojny?*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2015, nr 5.

365. Musiał F., *Kościół na ziemiach zachodnich*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2015, nr 7.

366. Musiał F., *Krzyż w mieście bez Boga*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2015, nr 4.

367. Musiał F., *Kto włada słowem, włada świadomością*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2015, nr 1.

368. Musiał F., *Kulę będziesz miał we łbie* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

369. Musiał F., *List w obronie wolności*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2015, nr 12.

370. Musiał F., *Lista generała Dankowskiego*, „Nasz Dziennik", 3–4 VI 2015.

371. Musiał F., *Misje Wacława Felczaka* [w:] *Polski rok 1945*, dodatek do „Tygodnika Powszechnego", 1 III 2015.

372. Musiał F., *Młodsi bracia „Wyklętych"* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

373. Musiał F., *Na fundamencie wolności*, „W Sieci", 25 V 2015.

374. Musiał F., *Nie prosił o łaskę*, „Nasz Dziennik", 2 IX 2015.

375. Musiał F., *Nieudolny wywiad PRL*, „Tygodnik Powszechny", 18 I 2015.

376. Musiał F., *Okupanci i zbrodniarze*, „Nasz Dziennik", 25–26 IV 2015.

377. Musiał F., *Panteon niezgody na warszawskich Powązkach*, http://www.deon.pl, 14 XI 2015.

378. Musiał F., *Pierwszy wśród równych*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2015, nr 2.

379. Musiał F., *Polska niepodległość odzyska*, „Nasz Dziennik", 2 IX 2015.

380. Musiał F., *Pomnik dla Generała* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

381. Musiał F., *Popularność Żołnierzy Wyklętych? Sprawia ogromną satysfakcję*, http://nowahistoria.interia.pl, 14 XI 2015.

382. Musiał F., *Prawa człowieka kruszą imperium*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2015, nr 8.

383. Musiał F., *Pyrrusowe zwycięstwo przy stole* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

384. Musiał F., *Rok straconych złudzeń* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, Kraków 2015.

385. Musiał F., *Sowieckie imperium zewnętrzne*, „Dziennik Polski", 19 V 2015.

386. Musiał F., *Trudna prawda* [w:] *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, Kraków 2015.

387. Musiał F., *Trzynaście lat w konspiracji*, „Dziennik Polski", 20 X 2015.

388. Musiał F., *Udany szantaż Jaruzelskiego* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

389. Musiał F., *Wierni testamentowi Polski Podziemnej Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość"* [w:] *Memoriał Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość" do Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych*, Warszawa 2015.

390. Musiał F., *Wyklęci maturzyści* [w:] *Dla Niepodległej. Żołnierze Wyklęci 1944–1963*, red. D.P. Kucharski, R. Sierchuła, Poznań 2015.

391. Mysiakowska-Muszyńska J., *W kręgu Narodowej Demokracji. O działalności społeczno-politycznej Narodowej Organizacji Kobiet (1919–1939)*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2015, nr 6.

392. Nawrocki K., *Gangi PRL*, „Do Rzeczy Historia" 2015, nr 1.

393. Neja J., *Obrona Świtonia*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 1.

394. Neja J., *Powielacz w plecaku*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2015, nr 1 (7).

395. Nisiobęcka A., *Operacja „Uran" część I*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 11.

396. Nisiobęcka A., *Operacja „Uran" część II*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 12.

397. Niziołek P., *„Obława Augustowska – lipiec 1945". Konferencja w Augustowie 27 czerwca 2015 r.*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2015, nr 7.

398. Niziołek P., *Kontrowersje wokół Wolnego Miasta*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 11.

399. Noszczak B., *Jezuita patrzy na getto*, „Tygodnik Powszechny" 2015, nr 28.

400. Noszczak B., *Obywatel narodu idealnego*, „Tygodnik Powszechny" 2015, nr 43.

401. *Oberschlesische Identitäten. Basil Kerski im Gespräch mit Michał Olszewski, Sebastian Rosenbaum und Marcin Wiatr=Śląskie tożsamości: Z Michałem Olszewskim, Sebastianem Rosenbaumem i Marcinem Wiatrem rozmawia Basil Kerski*, „Dialog. Deutsch-Polnisches Magazin=Magazyn Polsko-Niemiecki" 2015, nr 111 (przedruk wywiadu: „Przegląd Polityczny" 2015, nr 131).

402. Olaszek J., *Hazardziści stanu wojennego*, „Newsweek Historia" 2015, nr 12.

403. Olaszek J., *Okrakiem na szpuli*, „Newsweek Historia" 2015, nr 11.

404. Olaszek J., *Rodzina w opozycji – Romaszewscy*, „Znak" 2015, nr 4.

405. Orzechowski P., *Wielkopolanie ograbieni z głosów (podczas wyborów do Sejmu Ustawodawczego w 1947 r.)*, „Nasza Historia" 2015, nr 1.

406. Osiński K., *Marian Rejewski (1905–1980)*, Warszawa 2015 (seria: „Patroni naszych ulic").

407. Oszytko J., [wywiad K. Ogioldy] *Kto krytykował socjalizm, mógł dostać wyrok za próbę obalenia ustroju siłą*, http://www.nto.pl/magazyn/wywiady/art/9193618,kto-krytykowal-socjalizm-mogl-dostac-wyrok-za-probe-obalenia-ustroju-sila,id,t.html.

408. Oszytko J., *Zapomniana pomoc dla Żydów w czasie II wojny światowej. Franciszkanki z Opola ratowały umierających*, http://historia.wp.pl/title,Zapomniana-pomoc-dla-Brzydowo-w-czasie-II-wojny-swiatowej-Franciszkanki-z-Opola-ratowaly-umierajacych,wid,17616427,wiadomosc.html?ticaid=116371.

409. Pękała R. *Do końca były nadzieja i wiara (wywiad z Bronisławem Młodziejowskim)*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 4.

410. Pękała R., Wiejak P., *Byłem szczurem kanałowym – relacja Bogusława Kamoli*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 7–8.

411. Pietrowicz A., *Bohater obok nas*, „Wielkopolski Kurier Wnet" 2015, nr 14.

412. Pietrowicz A., *Dzieł studyjno-technologiczny Wielkopolskiego Kierownictwa Związku Odwetu (1940–1942). Wybrane aspekty działalności*, „Biuletyn Informacyjny. ŚZŻAK Okręg Dolnośląski" 2015, nr 9.

413. Pietrowicz A., *Łuna nad Poznaniem*, „Polska The Times. Głos Wielkopolski", luty 2015.

414. Pietrowicz A., *W Puszczy Noteckiej* [w:] *Dla Niepodległej. Żołnierze Wyklęci 1944–1963*, red. D.P. Kucharski, R. Sierchuła, Poznań 2015.

415. Pietrzyk E., *Poganiacze bydła w Miechowskiem,* „Dziennik Polski" 20 I 2015.

416. Pietrzyk E., *Reżimy upadają, czarny rynek trwa,* „Dziennik Polski" 10 II 2015.

417. Pilarski S., *Zacieranie śladów*, „Do Rzeczy" 2015, nr 6.

418. Piwko R., *Losy ppor. Madeły z Nowego*, „Czas Świecia" 2015, nr 34.

419. Pleskot P., *Trochę strachu, trochę nadziei*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2005, nr 9.

420. Pleskot P., *Zdławić kontrrewolucję*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 7–8.

421. Poboży R., *Cudowne objawienie w Zabłudowie*, „W Sieci Historii", cykl „Z fototeki IPN" 2015, nr 10.

422. Poboży R., *Kryptonim „Trapez". Czyli Wielki Brat patrzy*, „W Sieci Historii", cykl „Z fototeki IPN" 2015, nr 1.

423. Popek L., *By pamięć o nich nigdy nie zgasła*, „Kwarta" 2015, nr 2.

424. Popek L., *Pogrzeby po latach*, „Na Czechowie" 2015, grudzień.

425. Popławski P., *Gem, set, mecz*, „W Sieci Historii" 2015, nr 4.

426. Przegiętka M., *Krótki alians wrogów*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 9.

427. Przegiętka M., *Sekretarki o Hitlerze*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 7–8.

428. Przegiętka M., *Wątpliwości zwycięzców*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 9.

429. Przeperski M., *Kisiel – niepokorny na każde czasy*, http://histmag.org, 2 VII 2015.

430. Przeperski M., *Kto zbudował Polskę?*, http://histmag.org, 25 IV 2015.

431. Przeperski M., *Praktyk z przekonania*, „Na wokandzie" 2015 nr 1.

432. Przeperski M., *Spirytyści przedwojenni dawni owi...*, http://histmag.org, 25 III 2015.

433. Przeperski M., *Trzech poetów wyklętych*, http://histmag.org, 11 II 2015.

434. Przeperski M., *Twórca polskiego sądownictwa*, „Na wokandzie" 2015, nr 2.

435. Przeperski M., *Wanda Rutkiewicz i potęga determinacji*, http://histmag.org, 5 VIII 2015.

436. Przeperski M., *Wizyta w Polsce, czyli po herbatę do mięsnego*, http://histmag.org, 25 VIII 2015.

437. Przybyłka Ł., *Kobiety w rękach bezpieki. Cela dla kobiet w Miejskim Urzędzie Bezpieczeństwa Publicznego w Poznaniu* [w:] *Przestrzenie represji w Wielkopolsce okresy stalinowskiego (1945–1956)* red. A. Kuligowska, Materiały promocyjne IPN Oddział w Poznaniu w ramach Centralnego Projektu Badawczego IPN (Struktura i Metody Działania Aparatu Bezpieczeństwa Polski Ludowej) przygotowane na Noc Muzeów 16 V 2015 r.

438. *Publikacje Janusza Kurtyki za lata 1982–2013*, oprac. W. Bukowski, W. Frazik, F. Musiał [w:] *Rzeczpospolita wolnych ludzi. Janusz Kurtyka w mediach – wybór wywiadów, artykułów, oświadczeń z lat 2000–2010*, wybór i oprac. A. Arseniuk, F. Musiał, Warszawa 2015.

439. Pyżewska A., *Komitet niosący nadzieję,* – dodatek do „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 7.

440. Rizzo M., Bonaccorso L., *Jan Karski. Człowiek, który odkrył Holokaust*, konsultacja historyczna i wstęp M. Korkuć, Kraków 2014.

441. Rogalewska E., *Wierna Mistrzom. Wspomnienie o prof. Elżbiecie Feliksiak (1937–2015)*, „Bunt Młodych Duchem" 2015, nr 4.

442. Rokicki K., *Niechciany dar Stalina*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 7–8.

443. Rokicki P., *Zbrodnia dubińska a major „Łupaszko"* , publikacja internetowa: http://pamiec.pl/pa/tylko-u-nas/15322,ZBRODNIA-DUBINSKA-A-MAJOR-LUPASZKOquot.html, data publikacji: 26 X 2014 r.

444. Rosenbaum S. (red., przekład z j. niemieckiego), *Ludwik Klimczok. Choroby, głód, praca. Relacja z deportacji do ZSRS (1945–1947)*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2015, nr 1.

445. Rosenbaum S., *Ambiwalentne „Światło historii"*, „Przegląd Polityczny" 2015, nr 131.

446. Rosenbaum S., *Habraschka i jego relacja*, „Fabryka Silesia" 2015, nr 1 (8).

447. Rosenbaum S., *Jan Sereta* [w:] *Paweł Steller – artysta deportowany*, Katowice 2015.

448. *Rosenbaum S., Między modernistycznym mitem „Industrii" a kojącym konserwatyzmem „Heimatu"*, „Borussia. Kultura – Historia – Literatura" 2015, nr 55.

449. Rosenbaum S., *Niszowa pamięć, głośne zapomnienie*, „Fabryka Silesia" 2015, nr 1 (8).

450. Rosenbaum S., *Paul Habraschka, O swojej śmierci zdecyduję sam*, „Fabryka Silesia" 2015, nr 1 (8).

451. Rosenbaum S., Rosenbaum M., *Portrety miasta. Tarnowskie Góry u schyłku belle epoque*, Tarnowskie Góry 2015.

452. Rosenbaum S., *Świętochłowice i Mysłowice. Pozorne rozliczenia, realna groza* [w:] *1945. Wokół tragedii górnośląskiej*, dodatek specjalny do „Dziennika Zachodniego" 30 X 2015.

453. Rosenbaum S., Węgrzyn D., *Deportacje z Górnego Śląska do Związku Sowieckiego w 1945 roku. Katalog wystawy stałej w Centrum Dokumentacji Deportacji Górnoślązaków do ZSRR w 1945 roku w Radzionkowie*, Katowice 2015.

454. Rosenbaum S., *Wywózka 1945* [w:] *Paweł Steller – artysta deportowany*, Katowice 2015.

455. Rotarski W., *Biuletyn Regionu Częstochowa*, „Gazeta Solidarności" 2015 nr 11.

456. Rotarski W., *Fabryka nie knajpa*, „Gazeta Solidarności" 2015 nr 10.

457. Rotarski W., *Kazimierz Świtoń w obronie Jasnej Góry*, „Gazeta Solidarności" 2015 nr 8.

458. *Rzeczpospolita wolnych ludzi. Janusz Kurtyka w mediach – wybór wywiadów, artykułów, oświadczeń z lat 2000–2010*, wybór i oprac. A. Arseniuk, F. Musiał, Warszawa 2015.

459. Sasanka P., Stępień S., *The Cold War. A Short History of a World Divided*, Warsaw 2015.

460. Sawa M., *Ginące cmentarze Chełmszczyzny*, „Tygodnik Powszechny" 2015, nr 44.

461. Sawa M., *Pan i rezun*, „Tygodnik Powszechny" 2015, nr 35.

462. Sawicki J., *Hermann Baltruschat: opowieść kata,* „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 6.

463. Sierchuła R., *Kazimierz Falewicz, zapominany oficer*, „W Sieci Historii" 2015, nr 11

464. Sikora M., *Antoni Siemiginowski, „Jacek", „Wiktor" (1892–1983) – żołnierz i konspirator*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2015, nr 1.

465. Siwiec B., [wywiad] *Krytyczny kronikarz. Z dr. Krzysztofem Okońskim rozmawia Bartłomiej Siwiec*, „Bydgoski Tygodnik Kulturalny" marzec 2015.

466. Siwiec B., *W mundurze Wehrmachtu*, „Bydgoski Tygodnik Kulturalny" marzec 2015.

467. Skubisz Ł., *Katastrofa kolejowa na Moście Kolejowym (Szczecin)*, pomeranica.pl (internetowa encyklopedia Pomorza Zachodniego).

468. Skubisz Ł., Skubisz P., *Stąd uciekały nawet dzieci...* [w:] *Nie tylko teczki*, dodatek specjalny do „Kuriera Szczecińskiego" 2015, nr 74.

469. *Solidarności" broniliśmy najsilniej i najdłużej na Śląsku i Zagłębiu*, rozmowa Teresy Semik z dr. Jarosławem Neją, „Dziennik Zachodni" 11 XII 2015.

470. Sołtysik Ł., *Rzeka podziemna*, „Rzeczpospolita. Plus Minus", 12–13 IX 2015.

471. Spałek R., *Kropla w morzu terroru*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 12.

472. *Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy... Pamięć i upamiętnienie ofiar Zbrodni Katyńskiej oraz ich obraz w pracach plastycznych młodego pokolenia* t. 2, red. R. Pękała, Warszawa 2015.

473. Stanuch Z., *Goleniowskie obchody. 70 rocznica odprawienia pierwszej po wojnie mszy św.*, „Niedziela – Kościół nad Odrą i Bałtykiem" 2015, nr 40.

474. Stanuch Z., *O pamiątkach czasów minionych*, „Gazeta Goleniowska" 2015, nr 12.

475. Stanuch Z., *W służbie Bogu i wiernym z Goleniowa. Nowa publikacja o księdzu Franciszku Włodarczyku*, „Niedziela – Kościół nad Odrą i Bałtykiem" 2015, nr 38.

476. Stanuch Z., *Wspomnienie o ks. Franciszku Włodarczyku*, „Święty Jerzy", IX 2015.

477. Stefaniak M., *Grudzień '70 w Szczecinie*, „Jedność" 2015, nr 12.

478. Stempowski T., *Album w warsztacie historyka*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 6.

479. Stempowski T., *Mucha nie przejdzie*, „W Sieci Historii", cykl „Z fototeki IPN" 2015, nr 9.

480. Stempowski T., *Pamiątka z pracy – album Baltruschata*, „W Sieci Historii" 2015, nr 9.

481. Stempowski T., *Pięć lat w Szwajcarii*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN", cykl „Stop-klatka" 2015, nr 6.

482. Stempowski T., *Stalin w spożywczym*, „W Sieci Historii", cykl „Z fototeki IPN" 2015, nr 3.

483. Stempowski T., *Walka o Danzig*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN", cykl „Stop-klatka" 2015, nr 9.

484. Sudoł T., *Niezwykła historia Sprawiedliwego – mjr. Bronisława Marchlewicza, policjanta polskiego z Otwocka*, „W Sieci Historii" 2015, nr 2.

485. Sudoł T., Wiejak P., *Na stracenie szli spokojnie – relacja Mieczysława Chojnackiego*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 3.

486. Surdej M., *Próba udzielenia pomocy Powstaniu Warszawskiemu przez żołnierzy Armii Krajowej z terenu Małopolski centralnej i wschodniej*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2015, nr 8.

487. Syrnyk J. *Ce bula duże wartisnaludyna. Spohad pro Petra Gerenta*, „Ukrajińskyj almanach" 2015.

488. Syrnyk J. *Korotka zhadka pro Ołenu Łebedowycz (1915–1988)*, „Ukrajińskyj almanach" 2015.

489. Szarek J., *„Zima wasza, wiosna nasza"* [w:] *Drogi do „Solidarności"*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 23, Kraków 2015.

490. Szarek J., *1920. Prawdziwy cud nad Wisłą. Przebudzenie Polaków*, Kraków 2015.

491. Szarek J., *Bezpieka przeciw pielgrzymom*, „Nasz Dziennik", 19 VIII 2015.

492. Szarek J., *Komuniści kontra Jasna Góra*, „Nasz Dziennik", 19 VIII 2015.

493. Szarek J., *Matka Boża za kratami*, „Nasz Dziennik", 24 VI 2015.

494. Szarek J., *Podeptana wola Polaków*, „Nasz Dziennik", 4–5 VI 2015.

495. Szarek J., *Polska nie może być bezbożna*, „Nasz Dziennik", 21 X 2015.

496. Szarek J., *Potęgą pognębionych jest nadzieja*, „Arcana" 2015, nr 121.

497. Szarek J., *Seanse nienawiści PZPR*, „Nasz Dziennik", 25 XI 2015.

498. Szarek J., *Siła nadberezyńskiego ducha*, „Arcana" 2015, nr 125.

499. Szarek J., *Udzielamy wybaczenia i prosimy o nie*, „Nasz Dziennik", 25 XI 2015.

500. Szarek J., *Virtuti Militari za Kodziowce*, „Nasz Dziennik", 16 IX 2015.

501. Szarek J., *Zamęczony jak ks. Jerzy*, „Nasz Dziennik", 20 I 2015.

502. Szarek J., *Zdrada i kolaboracja na Kresach*, „Nasz Dziennik", 16 IX 2015.

503. Szarek J., *Zmaganie o rząd dusz narodu*, „Nasz Dziennik", 24 VI 2015.

504. Szczerba A., *„Turysta" od Andersa*, „Dodatek Historyczny IPN" 2015, nr 1 (dodatek do „Tygodnika eM Kielce.pl", R. VII, nr 37).

505. Szcześniak R., *Głodówka w obronie więzionych*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN", cykl „Stop-klatka" 2015, nr 5.

506. Szcześniak R., *Ofiara i zdrajca*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN", cykl „Stop-klatka" 2015, nr 1.

507. Szcześniak R., *Uśmiech, proszę!*, „W Sieci Historii", cykl „Z fototeki IPN" 2015, nr 5.

508. Szpytma M., *Męczeństwo Rodziny Ulmów (24.03.1944 r.). Oddali życie za Żydów*, „Dobry Tydzień", 23 III 2015.

509. Szpytma M., *Podkarpacie. Otwarcie Muzeum Polaków Ratujących Żydów imienia Rodziny Ulmów* http://domnaskale.net.pl, 21 III 2015.

510. Szwagrzyk K., *„Łączka" – narodowy panteon*, „Ekspresje" 2014, t. 5, Londyn 2015.

511. Szwagrzyk K., *Jesteśmy blisko Panie Generale*, „Nasz Dziennik", 24 II 2015.

512. Ślusarski K., *Kładka nad Chłodną*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN", cykl „Stop-klatka" 2015, nr 4.

513. Ślusarski K., *Masakra w Zatoce Lubeckiej*, „W Sieci Historii", cykl „Z fototeki IPN" 2015, nr 4.

514. Śmietanka-Kruszelnicki R., *„Na wypadek poważnego zagrożenia". Służba Bezpieczeństwa wobec groźby strajków i protestów robotniczych*, „Echo Dnia", dodatek: „Kuryer Kielecki", 21 IX 2015.

515. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Aresztowani/skazani w regionie świętokrzyskim w okresie stanu wojennego*, „Biuletyn Stowarzyszenia Św. Jacka" 2015, nr 5.

516. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Działalność Biura Edukacji Publicznej w Kielcach*, „Kuryer Kielecki", dodatek specjalny do „Echa Dnia", 18 VI 2015.

517. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Gorycz zwycięstwa*, „Kuryer Kielecki", dodatek specjalny do „Echa Dnia", 7 V 2015.

518. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Jan Zientarski (1894–1982). Całym życiem za Wolną i Niepodległą*, „Kuryer Kielecki", dodatek specjalny do „Echa Dnia", 7 V 2015.

519. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Strajk w Fabryce Łożysk Tocznych „Iskra" w Kielcach 29–30 sierpnia i 11–18 września 1980 r.*, „Kuryer Kielecki", dodatek specjalny do „Echa Dnia", 21 IX 2015.

520. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Wszyscy mówiliśmy o Niej – Babcia od Krzyża*, „Kuryer Kielecki", dodatek specjalny do „Echa Dnia", 21 IX 2015.

521. Tochman K.A., *Ignacy Paderewski*, „Kuryer Galicyjski", dodatek do „Nowin", 11 XI 2015.

522. Tochman K.A., *Józef Piłsudski*, „Kuryer Galicyjski", dodatek do „Nowin", 11 XI 2015.

523. Tracz B., *„Płakałem podczas pisania tej książki". John Sack i historia Loli Potok*, „Czasypismo. O historii Górnego Śląska" 2015, nr 1.

524. Tracz B., *Akcja usunięcia krzyża*, „Gość Niedzielny" 2015, nr 46, dodatek: „Gość Gliwicki", nr 46.

525. Tracz B., *Fryzjerzy w mundurach*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN", 2015, nr 2.

526. Tracz B., *Hipisi pod Wawelem*, „Alma Mater" 2015, nr 177.

527. Tracz B., *Odwet zwycięzców. Hańba i upokorzenie*, „Dziennik Zachodni", 30 X 2015 (dodatek specjalny: *1945. Wokół tragedii górnośląskiej*).

528. Tracz B., *Piekło kobiet*, „Fabryka Silesia" 2015, nr 1 (8).

529. *Tragedia w cieniu „wyzwolenia". Górny Śląsk w 1945 roku. Materiały edukacyjne*, Katowice 2015.

530. Ukielski P. *Co symbolizuje pomnik „wdzięczności" Armii Czerwonej w Szczecinie?*, „Kurier Szczeciński", 6 X 2015.

531. Ukielski P.; *Kto odtajnia akta?*, „Do Rzeczy" 2015, nr 48.

532. Ukielski P., *Polnische Lektionen*, „Die Welt", 16 IX 2015.

533. Ukielski P., *Welche Schuld könnte die Polen treffen?*, www.welt.de, 15 IX 2015.

534. Ukielski P., *Почему устраняются советские памятники,* www.echo.msk.ru, 12 X 2015.

535. Ukielski P.; *Польща – Україна – історія. Форум прагнення до правди,* www.istpravda.com.ua, 14 XII 2015.

536. Waligóra G., *Obrona poborowych i ekologia. Nowe formy aktywności opozycji antykomunistycznej na przykładzie Ruchu Wolność i Pokój*, „Pamięć i Przyszłość" 2015, nr 1.

537. Waligóra G., *Przełom i zmiany*, „Rzeczpospolita. Plus Minus", 12–13 IX 2015.

538. Wasilewski W., *Brytyjski raport o zagładzie Polaków*, „W Sieci Historii" 2015, nr 4.

539. Wasilewski W., *Kłamstwa „jak bliny”*, http://www.naszdziennik.pl/swiat/144539,klamstwa-jak-bliny.html, 29 IX 2015 r.

540. Wasilewski W., *Nadal wiele zagadek*, „Nasz Dziennik”, 11–12 IV 2015 (Magazyn).

541. Wasilewski W., *Naziści pod parasolem służb USA*, „Nasz Dziennik”, 6 V 2015.

542. Wasilewski W., *Z komisji do łagrów*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2015, nr 4.

543. Wasilewski W., *Zbrodnia i sprawa katyńska 1940–2014* [w:] *IBIDEM ’40*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2015, edycja multimedialna.

544. Wąsewicz-Madejek A., *Czym są zdjęcia sygnalityczne* [w:] *Przestrzenie represji w Wielkopolsce okresy stalinowskiego (1945–1956)* red. A. Kuligowska, Materiały promocyjne IPN Oddział w Poznaniu w ramach Centralnego Projektu Badawczego IPN (Struktura i Metody Działania Aparatu Bezpieczeństwa Polski Ludowej) przygotowane na Noc Muzeów 16 V 2015 r.

545. Wenklar M., *Co się wydarzyło w Październiku ’56?*, Deon.pl. 24 X 2015.

546. Wenklar M., *Jakie Stronnictwo Ludowe? Polskie!*, „Dziennik Polski”, 25 VIII 2015.

547. Wenklar M., *Niespodzianka premiera agenta*, „Dziennik Polski”, 8 IX 2015.

548. Wenklar M., *Październikowa brodata odwilż*, „Dziennik Polski”, 2 XI 2015.

549. Wenklar M., *Październikowa kontrrewolucja w Krakowie* [w:] *Drogi do „Solidarności”*, red. F. Musiał, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 23, Kraków 2015.

550. Węgrzyn D., *Deportacje*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska” 2015, nr 1.

551. Węgrzyn D., *Nazwisko po nazwisku*, „Fabryka Silesia” 2015, nr 1 (8).

552. Węgrzyn D., *Obóz w Kemerowie* [w:] *Paweł Steller – artysta deportowany*, Katowice 2015.

553. Węgrzyn D., *Podróż na Wschód. Wywózka do Związku w 1945 r. Sowieckiego* [w:] *Tragedia Górnośląska*, dodatek specjalny do „Dziennika Zachodniego”, 30 X 2015.

554. Węgrzyn D., *Starania o powrót* [w:] *Paweł Steller – artysta deportowany*, Katowice 2015.

555. Węgrzyn D., *Zapisać każdego* [w:] *Tragedia Górnośląska*, dodatek specjalny do „Dziennika Zachodniego”, 30 X 2015.

556. Wichowska K., Wołk G., *Permanentna zdrada stanu – rozmowa z Bogusławem Czerwińskim, prokuratorem Głównej Komisji Ścigania Zbrodnia przeciwko Narodowi Polskiemu*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2015, nr 7–8.

557. K. Wichowska, M. Żuławnik, *Światło Wolności i ZOMO w kinie*, „Pamięć.pl” 2015 nr 1.

558. Wiejak P., *Na stracenie szli spokojnie*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2015, nr 3.

559. Wiejak P., *W wileńskiej konspiracji – relacja Stefanii Szantyr-Powolnej, cz.1*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2015, nr 5.

560. Wiejak P., *Wroga pobiliśmy – relacja Bolesława Kostkiewicza*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2015, nr 11.

561. Wiejak P., *Zesłanie – relacja Stefanii Szantyr-Powolnej, cz.2*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 5

562. *Wielka Lechia moich marzeń*, red. K. Nawrocki, J. Wąsowicz, Gdańsk 2015.

563. Wisłocki K., *Pięć filmów o Zbrodni Katyńskiej*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015 nr 4.

564. Wołk G., *Agent władcą Bieszczad*, „Historia Do Rzeczy" 2015, nr 12.

565. Wołk G., *Ahistoryczna fantazja*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 2.

566. Wołk G., *Amerykanka w kleszczach SB*, „Historia Do Rzeczy" 2015, nr 5.

567. Wołk G., *Charakterystyka oprawcy*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN", 2015, nr 1.

568. Wołk G., *Informator osobowy*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 9.

569. Wołk G., *Katyń pamiętamy*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 4.

570. Wołk G., *Komunistyczna szpiegomania*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 10.

571. Wołk G., *Lubieżnik w szkole UB*, „Historia Do Rzeczy", 2015, nr 1.

572. Wołk G., *Majowe absurdy*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 5.

573. Wołk G., *Nie było (prawie) żadnych ofiar!*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 12.

574. Wołk G., *Polowanie na księży*, „Historia Do Rzeczy" 2015, nr 3.

575. Wołk G., *Pożegnanie towarzyszy*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 10.

576. Wołk G., *Zamach na Martykę*, „Historia Do Rzeczy" 2015, nr 9.

577. Wołk G., *Zamach na Spychalskiego*, „Historia Do Rzeczy" 2015, nr 7.

578. Wołk G., *Zanim Stanęła stocznia*, „Bibuła", XII 2015.

579. Wójcicka E., *Pierwszy kacet*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 7–8.

580. Wójtowicz P., *Hakerzy z Solidarności*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 1 (34).

581. *Wroga pobiliśmy – relacja Bolesława Kostkiewicza*, oprac. P. Wiejak, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 11.

582. Wróbel J., *„Dezerterzy" z Polskiej Marynarki Handlowej*, „Kalejdoskop" (Chicago), 16 I 2015.

583. Wróbel J., *Afera Dimexu*, „Kalejdoskop" (Chicago), 19 III 2015.

584. *Wspomnienia i artykuły biograficzne o Januszu Kurtyce*, oprac. F. Musiał [w:] *Rzeczpospolita wolnych ludzi. Janusz Kurtyka w mediach – wybór wywiadów, artykułów, oświadczeń z lat 2000–2010*, wybór i oprac. A. Arseniuk, F. Musiał, Warszawa 2015.

585. *Wypędzeni 1939... Deportacje obywateli polskich z ziem wcielonych do III Rzeszy=Vertriebene 1939... Deportationen von polnischen Bürgern aus den ins Dritte Reich eingegliederten Gebieten*, red. J. Kubiak i A. Łuczak, Poznań 2015.

586. *Zagłada II Rzeczypospolitej*, red. F. Musiał, „Z archiwów II wojny światowej", t. 2, Kraków 2015.

587. Zawistowski A., *1945: wyzwolenie?*, „Myśl. Biuletyn Związku Nauczycielstwa Polskiego w Kanadzie" 2015, nr 191/192.

588. Zawistowski A., *A boltokhoz való szocialista hozzáállásról, avagy a sorokról (és egyébről) a lengyel népköztársaságban*, „Sorban állás", Gdynia 2015.

589. Zawistowski A., *Das sozialistische Ladenkonzept oder Über Warteschlangen in der Volksrepublik Polen* [w:] *Kolejka. Historische Brettspiel*, Günzburg 2015.

590. Zawistowski A., *Das sozialistische Ladenkonzept oder Über Warteschlangen in der Volksrepublik Polen* [in:] *Warteschlange. Historische Brettspiel*, Warszawa 2015.

591. Zawistowski A., *Defilada, której nie było*, „Tygodnik Powszechny" 2015, nr 17.

592. Zawistowski A., *Introduction* [w:] *Poland. In the Heart of European History*, Warszawa 2015.

593. Zawistowski A., *Kto ty jesteś? Jaki znak twój?*, *ZnajZnak. Gra edukacyjna*, Warszawa 2015.

594. Zawistowski A., *Magazinul din perspectiva socialistă: O poveste despre statul la coadă în Republica Populară Polonă, Jocul*, „Stai la coadă!", Warszawa 2015.

595. Zawistowski A., *My nie błagamy o wolność. My o nią walczymy* [w:] *7. W obronie Lwowa. Planszowe edukacyjna gra historyczna*, Warszawa 2015.

596. Zawistowski A., *O socjalistycznym podejściu do sklepu, czyli o kolejkach (i nie tylko) w PRL* [w:] *Kolejka. Historyczna gra planszowa*, Warszawa 2015.

597. Zawistowski A., *Okręt flagowy Instytutu Pamięci Narodowej*, „W sieci Historii" 2015, nr 6.

598. Zawistowski A., *Reglamentacja w Polsce Ludowej*, Warszawa 2015 (dodatek do: *Reglamentacja. Gra na kartki. Planszowe edukacyjna gra historyczna*).

599. Zawistowski A., *Rok 1946: pierwszy spór o „czterech śpiących"*, „W Sieci Historii" 2015, nr 1.

600. Zawistowski A., *Sur l'approche socialiste du magasin, donc des queues (et pas seulement) pendant la PRL (République populaire de Pologne)* [w:] *La queue. Le jeu de société historique*, Warszawa 2015.

601. Zawistowski A., *Świadectwo mapy*, http://www.sofia.msz.gov.pl, 17 IX 2015.

602. Zawistowski A., *The socialist approach to the store: A story of queuing in the People's Republic of Poland* [w:] *Queue. Historical educational board game*, Gdynia 2015.

603. Zawistowski A., *The socialist approach to the store: A story of queuing in the People's Republic of Poland* [w:] *Queue. Historical educational board game*, Warszawa 2015.

604. Zawistowski A., *Twelve Dates from the 20th Century History of Poland One Needs to Know* [w:] *Poland. In the Heart of European History*, Warszawa 2015.

605. Zawistowski A., *Un acercamiento socialista a las tiendas, o las colas (y no sólo) en la República Popular de Polonia* [w:] *La cola. Juego histórico de mesa*, Warszawa 2015.

606. Zawistowski A., *W zdrowym ciele zdrowy duch* [w:] *ZnajZnak Sport*, Warszawa 2015.

607. Zawistowski A., *We do not beg for freedom. We fight for freedom* [w:] *111. The Defense of Lwów. Historical educational board game*, Warszawa 2015.

608. Zawistowski A., *ZnajZnak. Gra edukacyjna* (redakcja naukowa), Warszawa 2015.

609. Zawistowski A., *Ми не благаємо про свободу. Ми за неї воюємо* [w:] *„Сімка". В обороні Львова*, Warszawa 2015.

610. Zawistowski A., *Парадный марш, которого не было*,http://inosmi.ru, 26 IV 2015.

611. Zawistowski A., *Разказът на картата*, „Cera", 14 IX 2015.

612. Zawistowski A., *Разказът на картата*, http://www.segabg.com, 14 IX 2015.

613. Zawistowski A., *Разказът на картата*, http://www.sofia.msz.gov.pl/bg, 17 IX 2015.

614. Zawistowski A., *Русия носи позора на съюзник на Хитлер*, http://www.faktor.bg, 2 V 2015.

615. Zawistowski A., *Социалистический подход к магазинам, или об очередях (и не только) в ПНР* [w:] *Óчередь. историческая настольная игра*, Gdynia 2015.

616. Zechenter A., *„Grot" Armii Krajowej*, „Nasz Dziennik", 14–15 II 2015.

617. Zechenter A., *Bałtycki cień paktu*, „Nasz Dziennik", 22–23 VIII 2015.

618. Zechenter A., *Barbarzyńcy u bram*, „Nasz Dziennik", 14–15 III 2015.

619. Zechenter A., *Człowiek, który pokonał „pana lagru"*, „Nasz Dziennik", 19–20 IX 2015.

620. Zechenter A., *Gen. Władysław Anders (1892–1970) z Błonia, pow. kutnowski* [w:] *Wielcy Polacy z Królestwa Kongresowego i zaboru pruskiego*, red. J. Marciak-Kozłowska, Białystok 2015.

621. Zechenter A., *Generał Stefan Rowecki „Grot"(1895–1944) z Piotrkowa Trybunalskiego* [w:] *Wielcy Polacy z Królestwa Kongresowego i zaboru pruskiego*, red. J. Marciak-Kozłowska, Białystok 2015.

622. Zechenter A., *Jedyna taka Niepodległa*, „Nasz Dziennik", 11 XI 2015.

623. Zechenter A., *Konserwatyzm rodem z KGB*, „Nasz Dziennik", 5 IV 2015.

624. Zechenter A., *Kowal sowieckiego atomu*, „Nasz Dziennik"16–17 V 2015.

625. Zechenter A., *Mężna na szlaku narodowców*, „Nasz Dziennik", 3–4 X 2015.

626. Zechenter A., *Mord Europy w czterech odsłonach*, „Nasz Dziennik", 24–25 X 2015.

627. Zechenter A., *Nielegałowie w nowej misji*, „Nasz Dziennik", 10–11 I 2015.

628. Zechenter A., *Oblicza terroru*, „Nasz Dziennik", 24–25 I 2015.

629. Zechenter A., *Psychuszka wroga wyleczy*, „Nasz Dziennik", 14–16 VIII 2015.

630. Zechenter A., *Sierow – tytan zbrodni*, „Nasz Dziennik", 1 III 2015.

631. Zechenter A., *Smiersz – zabójcza broń Stalina*, „Nasz Dziennik", 25–26 VII 2015.

632. Zechenter A., *Stefan Starzyński (1893–1940) z Warszawy* [w:] *Wielcy Polacy z Królestwa Kongresowego i zaboru pruskiego*, red. J. Marciak-Kozłowska, Białystok 2015.

633. Zechenter A., *Szlachectwo zobowiązuje*, „Nasz Dziennik", 18–19 IV 2015.

634. Zechenter A., *Szpieg, który wyszedł po angielsku*, „Nasz Dziennik", 4–5 VII 2015.

635. Zechenter A., *Świadek godziny przedostatniej*, „Nasz Dziennik", 12–13 IV 2015.

636. Zechenter A., *Widoczny znak oporu (Biała Róża)*, „Nasz Dziennik", 22 VII 2015.

637. Zechenter A., *Złote serce nielegała*, „Nasz Dziennik", 5–6 IX 2015.

638. Zielony P., *Dzielna bezpieka w walce z kontrrewolucją*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN", cykl „Stop-klatka" 2015, nr 2.

639. Zielony P., *Kultowy śmigłowiec PRL*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN", cykl „Stop-klatka" 2015, nr 10.

640. Zielony P., *Tylko nie pod dom partii!* „W Sieci Historii", cykl „Z fototeki IPN" 2015, nr 8.

641. Zwolski M., *Areszt Śledczy w Białymstoku* (materiał informacyjny na potrzeby konferencji *Poszukiwanie i identyfikacja ofiar zbrodni systemów totalitarnych*, Białystok 25–26 czerwca 2015 r.).

642. Zwolski M., *Aż do ofiary życia*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 3.

643. Zwolski M., *Cmentarzysko dwóch reżimów*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 2.

644. Żuczkowski M., *Generał brygady Antoni Chruściel (1895–1960)*, (seria: „Patroni naszych ulic).

645. Żuławnik M., *Odszedł Wódz Narodu*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 5.

646. Żuławnik M., *W poszukiwaniu ofiar represji*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2015, nr 11.

647. Żurawski M., *Literatura Czerwonego Dworu*, Warszawa 2015 (Seria: „O wojnie domowej w Rosji").

ZAŁĄCZNIK NR 3:
WYSTAWY IPN

Wystawy powstałe w 2015 r. i miejsca ich ekspozycji

1. *By Any Means. Communist Secret Police and People's Everyday Life* – Centrala BEP – Berlin (Niemcy).

2. *Czas apokalipsy. Stan wojenny 1981–1983* – Centrala BEP – wystawa internetowa umieszczona na stronie pamięć.pl.

3. *Doczesne wędrówki – wystawa fotografii Jana Kołodziejskiego* – Galeria Miejska „Arsenał", we współpracy z Wydawnictwem Miejskim Posnania i Zarządem Komunalnych Zasobów Lokalowych w Poznaniu – Poznań.

4. *Europa w rodzinie. Ziemiaństwo polskie XX wieku – OBEP Poznań* – Dobrzyca, *Warszawa.*

5. *„I trzeba było żyć" Losy kobiet z Ravensbrück* – OBEP Katowice (katowicka część regionalna wystawy przygotowanej przez Muzeum Lubelskie w Lublinie) – Rzyki, Sułkowice-Bolęcin, Sułkowice-Łęg, Targanice.

6. *Komputery z końca lat osiemdziesiątych XX w.* („Dzień dla rodziny" w Oddziale IPN w Łodzi) – OBUiAD w Łodzi, Muzeum Historii Komputerów i Informatyki w Katowicach – Łódź.

7. *Koniec i początek. Rok 1945 na Górnym Śląsku* – OBEP Katowice – Gierałtowice, Godów, Jaworzno, Katowice, Mikołów, Mysłowice, Opole, Pyskowice, Racibórz, Radzionków, Ruda Śląska, Rybnik, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice, Tychy, Warszawa.

8. *Krakowscy Żydzi opowiadają...* – wystawa czasowa, Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Żydów w Polsce, Oddział w Krakowie, OBUiAD w Krakowie – Synagoga Tempel w Krakowie.

9. *Miasto 2015/Wojna 39–45* – OBEP Kraków – Kraków.

10. *Milcząc, wołają* – Centrala BEP, OBEP: Białystok, Gdańsk, Kraków, Lublin, Rzeszów, Szczecin, Warszawa, Wrocław – Białe Błota, Białystok, Boston (USA), Bydgoszcz, Chicago (USA), Ciechanów, Clark (USA), Częstochowa, Doylestown (USA), Drezdenko, Filadelfia (USA), Gorzów Wlkp., Iwano-Frankiwsk (Ukraina), Janów Lubelski, Katowice, Kraków, Latyczów (Ukraina), Linden (USA), Lublin, Łańcut, Łomża, Łuck (Ukraina), Minneapolis (USA), New Britain (USA), Nowy Jork (USA), Orchard Lake (USA), Rybnik, Rzeszów, Słubice, Sosnowiec, Newark (USA), Toruń, Uniów (Ukraina), Warszawa, Wrocław, Wąbrzeźno, Wilno (Litwa), Winnica (Ukraina).

11. *Najciekawsze dokumenty z zasobu OBUiAD w Lublinie* (z okazji obchodów 15-lecia IPN) – OBUiAD w Lublinie – Lublin.

12. *Nowe zniewolenie. Obława Augustowska. Lipiec 1945* – OBEP Białystok – Augustów, Białystok, Raczki.

13. *Polskie drogi przez Szwajcarię. Losy żołnierzy 2. Dywizji Strzelców Pieszych 1940–1945 na fotografiach ze zbiorów Muzeum Polskiego w Rapperswilu / Auf Polen wegen durch die Schweiz. Die Schicksalsjahre 1940–1945 im Leben der Soldaten der 2. Schützendivision, dargestellt in den Fotografien aus den Beständen des Polenmuseums in Rapperswil* – Muzeum Polskie w Rapperswilu, BUiAD – Rapperswil.

14. *Rotmistrz Witold Pilecki 1901–1948* – OBEP Warszawa – Biała Rawska, Grodzisk Mazowiecki, Ostrów Mazowiecka, Warszawa.

15. *Stocznia Szczecińska. Historia nie tylko polityczna* – OBEP Szczecin –Szczecin.

16. *Sytuacja Kościoła rzymskokatolickiego na Wołyniu w czasie II wojny światowej* – OBUiAD w Lublinie (współorganizacja wystawy) – Kraśnik.

17. *Wokół Pomnika Poznańskiego czerwca 1956*, wystawa fotografii Jana Kołodziejskiego – Wielkopolskie Muzeum Walk Niepodległościowych – Poznań.

18. Wystawa stała Centrum Dokumentacji Deportacji Górnoślązaków do ZSRR w 1945 roku – OBEP Katowice – Radzionków.

19. *Zbrodnie niemieckie na ziemi pleszewskiej 1939–1945* – Muzeum Regionalne w Pleszewie, OBUiAD w Poznaniu – Pleszew.

20. *Żołnierze Niezłomni. Antykomunistyczne podziemie na Rzeszowszczyźnie po 1944 r.* – OBEP Rzeszów – Łańcut, Orzechówka, Rzeszów.

Wystawy powstałe przed rokiem 2015 i eksponowane w 2015 r.:

1. *1939* – Centrala BEP – Ciechanów.

2. *1989. Narodziny wolności. Wybory czerwcowe 1989 r. w Gorzowie Wielkopolskim* – OBEP Szczecin – Gorzów Wlkp.

3. *1989. Narodziny wolności. Wybory czerwcowe 1989 roku w Szczecinie* – OBEP Szczecin – Szczecin.

4. *586 dni stanu wojennego* – OBEP: Białystok, Gdańsk, Kraków, Łódź, Szczecin – Bydgoszcz, Chełmno, Czarna Dąbrówka, Gdańsk, Gdynia, Konarzyny, Kraków, Orzysz, Pyskowice, Ruda Śląska, Siemiatycze, Szczytniki, Święta Katarzyna, Toruń, Zgierz, Złocieniec.

5. *A więc wojna!!! Ludność cywilna we wrześniu'39 roku* – OBEP Lublin – Lubartów, Warszawa, Wołomin.

6. *Aktion Reinhardt. Zagłada Żydów w Generalnym Gubernatorstwie* – OBEP Lublin – Treblinka.

7. *„Aktion Saybusch" Wysiedlenie mieszkańców Żywiecczyzny przez okupanta niemieckiego 1940––1941* – OBEP Katowice – Kraków, Żywiec.

8. *Anna Walentynowicz. Legenda „Solidarności" 1929–2010* – OBEP Gdańsk – Braniewo, Ciechanów, Gdańsk, Gdynia, Kosakowo, Olsztyn, Police, Poznań, Prabuty, Słupsk, Szczecin, Warszawa.

9. *Antoni Browarczyk. Pierwsza ofiara stanu wojennego w Gdańsku* – OBEP Gdańsk – Gdańsk.

10. *Archiwalne też jest fajne* – OBUiAD we Wrocławiu – Wrocław.

11. *Arcybiskup Ignacy Tokarczuk. Kościół, władza, opór społeczny* – OBEP Rzeszów – Dortmund (Niemcy), Essen (Niemcy), Stalowa Wola.

12. *Battle of Britain. To commemorate the Fight for Freedom* – Centrala BEP – Dęblin, Kumin (Czechy), Praga (Czechy), Ropczyce, Wola Osowińska.

13. *Bić się do końca. Podziemie niepodległościowe w regionie radomskim w latach 1945–1950* – OBEP Lublin, Delegatura Radom – Radom, Sydół.

14. *Błogosławiony ks. Jerzy Popiełuszko (1947–1984)* – OBEP Białystok – Białystok, Bruksela (Belgia), Gdańsk, Gorzów Wlkp.

15. *Bogu i Polsce. Harcerstwo niepokorne i niezależne i Polsce Ludowej (1945—1990)* – OBEP Lublin, Delegatura Radom – Działoszyn, Skarżysko-Kamienna.

16. *Breslau–1945–Wrocław* – OBEP Wrocław – Wrocław.

17. *Burza. Armia Krajowa w 1944 r.* – OBEP Kraków – Brzeźnica, Kraków.

18. *Chłopi '78* – OBEP Lublin – Skarżysko-Kamienna, Starachowice.

19. *Cisza przed burzą... Ostatnie lato II RP* – OBEP Rzeszów – Leżajsk, Pustków, Rzeszów.

20. *Co nam dała solidarność? – „Solidarność" oczami młodych* – OBEP Gdańsk – Bolszewo, Łubiana, Sopot, Strzebielino.

21. *„Cum tacent, clamant" (łac. Milcząc, wołają)* – Centrala BEP – Łańcut.

22. *„Da mihianimas, caeteratolle"(„Daj mi dusze, resztę zabierz"). Arcybiskup Antoni Baraniak 1904––1977* – OBEP Poznań – Poznań.

23. *Deportacje Górnoślązaków do ZSRS w 1945 r.* – OBEP Katowice – Bogucice, Częstochowa, Mysłowice, Pszczyna.

24. *Dla Ciebie Polsko i dla Twojej Chwały. Żołnierze Wyklęci Pomorza i Kujaw* – OBEP Gdańsk – Inowrocław.

25. *Dla Ciebie Polsko. W stulecie czynu* legionowego – OBEP Kraków – Jabłonka, Kraków, Strzyszów, Tarnów.

26. *Dla Polski Walczącej – żołnierze Okręgu Łódź AK „Barka"* – OBEP Łódź – Burzenin, Łódź, Piotrków Trybunalski.

27. *Dobry pasterz w trudnych czasach. Arcybiskup Walenty Dymek 1888–1956* – OBEP Poznań – Poznań.

28. *Droga na Monte Cassino w fotografii Ignacego Jaworowskiego* – OBEP Białystok – Białystok, Łomża, Siemiatycze.

29. *Dzieje 2 Korpusu... inaczej!* – OBUiAD we Wrocławiu – Wrocław.

30. *Fenomen „Solidarności". Migawki z dziejów Polski, 1980–1981* – Centrala BEP –Gdańsk, Olsztyn.

31. *Gdy naród do strajku wyruszył bez broni... Grudzień 1970 w Gdańsku* – OBEP Gdańsk – Gdańsk.

32. *Generał Sikorski. Polityk czy żołnierz* – OBEP Kraków – Kraków.

33. *Germanizacja dzieci polskich w latach II wojny światowej* – OBEP Łódź – Łódź, Żabikowo.

34. *Górnośląski Azyl. Pielgrzymki stanowe do Piekar Śląskich w materiałach Służby Bezpieczeństwa* – OBEP Katowice – Bielsko-Biała, Miasteczko Śląskie, Mikołów.

35. *Grudzień 1970 r. w Elblągu w dokumencie archiwalnym* – OBEP Gdańsk – Elbląg.

36. *Grudzień 1970 w Gdyni* – OBEP Gdańsk – Gdynia, Kosakowo.

37. *Harcerze Szarych Szeregów w okupowanym Krakowie* – Stowarzyszenie Szarych Szeregów Oddział w Krakowie, Muzeum Armii Krajowej im. Generała Emila Fieldorfa-Nila, OBUiAD Kraków.

38. *Historia i teczki. Z archiwum IPN w Łodzi* – OBUiAD Łódź – Łódź.

39. *Internowani, aresztowani i skazani w stanie wojennym Regionu Warmińsko-Mazurskiego* – OBEP Białystok, Delegatura w Olsztynie – Orzysz.

40. *Jan Paweł II we Wrocławiu* – OBEP Wrocław – Długołęka.

41. *Józef Piłsudski w Poczcie „Solidarności"* – OBEP Białystok, Delegatura w Olsztynie – Olsztyn.

42. *Kalendarium Łodzi 1939–1989. Od czterech kultur do monokultury* – OBEP Łódź – Łódź, Ostrów koło Łasku.

43. *Kapłan i wychowawca. Ojciec Stefan Miecznikowski TJ (1924–2004)* – OBEP Łódź – Łódź.

44. *Kardynał Adam Stefan Sapieha – człowiek, duszpasterz, mąż stanu* – OBEP Kraków – Koszyce.

45. *Karnawał „Solidarności" w Gorzowie Wielkopolskim 1980–1981*– OBEP Szczecin – Gorzów Wlkp.

46. *Katyń*– OBEP Lublin – Odrzywół, Radom.

47. *Katyń 1940* – OBEP Wrocław – Głogów, Wrocław.

48. *Katyń 1940 r.* – OBEP Białystok –Białystok, Knyszyn, Krynki, Święta Woda.

49. *Katyń Podhalan – OBEP Kraków – Gorlice.*

50. *Katyń. Zbrodnia, która miała być zapomniana* – OBEP Rzeszów – Łupków, Radymno, Sanok.

51. *Kaźń Profesorów Lwowskich. Wzgórza Wuleckie 1941* – OBEP Wrocław – Wrocław.

52. *Kobiety na zakręcie. W cieniu historii* – OBEP Wrocław – Książ, Łambinowice, Niemcy, Francja „Flis Rzekami Europy z Krakowa do Orleanu".

53. *Kobiety internowane. Gołdap 1982* – OBEP Białystok – Białystok, Knyszyn.

54. *Komiks w PRL, PRL w komiksie* – OBEP Rzeszów – Grodków, Mała Wieś, Vianden (Luksemburg).

55. *Komunizm – La Belle Époque* – Centrala BEP, OBEP Łódź – Jabłonna, Lublin, Łódź, Paryż (Francja), Radomsko.

56. *Kościół na Ziemi łódzkiej wobec dwóch totalitaryzmów* – OBEP Łódź – Łódź, Opoczno, parafie dekanatu sulejowskiego.

57. *Kościół Niezłomny. W 20. rocznicę śmierci ks. Stanisława Suchowolca. Wystawa fotografii Jerzego Fedorowicza* – OBEP Białystok – Białystok.

58. *Król Kaszubów – kapłan Gdyni. Ksiądz prałat Hilary Jastak (1914–2000)* – OBEP Gdańsk – Gdynia.

59. *Krzyk szarego człowieka. Ryszard Siwiec (1909–1968)* – OBEP Rzeszów – Ropczyce.

60. *Ks. Władysław Gurgacz. Kapelan Polski Podziemnej* – OBEP Kraków – Kraków.

61. *Ksiądz Stanisław Suchowolec 1958–1989* – OBEP Białystok – Dojlidy.

62. *Kto ratuje jedno życie, ratuje cały świat. Pomoc ludności żydowskiej pod okupacją niemiecką w woj. białostockim* – OBEP Białystok – Choroszcza, Węgorzewo.

63. *Kultura Niezależna w Kościele w latach 80.*– OBEP Katowice – Bielsko-Biała, Katowice.

64. *Ludzie Morza. Stalinowski proces komandorów z Dowództwa Polskiej Marynarki Wojennej* – OBEP Gdańsk – Gdańsk, Gdynia, Kruszwica, Rumia, Słupsk.

65. *Małopolanie w katyńskich dokumentach dr. Jana Zygmunta Robla* – OBEP Kraków – Skomielna Biała.

66. *Marcin Antonowicz 1966–1985* – OBEP Białystok, Delegatura w Olsztynie – Olsztyn.

67. *Marzec '68* – OBEP Warszawa – Biała Rawska.

68. *Nasz Duszpasterz i my. Ks. Jerzy Popiełuszko w fotografiach i wspomnieniach Jerzego Szóstko* – OBEP Białystok – Białystok, Katowice, Ostrów Mazowiecka, Warszawa, Wróblewo.

69. *Nie jesteśmy żadną bandą. My jesteśmy z miast i wiosek polskich. 5. Wileńska Brygada Armii Krajowej na Pomorzu* – OBEP Gdańsk – Białe Błota, Braniewo, Choczewo, Frombork, Gdańsk, Gdynia, Gietrzwałd, Kamionka, Kościerzyna, Kwidzyn, Łubiana, Ostróda, Pogódki, Przodkowo, Rumia, Sierakowice, Smętowo Graniczne, Strzebielino, Toruń, Wiślina, Włocławek.

70. *Nie tylko Dywizjon 303* – Centrala BEP – Białystok, Bruksela (Belgia), Dzierżoniów, Kolonia (Niemcy), Lublin, Nadarzyn, Podkowa Leśna, Ressaix (Belgia).

71. *„...Niech polska ziemia utuli ich do snu...". Ekshumacje i identyfikacje ofiar terroru komunistycznego* – OBEP Szczecin – Będzin, Bielsko-Biała, Bytom, Cieszanów, Czeladź, Kraków, Leżajsk, Lublin, Łodygowice, Pietrzykowice, Rzeszów, Sanok, Siewierz, Wadowice, Warszawa, Węgierska Górka, Wieliczka, Wojkowice, Wrocław.

72. *Niech się święci... Obchody świąt i rocznic w Polsce Ludowej* – OBEP Łódź – Brzeziny, Gomulin, Rawa Mazowiecka, Solca Wielka, Tuszyn, Warszawa.

73. *Niedokończone msze wołyńskie* – OBUiAD Lublin – parafia Św. Rodziny.

74. *Niemiecki obóz w Płaszowie 1942–1945* – OBEP Kraków –Kraków, Olkusz.

75. *Nieobecni* – OBEP Łódź – Łódź.

76. *Niezłomny. Gen. August Emil Fieldorf „Nil" (1895–1953)* – OBEP Gdańsk – Elbląg, Gdańsk, Gdynia, Puck, Radomno, Rumia.

77. *Nowa Huta – miasto walki i pracy – OBEP Kraków – Kraków.*

78. *NSZZ „Solidarność" i opozycja demokratyczna w Wielkopolsce 1980–1990* – OBEP Poznań – Zielona Góra.

79. *NSZZ „Solidarność" Region Białystok 1980–1981* – OBEP Białystok – Białystok, Kolno.

80. *O Niepodległą. Rok 1914* – OBEP Wrocław – Legnica, Łazy, Nysa, Opole, Twardogóra, Warszawa.

81. *O Orła w Koronie. Zgrupowanie partyzanckie „Błyskawica"* – OBEP Kraków – *Gorlice, Kraków, Nowy Wiśnicz, Olkusz.*

82. *O wieś wolną, niezależną, samorządną... Wydarzenia Bydgoskiego Marca'81 i walka o rejestrację Solidarności rolniczej* – OBEP Gdańsk – Bydgoszcz, Karolewo.

83. *Obława Augustowska. Lipiec 1945 r.* – OBEP Białystok – Augustów, Białystok, Bruksela (Belgia), Giby, Łomża, Warszawa.

84. *Ocaleni z nieludzkiej ziemi* – OBEP Łódź – Opoczno, Ostrów koło Łasku, Radomsko.

85. *Ocalić od zapomnienia. Anna Jachnina, ps. „Hanna", „Hanka" (1914–1996)* – OBEP Gdańsk – Biłgoraj.

86. *Oczami wroga. Wrzesień '39 w fotografii niemieckiej i sowieckiej* – OBEP Rzeszów – Będzin.

87. *Oczy i uszy bezpieki. Metody inwigilacji społeczeństwa przez Służbę Bezpieczeństwa za pomocą środków technicznych: tajnej obserwacji, dokumentacji fotograficznej, perlustracji korespondencji i podsłuchów w latach 1956–1988* – OBEP Katowice –Bytom, Czechowice-Dziedzice, Gierałtowice, Katowice, Kielce, Mikołów.

88. *Od wojny do zwycięstwa 1939–1989* – Centrala BEP – Concord (USA), Gdańsk, Manchester (USA), Nadarzyn, New Britain (USA), Ottawa (Kanada), Podkowa Leśna, Toronto (Kanada), Waszyngton (USA).

89. *Ofiary stanu wojennego* – BEP Centrala – Warszawa.

90. *Ojciec Maksymilian Maria Kolbe (1894–1941)* – OBEP Białystok – Białystok, Warszawa.

91. *Okupacja i zbrodnie niemieckie na Kujawach i Pomorzu południowym* – OBEP Gdańsk – Bydgoszcz, Chełmża, Górsk, Konarzyny, Toruń.

92. *Okupacja sowiecka na prawym brzegu Sanu w latach 1939–1941* – OBEP Rzeszów – Rzeszów.

93. *Ostatni 3 maja* – OBEP Kraków – Kraków.

94. *Pamiętny rok 1989* – OBEP Łódź – Warszawa.

95. *Pielgrzym nadziei. Jan Paweł II na ziemi wielkopolskiej 1979–1983–1997–1999* – OBEP Poznań – Białośliwie, Koło, Łuczywno, Pniewy, Poznań, Sieraków, Szamotuły, Szczytniki, Zielona Góra.

96. *Pierwsza odsłona. Okupacja niemiecka na Kaszubach i Kociewiu w 1939 r.* – OBEP Gdańsk – Gdańsk, Gdynia, Kamionka, Kosakowo, Kraków, Kwidzyn, Linia, Miechucino, Puck, Smętowo Graniczne.

97. *Plastyka niezależna 1976–1989* – OBEP Poznań – Nietążkowo, Nowa Sól, Zielona Góra.

98. *Podkarpacki wrzesień 1939* – OBEP Rzeszów – Jedlicze, Krosno, Lesko, Pustków.

99. *Pokój Tobie Polsko. Ojczyzno moja...* – OBEP Kraków – Dębica.

100. *Polacy na Syberii* – OBEP Kraków – Barlinek, Drezdenko, Gorzów Wlkp., Jabłonka, Kostrzyn nad Odrą, Różanki.

101. *Polacy-Ukraińcy 1939–1947* – OBEP Lublin – Krosno.

102. *Polacy-Ukraińcy 1943–1945. „Antypolska akcja" OUN i UPA Bandery/rzeź wołyńsko-galicyjska w dokumentach ukraińskich* – OBEP Lublin – Janów Lubelski, Olsztyn.

103. *Polska Walcząca* – Centrala BEP, OBEP: Białystok, Gdańsk, Kraków, Lublin, Łódź, Poznań, Rzeszów, Szczecin, Wrocław – Biłgoraj, Braniewo, Bydgoszcz, Chicago (USA), Chodzież, Doha (Katar), Drzonów, Frombork, Gdańsk, Gdynia, Giżycko, Golub-Dobrzyń, Janów Podlaski, Koło, Konarzyny, Kościana, Kościerzyna, Kurowo, Kwidzyn, Lakewood (USA), Leszno, Libiąż, Łapy, Łasin, Miłosław, Minneapolis (USA), Nadarzyn, Oleśnica, Orchard Lake (USA), Ottawa (Kanada), Perth Amboy (USA), Przybówka, Radomno, Raszków, Rumia, Sejny, Skrzynice, Suchy Dąb, Tczew, Trumienki, Tryńcza, Warszawa, Wąbrzeźno, Wejherowo, Winona (USA), Wschowa, Zamość.

104. *Polskie Państwo Podziemne na Rzeszowszczyźnie 1939–1944/45* – OBEP Rzeszów – Jarosław, Rzeszów, Stępina.

105. *Postulaty Sierpniowe* – OBEP Wrocław – Kłodzko, Oleśnica.

106. *Powstanie Warszawskie* – OBEP Poznań – Ostrów Wlkp., Poznań, Rogoźnica, Wschowa, Zielona Góra.

107. *Pro i kontra. Młodzież w Polsce Ludowej* – OBEP Łódź – Łódź.

108. *Proces Krakowski* – OBEP Kraków – Szczawnica.

109. *Rdzawe druty od Ojczyzny dzielą nas... Internowani 1944–1947* – OBEP Białystok – Siemiatycze.

110. *„Rewolucja społeczna" czy „Dzika przebudowa"? Przekształcenia własnościowe w Polsce w latach 1944–1956* – OBEP Lublin – Biłgoraj, Janów Lubelski, Lublin, Zamość.

111. *Rozstrzelane miasta. Poznań – Budapeszt 1956*– OBEP Poznań – Chodzież, Garwolin, Ostrzeszów.

112. *Ruch Młodzieży Niezależnej w Gorzowie Wlkp.* – OBEP Szczecin – Gorzów Wlkp.

113. *Rzeczpospolita utracona* – OBEP Warszawa – Chicago (USA), Dubno (Ukraina), Lublin, Lwów (Ukraina), Zamość.

114. *Sierpień '80 oczami młodych* – OBEP Szczecin – Koszalin.

115. *Sierpień ’88. Szczeciński marsz do wolności* – OBEP Szczecin – Szczecin.

116. *Skazani na karę śmierci przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Krakowie* – OBEP Kraków – Kraków, Rabka-Zdrój.

117. *Skazani na karę śmierci w czasach stalinowskich i ich losy* – OBEP Wrocław – Kamienna Góra.

118. *Skazani przez władzę ludową 1944–1954* – OBEP Wrocław – Kowary.

119. *Sługa Boży ks. Jerzy Popiełuszko (1947–1984)* – OBEP Poznań – Zielona Góra.

120. *Solidarność Walcząca* – BEP Centrala – Ciechanów.

121. *Sonderlaboratorium SS Zamojszczyzna „pierwszy obszar osiedleńczy w Generalnym Gubernatorstwie”*– OBEP Lublin – Biłgoraj, Kazimierz Dolny, Lublin, Tomaszów Lubelski.

122. *Sowiecka agresja 17 IX 1939 r. na ziemiach Polski północno-wschodniej* – OBEP Białystok – Czerwone, Olecko, Ostrów Mazowiecka.

123. *Sowieckie piekło 1939–1956* – OBEP Poznań – Białośliwie, Chodzież, Szczytniki, Wschowa, Zielona Góra.

124. *Sprawiedliwi wśród Narodów Świata. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce 1939–1945* – OBEP Rzeszów – Dukla, Goczałków, Miętne.

125. *Stan wojenny na Dolnym Śląsku* – OBEP Wrocław – Kłodzko, Wrocław.

126. *Stan wojenny. Spojrzenie po dwudziestu latach* – OBEP Kraków – Jabłonka, Kraków, Wieliczka.

127. *Stan wojenny. Spojrzenie po dwudziestu latach* – OBEP Lublin – Biłgoraj.

128. *Stan wojenny. Spojrzenie po dwudziestu latach* – OBEP Rzeszów – Jasło.

129. *Sybiracy – Zesłańcy – Deportowani*– OBEP Rzeszów – Białobrzegi, Dębica, Jarosław, Mokre, Oleszyce, Oleśnica, Rzeszów.

130. *Sybiracy. Deportacje obywateli polskich w głąb ZSRR (1939–1941)* – OBEP Białystok – Augustów, Kalinówka Kościelna, Łomża, Ruciane-Nida.

131. *Symbole naszej historii* – OBEP Rzeszów – Chicago (USA), Katowice, Rzeszów, Strzyżów.

132. *Szczeciński Sierpień 1980 r.* – OBEP Szczecin – Szczecin.

133. *Śladami zbrodni komunistycznych na Rzeszowszczyźnie z lat 1944–1956* – OBEP Rzeszów – Rzeszów.

134. *Tajna Organizacja Wojskowa „Gryf Pomorski”* – OBEP Gdańsk – Dębogórze, Dzierzgoń, Hel, Kartuzy, Koleczkowo, Półczno, Reda Słupsk, Sztum, Tczew.

135. *Tramwajem przez getto* – OBEP Łódź – Łódź.

136. *Trzymamy Straż nad Odrą* – OBEP Szczecin – Szczecin.

137. *Twarze łódzkiej bezpieki* – OBEP Łódź – Pabianice.

138. *UB w walce z podziemiem niepodległościowym w woj. białostockim* – OBEP Białystok – Prostki.

139. *Uciekinierzy z PRL-u* – OBEP Katowice – Racibórz, Rybnik.

140. *Urna to jest taki pniak. Wrzucisz „nie", wychodzi „tak". Referendum 30 czerwca 1946 r. w województwie gdańskim* – OBEP Gdańsk – Elbląg, Kartuzy, Starogard Gdański.

141. *Utracone nadzieje. Ludność żydowska w województwie śląskim/katowickim w latach 1945–1970* – OBEP Katowice – Czeladź, Katowice, Mikołów, Ruda Śląska.

142. *W cieniu jednostki. Kult Stalina na Górnym Śląsku (1945–1956*) – OBEP Katowice – Chorzów, Cieszyn, Rybnik.

143. *W godzinie próby* – OBEP Lublin – Radom.

144. *W imieniu Rzeczpospolitej.... Skazani na karę śmierci w latach 1944–1956 w woj. białostockim* – OBEP Białystok – Białystok, Suchowola, Suwałki.

145. *W objęciach wielkiego brata* – OBEP Warszawa – Bańska Bystrzyca (Słowacja), Charków (Ukraina), Latyczów (Ukraina), Winnica (Ukraina).

146. *W poszukiwaniu nowego domu. Migracje ludności na Pomorzu Zachodnim* – OBEP Szczecin – Gorzów Wlkp.

147. *„Walczyliśmy o nową Polskę, Polskę dla wszystkich". Por. Mieczysław Bujak (1926–1951)* – OBEP Wrocław – Borek Strzeliński.

148. *Wasza solidarność – nasza wolność. Reakcje emigracji polskiej i świata na wprowadzenie stanu wojennego* – OBEP Lublin – Lublin, Tomaszów Lubelski.

149. *Wielkopolska w cieniu WRON-y* – OBEP Poznań – Objezierze, Konin, Leszno, Poznań.

150. *Wieś polska między dwoma totalitaryzmami (1939–1945)* – OBEP Rzeszów – Brzeg, Głuchołazy.

151. *Więzienne lata Prymasa Stefana Wyszyńskiego 1953–1956* – OBEP Białystok – Białystok, Braniewo, Drygały, Pieniężno, Warszawa.

152. *„... w godzinie ciężkiej próby". Opozycja gorzowska od stanu wojennego do wyborów czerwcowych 1989 r.* – OBEP Szczecin – Gorzów Wlkp.

153. *Władysław Koba (1914–1949)* – OBEP Rzeszów – Rzeszów.

154. *Wolności! Chleba! Poznański Czerwiec 1956 w fotografii* – OBEP Poznań – Nietążkowo, Poznań, Szczytniki, Śrem.

155. *Wołyń 1943* – OBEP Gdańsk – Elbląg, Gdańsk, Radomno.

156. *Wołyń 1943. Wołają z grobów, których nie ma* – OBEP Szczecin – Gliwice, Gorzów Wlkp., Katowice, Kołobrzeg, Kostrzyn nad Odrą, Puszczykowo, Sulęcin, Tuchola, Więcbork, Witnica, Zielona Góra.

157. *Wrogowie Polski Ludowej. Konspiracja antykomunistyczna na Pomorzu Zachodnim 1945–1956* – OBEP Szczecin – Banie, Drawsko Pomorskie, Gryfino, Kołobrzeg, Szczecinek.

158. *Wybory do Sejmu Ustawodawczego w województwie śląskim 19 stycznia 1947 r.* – OBEP Katowice – Bielsko-Biała, Tychy.

159. *Wybory i referenda w PRL w latach 1946–1989* – OBEP Szczecin – Gliwice, Kamień Pomorski.

160. *Wygnańcy* – Centrala BEP – Gdańsk.

161. *Wypędzeni, przypędzeni...* – OBEP Białystok, Delegatura w Olsztynie – Frombork, Pasłęk.

162. *Z dziejów oporu społecznego w Polsce południowo-wschodniej 1956–1990* – OBEP Rzeszów – Kolbuszowa, Rzeszów.

163. *Z największą brutalnością... Zbrodnie Wehrmachtu w Polsce, wrzesień–październik 1939 r.* – Centrala BEP – Słupno.

164. *Za Marksem bez Boga. Laicyzacja życia społecznego w Polsce Ludowej w latach 1945–1989* – OBEP Katowice – Międzybrodzie Żywieckie, Mikołów, Opole, Prudnik, Radziechowy Wieprz, Ruda Śląska, Ujsoły.

165. *Zachodźże czerwone słoneczko. Wybory'89 w województwie katowickim* – OBEP Katowice – Piekary Śląskie, Poręba.

166. *Zaczęło się w lipcu – „Solidarność" w Regionie Środkowo-Wschodnim 1980–1989* – OBEP Lublin – Biłgoraj, Dęblin, Hrubieszów, Kijany, Kraśnik, Lubartów, Łęczna, Poniatowa, Puławy, Radzyń Podlaski, Świdnik, Tomaszów Lubelski, Zamość.

167. *Zagłada dworów w województwie białostockim po 1939 r.* – OBEP Białystok – Sejny, Siemiatycze, Toruń, Wysokie Mazowieckie.

168. *Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń* – Centrala BEP – Bukareszt (Rumunia), Charków (Ukraina), Czeladź, Kijów (Ukraina), Kiszyniów (Mołdawia).

169. *Zagłada wielkopolskich elit 1939–1941* – OBEP Poznań – Ostrzeszów, Poznań, Zielona Góra.

170. *Zagłada żydowskich miasteczek* – OBEP Łódź – Brzeziny, Ozorków.

171. *Zagrabione dziedzictwo, utracona pamięć. Losy ziemian małopolskich – OBEP Kraków – Koszyce.*

172. *„Zaplute karły reakcji" polskie podziemie niepodległościowe 1944–1956* – OBEP Lublin – Józefów, Londyn (Wielka Brytania), Ostrów Wlkp., Pobiedziska, Radecznica, Warka, Zielona Góra.

173. *Zapomniani kaci Hitlera. „Samoobrona" niemiecka na Pomorzu Gdańskim. Selbstschutz Westpreussen na Pomorzu Gdańskim w 1939 r*. – OBEP Gdańsk – Bydgoszcz, Chełmno, Grudziądz, Lębork, Sępólno Krajeńskie, Słupsk, Sztutowo, Toruń, Tuchola, Warszawa, Wejherowo.

174. *Zbigniew Rećko „Trzynastka" (1923–1946). Bohater białostockiego podziemia* – OBEP Białystok – Białystok, Sokółka.

175. *Zbrodnia i kara. Procesy niemieckich zbrodniarzy w Krakowie – OBEP Kraków – Libiąż.*

176. *Zbrodnia katyńska* – Centrala BEP, OBEP: Białystok, Gdańsk, Kraków, Lublin, Łódź, Poznań, Rzeszów, Szczecin, Wrocław – Białystok, Bielsko-Biała, Burbank (USA), Bydgoszcz, Chicago (USA), Cieszyn, Działoszyn, Gdańsk, Giżycko, Głogów, Jaworzno, Kolno, Lipno, Lockport (USA), Lombard (USA), Lubartów, Lubraniec, Łebień, Łomża, Łódź, McHenry (USA), Michałowice, Mogilno,

Namysłów, Naperville (USA), Nowy Tomyśl, Orzysz, Ostrów koło Łasku, Ostrów Mazowiecka, Palos Hills (USA), Poznań, Pyzdry, Radomsko, Romeoville (USA), Ruciane-Nida, Rzeszów, Sejny, Sępólno Krajeńskie, Siemiatycze, Sobolewo, Sochaczew, Sztum, Ustroń, Weeling (USA), Zgierz.

177. *Zbrodnia Katyńska. Wielkopolanie w dołach śmierci Katynia, Charkowa i Miednoje* – OBEP Poznań – Chodzież, Miłosław, Nietążkowo, Zielona Góra.

178. *Zbrodnie niemieckie na ziemi łódzkiej* – OBEP Łódź – Łódź, Opoczno, parafie dekanatu sulejowskiego.

179. *Zbuntowane miasto. Szczeciński Grudzień '70 – Styczeń '71* – OBEP Szczecin – Białogard.

180. *Zimna wojna* – OBEP Warszawa – Bańska Bystrzyca (Słowacja), Budapeszt (Węgry), Halle (Niemcy), Warszawa.

181. *Zwycięska dekada. Region Bydgoski NSZZ „Solidarność" w ikonografii (1980–1990)* – OBEP Gdańsk – Inowrocław, Tuchola.

182. *Zwyczajny resort* – OBEP Warszawa – Grójec.

183. *Żołnierze Wyklęci. Antykomunistyczne podziemie na Rzeszowszczyźnie po 1944 r.* – OBEP Rzeszów – Baranów Sandomierski, Ropczyce, Skopanie.

184. *Żołnierze Wyklęci. Historia, która nas porusza* – OBEP Kraków – Kraków.

185. *Żołnierze wyklęci. Pamiętamy. Podziemie niepodległościowe na Białostocczyźnie 1944–1957* – OBEP Białystok – Białystok, Łomża, Święta Woda.

186. *Życie codzienne w okupowanej Wielkopolsce 1939–1945* – OBEP Poznań – Kalisz, Objezierze, Ostrzeszów, Poznań, Szczytniki, Wschowa.

ZAŁĄCZNIK NR 4:
WYKAZ KONFERENCJI ORAZ SESJI NAUKOWYCH I POPULARNONAUKOWYCH

Centrala IPN

1. *„Jałta" – rzeczywistość, mit i pamięć*– konferencja naukowa, Gdańsk, 19–20 lutego 2015 r. Organizator: Centrala BEP, OBEP Lublin, Muzeum II Wojny Światowej i Europejskie Centrum Solidarności.

2. *Polityczny wymiar sprawiedliwości i rozliczenia okresu przejściowego (transitional justice) w Niemczech, Polsce i Związku Sowieckim od lat trzydziestych do pięćdziesiątych XX wieku* – międzynarodowa konferencja naukowa, Warszawa, 12–14 marca 2015 r. Organizator: Centrala BEP, Instytut Historii Najnowszej (Monachium–Berlin), Niemiecki Instytut Historyczny (Warszawa), Niemiecki Instytut Historyczny (Moskwa), Międzynarodowe Stowarzyszenie Historyczno-Oświatowe, Dobroczynne i Obrony Praw Człowieka „Memoriał" (Moskwa).

3. *Emigracja polityczna z krajów Europy Środkowo-Wschodniej w relacjach międzynarodowych czasu zimnej wojny* – międzynarodowa konferencja naukowa, Warszawa, 20 marca 2015 r. Organizator: Centrala BEP.

4. *Dachau – niemiecki obóz koncentracyjny miejscem eksterminacji duchowieństwa polskiego (1939––1945*) – konferencja naukowa w 70-lecie wyzwolenia KL Dachau, Warszawa, 15 kwietnia 2015 r. Organizator: BUiAD.

5. *Archiwa w otoczeniu społecznym XXI wieku* – XV międzynarodowa konferencja z cyklu „Colloquia Jerzy Skowronek dedicata", Warszawa, 21–22 maja 2015 r. Organizator: Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, BUiAD.

6. *25 lat europejskich doświadczeń w rozrachunku z dyktaturą komunistyczną – osiągnięcia i porażki* – międzynarodowa konferencja naukowa, Warszawa, 15 czerwca 2015 r. Organizator: Centrala BEP.

7. *Od nadziei do niepodległości. NSZZ „Solidarność" 1980–1989/90* – konferencja naukowa, Warszawa, 16–18 września 2015 r. Organizator: Centrala BEP, OBEP Wrocław.

8. *Po jednej i drugiej stronie linii Ribbentrop–Mołotow. Niemiecka i sowiecka okupacja ziem polskich lat 1939–1941 w porównaniu* – konferencja naukowa, Warszawa, 29–30 września 2015 r. Organizator: Centrala BEP.

9. *W cieniu zimnej wojny. Terroryzm krajowy i międzynarodowy w byłych państwach komunistycznych* – międzynarodowa konferencja naukowa, Wola Chojnata, 8–9 października 2015 r. Organizator: Centrala BEP.

10. *Historia zdrowia i choroby w Europie Środkowo-Wschodniej po 1945 r.* – międzynarodowa konferencja naukowa, Warszawa, 14–15 października 2015 r. Organizator: Centrala BEP, Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk.

11. *„Zeszyty Historyczne" z perspektywy półwiecza* – konferencja naukowa, Warszawa, 20–21 października 2015 r. Organizator: Centrala BEP, Instytut Literacki w Paryżu, Instytut Historii Uniwersytetu Łódzkiego.

12. *Standaryzacja archiwalnego opisu informacyjnego* – konferencja naukowa, Olsztyn, 22–23 października 2015 r. Organizator: BUiAD, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

13. *Prawo autorskie w dobie cyfryzacji* – konferencja naukowa objęta honorowym patronatem Polskiego Komitetu do spraw UNESCO, Warszawa, 27 października 2015 r. Organizator: BUiAD.

14. *Elity i przedstawiciele społeczności żydowskiej podczas II wojny światowej (1939–1945)* – międzynarodowa konferencja naukowa, Kraków, 27–28 października 2015 r. Organizator: Centrala BEP, OBEP Kraków, OBEP Katowice, Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Żydowskie Muzeum Galicja oraz Instytut Judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego.

15. *Ziemiaństwo polskie na emigracji po 1939 r.* – międzynarodowa konferencja naukowa, Warszawa, 28–30 października 2015 r. Organizator: Centrala BEP, OBEP Poznań, Polskie Towarzystwo Ziemiańskie i Fundacja im. Raczyńskich przy Muzeum Narodowym w Poznaniu

16. *Need to Know V: The Human Element in Intelligence* – międzynarodowa konferencja naukowa, Greifswald (Niemcy), 5–6 listopada 2015 r. Organizator: Centrala BEP, Centrum Badań nad Zimną Wojną Uniwersytetu Południowej Danii, Ernst Moritz Arndt University w Greifswald oraz Baltic Intelligence and Security Studies Association.

17. *Gospodarcza Żelazna Kurtyna, część II: Pieniądz i systemy finansowe* – międzynarodowa konferencja naukowa, Warszawa, 17–18 listopada 2015 r. Organizator: Centrala BEP, Katedra Historii Gospodarczej i Społecznej Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie.

18. *Archiwum w przestrzeni publicznej. Bilans 15 lat działalności archiwalnej IPN* – międzynarodowa konferencja archiwalna, Łódź, 18 listopada 2015 r. Organizator: BUiAD.

19. *Nie tylko „Po prostu". Prasa w PRL w dobie „odwilży" (1955–1958)* – konferencja naukowa, Warszawa, 23–24 listopada 2015 r. Organizator: Centrala BEP

20. *Warszawa ma wiele twarzy* – konferencja z cyklu „Warszawska jesień archiwalna", Warszawa, 25–26 listopada 2015 r. Organizator: Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Archiwum Państwowe w Warszawie, Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego, BUiAD.

Oddział IPN Białystok

1. *Poszukiwanie i identyfikacja ofiar zbrodni systemów totalitarnych. Doświadczenia polskie w kontekście europejskim* – międzynarodowa konferencja naukowa, Białystok 25–26 czerwca 2015 r. Organizator: OBEP Białystok.

2. *Obława Augustowska – lipiec 1945*, konferencja popularnonaukowa, Augustów, 27 czerwca 2015 r. Organizator: OBEP Białystok.

3. *Od „Vixdum Poloniae unitas" do „Totus Tuus Poloniae populus". Wileńska prowincja kościelna w latach 1925–1992* – międzynarodowa konferencja naukowa, Białystok 18–21 października 2015 r. Organizator: OBEP Białystok.

Oddział IPN Gdańsk

1. *Piłka nożna i kibice w PRL-u na przełomie lat 80–90* – konferencja ogólnopolska połączona z rozgrywkami o Puchar Prezesa IPN wraz z panelem dyskusyjnym, Gniewino, 25–27 maja 2015 r. Organizator: OBEP Gdańsk.

2. *25 lat niezależnych badań naukowych nad konspiracją niepodległościową 1939–1945. Ludzie, instytucje i wydarzenia* – I Kongres Historyków Konspiracji Niepodległościowej, Toruń, 12–13 listopada 2015 r. Organizator: OBEP Gdańsk, Fundacja Generał Elżbiety Zawackiej, Muzeum II Wojny Światowej, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

3. *Nadzieja, apatia i zwycięstwo? Wokół NSZZ „Solidarność"* – konferencja ogólnopolska związana z obchodami 15-lecia IPN w Gdańsku, połączona z panelem dyskusyjnym „Niechciane dziecko III RP? 15 lat istnienia IPN", Gdańsk, 10 grudnia 2015 r. Organizator: OBEP Gdańsk.

Oddział IPN Katowice

1. *Deportacje do ZSRS z ziem polskich 1944/1945 r. Perspektywa porównawcza* – konferencja naukowa, Katowice, 16 lutego 2015 r. Organizator: OBEP Katowice, Śląskie Centrum Wolności i Solidarności.

2. *Górny Śląsk 1945 r. Pamięć i historia* – konferencja popularnonaukowa, Katowice, 8 maja 2015 r. Organizator: OBEP Katowice, Śląskie Centrum Wolności i Solidarności.

3. *Koniec wojny?* – konferencja popularnonaukowa, Częstochowa, 18 maja 2015 r. Organizator: OBEP Katowice, Zarząd Regionu NSZZ Solidarność Częstochowa.

4. *Pod czerwoną gwiazdą. Aspekty sowieckiej obecności w Europie Środkowowschodniej w 1945 r.* – międzynarodowa konferencja naukowa, Gliwice, 11–12 czerwca 2015 r Organizator: OBEP Katowice, Muzeum w Gliwicach.

5. *Losy Powstańców Śląskich w czasie II wojny światowej* – konferencja naukowa, Świętochłowice, 3 września 2015 r. Organizator: OBEP Katowice, Muzeum Powstań Śląskich w Świętochłowicach.

6. *35. rocznica podpisania porozumienia katowickiego* – konferencja popularnonaukowa, Dąbrowa Górnicza, 11 września 2015 r. Organizator: OBEP Katowice, Stowarzyszenie Porozumienie Katowickie 1980.

7. *High-Tech za Żelazną Kurtyną. Elektronika, komputery i systemy sterowania w PRL* – konferencja naukowa, Katowice, 23–24 września 2015 r. Organizator: OBEP Katowice, Muzeum Historii Komputerów i Informatyki w Katowicach.

8. *Więcej niż partia. PZPR a polityka, gospodarka i społeczeństwo 1948–1990* – konferencja naukowa, Katowice, 15–16 października 2015 r. Organizator: OBEP Katowice.

9. *Pamięci Ofiar Tragedii Górnośląskiej* – konferencja naukowa, Świętochłowice, 19 listopada 2015 r. Organizator: OBEP Katowice.

Oddział IPN Kraków

1. *1945 – zniewolenie zamiast wolności. Armia Czerwona w Krakowie i* Małopolsce – sesja edukacyjna, Kraków, 16 stycznia 2015 r. Organizator: OBEP Kraków, Kuratorium Oświaty w Krakowie, Polska Akademia Umiejętności.

2. *Prezentacja skoroszytu edukacyjnego „Na szlakach historii w Małopolsce. Galeria wielkich Polaków"* – seminarium, Kraków, 4 lutego 2015 r. Organizator: OBEP Kraków, MCDN ODN Kraków.

3. *Sen o wolności – głód nadziei. Wokół 30. rocznicy protestu głodowego w Krakowie Bieżanowie* – regionalna konferencja naukowa, Kraków, 19–20 lutego 2015 r. Organizator: OBEP Kraków, Stowarzyszenie Patriotyczne im. ks. Adolfa Chojnackiego, Parafia pw. Narodzenia NMP w Krakowie-Bieżanowie.

4. *Prezentacja skoroszytu edukacyjnego „Na szlakach historii w Małopolsce. Galeria wielkich Polaków"* – seminarium, Wolbrom, 25 marca 2015 r. Organizator: OBEP Kraków, Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Krakowie.

5. *Repatriacja czy ekspatriacja? Wyjechać czy zostać? Masowe wypędzenia obywateli polskich z ziem wschodnich II Rzeczypospolitej w latach 1944–1959* – konferencja naukowo-edukacyjna, Kraków, 30 marca 2015 r. Organizator: OBEP Kraków, Uniwersytet Papieski im. Jana Pawła II, Kuratorium Oświaty w Krakowie, Muzeum Archeologiczne w Krakowie, Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego w Krakowie.

6. *W 70. rocznicę rozbicia przez podziemie niepodległościowe aresztu Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Limanowej* – sesja popularnonaukowa, Limanowa, 10 kwietnia 2015 r. Organizator: OBEP Kraków, Miejska Biblioteka Publiczna w Limanowej, Urząd Miasta Limanowa, Stowarzyszenie Rekonstrukcji Historycznych 1. Pułk Strzelców Podhalańskich AK.

7. *Zbrodnia Katyńska* – sesja edukacyjna, Nowy Sącz, 15 kwietnia 2015 r. Organizator: OBEP Kraków, Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu.

8. Konferencja edukacyjna związana z 70. rocznicą zakończenia II wojny światowej – Kraków, 20 maja 2015 r. Organizator: OBEP Kraków, MCDN ODN Kraków.

9. *Harcerstwo polskie* – konferencja edukacyjna, Tarnów, 1 czerwca 2015 r. Organizator: OBEP Kraków, MCDN ODN Tarnów, Tarnowska Inicjatywa Oświatowa „e-ducaTIO".

10. *II wojna światowa oraz podziemie niepodległościowe na terenie gminy Brzeźnica* – sesja historyczna, Brzeźnica, 26 września 2015 r. Organizator: OBEP Kraków, Urząd Gminy w Brzeźnicy.

11. *Kraków jako ośrodek antykomunistycznego podziemia niepodległościowego 1945–1956* – regionalna konferencja naukowa, Kraków, 21–22 października 2015 r., Organizator: OBEP Kraków, Muzeum AK w Krakowie oraz Instytut Historii UJ w Krakowie.

12. *Polacy bez Ojczyzny. Losy Polaków na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej w latach 1946–2015* – konferencja naukowo-edukacyjna, Kraków, 23 października 2015 r. Organizator: OBEP Kraków, Uniwersytet Papieski im. Jana Pawła II, Kuratorium Oświaty w Krakowie, Muzeum Archeologiczne w Krakowie, Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego w Krakowie.

13. *Los więźniów w łagrach stalinowskich* – konferencja edukacyjna, Tarnów, 4 listopada 2015 r. Organizator: OBEP Kraków, MCDN ODN Tarnów, Tarnowska Inicjatywa Oświatowa „e-ducaTIO".

14. *Historia mówiona w edukacji historycznej młodego pokolenia Polaków* – konferencja edukacyjna, Oświęcim, 17 listopada 2015 r. Organizator: OBEP Kraków, MCDN ODN Oświęcim, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. rtm. Witolda Pileckiego w Oświęcimiu, Stowarzyszenie „Auschwitz Memento".

15. *Semantyka historyczna. Narzędzie opisu historii, czy narzędzie polityki?* – ogólnopolska konferencja naukowa, Kraków, 20 listopada 2015 r. Organizator: OBEP Kraków, Instytut Politologii Akademii Ignatianum w Krakowie.

16. *Harcerstwo niepokorne: w 35-lecie Kręgów Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego* – sesja popularnonaukowa, Kraków, 21 listopada 2015 r. Organizator: OBEP Kraków, Okręg Małopolski Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej, Stowarzyszenie Szarych Szeregów.

Oddział IPN Lublin

1. *Młodość w PRL* – sesja popularnonaukowa, Lublin, 10 marca 2015 r. Organizator: OBEP Lublin.

2. *Chadecja i Unia Europejska. Polska, Europa Środkowa, Europa* – międzynarodowa konferencja naukowa, Lublin, 5–6 maja 2015 r. Organizator: OBEP Lublin, Fundacja Konrada Adenauera w Polsce.

3. *Młodość w PRL* – sesja popularnonaukowa, Lublin, 15 maja 2015 r. Organizator: OBEP Lublin.

4. *Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość" (1945–1949). W 70. rocznicę powstania* – konferencja naukowa, Radom, 8 września 2015 r. Organizator: Delegatura IPN w Radomiu, Miejska Biblioteka Publiczna w Radomiu.

5. *Kadra dowódcza Okręgu Radomsko-Kieleckiego ZWZ-AK „Jodła" w latach 1939–1945*" – konferencja naukowa, Radom, 5 listopada 2015 r. Organizator: Delegatura IPN w Radomiu, Miejska Biblioteka Publiczna w Radomiu.

6. *„Ojczyzna obrońcy swemu". Weterani i kombatanci jako zjawisko społeczno-polityczne w Polsce w XX w.* – konferencja naukowa, Lublin, 25–27 listopada 2015 r., Organizator: OBEP Lublin, Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk.

7. *Propaganda antysemicka w III Rzeszy 1933–1945* – seminarium naukowe, Radom, 30 listopada 2015 r. Organizator: OBEP Lublin.

8. *Boże Narodzenie w PRL* – sesja popularnonaukowa, Lublin, 18 grudnia 2015 r. Organizator: OBEP Lublin.

Oddział IPN Łódź

1. *Łódź w Kraju Warty (1939–1945). Nowe perspektywy badawcze* – międzynarodowa konferencja naukowa, Łódź, 12–13 lutego 2015 r. Organizator: OBEP Łódź, Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie.

2. *W rocznicę stracenia gen. Stanisława Sojczyńskiego „Warszyca"* – seminarium popularnonaukowe, Łódź, 19 lutego 2015 r. Organizator: OBEP Łódź, Łódzkie Stowarzyszenie Miłośników Militariów Kompanja Brus, Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi.

3. *Tropem wilczym. O micie Żołnierzy Wyklętych* – interdyscyplinarna konferencja naukowa, Łódź, 12 marca 2015 r. Organizator: OBEP Łódź, Studenci dla RP.

4. *„Solidarność" Polaków. Dziedzictwo, dylematy, kontrowersje* – ogólnopolska konferencja naukowa, Łódź, 2 września 2015 r. Organizator: OBEP Łódź.

5. *Miasto i wieś w XIX i XX wieku – procesy modernizacyjne* – konferencja naukowa, Łódź, 18 września 2015 r., Organizator: OBEP Łódź, Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Łodzi.

6. *W 70. rocznicę powstania Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość* – sesja popularnonaukowa, Zduńska Wola, 28 września 2015 r. Organizator: OBEP Łódź, Muzeum Historii Miasta Zduńska Wola.

7. *Archiwa – Historia – Pamięć. Bilans 15 lat działalności archiwalnej Instytutu Pamięci Narodowej* – ogólnopolska konferencja naukowa, Łódź, 16–17 listopada 2015 r. Organizator: OBUiAD w Łodzi.

Oddział IPN Poznań

1. *Komitet Wojewódzki PZPR w Poznaniu 1948–1990* – konferencja naukowa, Poznań, 31 stycznia 2015 r. Organizator: OBEP Poznań, Instytut Historii UAM Poznań.

2. *Nauki pomocnicze historii Polski Ludowej* – konferencja naukowa, Poznań, 17–18 marca 2015 r. Organizator: OBEP Poznań, Instytut Historii UAM Poznań.

3. *Jak pisać historię? Dorobek naukowy Instytutu Pamięci Narodowej na tle historiografii dziejów najnowszych* – sesja popularnonaukowa, Poznań, 11 czerwca 2015 r. Organizator: OBEP Poznań.

4. *Muzyka w PRL*– interdyscyplinarna konferencja naukowa, Poznań, 18–20 listopada 2015 r. Organizator: OBEP Poznań, UAM w Poznaniu.

Oddział IPN Rzeszów

1. *Antoni Kopaczewski syn „Lwa"* – konferencja popularnonaukowa, Rzeszów, 19 lutego 2015 r. Organizator: OBEP Rzeszów, Uniwersytet Rzeszowski, NSZZ „Solidarność" Region Rzeszowski, Komitet Organizacyjny 34. Rocznicy Podpisania Porozumień Rzeszowsko-Ustrzyckich.

2. Konferencja okolicznościowa poświęcona abp. Ignacemu Tokarczukowi – Stalowa Wola, 24 lutego 2015 r. Organizator: OBEP Rzeszów, Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli, Prezydent Miasta Stalowa Wola, Starosta Stalowowolski, NSZZ „Solidarność".

3. Sesja naukowa z okazji obchodów Narodowego Dnia Żołnierzy Wyklętych – Sanok, 26–27 lutego 2015 r. Organizator: OBEP Rzeszów, Burmistrz Miasta Sanok, Muzeum Historyczne w Sanoku.

4. *Jak pisać historię PPR/PZPR?* – sesja naukowa, Lublin, 28 kwietnia 2015 r. Organizator: OBEP Warszawa, OBEP Rzeszów, Instytut Historii UMCS w Lublinie.

5. Konferencja popularnonaukowa z okazji 70-lecia parafii pw. Św. Wojciecha w Trzebownisku – Trzebownisko, 6 maja 2015 r. Organizator: OBEP Rzeszów, Katedra Historii Kościoła w Czasach Najnowszych, Metodologii i Nauk Pomocniczych Historii KUL, Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Wojciecha w Trzebownisku.

6. *PRL na pochylni* – konferencja naukowa, Przemyśl, Arłamów, 10–12 czerwca 2015 r. Organizator: OBEP Rzeszów, Instytut Historii Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej w Przemyślu.

7. Konferencja naukowa – prezentacja Centralnego Projektu Badawczego „Aparat bezpieczeństwa w walce z podziemiem politycznym i zbrojnym w latach 1944–1956" – w ramach uroczystości 15-lecia Instytutu Pamięci Narodowej Oddziału w Rzeszowie, Rzeszów, 2 października 2015 r. Organizator: OBEP Rzeszów

8. *Sądownictwo w Europie w XIX i XX w.* – konferencja naukowa, Rzeszów, 15–16 października 2015 r. Organizator: OBEP Rzeszów, Katedra Historii Prawa i Studiów Europejskich Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego, Zakład Prawa Cywilnego i Prawa Rzymskiego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego.

9. *NSZZ „Solidarność z perspektywy 35. lat* – konferencja naukowa, Rzeszów, 19 października 2015 r. Organizator: OBEP Rzeszów, Politechnika Rzeszowska, NSZZ „Solidarność" Region Rzeszowski.

10. *Zasób archiwalny IPN i możliwość jego wykorzystania w pracy edukacyjnej* – konferencja edukacyjna, Przemyśl, 27 października 2015 r. Organizator: Oddział PCEN w Przemyślu, OBEP Rzeszów.

Oddział IPN Szczecin

1. *Kościół Katolicki na Pomorzu Zachodnim 1945–1956* – konferencja naukowa, Szczecin, 5 maja 2015 r. Organizator: OBEP Szczecin.

2. *Aparat śledczy RBP, MBP i MSW w latach 1944–1990* – konferencja naukowa, Szczecin, 20–21 maja 2015 r. Organizator: OBEP Szczecin.

3. *Nadzorcy. Ludzie i struktury władzy odpowiedzialni za działania wobec środowisk twórczych, naukowych i dziennikarskich* – konferencja naukowa, Szczecin, 2–4 września 2015 r. Organizator: OBEP Szczecin.

4. *Granica szeroko zamknięta. Polityczne, prawne i społeczne aspekty ucieczek z Polski Ludowej* – konferencja naukowa, Szczecin, 22–24 września 2015 r. Organizator: OBEP Szczecin.

Oddział IPN Warszawa

1. *Podlaska tożsamość w XIX i XX wieku w perspektywie historycznej i kulturowo-społecznej* – konferencja popularnonaukowa, Biała Podlaska, 7–8 maja 2015 r. Organizator: OBEP Warszawa, Urząd Miasta Biała Podlaska.

2. Konferencja popularnonaukowa poświęcona „Żołnierzom Wyklętym" – Bieżuń, 11 czerwca 2015 r. Organizator: OBEP Warszawa.

3. *Armia Krajowa na Kresach Wschodnich* – konferencja popularnonaukowa, Kadzidło, 28 września 2015 r. Organizator: OBEP Warszawa.

4. *W imieniu Polski Walczącej. Porządek publiczny i bezpieczeństwo w okupacyjnej Warszawie* – konferencja naukowa, Warszawa, 26 listopada 2015 r. Organizator: OBEP Warszawa.

Oddział IPN Wrocław

1. *Propaganda w PRL i NRD – tematy, instytucje, kampanie* – międzynarodowa konferencja naukowa, Wrocław 22–23 października 2015 r., Organizator: OBEP Wrocław, Instytut Filologii Germańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego.

ZAŁĄCZNIK NR 5:
WYKAZ WYSTĄPIEŃ PRACOWNIKÓW IPN PODCZAS MIĘDZYNARODOWYCH KONFERENCJI I SYMPOZJÓW ZA GRANICĄ

1. dr hab. Konrad Białecki – *„Wolności i chleba". Poznański Czerwiec 1956 r.* – 3 grudnia 2015 r., Budapeszt (Węgry) – międzynarodowa konferencja naukowa „Kiedy dyktatury każą strzelać. Zbrojna przemoc jako narzędzie władzy" zorganizowana przez Komitet Pamięci Narodowej (Nemzeti Emlékezet Bizottsága, NEB), Instytut Pamięci Narodowej, Uniwersytet Eötvös Loránd w Budapeszcie.

2. Karolina Bittner – *About us without us. The Romani music in the Polish People's Republic* – 4–5 grudnia 2015 r., Graz (Austria) – międzynarodowa konferencja naukowa „Falling out of line: music and the exceptional", zorganizowana przez Universität für Musik und Darstellende Kunst.

3. dr hab. Krzysztof Brzechczyn – *Theoretical Analysis of Real Socialism. Old Approaches and New Perspectives* – 18–20 czerwca 2015 r., Ateny (Grecja) – międzynarodowa konferencja naukowa „History and Historiography in the 20th Century" zorganizowana przez University of Athens, University of the Peloponnese, International Network of Theory of History (INTH).

4. dr hab. Krzysztof Brzechczyn – *On the Role of the Secret Political Police in the Evolution of the Communist System. The Case of Poland* – 9–11 lipca 2015 r., Fagaras (Rumunia) – X międzynarodowe sympozjum „After 25 years. Historiographical Assessments and Reassessments of the Communism" zorganizowane przez Konrad Adenaeur Foundation, Institute for the Investigation of Communist Crimes and the Memory of Romanian Exile, „The Negru Vodă" Cultural Foundation Făgăraş, Memorial of the Anticommunist Resistance Movement in Făgăraş County, Cultural Association „Mozaic" Cluj-Napoca i „Brâncoveanu" Monastery z Sâmbăta de Sus.

5. dr Krzysztof Brzechczyn – *Upadek imperium sowieckiego w Europie Wschodniej: próba analizy porównawczej* – 6–7 listopada 2015 r., Wilno (Litwa) – konferencja naukowa „Czytanie Lelewela: przeszłość, rzemiosło historyka i społeczeństwo między XIX a XXI wiekiem" zorganizowana przez Wydział Historyczny Uniwersytetu Wileńskiego i Instytut Kultury Polskiej.

6. dr Władysław Bułhak – *Brothers vs. Fathers. KGB and Eastern Policy of the Vatican in context of bilateral and multilateral cooperation between secret services of the Communist Bloc, 1962–1978* – 13 lutego 2015 r., Budapeszt (Węgry) – międzynarodowa konferencja naukowa „Professional Fraternity, Cooperation and Conflicts among the Security Services in the Soviet Bloc" zorganizowana przez Komitet Pamięci Narodowej (Nemzeti Emlékezet Bizottsága, NEB).

7. Piotr Chmielowiec – 9 lutego 2015 r., Petersburg (Rosja) – udział w dyskusji w formie okrągłego stołu „Ofensywa styczniowa Armii Czerwonej 1945 r. z perspektywy 70-lecia", zorganizowanej przez Konsulat Generalny RP w Petersburgu.

8. Agnieszka Chrzanowska – *Opracowanie archiwalne zespołu SK-Skrzynie z zasobu Studium Polski Podziemnej* – 28 listopada 2015 r., Londyn (Wielka Brytania) – spotkanie zorganizowane przez Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny w Londynie.

9. dr Franciszek Dąbrowski – *System informacyjny Departamentu III MSW: analiza informacji i prowadzenie dokumentacji działań operacyjnych – 9–10 grudnia 2015 r., Bruksela (Belgia)* – warsztaty dotyczące uczestnictwa w sieci badawczej (EHRI, DARIAH-EU, CENDARI) CEGESOMA w Brukseli zorganizowane przez CEGESOMA (Centre for Historical Research and Documentation on War and Contemporary Society).

10. dr Kamil Dworaczek – *Solidarity in Poland – Researches and Popularization. The impact of the National Institute of Remembrance* – 8–11 lipca 2015 r, Sambata de Sus (Rumunia) – międzynarodowa konferencja naukowa „After 25 years. Historiographical Assessments and Reassessments of the Communism" zorganizowana przez IICCMER (Institute for the Investigation of Communist Crimes and the Memory of the Romanian Exile).

11. Filip Gańczak – 2–3 listopada 2015, Berlin (Niemcy) – międzynarodowe sympozjum „Das Ende des Zweiten Weltkrieges und die Spaltung Europas. Aspekte einer europäischen Erinnerungskultur" (Koniec II wojny światowej i podział Europy. Aspekty europejskiej kultury pamięci) zorganizowany przez Fundację Konrada Adenauera (udział w dyskusji panelowej).

12. Przemysław Gasztold-Seń – *The Arms Trade, Espionage and Embargoed Goods: Polish Military Intelligence and International Terrorism in the 70s and 80s*. – 7–8 maja 2015 r., Genewa (Szwajcaria) – międzynarodowa konferencja naukowa „States and Terrorism: An Ambivalent Relationship" zorganizowana przez Graduate Institute of International and Development Studies i Fundację Pierre du Bois.

13. Przemysław Gasztold-Seń – *Between non-refundable aid and economic profits. Export of arms from the Polish People's Republic to the Third World countries* – 11 czerwca 2015 r., Oxford (Wielka Brytania) – międzynarodowa konferencja naukowa „Post-1945 Poland: Modernities, Transformations and Evolving Identities" zorganizowanej przez Programme zorganizowana przez Programme on Modern Poland (POMP) przy St. Antony's College Uniwersity of Oxford.

14. Przemysław Gasztold-Seń – *He's not a Polish patriot". Polish military intelligence efforts to recruit Pakistani air commodore Władysław Turowicz* – 5–6 listopada 2015 r., Greifswald (Niemcy) – międzynarodowa konferencja naukowa „Need to Know V: The Human Element in Intelligence" zorganizowana przez Instytut Pamięci Narodowej, Uniwersytet Południowej Danii, Ernst Moritz Arndt University w Greifswaldzie i Baltic Intelligence and Security Studies Association.

15. Zbigniew Gołasz – *Infrastruktura obozowa na terenie Zabrza w latach II wojny światowej* – 1 września 2015 r., Česky Těšin (Czechy) – międzynarodowa konferencja naukowa „Czas – miejsca – ludzie" zorganizowana przez Muzeum Těšinska, Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, Česky Těšin.

16. Marek Hańderek – *Representatives of the Polish People's Republic in the Neutral Nations Supervisory Commission in Korea from 1953 to 1989. Peacekeeping, espionage and every day live* – 22 lipca 2015 r. Seul (Korea Południowa) – warsztaty Korean History Workshop for Doctoral Students, zorganizowana przez Korean Foundation.

17. Marek Hańderek – *Polish victims of Soviet aggression and occupation from 1939 to 1945* – 16–17 listopada 2015 r., Ryga (Łotwa) – międzynarodowe seminarium „The Baltic States on the assessment of the scope of damage caused by the occupation regime of the USSR" zorganizowane przez łotewskie Ministerstwo Sprawiedliwości.

18. Marek Hańderek – *Losy Polaków i obywateli polskich w sowieckich łagrach w latach 1939–1943* – 25 listopada 2015 r., Budapeszt (Węgry) – międzynarodowa konferencja naukowa „Gulag-Gupvi.

The Soviet captivity in Europe" zorganizowana przez Komitet Pamięci Narodowej (Nemzeti Emlékezet Bizottsága, NEB), Research Centre for the Humanities of the Hungarian Academy of Sciences, Pecs-Baranya Ethnic Circle of Germans in Hungary.

19. dr Anna Maria Jackowska – *La Pologne et les Polonais dans la presse et les sondages d'opinion publique en France (1945–1947)* – 6–7 maja 2015 r., Paryż (Francja) – międzynarodowa konferencja naukowa „Mai 1945 – libération ou nouvelle occupation?", zorganizowna przez Stację Naukową PAN w Paryżu.

20. dr Anna Jagodzińska – *Dachau – kapłańska Golgota 1940–1945* – 1 maja 2015 r., Monachium (Niemcy), prelekcja zorganizowana przez Polską Misję Katolicką w Monachium.

21. dr Anna Jagodzińska – *Niszczenie polskiej inteligencji (w tym duchowieństwa polskiego) w niemieckim obozie koncentracyjnym Dachau w latach 1940–1945* – 10 października 2015 r., Dachau-Miejsce Pamięci-KL Dachau (KZ-Gedenkstätte Dachau), (Niemcy) – wykład na zaproszenie Stowarzyszenia Wspólnota Polska.

22. dr Sławomir Kalbarczyk – *Badania naukowe w działalności Instytutu Pamięci Narodowej* – 15 czerwca 2015 r., Astan (Kazachstan) – konferencja dotycząca działalności delegatur Ambasady RP w Kazachstanie w latach 1941–1943 zorganizowana przez Ambasadę RP w Kazachstanie.

23. dr Łukasz Kamiński – udział w sesji „Victims of the Iron Curtain" – 5 maja 2015 r., Budapeszt (Węgry) – międzynarodowa konferencja „The Iron Curtain – Consequences of WWII" zorganizowana przez Platformę Europejskiej Pamięci i Sumienia.

24. dr Łukasz Kamiński – *Związki opozycji w latach 70. i 80.* – 29 września 2015 r. Szpindlerowy Młyn (Czechy) – międzynarodowe warsztaty dotyczące dialogu o wspólnej historii zorganizowane przez Instytut Pamięci Narodowej oraz czeski Instytut Studiów Reżimów Totalitarnych (USTR).

25. dr Łukasz Kamiński – *Czy 25 lat po upadku systemu komunistycznego sprawiedliwość jest nadal możliwa?* – 7 października 2015 r., Bukareszt (Rumunia) – międzynarodowa konferencja naukowa „Sprawiedliwość w państwach komunistycznych i postkomunistycznych" zorganizowana przez Instytut Badania Zbrodni Komunistycznych i Pamięci Emigracji Rumuńskiej.

26. dr Łukasz Kamiński – *Overcoming the past: Communism, state security and vetting in Poland* – 5–6 listopada 2015 r., Greifswald (Niemcy) – międzynarodowa konferencja naukowa „Need to Know V: The Human Element in Intelligence" zorganizowana przez Instytut Pamięci Narodowej, Uniwersytet Południowej Danii, Ernst Moritz Arndt University w Greifswaldzie i Baltic Intelligence and Security Studies Association.

27. dr Maciej Korkuć – *Ludobójstwo i masowe zbrodnie – doświadczenie Polski i Polaków w XX wieku* – 20–22 lutego 205 r., Szeged (Węgry) – międzynarodowa konferencja naukowa „20th century genocides in Europe and scenes of Christian-Jewish coexistence today" zorganizowana przez Ministry of Human Capacities, Office of the Minister of State for Church, Minority and Non-governmental Relations Department of Nationalities, Unit for Nationality Relations, Hungary.

28. dr Maciej Korkuć – *Polskie doświadczenie wojny i lat powojennych* – 28 kwietnia 2015 r., Budapeszt (Węgry) – polsko-węgierska debata w 70-lecie zakończenia II wojny światowej „Wyzwolenie = wolność?" zorganizowana przez Instytut Polski w Budapeszcie.

29. dr Maciej Korkuć – *Odbicie sowiecko-polskich relacji państwowych w działalności oddziałów partyzanckich na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1939–1945* – 6 listopada 2015 r., Nowogród Wielki (Rosja) – międzynarodowa konferencja naukowa „Puti k Pobiedie. Polskoje i sowietskoje dwiżenije soprotiwlienija gitlierowskoj okupacji – schodstwo i razliczija" zorganizowana

przez Nowogrodzki Uniwersytet Państwowy im. Jarosława Mądrego w Nowogrodzie Wielkim oraz Konsulat Generalny RP w St. Petersburgu.

30. dr Eryk Krasucki – *Autentyczne porozumienie czy polityczny majstersztyk? Polskie przesilenie z początku 1971 roku* – 3 grudnia 2015 r., Budapeszt (Węgry) – międzynarodowa konferencja naukowa „Kiedy dyktatury każą strzelać. Zbrojna przemoc jako narzędzie władzy" zorganizowana przez Komitet Pamięci Narodowej (Nemzeti Emlékezet Bizottsága, NEB), Instytut Pamięci Narodowej, Uniwersytet Eötvös Loránd w Budapeszcie.

31. dr Marcin Kruszyński – *Art for the art's sake". How the Unnatural Attempts of Transforming Peasants into Intelligentsia were Implemented in Poland (1944–1956)* – 25–26 września 2015 r., Sibiu (Rumunia) – międzynarodowa konferencja naukowa „The Countryside and Communism in Eastern Europe. Perceptions, Attitudes, Propaganda".

32. dr Rafał Leśkiewicz – *Who we are? What we do? and what for?* – 23 kwietnia 2015 r., Budapeszt (Węgry) – polsko-węgierskie forum „Diktatúrák és Emlékezet" (Dictatorship and Remembrance) zorganizowane przez Komitet Pamięci Narodowej (Nemzeti Emlékezet Bizottsága, NEB).

33. dr hab. Sławomir Łukasiewicz – *Polish Communist military intelligence against Polish Cold War exile in the West before 1950: Selected aspects* – 5–6 listopada 2015 r., Greifswald (Niemcy) – międzynarodowa konferencja naukowa „Need to Know V: The Human Element in Intelligence" zorganizowana przez Instytut Pamięci Narodowej, Uniwersytet Południowej Danii, Ernst Moritz Arndt University w Greifswaldzie i Baltic Intelligence and Security Studies Association.

34. dr hab. Sławomir Łukasiewicz – *Philosophical Analysis of Marxism in Communist Poland: Émigré life of Zbigniew Jordan* – 19–23 listopada 2015 r., Filadelfia (USA) – doroczna konferencja organizowana przez Association for Slavic, East European, and Eurasian Studies.

35. Karol Madaj – *Gry planszowe w edukacji historycznej* – 12 maja 2015 r., Wiedeń (Austria) – międzynarodowa konferencja „European Culture of Remembrance" zorganizowana przez Europejską Sieć „Pamięć i Solidarność".

36. dr Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk – *Techniki walki nieregularnej stosowane w kobiecych oddziałach sabotażowo-dywersyjnych ZWZ-AK w latach 1940–1945* – 21–23 października 2015 r., Lwów (Ukraina) – konferencja naukowa „Człowiek i technika na polach bitew wojen światowych" zorganizowana przez Narodową Akademię Wojsk Lądowych im. Hetmana Piotra Sahajdacznego we Lwowie i Uniwersytet Rzeszowski.

37. dr Marcin Markiewicz – 16 września 2015 r., Bruksela (Belgia) – udział w dyskusji panelowej na temat Obławy Augustowskiej w Parlamencie Europejskim, zorganizowanej przez Biuro Europosłanki Anny Fotygi.

38. Paweł Miedziński – *Central Photographic Agency – colorful photography in black and white* – 19 marca 2015 r., Hamburg (Niemcy) – międzynarodowa konferencja naukowa „Visual Cultures of Socialism".

39. dr Jan Jerzy Milewski – *Etyka w pracy historyka* – 27–28 lutego 2015 r., Mińsk (Białoruś) – międzynarodowa konferencja naukowa „Nowy »wosiewy czas« i epocha radykalnaha sumniewu: wykliki dla myslennia i praktyki" zorganizowna przez Latający Uniwersytet w Mińsku.

40. dr Jan Jerzy Milewski – 26 września 2015 r., Grodno (Białoruś) – udział w polsko-białoruskich dyskusjach „Jak wydarzenia z 17 września zmieniły Europę Wschodnią?", „Różne wizje Września 1939 r. na Białorusi" zorganizowanych przez Konsulat Generalny RP w Grodnie i Fundację Lelewela.

41. dr Jan Jerzy Milewski – *Czy międzywojenne Grodno było miastem wielokulturowym?* – 7–8 listopada 2015 r., Grodno (Białoruś) – międzynarodowa konferencja naukowa „Miasto i jego mieszkańcy: portret na tle epoki. X–XX w.", zorganizowana przez Fundację Lelewela.

42. dr Jan Jerzy Milewski – 26 listopada 2015 r., Grodno (Białoruś) – udział w dyskusji podczas promocji specjalnego numeru „Arche" dotyczącego Polski w latach II wojny światowej (2015/nr 5) zorganizowanej przez Bibliotekę Grodzieńską.

43. dr Tomasz Osiński – *Communist Propaganda and Landowners during the Agricultural Reform in Poland (1944–1945) – 25–26 września 2015 r., Sibiu (Rumunia)* – międzynarodowa konferencja naukowa „The Countryside and Communism in Eastern Europe. Perceptions, Attitudes, Propaganda".

44. Radosław Peterman, Jacek Wygoda – *Polskie doświadczenia z lustracją* – 12–13 lutego 2015 r., Kijów (Ukraina) – konferencja „Dyskusja ekspertów. Zalecenia Komisji Weneckiej i sposoby poprawy ram prawnych dla lustracji zgodnie z normami europejskimi" zorganizowana przez przez USAID Fair Justice Project z pomocą Ukraińskiej Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka oraz polsko-ukraińskiej Fundacji Otwarty Dialog.

45. Radosław Peterman – *Historia polskiej lustracji* – 31 marca 2015 r, Kijów (Ukraina) – konferencja naukowa „Przy okrągłym stole. Od dyktatury do wolności: Mechanizmy zmian" zorganizowana przez Uniwersytet Kijowski im. Tarasa Szewczenki.

46. Radosław Peterman – *Katalogi tematyczne prowadzone przez Biuro Lustracyjne IPN* – 4–5 sierpnia 2015 r., Kijów (Ukraina) – konferencja „Zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego w proces lustracji na Ukrainie" zorganizowana przez USAID Fair Justice Project.

47. dr hab. Patryk Pleskot – *Technical Equipment Used by the Counter-Intelligence Service of the Polish People's Republic for the Surveillance of Western Diplomats (1956–1989)* – 8–10 maja 2015, Zagrzeb (Chorwacja) – międzynarodowa konferencja naukowa Intelligence and Technology.

48. dr hab. Patryk Pleskot – *Diplomatie française envers la naissance de „Solidarité„ (1980–1981)* – 31 sierpnia 2015 r., Paryż (Francja) – Międzynarodowe seminarium „Les leçons de Solaridarité".

49. dr hab. Patryk Pleskot – *Political science in intelligence studies: Decision-making theories as a key to understand secret services' activities* – 5–6 listopada 2015 r., Greifswald (Niemcy) – międzynarodowa konferencja naukowa „Need to Know V: The Human Element in Intelligence" zorganizowana przez Instytut Pamięci Narodowej, Uniwersytet Południowej Danii, Ernst Moritz Arndt University w Greifswaldzie i Baltic Intelligence and Security Studies Association.

50. dr Ewa Rogalewska – 16 września 2015 r., Bruksela (Belgia) – udział w dyskusji panelowej na temat Obławy Augustowskiej w Parlamencie Europejskim, organizowanej przez Biuro Europosłanki Anny Fotygi.

51. dr Paweł Sasanka – *Rozgrywka w cieniu dramatu. Walka o władzę w PZPR w czasie kryzysów społeczno-politycznych w PRL 1956–1980* – 3 grudnia 2015 r., Budapeszt (Węgry) – międzynarodowa konferencja naukowa „Kiedy dyktatury każą strzelać. Zbrojna przemoc jako narzędzie władzy" zorganizowana przez Komitet Pamięci Narodowej (Nemzeti Emlékezet Bizottsága, NEB), Instytut Pamięci Narodowej, Uniwersytet Eötvös Loránd w Budapeszcie.

52. Justyna Sawicka – wykład na temat programu „Poszukiwanie nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego 1944–1956" – 14–18 października 2015 r., Tbilisi (Gruzja) – konferencja naukowa „20th Century Mass Graves" zorganizowana przez DVV International.

53. Wojciech Sawicki, Jacek Ryżko, dr Mariusz Żuławnik – *Prezentacja Centrum Udzielania Informacji o Ofiarach II Wojny Światowej* – 23 kwietnia 2015 r., Nowy Jork (USA) – prelekcja zorganizowana przez Fundację Kościuszkowską w Nowym Jorku.

54. dr Mirosław Sikora – *Pro publico bono? Intelligence in service of pharmaceutical industry in People's Republic of Poland in 1973–1989* – 17–19 sierpnia 2015 r., Tel Aviv (Izrael) – 42 edycja konferencji Międzynarodowego Komitetu Historii Technologii (ICOHTEC: International Committee for the History of Technology) zorganizowana przez Wydział Nauk Humanistycznych Tel Aviv University.

55. dr Mirosław Sikora – *Znaczenie Górnego Śląska dla produkcji zbrojeniowej III Rzeszy* – 21 października 2015 r., Lwów (Ukraina) – międzynarodowa konferencja naukowa „Człowiek i technika na polach bitew wojen światowych" zorganizowana przez Instytut Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego i Akademię Wojsk Lądowych.

56. Adam Sitarek – *The Jews of Vienna in the Łodź ghetto* – 26 marca 2025 r., Wiedeń (Austria) – międzynarodowa konferencja naukowa „Die Wiener im Litzmannstädter/Lodzer Ghetto" (The Viennese in the Litzmannstadt/Lodz Ghetto) zorganizowana przez Stację Naukową PAN w Wiedniu.

57. Jacek Słoma – *Powstanie Archiwum on-line przy stronie internetowej Muzeum Polskiego w Rapperswilu* – 3 września 2015 r., Rapperswil (Szwajcaria) – 37. Stała Konferencja Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich na Zachodzie zorganizowana przez Muzea, Biblioteki i Archiwa Polskie na Zachodzie.

58. Tomasz Stempowski – *2. Dywizja Strzelców Pieszych w Szwajcarii* – 3 września 2015 r., Rapperswil (Szwajcaria) – 37. Stała Konferencja Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich na Zachodzie zorganizowana przez Muzea, Biblioteki i Archiwa Polskie na Zachodzie.

59. dr hab. Krzysztof Szwagrzyk – *Patriotyzm – archaiczna spuścizna dziejów, czy wyzwanie współczesności?* – 24 stycznia 2015 r. udział w konferencji naukowej „Patriotyzm dzisiaj" organizowanej przez Instytut Piłsudskiego w konsulacie RP w Nowym Jorku.

60. dr hab. Krzysztof Szwagrzyk – wygłoszenie odczytu dla Polonii amerykańskiej o programie badawczym IPN „Poszukiwanie nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego 1944–1956" – 23 stycznia 2015 r., Filadelfia (stan Pensylwania, USA).

61. dr hab. Krzysztof Szwagrzyk – wygłoszenie odczytu o programie badawczym IPN „Poszukiwanie nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego 1944–1956" w Polskiej Fundacji Kulturalnej w Clark, w stanie New Jersey (USA) – 25 stycznia 2015 r.

62. dr hab. Krzysztof Szwagrzyk – wygłoszenie odczytu o programie badawczym IPN „Poszukiwanie nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego 1944–1956" – 15 czerwca 2015 r., Dom Kombatanta, ul. Legendre, Paryż (Francja).

63. dr hab. Krzysztof Szwagrzyk – wygłoszenie odczytu o programie badawczym IPN „Poszukiwanie nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego 1944–1956", kościół Św. Genowefy przy ul Claude Lorrain, Paryż (Francja) – 16 czerwca 2015 r., Paryż (Francja).

64. dr hab. Krzysztof Szwagrzyk – wygłoszenie odczytu o programie badawczym IPN „Poszukiwanie nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego 1944–1956", kościół Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny przy ul. St. Honore, Paryż (Francja) – 17 czerwca 2015 r., Paryż (Francja).

65. dr hab. Krzysztof Szwagrzyk – *Polska szuka swoich bohaterów* – 6–8 grudnia 2015 r.. Lwów (Ukraina) – dwa odczyty na Uniwersytecie Lwowskim oraz w Bibliotece im. Stefanyka w ramach cyklu Spotkań Ossolińskich.

66. dr Paweł Ukielski – *Autumn of Nations 1989* – 2–4 marca 2015 r., Budapeszt, Pecs (Węgry), trzy debaty ze studentami i historykami Universytetu Corvinusa, na zaproszenie Polskiego Instytutu w Budapeszcie.

67. dr Paweł Ukielski – *Iron Curtain on Vistula River? Warsaw Rising as the Cold War beginning* – 5–6 maja 2015 r., Budapeszt (Węgry) – międzynarodowa konferencja „The Iron Curtain – Consequences of WWII" zorganizowana przez Platformę Europejskiej Pamięci i Sumienia.

68. dr Paweł Ukielski – *Responsibility for Communist Crimes*, 23 sierpnia 2015 r., Tallin (Estonia) – konferencja „The Criminal Legacy of Communism and Nazism", zorganizowana przez Muzeum Okupacji w Tallinie, Ministerstwo Sprawiedliwości Estonii.

69. dr Paweł Ukielski – *Polish history and historical policy* – 24 września 2015 r., Bruksela (Belgia), wykład dla studentów, na zaproszenie Polskiego Instytutu w Brukseli.

70. dr Daniel Wicenty – *Protesty 1970 r. w Polsce a problem walki z pamięcią społeczną* – 3 grudnia 2015 r., Budapeszt (Węgry) – międzynarodowa konferencja naukowa „Kiedy dyktatury każą strzelać. Zbrojna przemoc jako narzędzie władzy" zorganizowana przez Komitet Pamięci Narodowej (Nemzeti Emlékezet Bizottsága, NEB), Instytut Pamięci Narodowej, Uniwersytet Eötvös Loránd w Budapeszcie.

71. Karolina Wichowska – konferencja poświęcona ekshumacjom z masowych grobów ofiar reżimów totalitarnych zorganizowana przez czeski Senat (przedstawienie projektu IPN „Poszukiwanie nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego 1944–1956") – 10 grudnia 2015 r., Praga (Czechy).

72. dr Andrzej Zawistowski – udział w dyskusji panelowej „Kutatási és oktatási tevékenység az emlékezetpolitikában" (Research and Education Activities in Remembrance Policy) – 22 kwietnia 2015 r., Budapeszt (Węgry) – polsko-węgierskie forum „Diktatúrák és Emlékezet" (Dictatorship and Remembrance) zorganizowane przez Komitet Pamięci Narodowej (Nemzeti Emlékezet Bizottsága, NEB)

ZAŁĄCZNIK NR 6:
WYKAZ NOTACJI ZA ROK 2015

Notacje według kategorii

Liczba notacji ogółem: ***1656*** **Liczba notacji zrealizowanych w 2015 r.** ***173***

II wojna światowa (Wrzesień 1939, walki na frontach)

1. Dudek Jerzy – relacja żołnierza Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie.
2. Federowicz Kazimierz – relacja żołnierza Dywizjonu 303.
3. Wolny Włodzimierz – relacja obrońcy Lwowa z 1939 r., żołnierza AK Zgrupowania „Żelbet" Ziemi Krakowskiej.

Okupacja niemiecka i sowiecka (ruch oporu, represje, obozy, łagry)

1. Bekker Jerzy – relacja audio na temat wywózki na Syberię.
2. Bilkiewicz Władysław – relacja kresowiaka zesłanego wraz z rodziną na Syberię.
3. Borowski-Beszta Tadeusz – wywieziony jako dziecko na Syberię, w okresie PRL działał w opozycji.
4. Burka Eustachy – relacja żołnierza AK ze Lwowa, uczestnika akcji „Burza".
5. Chojnacki Mieczysław – relacja dotycząca pracy przymusowej na terenie III Rzeszy.
6. Cipser Tadeusz – świadek okupacji sowieckiej i niemieckiej we Lwowie, ekspatriant.
7. Czudek Celina – relacja osoby przymusowo wcielonej do Werhmachtu.
8. Dambek Roman – relacja bratanka por. Józefa Dambka członka Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski".
9. Daniszewski Zbigniew – relacja na temat okupacji w Krakowie, funkcjonowania getta w Krakowie, działalności w AK.
10. Denkowski Tadeusz – relacja członka Konspiracyjnej Organizacji „Kraj".

11. Derubski Jerzy – relacja o pobycie i przeżyciach we Lwowie w latach 1938–1943, żołnierz 1. PSP AK.

12. Dylewicz Eugeniusz – relacja na temat życia codziennego w okupowanej Wielkopolsce, konspiracji wielkopolskiej, śledztwa na poznańskim gestapo, pobycie w Forcie VII w Poznaniu.

13. Dziewulski Wacław – relacja kresowiaka na temat powojennego przemieszczenia się ludności.

14. Fok Zbigniew – relacja o wojennych przeżyciach we Lwowie i Krakowie.

15. Foltyn-Sarnecka Janina – świadek okupacji sowieckiej i niemieckiej we Lwowie, ekspatrianta.

16. Halkiewicz Jolanta – relacja mieszkanki Kresów, która w dramatycznych okolicznościach, jeszcze w1939 r., trafiła do Szwecji.

17. Hryniewicka Jolanta – relacja dotyczy wywózki na Syberię.

18. Kamocki Janusz – relacja o działalności w AK oraz o akcji „Burza".

19. Kamola Bogusław – relacja dotycząca losów podczas powstania warszawskiego, przede wszystkim służby w „szczurach kanałowych" oraz jego losów po powstaniu.

20. Kandelski Jan – relacja dotycząca ojca, który był deportowany do Związku Radzieckiego.

21. Kik Wiktor – relacja o deportacji do Związku Radzieckiego.

22. Kinalska Ida – relacja dotycząca wywózki na Syberię.

23. Kot Stanisław – relacja żołnierza AK ze Lwowa, uczestnika Akcji „Burza".

24. Kowalska Krystyna – jako dziecko była m.in. świadkiem funkcjonowania dużego obozu dla jeńców sowieckich pod Białą. Członkowie jej najbliższej rodziny byli zaangażowani w podziemiu niepodległościowym. Rodzina była represjonowana przez komunistów.

25. Krasowski Romuald – relacja żołnierza Okręgu AK Wilno-Nowogródek.

26. Kubiszewski Tadeusz – relacja o wysiedleniu z Pomorza do Generalnego Gubernatorstwa w 1940 r.

27. Kuczyński Henryk – relacja dotycząca wywózki na Syberię.

28. Kula Eugenia – relacja dotycząca wywózki na Syberię.

29. Kulpa Jan – relacja o działalności w rzeszowskiej AK.

30. Kwaśniok Teresa – relacja córki deportowanego do Związku Radzieckiego.

31. Laska Eugenia – relacja siostry Huberta Landowskiego, żołnierza Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski", który zginął w 1944 r.

32. Linsenbarth Adam – relacja syna rotmistrza 2. Pułku Szwoleżerów Rokitniańskich; o życiu podczas II wojny światowej i spotkaniu z ojcem po ponad 20 latach rozłąki.

33. Lutyńska Regina – relacja dotycząca zesłania na Syberię.

34. Łukaszczyk Józef – relacja dotycząca zesłania na Syberię oraz opowieść o życiu codziennym w przedwojennych okolicach Buczacza.

35. Makowiecka Alina – relacja kresowiaczki o Wilnie podczas II wojny światowej, o powojennym Gdańsku oraz o działalności w latach 80.

36. Michalscy Urszula i Stanisław – relacja dotycząca życia codziennego w okupowanym Poznaniu oraz losów poznaniaków wysiedlonych do Częstochowy.

37. Michowski Marek – relacja więźnia KL Auschwitz oraz losów jego ojca (oficera lotnictwa) zamordowanego w czasach stalinowskich.

38. Mincer Wiesław – relacja żołnierza Okręgu AK Wilno.

39. Mozgawa Jan – relacja dziecka ofiary niemieckiej pacyfikacji leśnej osady Osówek w Lasach Janowskich w 1942 r.

40. Orkisz Janusz – relacja mieszkańca Lwowa, opowiada o życiu codziennym przed wojną oraz podczas okupacji.

41. Partyka-Gaj Teresa – opowiada o życiu codziennym podczas okupacji niemieckiej oraz o Hieronimie Dekutowskim ps. „Zapora".

42. Pawłowska Regina – relacja dotycząca pobytu na Syberii oraz powojennego przemieszczenia się ludności i życia codziennego w powojennej Polsce.

43. Pawłowska Stefania – relacja kresowiaczki; łączniczki i wywiadowczyni AK we Lwowie ps. „Kwiatek".

44. Pawłowska Zofia – relacja kresowiaczki zesłanej wraz z rodziną na Syberię w 1940 r.

45. Pawłowski Andrzej – relacja mieszkańca Lwowa o przeżyciach w czasie II wojny światowej.

46. Pietrzak Teresa – relacja dotycząca życia codziennego na Kresach przed II wojną światową i w jej trakcie.

47. Podbereski Wacław – relacja kresowiaka, żołnierza AK, powojennego działacza tajnej organizacji „Semper Fidelis Victoria".

48. Pollack Martin – wywiad na temat działalności i dorobku pisarskiego, ale również na temat jego ojca – oficera SS i zbrodniarza wojennego Gerharda Basta.

49. Rajs Romuald – relacja syna kpt. Romualda Rajsa „Burego", oficera 3. i 5. Wileńskiej Brygady AK i 3. Brygady NZW na Podlasiu, skazanego na śmierć i zamordowanego w 1949 r.

50. Rapa Jan – relacja dziecka ofiary niemieckiej pacyfikacja leśnej osady Osówek w Lasach Janowskich w 1942 r.

51. Rutkowska Janina – relacja dotyczy wywózki na Syberię.

52. Rzepka Krystyna – relacja córki deportowanego do Związku Radzieckiego.

53. Seroko Stefan – relacja na temat przymusowego wcielenia do Wehrmachtu.

54. Skawińska Zuzanna – relacja mieszkańca Lwowa w okresie przedwojennym i w czasie II wojny światowej.

55. Sklepowicz Stefan – relacja żołnierza nowogródzkiego 77. Pułku Piechoty AK.

56. Sokólska Barbara – relacja dotycząca wywózki na Syberię.

57. Soldenhoff Maciej – relacja syna Antoniego Soldenhoffa, wywiadowcy AK, zakonspirowanego podczas okupacji jako Andrzej Szczuka. Pod fałszywym nazwiskiem rodzina żyła do 1971 r.

58. Starak Klara – relacja mieszkanki przedwojennego Lwowa, opowiada o swoim ojcu Antonim Połubiaku i jego tragicznej śmierci.

59. Strzelecka Eugenia – relacja świadka deportacji do Związku Radzieckiego.

60. Swinder Piotr – relacja kresowiaka o działalności konspiracyjnej rodziny podczas II wojny światowej.

61. Synak Regina – relacja na temat życia codziennego podczas okupacji niemieckiej na Pomorzu.

62. Syp Alfreda i Jan – relacja dzieci ofiar niemieckiej pacyfikacja leśnej osady Osówek w Lasach Janowskich w 1942 r.

63. Syroka Stanisław – relacja świadka pacyfikacji leśnej osady Osówek w Lasach Janowskich w 1942 r.

64. Szajowska Wanda – relacja mieszkańca przedwojennego Lwowa dotycząca okresu II wojny światowej.

65. Szeraut Aleksandra – relacja ofiary sowieckich deportacji w 1940 r., zesłana do Kazachstanu.

66. Szumański Aleksander – relacja mieszkańca przedwojennego Lwowa dotycząca okresu II wojny światowej.

67. Śrubarz Alicja – relacja na temat deportacji do Związku Radzieckiego.

68. Śrubarz Jan – relacja na temat deportacji do Związku Radzieckiego.

69. Świtka Antoni – relacja żołnierza Batalionów Chłopskich (AK), uczestnika akcji „Burza" oraz walk partyzanckich pod Chęcinami i Krasna k. Duraczowa.

70. Trembecki Oleg – relacja na temat życia codziennego we Lwowie podczas sowieckiej okupacji.

71. Trykoszko Leopold – relacja więźnia obozu pracy w Knyszynie podczas niemieckiej okupacji.

72. Trylska-Siekańska Danuta – relacja mieszkanki ziemi krzemienieckiej, sybiraczki, ekspatriantki.

73. Ukleja Irena – relacja kresowiaczki; zesłanej z rodziną do Kazachstanu w 1940 r.

74. Ungeheuer-Mietelska Krystyna – relacja mieszkanki przedwojennego Lwowa, opowiada o przeżyciach wojennych i śmierci ojca Leopolda Ungeheuera.

75. Wierzbicki Michał – relacja na temat życia codziennego podczas okupacji niemieckiej na Pomorzu.

76. Wieszok Werner – relacja na temat deportacji do Związku Radzieckiego.

77. Wilczewski Zygmunt – relacja osoby przymusowo wcielonej do Wermachtu.

78. Właźlińska-Petersen Maria – relacja na temat losów rodziny, zwłaszcza ojca, Kazimierza Właźlińskiego, kierownika Szkoły Powszechnej w Zaniemyślu, rozstrzelanego w publicznej egzekucji w Środzie Wlkp. w 20 X 1939 r.

79. Woś Czesława – relacja na temat losów rodziny: ojciec zamordowany przez Sowietów na początku okupacji, rodzina deportowana w głąb ZSRR, bracia służyli w polskiej formacji zorganizowanej przez Sowietów w 1943 r.

80. Wróbel Henryk – relacja na temat życia codziennego podczas okupacji niemieckiej na Pomorzu.

81. Wypych Józef – relacja kresowiaka zesłanego wraz z rodziną na Syberię w 1940 r.

82. Zieliński Edward – notacja z junakiem Baudienstu.

83. Zięba Julian – notacja z więźniem obozu KL Płaszów.

84. Żarnowiecka-Kiec Anna – relacja na temat Leonarda Żarnowieckiego, żołnierza NOB i AK rozstrzelanego w 1944 r. w Żabikowie.

85. Żurawski Stefan – relacja na temat życia codziennego podczas okupacji niemieckiej na Pomorzu.

Holokaust (Polacy ratujący Żydów, ocaleni)

1. Drobot Maria – świadek pomocy udzielonej ludności żydowskiej podczas okupacji.

2. Dygdoń Edward – świadek pomocy udzielonej ludności żydowskiej podczas okupacji.

3. Dygdoń Władysława – świadek pomocy udzielonej ludności żydowskiej podczas okupacji.

4. Przysiecki Jerzy – świadek pomocy udzielonej ludności żydowskiej podczas okupacji.

Zbrodnie na narodzie polskim podczas wojny (Zbrodnia Katyńska, Zbrodnia Wołyńska, Obława Augustowska)

1. Bajer Piotr – relacja na temat poszukiwań ofiar Obławy Augustowskiej.

2. Basiewicz Mirosław – relacja na temat poszukiwań ofiar Obławy Augustowskiej.

3. Bednarczyk Sława – relacja „sieroty” z Wołynia, ofiary zbrodni OUN-UPA.

4. Gwiazdowski Ryszard – relacja mieszkańca Czarnej Białostockiej, jego ojciec zginął podczas w masowej egzekucji pod Białymstokiem, prawdopodobnie w Pietraszach 23 VII 1941 r.

5. Krzywosz Jan – relacja mieszkańca wsi Rygola, jego ojciec zginął w Obławie Augustowskiej.

6. Maciejowska Alicja – wywiad z dziennikarką z Warszawy, autorką książki o Obławie Augustowskiej, kustosz pamięci ofiar Obławy.

7. Orlik Ludwika – notacja na temat losów mieszkańców przedwojennego Wołynia.

8. Szarejko Józef – relacja mieszkańca Gib, świadka Obławy Augustowskiej.

9. Tarczyńska Łucja – relacja na temat zbrodni popełnionych przez OUN-UPA w Baryszu.

10. Zawadzka Janina – relacja dotycząca domu dziecka w Czerniejewie k. Gniezna, w kontekście poszukiwania sierot z Wołynia

Podziemie niepodległościowe (działalność, akcje, Żołnierze Wyklęci, represje)

1. Biały Jerzy – relacja więźnia kryminalnego odsiadującego wyrok w więzieniu przy ul. Rakowieckiej w Warszawie, gdzie zaprzyjaźnił się z jednym ze strażników, który opowiedział mu o przypuszczalnym miejscu pochówku Witolda Pileckiego.

2. Jakimów Michał – relacja żołnierza Obwodu AK Mościce, więźnia politycznego PRL.

3. Kaszkowiak Eleonora – relacja siostry Edwarda Munko, skazanego na karę śmierci, przez WSR w Poznaniu, za udział w napadzie ekspropriacyjnym na Kasę Spółdzielczą.

4. Marzjan Jan – relacja żołnierza KBW w latach 50.

5. Michniacki Jan – relacja syna Romana Michniackiego – strażnika więziennego z Bojanowa, który umożliwił ucieczkę dwóm kobietom.

6. Palacz Henryk – relacja więźnia okresu stalinowskiego, świadka ekshumacji prowadzonych przez MO i SB przy Szpitalu im. Świętej Rodziny w Poznaniu w latach 60.

7. Paśko Jan – relacja żołnierza rzeszowskiej AK; aresztowanego w 1949 r. za planowanie ucieczki za granicę i za krytykowanie systemu komunistycznego w Polsce.

8. Seweryn Franciszek – relacja na temat działalności antykomunistycznej w latach 1945–1949, pobytu w więzieniu w Miechowie i śledztwa.

9. Uliński Ryszard – relacja działacza antykomunistycznej organizacji młodzieżowej Ruch Wyzwolenia Młodzieży Słowiańskiej, więźnia Jaworzna.

10. Wasilewski Antoni – relacja żołnierza lWP, który w 1953 r. był ławnikiem w odpryskowym procesie kurii krakowskiej przed Wojskowym Sądem w Krakowie przeciwko Helenie Budziaszek oraz księdzu Jerzym Lelio.

11. Witek Marianna – relacja siostry Franciszka Witka skazanego na karę śmierci za działalność w AK i zamordowanego.

12. Zwoliński Piotr – relacja na temat działalność w ROAK Grójec w latach 1945–1946.

PRL (opozycja, stan wojenny, cenzura, życie społeczno-ekonomiczne, działalność opozycyjna, strajki)

1. Biskup Kazimierz – relacja działacza śląskiej „Solidarności", więźnia politycznego w okresie stanu wojennego.

2. Badziak Kazimierz – notacja z uczestnikiem wydarzeń marcowych z 1968 r.
3. Boski Paweł – notacja z uczestnikiem wydarzeń marcowych z 1968 r.
4. Boye Małgorzata – relacja siostry Jurka Skonieczki, jednej z najmłodszych ofiar masakry grudniowej na Wybrzeżu.
5. Brzozowski Jan – notacja z uczestnikiem wydarzeń marcowych z 1968 r.
6. Bukowski Andrzej – relacja świadka wydarzeń roku 1980 w Gdańsku.
7. Drywa Roman – relacja z synem Brunona Drywy zamordowanego podczas masakry grudniowej na Wybrzeżu.
8. Fabisiak Aleksander – relacja działacza lęborskiej „Solidarności".
9. Fojtuch Janusz – relacja uczestnika walk ulicznych podczas masakry grudniowej na Wybrzeżu.
10. Górski Krzysztof – notacja z uczestnikiem wydarzeń marcowych z 1968 r.
11. Haluszczak Piotr – zwerbowany przez Służbę Bezpieczeństwa do inwigilacji środowiska ukraińskiego i duszpasterstwa akademickie na Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie.
12. Haskiel Janusz – notacja z uczestnikiem wydarzeń marcowych z 1968 r.
13. Hoppe Grażyna – notacja z działaczką starogardzkiej „Solidarności".
14. Jaworska Helena – relacja siostry Józefa Pawłowskiego, zabitego podczas Grudnia '70 w Gdyni.
15. Kałużna Barbara – relacja bratowej Jana Kałużnego, ofiary masakry grudniowej na Wybrzeżu.
16. Karandziej Jan – relacja na temat WZZ Wybrzeża, Sierpień '80 oraz „Solidarność" Region Gdańsk.
17. Katarzyńska Iwona – relacja pielęgniarki, uczestniczki wydarzeń czerwcowych w Poznaniu w 1956 r.
18. Klóskowska Stefania – relacja żony Brunona Drywy zamordowanego podczas masakry grudniowej na Wybrzeżu.
19. Kockum Kristina – notacja z uczestnikiem wydarzeń marcowych z 1968 r.
20. Kowalski Jan – notacja na temat życia codzienne w powojennej Polsce.
21. Krulak Konstanty – notacja z uczestnikiem walk ulicznych podczas masakry grudniowej na Wybrzeżu.
22. Kulerski Wiktor – notacja z działaczem opozycyjnym i solidarnościowym.
23. Kurkowski Józef – notacja na temat życia codzienne w powojennej Polsce.
24. Kusy Wojciech – relacja działacza śląskiej „Solidarności", internowanego w Zabrzu-Zaborzu.
25. Lechowska Teresa – notacja z działaczem opozycyjnym i solidarnościowym.

26. Libiszowska Maria – notacja z uczestnikiem wydarzeń marcowych z 1968 r.

27. Mecych Stanisław – notacja z działaczem opozycyjnym i solidarnościowym.

28. Niedźwiedzki Jan – relacja działacza lęborskiej „Solidarności".

29. Nitz Wiesław – relacja działacza kościerskiej „Solidarności".

30. Nowaczyk Adam – notacja z uczestnikiem wydarzeń marcowych z 1968 r.

31. Orkisz Maria – relacja na temat życia codziennego w Krakowie w okresie PRL.

32. Paśniewska Grażyna – relacja siostry Stanisława Lewandowskiego, ofiary masakry grudniowej na Wybrzeżu.

33. Pepłowski Krzyszof – relacja działacza lęborskiej „Solidarności".

34. Piernicki Henryk – relacja brata Ludwika Piernickiego, ofiary masakry grudniowej na Wybrzeżu.

35. Podowski Kazimierz – relacja przyjaciela Zbyszka Godlewskiego, ofiary masakry grudniowej na Wybrzeżu.

36. Roszewicz Antonina – notacja dotycząca Józefa Pawłowskiego, który zginął podczas masakry grudniowej na Wybrzeży. Świadek historii wynajmował mu pokój oraz uczestniczył w jego tajnym pochówku.

37. Rymsza Józef – relacja działacza kościerskiej „Solidarności".

38. Sapała Adam – relacja uczestnika walk ulicznych z wojskiem i milicją podczas masakry grudniowej na Wybrzeżu.

39. Skąpski Zenon – relacja działacza pruszczańskiej „Solidarności".

40. Stolzman Ryszard – relacja na temat życia codziennego w Krakowie okresie PRL.

41. Strzelecki Jacek – notacja z uczestnikiem wydarzeń marcowych z 1968 r.

42. Szczesiak Edmund – relacja dziennikarza pracującego w „Głosie Wybrzeża" (1969–1973) oraz w tygodniku „Czas" (lata 70.), o dziennikarstwie w PRL.

43. Szulc Wacław – relacja uczestnika obchodów Millennium w Gdańsku i skutkach tego uczestnictwa.

44. Świegocki Kazimierz – notacja z uczestnikiem wydarzeń marcowych z 1968 r.

45. Trechtenherc Anna – notacja z uczestnikiem wydarzeń marcowych z 1968 r.

46. Turschmid Stefan – notacja z uczestnikiem wydarzeń marcowych z 1968 r.

47. Urban Joanna – notacja z działaczką opozycyjną regionu bydgoskiego, rzeczniczką Ruchu Młodej Polski oraz członkiem NSZZ „Solidarność".

48. Waldenberg Marek – notacja z naukowcem, uczestnikiem wydarzeń Października 1956 r. w Krakowie.

49. Waller Lila – notacja z uczestnikiem wydarzeń marcowych z 1968 r.

50. Wdowiński Henryk – podczas zasadniczej służby wojskowej skazany na półtora roku więzienia za niesubordynację (1970 r.).

51. Włodarczyk Cezary – notacja z uczestnikiem wydarzeń marcowych z 1968 r.

52. Zawiślak Andrzej – relacja uczestnika walk ulicznych podczas masakry grudniowej na Wybrzeżu.

53. Zbrońscy Władysława i Klemens – notacje z działaczami opozycyjnymi i solidarnościowymi.

Inne

1. Czeżewska Eleonora – wspomnienia dotyczące Tadeusza Czeżewskiego – profesora filozofii UMK w Toruniu.

2. Karczewski Benedykt – notacja dotycząca relacji polsko-kaszubskich.

3. Koralewska Franciszka – relacja kucharki Stefana Starzyńskiego.

4. Kordecki Roman – wywiad z profesorem Akademii Medycznej w Białymstoku

5. Prot Tomasz – relacja na temat biografii ojca Jana Prota.

6. Tiuchtij Józefa – relacja repatriantki z Ukrainy Wschodniej, do Polski powróciła w latach 90.

ZAŁĄCZNIK NR 7:
SPOTKANIA KLUBÓW IM. GEN. STEFANA ROWECKIEGO „GROTA" W ROKU 2015

Białystok			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
16 II 2015	„Kpt. Stefan Bialik (1898––1979)"	Piotr Łapiński	
Bydgoszcz			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
22 I 2015	„Ostatni bój PZPR. Koniec partii komunistycznej w Polsce. Wybrane aspekty"	dr Piotr Brzeziński	
25 II 2015	„Przywróćmy ich pamięci! Poszukiwanie miejsc pochówków i ekshumacje ofiar zbrodni komunistycznych na przykładzie prac prowadzonych na terenie Białostocczyzny"	dr Marcin Zwolski	
31 III 2015	„Operacja Antypolska NKWD 1937–1938"	dr Tomasz Sommer	prezentacja multimedialna dokumentów dotyczących tzw. operacji polskiej, odnalezionych w archiwum kijowskim
20 IV 2015	„Wilczęta. Losy dzieci Żołnierzy Wyklętych w PRL"	Kajetan Rajski	w spotkaniu gościnnie udział wzięli Romuald Rajs (syn kpt. „Burego") oraz Michał Ostapiuk (biograf kpt. „Burego")
07 V 2015	„Geneza Magdalenki i Okrągłego Stołu"	dr hab. Sławomir Cenckiewicz	
11 VI 2015	„Bestie. Nieukarani mordercy Polaków"	Tadeusz M. Płużański	

25 VI 2015	„Janusz Kurtyka: historyk, opozycjonista, państwowiec. Wokół książki »Rzeczpospolita wolnych ludzi«”	Filip Musiał, Wojciech Frazik	promocja książki *Rzeczpospolita wolnych ludzi. Janusz Kurtyka w mediach* (opracowanie Andrzej Arseniuk i Filip Musiał)
29 IX 2015	„Nieukarani zbrodniarze niemieccy, czyli powojenne »rozliczenia« z winnymi eksterminacji Polaków na Pomorzu”	Maciej Mazurkiewicz	
21 X 2015	„PRL – czy jest się o co spierać?”	dr Andrzej Zawistowski	
Gorzów Wielkopolski			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
30 I 2015	„Sowieckie wybory”	Michał Siedziako	
12 II 2015	„Propaganda stalinowska na przykładzie Pomorza Zachodniego”	dr Paweł Szulc	
25 III 2015	„Rola funkcjonariuszy MBP w śmierci Jana Rodowicza »Anody«”	dr Przemysław Benken	
15 IV 2015	„Jan Karski – emisariusz polskiego państwa podziemnego”	Mateusz Lipko	
7 V 2015	„Gorzów Wielkopolski – stolica Ziemi Lubuskiej 1945–1950”	dr hab. Dariusz A. Rymar	
9 VI 2015	„Duchowieństwo na Pomorzu Zachodnim i Ziemi Lubuskiej w świetle dokumentów państwowych”	ks. dr hab. Dariusz Śmierzchalski-Wachocz	
22 IX 2015	„Z dziejów kumoterstwa, niekompetencji i zawiści – wypadki gryfickie 1951”	dr Przemysław Benken	
20 X 2015	„Poszukiwanie skarbów w Polsce po II wojnie światowej”	dr Sebastian Ligarski	
Kalisz			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
26 I 2015	„Alfred Nowacki – przedsiębiorca, działacz polskiego podziemia”	dr Jarosław Dolat	
9 III 2015	„Wywiad cywilny Polski Ludowej w latach 1945–1950”	dr Witold Bagieński	
29 IV 2015	„Żołnierze Niezłomni”	dr Tomasz Toborek	
27 V 2015	„Niepokorni – ucieczki z niemieckich obozów jenieckich”	dr Piotr Stanek	

15 VI 2015	„Jan Piwnik »Ponury« – bohater niezłomny"	dr Tomasz Matuszak	
14 IX 2015	„Wojenne losy polskiego złota"	dr hab. Janusz Wróbel	
12 X 2015	„Początek konfliktu polsko-czechosłowackiego w okresie międzywojennym"	dr Sebastian Pilarski	
9 XI 2015	„Poznański Czerwiec 1956"	dr Karolina Bittner	projekcja filmu w reż. Krzysztofa Magowskiego *Poznańskie Powstanie 1956*
14 XII 2015	„Jan Nowak-Jeziorański – w 10. rocznicę śmierci"	Paweł Spodenkiewicz	
Koszalin			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
13 X 2015	„Kwatera Ł". Promocja książki Karoliny Wichowskiej	Karolina Wichowska; rozmowę prowadził dr Andrzej Zawistowski	
27 X 2015	Prezentacja gry edukacyjnej IPN „7. W obronie Lwowa"	Karol Madaj, dr Tomasz Ginter	
10 XI 2015	„Od niepodległości do niepodległości „	dr Filip Musiał	
24 XI 2015	„Generał August Emil Fieldorf »Nil«"	Magdalena Wujda	
15 XII 2015	„»Bez wątpienia było warto...«. Postać Marka Adamkiewicza jako działacza antykomunistycznego"	Marek Adamkiewicz; rozmowę prowadził Michał Siedziako.	
Łódź			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
13 I 2015	„Protesty młodzieży w Polsce Ludowej"	dr Łukasz Kamiński	
28 I 2015	„Niemieckie więzienie na Radogoszczu – w 70. rocznicę zbrodniczej likwidacji"	mgr Grażyna Janaszek	
24 II 2015	„Wywiad cywilny Polski Ludowej w latach 1945–1950"	dr Witold Bagieński	
17 III 2015	„Powroty z Syberii. Repatriacja obywateli polskich z głębi ZSRR w latach 1945–1947"	dr Wojciech Fr. Marciniak	
14 IV 2015	„Ludobójstwo – kłamstwo i walka o prawdę"	dr Witold Wasilewski	
28 IV 2015	„Protesty młodzieży w Polsce Ludowej"	dr Łukasz Kamiński	

11 V 2015	„Major Henryk Sucharski – od Westerplatte do Westerplatte”	dr Piotr Stanek	
26 V 2015	„Komuniści przeciwko komunistom”	dr Robert Spałek	
9 VI 2015	„Akcja »Burza« na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej”	dr Kazimierz Krajewski	
10 IX 2015	„Kresowa Stanica”	Piotr Semka	
22 IX 2015	„Ochrona porządku i bezpieczeństwa publicznego w powstaniu warszawskim”	dr Janusz Marszalec	
21 X 2015	„Wojska NKWD w walce z Polskim Podziemiem 1944–1953”	prof. dr hab. Grzegorz Motyka	
1 XII 2015	„11 listopada 1939 r., Święto Niepodległości w obozie w Starobielsku”	dr Sławomir Kalbarczyk	
17 XII 2015	„Losy generalicji Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie po 1945 r.”	dr hab. Janusz Wróbel	
Opole			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
30 I 2015	„Karolina Lanckorońska”	dr Stanisław Bogaczewicz	projekcja filmu w reż. Pawła Woldana *Karolina Lanckorońska. Portret damy*
27 II 2015	„Dziewczyny wojenne w piosenkach i pieśniach”	Grzegorz Walasik	wykładowi towarzyszyła prezentacja multimedialna
31 III 2015	„Moja mama z Birkenau – Stanisława Leszczyńska”	Krystyna Kulpa oraz uczennice z Zespołu Szkół Ekonomicznych w Opolu im. gen. Stefana Roweckiego „Grota”	wykładowi towarzyszyła prezentacja multimedialna
28 IV 2015	„Kłamstwo Katyńskie –wspomnienia o matce” spotkanie ze świadkiem historii Ireną Zajączkiewicz-Dudek	Włodzimierz Dudek	wykładowi towarzyszyła prezentacja multimedialna
25 IX 2015	„Polskie Państwo Podziemne” obchody 25-lecia ŚZŻAK Opole	prof. dr hab. Krzysztof Kawalec	
29 IX 2015	„Generał Stefan Rowecki »Grot« – współtwórca Polskiego Państwa Podziemnego”	prof. dr hab. Krzysztof Kawalec	
Ostrów Wielkopolski			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
26 I 2015	„Niemieckie więzienie na Radogoszczu – w 70. rocznicę zbrodniczej likwidacji”	Grażyna Janaszek	

1 II 2015	70. rocznica egzekucji członków Armii Krajowej w lasku Skarszewskim k. Kalisza		
9 III 2015	„Wydarzenia marcowe 1968"	Andrzej Czyżewski	
23 III 2015	„Polskie Państwo Podziemne – przed sądem moskiewskim"	dr hab. Waldemar Grabowski	
20 IV 2015	„Losy oficerów polskich ocalałych z masakry katyńskiej"	prof. dr hab. Stanisław Jaczyński	
18 V 2015	„Czesław Mocek, ps. »Spirytus« – sylwetka konspiratora i wyklętego"	Tomasz Ławniczak	
22 VI 2015	„Duchowni w grobach katyńskich"	Sławomir Frątczak	
14 IX 2015	„Absolwenci »szkół« NKWD – funkcjonariusze służby więziennej w PRL"	płk dr Krystian Stefan Bedyński	
12 X 2015	„Wojenne i powojenne losy żołnierzy gen. Władysława Andersa"	doc. dr Janusz Wróbel	
1 XI 2015	„»Zapal znicz« w miejscach Pamięci Narodowej w Ostrowie Wlkp."		
23 XI 2015	„Ostatni leśni na polskich Kresach"	dr Kazimierz Krajewski	
14 XII 2015	„Karolina Lanckorońska – żołnierz ZWZ-AK, więźniarka Ravensbrück"	dr Tomasz Gałwiaczek	
Pabianice			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
28 I 2015	„Zbrodnia likwidacji przez Niemców, w nocy z 17 na 18 stycznia 1945 r., więzienia na Radogoszczu"	Ryszard Iwanicki	
18 III 2015	„Władze II RP wobec kwestii czechosłowackiej w latach 1938–1939"	dr Sebastian Pilarski	
14 IV 2015	„Ludobójstwo – kłamstwo i walka o prawdę"	dr Witold Wasilewski	
13 V 2015	„Generał Władysław Anders – w 45. rocznicę śmierci"	dr hab. Jacek Pietrzak	
17 VI 2015	„Romantyczny realista, czyli rzecz o Józefie Piłsudskim"	prof. dr hab. Przemysław Waingertner	

31 VII 2015	Spotkanie przy grobie płk. dypl. Józefa Szostaka „Filipa" na cmentarzu św. Józefa w Łodzi-Rudzie w 71. rocznicę wybuchu Powstania Warszawskiego	Zarząd Klubu	
14 X 2015	„Solidarność – czas nadziei i czas walki"	dr Grzegorz Majchrzak	
18 XI 2015		prof. dr hab. Wiesław Wysocki	
16 XII 2015	„Obóz dla dzieci i młodzieży przy ul. Przemysłowej w Łodzi"	Artur Ossowski	
Piotrków Trybunalski			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
14 I 2015	„Adolf Pilch »Doliny« i Zgrupowanie AK Kampinos	dr hab. Tomasz Łabuszewski, dr Kazimierz Krajewski	
26 II 2015	„Gloria Victis – sylwetka rotmistrza Witolda Pileckiego (1901–1948)"	Sebastian Wojtaś	
19 III 2015	„Gen. bryg. August Emil Fieldorf »Nil« w 120. rocznicę urodzin"	Grzegorz Nawrot	projekcja filmu w reż. Aliny Czerniakowskiej *On wierzył w Polskę*
26 III 2015	„Antykomunistyczne organizacje młodzieżowe w Bełchatowie 1948–1956"	Paweł Wąs	
14 V 2015	„Polityka okupanta niemieckiego wobec młodzieży polskiej 1939–1945"	Paweł Spodenkiewicz	otwarcie wystawy *Germanizacja dzieci polskich w okresie okupacji hitlerowskiej*
25 V 2015	Konkurs historyczny dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych „Gloria Victis – życie i działalność rotmistrza Witolda Pileckiego"		
9 VI 2015	Gra miejska dotycząca gen. Stefana Roweckiego „Grota"		
11 VI 2015	„Konspiracyjne organizacje młodzieżowe w Opocznie 1945–1956"	Paweł Wąs	
1 VIII 2015	Złożenie kwiatów i zapalenie zniczy na mogiłach powstańców w 71. rocznicę wybuchu Powstania Warszawskiego		

3 IX 2015	„Zbrodnie niemieckie na Ziemi Łódzkiej 1939–1945"	dr hab. Janusz Wróbel	otwarcie wystawy *Zbrodnie niemieckie na Ziemi Łódzkiej w czasie II wojny światowej*
10 IX 2015	„Sergiusz Piasecki (1901–1964). Oficer wywiadu, pisarz, egzekutor AK"	dr hab. Tomasz Balbus	
8 X 2015	„Sądownictwo Polskiego Państwa Podziemnego"	Michał Radosław Hanke	
18 XI 2015	„Generał Anders i jego żołnierze"	dr hab. Janusz Wróbel	
10 XII 2015	„Wigilia partyzancka w Libiszowie koło Opoczna (grudzień 1944)"	Tomasz Łuczkowski	
Poznań			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
17 II 2015	„Szpiedzy PRL-u. Profesjonaliści czy amatorzy" – dyskusja wokół książki *Szpiedzy PRL-u* z udziałem autorów	dr hab. Patryk Pleskot, dr Władysław Bułhak	
24 IV 2015	„Białe plamy Katynia. Czego jeszcze nie wiemy? Czego jeszcze możemy dowiedzieć się o Katyniu"	dr Witold Wasilewski	
23 VI 2015	„Na tropie zdrajców gen. Stefana Roweckiego »Grota«"	Jędrzej Lipski	projekcja filmu w reż. Jędrzeja Lipskiego i Piotra Mielecha *Na tropie zdrady*
Puławy			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
22 I 2015	„Na pomoc powstańcom śląskim"	Robert Och	
19 II 2015	„Trzy odważne Panie"	Sławomir Pać	
01 III 2015	Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych	Klub jako współorganizator	coroczne obchody miejskie pod budynkiem PUBP w Puławach
23 IV 2015	„W 70. rocznicę rozbicia PUBP w Puławach"	Sławomir Pać	wykład plenerowy pod budynkiem PUBP w Puławach
28 V 2015	„Marian Bernaciak »Orlik«"	dr Mirosław Sulej	
24 IX 2015	„Obrona Grodna"	prof. Anna Jelinowska ps. „Verite", „Prawda"	
29 X 2015	„Początki Puław"	Mariusz Karolak	
19 XI 2015	„Armia Krajowa Okręg Śląsk"	Wojciech Kempa	

17 XII 2015	„Marian Hemar – Polak z wyboru”	dr Marek Chrzanowski	
Radom			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
11 II 2015	„Utopia i rzeczywistość. Stowarzyszenie PAX w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym PRL i III RP na przykładzie województwa radomskiego (1975–1993)”	dr Krzysztof Busse; rozmowę prowadził dr hab. Marek Wierzbicki	prezentacja książki
27 II 2015	„Dokumenty do dziejów Zgrupowań Partyzanckich AK »Ponury«”	dr Marek Jedynak; rozmowę prowadził dr Sebastian Piątkowski	prezentacja książki
18 III 2015	„Polacy wobec komunizmu (1944–1989)”	dr Łukasz Kamiński	
17 IV 2015	„Radomskie karty zbrodni katyńskiej”	dr Sebastian Piątkowski	
12 VI 2015	„Dzieci Kwatery »Ł«”	Marcin Sołtysiak	pokaz filmu w reż. Arkadiusza Gołębiewskiego *Dzieci Kwatery „Ł”*
26 VI 2015	„Ślady zbrodni”	dr Krzysztof Busse	pokaz filmu w reż. Adama Sikorskiego *Ślady zbrodni*
9 X 2015	„Ostatni żołnierz podziemia niepodległościowego Józef Franczak »Laluś« (1918–1963)”	Artur Piekarz	
11 XII 2015	„Łączka”	Karolina Wichowska	prezentacja książki
Klub Historyczny im. płk. Łukasza Cieplińskiego w Rzeszowie			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
9 III 2015	„W krzywym zwierciadle historiografii. Zniszczenia wojenne na obszarze ziemi przemyskiej w XVII wieku”	dr Andrzej Gliwa	prezentacja książki
26 V 2015	„Stracony dom”	Jadwiga Lazarowicz	prezentacja książki
3 VII 2015	„Stan badań w sprawie niemiecko-ukraińskiej pacyfikacji Kaszyc, Rokietnicy i Czelatyc w marcu 1943 r.”	Jerzy Wielgosz, Tomasz Bereza	
14 XI 2015	Spotkanie edukacyjne w Markowej poświęcone rodzinie Ulmów	dr Mateusz Szpytma	

26 XI 2015	Złożenie kwiatów pod pomnikiem IV Zarzadu WiN w Rzeszowie w rocznicę urodzin płk. Łukasza Cieplińskiego oraz udział w uroczystościach w ZS nr 6 w Rzeszowie		
Sieradz			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
13 III 2015	„Dzieci Kwatery Ł"	dr Krzysztof Latocha	pokaz filmu w reż. Arkadiusza Gołębiewskiego *Dzieci Kwatery „Ł"*
24 IV 2015	„Narodowe Siły Zbrojne – bilans działalności"	Zbigniew Natkański	
25 V 2015	„Marszałek Józef Piłsudski – w 80. rocznicę śmierci"	Robert Witak	
12 VI 2015	„Funkcjonariusze Policji Państwowej w Łódzkiem – ofiary Zbrodni Katyńskiej"	Piotr Zawilski	
31 VII 2015	Spotkanie na cmentarzu parafialnym w Sieradzu, przy grobie księdza Apolinarego Leśniewskiego, kapelana Armii Krajowej w Powstaniu Warszawskim		
4 IX 2015	„Major Henryk Dobrzański »Hubal«"	Tomasz Łuczkowski	
16 X 2015	„Karolina Lanckorońska – żołnierz ZWZ-AK, więźniarka Ravensbrück"	dr Stanisław Bogaczewicz	
6 XI 2015	„Oficerowie Armii Krajowej w obozie NKWD w Riazaniu"	dr Dariusz Rogut	
7 XII 2015	„Procesy polityczne działaczy NSZZ Solidarność w Łodzi, w okresie stanu wojennego"	dr Sebastian Pilarski	
Skierniewice			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
26 II 2015	„Sądownictwo Polskiego Państwa Podziemnego w Okręgu Łódzkim Armii Krajowej"	Michał Radosław Hanke	
19 III 2015	„Zbrodnie popełnione na Polakach na Wołyniu w 1943 roku"	dr Leon Popek	
23 IV 2015	„Kapelani Wojska Polskiego w mogiłach katyńskich"	Sławomir Z. Frątczak	

14 V 2015	„Niemieckie obozy pracy dla dzieci i młodzieży polskiej, na przykładzie Ośrodka przy ul. Przemysłowej w Łodzi”	Artur Ossowski	
18 VI 2015	„Poznański Czerwiec 1956”	dr Karolina Bittner	projekcja filmu w reż. Krzysztofa Magowskiego *Poznańskie Powstanie 1956*
22 X 2015	„Obóz koncentracyjny Dachau – miejsce eksterminacji duchowieństwa polskiego”	dr Anna Jagodzińska	
10 XII 2015	„Ucieczki piłkarzy w czasach PRL”	dr Sebastian Pilarski	
Szczecin			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
29 I 2015	„Wojna wietnamska: fakty i mity”	dr Przemysław Benken	
19 III 2015	„Zbrodnie i terror komunistycznego aparatu represji na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1956 w badaniach Oddziału IPN w Szczecinie”	Magdalena Dźwigał, Tomasz Dźwigał, Łukasz Skubisz	promocja książki Szymona Nowaka *Dziewczyny wyklęte*
28 V 2015	„Represje wobec Kościoła katolickiego w Polsce 1944–1989”	dr hab. Filip Musiał	
Trójmiasto			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
9 II 2015	„Pro Christo et Patria. Księża-męczennicy w duchowej przestrzeni Wolnego Miasta Gdańska”	ks. dr. Maciej Kwiecień	
24 III 2015	„Ryszard Kukliński –bohater czy zdrajca”?	dr hab. Sławomir Cenckiewicz	
30 IV 2015	„Koniec i początek miasta. Gdańsk po zakończeniu II wojny światowej”	dr hab. Grzegorz Berendt, Zbigniew Jankowski	
11 VI 2015	„Mieszkańcy Gdańska po zakończeniu II wojny światowej”	dr Sylwia Bykowska	
24 VI 2015	„Konspiracja komunistyczna PPR-GL-Al. Fakty i mity”	Leszek Żebrowski	
15 IX 2015	„Nieoczywistości drogi życiowej Tadeusza Mazowieckiego”	Roman Graczyk	
8 X 2015	„Rzeź wołyńska –specyfika i postgenocydalne skutki”	Ewa Siemaszko	
20 XI 2015	„Represje wobec dzieci Żołnierzy Wyklętych w czasach PRL”	Kajetan Rajski, Janusz Niemiec	pokaz filmu w reż. Iwony Bartólewskiej *List do Syna*

Warszawa			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
12 I 2015	Pokaz spektaklu Teatru Telewizji *O prawo głosu* w reżyserii Janusza Petelskiego	komentarz historyczny: prof. Andrzej Paczkowski	
15 I 2015	„Służby wywiadowcze Polski Ludowej w latach 40"	dr Witold Bagieński	
9 II 2015	Pokaz filmu *Dzieci Kwatery „Ł"* reż. Arkadiusz Gołębiewski	Arkadiusz Gołębiewski; prowadzenie: Karolina Wichowska	
26 II 2015	„Sprawa StanisławaGustawa Jastera ps. »Hel« w historiografii. Kreacja obrazu zdrajcy i obrona"	Daria Czarnecka; moderacja: Andrzej Brzozowski	
9 III 2015	Pokaz filmu *IV Zarząd WiN* z cyklu *Z archiwum IPN*, reż. Adam Sikorski		
26 III 2015	„Okoliczności aresztowań w warszawskich Grupach Szturmowych w marcu 1943 roku"	prof. dr. hab. Grzegorz Nowik	
13 IV 2015	Pokaz filmu *Prywatne śledztwo majora Zakirova* reż. Jarosław Mańka	Komentarz historyczny: Łukasz Michalski	
23 IV 2015	„Wybrane problemy życia codziennego rodzin katyńskich w komunistycznej Polsce"	Krzysztof Łagojda	
11 V 2015	Pokaz filmu *A może tego nie wolno mówić*, reż. Jacek Petrycki	Komentarz historyczny: dr Jan Jerzy Milewski	
21 V 2015	„Służba Budowlana (*Baudienst*) w Generalnym Gubernatorstwie (1940–1945)"	Tomasz Sudoł	
8 VI 2015	*Pokaz filmu„... cicho ciało spocznie w grobie"* reż. Wojciech Maciejewski		
18 VI 2015	„Bez wyboru. Wybory do sejmu PRL w latach 1952–1985"	Michał Siedziako; prowadzenie: Przemysław Gasztold-Seń	
10 IX 2015	„Młodzież w opozycji i oporze społecznym w Polsce w latach 1944–1989"	dr Łukasz Kamiński; prowadzenie: Przemysław Gasztold-Seń	
28 IX 2015	Pokaz filmu *Janusz Kurtyka* reż. Mirosław Jabłoński, Jan Ruman	komentarz: Zuzanna Kurtyka; prowadzenie: Dorota Koczwańska-Kalita	
8 X 2015	„Codzienność polskich żołnierzy w kampanii wrześniowej"	Artur Wodzyński	

19 X 2015	Pokaz filmu *Bezpieka. Pretorianie komunizmu* reż. Bogdan Łoszewski	komentarz historyczny: Jacek Pawłowicz	
9 XI 2015	Pokaz filmu *Józef Piłsudski* reż. Ryszard Ordyński	komentarz historyczny: Maciej Żuczkowski	
25 XI 2015	„ »Obroża« na celowniku bezpieki”	dr hab. Jacek Sawicki; prowadzenie: Przemysław Gasztold-Seń	
10 XII 2015	„Stan wojenny”	dr Tadeusz Ruzikowski; prowadzenie: Grzegorz Wołk	
15 XII 2015	Pokaz filmu *Gdziekolwiek jesteś panie prezydencie* reż. Andrzej Trzos-Restawiecki	komentarz: dr Paweł Kosiński	
Wieluń			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
27 III 2015	„Marzec 1968 w Łódzkiem”	Józef Śreniowski	
24 IV 2015	„Narodowe Siły Zbrojne – bilans działalności”	Zbigniew Natkański	
29 V 2015	„Wywiad cywilny Polski Ludowej w latach 1945–1950”	dr Witold Bagieński	
22 VI 2015	„Duchowni w grobach katyńskich”	Sławomir Z. Frątczak	
4 IX 2015	„Major Henryk Sucharski – od Westerplatte do Westerplatte”	dr Piotr Stanek	
16 X 2015	„Karolina Lanckorońska – żołnierz ZWZ-AK, więźniarka Ravensbrück”	dr Stanisław Bogaczewicz	
6 XI 2015	„Akcja »Wisła«. Trudne karty relacji polsko-ukraińskich w XX wieku”	dr Marek Białokur	
11 XII 2015	„Historia a cenzura w PRL”	dr hab. Zbigniew Romek	
Wrocław			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
26 II 2015	„Za pierwszego sowieta”	dr hab. Grzegorz Hryciuk	
26 III 2015	„Zbrodnia katyńska”	dr Daniel Koreś	
28 V 2015	„17 dni września”	Wojciech Trębacz	pokaz filmu w reż. Józefa Gębskiego *17 dni września*
25 VI 2015	„Sowieci, Niemcy, Polacy. Rok 1945 we Wrocławiu”	dr hab. Tomasz Głowiński	

24 IX 2015	„Żołnierze Września"	dr Jerzy Kirszak	
22 X 2015	„Obława Augustowska"	Sylwia Krzyżanowska	pokaz filmu w reż. Beaty Hyży-Czołpińskiej *Obława*
26 XI 2015	„Marsz wyzwolicieli"	Wojciech Trębacz	pokaz filmu w reż. Grzegorza Brauna *Marsz wyzwolicieli*
Zduńska Wola			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
30 X 2015	„Cichociemni – żołnierze polskich sił zbrojnych	dr Tomasz Matuszak	
20 XI 2015	„Funkcjonariusze Komendy Wojewódzkiej Policji Państwowej w Łodzi – ofiary Zbrodni Katyńskiej"	mgr Piotr Zawilski	
11 XII 2015	„Pocztówki z Litzmannstadt"	mgr Adrianna Bryk	
Zgierz			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
30 III 2015	„Losy rodzin jeńców z Kozielska, Starobielska i Ostaszkowa"	prof. dr hab. Maria Blomberg	
23 IV 2015	„Życie i działalność wywiadowcza Jerzego Sosnowskiego"	prof. dr hab. Henryk Ćwięk	
19 V 2015	„Sylwetka gen. bryg. Stanisława Burzy-Karlińskiego (1921–2015) – w obliczu totalitaryzmów"	mgr Paweł Wąs	
2 VI 2015	„Wydarzenia Czerwca 1976 r."	dr Paweł Sasanka	
29 IX 2015	„Narodowe Siły Zbrojne Okręg Łódź"	Leszek Żebrowski	
27 X 2015	„Strajki robotników i tramwajarzy łódzkich w latach 1956–1957"	prof. dr hab. Krzysztof Lesiakowski	
17 XI 2015	„Przygotowania do wprowadzenia stanu wojennego"	prof. dr hab. Andrzej Paczkowski	
15 XII 2015	„Grudzień 1970 w Gdyni"	mgr Leszek Próchniak	

Mapa oddziałów i delegatur IPN

Adresy biur, oddziałów i delegatur Instytutu Pamięci Narodowej

www.ipn.gov.pl

Prezes IPN dr Łukasz Kamiński	Wołoska 7, 02-675 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 85 22 85 00, fax (22) 581 85 24
Zastępca prezesa IPN Agnieszka Rudzińska	Wołoska 7, 02-675 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 85 91 85 71, fax (22) 581 85 43
Zastępca prezesa IPN dr Paweł Ukielski	Wołoska 7, 02-675 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 86 25 85 55, fax (22) 581 86 61
Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu dyrektor prok. dr Dariusz Gabrel	pl. Krasińskich 2/4/6, 00-207 Warszawa sekretariat: tel. (22) 530 86 56, fax (22) 530 90 87
Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów dyrektor dr Rafał Leśkiewicz	ul. Wołoska 7, 02-675 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 89 04, fax (22) 581 86 37
Biuro Edukacji Publicznej dyrektor dr Andrzej Zawistowski	ul. Wołoska 7, 02-675 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 88 70, fax (22) 581 88 72
Biuro Lustracyjne dyrektor prok. Edyta Karolak	ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa sekretariat: tel. (22) 693 45 73, fax (22) 693 45 83
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku	ul. Warsztatowa 1A, 15-637 Białystok sekretariat: tel. (85) 664 57 01, fax (85) 664 57 00
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Gdańsku	ul. Witomińska 19, 81-311 Gdynia ul. Grunwaldzka 216, 80-266 Gdańsk sekretariat: tel. (58) 660 67 00, fax (58) 660 67 01
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach	ul. Józefowska 102, 40-145 Katowice sekretariat: tel. (32) 207 01 00, fax (32) 207 01 80
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie	ul. Reformacka 3, 31-012 Kraków sekretariat: tel. (12) 421 19 61, 426 21 35, fax (12) 421 11 00
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Lublinie	ul. Szewska 2, 20-086 Lublin sekretariat: tel. (81) 536 34 01, fax (81) 536 34 02
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi	ul. Orzeszkowej 31/35, 91-479 Łódź sekretariat: tel. (42) 616 27 45, fax (42) 616 27 48
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu	ul. Rolna 45a, 61-487 Poznań sekretariat: tel. (61) 835 69 00, fax (61) 835 69 03
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie	ul. Słowackiego 18, 35-060 Rzeszów sekretariat: tel. (17) 860 60 18, fax (17) 860 60 39
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Szczecinie	ul. K. Janickiego 30, 71-270 Szczecin sekretariat: tel. (91) 484 98 00, fax (91) 484 98 01
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie	ul. Stawki 2, 00-193 Warszawa sekretariat: tel. (22) 860 70 10, 860 70 11 fax (22) 860 70 13
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu	pl. Strzelecki 25, 50-224 Wrocław sekretariat: tel. (71) 326 97 20, fax (71) 326 97 22
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Bydgoszczy	ul. Grudziądzka 9–15, 85-130 Bydgoszcz tel. (52) 325 95 00, fax (52) 325 95 01
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Gorzowie Wielkopolskim	ul. Chopina 52, 66-400 Gorzów Wielkopolski tel./fax (95) 73 58 190
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Kielcach	al. Na Stadion 1, 25-127 Kielce tel. (41) 340 50 50, fax (41) 340 50 96
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Koszalinie	ul. Andersa 34, 75-950 Koszalin tel./fax (94) 342 85 02
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Olsztynie	ul. Jagiellońska 46, 10-273 Olsztyn tel. (89) 521 48 00, fax (89) 521 48 01
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Opolu	ul. Oleska 31, 45-052 Opole tel. (77) 453 84 78, (77) 406 83 20 83 24, fax (77) 406 83 22
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Radomiu	ul. Żeromskiego 53, 26-600 Radom tel. (48) 368 24 02

FOTOGRAFIE
DOKUMENTUJĄCE DZIAŁALNOŚĆ IPN

1 marca 2015 roku, na uroczystości w Pałacu Prezydenckim, zaprezentowano wyniki identyfikacji ofiar terroru komunistycznego. Na zdjęciu Hanna Pawełek, siostra cioteczna Danuty Siedzikówny „Inki" odbiera notę identyfikacyjną od Prezesa IPN dr. Łukasza Kamińskiego i rektora PUM prof. Andrzeja Ciechanowicza. Fot. Piotr Życieński/IPN

27 września 2015 roku szczątki 35 bohaterów walczących o wolną Polskę, odnalezionych i zidentyfikowanych na „Łączce" zostały pochowane na Powązkach Wojskowych w Warszawie. Uroczystości rozpoczęła msza żałobna odprawiona przez biskupa polowego Wojska Polskiego gen. bryg. Józefa Guzdka na pl. Piłsudskiego. Fot. Piotr Gajewski/IPN

19 czerwca 2015 roku prezydent Bronisław Komorowski podpisał nowelizację ustawy, która umożliwia ekshumację i godny pochówek ofiar terroru komunistycznego z lat 1944–1956. W uroczystości wzięli udział m.in. Prezes IPN dr Łukasz Kamiński, zastępca prezesa IPN Agnieszka Rudzińska i sekretarz ROPWiM dr hab. Andrzej K. Kunert. Fot. Piotr Gajewski/IPN

W dniach 20–31 lipca 2015 roku w kwaterze nr 14 Cmentarza Garnizonowego w Gdańsku przeprowadzono drugi etap prac poszukiwawczych i ekshumacyjnych, będących kontynuacją działań prowadzonych we wrześniu 2014 roku. Na zdjęciu kierujący pracami dr hab. Krzysztof Szwagrzyk z IPN i dr Łukasz Szleszkowski z Zakładu Medycyny Sądowej we Wrocławiu. Fot. Marcin Węgliński/IPN

16 czerwca 2015 roku na Zamku Królewskim w Warszawie odbyły się uroczystości z okazji 15-lecia działalności IPN, w których wziął udział Prezydent Elekt Andrzej Duda. Fot. Piotr Gajewski/IPN

Prezydent Elekt Andrzej Duda podziękował dotychczasowym prezesom Instytutu i pracownikom za 15 lat pracy i życzył sukcesów w przyszłości. Fot. Piotr Gajewski/IPN

8 grudnia 2015 roku Kazimierz Chodzicki, łącznik oddziału AK i działacz opozycji solidarnościowej, został odznaczony Krzyżem Wolności i Solidarności. Odznaczenie wręczył Prezes IPN dr Łukasz Kamiński i dyrektor BUiAD dr Rafał Leśkiewicz. Fot. Izabela Kuna/IPN

23 listopada 2015 roku w Szczecinie Prezes IPN dr Łukasz Kamiński wręczył odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności. Uhonorowano 31 działaczy opozycji demokratycznej z czasów PRL, w tym 4 pośmiertnie. W 2015 roku Krzyżem Wolności i Solidarności odznaczono w sumie 1078 osób. Fot. Marcin Manowski/IPN

22 maja 2015 roku w Sali Wielkiej Zamku Królewskiego w Warszawie odbyło się uroczyste wręczenie nagrody IPN Kustosz Pamięci Narodowej. Na zdjęciu laureaci nagrody (od lewej): Andrzej Pilecki, Zofia Pilecka-Optułowicz, Kazimierz Piechowski, przedstawiciele Muzeum Polskiego w Rapperswilu, Joanna Krupska, wdowa po Januszu Krupskim, Juliusz Kulesza z prezesem IPN dr. Łukaszem Kamińskim. Fot. Katarzyna Hołopiak/IPN

Wiceprezes IPN dr Paweł Ukielski i dyrektor BEP dr Andrzej Zawistowski z laureatami międzynarodowej edycji nagrody IPN „Świadek Historii". 12 listopada 2015 roku odznaczonych zostało siedmioro laureatów szczególnie zasłużonych dla promowania polskiej historii. Patronat nad nagrodą objął Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Andrzej Duda. Fot. Piotr Życieński/IPN

W 2015 roku Nagrodą KLIO wyróżniono pracowników Instytutu Pamięci Narodowej oraz pozycje wydane przez IPN. Na zdjęciu laureaci nagrody. Fot. Piotr Życieński/IPN

26 listopada 2015 roku w Białymstoku odbyła się gala rozdania nagród w III edycji ogólnopolskiego konkursu na Audycję Historyczną Roku, zorganizowanego przez IPN. Na zdjęciu laureaci konkursu z dyrektor Oddziału IPN w Białymstoku Barbarą Bojaryn-Kazberuk (pierwsza od lewej) i prezesem IPN dr. Łukaszem Kamińskim (drugi od prawej). Fot. Iza Kuna/IPN

13 listopada 2015 roku w siedzibie Telewizji Polskiej w Warszawie wręczono nagrody laureatom VIII edycji konkursu „Książka Historyczna Roku" organizowanego przez TVP, Polskie Radio i IPN. Na zdjęciu: laureaci, członkowie jury konkursu, przedstawiciele wydawnictw oraz organizatorzy. Fot. Piotr Gajewski/IPN

19 czerwca 2015 roku wręczone zostały nagrody w VIII edycji Konkursu Najlepszy Debiut Historyczny Roku. Na zdjęciu laureaci wraz z organizatorami konkursu z IPN i IH PAN. Fot. Piotr Życieński/IPN

24 lutego 2015 roku Prezes IPN Łukasz Kamiński spotkał się z wicepremierem i ministrem kultury Ukrainy Wiaczesławem Kyryłenką. Wicepremierowi towarzyszyli także ambasador Ukrainy w Polsce Andrij Deszczyca oraz zastępca ministra kultury Ukrainy ds. integracji europejskiej Andrij Vitrenko. Fot. Piotr Gajewski/IPN

W dniach 13–17 kwietnia 2015 roku w IPN gościli członkowie tunezyjskiej Komisji Prawdy i Godności. W Warszawie spotkali się z prezesem Łukaszem Kamińskim i zapoznali się z działalnością wszystkich pionów IPN. Fot. Katarzyna Hołopiak/IPN

22 kwietnia 2015 roku w Budapeszcie prezesi węgierskiego Komitetu Pamięci Narodowej (Nemzeti Emlékezet Bizottságának) i polskiego Instytutu Pamięci Narodowej: Réka Földváryné Kiss i Łukasz Kamiński podpisali umowę o współpracy w obszarze edukacji, badań historycznych i dokumentacji archiwalnej. Fot. NEB

W Kijowie w dniach 2–4 listopada 2015 roku odbyło się inauguracyjne posiedzenie Polsko-Ukraińskiego Forum Historyków. W spotkaniu udział wzięli także przedstawiciele IPN: zastępca prezesa dr Paweł Ukielski i dyrektor Biura Prezesa dr Krzysztof Persak. Fot UIPN

Dr Paweł Ukielski, zastępca prezesa IPN (na zdj. w środku), wziął udział w konferencji „Zbrodnicza przeszłość komunizmu i nazizmu" podczas Europejskiego Dnia Pamięci Ofiar Reżimów Totalitarnych w Tallinie, 23 sierpnia 2015 roku. Fot. Ministerstwo Sprawiedliwości Estonii

W dniach 19–20 października 2015 roku w Berlinie odbyło się coroczne spotkanie Europejskiej Sieci Instytucji Archiwalnych Zajmujących się Aktami Tajnych Służb. W dyskusji panelowej „Przejrzystość tego co tajne. Akta tajnej policji w Europie Wschodniej a demokratyzacja" wziął udział Prezes IPN dr Łukasz Kamiński. Fot. BStU

W dniach 22–24 października 2015 roku odbyła się kolejna edycja międzynarodowej konferencji „Warsaw Dialogue for Democracy 2015" zorganizowana przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych wspólnie z Instytutem Pamięci Narodowej. Fot. Katarzyna Hołopiak/IPN

W ramach 15-lecia IPN w czerwcu 2015 roku w Warszawie odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa „25 lat europejskich doświadczeń w rozrachunku z dyktaturą komunistyczną – osiągnięcia i porażki", na której głos zabrali szefowie zagranicznych instytucji partnerskich. Fot. Katarzyna Hołopiak/IPN

W dniach 28–30 października 2015 roku w Warszawie odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa „Ziemiaństwo polskie na emigracji po 1939 r.", związana z realizacją Centralnego Projektu Badawczego IPN „Polska emigracja polityczna 1939–1990" i Oddziałowego Projektu Badawczego IPN „Ziemiaństwo polskie w XX wieku". Fot. Piotr Życieński/IPN

26 października 2015 roku w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia" w Warszawie zainaugurowano cykl spotkań z cyklu „Laboratorium_archiwalne_1.0" – „Z archiwum do galerii. Fotografie Służby Bezpieczeństwa między etyką a estetyką". Fot. Piotr Życieński/IPN

25 maja 2015 roku w Centrum Edukacyjnym IPN „Przystanek Historia” w Warszawie odbył się wernisaż wystawy „Rotmistrz Witold Pilecki 1901–1948”, przygotowanej przez Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej IPN w Warszawie. Na zdjęciu (od lewej) Zofia Pilecka-Optułowicz, Prezes IPN dr Łukasz Kamiński i Jacek Pawłowicz, autor scenariusza wystawy. Fot. Piotr Życieński/IPN

2 marca 2015 roku w Rzeszowie została zaprezentowana wystawa „Milcząc wołają...” autorstwa Piotra Życieńskiego i Jolanty Czarskiej (projekt instalacji), poświęcona poszukiwaniom szczątków ofiar systemu komunistycznego, prowadzonym w kwaterze „Ł” Cmentarza Wojskowego na warszawskich Powązkach. Fot. Małgorzata Waksmundzka-Szarek/IPN

Podczas obchodów 35. rocznicy podpisania Porozumień Sierpniowych w Szczecinie w Galerii Otwartej Szczecin została zaprezentowana wystawa przygotowana przez Oddział IPN w Szczecinie pt.: „Stocznia Szczecińska. Historia nie tylko polityczna". Fot. Paweł Miedziński/IPN

18 listopada 2015 roku w Sali Mieszczańskiej Starego Ratusza we Wrocławiu odbył się wernisaż wystawy „Pojednanie/Versöhnung in progress... Kościół katolicki i relacje polsko-niemieckie po 1945 r.". Na zdjęciu autor wystawy dr Robert Żurek, dyrektor wrocławskiego Oddziału IPN, oprowadza po ekspozycji. Fot. Katarzyna Maziej-Choińska/IPN

3 września 2015 roku w Senacie RP została zaprezentowana została wystawa gdańskiego Oddziału IPN „Zapomniani kaci Hitlera. »Samoobrona« Niemiecka na Pomorzu Gdańskim (Selbstschutz Westpreussen) w Polsce w 1939 r.”. Na zdjęciu (od prawej): Agnieszka Rudzińska, zastępca prezesa IPN, prof. Mirosław Golon, dyrektor Oddziału IPN w Gdańsku i przedstawiciele Senatu RP. Fot. Delegatura IPN w Bydgoszczy.

16 września 2015 roku w siedzibie Parlamentu Europejskiego w Brukseli odbyła się debata poświęcona Obławie Augustowskiej. Z tej okazji eksponowana była także wystawa Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej IPN w Białymstoku pt. „Obława Augustowska. Lipiec 1945 r.” Fot. Paweł Kalisz/IPN

Prezentacja wystawy IPN pt. „Polska Walcząca / Fighting Poland" w Minneapolis (USA), 8 sierpnia 2015 roku. Fot. IPN

Prezes IPN dr Łukasz Kamiński na uroczystym otwarciu wystawy IPN „Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń" (w wersji rumuńskojęzycznej) w Bibliotece Narodowej Rumunii w Bukareszcie, 20 kwietnia 2015 roku. Fot. Anna Piekarska/IPN

Prezentacja wystawy IPN „Od wojny do zwycięstwa” na Georgetown University w Waszyngtonie, marzec 2015 r. Fot. Anna Piekarska/IPN

Prezes IPN dr Łukasz Kamiński i przewodnicząca węgierskiego Komitetu Pamięci Narodowej (Nemzeti Emlékeze tBizottsága, NEB) dr Réka Földváryné Kiss na uroczystym otwarciu wystawy IPN „Zimna Wojna. Krótka historia podzielonego świata” na Uniwersytecie Eötvös Loránd w Budapeszcie, 2 grudnia 2015 roku. Fot. Anna Piekarska/IPN

27 marca 2015 roku w Pruszkowie Prezes IPN dr Łukasz Kamiński wziął udział we współorganizowanej przez IPN uroczystości złożenia wieńców pod tablicami ku czci szesnastu przywódców Polskiego Państwa Podziemnego, uprowadzonych w 1945 roku przez władze ZSRS. Fot. Piotr Życieński/IPN

28 sierpnia 2015 roku w Stalowej Woli odbyły się uroczystości 35. rocznicy powstania NSZZ „Solidarność", w których wziął udział Prezes IPN dr Łukasz Kamiński. Fot. Stanisław Stopyra/IPN

Dyrektor BEP IPN dr Andrzej Zawistowski podczas uroczystość nadania imienia Danuty Siedzikówny placowi w Krzeszycach i odsłonięcia pomnika „Inki”, 28 czerwca 2015 roku. Fot. Piotr Życieński/IPN

30 września 2015 roku pracownicy krakowskiego oddziału IPN dokonali, w porozumieniu z władzami samorządowymi gminy Łącko, demontażu umieszczonej w centrum miejscowości tablicy gloryfikującej działalność formacji zwalczających oddziały podziemia niepodległościowego. Fot. Maciej Korkuć/IPN

17 września 2015 rokuw Krakowie odbyły się obchody rocznicy agresji sowieckiej zorganizowane przez miejscowy oddział IPN. Na zdjęciu przemawia dr Maciej Korkuć, naczelnik OBEP IPN w Krakowie. Fot IPN Kraków.

3 listopada 2015 roku, w Teatrze Muzycznym w Poznaniu, odbył się trzeci koncert zaduszkowy „Pamiętamy...” poświęcony pamięci ofiar II wojny światowej. Koncert był zwieńczeniem akcji poznańskiego Oddziału IPN i Radia Merkury „Zapal Znicz Pamięci”. Na zdjęciu znicz pod tablicą pamiątkową Ofiar Gestapo zapala Jędrzej Solarski, wiceprezydent Miasta Poznania. Fot. R. Lak

9 grudnia 2015 roku na ścianie domu przy ul. Mariańskiej w centrum Warszawy odsłonięto mural autorstwa Piotra Młodożeńca nawiązujący do wprowadzenia przez władze PRL stanu wojennego w 1981 roku i reakcji świata, zwłaszcza papieża Jana Pawła II i prezydenta USA Ronalda Reagana. Na zdjęciu Prezes IPN dr Łukasz Kamiński i sekretarz Ambasady USA w Polsce Alison Elizabeth Dilworth. Fot. Piotr Gajewski/IPN

13 grudnia 2015 r.: Prezydent Andrzej Duda zapala w oknie Pałacu Prezydenckiego Światło Wolności. Prezydent RP był Honorowym Patronem akcji organizowanej przez IPN. Fot. Piotr Życieński/IPN

16 września 2015 roku odbyło się uroczyste otwarcie „Przystanku Historia" – Centrum Edukacyjnego IPN im. Henryka Sławika w Katowicach. Fot. Monika Kobylańska/IPN

18 września 2015 roku, podczas uroczystości 15-lecia IPN, zainaugurowano działalność Centrum Edukacyjnego IPN „Przystanek Historia" w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. C. Norwida w Zielonej Górze. Otwarcia dokonali wspólnie dr Łukasz Kamiński, Prezes IPN i dr Andrzej Buck, dyrektor WiMBP. Fot. Lucjan Moros/IPN

15 grudnia 2015 roku przy siedzibie Muzeum Regionalnego w Radomsku Oddział IPN w Łodzi zainaugurował działalność Centrum Edukacyjnego IPN „Przystanek Historia". Na zdj. m.in. Marek Drużka, dyrektor Oddziału IPN w Łodzi (w centralnej części) i Artur Ossowski (z mikrofonem) z łódzkiego OBEP. Fot. Marzena Kumosińska/IPN

13 marca 2015 roku w Bibliotece Śląskiej w Katowicach odbył się wielki finał VI edycji Śląskiego Turnieju Debat Oksfordzkich, którego współorganizatorem był Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach. Fot. Anna Skiendziel/IPN

26 maja 2015 roku zakończyła się siódma edycja projektu edukacyjnego „Opowiem Ci o wolnej Polsce – spotkania uczniów ze świadkami historii", realizowanego przez IPN we współpracy z Fundacją Centrum Edukacji Obywatelskiej i Muzeum Powstania Warszawskiego. Fot. Piotr Życieński/IPN

28 maja 2015 roku w Białymstoku odbyło się finałowe spotkaniu uczestników ogólnopolskiego projektu edukacyjnego Instytutu Pamięci Narodowej „Kamienie Pamięci". Fot. Paweł Kalisz/IPN

31 maja 2015 roku Instytut Pamięci Narodowej zaprosił na rodzinny piknik edukacyjno-muzyczny „Polak Mały”. Okazją do świętowania był Dzień Dziecka, ale także 15-lecie IPN. Fot. Piotr Życieński/IPN

W 2015 roku kilkadziesiąt szkół podstawowych z województwa zachodniopomorskiego i lubuskiego zgłosiło się do udziału w konkursie „Wokół symboli narodowych” zorganizowanym przez OBEP w Szczecinie. W listopadzie 4 tysiące dzieci rozwiązywało test z wiedzy o symbolach narodowych. Fot. Paweł Miedziński/IPN

Stoisko IPN podczas Pikniku Naukowego Polskiego Radia i Centrum Nauki Kopernik na Stadionie Narodowym w Warszawie, 9 maja 2015 roku. Fot. Piotr Życieński/IPN

W lipcu 2015 roku katowicki oddział IPN zorganizował II edycję „Lata z IPN". W warsztatach filmowych pt. *Jak zrobić wywiad z babcią i dziadkiem* udział wzięła grupa z Miejskiego Domu Kultury Szopienice (Burowiec). Dzieci poznały kulisy robienia notacji, jak przebiegają przygotowania, jaki potrzebny jest sprzęt, o co mogą zapytać rodziców, dziadków i pradziadków. Fot. Anna Skiendziel/IPN

W czerwcu 2015 roku po raz kolejny lubelski oddział Instytutu Pamięci Narodowej zaprosił na Noc Kultury do swojej siedziby. Podczas wydarzenia można było obejrzeć m.in. spektakl teatru „4-art".
Fot. Justyna Dudek/IPN

We wrześniu 2015 roku lubelski Oddział IPN wziął udział w Festiwalu Nauki.
Fot. Agata Fijuth-Dudek/IPN

Wyjazd edukacyjny laureatów konkursu IPN „Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy...” – Cmentarz Wojenny w Arnhem, 27 września 2015 roku. Fot. Karol Wisłocki/IPN

Laureaci konkursu zorganizowanego przez IPN „Nie liczby widzę a twarze... Literacki obraz zbrodni totalitaryzmów” podczas konwersatorium objazdowego, Republika Federalna Niemiec, Miejsce pamięci Mittelbau-Dora, wrzesień 2015 roku. Fot. Maciej Foks/IPN

Patrol im. Władysława Łukasiuka „Młota” (harcerze z Sokołowa Podlaskiego) z grupą rekonstruktorów historycznych podczas VII Rajdu Szlakiem Żołnierzy Wyklętych (Sokołów Podlaski, Blichowo, Pułtusk, Ostrów Mazowiecka, Warszawa, 17–21 czerwca 2015 roku), poświęconego szwadronom 6 Brygady Wileńskiej AK, zorganizowanego przez warszawski Oddział IPN. Fot. Marcin Łaszczyński/IPN.

18 czerwca 2015 roku Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi zorganizowało kolejną lekcję historii w terenie. Na zdjęciu mjr Mirosław Kopa, wiceprezes ZO Łódź ŚZŻAK, prezes Środowiska 25 pp AK z młodzieżą. Fot. Joanna Kucińska/IPN

W Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki Przystanek Historia, w ramach Europejskiej Nocy Muzeów, odbył się V Nocny Festiwal Planszowych Gier Historycznych. Fot. Piotr Życieński/IPN

W 2015 roku Noc Muzeów odbyła się po raz pierwszy w nowej siedzibie BUiAD w Warszawie, przy ul. Kłobuckiej. Fot. Katarzyna Adamów/IPN

29 grudnia 2015 roku w siedzibie łódzkiego oddziału Instytutu Pamięci Narodowej gościła polska młodzież z Gimnazjum im. św. Urszuli Ledóchowskiej w Czarnym Borze na Litwie. Na zdjęciu Mieczysław Jasiulewicz, dyrektor szkoły, podczas prezentacji puzzli edukacyjnych „IV rozbiór Polski". Fot. Marzena Kumosińska/IPN

13 lipca br. w czytelni naukowej Delegatury IPN w Bydgoszczy odbyło się kolejne spotkanie w ramach cyklu edukacyjnego pt. „Lekcje archiwalne – Co kryją archiwa IPN". W zajęciach uczestniczyły dzieci i młodzież – posiadająca polskie korzenie – z terenu wschodniej Białorusi. Fot. Delegatura IPN w Bydgoszczy

Prezes IPN dr Łukasz Kamiński i Maria Małaśnicka-Miedzianogóra, autorka książki *Róże dla Lone. Za wolność Polski i Danii (1939–1945)* podczas promocji książki w Centrum Edukacyjnym IPN Przystanek Historia im. Janusza Kurtyki w Warszawie, 14 października 2015 roku. Fot. Piotr Życieński/IPN

17 marca 2015 r. w Centrum Edukacyjnym IPN Przystanek Historia gościł znany rosyjski obrońca praw człowieka Siergiej Kowalow. Wziął on udział w promocji wydanego przez IPN we współpracy z Fundacją Picture Doc albumu *Gułag* Tomasza Kiznego. Fot. Piotr Życieński/IPN

25 listopada 2015 r. odbyła się promocja wydanej przez IPN i „Gościa Niedzielnego" książki Michała Skwary i Andrzeja Grajewskiego *Ali Agca nie był sam. Wokół udziału komunistycznych służb specjalnych w zamachu na Jana Pawła II*. W spotkaniu, które prowadził dyrektor katowickiego oddziału IPN dr Andrzej Sznajder (z lewej), uczestniczyli prokurator Michał Skwara, naczelnik Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu prokurator Ewa Koj, redaktor Andrzej Grajewski i Prezes IPN dr Łukasz Kamiński. Fot. Piotr Gajewski/IPN

4 grudnia 2015 roku w Centrum Edukacyjnym IPN Przystanek Historia w Warszawie odbyło się spotkanie z prof. dr. hab. Markiem Wierzbickim i Wojciechem Hausnerem, autorami książki *Sto lat harcerstwa*, wydanej przez Instytut Pamięci Narodowej. Fot. Piotr Życieński/IPN

28 września 2015 roku została otwarta nowa księgarnia IPN w Centrum Edukacyjnym IPN Przystanek Historia im. Janusza Kurtyki w Warszawie. Fot. Piotr Życieński/IPN

10 czerwca 2015 roku w Centrum Edukacyjnym IPN „Przystanek Historia" im. Janusza Kurtyki w Warszawie odbył się VIII Kiermasz Wydawnictw IPN. Na gości czekało ponad 300 tytułów, w tym wydawnictwa Instytutu dla niewidomych i słabowidzących. Fot. Piotr Życieński/IPN

Podczas obchodów 15-lecia IPN w oddziałach Instytutu, można było zwiedzać archiwa. Na zdjęciu goście w archiwum w Katowicach. Fot. Grzegorz Celuch/IPN

Konserwacja materiałów archiwalnych w specjalistycznej pracowni BUiAD w Warszawie. Fot. Anna Włodarczyk-Sętorek/IPN

W 2015 roku IPN objął po raz czwarty patronat nad Biegiem Niepodległości zorganizowanym przez Stołeczne Centrum Sportu Aktywna Warszawa. 11 listopada na starcie, dokładnie o godz. 11.11, ubrani w białe i czerwone koszulki zawodnicy, biegnąc, ułożyli „żywą" flagę narodową. 27. edycja biegu poświęcona była pamięci Danuty Siedzikówny „Inki". Fot. Piotr Życieński/IPN

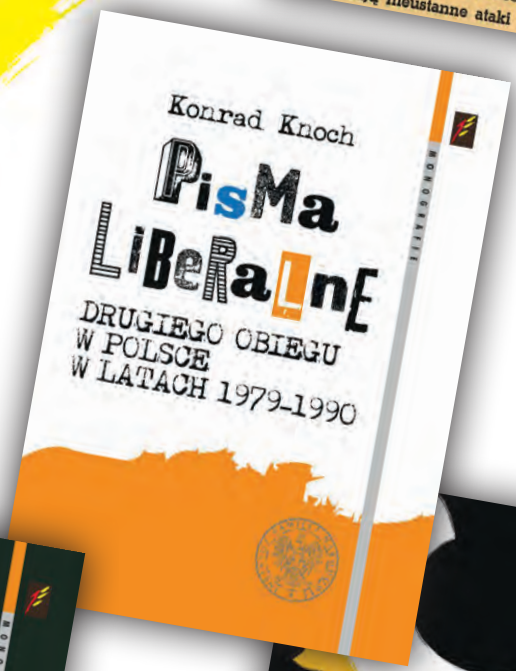
Oddział IPN we Wrocławiu uczestniczył w organizacji XXV Biegu Solidarności. Na zdjęciu dr Robert Żurek, dyrektor oddziału i nagrodzone zwyciężczynie jednego z biegów. Wrocław, 12 września 2015 r. Fot. Olaf Młyński/IPN

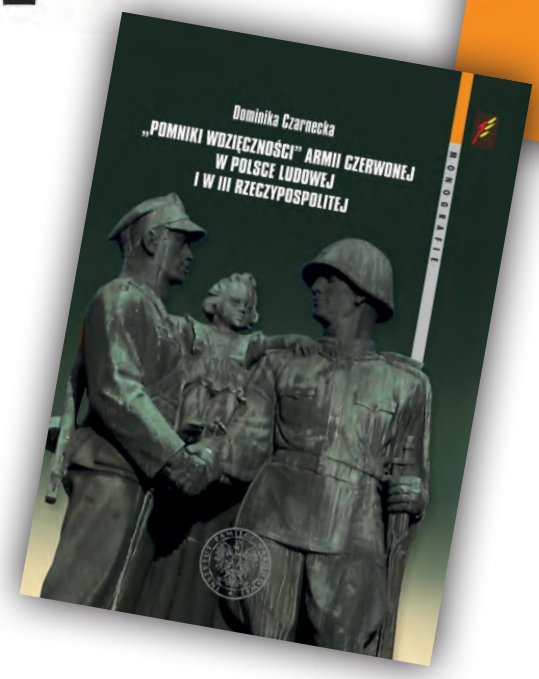
WYDAWNICTWA IPN
W 2015 ROKU

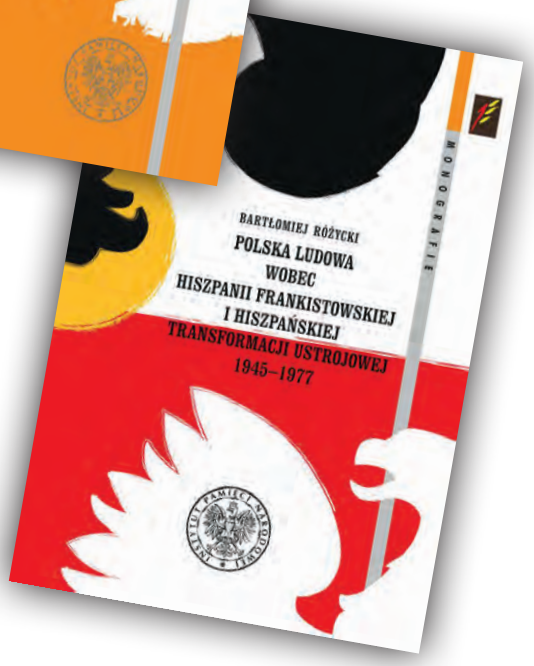
KONKURS NA NAJLEPSZY DEBIUT HISTORYCZNY ROKU

IMIENIA WŁADYSŁAWA POBÓG-MALINOWSKIEGO

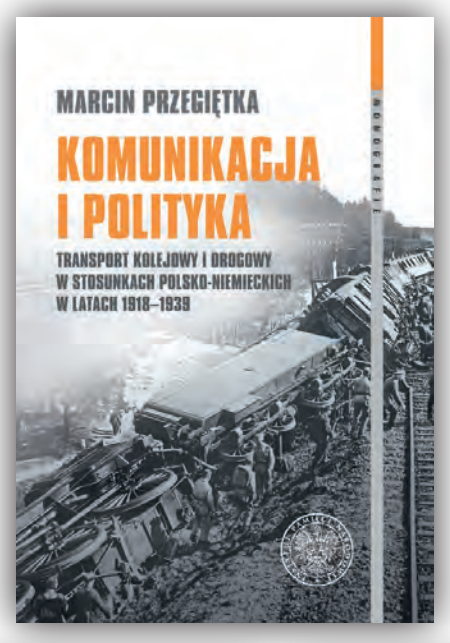

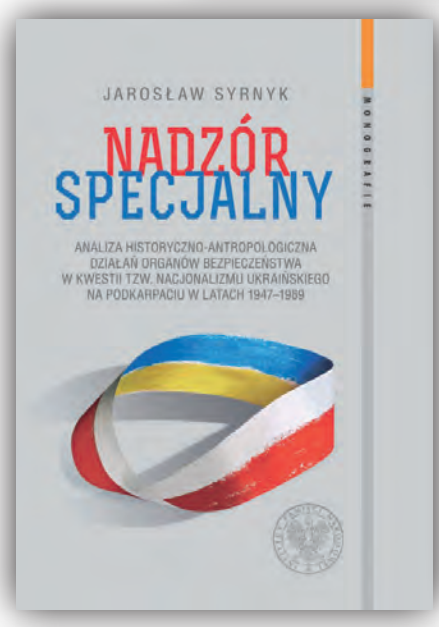

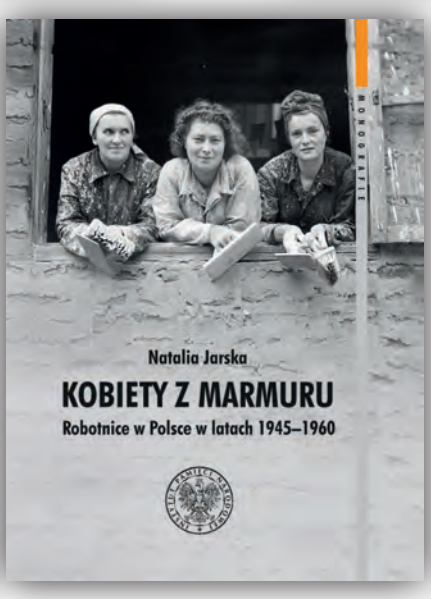

MONOGRAFIE

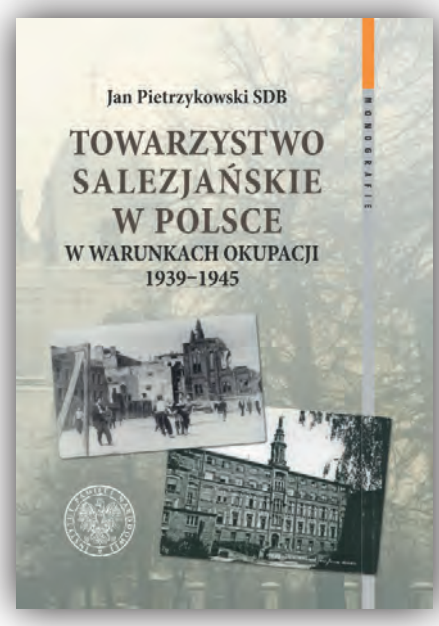

MARCIN PRZEGIĘTKA
KOMUNIKACJA I POLITYKA
TRANSPORT KOLEJOWY I DROGOWY W STOSUNKACH POLSKO-NIEMIECKICH W LATACH 1918–1939
MONOGRAFIE

Jarosław Pałka, Jerzy Poksiński
MICHAŁ ŻYMIERSKI 1890–1989
TORUM WO
MONOGRAFIE

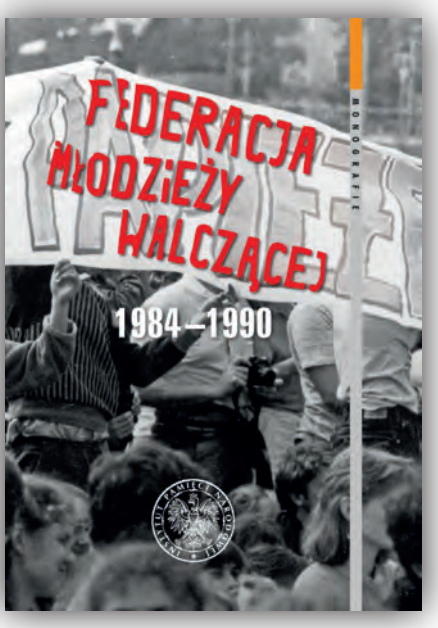

JAROSŁAW SYRNYK
NADZÓR SPECJALNY
ANALIZA HISTORYCZNO-ANTROPOLOGICZNA DZIAŁAŃ ORGANÓW BEZPIECZEŃSTWA W KWESTII TZW. NACJONALIZMU UKRAIŃSKIEGO NA PODKARPACIU W LATACH 1947–1989
MONOGRAFIE

Natalia Jarska
KOBIETY Z MARMURU
Robotnice w Polsce w latach 1945–1960
MONOGRAFIE

Karol Siemaszko
„W TRUDNYM OKRESIE ODBUDOWY PAŃSTWA"
TAK ZWANY MAŁY KODEKS KARNY W ŚWIETLE ORZECZNICTWA SĄDU OKRĘGOWEGO W KRAKOWIE W LATACH 1946–1950
29/1989/8014
AKTA
ARESZT
MONOGRAFIE

Jan Pietrzykowski SDB
TOWARZYSTWO SALEZJAŃSKIE W POLSCE
W WARUNKACH OKUPACJI 1939–1945
MONOGRAFIE

Paweł Rokicki
GLINCISZKI I DUBINKI
MONOGRAFIE

FEDERACJA MŁODZIEŻY WALCZĄCEJ
1984–1990
MONOGRAFIE

„18–89”

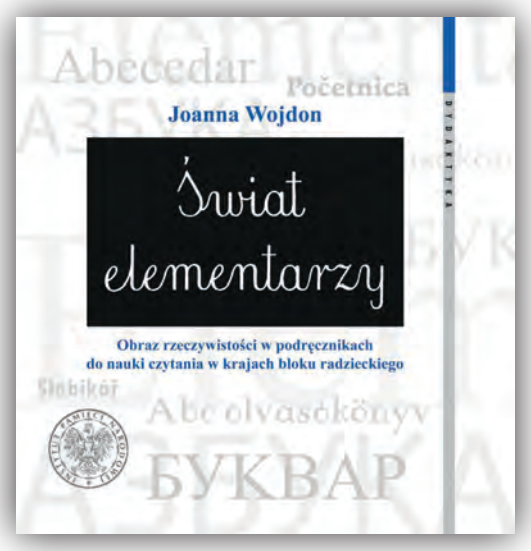

DOKUMENTY

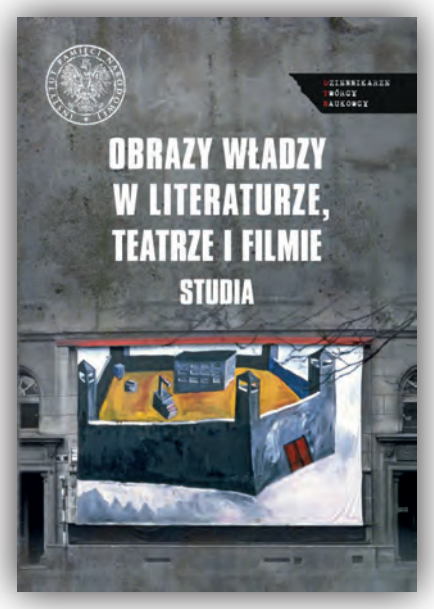
DYDAKTYKA HISTORII, HISTORIA DYDAKTYKI

DZIENNIKARZE – TWÓRCY – NAUKOWCY

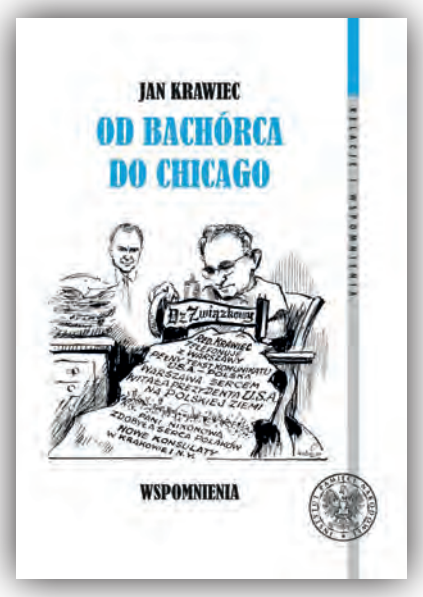

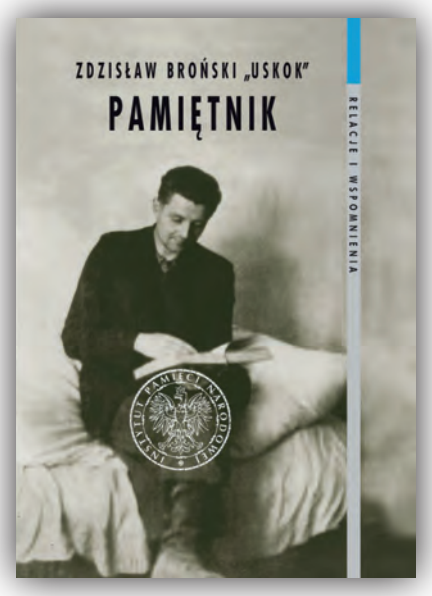
SZKOŁA HISTORII NAJNOWSZEJ

RELACJE I WSPOMNIENIA

CZASOPISMA IPN

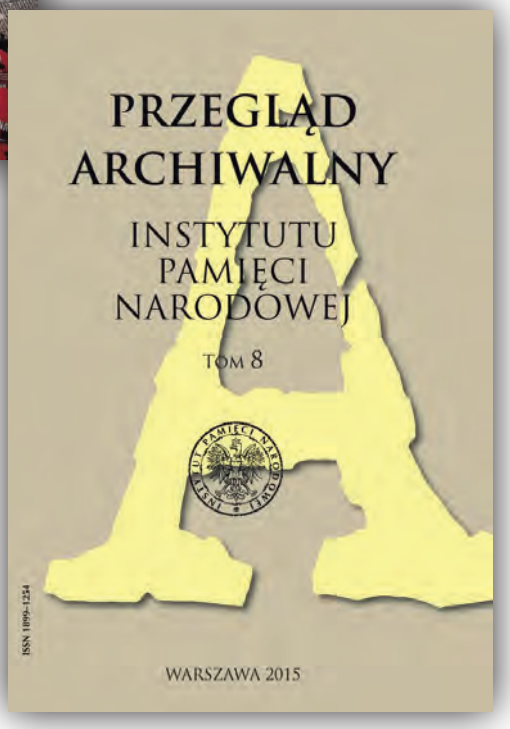

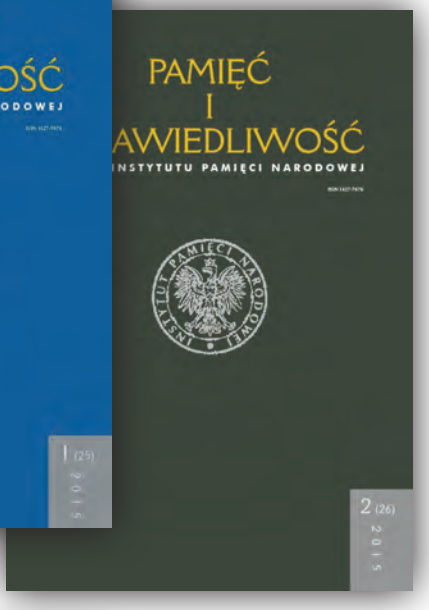
CZASOPISMA IPN

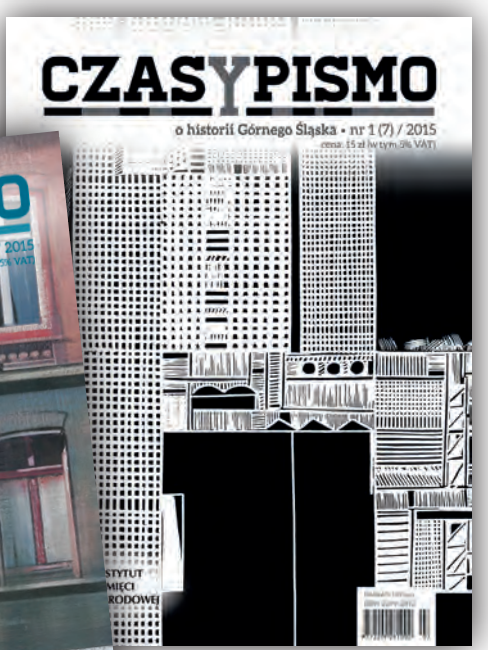

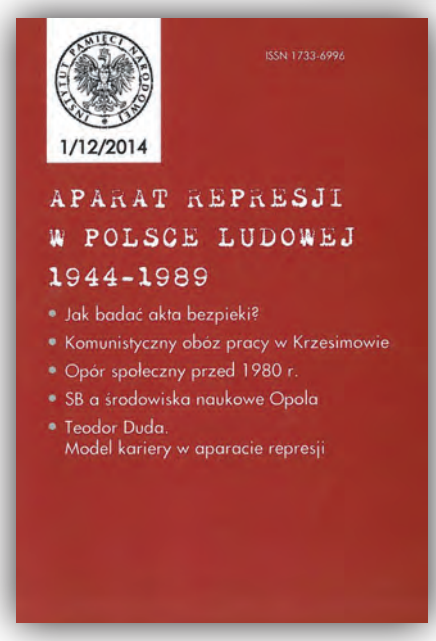

BIAŁYSTOK

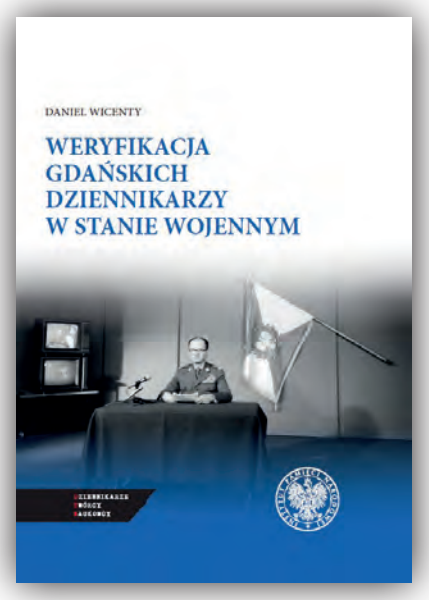

GDAŃSK

GDAŃSK

KATOWICE

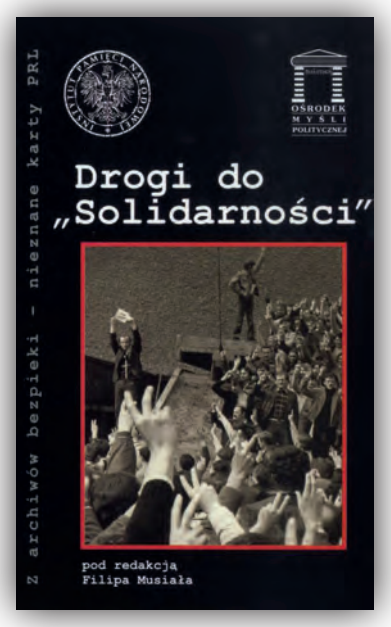

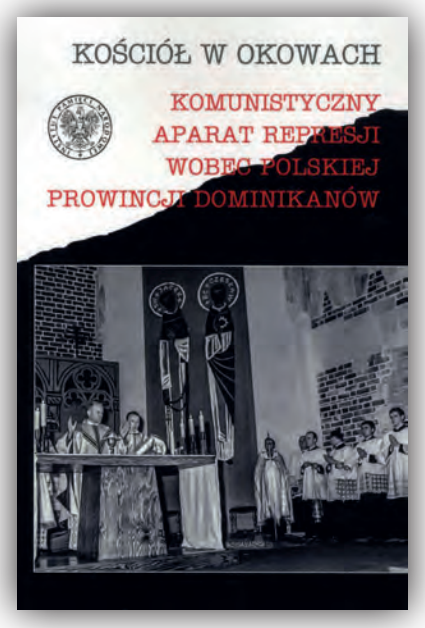

KRAKÓW

DOKTOR ZBIGNIEW SOLAK
(1953–2004)
A WZAJEMNE POZNANIE
POLSKI I LITWY
Życie
i problematyka
badawcza
krakowskiego
uczonego
INSTYTUT HISTORII POLSKIEJ AKADEMII NAUK
INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

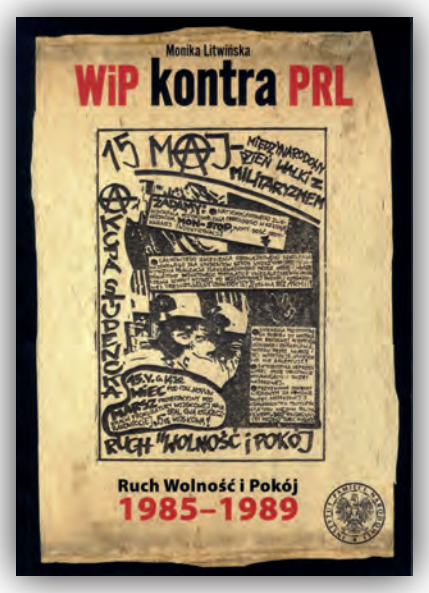

Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL
OŚRODEK MYŚLI POLITYCZNEJ
Drogi do
„Solidarności"
pod redakcją
Filipa Musiała

KOŚCIÓŁ W OKOWACH
KOMUNISTYCZNY
APARAT REPRESJI
WOBEC POLSKIEJ
PROWINCJI DOMINIKANÓW

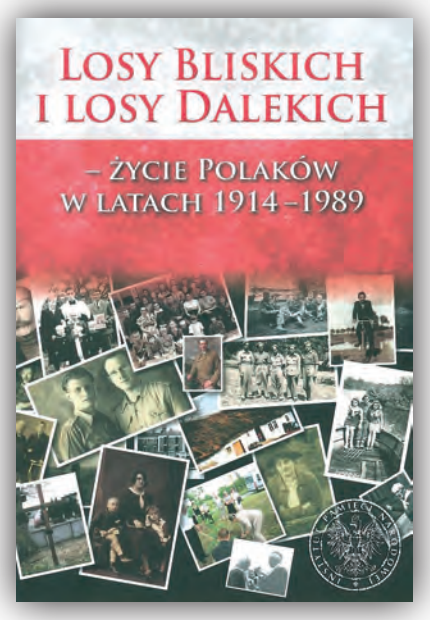

TAJNE
spec. znaczenia
21981
Archiwum
WOKÓŁ
TECZEK BEZPIEKI
AVALON

TAJNE
spec. znaczenia
21981
Filip Musiał
PODRĘCZNIK BEZPIEKI
AVALON

Maria Żychowska
Represje komunistyczne
w Tarnowskiem
1945–1956
Miasto i powiat Brzesko

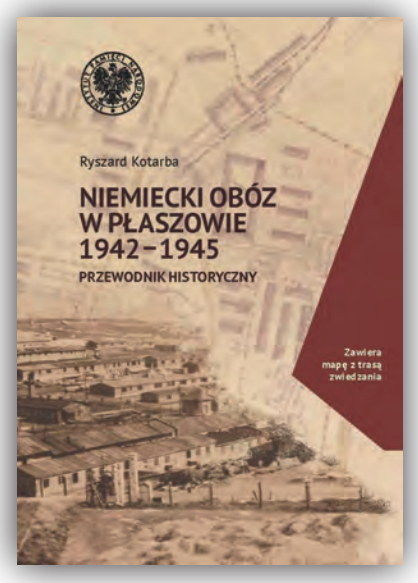

Monika Litwińska
WiP kontra PRL
15 MAJ
RUCH "WOLNOŚĆ i POKÓJ"
Ruch Wolność i Pokój
1985–1989

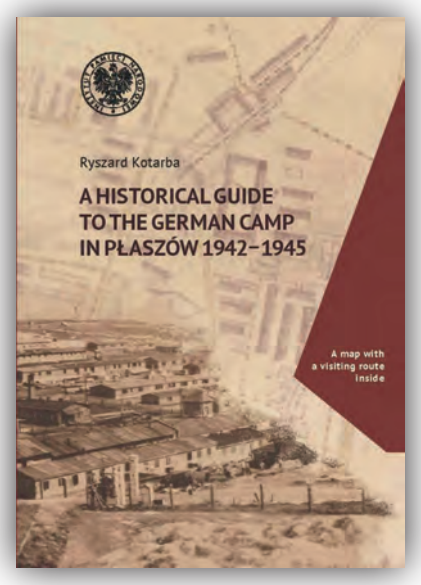

Mateusz Szpytma
Sprawiedliwi
i ich świat
Markowa w fotografii Józefa Ulmy

LOSY BLISKICH
I LOSY DALEKICH
– ŻYCIE POLAKÓW
W LATACH 1914–1989

KRAKÓW

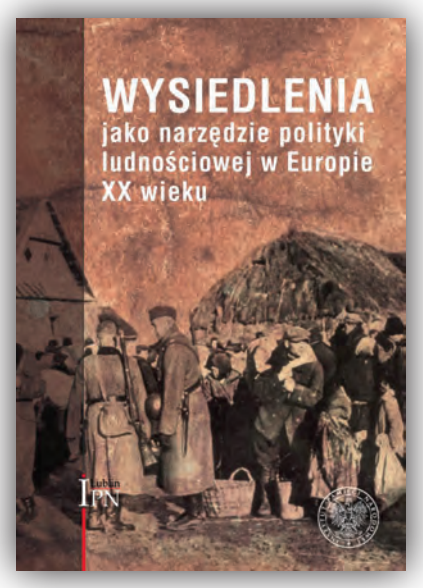

LUBLIN

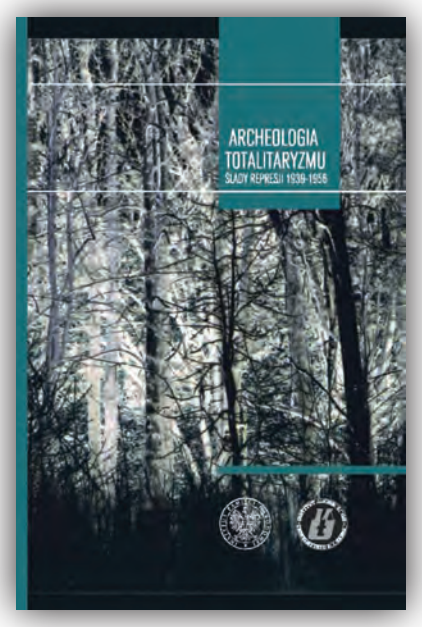

ŁÓDŹ

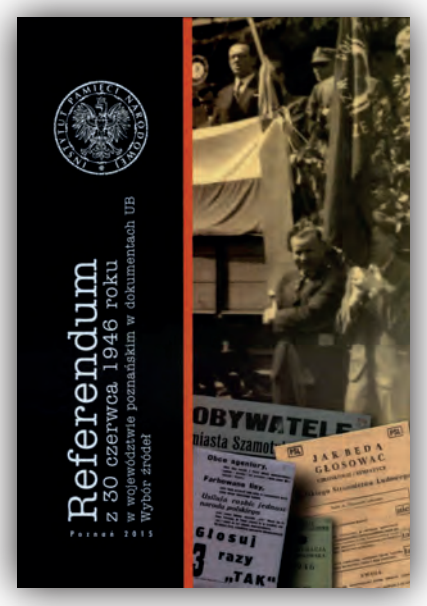

ARCHEOLOGIA
TOTALITARYZMU
ŚLADY REPRESJI 1939-1956

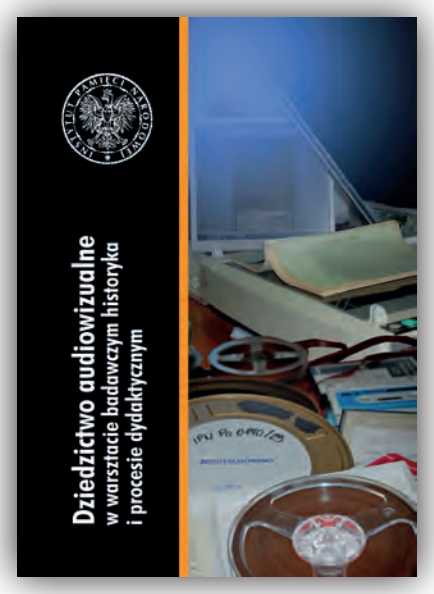

ADAM SITAREK
OTOCZONE
DRUTEM
PAŃSTWO
WOHNGEBIET DER
JUDEN
BETRETEN
VERBOTEN

TOMASZ TOBOREK
Stanisław Sojczyński i
Konspiracyjne
Wojsko Polskie

POZNAŃ

KAROLINA BITTNER
PIOSENKA W SŁUŻBIE PROPAGANDY
FESTIWAL PIOSENKI ŻOŁNIERSKIEJ
W KOŁOBRZEGU 1968 – 1989

Referendum
z 30 czerwca 1946 roku
w województwie poznańskim w dokumentach UB
Wybór źródeł
Poznań 2015
Głosuj
3 razy
„TAK"

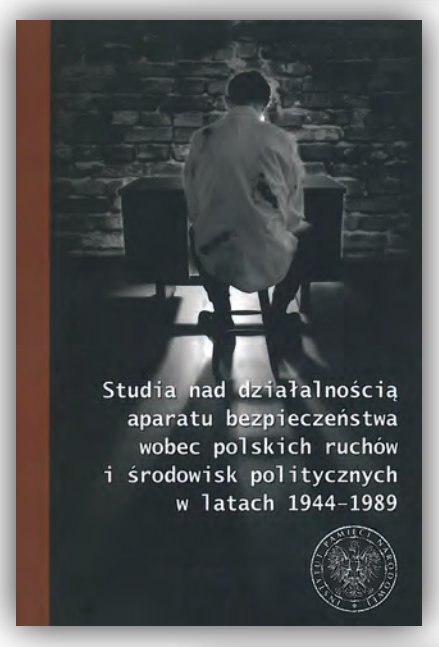

Dziedzictwo audiowizualne
w warsztacie badawczym historyka
i procesie dydaktycznym

Drezdeński szafot
Poznań 2015
Bekanntmachung.

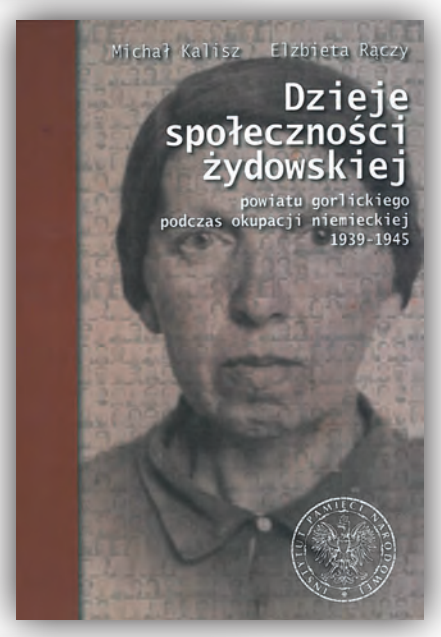
RZESZÓW

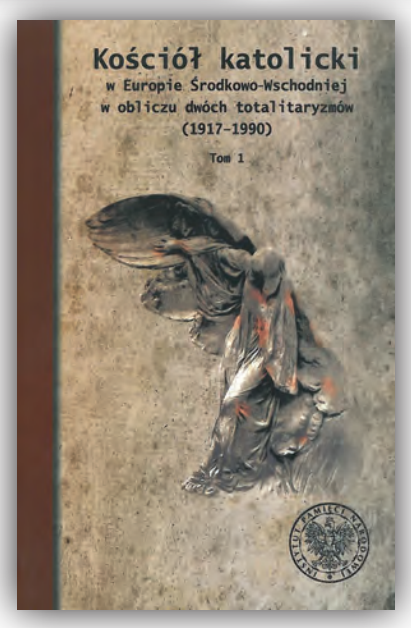

Robert Witalec
Franciszek Wilk
1914–1990

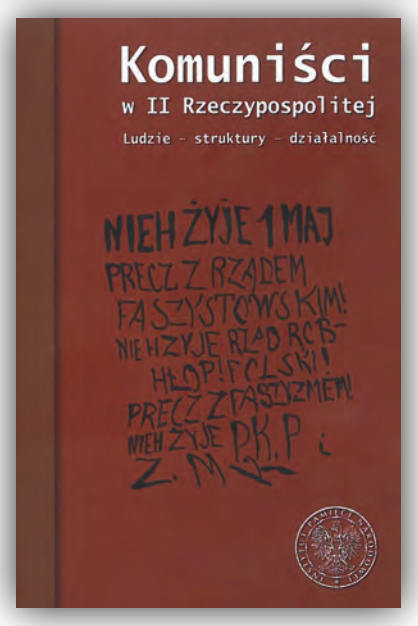

Marcin Bukała
Polskie Stronnictwo Ludowe
w województwie rzeszowskim
1945–1947
Geneza i działalność
POLSKIE
STRONNICTWO LUDOWE
LEGITYMACJA
CZŁONKOWSKA
1946

Studia nad działalnością
aparatu bezpieczeństwa
wobec polskich ruchów
i środowisk politycznych
w latach 1944–1989

Ryszard Buksa
Zapiski
internowanego
Solidarność

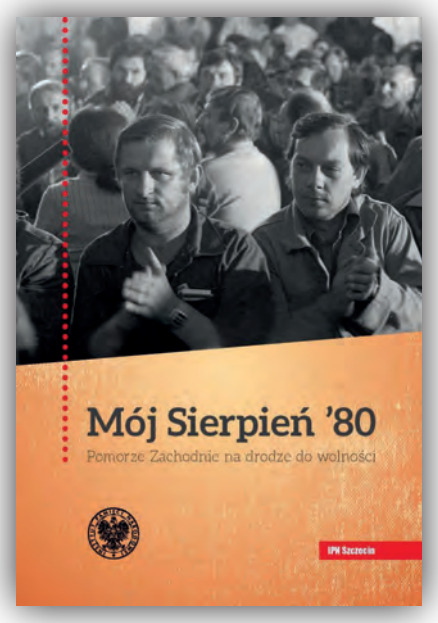

Michał Kalisz Elżbieta Rączy
Dzieje
społeczności
żydowskiej
powiatu gorlickiego
podczas okupacji niemieckiej
1939-1945

Kościół katolicki
w Europie Środkowo-Wschodniej
w obliczu dwóch totalitaryzmów
(1917–1990)
Tom 1

Komuniści
w II Rzeczypospolitej
Ludzie - struktury - działalność
NIECH ŻYJE 1 MAJ
PRECZ Z RZĄDEM
FASZYSTOWSKIM!
NIECH ŻYJE RZĄD RCR-
HŁOP!
PRECZ Z FASZYZMEM!
NIECH ŻYJE P.K.P
Z. M. K.

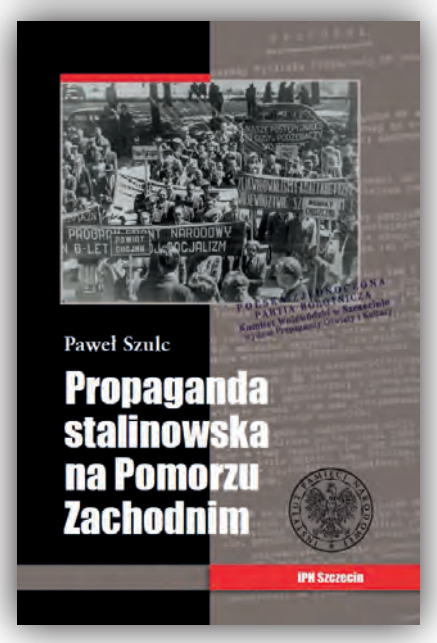
SZCZECIN

Mieczysław Kaczanowski
Igraszki z historią
IPN Szczecin

Mój Sierpień '80
Pomorze Zachodnie na drodze do wolności
IPN Szczecin

Przemysław Bartosik
Życie polityczne Wałcza i okolic w latach 1945–1990
IPN Szczecin

Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX wieku
Tom 2
IPN Szczecin

Paweł Szulc
Propaganda stalinowska na Pomorzu Zachodnim
IPN Szczecin

Robert Żurek
KOŚCIÓŁ RZYMSKOKATOLICKI W POLSCE WOBEC ZIEM ZACHODNICH I PÓŁNOCNYCH 1945–1948

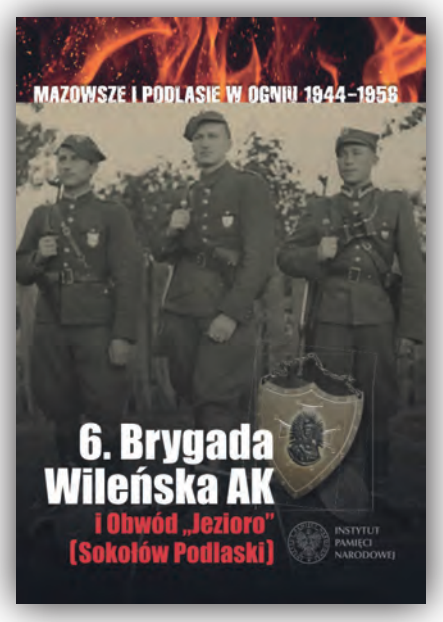
WARSZAWA

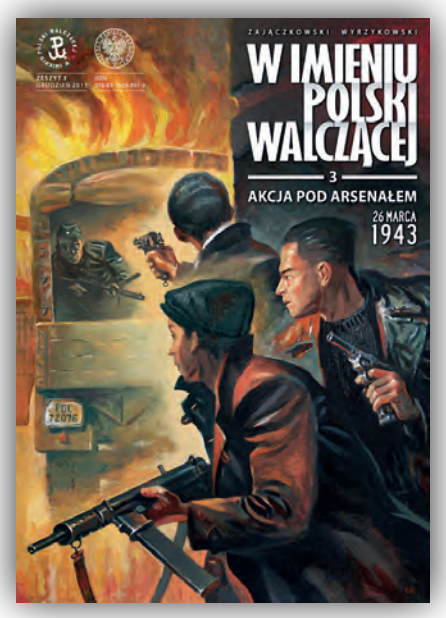

Bartłomiej Noszczak
ETOS GNIEWU
ANTYKOMUNISTYCZNE
ORGANIZACJE MŁODZIEŻOWE
W WARSZAWIE
(1944–1989)
WARSZAWA NIE?POKONANA

PATRYK PLESKOT
MIASTO ŚMIERCI
Pytania o morderstwa polityczne popełnione w Warszawie (1956–1989)
WARSZAWA NIE?POKONANA

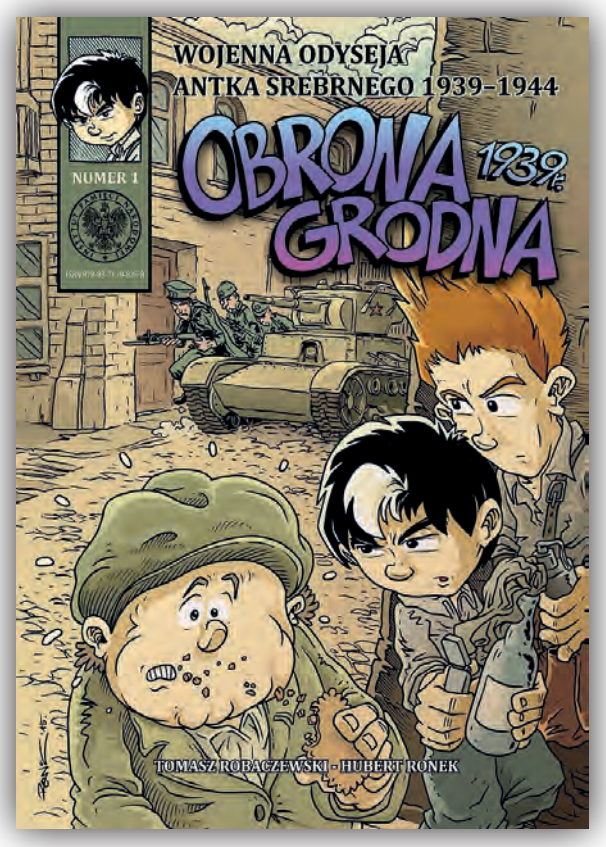

Tadeusz Ruzikowski
MIĘDZYZAKŁADOWY ROBOTNICZY KOMITET „SOLIDARNOŚCI”
WARSZAWA NIE?POKONANA

DOPALANIE KRESÓW
Kazimierz Krajewski
„SZLAKIEM NARBUTTA”

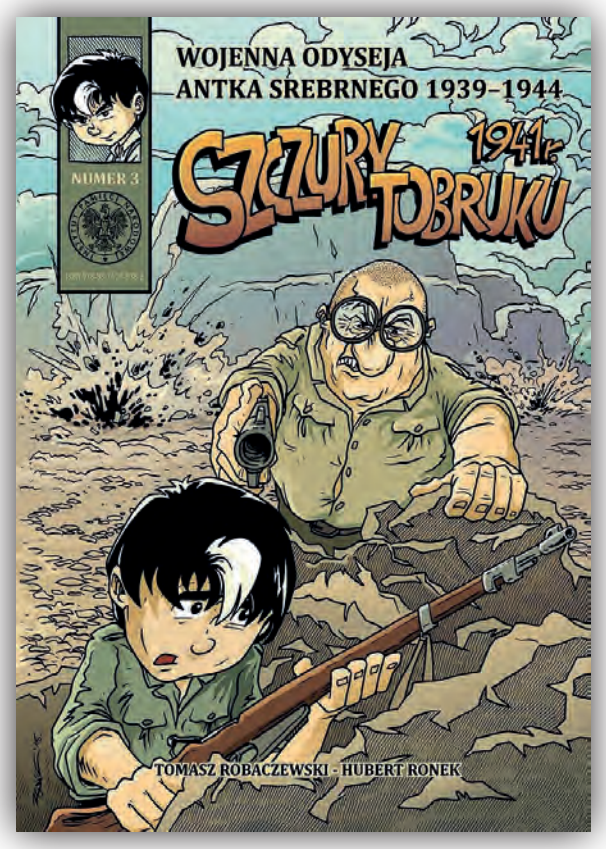

MAZOWSZE I PODLASIE W OGNIU 1944–1958
6. Brygada Wileńska AK
i Obwód „Jezioro” (Sokołów Podlaski)
INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

ZAJĄCZKOWSKI WYRZYKOWSKI
W IMIENIU POLSKI WALCZĄCEJ
3
AKCJA POD ARSENAŁEM
26 MARCA 1943

MAZOWSZE I PODLASIE W OGNIU 1944–1958
Piosenki z Wilczych Tropów

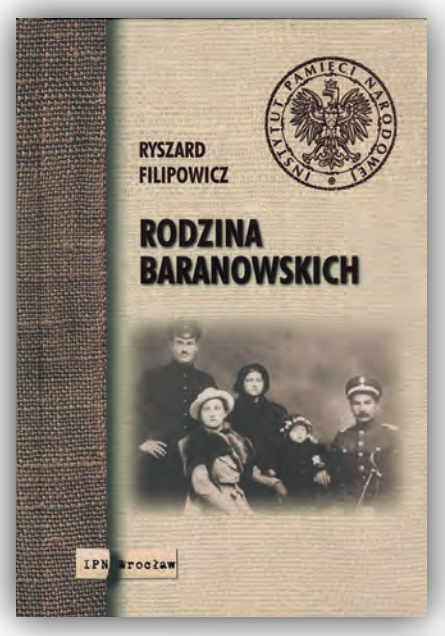

WOJENNA ODYSEJA
ANTKA SREBRNEGO 1939–1944
NUMER 1
OBRONA GRODNA
1939 r.
TOMASZ ROBACZEWSKI - HUBERT RONEK

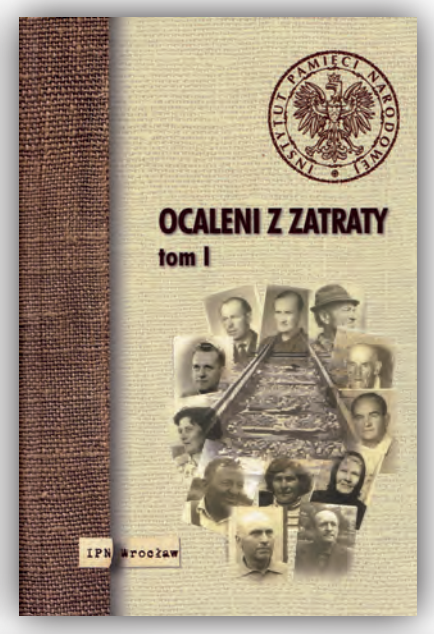

WOJENNA ODYSEJA
ANTKA SREBRNEGO 1939–1944
NUMER 2
UCIECZKA
Z NIELUDZKIEJ ZIEMI
1940 r.
TOMASZ ROBACZEWSKI - HUBERT RONEK

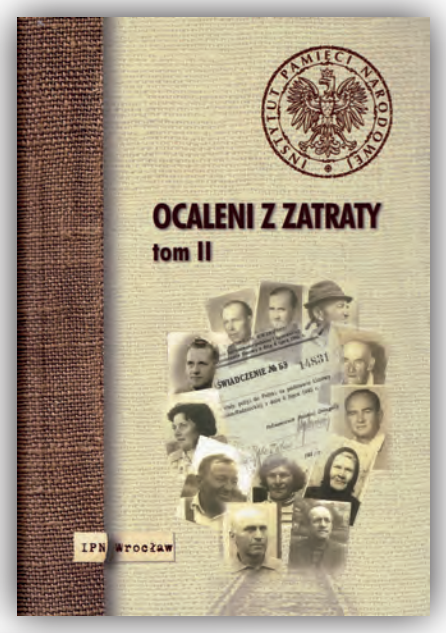

WOJENNA ODYSEJA
ANTKA SREBRNEGO 1939–1944
NUMER 3
SZCZURY TOBRUKU
1941 r.
TOMASZ ROBACZEWSKI - HUBERT RONEK

WOJENNA ODYSEJA
ANTKA SREBRNEGO 1939–1944
NUMER 4
BITWA POD
MONTE CASSINO
1944 r.
TOMASZ ROBACZEWSKI - HUBERT RONEK

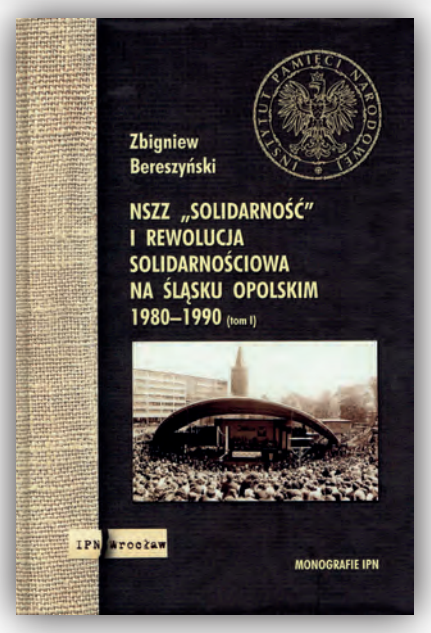
WROCŁAW

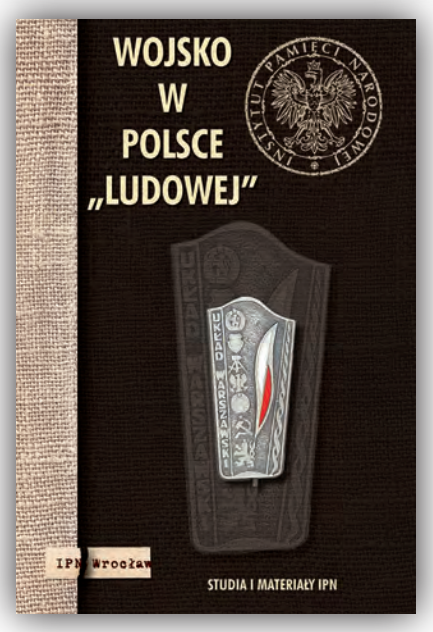

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
RYSZARD
FILIPOWICZ
RODZINA
BARANOWSKICH
IPN Wrocław

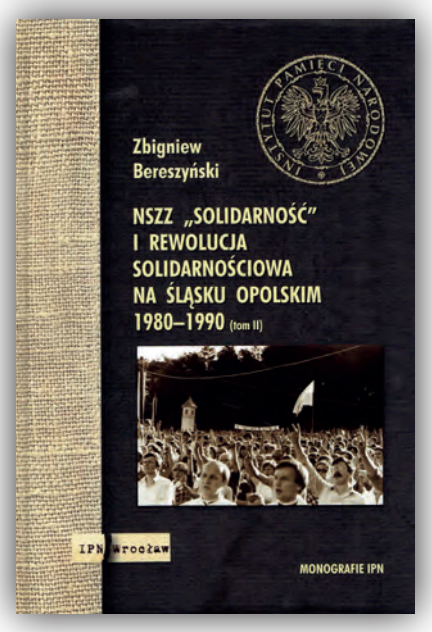

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
OCALENI Z ZATRATY
tom I
IPN Wrocław

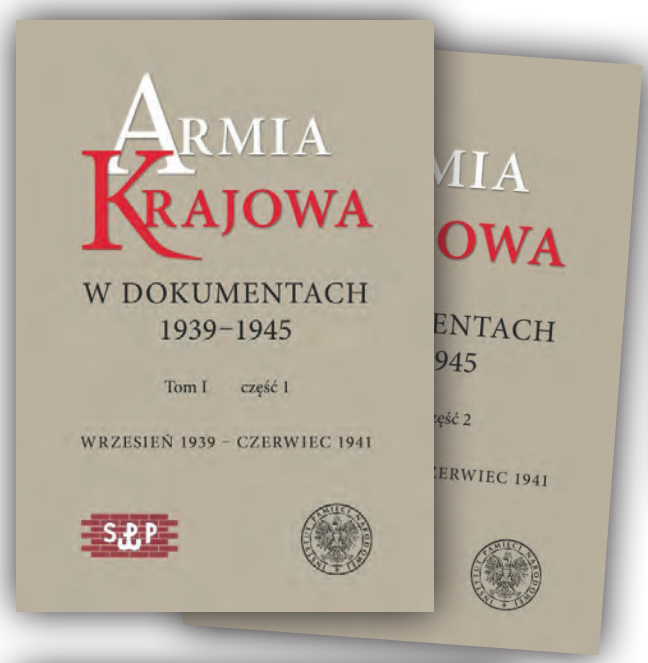

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
OCALENI Z ZATRATY
tom II
IPN Wrocław

HISTORIA
DOLNEGO
ŚLĄSKA
1948-1988
PZPR
Małgorzata Madej
SB uprzejmie donosi...
Służba Bezpieczeństwa
jako filtr zasileń informacyjnych
systemu politycznego PRL
w latach 1956–1970
IPN WROCŁAW

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
Zbigniew
Bereszyński
NSZZ „SOLIDARNOŚĆ”
I REWOLUCJA
SOLIDARNOŚCIOWA
NA ŚLĄSKU OPOLSKIM
1980–1990 (tom I)
IPN Wrocław
MONOGRAFIE IPN

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
WOJSKO
W
POLSCE
„LUDOWEJ”
IPN Wrocław
STUDIA I MATERIAŁY IPN

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
Zbigniew
Bereszyński
NSZZ „SOLIDARNOŚĆ”
I REWOLUCJA
SOLIDARNOŚCIOWA
NA ŚLĄSKU OPOLSKIM
1980–1990 (tom II)
IPN Wrocław
MONOGRAFIE IPN

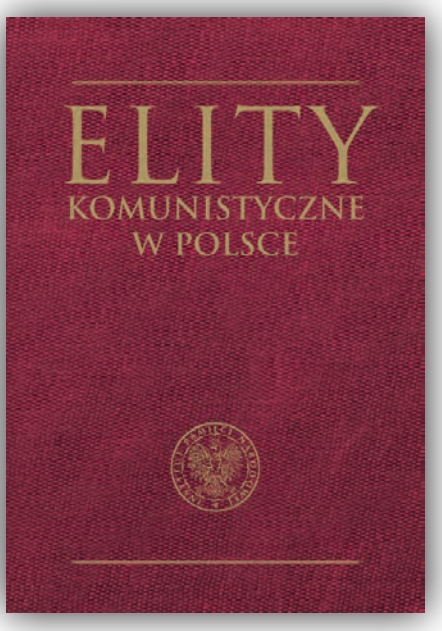

ARMIA
KRAJOWA
W DOKUMENTACH
1939–1945
Tom I część 1
WRZESIEŃ 1939 – CZERWIEC 1941
S&P

MARIAN KALETA
EMIGRANCKA SPÓŁKA „SZMUGIEL"

KAROLINA WICHOWSKA
„ŁĄCZKA"

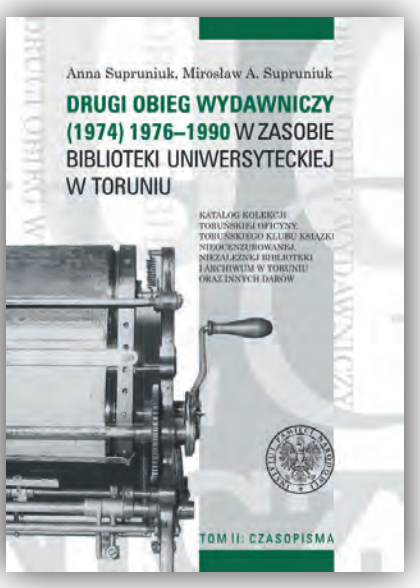

GUŁAG
TOMASZ KIZNY
INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ – FUNDACJA PICTURE DOC

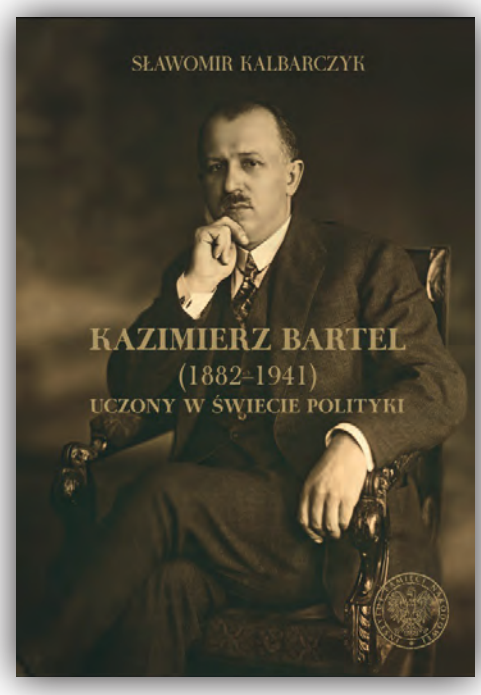

INWAZJA NA CZECHOSŁOWACJĘ
1968
PERSPEKTYWA ROSYJSKA

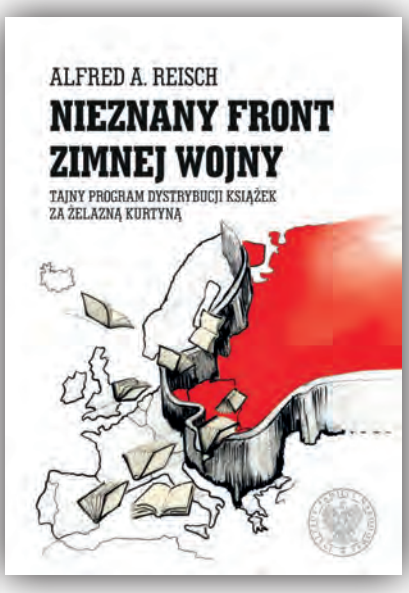

ELITY
KOMUNISTYCZNE
W POLSCE

POCZET PREZYDENTÓW
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
NA UCHODŹSTWIE
W LATACH 1939–1990

Anna Supruniuk, Mirosław A. Supruniuk
DRUGI OBIEG WYDAWNICZY (1974) 1976–1990 W ZASOBIE BIBLIOTEKI UNIWERSYTECKIEJ W TORUNIU
TOM I: DRUKI ZWARTE

Anna Supruniuk, Mirosław A. Supruniuk
DRUGI OBIEG WYDAWNICZY (1974) 1976–1990 W ZASOBIE BIBLIOTEKI UNIWERSYTECKIEJ W TORUNIU
TOM II: CZASOPISMA

SŁAWOMIR KALBARCZYK
KAZIMIERZ BARTEL
(1882–1941)
UCZONY W ŚWIECIE POLITYKI

ALFRED A. REISCH
NIEZNANY FRONT ZIMNEJ WOJNY
TAJNY PROGRAM DYSTRYBUCJI KSIĄŻEK ZA ŻELAZNĄ KURTYNĄ

JANUSZ KURTYKA W MEDIACH
RZECZPOSPOLITA WOLNYCH LUDZI

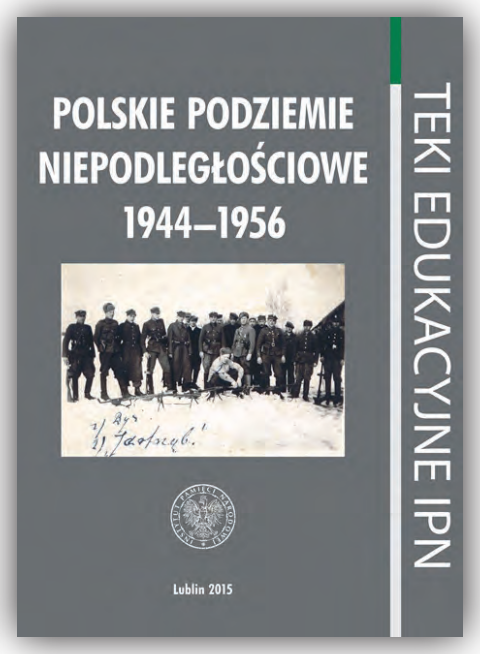

Wypędzeni 1939...
Vertriebene 1939...
Deportacje obywateli polskich z ziem wcielonych do III Rzeszy
Deportationen von polnischen Bürgern aus den ins Dritte Reich eingegliederten Gebieten

MARIA MAŁAŚNICKA-MIEDZIANOGÓRA
RÓŻE DLA LONE
Za wolność Polski i Danii
(1939–1945)

OSKAR HALECKI
i jego wizja Europy
tom 3
ŁÓDZKI

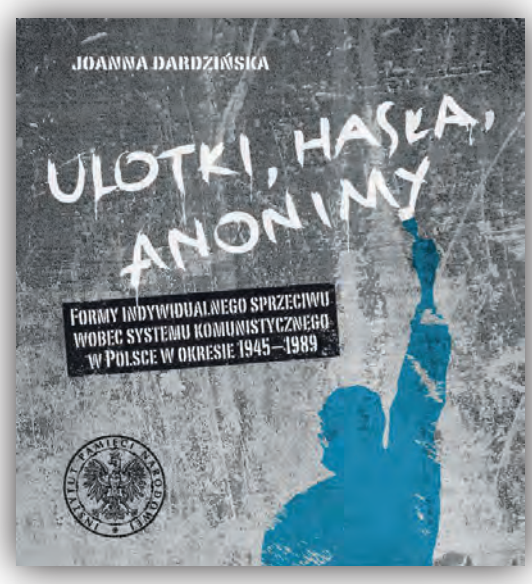

POLSKA
POD OKUPACJĄ 1939–1945
TOM 1

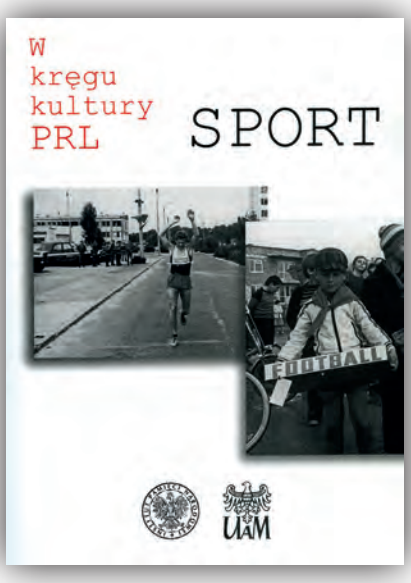

ПОЛЬЩА
НАРИС ІСТОРІЇ

POLSKIE PODZIEMIE NIEPODLEGŁOŚCIOWE 1944–1956
TEKI EDUKACYJNE IPN
Lublin 2015

POLSKIE DROGI
PRZEZ SZWAJCARIĘ
AUF POLENWEGEN
DURCH DIE SCHWEIZ
LOSY ŻOŁNIERZY 2. DYWIZJI STRZELCÓW PIESZYCH 1940–1945 NA FOTOGRAFIACH ZE ZBIORÓW MUZEUM POLSKIEGO W RAPPERSWILU
DIE SCHICKSALSJAHRE 1940–1945 IM LEBEN DER SOLDATEN DER 2. SCHÜTZENDIVISION, DARGESTELLT IN DEN FOTOGRAFIEN AUS DEN BESTÄNDEN DES POLENMUSEUMS IN RAPPERSWIL
TOMASZ STEMPOWSKI

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
SPRZĄCZKI I GUZIKI Z ORZEŁKIEM ZE RDZY...
Pamięć i upamiętnienie ofiar Zbrodni Katyńskiej oraz ich obraz w pracach plastycznych młodego pokolenia
tom II

JOANNA DARDZIŃSKA
ULOTKI, HASŁA, ANONIMY
FORMY INDYWIDUALNEGO SPRZECIWU WOBEC SYSTEMU KOMUNISTYCZNEGO W POLSCE W OKRESIE 1945–1989

W kręgu kultury PRL
SPORT
FUTBALL
UAM

ZASADA STRUKTURALNA JAKO PODSTAWA OPISU ARCHIWALIÓW W ZINTEGROWANYCH SYSTEMACH INFORMACJI ARCHIWALNEJ
SYMPOSIA ARCHIVISTICA TOM I

Tragedia w cieniu „wyzwolenia”
Górny Śląsk w 1945 roku
Materiały edukacyjne
IPN Katowice

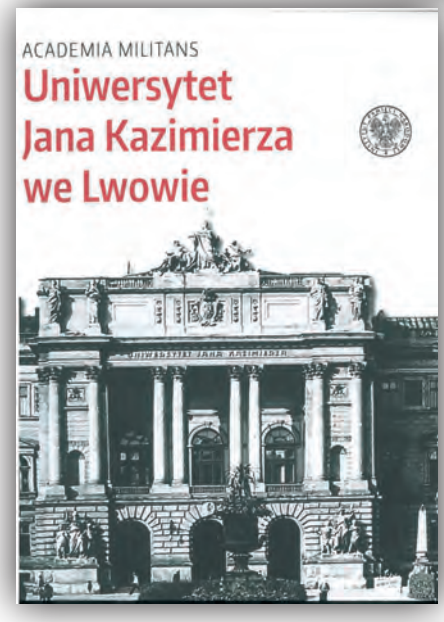

SPOŁECZEŃSTWO POLSKIE W LATACH
1980
1989

WINA i KARA
SPOŁECZEŃSTWA WOBEC ROZLICZEŃ ZBRODNI POPEŁNIONYCH PRZEZ REŻIMY TOTALITARNE W LATACH 1939–1956
STUDIA I MATERIAŁY

ROBERT ŻUREK
ZARAŻENI POLSKĄ WOLNOŚCIĄ
ZBIÓR WYWIADÓW Z DZIAŁACZAMI ENERDOWSKIEJ OPOZYCJI PRZEPROWADZONYCH W LATACH 2011–2013
POJEDNANIE AUSSÖHNUNG

ARTUR BROŻYNIAK
ZARYS DZIEJÓW WSI DYLĄGOWA
w latach 1939–1947

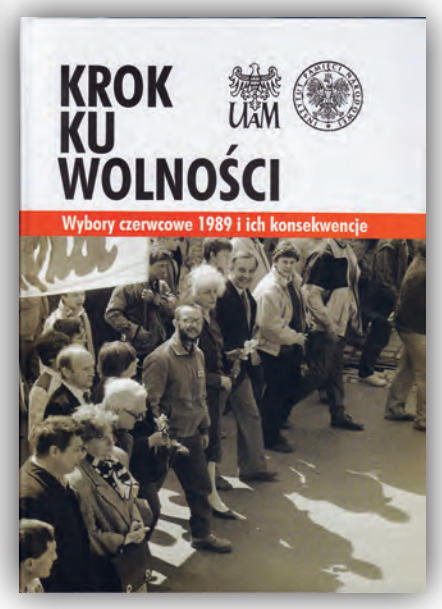

Zbrodnia Katyńska
Wielkopolanie w dołach śmierci
Katynia, Charkowa i Miednoje
Katyn Massacre
Natives of Greater Poland in the pits of death
at Katyn, Kharkov and Mednoye

ACADEMIA MILITANS
Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie

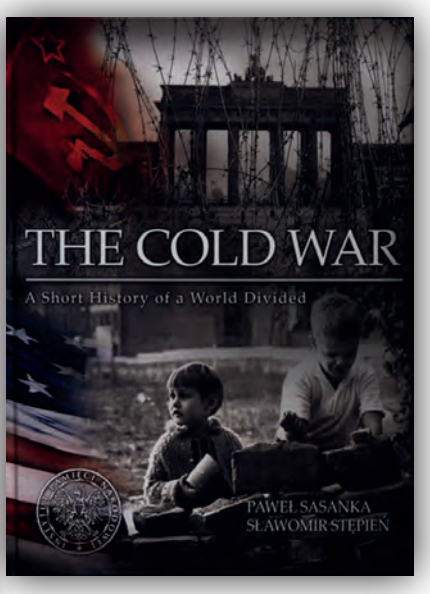

Wacław Dubiański
OBÓZ PRACY W MYSŁOWICACH 1945-1946
Muzeum Miasta Mysłowice
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach
Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna imienia Kardynała Augusta Hlonda w Mysłowicach

2016

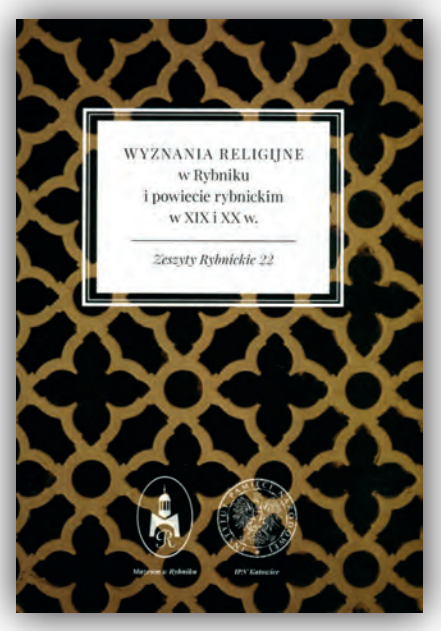

A-G
POLSKI WKŁAD W PRZYRODOZNAWSTWO I TECHNIKĘ
SŁOWNIK POLSKICH I ZWIĄZANYCH Z POLSKĄ ODKRYWCÓW, WYNALAZCÓW ORAZ PIONIERÓW NAUK MATEMATYCZNO-PRZYRODNICZYCH I TECHNIKI
TOM I
PAN IHN

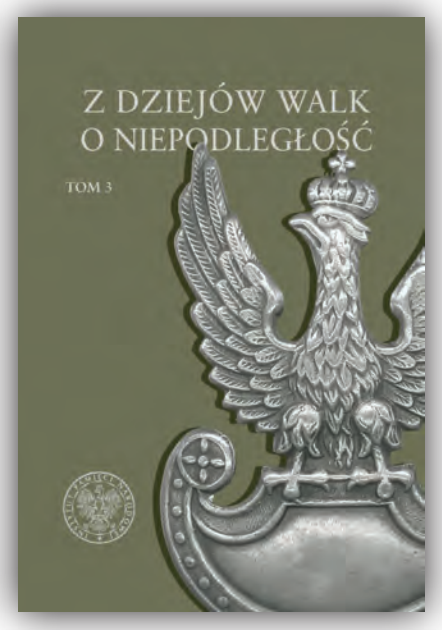

KROK KU WOLNOŚCI
UAM
Wybory czerwcowe 1989 i ich konsekwencje

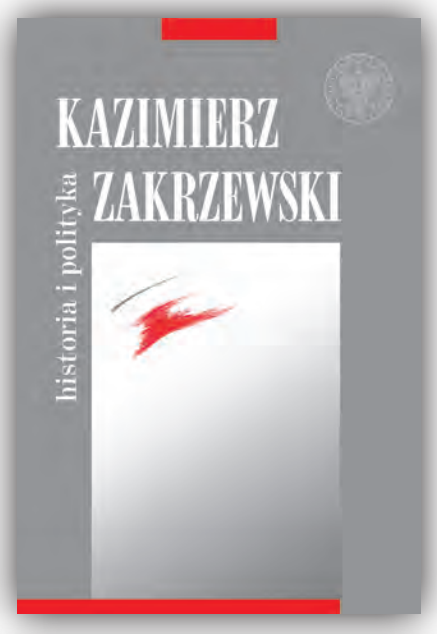

111
skrzydlata
historia
303

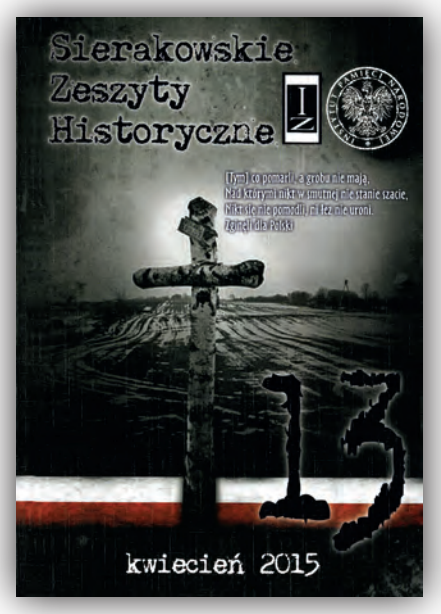

THE COLD WAR
A Short History of a World Divided
PAWEŁ SASANKA
SŁAWOMIR STĘPIEŃ

Przestrzenie represji
w Wielkopolsce
okresu stalinowskiego
(1945 - 1956)
WUBP POZNAŃ
1950r. Nr. 530
INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ
15
LAT
IPN
Noc
Muzeów

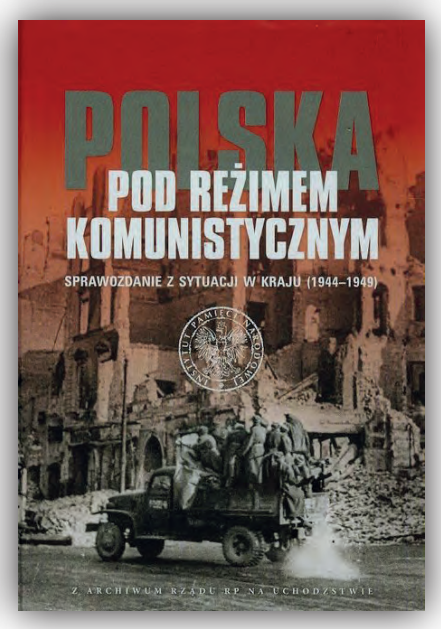

WYZNANIA RELIGIJNE
w Rybniku
i powiecie rybnickim
w XIX i XX w.
Zeszyty Rybnickie 22

Z DZIEJÓW WALK
O NIEPODLEGŁOŚĆ
TOM 3

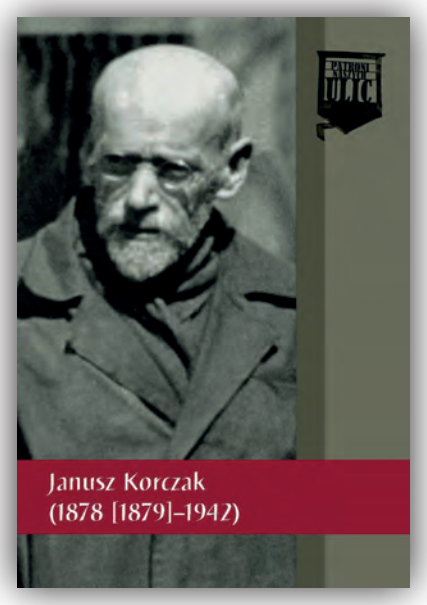

KAZIMIERZ
ZAKRZEWSKI
historia i polityka

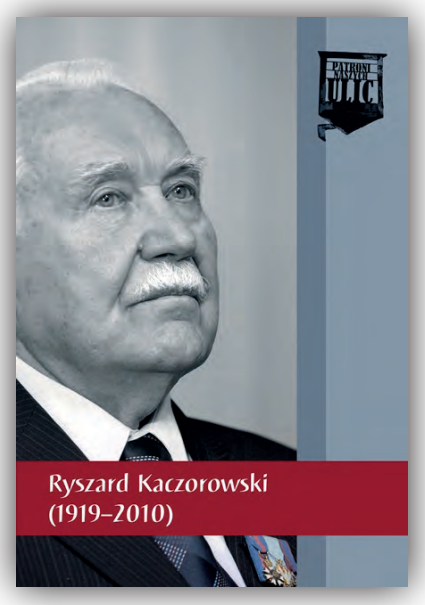

Sierakowskie
Zeszyty
Historyczne
kwiecień 2015

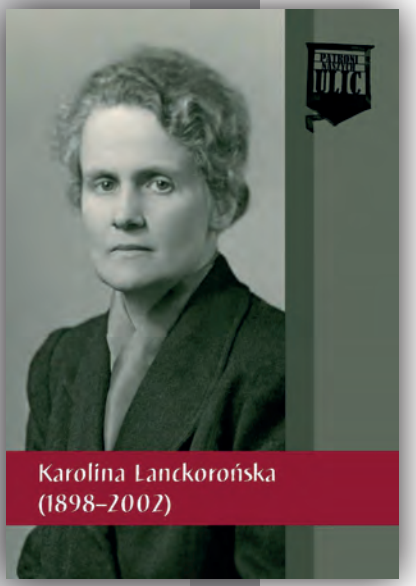

WRZESIEŃ 2015
SIERAKOWSKIE
ZESZYTY
HISTORYCZNE
14

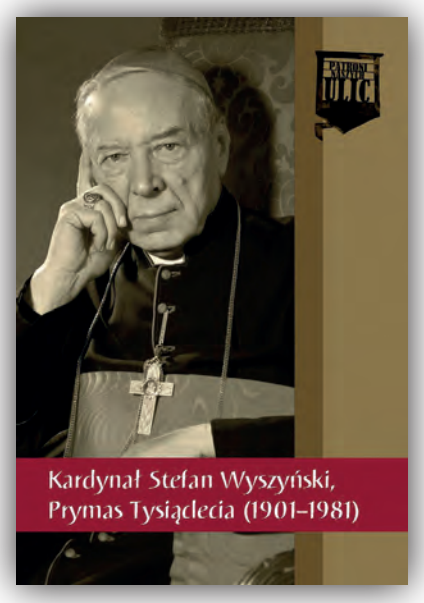

POLSKA
POD REŻIMEM
KOMUNISTYCZNYM
SPRAWOZDANIE Z SYTUACJI W KRAJU (1944–1949)
Z ARCHIWUM RZĄDU RP NA UCHODŹSTWIE

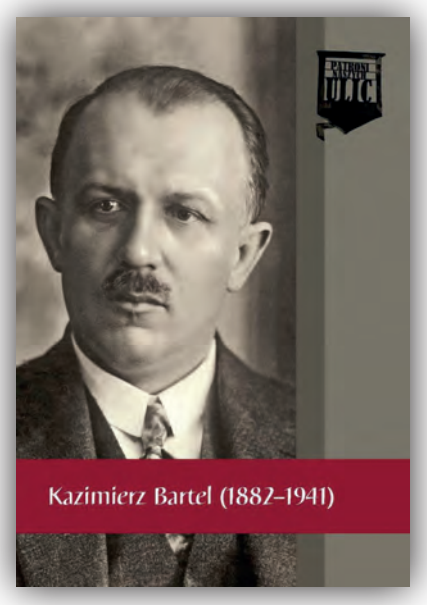
PATRONI NASZYCH ULIC

Janusz Korczak
(1878 [1879]–1942)

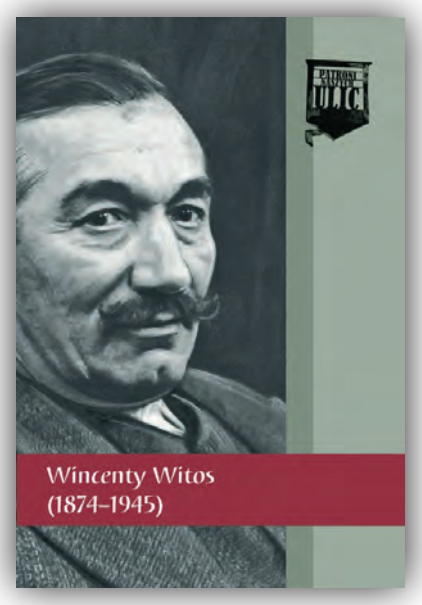

Ryszard Kaczorowski
(1919–2010)

Karolina Lanckorońska
(1898–2002)

Kardynał Stefan Wyszyński,
Prymas Tysiąclecia (1901–1981)

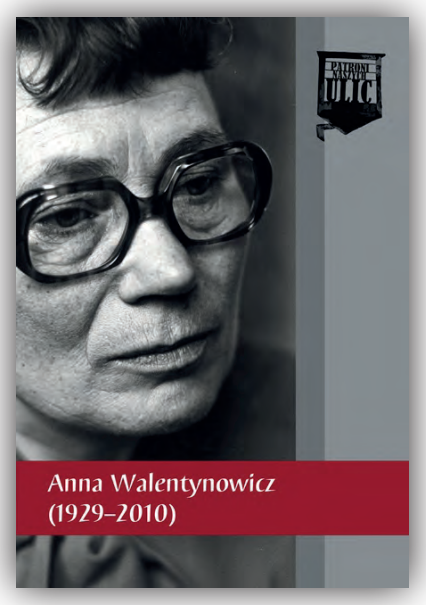

Kazimierz Bartel (1882–1941)

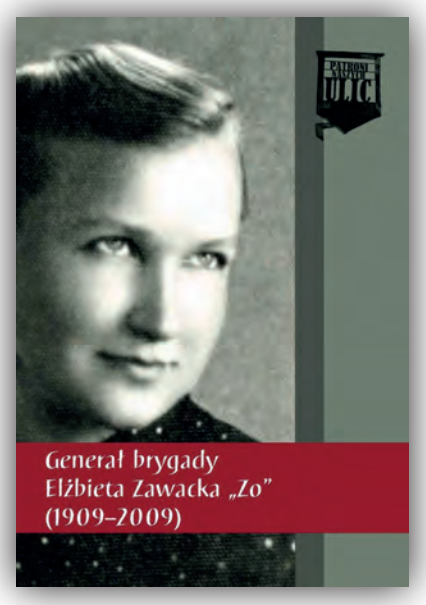

Marian Rejewski
(1905–1980)

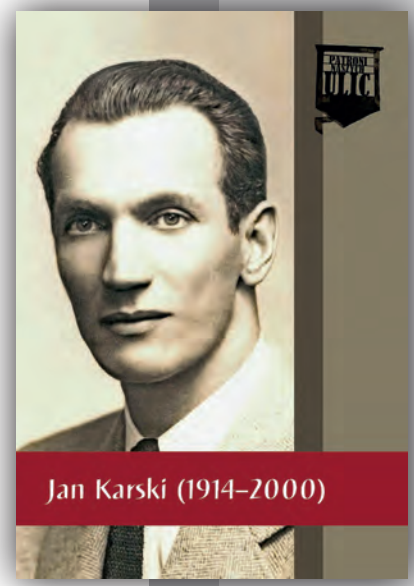

Wincenty Witos
(1874–1945)

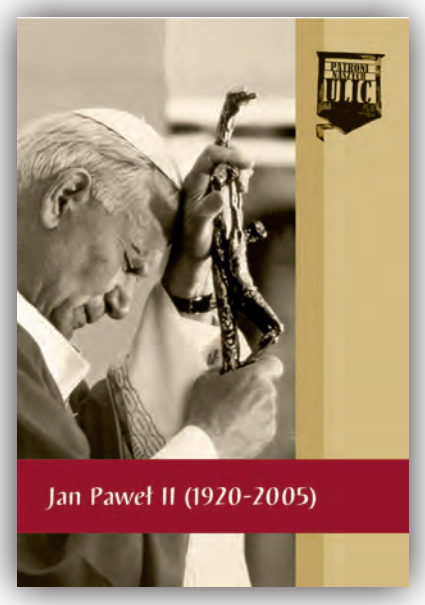
PATRONI NASZYCH ULIC

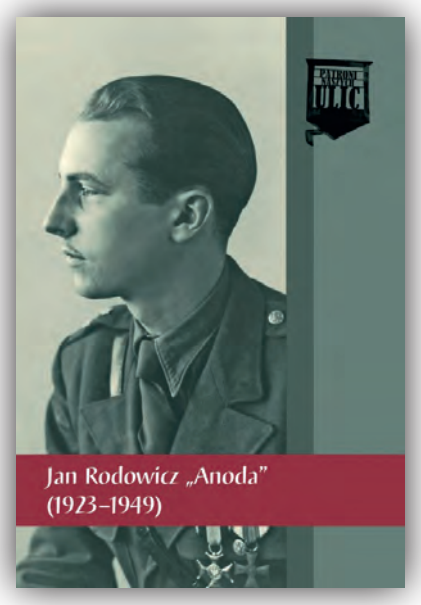

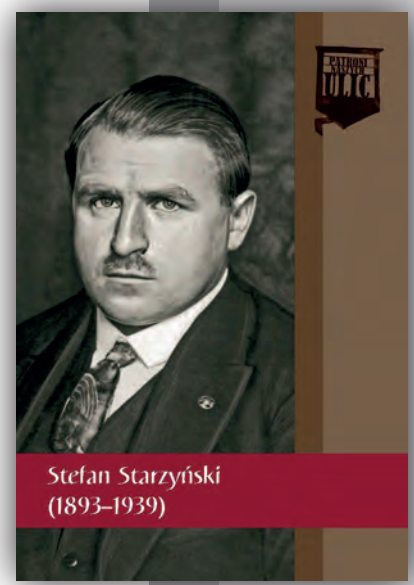

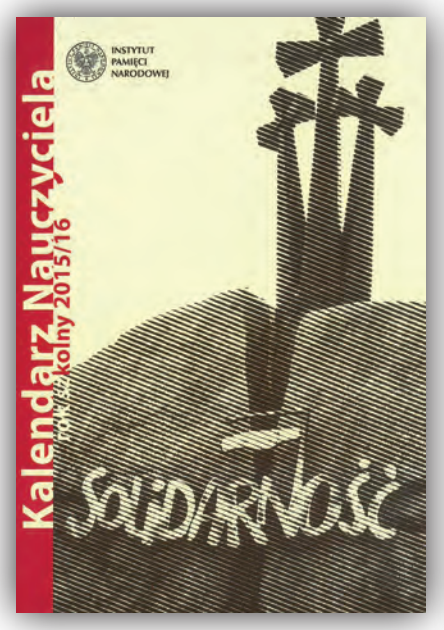

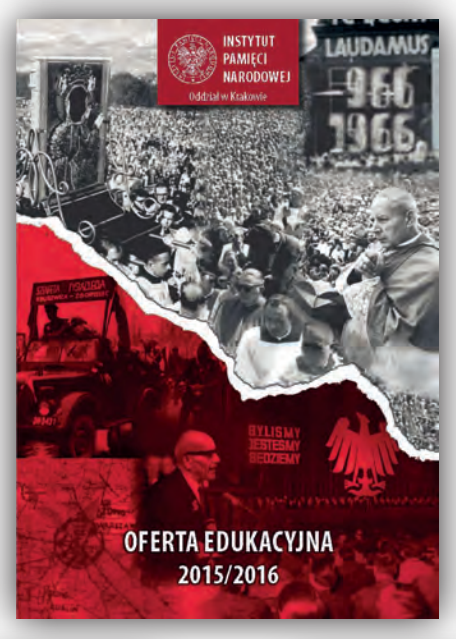
INFORMATORY

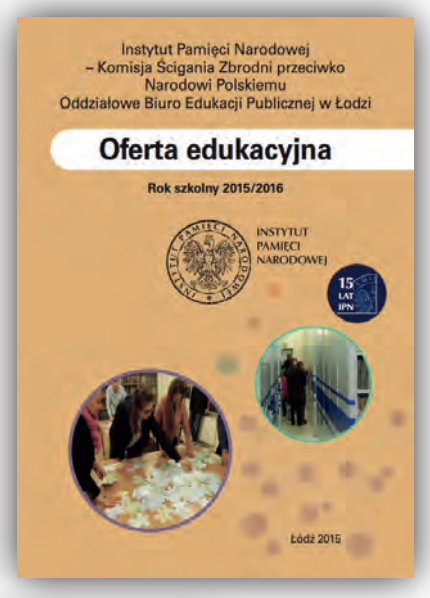

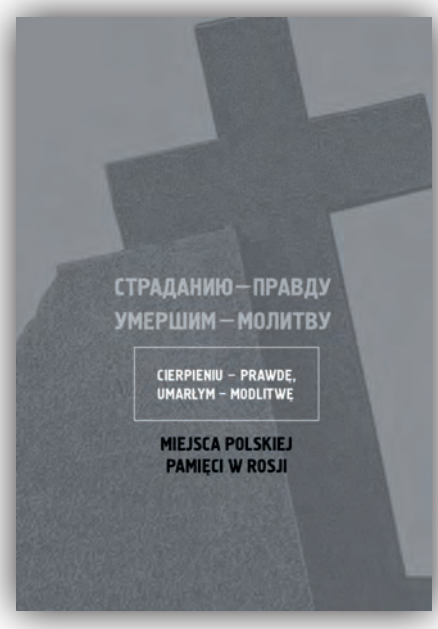

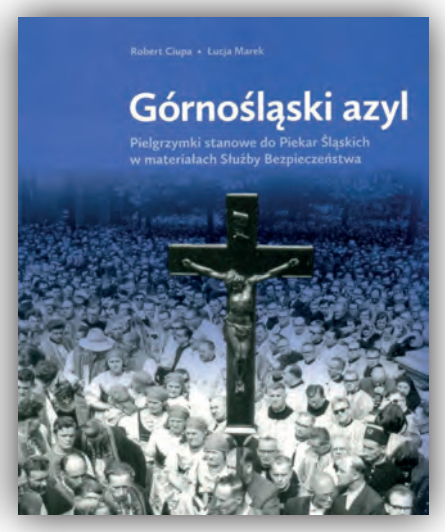

KATALOGI WYSTAW

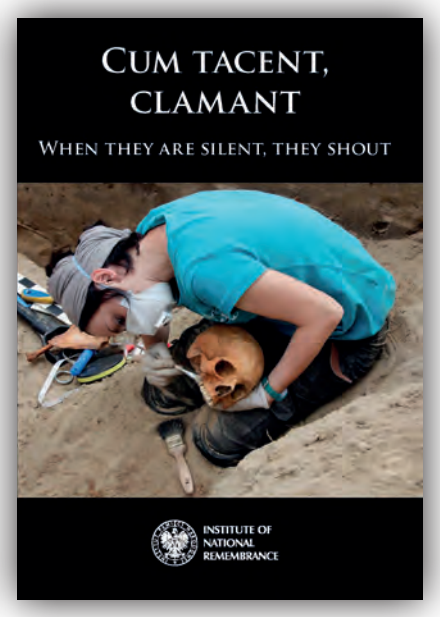

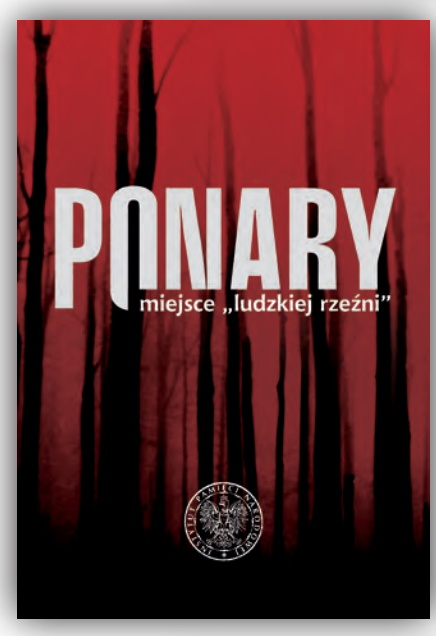

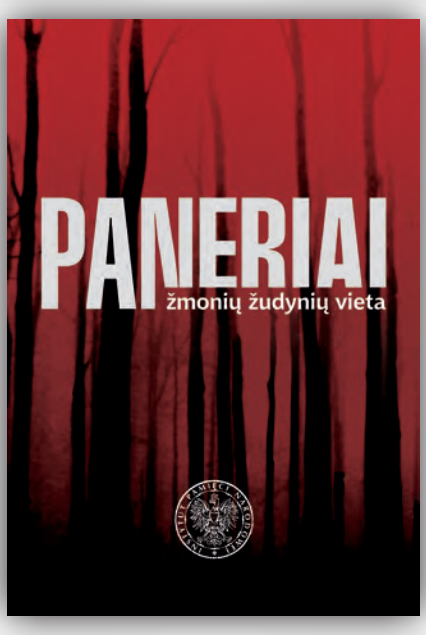

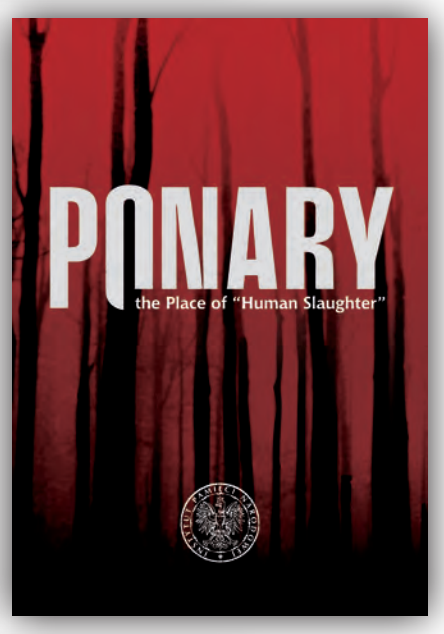

KRZYŻ WOLNOŚCI
I SOLIDARNOŚCI
1956–1989
WOLNOŚĆ I SOLIDARNOŚĆ

MEMORIAŁ ZRZESZENIA
„WOLNO$Ć
I NIEZAWISŁO$Ć"
DO RADY BEZPIECZEŃSTWA
ORGANIZACJI
NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

PONARY
miejsce „ludzkiej rzeźni"

PANERIAI
žmonių žudynių vieta

PONARY
the Place of "Human Slaughter"

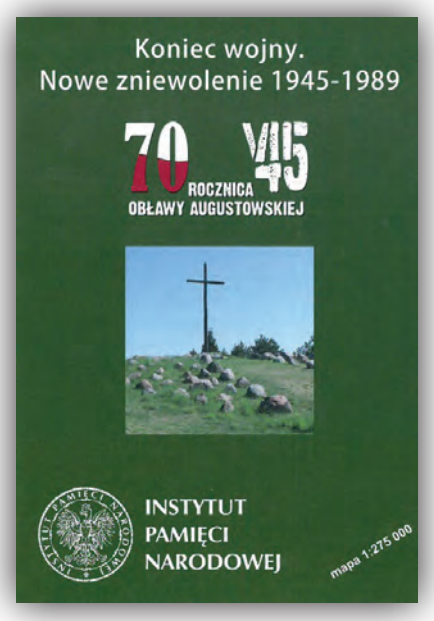

ZNAJZNAK
SPORT

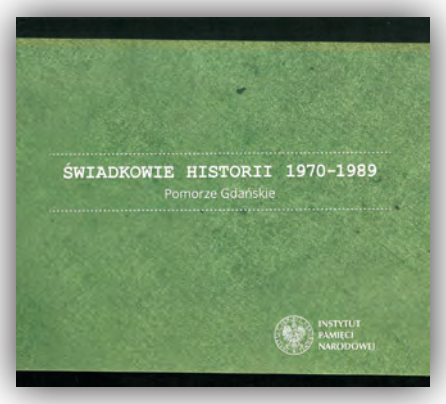

KONFERENCJA NAUKOWA
„ZESZYTY HISTORYCZNE"
Z PERSPEKTYWY PÓŁWIECZA
Warszawa • 20–21 października 2015 r.

WYDAWNICTWA MULTIMEDIALNE I OKOLICZNOŚCIOWE

15-LECIE IPN W LUBLINIE

nr 1/2015

„Laluś" – ostatni partyzant

Był najdłużej poszukiwanym „leśnym" w Polsce. Dopiero niedawno można go było uroczyście pochować.

Józef Franczak miał zaledwie 21 lat, kiedy wybuchła II wojna światowa. Był jednym z pięciorga dzieci Stanisława i Anny, rodziców z Kozic Górnych w gminie Puchy. Uchodził za zdolnego ucznia, ale skończył tylko szkołę powszechną, bo dalsze kształcenie wiązało się z dużą pensją. Zaliczył wywiad się z niemcami wrogiej do Wojska Polskiego i na krótko przed wybuchem 39 jako zawodowy kapral podchorąży artyleryjski przydział do Rosenego na Wołyniu. Tam, po agresji sowieckiej na Polskę, został wzięty do niewoli, ale udało mu się uciec i powrócić w rodzinne strony. Podczas okupacji należał w Związku Walki Zbrojnej, pełnił funkcję dowódcy drużyny, a następnie dowódcy plutonu w III Rejonie Obwodu Lublin Powiat. ZWZ-AK. Przez lata okupacji dostarczył się w podziemiu wojska ze sporu sanitarna.

Po wkroczeniu Armii Czerwonej na Lubelszczyznę, w sierpniu 1944 roku został zmobilizowany do zorganizowanego przez komunistów Wojska Polskiego. Jednym z wojsk, w którym służył była Kadrówka, w powiecie radzyńskim, gdzie w tym samym czasie stacjonował sąd polowy II Armii Wojska Polskiego. Sądzono tam rzekomy podczas tych, którzy próbowali porzucić szeregi armii. Franczak zapewne był świadkiem tych sam i w chwili przed podchodzeniu tamtej odnotowano. Przebywał w Zdunińskiej Woli, w Łodzi, w Sopocie pracował w Spółdzielni Marynarz. Na Pomorzu, ale tam zgłosił się, bez go napisał i dostał władzom. Wiosną 1946 roku wrócił na Lubelszczyznę.

Konspiracja

Powracająca Lubelszczyzna nie była szczęśliwym społeczeństwem. Często dochodziło do mord między grupami UB-KBW-NKWD, a oddziałami podziemia niepodległościowego. W rodzinnych okolicach Franczaka działał kilkuosobowy oddział jego kolegi ppor. Antoniego Krzaczkowskiego „Lasa", który podlegał dowódcy agrupowanie mjr. Hieronimowi Dekutowskiemu „Zapora". Po powrocie Franczak odtworzył kolejnie i konspiracyjne formacje, i już wkrótce miał się przekonać, jak łatwy może uniebezpieczenie w nowej rzeczywistości.

O świcie, 16 czerwca 1946 roku grupa operacyjna Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego otoczyła zabudowania Franciszka Hołuja w Kolonii Zalesie. W czasie przeszukania, na strychu obory odnaleziono śpiących żołnierzy Franciszka i Franciszka Hołuja „Małego", syna gospodarza. Obu aresztowano. Ubłło im się, ostrzegł funkcjonariuszy podjęli na odbywających się niespodzi wszelki. Nie obyło się jednak bez ofiar. W czasie walki zginęło czterech funkcjonariuszy UB i jeden z ORMO, a trzech innych zostało rannych.

Franczak, przebywający się paradoksalnie „Lalu" albo „Laluś", pseudonim, a prawdziwy jego zawdzięczenia do długości) przeszedł rzeczywisty pod rozkaz kpr. Zdzisława Brońskiego „Uskoka", którego oddział operował na pograniczu powiatów lubartowskiego, łukowskiego i chełmskiego. 22 lutego 1947 roku. Sejm uchwalił amnestię, „Uskok" pozostał wet aresztowym wrogą wolę w podejmowaniu decyzji o zakończeniu się i część z nich postanowiła skorzystać z amnestii. Franczak nie wierzył, że jego czyny zostaną zapomniane przez UB i postanowił w konspiracji. Ujawnienie się części oddziału, ale przede wszystkim perspektywa przyszłości, skłoniły go do wyjścia z lasu. Oddział podzielono na trzy kilkuosobowe patrole. Dowodzenie nad nimi objął sam. Józef Franczak „Laluś", ppor. Stanisław Kudlewicz (Kudlewicz) „Wiktor" i st. sierż. Walenty Wołkowicz „Szczeb". Każdy z patroli otrzymał „swój" teren operowania. Partyzanci podlegli „Lalusiowi" działali na pograniczu powiatów lubelskiego i kraśnostrzyskiego. Do ich zadań należało zbieranie informacji dotyczących struktur i operacji przeprowadzanych przez służby bezpieczeństwa, a także na temat osób współpracujących z UB oraz najbardziej gorliwych funkcjonariuszy UB, MO i działaczy PPR. Z powodu skomplikowanych sił ich działalność dotyczyła w owym czasie była znacznie ograniczona. Sporadycznie się do zasadzek na małe patrole milicyjne, akcji zdobywania pieniędzy oraz wykonywania kar zbiorowy lub śmierci na konfidentach i działaczach komunistycznych. Na przestrzeni kolejnych lat grupa podlegała i dowódcy Franczaka. Od 1953 roku „Laluś" zaczął się ukrywać samotnie.

Krypt

Powodowała Franczaka prowadzeni napisze przez UB, a później SB rozszerzone były wspomnieniem „Polski". Funkcjonariusze objęli działalnością operacyjnego jego najbliższą rodzinę i osoby podejrzewane o udzielanie mu pomocy. Próbowali pozyskiwać konfidentów, którzy z jednej strony mieli inwigilować środowisko zdoli udzielających mu pomocy, z drugiej próbować ustalić miejsce jego pobytu. W domach członków najbliższej rodziny zostały zainstalowane podsłuchy.

Jak wynika z dokumentów SB ich funkcjonariusze dowiedzieli się o kontaktach Franczaka. W jednym z raportów, pochodzącym z marca 1962 roku, piszą, że w ciągu kilku lat SB nie otrzymała od lokalnej tymczasowej siatkowych informacji o miejscach, w których się ukrywał mimo, że wiele osób wiedziało o tym było wiadomości posiadało. Dysponowało fakt, że jego potrzebny regularnie ma pojawienie się w wyniku funkcjonariuszy UB, MO i wojska. Duży funkcjonariuszy przeb[...] *wszystkie dotychczas już stosowali się, że Franczak do pewnego stopnia przejawiał swoje metody pracy w stosunku do jego osoby, ale dlatego, że, kiedy i gdzie był wezwany do udziału MO-wcy nawet instrukcji, że [...] pozostawienie najbardziej wiele zjednać się od nich, bez tej obrzydliwy z mieszczuchami zgwałconymi* [...]. *Pomimo, który pozwalał na to, że Franczak pozostawał nadzwyczaj zjednać się od nich, bez tej obrzydliwy z mieszczuchami zgwałconymi* [...]. *Pomimo, który pozwalał na to, że Franczak pozostawał nadzwyczaj zjednać się od nich, bez tej obrzydliwy z mieszczuchami zgwałconymi* [...]. *Pomimo, który pozwalał na to, że Franczak pozostawał nadzwyczaj zjednać się od nich, bez tej obrzydliwy z mieszczuchami zgwałconymi* [...].

TW „Michał"

Na początku 1963 roku. Funkcjonariusze Wydziału III SB KW MO w Lublinie wytypowali osobę, która mogła mieć styczność z Franczakiem – i jak się okazało przyczyniła się potem do wytropienia Franczaka. Był nim Stanisław Masior – krewny ojca Danuty Masior, utrzymujący „Lalusia", matki ojca syna Marka.

Józef Franczak, ps. „Laluś" drugi od lewej

Na początku października SB skupiła się na sprawdzeniu wszystkich możliwych informacji dotyczących współpracy osoby. Chodziło przede wszystkim o znalezienie tzw. materiałów kompromitujących, które mogłyby szantażować przy nakłanianiu do wyrażenia zgody na udzielanie SB pomocy. Zebrano dowody, że pomocnie w małym kontakcie z „Lalusiem", za co groziło więzienie. Funkcjonariusz Masior zastrzegł, że z Franczakiem widział się jedynie raz, latem 1948 roku. Jednak w trakcie kolejnych rozmów podał informacje dotyczące gościnnych spotkań. W maju 1963 roku oficerowie operacyjni Wydziału III SB por. Kazimierowi Mikołajczukowi udało się go zwerbować jako tajnego współpracownika, nadano mu pseudonim „Michał". Masior zaczął regularnie odwiedzać rodzinną wieś Wygnanówkę, gdzie mieszkała jego matka. Smutl się też mieć kontakt z osobami z najbliższego otoczenia „Lalusia". Wielokrotnie spotkania, przechwytując „Michała" o konieczności wydania Franczaka zaczęły przybierać spodziewane efekty. O jednym ze spotkań odbywa w lokalu konspiracyjnym „Wesołe" oficer SB pisał: [...] *W celu sprawdzenia go z nami wybranego przyjaciela otrzymał przy kolacji tabletkowej by i alkoholu* [...].

Przełom w operacji nastąpił w sierpniu 1963 roku, kiedy „Michałowi" udało się osobiście spotkać z Franczakiem. Był to dla SB wielki sukces i kroczący argument, że właśnie dzięki temu agentowi operacja zostanie zakończona zakończeniem „Lalka". W czasie kilku ostatnich pobytów w Wygnanówkach, aby wrześniu-październiku 1963 roku agenta zaopatrzono w środki łączności, który nazywano „telefonem", z jego dzięki podając samochód służbowy a radiostacja odbiorczą. Wydarzenia nabrały tempa w drugiej połowie października 1963 roku. 20 października agent wyjeżdżał ostatni dzień[illegible]

Józef Franczak, ps. „Laluś" [wyniki od lewej]

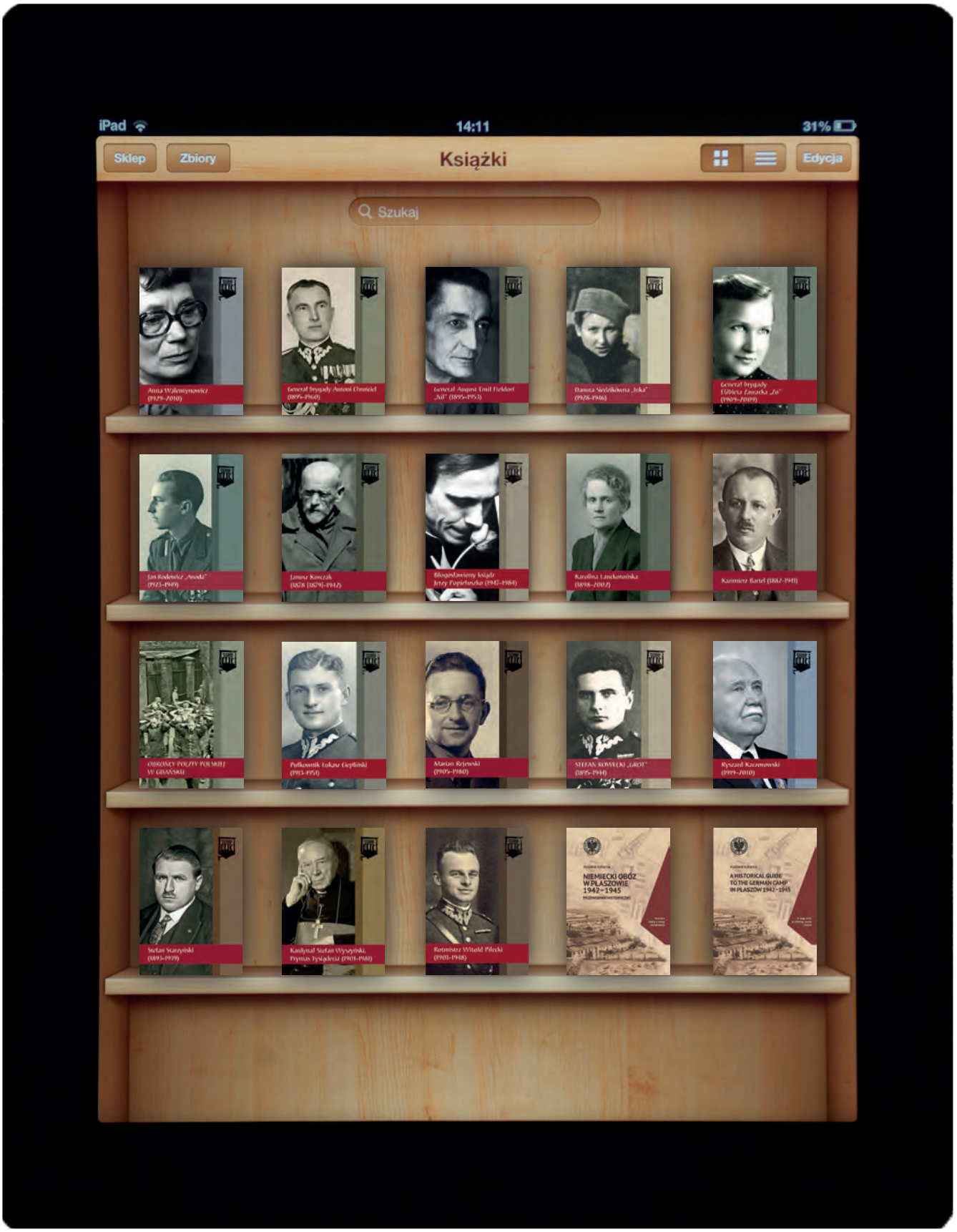
samochodem służbowym SB dla Pinki, z którą miał się pomiędzy Franczakiem. Kiedy i gdzie będzie na zlecie tatuś Franczak. Ze względu na poniedziałkowe przez agenta środki łączności spotkanie z „Lalusiem" mogło trwać na wcześniej pozostawiu miejscowe, a w pomieszczeniu zamkniętym pół godziny. Po spotkaniu agent miał się z nim pożegnać i odejść. W tym momencie cała grupa Brzeskiego SB-ZOMO [składała się z 60 funkcjonariuszy ZOMO i 30 oficerów operacyjnych SB] miała ukryjeć przeszkiwanego. Niestety dla SB, w decydującej chwili operacja do zatrzymywania łączności uległa zwarci. Sztab operacji nie wiedział, czy i gdzie dotarło do spotkania. Operację odwołano. Jednak zaskoczenie „Michał" przekazał funkcjonariuszowi SB niezmiernie ważną informację, która zdobył podczas spotkania z „Lalusiem". Otóż udało mu się ustalić miejsc i numer rejestracyjny motorowy, którym Franczak został przywieziony na spotkanie. W Wydziale Komunikacji Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Lublinie sprawdzono, że motorowy należał do Wacława Bicia z Majdanu Kozic Górnych. Natychmiast o ustalonemu grupę operacyjną składającą się z dwóch oficerów SB i 10 funkcjonariuszy ZOMO 21 października 1963 roku o godz. 13.45, grupa otoczyła zabudowania gospodarza. Uczestniczący w akcji por. Ludwik Tarasiu, oficer operacyjny SB w KP MO w Lublinie tak przedstawił to wydarzenia [...] *Franczaka należał gałęzyniał „gospodarkich pod", jednak Franczak zyczył nieskat do studzi. Po 2 minutach wyjadł z swej strony drzwi i zyczył strzelał do „gospodarkich"...Przywdał" wtedy się, a Franczak zyczył nieskat w kierunku i ude czas strzelał z pełnego fi zielna. Następnie, gdy zauważył funkcjonariuszy MO zbiegają się ulicami, którzy przyszli, go do ustępowia kroć i podwórzem tyle do gdy, Franczak wrócił w kierunku zabudowań, wołanych w kierunku, że jam ostrzelał wybiegł i wstępnie zaatakowa, że wtedy na sprawdzą, na tyle bezpiecznie i tak' strzelał wskazał wtedy funkcji, z którym równocześnie strzelał* [...] *Franczak na zatrzymał się, a dokonał do ostrzeżenia Lalka. Mówiąc i wtedy do zgodnie mogłę bez z zamiarem. Kilkakrotnie na budynku i zyczył strzelał do dachu funkcjonariuszy MO biegnących w jego kierunku. Funkcjonariuszy zyczył strzelał w jego kierunku – po krzykach. W pewnym momencie strzelał zbiegł w odległości około 15 metrów od Franczaka, gg za przyjaciół i upadł twarzą do ziemi. Dotychczas do Franczaka, wyjaśnia go za nim, podbiczkiem twarzą, do gdy. Franczak po upadku około 2 minut zginął* [...]. *Na miejscu dokonano oględzin zwłok przy użyciu lekarza, a następnie przystąpiono do przeszkolenia Lalusia. Miejscowy: Lubartowski w Lublinie* [...]. W trakcie zwłok oględzin w dzielnicy przekonano zwłoki Franczaka pozbawionym głowy, a następnie złożono je w bezimiennym grobie na cmentarzu komunalnym przy ul. Unickiej. Dzięki pomocy przestrzelenia zwłoki udało się ustalić miejsce pochówku. Dopiero w 1983 roku ojcowy „Lalusia" pochowały szczątki w rodzinnym gaduszowcu, na cmentarzu parafialnym w Piaskach.

17 marca 2008 roku Franczak został pośmiertnie odznaczony przez Prezydenta RP Krzysztofa Komendarskiego z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. Na początku 2015 roku, po 52 latach odznaczonej głowy „Lalusia", 26 marca 2015 roku odbył się uroczysty pogrzeb ostatniego partyzanta.

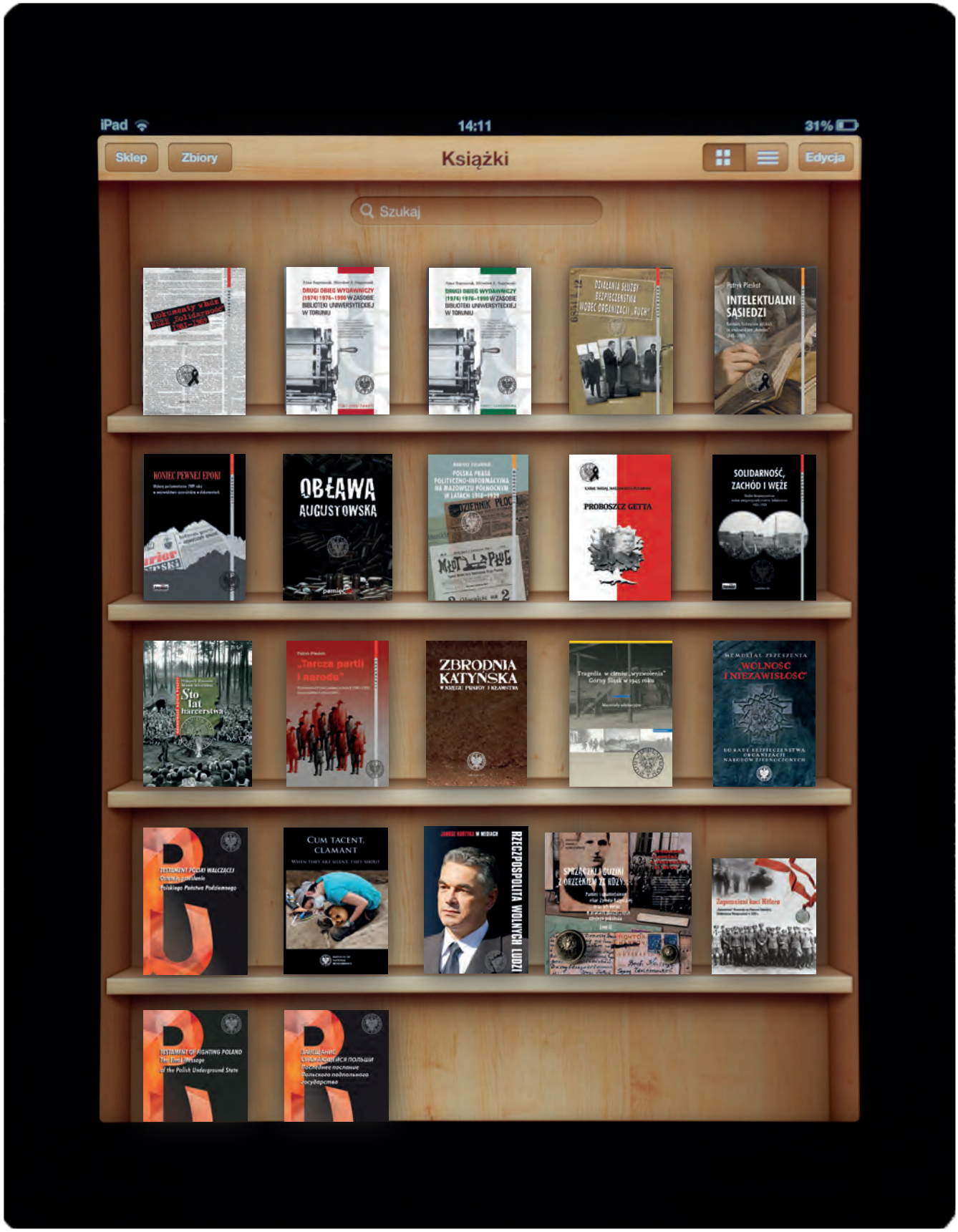
Na podstawie tekstu Sławomira Poleszaka Historia „Lalusia". Ostatni żyjący partyzant w Polsce, „Kwartał" nr 1(2)/2012.

15 LAT INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ

iPad
14:11
31%
Sklep
Zbiory
Książki
Edycja
Szukaj
NIEMIECKI OBÓZ W PŁASZOWIE 1942–1945
A HISTORICAL GUIDE TO THE GERMAN CAMP IN PŁASZÓW 1942–1945

PUBLIKACJE ELEKTRONICZNE

PORTALE INTERNETOWE URUCHOMIONE W ROKU 2015

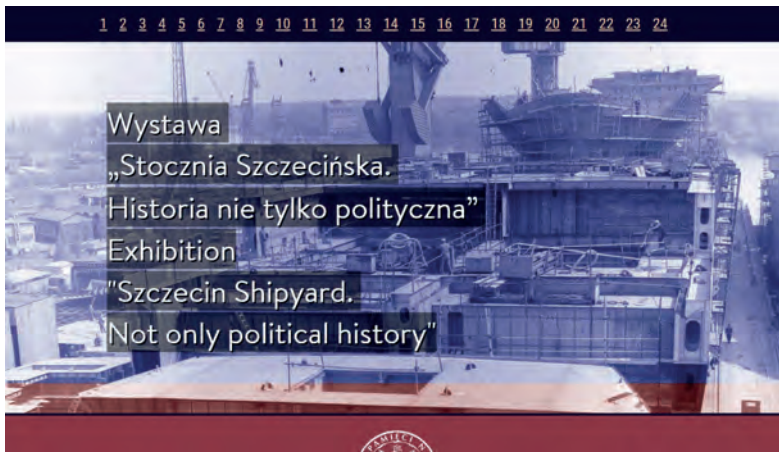
www.inka.ipn.gov

www.ppp.ipn.gov.pl

www.jancarz.ipn.gov.pl

www.stoczniaszczecinska.ipn.gov.pl

www.ipn.gov.pl

ISBN 978-83-7629-974-7

